

T.C.

KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

TÜRK ROMANINDA DİN VE İNANÇ ALGISI (1945-1946)

Ömer TOPCU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KAHRAMANMARAŞ

HAZİRAN - 2022

T.C.

KAHRAMANMARAŞ ST İMAM ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

TÜRK ROMANINDA DİN VE İNANÇ ALGISI (1945-1946)

DANIŞMAN : Prof. Dr. Kemal TİMUR

JÜRİ : Doç. Dr. Selim SOMUNCU

JÜRİ : Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Halil SAĞLAM

Ömer TOPCU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KAHRAMANMARAŞ

HAZİRAN - 2022

KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRK ROMANINDA DİN VE İNANÇ ALGISI
(1945-1946)

Ömer TOPCU

Danışman : Prof. Dr. Kemal TİMUR

Yıl : 2022, Sayfa: XIV+492

Jüri : Prof. Dr. Kemal TİMUR (Başkan)
: Doç. Dr. Selim SOMUNCU (Üye)
: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Halil SAĞLAM (Üye)

Sosyal bilimlerin en çok konuşulan mevzularından biri de din ve inanç anlayışıdır. Üzerine ne kadar söz söylenmiş olsa da noktalanamayacak kadar göreceli ve zor bir konu olan din ve inanç, çoğu araştırmanın temelini oluşturur. Sosyal bilimlerin birbirleriyle ilişkisi bazı disiplinleri de birbirine yakınlaştırır. Edebiyat, özelde roman ve din bu durum için güzel bir örnek teşkil etmektedir. İki alanın da temel bileşeninin insan olması bu iki disiplinin birlikte ele alınmasını olanaklı kılar. Dinin güzel olanı emretmesi, ilk edebi örneklerin dini metinler oluşu ve yine sosyal hayatı konu alan roman türünün din diliyle, din ve inanç öğeleriyle zenginleşmesi çalışmanın temelini oluşturmaktadır. Bu çalışmada 1945 ve 1946 yılları arasında yayımlanan Türk romanları din ve inanç unsurları bağlamında incelenmektedir. Çalışmanın temel amacı yazarların din ve inanç unsurlarını ne şekilde, ne sıklıkla kullandıklarını belirlemek ve elde edilen verilerle dönemin sosyal, kültürel ve siyasal yapısını analiz etmektir. Araştırma, söz konusu döneme ait kırk romanla sınırlandırılmıştır. Random tekniğiyle belirlenen kırk roman, doküman analiz yöntemiyle incelenmiştir.

Bu bağlamda zikredilen yıllarda yazılan kırk romanda, romancıların çoğunluğunun din dilinden etkili faydalanmaya çalıştıkları söylenebilir. Nitekim yazarların din ve inanç öğelerini sık kullanmaları, din ve inanç öğelerinin romanlarda önemli yer tutması bu durumun en açık göstergesidir. Çalışmanın en kapsamlı

bölümünü İslam inancı oluşturmaktadır. Hristiyanlık inancı ve Yahudilik inancına ait epey öğelerin de eserlerde kullanıldığı görülür. Batıl inanç unsurları, mitoloji, diğer din ve inanç öğelerine de çalışmada yer verilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din, Din Duygusu, İnanç, Edebiyat, Roman.

**DEPARTMENT OF TURKISH LANGUAGE AND LITERATURE
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM UNIVERSITY**

ABSTRACT

MA THESIS

**PERCEPTION OF RELIGION AND BELIEF IN TURKISH NOVEL
(1945-1946)**

Ömer TOPCU

Supervisor : Prof. Dr. Kemal TİMUR

Year : 2022, Pages: XIV+492

Jury : Prof. Dr. Kemal TİMUR (Chairperson)
: Assoc. Prof. Dr. Selim SOMUNCU (Member)
: Assist. Prof. Dr. Mehmet Halil SAĞLAM (Member)

One of the subjects of social sciences mostly talked about is the understanding of religion and belief. No matter how much has been said about it, religion and belief, which is too relative and difficult to end, form the basis of most research. The interconnection of social sciences with each other brings some disciplines closer. Literature, in particular the novel and religion are good examples of this situation. The fact that the basic component of both fields is human makes it possible to discuss these two disciplines together. The fact that religion commands the beauty, that the first literary examples are religious texts, and that the novel genre, which is also about social life, is enriched with the language of religion , religion and belief elements constitute the basis of the study. In this study, Turkish novels published between 1945 and 1946 are examined in the context of religion and belief. The main purpose of the study is to determine how and how often the authors used the elements of religion and belief and to analyze the social, cultural and political structure of the period with the data obtained. The research has been restricted to forty novels belonging to the period in question. Forty novels determined by the random technique were analyzed with the document analysis method.

In this context, it can be said that in the forty novels written in the mentioned years, the majority of the novelists tried to make effective use of the language of

religion. As a matter of fact, the writers' frequent use of religion and belief elements and the fact that religion and belief elements have an important place in the novels are the clearest indicators of this situation. The most comprehensive part of the study is the Islamic belief. It is seen that many elements of the Christianity and Judaism are also used in the works. Elements of superstition, mythology, other religions and beliefs are also included in the study.

Keywords: Religion, Sense of Religion, Belief, Literature, Novel.

ÖN SÖZ

İnsanın öğrenme arzusundan doğan bilgiyi ve doğruyu arama isteği, beraberinde birçok yeniliği ve birlikteliği getirmiştir. Bu birlikteliklerden birisi de din ve inanç anlayışıdır. Edebiyattan psikolojiye, sosyolojiden antropolojiye, tarihten felsefeye kadar uzanan din ve inanç anlayışı çok yönlü bir mevzudur. Bu nedenle sadece belirli yıllar, belirli yazarlar veya eserler üzerinden din ve inanç anlayışının geçmişten günümüze şeceresi çıkarılmaya çalışılmıştır. Nitekim günümüze kadar yapılan çalışmalar, konunun ancak bir bölümüne ışık tutmuş, alandaki boşluğu doldurmaya çalışmıştır.

Din, bir yaşam biçimi olduğu için sosyal hayatın her daim içerisinde. İnsanların gelenekleri, şöenleri, cenazeleri din etrafında şekil kazanıp vücut bulur. Dinin, sosyal hayatla yakın ilintili olması ve romanın da ana malzemesinin insan olması iki alanı birbirine yakınlaştırır. Din adamları ile romancılar arasında toplumu yönlendirme, aydınlatma gibi ortak vasıflarının olması da yine iki alanın birbiriyle yakın ilişkisine kanıttır.

Çalışmanın amacı; 1945 ve 1946 yılları arasında basılmış olan Türk romanlarında din ve inanç unsurlarının ne şekilde, ne sıklıkla ve hangi amaçlarla kullanıldığını ortaya çıkarmak, toplumların sanat anlamında seçkin zümresi diyebileceğimiz romancıların din ve inanç konusuna yaklaşımını belirleyip romanlardaki görevlerini ortaya çıkararak din ile roman konusunun ilişkisini, aynı zamanda paydaşlarını gözler önüne sermektir. İşte bu bağlamda çalışma dönemin kırk romanıyla sınırlı tutulmuştur. Dönem yazarlarının, romanlarda sosyal, siyasal ve ekonomik şartlar ortamında din ve inanç meselesine nasıl baktığını, din ve inanç öğelerini romanın olay akışında ne şekilde kullanıldığını belirleyerek dönem romancılarının genel tavır ve duruşlarını gözler önüne sermektir. Çalışmada usul ve yöntem olarak bu konuda ilk çalışmayı alana kazandıran Prof. Dr. Kemal Timur'un doktora tezi örnek alınmıştır.

Çalışmanın 1945 ve 1946 yıllarıyla sınırlı tutulmasının sebebi önceki yılların çalışılmış olmasıdır. Türk romanında din ve inanç unsurunu sorgulayıp irdeleyen ilk araştırmacı Prof. Dr. Kemal Timur'dur. *Türk Romanında Dinler ve İnançlar (1872-1896)* çalışmasıyla Türk Edebiyatında bu konuda ilk çalışmayı yaparak kendisinden sonra gelenlere yol açmıştır. Bu çalışmadan sonra sırasıyla 1897-1908 yılları M. Emin Gönen, 1929-1933 yılları Mahir Karacar, 1934-1938 yılları M. Halil Sağlam, 1939-1942 yılları Serap Tanyıldız, 1943 yılı Ümit Gören tarafından çalışılmıştır. 1944 yılı ise hâlihazırda Emine Seyhan Altınay tarafından çalışılmaktadır.

Çalışmanın giriş bölümünde din meselesinin ne olduğu, din kavramı hakkında yapılan tanımlamalar, din ve inanç ilişkisi anlatılmaya çalışılmıştır. Akabinde ise din ile edebiyatın, daha özelde romanın, ilişkisi belirlenerek roman türü hakkında yapılan farklı çalışmalara değinildikten sonra romanın tarihi serüveni anlatılmıştır. Aynı zamanda ilk

dönem romanlarından söz konusu çalışmaya gelinceye kadar romancıların din ve inanç hakkında ne görüşte oldukları ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Tezin birinci bölümünde, çalışmayı oluşturan kırk romanın kısa özetleri verildikten sonra eserlerde geçen din ve inanç kavramlarının neler olduğundan, ne sıklıkla ele alındığından bahsedilmiştir. Roman özetlerinden sonra semavi dinlerin (İslamiyet, Hristiyanlık, Yahudilik) romanlarda ne şekilde kullanıldığı belirlenmiş ve romanlarda geçen batıl inanç unsurlarına yer verilmiştir. Çalışmanın son bölümünde mitolojik öğelerin ve diğer din ve inanışların eserlerde ne şekilde geçtiği belirtilerek, çalışma sonuç bölümüyle noktalandırılmıştır. Tüm bu bilgiler ışığında 1945 ve 1946 yıllarında yazılan Türk romanlarındaki din ve inanç anlayışı hakkında genel bir fikir sunulmaya çalışılmıştır.

Tez konumu belirlememde ve çalışmamdaki eksiklerimi giderip tamamlamamda katkıları olan danışman hocam Prof. Dr. Kemal Timur'a teşekkürlerimi arz ederim. Bugünlere gelmemi sağlayan anneme ve babama, tez yazım sürecinde beni sürekli destekleyen eşime ve tezimi bitirmeme yakın doğumuyla dünyamı daha da anlamlandıran oğlum Cemil Meriç'e teşekkür ederim.

Ömer TOPCU
Haziran - 2022

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT.....	III
ÖN SÖZ	V
İÇİNDEKİLER	VII
KISALTMALAR LİSTESİ	XIV
1. GİRİŞ	1
2. İNCELENEN ROMANLARIN ÖZETLERİ VE ROMANLARDAKİ DİNİ	
UNSURLAR.....	7
2.1. Aka Gündüz, Eğer Aşk	7
2.2. Aka Gündüz, Sansaros	8
2.3. Esat Mahmut Karakurd, Sokaktan Gelen Kadın	9
2.4. Fahri Zeki Önal, Ay Altında	10
2.5. Faik Ökte, Bir Aşk Masalı	10
2.6. Fikret Arıt, Güzel Yuana.....	12
2.7. Halide Edip Adıvar, Sonsuz Panayır.....	13
2.8. Halide Nusret Zorlutuna, Beyaz Selvi	14
2.9. Halikarnas Balıkcısı, Aganta Burina Burinata	15
2.10. Halit Fahri Ozansoy, Yolgeçen Hanı	16
2.11. Hayri Düşünger, Gönül Bir Su Gibidir	17
2.12. Hüseyin Nihal Atsız, Bozkurtların Ölümü.....	18
2.13. Hüseyin Rahmi Gürpınar, Dirilen İskelet	19
2.14. Hüseyin Rahmi Gürpınar, Ölüm Bir Kurtuluş Mudur?	20
2.15. Ilgaz Vahap Nevruzhan, Süyüm Bike.....	21
2.16. İhsan Koza, Aradığım Kadın.....	22
2.17. İhsan Koza, Senede Bir Gün	24
2.18. Kadircan Kaflı, Korsan Yuvası	25
2.19. Kemal Samancıgil, Mezarın Kızı.....	27
2.20. Kerime Nadir, Balayı	27
2.21. Kerime Nadir, Solan Ümit	28
2.22. Muazzez Tahsin Berkand, Lâle.....	29
2.23. Muazzez Tahsin Berkand, Mağrur Kadın	30
2.24. Muazzez Tahsin Berkand, Nişan Yüzüğü.....	31
2.25. Murat Sertoğlu, Yapraklar Dökülürken	33
2.26. Mükerrrem Kamil Su, İnandığım Allah	34
2.27. Nahit Sırrı Örik, Kıskanmak	34
2.28. Naşide Duru, Çiçeklenen Dallar	35
2.29. N. Sonerman, Medeniyet Sönüyor.....	37
2.30. Nihat Tangüner, Sarhoş Şehir	37

2.31. Reşat Engin, Çapkın Subay.....	39
2.32. Reşat Engin, Satılmış Bakire.....	39
2.33. Reşat Nuri Güntekin, Miskinler Tekkesi	40
2.34. Sadi Günel, Onun Sesi	42
2.35. Safiye Erol, Ciğerdelen	43
2.36. Suat Derviş, Fosforlu Cevriye.....	45
2.37. Şükran Eğrilmez, Aldanmayan Hisler.....	46
2.38. Turan Aziz Beler, Tüylendi Ailesi	47
2.39. Vecdet Demirman, Sana İnanmıştım	48
2.40. Vedat Tanca, Belki Bir Gün.....	48
3. SEMAVİ DİNLER	50
3.1. İslamiyet.....	50
3.1.1. İslam İnancı.....	50
3.1.1.2. Müslümanlık.....	52
3.1.2. İmanın Esasları.....	57
3.1.2.1. İman Etme	57
3.1.2.2. Allah İnancı	62
3.1.2.3. Kader İnancı	94
3.1.2.3.1. Nasip/Kısmet.....	107
3.1.2.3.2. Tevekkül.....	113
3.1.2.4. Ahiret.....	117
3.1.2.4.1. Kıyamet/Mahşer/Mizan/Sırat/Sur	121
3.1.2.4.2. Cennet ve Cennetle İlgili Unsurlar	127
3.1.2.4.3. Cehennem ve Cehennemle İlgili Unsurlar	135
3.1.2.5. Melek İnancı ve Diğer Varlıklar.....	143
3.1.2.5.1. Melekler.....	149
3.1.2.5.1.1. Azrail	149
3.1.2.5.1.2. İsrail	152
3.1.2.5.1.3. Şeytan	153
3.1.2.5.1.4. Cin	163
3.1.2.6. Peygamber İnancı	166
3.1.2.6.1. Peygamberler.....	171
3.1.2.6.1.1. Hz. Âdem ile eşi Hz. Havva	171
3.1.2.6.1.2. Hz. Nuh	173
3.1.2.6.1.3. Hz. Eyüp.....	175
3.1.2.6.1.4. Hz. Yunus.....	176
3.1.2.6.1.5. Hz. İsa.....	176
3.1.2.6.1.6. Hz. Davud.....	179
3.1.2.6.1.7. Hz. Yakup ve Hz. Yusuf	179

3.1.2.6.1.8. Hz. İbrahim.....	179
3.1.2.6.1.9. Hz. Musa	180
3.1.2.6.1.10. Hz. Süleyman	180
3.1.2.6.1.11. Hz. Zülkarneyn, Hz. Lokman, Hz. Üzeyr	182
3.1.2.6.1.12. Hz. Muhammet.....	182
3.1.2.6.1.12.1. Sakal-ı Şerif	184
3.1.2.6.1.12.2. Sünnet	184
3.1.2.6.1.12.3. Hadis-i Şerif.....	185
3.1.2.7. Kutsal Kitap İnancı.....	186
3.1.2.7.1. Kuran-ı Kerim	186
3.1.2.7.1.1. Sure	190
3.1.2.7.1.2. Ayet.....	193
3.1.2.7.1.3. Salat-u Selam/ Tekbir/ Besmele/ Kelime-i Tevhit	195
3.1.3. İbadetler	198
3.1.3.1. Namaz.....	198
3.1.3.1.1. Namaz İbadeti ile İlgili Kavramlar.....	204
3.1.3.1.1.1. Ezan	204
3.1.3.1.1.2. Kible	207
3.1.3.1.1.3. Secde Etme	207
3.1.3.1.1.4. Seccade	209
3.1.3.1.1.5. Rahle	211
3.1.3.1.1.6. Tespih	212
3.1.3.1.1.7. Abdest/Abdesthane	214
3.1.3.2. Oruç İbadeti	216
3.1.3.2.1. Ramazan Ayı	217
3.1.3.2.2. İftar-İmsak-Sahur	219
3.1.3.3. Hac İbadeti.....	220
3.1.3.3.1. Hacı	221
3.1.3.3.2. Arafat.....	222
3.1.3.4. Kurban	223
3.1.3.5. Zekât	225
3.1.3.6. Dini Unvanlar ve Dini Meslekler	226
3.1.3.6.1. Halife	226
3.1.3.6.2. Şeyhülislam	226
3.1.3.6.3. Vaiz	226
3.1.3.6.4. Molla	227
3.1.3.6.5. İmam/Hoca	228
3.1.3.6.6. Müezzin	232

3.1.3.6.7. Hafız	233
3.1.3.6.8. Müftü	234
3.1.3.6.9. Kadı	235
3.1.3.6.10. Sofu/Derviş/Mürîr/Zahit	236
3.1.3.6.11. Şeyh/Mürşit/Pir	239
3.1.3.6.12. Evliya/Ermiş/Erenler	242
3.1.3.7. Dini Mekânlar	244
3.1.3.7.1. Cami/Mescit	244
3.1.3.7.2. Minare	249
3.1.3.7.3. Medrese	251
3.1.3.7.4. Dergâh	253
3.1.3.7.5. Tekke/Tarikat	254
3.1.3.7.7. Türbe/Yatır	255
3.1.3.7.7. Mabert	258
3.1.3.7.8. Kâbe	259
3.1.3.7.9. Mekke-Medine-Kudüs	260
3.1.3.8. Kutsal Gün ve Geceler	262
3.1.3.8.1. Bayram	262
3.1.3.8.2. Arife	264
3.1.3.8.3. Muharrem Ayı	265
3.1.3.8.4. Kadir Gecesi	265
3.1.3.8.5. Miraç Gecesi/Kandili	266
3.1.3.8.6. Kerbela	266
3.1.3.8.7. Hıdırellez	266
3.1.3.9. Dini-Manevi Şahsiyetler	267
3.1.3.9.1. Ashabı- Kiram	267
3.1.3.9.2. Hızır	267
3.1.3.9.3. Mesih	269
3.1.3.9.4. Hz. Hamza ve Hz. Vahşi	269
3.1.3.9.5. Ashab-ı Kehf	269
3.1.3.9.6. İmamı Azam Ebu Hanife	270
3.1.3.9.7. İslam Tarihindeki Diğer Şahsiyet ve Kimlikler	270
3.1.3.9.8. Yezit	270
3.1.3.9.9. Nemrut	271
3.1.3.9.10. Kâfir	273
3.1.3.9.11. Deccal	277
3.1.3.10. İslam Diniyle İlgili Diğer Öğeler	277
3.1.3.10.1. Dua	277
3.1.3.10.2. Beddua	301

3.1.3.10.3. Lanet Okuma	308
3.1.3.10.4. Şükretme.....	310
3.1.3.10.5. Hayır Dileme	319
3.1.3.10.6. Günah/Haram	324
3.1.3.10.7. Helal	340
3.1.3.10.8. Sevap	344
3.1.3.10.9. Yemin	346
3.1.3.10.10. Af Dilenmek/Tövbe Etmek	361
3.1.3.10.11. İsyân Etmek.....	365
3.1.3.10.12. Fetva	366
3.1.3.10.13. Vaaz.....	367
3.1.3.10.14. İlâhi.....	368
3.1.3.10.15. Cenaze Merasimi / Mezar/ Lahit/ Tabut/Musalla Taşı	369
3.1.3.10.16. Ayin.....	375
3.1.3.10.17. Şehitlik.....	376
3.1.3.10.18. Nikâh/ Nikâh Merasimi/Hülle	378
3.1.3.10.19. Sünnet Merasimi.....	383
3.1.3.10.20. Haremlık/Selamlık/Kaç-göç Anlayışı	383
3.1.3.10.21. Giyim-Kuşam/Kılık-Kıyafet	386
3.1.3.10.21.1. Çarşaf, Sarık, Başörtüsü, Cübbe, Örtünme, Sakal, Kavuk, Fes, Peçe.....	386
3.1.3.10.23. Mezhepler	390
3.1.3.10.24. Zikir	390
3.1.3.10.25. Mevlevi.....	391
3.1.3.10.26. Cariye/ Cariyelik/ Esirlik.....	391
3.1.3.10.27. Adak Adama.....	393
3.1.3.10.28. Sadaka	394
3.1.3.10.29. Fitre	398
3.1.3.10.30. Nur.....	398
3.1.3.10.31. Kevser.....	402
3.1.3.10.32. Zemzem	403
3.1.3.10.33. Mevrit/ Lokma.....	404
3.1.3.10.34. Hatim	406
3.1.3.10.35. Dini Öneme Sahip Hayvanlar.....	407
3.1.3.10.35.1. Düldül, Kıtmir, Burak.....	407
3.1.3.10.36. Huri.....	408
3.1.3.10.37. Mucize/Keramet	408
3.1.3.10.38. Nazar	410

3.1.3.11. Tasavvuf	412
3.1.3.11.1. Mutasavvıflar.....	414
3.1.3.12. Batıl İnançlar	416
3.1.3.12.1. Peri.....	416
3.1.3.12.2. Uğur Getirme.....	420
3.1.3.12.3. Mum Yakma/Kurşun Dökme	424
3.1.3.12.4. İspirtizma.....	425
3.1.3.12.5. Büyü/ Büyücülük/ Sihir/Tılsım/Muska Yazma	425
3.1.3.12.6. Falcı/Fal Bakma/Remil.....	430
3.1.3.12.7. Medyum/Kâhin/Müneccim/Kehanet	432
3.1.3.12.8. Gulyabani, Umacı, Cadı, Hortlak/Hayalet/Vampir/Zombi	434
3.2. Hristiyanlık İnancı.....	435
3.2.1. Hristiyan.....	435
3.2.2. İncil	439
3.2.3. Dini Unvanlar ve Dini Meslekler.....	439
3.2.3.1. Papa	439
3.2.3.2. Papaz/Peder/Keşiş	440
3.2.3.3. Rahip/Rahibe	445
3.2.3.4. Piskopos.....	446
3.2.3.5. Aziz/ Azize	446
3.2.4. Kutsal Mekânlar	448
3.2.4.1. Kilise, Patrikhane.....	448
3.2.4.2. Manastır	452
3.2.4.3. Tapınak/Mabet.....	453
3.2.5. Kutsal Kişiler	454
3.2.5.1. Meryem Ana	454
3.2.6. Kutsal Günler ve Törenler.....	457
3.2.6.1. Ayin, Noel, Yortu	457
3.2.7. Hristiyanlıktaki Diğer Ritüeller ve İkonlar	459
3.2.7.1. Aforoz.....	459
3.2.7.2. Vaftiz/ Takdis Etme.....	460
3.2.7.3. Günah Çıkartma.....	461
3.2.7.4. Haç/İstavroz/Çan	462
3.3. Musevilik/Yahudilik İnancı	465
3.3.1. Yahudi/ Musevi.....	465
3.3.2. Haham/Havra/Maşatlık	468
4. SEMAVİ OLMAYAN DİĞER DİN VE İNANÇLAR	469
4.1. Gök Tanrı İnancı	469

4.1.1. Tanrı.....	469
4.1.2. Kam.....	470
4.1.3. Yuğ Töreni	471
4.1.4. Budizm İnancı	471
4.1.4.1. Buda.....	471
4.1.5. Putperestlik İnancı.....	472
5. MİTOLOJİ	475
5.1. Kafdağı, İskender, Cem, Promete, Pandora	475
5.2. Umay	476
5.3. Venüs	476
5.4. Herkül, Apollo, Minerva, Diana, Osiris, Danaus, Teşup	477
5.5. Demeter	478
5.6. Neptün.....	478
5.7. Demokles/ Kleopatra.....	478
5.8. Zeus/ Hades.....	479
5.9. Afrodite/ Posidon.....	479
SONUÇ.....	480
KAYNAKÇA.....	486
ÖZGEÇMİŞ	

KISALTMALAR LİSTESİ

C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
Dr.	: Doktor
Ed.	: Editör
Eds.	: Editörler
Prof.	: Profesör
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
t.y.	: Tarih Yok

1. GİRİŞ

İnsanoğlu yeryüzünde var olduğu günden beri din ve inanç meselesi güncelliğini devam ettirmektedir. Bu mevcudiyet insan ırkıyla birlikte mütemadiyen devam edecektir. Allah'ın insanı yaratması, dinlerin zuhur edişi, inanç meselesi gibi birçok mevzular insanların temel sorunu olmuştur. İslam dinine göre insanoğlunun başlangıcı olan Hz. Âdem'den günümüze kadar insanlar, inanma ve aidiyet duygusunu büyük bir iştiaqla arzulamış; kendi benliğini bir konuma, bir kimliğe oturtmak istemiştir. Kimi zaman bu bir arayışla olmuş kimi zaman da çevrenin hazırbulunuşluğu sayesinde gerçekleşmiştir. Bu nedenle insan ırkının sonu gelinceye kadar yaratıcı, din, inanç konuları tam olarak çözülebilecek de değildir.

Din teriminin birçok tanımı yapılsa da efradını câmi, ağıyarını mâni bir tanımdan söz etmek neredeyse imkânsızdır. Din adamları, araştırmacılar, sosyologlar, mütefekkirler pek çok ifadeyle din terimini tanımlamaya çalışmışlardır. Bu tanımların kimi siyasi kimi de dini bakış açısıyla sunulmuştur. Araştırmacıların ve düşünürlerin dini tanımlama çabası kendi hayat görüşlerinin de birer yansıması olarak düşünülmelidir. Yapılan tanımlarda çağın felsefe birikimi, sosyolojik alt yapısı ve ekonomik durumları da etkili olmuştur.

İnsanın yaşam serüvenine bakıldığında en ilkelinden en gelişmişine kadar bir varlığa, güce veya Tanrı'ya inanma ihtiyacı hissetmiştir (Timur, 2006, 17). İncanın insan için vazgeçilmez bir ehemmiyetinin olması dinin insan hayatında popüler yerini sağlamlaştırmasına olanak sunar. (Arslan, 2004, 196). Nitekim Karl Marx dini, bir afyon olarak yorumlarken; Emile Durkheim dini, değerlerin muhafazası olarak tanımlar (Aydın, 2013, 37). Nicholas Wade dini, insanların doğaüstü varlıklarla karşılıklı bir anlaşma içerisinde olduğu, bu anlaşmaya bağlı kaldığı ve çeşitli ritüelleri gerçekleştirdiği inanç ve ibadet düzeni olarak belirtir (2009, 26). Mehmet S. Aydın ise hem bireysel hem toplumsal tarafları bulunan ve insanlara belirli bir yaşam tarzı öğreten, kendi taraftarlarına belirlenmiş bir dünya görüşü sunan sosyal ve dini bir kurum olarak nitelendirir (2012, 6). Ahmet Yücekök de dinin bağımsız bir değişken olarak tanımını şöyle yapar:

“Toplumun içinde bulunduğu sosyo-ekonomik koşulların oluşturduğu toplumun kültür yapısından bağımsız bir değer ve kendi başına oluşan bir kurumdur. Dinin etkinliği ve gücü üzerinde toplumların niteliği, modernleşme süreci içerisinde almış oldukları yol, hiçbir zaman belirleyici bir unsur olmadığı gibi, toplum içerisinde de hangi sınıf ve zümreler tarafından benimsendiği de bir kural olarak ortaya konamaz... Din, toplumsal ve sınıfsal niteliklere göre bir tutarlılığa ve sürekliliğe sahip değildir ve takdiri ilahi olarak güçlendiği her yerde toplumu eşit olarak etkiler ve yön verir. Din bu anlamda maddeyi ve toplumu oluşturan bir

etkendir ve kaynağını toplumdan değil fakat bağımsız olarak bilim ötesi bir güçten alır” (1983, 12).

Din kavramı, bir dünyayı anlama, anlamlandırma ve bu dünyaya insanın kendi benliğini yerleştirmesidir (Mardin, 2012, 30). İnsan bu sorgulama neticesinde olumlu ya da olumsuz bir inanç algısına sahip olur. Bu arzulama hali insan denilen eşref-i mahlûkatı sürekli bir arayışa sevk etmiştir.

İnsanoğlunun bir varlığa inanma isteği diğer bir ifadeyle inanç duygusu insan hayatındaki en önemli güdülerdendir. Bir nesneye, bir canlıya veya bir varlığa inanan kişi yeryüzünde yalnız olmadığının bilincine varır. Bu durumun hem sosyal aidiyet yönünden hem de psikolojik yönden bireye birçok faydası olmaktadır (Aydın, 2009, 88-89). Yaratılmış olandaki bu inanma ihtiyacı ve inanç duygusu insanoğlunu dinlere ve ritüellere sevk etmiştir. Bu nedenle de insandaki inanç duygusu ve inanma isteği dinlerin, toplumlarda çabuk benimsenip yerleşmesini ve din-inanç meselesinin birlikte ele alınmasını sağlamıştır.

İnsanın temel özelliklerinden olan “anlam arayışı” (Belek, 2016, 138) bir nevi Tanrı’yı ve dolayısıyla dini bulmasına vesile olmuştur. İnsan bu sayede kendisi gibi düşünen, kendisi gibi hareket eden ve kendisi gibi yaşayan bir gruba dâhil olarak sosyalleşmiştir. Bu kertede din ile sosyoloji birbirine yakınlaşmış hatta iki disiplin aynı çizgide anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Din kavramının temelde toplumu; daha özelde bireyi ele alması din ile sosyolojiyi birbirine yakın kılmıştır.

Dünyanın birçok yerinde sosyal sorunların çözülmesinde dinin kurtarıcı bir anahtar olarak kullanılması din ile sosyolojinin de yakınlığının göstergesidir (Coşkun, 2005 58). Yine din sayesinde insanın ego benliğindeki duygularını törpüleyecek olan hazların bastırılmasına yardımcı olması ve bu duygularını Tanrı’ya devretmesi (öç alma gibi) sosyolojik sorunların da önüne geçmiştir denebilir (Freud, 1999, 40-41). Dinin insan ile var olması ve sosyolojinin temel sorunsalının insan oluşu, iki farklı disiplini ortak bir payda da bir araya getirmiştir.

Din olgusu duygu, düşünce ve sanatta kendini gösteren bir kavramdır. Duygu özelliğiyle birey, dini hisseder. Acıma, heyecan, sevgi gibi duygusal özellikler ile dini kendisine yakın hisseder. Dinin de insanlara ve toplumlara ilk yaklaşımı duygu üzerinden olmuştur. Bu durumun en somut örneği Hz. Muhammed ve Hz. İsa dönemlerindeki duygu yüklü olaylardır. Düşünce ise muhakkak dinin en önemli unsurlarındandır. Çünkü ibadet ve ahlaka dair kurallar insanlara vaaz yoluyla iletilir. Düşünce, yanlış ile doğruyu, hayal ile gerçeği ayırt edebilme yönünü oluşturur. Çoğu dinde de düşüncenin ve düşünmenin önemi vurgulanmıştır. Son basamağı oluşturan kavram sanattır. Duygu ve düşüncenin birleşiminden teşekkül eden sanat din kurumunda önem arz eden bir kavramdır (Bayrakdar, 2016, 18-19). Dini mekânlar, ilahiler, menkıbeler dinlerin sanatsal ve estetik yönünü meydana getirmişlerdir.

Edebiyat da güzel sanat olması hasebiyle dinle doğrudan ilişkilidir. Bu sanat doğa gerçekliği içinde rastlanılan sanat değildir. Özel bir etkinliktir (Tunalı, 2012, 79).

Her bir din, kendine has bir biçimde insanı ifade eder (Durkheim, 2005, 42). Din ve sosyolojinin olmazsa olmazı insan olduğu gibi sanatın da, daha özelde edebiyatın, vazgeçilmezi insandır. Edebiyatın her hangi bir nesneyi tanımlama gibi net bir ifadenin olmayışı edebiyatın ne olup olmadığı sorununu beraberinde getirmiştir (Eagleton, 2012, 35). Yine Terry Eagleton, edebiyat kavramını oluşturan değer yargılarının tarihsel dönemlere ve toplumsal ideolojilere göre şekillendiğini belirtmiştir (2014, 30).

“Edebiyat ifade vasıtası olarak toplumun yarattığı dili kullanan bir sosyal kurumdur” (Wellek ve Warren, 1993, 74). Bu sosyal kurumun en önemli parçalarından birisi de romandır. Roman türünün, hayatın bizzat kendisi ve romancının toplumun bir özetinin olması bu gerçeğin en aşikâr ifadesidir (Yılmaz, 2011, 27). M. Fatih Andı da (2020) yaptığı çalışmada roman ile hayatın ayrılmaz bir parçası olduğunu örneklerle anlatır. Romanın en büyük malzemesi insandır. Roman insan aracılığıyla bir değer kazanır. Milan Kundera roman ve insan ilişkisine dair şu sözlere yer verir:

“İnsan iyiyle kötünün belirgin şekilde ayırt edilebileceği bir dünya ister, çünkü onda doğuştan gelen, gemlenemez bir anlamadan yargılama arzusu vardır. Dinler ve ideolojiler bu arzu üzerine kurulmuştur. Romanla ancak onun görecelik ve çokanlamlılık dilini kendi zorunlu ve dogmatik söylemlerine aktarmaları halinde uzlaşabilirler” (Kundera, 2012, 19).

Roman kelimesinin birçok anlamı vardır. Latin dilinde roman kelimesi “Romalıların tarzında, Latinceye göre” anlamlarına gelmektedir. Aynı zamanda Roma’da yaşayan ve Roma İmparatorluğuna tabi olanlara da roman denilmektedir. Bir dil adı olan roman kelimesi, on ikinci yüzyıldan itibaren edebi türe evrilmiştir. Çünkü bu yüzyıllarda Latince’den Romancaya yani halk diline çevrilen eserlere roman denilmeye başlanmıştır. On dördüncü yüzyıla gelindiğinde ise serüven romanlardan meydana gelen saray edebiyatının karşılığı olarak kullanılmaya başlandığı görülür. On beşinci yüzyılda ise şövalye romanları yazılmaya başlanarak roman türü Avrupa’da yer edinmeye başlamıştır (Çetin, 2009, 64-65).

XIX. yüzyılda hâkim bir tür sınıfına ulaşan roman, günümüze kadar sorgulanmaya devam edilen, ne olduğu tartışılan bir alandır (Tekin, 2002, 184). Romanın tarihsel süreci birçok araştırmacılar tarafından ele alınmış ve farklı görüşler öne sürülmüştür. Aslında roman hakkında söylenen her söz tamamlanmamış kabul edilmelidir. Çünkü sınırlarının çizilebilir olmayışı, tarihinin nerede başlayıp ve nerede sonlanacağını bilmezliği romanı her daim diri tutacaktır. Roman her ne şekilde, ne yönden incelenirse incelenir insan türü gibi gizemli kalacağı hep bir yanı olacaktır (Çıkla, 2002, 121).

Roman bir süreç işidir. Roman ve onu muktedit hale getiren romancı, sonu gelmeyecek bir yola revan olmuşlardır. Bu yolun parolası “Yolculuk tamamlanmıştır:

Yol başlıyordur” (Lukacs, 2003, 80). Romanın gizemi ve sürekliliği de bu sonsuzlukta gizlidir. Zira her roman yeni bir yaratıdır ve romancı o dünyayı yeniden şekillendiren, o dünyaya yön tayin eden kişidir (Paz, 1993, 15-16). Romancıların da aslında hepsinin ortak yanı bir öykü anlatmalarındır (Forster, 2001, 64). Romancı eserini ne kadar gerçekçi ve inandırıcı kılsa okuyucu üzerindeki kalıcı izi de o denli güçlü olur (Pamuk, 2011, 94).

Roman, bilindiği üzere yenileşme hareketi başka bir ifadeyle Türk aydınlarının batıya yüzünü döndüğü Tanzimat Devri’nde edebiyatımıza girmiştir (Kolcu, 2013, 12). İlk olarak çeviri ve taklit olarak başlayan roman türü sonraları yerini telif eserlere bırakmıştır (Moran, 2019, 9). Yusuf Kamil Paşa’nın Telemak tercümesini birçok roman takip etmiştir (Dino, 1978, 41). Şemseddin Sami, Namık Kemal, Ahmet Midhat Efendi, Recaizade Mahmut Ekrem dönemin öne çıkan romancılarıdır (Tanpınar, 2007, 263).

Fethi Naci dönemin sosyal ve siyasal yapısıyla dönem romanlarının konu olarak paralellik gösterdiğini belirtir (2002, 24-25). Bu bağlamda Tanzimat Devri’nde din duygusunun ve inanç konusunun romancılar tarafından ele alındığı görülür. Kemal Timur (2006) yaptığı çalışmada Tanzimat Dönemi’ndeki yenilik hareketlerinin eserlere yansıdığını belirtir. Yine Tanzimat Dönemi romancılarının, yazdıkları romanlarda dini öğeleri bir hayli kullanmalarına karşın din dilini etkili kullanamadıkları ve din duygusunun romanlarda gittikçe azaldığı tespitinde bulunur. Tanzimat Devri’nin ardından Servet-i Fünûn Dönemi roman sahasında önemli aydınlar sahneye çıkar. Halit Ziya ve Mehmet Rauf bu dönemde dikkat çeken isimlerdir.

Servet-i Fünûn Dönemi romanları için de farklı bir şey söylemek mümkün değildir. Tanzimat Dönemi’ndeki din ve inanç algısı bu dönem romanlarında da devam etmiştir. M. Emin Gönen (2014) Servet-i Fünûn Dönemi’ni de kapsayan yaptığı çalışmada din ve inanç algısının dönem romanlarında fazla yer edinmediğini belirtir.

İkinci Meşrutiyet ile Milli Edebiyat Dönemi’nde hatırı sayılır roman yazılmıştır. Bu romancılar arasında eski kuşaktan yazarlar olduğu gibi yeni yeni filizlenen yazarlar da vardır. Dönemin siyasi olaylarını konu alan romanlar olmasına karşın büyük çoğunluğu piyasa romanları denilen, edebi derinliği olmayan ürünlerdir. Bu dönemlerde roman sahasında ağırlığını gösteren ve sonraki dönemlere etki eden yazarlar olarak Halide Edip Adıvar, Ömer Seyfettin, Reşat Nuri Güntekin, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Peyami Safa örnek gösterilebilir (Kahraman, 2002, 69).

Cumhuriyet Dönemi’ne gelindiğinde farklı anlayışlar edebiyatta kendini gösterir. Cumhuriyet Dönemi’nin sosyal, siyasal, edebi analizi için romanlar çok önem arz etmektedir (Alemdar, 2002, 23). Dönemin siyasi ve sosyal yapısının romanlarda temayüz ettiği görülür. Cumhuriyet’in kuruluşu, bu dönemde yapılan ilk devrimler edebiyat alanında çığır açıcı olur. Devlet, yaptığı yeniliklerle ve açtığı kurumlarla yönlendirici bir konum üstlenir (Karpaz, 1962, 29). Bu dönemdeki edebiyat ortamını başlıklandırmak gerekecek olursa iki ayrı çizgiden bahsedilebilir: İlki toplumsal

sorunlar, ikincisi bireyin iç dünyasıdır. Cumhuriyet Dönemi'nde dönem yazarları ortamın siyasi şartları neticesinde eserler ortaya koyup bir nevi yeni gerçekleştirilen inkılapların da destekçisi olmuşlardır (Kudret, 1990, 12-14).

Mahir Karacar (2018) yaptığı çalışmada dönemin romanlarının ağırlıklı olarak popüler aşk romanları olduğunu, bunun yanı sıra milli mücadele üzerinden yeni kurulan Cumhuriyetin önemini yansıtan romanların kaleme alındığını belirtir. Bu dönem yazarlarının din ve inanç hakkında olumlu veya olumsuz fikir beyanında bulunmadıklarını, din ve inanç unsurlarını da romanın olay örgüsünde fon olarak kullandıklarını ancak ilk dönemlerde pek fazla görülmeyen din ve dini öğelerin eleştirilmeye başlandığını vurgular. Yine yazılan ilk romanlarımızdan Cumhuriyet Dönemi'nin ilk yıllarındaki romanlara kadar din ve inanç algısının romanlarda ele alınışında azalma olduğunu da belirtir.

Cumhuriyet Dönemi politika olarak Osmanlı geleneğine ve kültürüne soğuk bakarak kendini inşa ettiği için Cumhuriyet Dönemi romanlarında dinsel konu pek ele alınmamış, din biraz daha ikinci plana itilmiştir (Belge, 1998, 38). Cumhuriyetin ikinci dönemi içinde roman konuları ve romancıların sosyal hayata bakış açıları pek değişmiş değildir. Romancılar Cumhuriyet Dönemi'nin ilk yıllarındaki anlayışı devam ettirmiş ve genellikle tarım sorunları, göç meselesi, gericî din adamlarının olumsuzlukları eserlerde boy göstermiştir (Kudret, 1990, 15). M. Halil Sağlam (2016) yaptığı çalışmada Cumhuriyet'in ikinci döneminde de dini konuların romanlarda giderek azaldığını, laik icraatların gölgesinde eserlerin yazıldığını, kahramanların inanç krizine düştüğünü ve din unsurlarının genelde fon olarak kullanıldığını söyler.

Yeni kurulan cumhuriyetin hayati devamlılığını muktedir kılmak için birçok inkılap yapılmıştır. Nitekim yapılan inkılapların halk nezdinde daim ve kabul olması için edebiyatın araç olarak kullanıldığı dikkat çeker. Osmanlı medeniyetinden kalan dini kurumlara, din adamlarına, dini mekânlara, halk inanışlarına, giyim-kuşama, geleneklere, örf ve adetlere olumlu yaklaşılmadığı dönemin roman panoramasından çıkarılmaktadır (Sağlam, 2016, 11). Rejimle arasını iyi tutmak ve mevkiini sağlamlaştırmak için ısmarlama roman yazan romancılar bile vardır (Gülendam, 2002, 363). Bu dönem romanları üç bölümde ele alınabilir. İlki batılılaşmayı savunan ve yapılan inkılapları destekleyen romanlar, ikincisi siyasi ve toplumsal değişimleri tepkiyle karşılayanlar, sonuncusu ise devrimlerin gerekliliğiyle beraber takınılan olumsuz tutumları anlatmaya çalışanlardır (Haklı, 2008, 183).

Tek partili dönemde (özellikle 1939-1947) düzenlenen edebi yarışmalar ve bu yarışmalarda ödül alan yazarların popülerliğini muhafaza etmesi, bununla da kalmayıp kitap satışlarında rekor kırması, bazı yazarların (Behçet Kemal Çağlar, Reşat Nuri Güntekin) sanatlarını iktidar lehine kullanmalarında ana unsur olmuştur. Yine Halkevlerinin faaliyetlerini inkılaplar doğrultusunda yapması dönemin edebiyat ortamını gözler önüne sermiştir (Çıkla, 2007, 54-58).

Özellikle 1945-1946 yıllarında çok partili hayata geçiş döneminin sancıları, ikinci dünya savaşının sona ermesi, köy enstitülerinin kuruluşu, Türkiye Cumhuriyeti'nin içinde bulunduğu siyasi, sosyal ve ekonomik durum romanlarda yer edinir. Tarihi konulu romanlar, köy romanları, şehir ve kasaba romanları dönemde öne çıkan konulardır (Okur, 2002, 88-90).

Çalışmayı oluşturan 1945-1946 romanlarında yapılan tespitlere göre romancılar daha çok kadın-erkek ilişkisine eğilmişlerdir. Özelde kadın unsuru üzerinden birçok gençlik romanları yazıldığı görülür. Yazarlar genelde popüler roman tarzında eserler ortaya koyarak genç kuşağı etkilemek ister. Muazzez Tahsin Berkand (Lale, Mağrur Kadın, Nişan Yüzüğü), Kerime Nadir (Balayı, Solan Ümit), Reşat Engin (Çapkın Subay, Satılmış Bakire) gibi yazarların romanlarındaki konu ve temalar bu görüşü desteklemektedir. Dönem yazarları özellikle cinsel konulara eğilmeyi tercih etmiş ve kadın kimliğini cinsellik üzerinden okuyucuya sunmaya çalışmıştır. Bu durumun arka planında dönemin sosyal, siyasal ve ekonomik buhranı olduğu söylenebilir. Bir nevi okuyucu bu tür romanlarla oyalanmaya çalışılmış, günün zor şartları unutturulmaya sevk edilmiştir. Nadir de olsa tarih konusu ve dönemde etkili olan II. Dünya Harbi üzerinden savaş konusu birkaç eserle yerini almıştır. Bunların yanında edebi değer taşıyan sosyal romanların dönemin meşhur yazarlarının kalemlerinden çıktığı görülür.

Çalışmanın asıl amacı 1945 ve 1946 yıllarındaki yazılan Türk romanlarında din ve inanç algısının ne şekilde yer aldığıdır. Romancıların sosyal ve siyasal şartlar altında dine, din adamlarına, dini geleneğe ne şekilde baktıkları, din ve inanç unsurlarını ne sıklıkla ve ne amaçla kullandıklarını ortaya çıkarıp dönemin yazarlarının din ve inanç konusundaki yaklaşımlarını gözler önüne sermektir.

2. İNCELENEN ROMANLARIN ÖZETLERİ VE ROMANLARDAKİ DİNİ UNSURLAR

Bu bölümde incelenen kırk romanın kısa özetleri verilip bu eserlerde yer alan din ve inanç öğeleri belirtilmiştir. Aynı zamanda yazarların kahramanları üzerinden, varsa, din ve inanç hakkındaki ifadelerine de romanların en alt kısmında yer verilmiştir.

2.1. Aka Gündüz, Eğer Aşk

Aka Gündüz, bir arkadaşının hayat hikâyesinden yola çıkarak *Eğer Aşk* romanını yazar. Eser, mutlu sonla biten klasik aşk hikâyelerindendir. Altmış iki yaşında olan başkahraman Selim Caka, şair ve gazetecidir. Neşelenmek için gittiği bir otel barında yirmi yaşındaki güzel şarkıcının söylediği “Eğer Aşk” adlı şarkıdan etkilenir. Çünkü bu şarkı Selim Caka’da kapanmamış yaraların acısını hatırlatır. Genç şarkıcının adı Taranta Babu lakaplı Adelina Danka’dır. Selim Caka bir müddet aynı bara, genç kızı dinlemeye gider ve ikili arasında yakınlaşma olur. Taranta Babu lakaplı genç şarkıcı, ölmüş Habeşli bir babanın kızıdır. Genç kız, Selim Caka ile evlenmek ister; ancak Selim Caka’nın tereddütleri vardır. Aradaki yaş farkından dolayı toplum tarafından dışlanmaktan korkar. Aynı zamanda daha önce olumsuz sonuçlanan iki aşk macerasını hatırlar.

Bu aşk maceralarından ilki genç yaşlarda âşık olduğu Bengigül’dür. İkinci aşk girişimi ise Meryem adlı bir genç kızla olur. Şair Selim Caka’nın şiirlerinden etkilenen genç kız Meryem, Selim Caka’ya “Eğer Aşk” adlı şarkıyı söyler. İkili arasında samimi bir ilişki başlar. Ancak bu aşk girişimi de yaş farkından dolayı tereddütler eşliğinde sonlanır ve Meryem başka biriyle evlenir. Geçmiş yaşantısındaki başarısız aşk girişimleri, Adelina ile Selim Caka’yı evlenmeye sürükler. Genç şarkıcı Adelina, düğününe annesi Meri Danka’yı davet eder. İkiliyi bir sürpriz beklemektedir. Adelina Danka’nın annesi Meri Danka, Selim Caka’nın yıllar önce âşık olduğu Meryem’dir. Adelina olayları öğrenince kendi nişan yüzüğünü annesi Meryem’e takar ve “Eğer Aşk” şarkısını seslendirir.

Eserde yoğun olarak İslami unsurlar kullanılır. Bunlar: Allah inancı, Allah aşkı, peygamberler (Hz. Âdem ve Hz. Nuh), Hz. Havva, Medine, şeytan, melek, tasavvuf hayatı, Ramazan ayı, iftar, bayram, sarık, cübbe, sakal, sofı, medrese, harem, carıye, günah, Müslümanlık, vaaz vermek, vaiz, nefis terbiyesi, nikâh, hadis ve yemindir. Eserde Hristiyan inancına ait papaz kullanılırken mitolojik unsur olarak da Venüs’e yer verilir.

Yazar, eserinde Abdülhamit dönemi üzerinden inanç meselesine göndermelerde bulunur: “O zaman kaç-göç, çarşaf, sarık vardı. Çok yakın akraba olmadıkça bir kız veya kadın hiçbir erkeğe başı açık görünmezdi. Çünkü softalarca namus, fazilet demek bir metrelik başörtüsü demektir” (s.29-30). “Bu şehirde meyhane, kerhane yok muydu?

Medreselerden çok meyhane, bir avuç darıdan çok kerhane vardı. Kafeşantanlar, barlar, hususiler de cabası. Demek oluyor ki ahlakın ve faziletin ölçüsünü başka noktalarda aramalı” (s.35).

2.2. Aka Gündüz, Sansaros

Aka Gündüz, *Sansaros* adlı romanında yetim ve öksüz kalan Karadenizli bir çocuğun hayatını konu alır. Gerçek adı Osman olan kahramana arkadaşları tarafından “sansar” lakabı verilir ve bu isim, söylenişi daha kolay olması için “Sansaros” olarak kısaltılır. Romandaki asıl olaylar Sansaros’un Darüleytam’a yerleştirilmesiyle başlar. Sansaros burada arkadaşları ve öğretmenleri tarafından çok sevilir ancak müdür ve mubassır Sansaros’tan pek hoşlanmazlar. En ufak hatasında onu paylamayı hatta dövmeyi ihmal etmezler. Bir gün çocuklarla düğme oyunu oynarken Sansaros’un şansı yaver gider ve tüm düğmeleri kazanır. Mubassırın oğlu, Sansaros’a iftira atarak düğmeleri çaldığını söyler. Sansaros’u sevmeyen müdür de olaya inanır ve onu cezalandırır. Bu olay küçük çocukta kapanmayan yaralar bırakır ve Sansaros’un hırsızlık yapmasına neden olur. Hayat, masum olan çocuğu hırsızlığa sürükler.

Sansaros kaldığı kurumdan kaçır ve çeşitli maceralar yaşar. Nereye girip çalışsa işi rast gitmez ve başarısız olur. Sansaros iyi olmaya çalıştıkça gelişen olaylar onu yalnızlığa ve çaresizliğe sürükler. Sansaros bir gün kendisi gibi sahipsiz olan Emine adlı kızla tanışır. Emine’ye yardım etmek için dürüst bir insan olarak yaşamaya başlar, çeşitli işlere girer. Talihsizlikler Sansaros’un peşini bırakmaz ve yine işsiz kalır. Emine, Şoför Salim adında biriyle evlenmiştir ve hamiledir. Sansaros, Emine’ye olan sevgisini anlatmak için Emine’nin evine gider ve ona durumu anlatır. Tüm bu anlar yaşanırken eve Emine’nin kocası Şoför Salim gelir. Sansaros acilen evden çıkarak kaçır ve karanlıkta kaybolur.

Aka Gündüz’ün, *Sansaros* adlı romanında İslamiyet dinine ait; Tanrı, Rabb, şeytan, günah, helalleşmek, haram, sevap, dua, beddua, yemin, tekke, müftü, fetva, Yezit, seccade, melek, cin, imam, imam nikâhı, cami, medrese, namaz, namaz vakti, kutsal kitap, hafızlık, zındık, mahşer, şeyh, başörtüsü, abdest, abdesthane kullanılır. Ayrıca diğer dinlerden Yahudi kelimesine ve Meryemana ögesine yer verilir.

Yazar, romanda din ve inanç unsurlarını kullanırken herhangi bir görüş bildirmez. Romanda, olay örgüsü gereği din ve inanç öğelerini kullanır. Tam bir inanç algısı olmamakla birlikte yazar, “Herkes Ziver Usta’nın katillerini arayacağına, Ziver Usta’nın terekesine üşüştü. Başta kadı efendi olduğu halde kassamlar, şeri mahkeme kâtipleri, imamlar eve ve dükkâna doldular. Ziver Usta’nın nesi var, nesi yok hepsini haraç mezat satmak istiyorlardı.” (s.59) sözleriyle imamlar ve kadılar üzerinden toplumun dini kurumlarını eleştirir.

2.3. Esat Mahmut Karakurd, Sokaktan Gelen Kadın

Esat Mahmut Karakurd, *Sokaktan Gelen Kadın* romanında ahlaki yönden düşük bir kadının maceralarını anlatır. Semra, gayrimeşru hayat yaşayan ve istediği erkeklerle gönül eğlendiren düşük meşrepli bir kadındır. Orta yaşlarda zengin bir adam olan Cemil'i parmağında oynatarak onunla metres hayatı yaşar. Cemil'i değişik tekliflerle etkileyip kendisine bağlar. Cemil, Semra'ya göre yaşlı olduğu için ona ayak uyduramaz ve Semra tarafından horlanarak terk edilir. Semra gayrimeşru hayatına başka erkeklerle düşüp kalkarak devam eder. Semra'nın evine bir gün İhsan Bey adında biri gelerek Semra'ya bir teklifte bulunur. İhsan Bey, Şinasi adında zengin bir iş adamının elemanıdır ve Semra'nın yanına Şinasi Bey'in teklifini söylemek için gelmiştir. Şinasi Bey'in genç oğlu Selim, kötü bir kadına gönlünü kaptırır. Semra'nın görevi; Şinasi Bey'in oğlunu bu kötü kadından kurtarmaktır. Semra teklifi kabul ederek yardımcısı Marika'yla birlikte Selim'in bulunduğu otele, Uludağ'a, gider. Semra otele geldiği ilk günden Selim zannettiği adamı kendisine âşık etmeyi başarır ve gezintiyi çıkar.

Bu gezintide kendisine yüz vermeyen, güzelliğine ilgi göstermeyen bir erkekle tanışır. Semra böyle bir erkekle daha önce hiç karşılaşmamıştır ve bu durumdan rahatsız olur. Kendisine yüz vermeyen erkeğe ilgi duymaya başlar ve ikili arasında aşk başlar. İstanbul'a döndüklerinde bu gencin Selim olduğu anlaşılır. Semra, Selim'e gerçekleri anlatamaz. Oğlu Selim'i bu sefer de Semra gibi düşük bir kadına kaptıran Şinasi Bey durumdan rahatsız olur. Semra'ya oğlunun peşini bırakmasını söyler. Semra bu söylenenlere kulak asmaz. Şinasi Bey de Cemil üzerinden Semra'yı sıkıştırır ve geçmiş yaşantısını Selim'e anlatmakla tehdit eder. Bunun üzerine Semra, Selim'e mektup yazarak her şeyi anlatarak kendisini eve kapatır. Mektubu alan Selim her şeyi kabul ederek tekrar Semra'ya döner ve bir müddet daha birlikte yaşamaya devam ederler. Semra, arkadaş meclisinde kumar oynarken yanına Cemil gelir. Semra'yı geçmişinde yaptıkları olaylar nedeniyle suçlayarak onu küçük düşürür. Semra, bu sözlerle daha fazla dayanamaz. Selim'e veda ederek salondan çıkar. Bir balıkçının yanına gider ve eski hayatına döner.

Romanda İslam dinine ait: Allah, İslam, peygamber, Hz. Muhammet, Hz. İsa, Hz. Süleyman, Kâbe, Kuran-ı Kerim, Kudüs, dua, yemin, beddua, cennet, cehennem, günah, kurban, inziva, kader anlayışı, nasip/kısmet, mescit, zina öğeleri kullanılır. Hristiyanlık inancından da papaz, manastır, lahit unsurları geçer. Sihir de batıl inanç ögesi olarak romanda yerini alır.

Esat Mahmut Karakurd, *Sokaktan Gelen Kadın* romanında Semra üzerinden inanç algısı sergiler. Başkişi Semra, başına gelen olaylardan kaderi suçlar ve kaderi daima kötüler. (s.143, 146) Yine başkişi Semra, Selim'e olan sevgisinden bahsederken Allah ile mukayese yapar. İnsan sevgisini, yaratıcının sevgisine ve insan korkusunu, yaratıcının korkusuna eş değer görür. (s.103, 106)

2.4. Fahri Zeki Önal, Ay Altında

Fahri Zeki Önal'ın geriye dönüş tekniğiyle oluşturduğu eseri *Ay Altında*'nın mekânı İstanbul'dur. Eser; Ferit, Kumru, Şermin, Nahit ve Samim çemberinde geçer. Ferit Mülkiye'de, Nahit ise Tıbbiye'de okuyan iki genç arkadaştır. Ferit'in teyzesinin kızı Kumru, kendisine ilgi duymaktadır. Kumru'nun arkadaşı Şermin'de Ferit'e karşı ilgilidir. Yazar, romanını Şermin'in ölüm yıl dönümü sahnesinden başlatır ve olayları geçmişe giderek aktarır. Her ne kadar Şermin, Ferit'e ilgi duysa da Ferit'in yakın dostu Nahit, Şermin'e âşık olur. Nahit, Şermin'i Ferit'ten uzaklaştırmak için araya girer. Şermin, Ferit'e ilgi duysa da zamanla Nahit'in sevgisine tepkisiz kalmaz ve ikili nişanlanır. Bir müddet sonra da nişanlı çift evlenir. Nahit ile Şermin için her şey yolundadır. Mutlu mesut yaşayan çiftin arası zamanla bozulur. Nahit, eşi Şermin'e soğuk davranarak ondan kaçır. Şermin eşini tanıyamaz olur. Nahit, ardında sorular bırakarak intihar eder. İntihardan sonra Nahit'in günlük tuttuğu ortaya çıkar. Şermin, Nahit'in günlüğünü okudukça aklındaki sorulara bir bir cevap bulur. Nahit, arkadaşı Samim'in oyununa geldiğini ve yabancı bir kadından Frengi hastalığını kapıldığını bu nedenle de eşine yaklaşmadığını günlüğünde yazar. Şermin günlükten öğrendiği bu bilgilere çok üzülür ve bir zaman sonra aynı hastalığa kendisinin de yakalandığını anlar.

Şermin'in hastalığını fırsat bilen Samim, Şermin'e yakınlık göstermeye başlar. Kendisinin suçlu olmadığını, masum olduğunu Şermin'e kabul ettirmek ister. Şermin bir müddet tavrı gösterse de zamanla Samim'i affeder. Şermin'in hastalığının verem olduğu anlaşılınca Şermin, Samim tarafından sanatoryuma götürülerek tedavi altına alınır. Şermin'in hastalığı epey ilerler. Samim, Şermin'le nikâh kıyarak evlenir. Aynı zamanda Ferit ile Kumru da nişanlanır. Kumru, yakın arkadaşı Şermin'i sık sık ziyarete gelerek ona havadis verir. Romanın son bölümü de Şermin'in günlüğünden aktarılır. Şermin artık son günlerini yaşamaktadır. Eşi Samim, Samim'in annesi ve kardeşi sürekli Şermin'in etrafındadır ve bir an olsun onu yalnız bırakmazlar. Verem hastalığı neticesinde Şermin ölür ve roman 1921 yılına gidilerek bitirilir.

Eserde İslam inancına ait: Allah, kader anlayışı, şehitlik, ayin, günah, nikâh, cin, kismet/nasip, minare, dua, cennet, cehennem, hoca, beddua, şeytan, türbe, yemin, Nemrut, bayram öğeleri; batıl inanç unsurları olarak da: peri, fal bakma, falcılık, uğur/uğursuzluk kavramaları kullanılır. Din ve inanç unsurlarını günlük hayat akışı içerisinde olağan halleriyle fon olarak kullanılır.

2.5. Faik Ökte, Bir Aşk Masalı

Faik Ökte'nin *Bir Aşk Masalı* adlı romanında başkahraman Nail'in kadınlarla olan ilişkileri ve bunlar içinde Nevin'e âşık olduktan sonraki aşk ıstırapları ele alınır. Nail; ilk görünüşte yakışıklılığıyla dikkatleri çeken, kadınların parmakla gösterdikleri, peşinde koştukları, şair ruhlu, musikişinas, bestekâr, Fuzulî ve Yahya Kemal gibi

şairlerin birçok şiirini ezbere bilen kültürlü, uzun boylu, esmer bir gençtir. Nail, hukuktan mezun olduktan sonra defterdarlıkta memur olarak çalışırken iş yerinde Rıfat Bey'in tacizinden Cavidan'ı kurtarır. Bu sayede de Nail, bir üst makama terfi eder. Olaydan sonra Cavidan ile Nail arasında çok samimi bir arkadaşlık başlar. Nail, Adliye Vekâletinin hukuk doktorası imtihanını kazanarak Paris'e hukuk tahsili için gider. Paris'te kaldığı pansiyonun sahibinin kızı Mode ile ilişki yaşar. Nail, Paris'te daha çok Türk öğrencilerin bulunduğu Cafee Austrelitz'te Nevin ile tanışır. Nevin, zengin bir ailenin sevgisiz büyüyen tek çocuğudur; evliliğe inanmaz, evliliği bir ticaret ilişkisi gibi görür. Hoşuna giden herkesle ilişki yaşamayı normal karşılayan bir zihniyettendir, mürebbiyeler elinde büyümüştür. Nail, Nevin'e âşık olur, Nevin ile evlenmek ister. Nevin başlarda gönülsüz olsa da sonradan kimsenin haberi olmadan kendi aralarında nişanlanırlar. Nail, nişanlandıktan birkaç ay sonra Nevin'in kendisini sınıf arkadaşı Fazıl ile aldattığını, Filozof'tan (Refik Bey) öğrenir. Fazıl ile Nevin birkaç ay sonra evlenirler.

Nail, dört yıl hukuk alanında Paris'te doktora tahsili yaptıktan sonra İstanbul'a döner. Nevin de İstanbul'a dönmüştür. Nail, İstanbul'da maliyedeki eski iş arkadaşlarıyla buluşur. Adliyede müfettiş olur. İlk görev yeri Gaziantep'tir. Gaziantep'te Başmüfettiş Saim Bey'le tanışır. Saim Bey; Nail'i çok etkileyen dindar, mutasavvıf birisidir. Nail, geçici görevlerle ilk önce Urfa'ya, daha sonra Diyarbakır'a, oradan da Van'a gönderilir. Geçici görevle birkaç ay bulunduğu illerde oraların üst tabakasıyla tanışıp oradaki eğlence mekânlarında boy gösterir. Buralarda yine kadınların ilgisi üstündedir. Yakışıklılığı, kültürü ve eğlencelerde çaldığı tamburla dikkatleri üzerine toplar. Van'da arkadaş çevresinin darlığından, yalnızlıktan dolayı Nevin'e olan aşkı depresir, yemeden içmeden kesilir, uykusuzluk başlar, sinirleri bozulur, Nevrasteni'ye tutulur. Artık aşk ıstırabına daha fazla dayanamayarak Erzincan'da, otel odasında normal dozun dört beş misli uyku ilacı alarak intihar eder. Maliyede müfettiş olan eski bir arkadaşı Nail'in günlüğünü, şiir defterini, fotoğraflarını bulur. Defterleri bulan eski arkadaşı; Nail'in önceden birlikte çalıştığı arkadaşları Şeyda Bey, Cavidan ve Filiz'le istişare eder. Nail'in günlüklerinin bir romana dönüştürülüp basılmasına karar verirler.

Eserde İslam inancına ait: Allah, Müslüman, peygamber (Hz. Nuh, Hz. İbrahim), iman, kader, yemin, cennet, cehennem, hayır, tasavvuf, melek, şeytan, günah, lanet, Nemrut, Hz. Meryem, ayin, kurban, hoca, secde, Hicaz, Ramazan, oruç, bayram, dua, mezar, cenaze, mabet, mürşit, ahiret, helal, türbe, sure (Yasin) kullanılır. Hristiyan inancına ait: Hristiyan, vaftiz, papaz, rahip, kilise geçer. Yahudi dinine ait sadece Yahudi kelimesi kullanılır. Batıl inanç ögesi olarak uğur, kâhin, peri, put; Mitoloji ögesi olarak da Venüs yer alır. Romanda Budist inancına ait Buda ögesine de yer verilir.

Faik Ökte romanında inanç algısı sunar. Nail, Mode ile yasak aşk yaşayarak bunu kader anlayışına bağlar (s.36). Nevin'e âşık olan Nail, Nevin'i bir ilah olarak

görür (s.67). Yine Nail'in arkadaşlarının din üzerine giriştikleri tartışmada; dinin modası geçmiş bir kavram olduğu, rükûlu secdeli ibadetlerin gerçek olmadığı, peygamberlerin ve kitapların inandırıcılığını yitirdiği söylenir (s. 124- 129).

2.6. Fikret Arıt, Güzel Yuana

Fikret Arıt'ın *Güzel Yuana* adlı romanı, Yuana adlı genç ve güzel kızın nasıl bataklığa sürüklendiğini irdeler. Olaylar yazar anlatıcı ve Pelayia'nın ağzından ele alınır. Yazar anlatıcı, Atina'da arkadaşı Pelayia'yla vedalaşırken Pelayia, Güzel Yuana'nın hikâyesini anlatmak istediğini söyleyerek yazar anlatıcıyı bir mezar başına götürür. Orada son derece korkunç bir kadını mezarlığın başında kendi kendine konuşur vaziyette görürler. Pelayia hikâyeyi anlatır: Evli Agâh Derviş Bey, en büyük zevklerinden biri olan balık tutmakla meşgulken Barba isimli balıkçının çok güzel kızını (Melpi) görerek beğenir. Zamanla ona küçük bir yalı açar. Yuana ismini verdikleri çok güzel bir kızları olur. Agâh Derviş Bey'in eşi bu durumdan haberdardır ancak bu meseleyi aralarında hiç konuşmazlar. Agâh Derviş Bey'in Abdurrahman isimli bir evlatlığı vardır. Agâh Derviş Bey, bir gün kızının artık genç kız olduğunu ve ondan ayrılmayı göze almak zorunda kalacağını düşünürken kızı ile evlatlığını evlendirmeye karar verir. Abdurrahman çok sevinir çünkü Yuana'ya âşıktır. Yuana ise Abdurrahman'ı kardeşçe sevmektedir. Yuana, Aristo isimli gencin kaçma teklifini annesinin de teşviki ve desteğiyle kabul eder. Babası evde yokken evdeki eşyaları Aristo ile gönderirler, kendileri de mücevher ve biraz para alıp Atina'ya kaçarlar. Aristo sözünde durmaz, eşyaları da alarak kaçar. Anne-kız yokluk içinde bir iki ay yaşar. Yuana babasına mektup yazar, babasından af diler. Agâh Derviş Bey perişan olmuştur, kızını affettiğini ama annesini asla affetmeyeceğini bildirir. Yuana annesine acıdığı için onu bırakamaz ve babasının yanına dönmez.

Yuana, genç Stefanos ile aşk yaşar ve nişanlanır. Her geceyi birlikte geçirmeye başlarlar. Stefanos'un ailesi, oğullarının daha varlıklı ve soylu bir ailenin kızıyla evlenmesini isteseler de bu evliliğe razı olurlar. Tam nikâh işlemleri yapılacakken Yuana'nın babasının belli olmadığı ve vaftiz edilmediği ortaya çıkar. Yuana, Stefanos'a her şeyi gözyaşları içinde anlatır. Stefanos, Yuana'ya babasının evlenmelerine karşı olduğunu eğer kendisiyle evlenirlerse işini, miras hakkını, soyadını kaybedeceğini, bunlar olmadan onu layık olduğu şekilde yaşatamayacağını söyler. Yuana, metres olmayacağını ve evlenmeden Stefanos ile gitmeyeceğini söyleyerek Stefanos'tan ayrılır. Yuana üç aylık hamile olduğunu öğrenir ve tehlikeli bir kürtaj geçirir. Günlerce hasta yatar. Yaşlı bir muharrir ve aile dostları olan Yanopulos ile Mısır'a, babasının memleketine, gitmeye karar verirler. Orada kendini bu yaşlı yazarın metresi olarak tanıtır. Yuana orada yaşlı yazarı bırakıp Nikola isimli bir gençle, sonra başka bir kumarbaz gençle ve artık sayısını bilmediği erkeklerle düşüp kalkmaya başlar. Bu arada iki çocuk daha aldırır. Yaşlı bir doktorun metresi olur. Fakir bir heykeltıraş olan

Alberto'ya heykelini yaptırır. Bu arada ona büyük bir aşkla bağlanır ama ne yazık ki rahim kanseri olmuştur. Yuana artık ölmek üzeredir. Hastanede ameliyata bile gerek görülmez. Hastanede hademe olarak çalışan Aristo dışında cenazesine kimsenin katılmamasını ve kefen olarak gelinliğinin örtülmesini ister. Melpi, kızı öldükten sonra üç yıl boyunca kızının mezarı başında bekler. Perişan halde, pislik içinde, mezarda haşere ve toprak içinde, aklını kaybetmiş olarak yaşar. Pelayia'nın mezarına götürdüğü yaşlı kadın Melpi'dir.

Romanda İslamiyet ve Hristiyanlık dinine ait kavramlara epey yer verilir. İslam dinine ait: Allah, peygamber, Müslüman, ahiret, kader, dua, cennet, mezarlık, cenaze, ezan, Azrail, beddua, nikâh, yemin, şükür, kısmet/nasip, seccade, secde, tevekkül, günah, nur, cariye, sadaka, mürşit, af dileme, peçe, iman, cenaze, tabut, abdest, mabet kullanılır. Hristiyanlık dinine ait ise: Hristiyan, Hz. İsa, Hz. Meryem, vaftiz, istavroz, manastır, kilise, aforoz, patrikhane, çan, papaz, haç, peder, azize, lahit geçer. Romanda mitolojik öge olarak da Hades ve Zeus kullanılır.

Yazar, roman boyunca Hristiyan ve Müslüman çevreye ait olayları anlattığından dolayı dini öğeleri sık kullanır. Kahramanların ahirete inanmaları (s.17), başlarına gelen kötü neticeleri kader anlayışı ile açıklamaları (s.107) inanç algısıdır.

2.7. Halide Edip Adivar, Sonsuz Panayır

İstanbul'un muhtelif yönlerinden manzaraların sunulduğu Halide Edip Adivar'ın *Sonsuz Panayır* romanı kalabalık kişi kadrosuyla dikkat çeker. Romanda İstanbul'un yoksul insanlarıyla zengin insanların ilişkileri irdelenir. Yazar, İstanbul zenginlerinin şatafatlı hayatlarını hiç bitmeyecek bir sonsuz panayırda sembolize eder. Eserin başkişilerinden Ayşe Balkar fakir bir lise öğrencisidir. Hikâye yazma yarışmasında otobiyografik izler taşıyan hikâyesiyle birincilik kazanarak edebiyat öğretmeni Ali Bey'in dikkatini çeker. Ayşe'nin hayali; içinde bulunduğu fakir hayattan kurtulup zenginler zümresine katılmaktır. Ali Bey, maddi ve sosyal yardım için Ayşe'yi civarın eşrafından Bolluk ailesiyle tanıştırır. Ayşe, Bolluk ailesinin kızlarına ders verir ve bu sayede zengin, sosyete hayatına giriş yapmış olur. Ayşe'nin kaderini paylaşan Safi-Naz da fakir bir aileden gelerek Nihat Sertman'la ilişki yaşar. Bu ilişkiye Nihat Sertman'ın dostu sayılan Samet Şaşırtmaç da dâhil olur. Samet Şaşırtmaç parasının gücünü her zevki için kullanan ve kötü işler yapan bir iş adamıdır.

Ayşe, Bolluk ailesiyle gittiği bir davette Safi-Türk ile tanışır. Kısa süre sonra Safi-Türk'ün iş yerinde sekreter olarak işe başlar. Ayşe aynı zamanda Safi-Türk'ün kızlarına da ders verecektir. Dolgun maaş ve iyi bir evde oturma imkânıyla işe başlayan Ayşe'nin hayal ettiği zengin hayat, yavaş yavaş kendisini içine çekmeye başlar. Ayşe, Safi-Türk'ün yeğeni Burhan Kök-Balta ile ilişki yaşar ve ikili evlilik kararı alır. Ayşe, ruh çağırma seansları, pavyon ve gazino gezileri, gece oturumları gibi zenginlerin eğlenceleri olan ritüellere katılarak yeni kişilerle tanışma fırsatı da bulur. Edebiyat

öğretmeni Ali Bey, Ayşe'nin zenginler arasında tanınmasında en büyük rolü oynayan kişi olur. Bolluk ailesi, Ali Bey, Burhan Kök-Balta bir yayın evi kurmayı planlarlar. Samet Şaşırtmaç eski gücünü yitirdiği ve istediği emellere ulaşamadığı için delirir. Nihat Sertman'da istediği ilgiyi bulamayan Safi-Naz ise çıkış yolu olarak Ali Bey'e yanaşır. Ali Bey, Safi-Naz'ın güzelliğinden etkilense de Safi-Naz'ı reddeder. Ali Bey elinden geldiği kadar hem Safi-Naz'a hem de Safi-Naz'ın eroinman babası Sıtkı Bey'e yardım eder. Sıtkı Bey bir müddet sonra ölür. Safi-Naz umduğu hayatı zengin zümrenin arasında bulamaz. Ayşe için ise Burhan Kök-Balta ile başlayan mutlu ve sosyete hayatı devam edecektir.

Halide Edip Adıvar, eserini farklı sosyal çevrelerle ve dini öğelerle zenginleştirdiği için din ve inanç unsurlarını epeyce kullanır. İslam dinine ait: Allah, Müslüman, kader, dua, Kuran-ı Kerim, cennet, cehennem, kıyamet, ahiret, şükür, yemin, başörtüsü, sarık, cübbe, fes, kâfir, derviş, ermiş, evliya, şeyh, imam, namaz, abdest, tövbe, medrese, zemzem, sadaka, cenaze, seccade, tespih, sure (Yasin), nikâh, cami, softa, mevlit, ayin, şeytan, kurban, hac, bayram, Ramazan, sünnet, tevekkül, hayır, günah, haram, helal, mezar, cin, iman, nur, ilahi, Mevlana, Hallacı Mansur, Şeyh Bedrettin, Nemrut kullanılır. Hristiyanlık dinine ait: Hristiyan, Hz. İsa, kilise, İncil, Protestan, Katolik, Noel, papaz, aforoz, çan geçerken; mitolojik unsur olarak Kleopatra, Demokles'e yer verilir. Yine romanda batıl inanç öğeleri olarak da: uğur, medyum, ispritizma, fal/remil, büyü, peri, cadı, lanet yer alır.

Halide Edip Adıvar, romanda inanç algısı sunar. Bolluk ailesinin, İslam dininden uzaklaşıp başka bir dine tevessül etmemeleri için kızlarına Arap harflerini ve surelerini öğretmesi için hoca tutmaları (s.30), Firuzan Tıngır'ın nikâhsız olarak erkeklerle yaşayan kadınları ifşa edeceğini ve bunun yanlış olduğunu vurgulaması (s.130), Safi-Naz'ın başına gelenleri kader olarak nitelendirmesi ve felaketleri kabullenışı (s.311) kullanılan inanç algılarıdır.

2.8. Halide Nusret Zorlutuna, Beyaz Selvi

Halide Nusret Zorlutuna *Beyaz Selvi* romanını, kitabın ön sözünde “Cennetten cehenneme düşen bir ailenin sade, fakat feci alinyazısı!” (Zorlutuna, 2008) olarak nitelendirir. Romanın başkişisi Nadide, Doktor Hamit ile evlidir. Üç tane de çocukları vardır. Yurtdışına tatil için gittiklerinde Nadide eski bir arkadaşı Dünder ile karşılaşır. Dünder saplantılı bir kişiliktir. Nadide'ye tutulur. Nadide tatil bitince Ankara'ya döner. Dünder keman çalan, besteler yapan bir sanatçıdır. Nadide'ye olan aşkından dolayı Nadide'ye sürekli mektuplar yazar, sevgisini anlatır. Nadide'nin, kocasına bağlılığı Dünder'ı umutsuzluğa ve hastalığa iter. Dünder, Nadide'yi kocası Hamit'ten soğutmak için bir plan yapar. Gülten adlı güzel, genç kızı doktorun muayenehanesine gönderir. Doktor Hamit ile Gülten arasında yasak aşk başlar. Dünder durumu fırsata çevirerek

Nadide'ye yazdığı mektupta kocasının kendisini aldattığını söyler. Nadide anlatılanları gözüyle görünce Hamit'ten soğur.

Aldatılma duygusu Nadide'ye ağır gelir ve Nadide, Dünder'a gitmek ister. Dünder hedefine ulaştığını düşünmektedir. Nadide anaç bir yapıya sahip olduğu için Dünder ile çocukları arasında bir çatışma yaşar. Bu arada Nadide'nin çocuklarından Çelik hastalanarak yatağa düşer. Nadide, Dünder'a gitme duygusunu taşıdığı için kendisine kızar, pişmanlık duyar. Çocuğu Çelik'in başından biran ayrılmaz. Çocuk iyileşir. Nadide bu sıkıntılar arasında kalp hastalığına yakalanır. Tüm bunlara rağmen Nadide'nin diğer oğlu Demir, Gülten'le birlikte olmaya başlayınca Nadide son raddesine gelir. Acılara daha fazla dayanamayan yorgun ve hasta kalbi yenik düşer. Nadide'nin ölümü, Hamit'in vicdan azabı çekmesine neden olur. Hamit dayanamayarak intihar eder. Dünder'ın Nadide için bestelediği Beyaz Selvi ise kulaktan kulağa, dilden dile dolaşır.

Aşk romanı olduğu için eserde yoğun bir din ve inanç unsuru kullanılmaz. Kullanılan din ve inanç unsurları da günlük hayatta kullanım şekilleriyle geçer. İslam dinine ait kullanılan unsurlar şöyledir: Allah, yemin, şeytan, dua, şükür, cehennem, günah, sevap, isyan etme, af dileme, nur, nefis terbiyesi, cennet, beddua, Hz. İbrahim, Nemrut, namaz, tespih, seccade, sure, ayet, tabut, lanet, helal, Yunus Emre, derviş. Eserde batıl inanç unsuru olarak da sadece peri kullanılır.

2.9. Halikarnas Balıkçısı, Aganta Burina Burinata

Halikarnas Balıkçısı lakaplı Cevat Şakir Kabaağaçlı'nın *Aganta Burina Burinata* romanı; Mahmut adlı başkişinin denize olan tutkusunu ve bu uğurda ödediği bedelleri anlatır. Mahmut'un babası, amcaları denizcidir. Mahmut denizci ailede büyüüp yetiştiği için denize adeta âşıktır. Girdiği her mekânda denizcilik hikâyelerini ağzı açık dinler. Mahmut'un babası Süleyman Kaptan, denizciliğin zor yönünü bildiği ve kardeşi Davut'u denizde kaybettiği için oğlunun denizci olmasını istemez. Mahmut'u mahalle mektebine gönderir. Mahmut, mahalle mektebinde komşularının kızı Fatma ile oynar, hocanın dediklerini yapmadığı için de sürekli falakaya yatırılır. Süleyman Kaptan, oğlu Mahmut'u denizden uzak tutmak için onu ayakkabı tamir ustası Halil Usta'nın yanına çırak verir. Halil Usta da eski denizcilerden olduğu için Mahmut'a, denizciyken başından geçen olayları sürekli anlatır. Dükkânın müdavimlerinden olan Kasım Efendi ve Nusret Ağa'da bu anılara eşlik eder. Mahmut, bu denizciler arasında denize ait tüm kavramları da öğrenmiş olur. Süleyman Kaptan oğlunun denizciliğe olan iştiağının daha da arttığını görünce onu işten alır. Mahmut bu süreçte Fatma ve Fatma'nın babasıyla balığa çıkar, deniz maceraları yaşar.

Mahmut, amcası Hakkı Reis'in yanına tayfa olarak girer ve denizlere açılır. Annesi mektup yazarak babası Süleyman Kaptan'ın denizde öldüğünü söyler. Mahmut, babasının ölümüne çok üzülür. Annesinin geçimini sağlamak için birçok işe girer çıkar.

Kısa süre sonra da annesi ölür. Mahmut bu acılarla denizden denize limandan limana kendisini vurur. Fatma'ya ve memlekete olan hasreti depresir. Memleketine döndüğünde Fatma'yı umduğu gibi bulamaz. Fatma kötü insanların emellerine karşı geldiği için yüzünden derin yara alarak yaralanır. Mahmut, Fatma'yla evlenmek istediğini söyler ancak Fatma kabul etmeyerek memleketi terk eder. Mahmut'un akrabası olan Zeynel Ağa'nın kızı Ayşe ile nikâhları yapılır. Mahmut toprakla uğraşsa da deniz bir türlü aklından çıkmaz. Karada yapamayacağını anlayınca da her şeyi geride bırakarak denize gider.

Aganta Burina Burinata eserinde Mahmut mahalle mektebinde peygamberlerin adlarını öğrenir. Mektep hocası Mahmut'tan peygamberlerin adlarını saymasını ister. Mahmut adları sayarken şaşırır peygamberlerden bazılarının veli bazılarının deli olduğunu söyler (s.48). Köylerindeki mescide namaz kılmaya gittiğinde içerinin ter koktuğundan iğrenerek bahseder. (s.162) Yine köydeki imamı olumsuz, sahtekâr, kötü bir tip olarak çizer (s.160).

Romanda din ve inanç unsurlarına epey yer verilir. Yazar anlatıcı çocukluk anılarını anlattığı İslam toplumuna ait dini ritüelleri, dini geceleri, ibadetleri romanın olay örgüsünde anlatır. İslam inancına ait: Allah, İslam, Müslüman, iman, peygamber (Hz. Muhammed, Hz. Âdem, Hz. Nuh, Hz. Musa, Hz. Davud, Hz. Yakup, Hz. Yunus, Hz. Üzeyir, Hz. Lokman, Hz. Zülkarneyn), dua, beddua, yemin, cennet, cehennem, nur, nasip/kısmet, cin, melek, İsrâfil, sur, şeytan, kıyamet, helal, abdest, hayır, Kandil gecesi, Miraç, mescit-cami, vaaz, müftü, hoca-imam, müezzin, Döldül, Ashab-ı Kehf, Kıtımir, günah, sarık, şükür, sure, hadis, Besmele, sırat, kader, kefen, bayram, secde, tespih, tabut, tekbir, evliya, kurban, adak, mevlit, lokma, kâfir, kaç-göç, seccade, tövbe, namaz, nikâh, mezar, ayet, Ramazan, Kuranı Kerim, kible, Kâbe, mezhepler (Hanefi, Şafi, Hanbeli), İmam-ı Azam Ebu Hanife, kible, Ashab-ı Kiram, misvak, mucize, şehit, sevap, muska kullanılır. Batıl inanç unsuru olarak ise uğur, gulyabani, umacı geçer. Romanda tek mitoloji unsuru olarak da Neptün yer alır.

2.10. Halit Fahri Ozansoy, Yolgeçen Hanı

Hecenin Beş Şairi olarak tanınan Halit Fahri Ozansoy *Yol Geçen Hanı* eserini La Comtesse de Ségur'ün *L'Auberge de l'Ange- Gardlen* adlı romandan adapte eder. (Acehan, 1998, 181) Eserin olay örgüsü sıradandır. Bunun nedeni çocuklar için yazılan roman türünden olmasıdır. Romanın başkişilerinden Rıza Bey'in askerden dönüşü ile roman başlar. Rıza Bey, yolda yürürken iki çocuğa rastlar ve onlarla muhabbet eder. Okuyucu bu konuşmadan çocukların adlarının Hasan ve Mehmet olduğunu öğrenir. Çocukların kalacak yerleri olmadığı için Rıza Bey Hasan ile Mehmet'i Yol Geçen Hanı'nın sahibesi Emine Hanım'a teslim eder. Emine Hanım yalnız değildir. Yanında Hacer Hanım'da vardır. Dünya iyisi bu iki kadın çocuklara sahip çıkar ve onlara iyi davranır. Emine Hanım ve Hacer Hanım kimsesiz iki çocuğa gerçek anneleri gibi

bakarlara, onların eğitimiyle, ahlaki durumlarıyla ilgilenirler. Demir Pehlivan Dayı da kadınların ve çocukların destekçisi olur. Rıza Bey ile Hacer Hanım mutlu bir yuva kurarlara. Yıllar sonra Yol Geçen Hanı'na bir misafir (Selim) gelir. Bu misafir Hasan ve Mehmet'i görür görmez kendi çocukları olduğunu anlar. Selim, çocuklarına sahip çıkacağını, asla bırakmayacağını söyler. Emine Hanım çocuklardan ayrılacağı için üzölür. Demir Pehlivan Dayı iki tarafın da mutlu olacağı bir yol önerir. Selim Bey'in Emine Hanım'la evlenmesini söyler. Emine Hanım çocuklardan ayrılmamak için Selim Bey'le evlenir. Hasan ile Mehmet de gerçek aile sıcaklığına kavuşurlar.

Eserde sadece İslam dinine ait inanç unsurları kullanılır. Yazar romanda herhangi bir inanç görüşü bildirmez. Dini kavramları romanın olay akışı içerisinde fon olarak kullanır. Allah, dua, şükür, yemin, imam, nur, cennet, melek, şeytan, cehennem, af dileme, günah, cami ve sadaka eserde kullanılan dini öğelerdir.

2.11. Hayri Düşüngör, Gönöl Bir Su Gibidir

Hayri Düşüngör'ün kaleme aldığı *Gönöl Bir Su Gibidir* eseri Türk sinemasına ilham olmuş aşk romanlarındanr. Eser İstanbul, İzmir ve Mersin'de geçer. Romanın başkahramanlarından Türabi ve Sümran yeni evlenmiş mutlu bir çifttir. Sümran'ın ablası olan Ümran'da ne yazık ki kız kardeşinin kocasına, Türabi'ye, gizli bir aşk besler. Sümran, bu aşkı Ümran'ın, arkadaşı Müberra'ya yazdığı bir mektupla öğrenir. Ümran çaresizlikten hasta olup yataklara düşer. Ablasının durumu karşısında Sümran harekete geçer ve durumu kocası Türabi'ye anlatır. Türabi ile Sümran, Ümran'ın hastalığından endişe ederler ve Ümran'ın iyileşmesi için aralarında istişare ederler. Sümran, ablasının iyi olmasının yolunun Türabi ile birlikte olmaktan geçtiğini söyleyince bu yönde plan yaparlara. Sümran, kendisine âşık bir genç ile kaçtığını anlatan bir mektupla İstanbul'dan ayrılarak İzmir'e gider. Terkedilmiş rolü yapan Türabi ise baldızı Ümran'a yakınlaşacak ve onun hastalıktan kurtulması için ona sevgi gösterecektir.

Kaderin cilvesi gereği işler planlandığı gibi gitmez. Sümran'ın yazdığı mektuplar ne yazık ki kocası Türabi'ye ulaşmaz. Aynı şekilde Türabi'nin yazdıkları da Sümran'a ulaşmaz. Bu süreçte gerçekten terkedildiğini düşünen Türabi, duygusal olarak Ümran'a sevgi duyar ve ikili evlenerek Mersin'e yerleşir. İstanbul'a gelen Sümran evlilik olayını öğrenince çok şaşırarak aklını yitirir, sokaklara düşer. Lise yıllarından müdiresi olan bir kadın, Sümran'a sahip çıkar ve onu evine alır. Sümran, kısa bir süre sonra üzüntüden ölür. Her şeyden habersiz Mersin'de yaşayan Türabi ile Ümran'ın Mine adında bir kız çocukları olur. Mutlu bir evlilik yürüten ikiliyi bir sürpriz beklemektedir. Ümran, tesadüf eseri Sümran ile Türabi'nin yıllar önce yaptıkları planı yazılan mektuplardan öğrenince çok sinirlenir, evi terk ederek İstanbul'a döner. Türabi ailesinin peşine düşer ama izlerini bulamaz. Bu süreçte Türabi, en yakın arkadaşı Fikret'e tüm olan biteni anlatır ve İstanbul'dan ayrılır. Ortak bir davet, Fikret ile

Ümran'ın en yakın dostu Müberra'yı bir araya getirir. Ümran'ın yalnız başına kızıyla hayat mücadelesi verdiğini öğrenen Fikret, onlara sahip çıkmak amacıyla Ümran'a izdivaç teklifi eder. Ümran bu teklifi kabul eder.

Romanda çok güçlü olmamakla birlikte din ve inanç unsurlarına yer verilir. İslam inancına ait: Allah, melek, şeytan, kader, yemin, dua, cami, günah, nikâh, örtü, tövbe, mezarlık, kible kullanılır. Hristiyan inancına ait ise rahip, rahibe, lahit, manastır öğelerine yer verilir. Romanda aynı zamanda Buda ögesi ve peri, nazar gibi batıl inanç unsurları da kullanılır. Yazar, Ümran'ın, eniştesi Tütabi'ye olan aşkını doğru bulmaz ve bunun yanlış olduğunu kahramanı Müberra aracılığıyla okuyucuya iletir. (s.95) Yine Fikret'in böyle bir ilişkiyi Türk geleneğine göre ayıplaması (s.98) eserdeki din ve inanç algısı olduğunu gösterir.

2.12. Hüseyin Nihal Atsız, Bozkurtların Ölümü

Hüseyin Nihal Atsız'ın tarihi roman türünde yazdığı *Bozkurtların Ölümü* eseri Türklerin İslamiyet'i kabul etmeden önceki dönemine ışık tutar. Eser yedinci yüzyılda Göktürk Kağanlığındaki olayları ve Çin ile olan mücadeleleri ele alır. Romanda Gök Tanrı anlayışının ve eski Türk inanışlarının izleri görülür. Hüseyin Nihal Atsız, Türklerin inançları, töreleri ve bağımsızlıkları uğruna neler yapabileceğini Türk tarihinde yer edinmiş, özelde Kür Şad, kahramanlar üzerinden okuyucuya sunar. Esere; bir talebenin arkadaşlarına roman yazma aşamasında olduğunu ve romanın konusunu anlatmaya başlamasıyla giriş yapılır. Zaman olarak da bin üç yüz yıl geriye gidilir: Göktürk hükümdarı Türk boylarının bir araya gelmesiyle devlet yönetiminde güçlü bir yapıya sahip olur. Yazar, romanın olay akışı içerisinde Türklerin kültürleri hakkında da bilgiler verir. Eğlence zamanlarında ne tür şenlikler düzenlediklerini, cenaze törenlerini nasıl tertip ettiklerini, ne yiyip içtiklerini ve savaşlarda kullandıkları silahlara varıncaya kadar anlatır. Romanın başından finaline kadar olan bölüm genelde bu tür alıştırma sahneleri anlatılarak geçer. Dönemin önemli yiğitleri, töreleri ve yaşanan küçük çarpışmalar söz konusu olur.

Normal yollarla Göktürk Hanedanlığını yenemeyen, Türklerin o dönemki en büyük ve kadim düşmanı olan Çinliler kendilerinden olan bir hatunu Türklere vererek hükümdarlığı içeriden zayıflatmak ister. Bu süreçte Çuluk Kağan ailesi, zamanla yönetimde ve hükümdarlığın akıbetinde rol oynar. Son sözü ise Kür Şad söyleyecektir. Kadim düşman Çin, Göktürk Hanedanlığını bozguna uğratarak çok sayıda Türk yiğidini esir alır ve asimile çalışmaları yapar. Türkler özlerini koruyarak Çin politikalarına ve baskılarına boyun eğmezler. Türklerin öncülüğünü üstlenen Kür Şad kendisine ve milletine sadık kırk yiğit çeri toplayarak isyan bayrağını açar. Çin Sarayını ele geçirmeyi hedeflerler ancak kanlı bir çatışma neticesinde hedeflerine ulaşamazlar. Kür Şad'ın çerileri teker teker Çinliler tarafından öldürülür. Kür Şad savaşta büyük kahramanlık gösterse de bu yeterli olmaz ve arkadaşları gibi kendisi de düşman

tarafından öldürülür. Çinliler son olarak Kür Şad'ın ailesini ortadan kaldırmayı planlarlar ancak sadece Kür Şad'ın kızını ele geçirirler. Kız, Çinliler tarafından okla katledilir. Kür Şad'ın ve kırk çerisinin ruhu Tanrı Dağı'na doğru revan olur.

Romandaki olaylar İslamiyet öncesi dönemini konu aldığı için eserde Gök Tanrı inancına ait kavramlara yer verilir. Bunun yanında Orta Asya'ya yolculuk eden papazlar üzerinden Hristiyan dinine ait inanç unsurları da kullanılır. Yine sınırlı da olsa Türkler'in tarihinde önemli olan mitolojik öğelere de gönderme yapılır. Gök Tanrı inancına ait: Tanrı, uçmag (cennet), tamu (cehennem), albız (şeytan), ant (yemin), dilek (dua), şükretmek, günah, kargış (beddua), kam (din adamı), yuğ (cenaze töreni), carıye, kısmet, şehit, kâhin, kehanet, uğur öğeleri kullanılır. Hristiyanlık inancına ait ise: Tanrı, Hz. İsa, Hz. Meryem, yalvaç (peygamber), papaz yer alır. Mitoloji ögesi olarak romanda sadece Umay geçer.

2.13. Hüseyin Rahmi Gürpınar, Dirilen İskelet

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Dirilen İskelet* eseri batıl inanç ve inanışlarla örülüdür. Tayfur ve Ferhat sürekli mezarlığa giden iki arkadaştır. Bu durum Nihat, Sadi ve Feyzi adında üç gencin dikkatlerini celbeder ve Tayfur'la Ferhat'ı takip ederler. Üç arkadaş o gece mezarlıkla olağanüstü varlıklar görerek çok korkarlar. İşin aslını öğrenmek için Tayfur ve Ferhat'la görüşürler. Tayfur ve Ferhat, mezarlıkta garip olayların yaşandığını ve olağanüstü varlıkların gezindiklerini anlatır. Duyduklarıyla daha da meraklanan gençler olayı araştırmak için mezarlık ve çevresinde tetkik yaparlar. İpuçları gençleri Banu adında bir kadının evine götürür. Mezarlıkta gezinenlerin ruh değil, başlarına örtü sarılı keçiler olduğu ortaya çıkar. Tayfur, mezarlıktaki olayları düzenleyen kişinin Banu olduğunu anlar ancak durumu hemen arkadaşlarına bildirmez. Banu'nun güzelliğinden etkilenen Tayfur, Banu'ya âşık olur. Nasıra adlı genç kız ise Tayfur'un kız arkadaşıdır. Tayfur'la nikâhlanacağını düşünerek hayaller kurar. Tayfur, Nasıra yerine Banu'yu tercih eder. Kısa süre sonra da ikili evlenir. Banu kötü bir kadındır. Aşığı Cevri Bey'i akrabası olarak tanıtır ve kendi evlerine sokar. Tayfur, karısı Banu ile Cevri Bey arasındaki ilişkiyi sezinleyince çok üzülür. Romanın sonu çok ilginç biter. Tayfur'un salonunda bulunan iskeleti dirilerek Banu'yu adeta cezalandırıcısına öldürür. Duruma şahit olan Cevri Bey ise delirir. Romanda iyiler bir nevi ödüllendirilirken kötüler cezalandırılır.

Eser olağanüstü unsurlarla örüldüğü için romanda batıl inanç öğeleri bir hayli yer alır. İslam inancının yanı sıra Hristiyan ve Yahudi inancına ait öğelere de yer verilir. İslam inancına ait: Allah, İslam, Müslüman, melek, Azrail, şeytan, cennet, cehennem, Tuba, zebani, mezar, cenaze, lanet, camî, cin, tekke, müezzin, sarık-cübbe-sakal, imam, ezan, günah, af dileme/tövbe, mevlit, namaz, Kur'an-ı Kerim, sure, Yasin, iman, şeyh, tarikat, nefis terbiyesi, zikir, Kadir Gecesi, Firavun, dua, eren, ermiş, evliya, şükür, abdest, kâfir, kelime-i tevhit, Ramazan, vaaz, vaiz, bayram, kurban, ahiret, dergâh, nur,

türbe, nikâh, Hallac-ı Mansur, kıyamet, ilahi, besmele, yemin, ayet, hülle, şehit, hac, hacı, kismet, Hz. Havva, Hz. Meryem, tapınak, kader, sadaka, namaz vakti, helal, cariyeler kullanılır. Hristiyan dinine ait: Hristiyan, kilise, haç, papaz öğelerine yer verilirken Yahudi inancından Yahudi, haham, havra unsurları kullanılır. Mitolojik öğelerin de yer aldığı eserde batıl inanış unsurlarından: peri, uğur, ispritizma, put, cadı, hortlak, hayalet, vampir, Gulyabani, büyü-büyücü, tılsım, fal, falcı, sihir, medyum, kehanet gibi öğelere yer verilir.

Hüseyin Rahmi Gürpınar, Dirilen İskelet romanında toplumdaki batıl inançları, yanlış anlaşılmalara eleştirir. Yanlış algıların karşısına bilimi ve doğruyu koyar. Romanda da bu durumu örneklendirmek ister. Batıl inanışları temsil eden müezzin ve mezarlıktaki yaşlı adamın karşısına akli ve bilimi temsil eden Tayfur ve Sadi'yi çıkarır. Romanda batıl inançlar olumsuzlanır. Ferhat ile Banu arasında geçen konuşmada; dinin, evlilik meselesinde kadını koruma altına aldığı söylenmesi (s.210), Tayfur'un evinde yaşayan halayıkların kendi aralarında konuşurken gençlerin nikâhsız yaşamayı normal bir şey olarak algıladıklarını belirtmeleri (s.203), müezzin ile Nihat'ın konuşmalarında batıl inançların eleştirilmesi (s.19-23) din ve inanç algısını ortaya koyar.

2.14. Hüseyin Rahmi Gürpınar, Ölüm Bir Kurtuluş Mudur?

İntihar kavramının ele alındığı Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Ölüm Bir Kurtuluş Mudur?* eserinin başkışisi Doktor Nusret Hulki'dir. Doktor, gazeteye ilan vererek intihar eğilimindeki insanlara ulaşmak ister. Doktor Nusret Hulki'ye ulaşan ilk kişi Çatana Arif olur. Çatana Arif'in amacının farklı olduğunu anlayan doktor, Çatana Arif'i başından savar. Nusret Hulki'ye ikinci vaka olarak varlıklı birisi olan Ahmet Sami Bey gelir. Ahmet Sami Bey, zengin olduğu için kızı Vasfiye'nin de kendisi gibi zengin bir adamla evlenmesini ister. Vasfiye ise kendisi gibi zengin olmayan Nüzhet'e âşıktır. Nüzhet ile Vasfiye evlenme niyetinde olsalar da Vasfiye'nin pederi Ahmet Sami buna engel olacağını bildirir. Ahmet Sami Bey, kızı Vasfiye'yi Nüzhet'e vermek istemez ancak kızının intihar etmesinden de endişe duyar. Bu nedenle Doktor Nusret Hulki'ye başvurur. Doktor, aile üyeleriyle görüşür. Gençleri intihar etmekten vaz geçirmek ister. Birbirini ölümüne seven gençler ise kavuşamayacaklarını düşünerek intihara karar verirler. İntihar etme planlarını denizde uygulamak isteyen çiftleri, intihardan Ahmet Sami Bey'in adamları kurtarır. Ahmet Sami Bey kızını kaybetme korkusuyla kızının Nüzhet'le evliliğine onay vereceğini bildirir.

Doktor Nusret Hulki'yi daha çetrefilli intihar vakası beklemektedir. Hümayun Paşazade Adli Bey'in ailesinden Adil Cevri Bey hastalıklı bir kişiliktir. Kokain bağımlısı olan yaşlı adam intihar etmeyi düşünür. Silahla birlikte kendisini odaya kilitler. Doktor Nusret Hulki, Adil Cevri Bey'e engel olur. Adil Cevri'nin hastalığı sadece kokain bağımlılığı değildir. Konakta evlatlığı olarak büyüyen Gülfem'e âşıktır. Gülfem'siz yaşayamayacağını anlatır. Gülfem ise konakta kendisi gibi evlatlık olarak

yetişen Veysi ile aşk yaşamaktadır. Aynı zamanda Adil Cevri Bey'in kızı Nazmiye de Veysi'ye; Adil Cevri Bey'in oğlu Fahir de Gülfem'e ilgi duyar. Veysi ve Gülfem birbirlerini sevmelerine rağmen aradaki engellerin farkındadırlar. Bu nedenle de intihara karar verilir. Gülfem ve Veysi denizde intihar ederek aşklarını ölümsüzleştirirler. Ev halkı bu olaya üzüldür. Son olarak Doktor Nusret Hulki ile Saffet Avni Bey intihar üzerine uzun bir diyaloga girer. Saffet Avni Bey, intihar etmek istediğini doktora anlatır. Doktor Nusret Hulki, intiharın çözüm olmadığını hastasına anlatmaya çalışır. Saffet Avni Bey ise, intihar edip bu dünyadan gitmek için kendince sebepler sıralar.

İslam dininde kişinin intihar etmesi haram sayıldığı ve roman konu olarak intihar üzerine yoğunlaştığı için genellikle belli başlı inanç unsurları kullanılır. Bunlar: Allah, ahiret, kıyamet, dua, kader, günah, cennet, cehennem, yemin, şükür, nikâh, melek, peygamber, Azrail, Hızır, şeytan, hayır, ilahi, cin, mezar, esirlik, hoca, nur, kâfirdir. Hristiyan inancından sadece papaz ve kilise ögesine; Yahudi inancına ait ise Yahudi ögesine yer verilir. Romanda batıl inanç unsuru olarak da uğursuzluk, büyücü, put, Kafdağı yer alır.

Hüseyin Rahmi, intihar üzerine yoğunlaştığı eserinde Doktor Nusret Hulki üzerinden intiharın bir çözüm olmadığını hastalarına (okuyucuya) anlatmaya çalışır. Diğer yandan da hastaların intihar etmek için kendince haklı gerekçeleri vardır (s. 78, 81, 128). Tüm bunlara rağmen yazar net olarak bir inanç algısı sunmaz.

2.15. Ilgaz Vahap Nevruzhan, Süyüm Bike

Ilgaz Vahap Nevruzhan'ın *Süyüm Bike (Sevim Bike)* adlı eseri; 1521 ile 1552 yılları arasında Kazan Hanlığı'ndaki olayları Sevim Bike merkezinde anlatan tarihî bir romandır. Sevim Bike, Kazan lehçesinde "Süyüm Bike" olarak telaffuz edilmektedir. Bike, "bey" kelimesinin müennesidir, "prenses" anlamında kullanılmaktadır. Kazan Hanlığı'nda hanlar seçimle işbaşına getirilir. Bunu çıkarlarına göre değerlendiren Rus Çarlığı, kendi politikalarına yakın hanları devlet yönetimine getirip onun yönetimde kalmasını sağlayarak hanlara istediklerini yaptırır. Kazan Hanı Şah Ali Han, Moskova'da Kremlin Sarayı'nda büyümüş, Türk benliğini kaybetmiş, Ruslaşmış biridir. Rusların desteğiyle Kazan tahtını 1531'de ele geçirir. Sevim Bike'nin dillere destan güzelliğini duyan Şah Ali Han, Sevim Bike ile evlenmek ister. Nogaylardan Yusuf Mirza'nın kızı Süyüm Bike (Sevim Bike) iyi tahsil görmüş, millî değerlere çok bağlı, çok güzel ve genç bir bey kızıdır. Yusuf Mirza, kızı Sevim Bike'nin Şah Ali Han ile evlenmesini ister. Bu sayede hanlığı Rus egemenliğinden kurtarmak ister. Evlilik gerçekleşir. Rus yanlısı icraatlarına devam ettiği için Şah Ali Han, Bulat Bik tarafından öldürülür. Ali Han öldükten sonra Kırım Han'ın kardeşi Sefa Giray tahta geçip Ruslarla yapılan savaşta Rusları yener.

Sefa Giray, Sevim Bike ile evlenir. Bu evlilikten Ödemiş Giray dünyaya gelir. Ödemiş Giray, Sefa Giray tarafından veliaht tayin edilir. Sefa Giray, Rusların Kazan'a

yaptığı beş büyük saldırıyı da bertaraf eder. Sefa Giray, Ruslara karşı büyük bir ordu hazırlarken attan düşer, ağır yaralanıp ölür. Karaçiler Meclisi idareyi Ödemiş Giray büyüyünceye kadar Sevim Bike'ye bırakır. Sevim Bike tahta oturan ilk kadındır. Ülkenin beyleri Sevim Bike'yle evlenerek tahta sahip olma hevesine kapılırlar. Reddedilen her erkek Sevim Bike'nin aleyhine çalışmaya başlar. Bunların içinde Şah Ali Han'ı öldüren Bulak Bik de vardır. Kazanlar ile Kırımların, Kırımlar ile Nogayların arasına nifak sokar. Kazan'da büyük kargaşa başlar. Halk; Sevim Bike'nin yanında olanlar, Osmanlı Sultanı Süleyman'dan yeni bir han isteyenler, Ruslardan han isteyenler olmak üzere üç sınıfa ayrılır. Kazan'daki bu kargaşadan yararlanmak isteyen Rus Çarı IV. İvan, ordusunun başında Kazan'a büyük bir saldırı düzenler. Büyük dertler gelince küçük dertler unutulur misali Rus ordusunu aniden karşısında gören Kazan halkı, birlik ve beraberlik olup bu saldırıyı püskürtmeyi başarır.

Rus saldırısı bertaraf edildikten sonra Kazan ülkesinde kargaşa yine başlar. Sevim Bike, Kazan'ın bundan sonraki saldırılardan kurtulması için Sultan Süleyman'ın himayesine girmekten başka çare göremez ve Sultan Süleyman'ın himayesine girmek için İstanbul'a haberci gönderir. Sevim Bike'nin mektubunu Sultan Süleyman'a götüren üç yüz atlı, Ruslar tarafından yakalanıp öldürülür. Çok geçmeden büyük bir Rus ordusu Kazan'ı işgal etmek için gelir. Rus Çarı IV. İvan, Sevim Bike ve oğlu Ödemiş Giray'ın Ruslara teslim olması şartıyla Kazan'ı işgal etmeyeceğine yemin ederek söz verir. Sevim Bike, Kazan'ın selameti için oğluyla birlikte Ruslara esir olmayı mecburen kabul eder. Rus Çarı, Kremlin Sarayı'na getirilen Sevim Bike ile anlaşmak ister. Sevim Bike Rus Çarı'nın teklifini reddeder. Sevim Bike, Kremlin Sarayı'nda üzüntüsünden hastalanıp ölür. Sevim Bike'nin ölümünden sonra halk arasında büyük bir pişmanlık olur. Herkes Ruslardan intikam almak için savaş hazırlığına başlar. Ajderhan Hükümdarı Kasım Han, on dokuz yaşındaki oğlu Yadigâr Han'ı Kazan'a yardım etmek için gönderir. 1552'de Ruslarla büyük bir savaş yapılır. Rus ordusu büyük kayıplar vererek Kazan'a girer ve Kazan'da büyük bir kıyım yapar.

Romanda İslamiyet ve Hristiyanlık inancına ait unsurlar kullanılır. İslamiyet inancına ait: Allah, İslam, Müslüman, peygamber, dua, kader, melek, Azrail, hayır, günah, nur, beddua, yemin, müezzın, ezan, namaz, takke, şeytan, secde, seccade, mucize, carıye, cübbe, sarık, şeyh, molla, imam, derviş, hacı, hafız, cami, minare, medrese, kurban, cennet, cehennem, ahiret, nikâh, fetva, mezar, sadaka, şükür, af dileme kullanılırken; Hristiyan inancına ait kilise, papaz, haç kullanılır. Batıl inanç unsurlarından da peri ögesine yer verilir. Eserde kahramanların yeminlerine sadık kalması (s.132), sürekli iyi şeyler için dua etmeleri din ve inanç algısıyla açıklanabilir.

2.16. İhsan Koza, Aradığım Kadın

İhsan Koza'nın *Aradığım Kadın* romanında Ressam Ferit Bey'in aşk macerası anlatılır. Ressam Ferit Bey; otuz beş yaşlarında, Avrupa'da bulunmuş ve tanınan bir

ressamdır. Ailesini küçük yaşlarda kaybeden Ferit Bey, akrabası Saim Bey'le birlikte yaşar. Ferit Bey, manzara resmi yapmak için sürekli boğaza gider. Resim yaparken, kendini öldürmek isteyen genç bir kadını fark eder ve kadını denizden kurtarır. Hava karanlık olduğu için ikili birbirini tam olarak göremez. Meçhul kadın, yanlış bir evlilik yaptığını ve bunun için kendisini cezalandırmak amacıyla intihar etmeye karar verdiğini söyler. Ferit Bey, kadına üşümemesi için ceketini verir ve onu kıyıda bir yere bırakır. Kadın, bu olayı kurcalamaması için Ferit Bey'den ricada bulunur ve ceketini en kısa sürede ev adresine göndereceğini söyler. Birkaç gün sonra bir mektupla ceket Ferit Bey'in evine ulaşır. Bu olaydan sonra Ferit Bey sürekli meçhul kadını düşünür. Kim olduğu, nerede olduğu sorularıyla işin içinden çıkamaz ve kadının portresini yapmaya karar verir. Karanlıkta seçebildiği kadar kadının portresini yapar. Bu portreyi Ferit Bey'in en yakın arkadaşı Doktor Refik görür ve kadınla bir yerlerde karşılaştığını iddia eder.

Bu olaydan sonra bir baloda Ferit Bey ile arkadaşı Refik, ortalıktan kaybolan meçhul kadına çok benzeyen bir kadına denk gelirler. Ferit Bey, Jülide adlı bu kadınla dans eder ancak onun aradığı kadın olmadığını söyler. Yaptığı portreyle birebir uyuşan kadının, aradığı kadın olmadığı fikri, arkadaşı Refik'i hayrete düşürür. Çünkü tablodaki kadın ile balodaki kadın birebir aynıdır. Ferit tüm ısrarlara rağmen aradığı kadının Jülide olmadığını vurgular. Sıkıntılı günler geçiren Ferit resim yapmak için adalara gider. Adada Nazım adında küçük bir çocuk ile yaşlı bir kadın Fikret'in dikkatini çeker. Hemen küçük çocuğun resmini yapmaya karar verir. Yaptığı resim yurt dışında çok beğenilir ve takdir edilir. Hatta tabloya servet değerinde paralar teklif edilir. Bu olay üzerine Ferit Bey'e bir mektup gelir. Mektup, meçhul kadının ağzından yazılmıştır ve küçük çocuk hakkındadır. Bu sayede küçük çocuğun annesinin denizde intihar etmek isteyen kadının olduğu anlaşılır. Ferit Bey, olayın üzerine gider ve kadının adının Nazan olduğunu, bir süredir de İsviçre'de tedavi aldığını öğrenir.

Ferit Bey, derhal hazırlanarak İsviçre'ye meçhul kadını (Nazan) ziyarete gider ve onunla konuşur. Nazan, hayatını olduğu gibi Ferit Bey'e anlatır. Balodaki Jülide Hanım'ın aslında Nazan'ın ikizi olduğu ve neden intihar etmeye çalıştığı, eşi Nejad ile ilişki durumları anlaşılır. Bu ziyarette Nazan ile Ferit Bey, duygusal anlamda yakınlaşırsalar da bir sonuç alınamaz. İstanbul'a dönen Ferit bir davette Nazan ile karşılaşır ve Nazan, Ferit'ten çocuğunun tablosunu ister. Ferit bu teklifi kabul ederek tabloyu Nazan'ın evine götürür. İkili arasında fiziksel yakınlaşma olurken eve Nazan'ın eski eşi Nejad gelir. Nejad, tablonun kendisine verilmesi şartıyla Nazan'ı rahat bırakacağını söylese de Nazan tabloyu vermek istemez ve kavga çıkar. Araya giren Ferit Bey, silahla bileğinden yaralanır. Bir süre resim yapamaz ve Ferit'in sakat kalma ihtimali ortaya çıkar. Tüm yaşanan bu olaylardan sorumlu olduğunu düşünen Nazan, vicdan azabı duyarak Ferit'e gider ancak Ferit gurur meselesi yaparak Nazan'ı kabul

etmez. Nazan, araya çocuğu Nazım'ı koyarak Ferit'i yumuşatır ve ikili yeni bir hayata başlangıç yapar.

Eserde İslam dinine ait öğeler ve Hristiyanlık dinine özgü öğeler kullanılır. İslam dinine ait; Allah, Rab, vaiz, vaaz, derviş, zikir, günah, sevap, seccade, dua, yemin, kader, maşallah öğelerine yer verilir. Hristiyanlık dinine ait ise Hristiyan, kilise, papaz, rahip, Meryem Ana, Yortu öğelerinden bahsedilir. Yazar, romanda geçen dini öğeleri romanın olay akışı içerisinde fon olarak kullanır.

2.17. İhsan Koza, Senede Bir Gün

İhsan Koza'nın aynı isimle sinemaya da uyarlanan *Senede Bir Gün* romanı, Malatya'da bir bankada müdür yardımcısı olarak görev yapan ve ismi verilmeyen bir kişi üzerinden okuyucuya aktarılır. Günlük tutmaya meraklı bu kişi, belli aralıklarla yaptığı İstanbul gezilerinden edindiği izlenimleri defterine geçirir. Günlüğünde her yıl aynı tarihte (12 Ağustos) Çamlıca Tepesi'nde gördüğü yaşlı bir adamla yaşlı bir kadından bahseder. Romana konu olacak olaylar bu hatırlamalardan sonra başlar.

Hilmi Bey ve ailesi Bulgaristan'ın Yanbolu kasabasında yaşayan kısmen zengin bir ailedir. Ailenin Zeynep ve Nazlı adlarında iki kızı ile Tosun adında bir oğulları vardır. Nazlı, birlikte büyüdüğü ve abisinin arkadaşı olan Emin'e âşık olur ve iki genç bir süre sonra nişanlanır. Aralarında büyük bir sevgi bağı vardır. Bu sıralarda Yanbolu'ya yakın bir yere askeri bir alay yerleşir ve bu alaydaki Yüzbaşı Kiril bütün ailenin huzurunu bozar. Kiril, Nazlı'yı gördükten sonra onun peşini bırakmaz ve onunla evlenmeyi kafasına koyar. Nazlı ve ailesi buna kesinlikle karşı çıkar. Nazlının ağabeyi Tosun, durumu sonradan öğrenir. Kiril'in Nazlı'yı rahatsız ettiği bir gün onu durdurmaya çalışan Tosun, Kiril tarafından vurularak öldürülür. Suçu Emin'e atmak isterler ve Emin kaçak durumuna düşer. Nazlı'nın ailesi bu baskılara daha fazla dayanamaz ve İstanbul'a kaçmaya karar verirler. Kaçışı Emin ayarlar ve kendisi de aileyle birlikte kaçmayı tasarlar. Kaçış planını o bölgede ticaret yapan biriyle ayarlar fakat o kişi kaçış planını Kiril'e haber verir. Emin, durumu fark edince güzergâhı değiştirir ancak Kiril ve adamları onlara iyice yaklaşır. Emin, ailenin kurtulması için arabadan atlar ve diğerlerini oyalamak için ateş etmeye başlar. Ailenin geri kalanı kaçmayı başarsa da Emin vurularak geride kalır.

Romanın bundan sonraki bölümleri İstanbul eksenli geçer. Hilmi Efendi ve ailesi İstanbul'da kendilerine yeni bir hayat kurarlar. Durumları her geçen gün iyiye gider ve İstanbul'un sayılı zenginleri arasına girerler. Bu arada Emin yaralı olarak kurtulur ancak Kiril tarafından çok ağır şartların olduğu bir hapishaneye gönderilir. Nazlı ve ailesi ise Emin'in ölmüş olduğunu düşünürler. Nazlı, bu duruma bir türlü alışamaz ve ağır bir hastalığa yakalanır. Emin ise bir süre sonra iyileşir ve koğuştaki arkadaşlarıyla kaçış planı yapar. Bu arada Zeynep, babası tarafından kendi yanında çalışan biriyle evlendirilir. Nazlı ise hastalığı ve üzüntüsüyle kabuğuna çekilmiştir.

Emin'in yaşıyıp yaşamadığını kesin olarak öğrenmek maksadıyla gittikleri bir yerde Doktor Fuat ile karşılaşır. Bu karşılaşmadan sonra Doktor Fuat, Nazlı'nın hayatına dâhil olur. Nazlı'ya âşık olan Fuat, onun hastalığını tedavi etmeyi kabul eder ve sürekli onunla görüşür. Bu arada Emin ve arkadaşları başarılı bir şekilde kaçış planını uygularlar. Emin İstanbul'a gelmek üzere yola çıkar ve bir süre sonra da İstanbul'a gelir.

Romanın son bölümünde Fuat ve Nazlı'nın nikâh törenleri olur. Nazlı, bazı şartlar öne sürerek bu evliliği kabul eder. Emin, Hilmi Efendi'nin konağına geldiğinde nikâh henüz kıyılmamıştır. Hilmi Efendi, Emin'i görür ve ona fark ettirmeden nikâhı kıydırır. Emin, gerçeği öğrenince yıkılır ve Hilmi Efendi'nin de telkiniyle buralardan gitmeye karar verir. Nazlı, Emin'in geldiğini öğrenir ve onunla konuşmaya gider. Emin'e hasta olduğunu ve evliliğinin göstermelik olduğunu anlatır. Kendisinin başka birisiyle normal bir evlilik yapmasının mümkün olmadığını söyler. Emin, buralardan gideceğini ve yeni bir hayat kuracağını söyler ancak senede bir gün de olsa onu görmeyi istediğini belirtir. Nazlı bunu kabul eder ve o günün tarihi olan 12 Ağustos'u buluşma günü olarak belirler. Böylece her iki âşık, her yıl bu tarihte Çamlıca'da buluşmaya başlarlar.

Eserde İslam inancına ait birçok öge kullanılır. Bunlar: Allah, Müslüman, kader inancı, cennet, cehennem, cami, türbe, minare, namaz, seccade, tespih, dua, beddua, vaaz verme, Ramazan ayı, bayram, Kuran-ı Kerim, sure, günah, nasip/kısmet, yemin, helalleşme, mahşer, Şeyhülislam, nikâh, imam, şükretme, şeytan, şehitlik, kâfir, mucize, fes, kaç-göç anlayışı, kabristan, sadakadır. Batıl inanç unsuru olarak uğur getirme; Hristiyan inancına ait ise Hristiyan ögesi, kilise ve çan kullanılır.

Yazar romanda güçlü olmamakla birlikte din ve inanç duygusuna yer verir. Başkişi Emin, yaşadığı olumsuzluklardan dolayı kaderinden şikâyet etse de (s.204, 233) olumsuz bir davranışta bulunmayıp yaşanılanlara rıza gösterir. (s.234)

2.18. Kadircan Kafil, Korsan Yuvası

Kadircan Kafil'nin *Korsan Yuvası* adlı romanında olaylar, Fatih Sultan Mehmet döneminde geçmektedir. Eserin geçtiği yer, Muğla Milas tarafında denize yakın Ovacık isminde bir köydür. Köyde Müslümanlar ve Hristiyanlar bir arada huzur içinde yaşamaktadırlar. Bir gün Müslümanlar camide ve Hristiyanlar kilisede ibadet ederken Ovacık köyü korsanlar tarafından saldırıya uğrar. Daha evvel bu köyde papazın yanında yardımcı olarak çalışan Petronas isimli kişi, papazın kızına sarkıntılık ettiği için köyden kovulur. Petronas da intikam almak için korsanlara bu köyde yüklüce altın olduğunu söyleyerek korsanları köye çıkarma yapmaları konusunda ikna eder. Kısa süre sonra köyde böyle bir altın olmadığı anlaşıncı korsanların reisi Petronas'ı öldürür. Reis, köye gelmişken köyden bir şey almadan çıkmak istemez ve köylülerin elinde avucunda ne varsa hepsini zorla alıp oradan uzaklaşır. Bu olaydan bir müddet sonra köye Tımar

Beyi (İbrahim Bey) gelir. Daha önceden planlanan vergiyi almak ister fakat kısa süre önce korsan saldırısına uğrayan köylünün elinde avucunda bir şey kalmamıştır. Bu nedenle durumu Tımar Beyi'ne iletirler. Tımar beyi korsan saldırısının kendisini ilgilendirmediğini, vergiyi kuruşu kuruşuna alacağını söyler. Duruma itiraz eden Koca Veli'yi de azarlar. Hatta Tımar Beyi, onu korsanlarla işbirliği etmekle suçlar.

İbrahim Bey ve Koca Veli arasında yaşanan bu hadiseden sonra İbrahim Bey, Koca Veli'yi yargılamaya götürceğini söyleyerek atın arkasına bağlar. Sürükleyerek köyden şehre kadar götürmeye çalışır. İbrahim Bey'in amacı Koca Veli'den intikam almaktır. Atın arkasından sürüklenerek götürülen Koca Veli, yolda öldü zannedilerek bırakılır. Koca Veli'nin oğlu Cin Ali, babasının peşinden gider. Cin Ali, o gün için babasını kurtarsa da babası ağır yaralandığı için ertesi gün ölür. O günden sonra Cin Ali, Tımar Beyi'ni öldürerek babasının intikamını almaya yemin eder. Şehirde cirit müsabakalarının olduğu bir gün Cin Ali, İbrahim Bey'in bir anlık gafletinden yararlanarak herkesin içerisinde onu hançerleyerek öldürür. Atına binerek cirit meydanından hızla uzaklaşır. Peşine pek çok adam takılsa da Cin Ali zorlu bir yolculuktan sonra son anda sahile ulaşır ve fırtınalı bir akşamda ufak bir kayıkla denize açılır. Cin Ali tesadüfen bir korsan yuvasına düşer. Cin Ali korsanlara yaklaşıp kendisini Hristiyan bir Rum olarak tanıtır ve Müslüman bir beyi öldürdüğünü söyler. Ali, herkesi ikna eder ve uzun yıllar bu kalede korsanlarla birlikte kalır. O günlerde Akdeniz'de Türk hâkimiyetinin sağlanmaya başladığı, Türklerin güçlü bir donanma kurduğu haberleri korsanlara kadar gelir. Hatta bu donanma Fatih Sultan Mehmet'in himayesindedir. Korsanların güvenini kazanan Ali, oyun yaparak padişaha ulaşır ve her şeyi anlatır. Patlayıcı dolu kayıkla tekrar korsan yuvasına doğru hareket eden Cin Ali, korsanların gemilerini havaya uçurarak onları alt eder. Ali, son olarak uzun yıllar kalmak zorunda olduğu korsan yuvasındaki esirleri kurtarır ve patlayıcılarla adayı yerle bir eder.

Romanda İslamiyet, Hristiyanlık ve Yahudilik inancına ait kavramlara yer verilir. Allah, İslam, Müslüman, peygamber, cami, minare, namaz, secde, imam, tevekkül, şeytan, dua, cin, kâfir, iman, şükür, ayet, abdest, ezan, sarık, bayram, yemin, ahiret, hayır, beddua, mezar, nasip/kısmet, cennet, sure, sünnet, şehit kavramları İslam dinine ait kullanılan öğelerdir. Hristiyan inancına ait: Hristiyan, İncil, kilise, Hz. İsa, Hz. Meryem, Mesih, aziz, Papa, kardinal, papaz, çan, günah çıkarma, haç, takdis etme kullanılır. Yahudilik inancına ait sadece Yahudi ögesine yer verilirken batıl inanç unsuru olarak da uğur ögesi kullanılır.

Yazar, *Korsan Yuvası* eserinde din ve inanç hakkında açıkça görüş bildirmez. İslamiyet ve Hristiyanlık dinine ait öğeleri romanın olay akışı içinde kullanır. Kahramanların ahiret inancına sahip olması (s.36) başlarına gelen felaketleri tevekkülle karşılamaları (s.6, 49) din ve inanç algısıdır.

2.19. Kemal Samancıgil, Mezarın Kızı

Kemal Samancıgil'e ait olan *Mezarın Kızı* eseri bir aşk romanıdır. Olaylar Selanik, İstanbul ve Trablusgarp'ta geçer. Eser, Osmanlı Devleti'nin en çalkantılı devirlerinden olan II. Abdülhamit zamanına ayna tutar ve dönemin sosyal-siyasal ortamı hakkında bilgiler verir. Romanın başkahramanı adı gibi kıymetli ve güzel olan İnci adlı genç bir kızdır. Hasta annesiyle birlikte yaşam mücadelesi veren İnci'yi birçok sürpriz bekler. Güzelliklerinden dolayı köyün tüm gençleri kendisine âşık olur ve onunla evlenmek isterler. İnci, bu gençlere yüz vermez ama gençler bir plan yaparak İnci'yi kaçırlar. Ormanda tutsak olan İnci, bir yolunu bularak gençlerin elinden kaçır fakat kaçış esnasında yaralanır. İnci'yi kaçıran gençler onun öldüğünü düşünüp bir mezara atarlar.

Mezarın yakınından geçen Ahmet Bey ile Hüseyin Kalfa, İnci'yi kurtarırlar. İnci, eve döndüğünde hasta annesini ölmüş olarak bulur. İlerleyen zamanlarda İnci ile Ahmet Bey arasında bir aşk başlar. İnci, hasta annesinin ölümü üzerine aile dostları Arif Bey'in yanına sığınır. Ancak Arif Bey'in akrabalarından Adnan Bey, İnci'yi rahat bırakmaz ve onu sürekli taciz eder. İnci'nin Ahmet Bey'e âşık olduğunu öğrenen Adnan Bey, çeşitli desiseler ile Ahmet Bey'i Trablusgarp'a sürdürür. Bu ayrılık İnci'yi derinden yaralar ve İnci'nin hastalanmasına sebep olur. Bu fırsatı değerlendirmeye çalışan Adnan Bey, İnci ile nişanlılık hazırlığı yapar. Tüm bu olayları öğrenen Ahmet Bey, Trablusgarp'tan İstanbul'a gelir ama her şey için çok geçtir. "Mezarın Kızı" (İnci), Ahmet Bey'in kollarında can verir.

Romanda hem İslam dinine ait hem de diğer dinlere ait öğeler vardır. İslam dinine ait: Allah inancı, dua, af dileme, isyan etme, sevap, günah, ezan vakti, ezan, namaz, cami, imam, kaç-göç anlayışı, örtünme, melekler (Azrail), şeytan, tekke, şeyh, derviş, mezar inancı, Ramazan ayı, bayram, nikâh kullanılır. Yahudi inancına ait Yahudi, Musevi mezarlığı yer alırken İbranilik ögesine de yer verilir. Nazar, falcı, fal bakmak, muska yazmak, büyü-üfürük gibi batıl inanç unsurları da eserde kullanılır. Yazar, doğrudan din ve inanç hakkında yorum yapmaz. Bununla birlikte II. Abdülhamit dönemine olumsuz eleştiriler getirir. Dönemin politikasını ve sosyal uygulamalarını eleştirir. (s.10, 41, 61, 62, 75, 76, 77, 125, 127, 298, 321) Zikredilen dini öğeler; romanın akışı içerisinde fon gereği kullanılır.

2.20. Kerime Nadir, Balayı

Kerime Nadir'in *Balayı* romanı sonu faciayla biten aşk ve entrikanın iç içe geçtiği bir eserdir. Tevhit kırklı yaşlarda yakışıklı bir beydir. Eşi ölmeden önce arkasında bir mektup bırakarak kızları olarak büyüttükleri Armağan'ın üvey olduğu hakikatini açıklar. Tevhit, üvey kızı Armağan'ı İstanbul'dan ve kendisinden uzak tutmak için Fransa'ya bir akrabasının yanına gönderir. Sekiz yıl sonra ikinci dünya

savaşı başlayınca Armağan, yanında Nedim ve Talat ile temelli İstanbul'a döner. Tevhit, Armağan'a öz babası olmadığını anlatmak istese de başaramaz. Arkadaşı Doktor Şuayip'ten yardım ister. Doktor Şuayip, Tevhit'e bir an önce gerçekleri anlatmasını yoksa işlerin daha da karışacağını söyler. Talat ve Nedim Armağan'ı sevmektedirler. Bu sevgiye Müteahhit Bekir Bey de dâhil olur. Herkes Armağan'ın güzelliğinden etkilenir.

Tevhit kıskançlığın ve sarhoşluğun tesiriyle Armağan'ın baygın yattığı bir gün Armağan'a sahip olur. Armağan hamile olduğunu anlayınca bunun kim tarafından yapıldığını araştırmaya başlar. Tevhit tüm olanları anlatır. Armağan, babası olarak bildiği Tevhit'in babası olmadığını öğrenince sevinir ve yaşanan her şeyi kabullenir. Tevhit ile Armağan evlenerek balayına çıkar. Balayında Armağan'ın erkeklerle dans etmesi Tevhit'i sinirlendirir ve Tevhit'in kısmi felç geçirmesine sebep olur. Armağan o günden sonra Tevhit'ten soğumaya başlar. Durumu fırsata çeviren Müteahhit Bekir, Armağan'a yakınlaşır ve onunla yasak aşk yaşamaya başlar. Olayların farkına varan Tevhit, Armağan'ı evden kovar. Armağan, durumdan yararlanarak Bekir'le yaşama kararı alır ve eşyalarını toplamak için eve gelir. Tevhit, Armağan'dan son bir buse ister. Armağan kendisine yaklaşıncı da tetiği çekerek Armağan'ı vurur. Tevhit de kahkahalar atarak çıldırır.

Eserde konu gereği din ve inanç unsurları az kullanılır. İslam dinine ait: Allah, şükür, mahşer, nefis terbiyesi, nur, ifrit, dua, tövbe, şeytan, melek, günah, kader, mucize, Lokman Hekim, namaz vakti, nikâh, kâfir, yemin, cehennem, tevekkül, sadaka öğeleri yer alırken batıl inanç ögesi olarak da peri ve büyü kullanılır. Romanda din ve inanç algısı etkili değildir.

2.21. Kerime Nadir, Solan Ümit

Sitare adlı genç ve toy bir kızın imkânsız denebilecek aşkını konu alan Kerime Nadir'in *Solan Ümit* romanı popüler aşk romanlarından. Sitare liseye giden bir talebedir. Psikoloji profesörü olan Ferruh Bey'e hayranlık-aşk karışımı bir duygu besler. Ferruh Bey'le tanışarak kendisine duyduğu hayranlığı anlatır. Ferruh Bey, kırk beş yaşında evli ve üç çocuklu bir babadır. Zamanla Ferruh Bey de Sitare'ye ilgi duymaya başlar. Sitare'nin ablası Cevvale ile Ferruh Bey'in büyük oğlu Salim evlenir. Bu evlilik iki aileyi birbirine daha da yakınlaştırır. Sitare'nin ağabeyi Cevat havacı subaydır. Uçak kazasında yaralanır. Sitare uzun süre ağabeyine baktığı için Ferruh Bey'i görmeye köşke gidemez. Ferruh Bey'e olan özlemi iyice artar. Bu arada Cevat'ı sürekli ziyarete gelen Turgut, Sitare'ye âşık olur ve Sitare'ye evlilik teklifi yapar. Ferruh Bey'i seven Sitare, bu teklifi reddederek durumu Ferruh Bey'e anlatır. Ferruh Bey, aşklarının imkânsız olduğunu, Turgut'un teklifini kabul etmesi gerektiğini Sitare'ye söyler. Ferruh Bey'den istediği cevabı alamayan Sitare, Turgut'la evlenerek İzmir'e yerleşir.

İzmir’de sürekli Ferruh Bey’i düşünen Sitare hastalanır. Günden güne solar. Turgut’a bir türlü alışamaz. Sitare, İstanbul’a Ferruh Bey’i görmeye gelir ancak Ferruh Bey Mısır’dadır. Ferruh Bey’i göremeyen Sitare hasretinden hastalanarak günlerce yatakta yatar. Bir müddet sonra da tekrar İzmir’e dönerek hayatına devam eder. Ferruh Bey, olanları öğrenince İzmir’e gider. Sitare ile sabaha kadar otururlar. Ferruh Bey aşklarının imkânsız olduğunu yineleyerek sabahleyin İstanbul’a döner. Bir müddet sonra Ferruh Bey’in hanımı ölür. Sitare başsağlığı bahanesiyle Ferruh Bey’e, İstanbul’a gelir. Evlenmeleri için arada bir engel olmadığını düşünür. Ferruh Bey, yaşlılığını, aşklarının imkânsız olduğunu vurgular. Kocasına gidip mutlu olmasını söyler. Ümitleri solan Sitare, Ferruh Bey’in dediklerini düşünür ve onu haklı bulur. Kocasına dönerek mutlu bir hayata kapı aralar.

Eserde din ve inanç unsurları yok denecek kadar azdır. Romanın konusunun aşk olmasının bu konuda payı büyüktür. Eserde geçen din ve inanç unsurları: Allah, melek, kısmet, dua, şükür, kısmet, namaz vakti, nur, yemin, hacı, hayır, cenaze, tevekkül, Hızır, büyü ve Noel’dir.

2.22. Muazzez Tahsin Berkand, Lâle

Popüler aşk roman yazarı Muazzez Tahsin Berkand’ın *Lâle* eserinde; genç bir kızın maceraları ele alınır. Roman, gemi yolculuğu yapan Lâle’nin tasvir edilmesiyle başlar. Trabzon’a nişanlısı Necil’in kız kardeşini ziyarete giden Lâle, vapurla İstanbul’a döner. Bu gemi seyahatinde dengesini kaybedip düşecekken ünlü bir sanatçı olan Nahit Yılmaz ile tanışır. Lâle’de önceden beri tiyatro merakı vardır ve sahneler çıkarmak ister. Ailesi ve nişanlısı Necil, Lâle’nin bu fikrine sıcak bakmazlar. Lâle gizliden Nahit Yılmaz’dan dersler alır ve sahneye çıkar. Bu nedenle de ailesi ve nişanlısı ile arası açılır hatta ailesi İstanbul’dan ayrılarak kaldıkları evi kızları Lâle’ye bırakır.

Lâle çıktığı sahnelerde beğenilir ve takdir edilir. Daha sonra rol arkadaşı Hamit ile yakınlaşırlar da aralarında bir şey olmadan Nahit Yılmaz ve eşi Fatma Yılmaz’ın Aydın’daki evlerine tatil gider. Bu tatilde Lâle ile evlenmek isteyen birçok kişi çıkar ancak Lâle bu tekliflere olumsuz yanıt verir. Tatilden İstanbul’a dönen Lâle ile rol arkadaşı Hamit arasında tekrar bir yakınlaşma olur ve ikili evlenir. Bu mutluluk pek uzun sürmez ve Lâle ile Hamit’in kavgaları başlar. Lâle, eşi Hamit’in tiyatrodan arkadaşları Sacide ile aldatıldığını öğrenir ve Hamit’ten iyice tiksindir. Hamit ile Sacide, Lâle’den kurtulmak için bir plan yaparlar. Rol gereği tabancayla arkadaşına ateş edecek olan Lâle’nin tabancasını gerçek silah ile değiştirirler. Lâle durumu fark eder ve silahı boşluğa ateşler. Bu olay Lâle’de uzun sürecek bir hastalığı başlatır ve hastanede tedavi görür. Lâle hastanede yatarken onu sık sık ziyarete eski nişanlısı avukat Necil gelir. Lâle kendisinde olmadığı için Necil’in ziyarete geldiğini bilmez.

Hastaneden çıkan Lâle, Üsküdar’daki baba evine yerleşir ve kocası Hamit’ten (Eski nişanlısı Avukat Necil’in yardımlarıyla boşanır. Lâle bu durumu sonradan

öğrenir.) boşanır. Bu arada Lâle'nin annesi de ölür. Yalnız kalan babası da Lâle'nin yanına, İstanbul'a gelir ve baba-kız birlikte yaşamaya başlarlar. Mahallesine dönen Lâle, eski nişanlısı Necil ve Necil'in kız kardeşi Filiz ile yakınlaşır. Filiz'in tatlı bir erkek çocuğu (Oğuz) olmuştur. Lâle bu tatlı çocukla ve Filiz'le eski günleri yâd ederek epey zaman geçirir. Ortak davetlerde sık sık bir araya gelmeye fırsat bulan ikili (Lâle-Necil) arasında eski aşk tekrar alevlenir ancak birbirlerine açılmazlar. Necil, Lâle'nin gönlünde bir erkek olmadığından, Lâle'de Necil'in kalbinde bir kadın olmadığından emin olmak ister. Filiz'in yardımlarıyla ikili daha da yakınlaşır ve hayatlarında birbirlerinden başka kimsenin olmadığını öğrenirler. Necil, Lâle ile yıllar önce nişanlanacağı yüzükleri saklar. Necil ve Lâle aynı yüzüklerle nişanlanmaya karar verirler.

Romanda geçen İslam dinine ait öğeler: Allah inancı, Rab, kıyamet, Ramazan ayı, şükretme, kader inancı, dua, beddua, sadaka, yemin, günah, hayır dileme, kâfir, nasip/kısmet, şeytan, zenzem, nazar, peygamber, cehennem, tevekkül etme, kıyamet, helaldir. Ayrıca romanda Hristiyan inancına ait aforoz ve tapınak öğeleri de yer alır. Muazzez Tahsin Berkand, *Lâle* eserinde herhangi bir din algısından veya din anlayışından bahsetmez. Dini öğeleri roman akışı içerisinde günlük karşılıklarıyla fon olarak kullanır.

2.23. Muazzez Tahsin Berkand, Mağrur Kadın

Muazzez Tahsin Berkand'ın *Mağrur Kadın* eseri acı ve felaketle başlayıp mutlu sonla biten romanlarından. Roman Eskişehir'den hareket eden bir trenin ve içindeki yolcuların tasviriyle başlar. Bu trende yolculuk eden hasta bir kadın ve yanında biri kız (Meral) diğeri erkek (Ferdî) iki çocuk vardır. Bu aile yıllar önce Mısır'a yerleşir. Hasta kadının adı Melek'tir. Anne-babasını yıllar önce kaybeden Melek, dayısı Fahri Bey'in himayesinde yaşar. Melek, Ressam Fazıl Bey'le tanışarak aşk yaşar, ikili evlenmeye karar verir. Fazıl Bey zengin ve asil bir aileye sahip olmadığı için, dayı Fahri Bey, Melek'in bu evliliğine karşı çıkar. Melek ise dayısına karşı gelerek Fazıl Bey'le evlenerek Mısır'a yerleşir. Fahri Bey'de yeğeni Melek'i mirasından meneder.

Mısır'da Fazıl Bey ile Melek çiftine Ferhat adlı biri yardımcı olsa da Ferhat'ın asıl amacı güzel ve zengin olan Melek'e sahip olmaktır. Bu uğurda da Fazıl'ı öldürür. Fazıl'ın ölümünden sonra çeşitli işlerde çalışan Melek rahatsızlanarak hastalanır. Melek, iki çocuğuyla bir başına Mısır'da yapamayacağını anlayınca da İstanbul'a dönmeye karar verir. Ferhat da Melek Hanım'ı gizliden takip eder. Tren yolculuğunda Melek Hanım ölünce çocuklara Münevver Hanım adında anaç yapılı, yardımsever bir kadın sahip çıkar ve çocukları arkadaşı Kantarcılar ailesinden Ferdane Hanım'ın çiftliğine götürür. Ferdane Hanım soylu bir aileden gelen dul biridir. Yıllar önce eşini kaybeder. Kenan ve Zerrin adında iki çocuğuyla Gebze'deki çiftliklerinde yaşar. Yeğeni Şermin de yanlarında ikamet eder. Şermin yapı olarak kışkanç bir kızdır ve ilk günden itibaren

Meral'i kıskanır. Meral ile Kenan arasında yakınlaşma olur, birbirlerinden hoşlanırlar. Münevver Hanım bu kimsesiz çocukları kendi çocukları gibi büyütür, onların eğitimleriyle ilgilenir. Ferdi, babası gibi resimle uğraşır. Meral de bu soylu aileye karşı eziklik yaşamamak için elinden geleni yapar, asla gururundan taviz vermez.

Yıllar sonra Fahri Bey'e yeğenlerinin yaşadığını ve hangi adreste olduğunu yazan isimsiz bir mektup gelir. Mektubu okuduktan sonra Fahri Bey, Kantarcılar ailesine çocukları görmek için gider ve yeğenlerini görür görmez tanır. Durumu kimseye anlatmadan çocukları sadece izlemekle yetinir. Bu arada çocukların babaları Fazıl Bey'in ölümüne sebep olan Ferhat da yardımcı olarak konağa yerleşir. Melek'e sahip olamayan Ferhat bu sefer Melek'in kızı Meral'e göz koyar ve onu elde etmeye çalışır. Meral'i kaçırmayı planlarken araya Kenan ve Ferdi girer. Ferhat tarafından yaralanan Ferdi hastaneye kaldırılır. Bu kavgadan Ferhat da yaralı çıkar ve hastaneye yatırılır. İyice yaşlanan büyük dayı Fahri Bey, Kenan'ı, Meral'i ve Ferdi'yi yanına çağırır. Onların (Meral-Ferdi) öz yeğenleri olduğunu, anneleri Melek'in de soylu bir aileden geldiğini anlatarak mirasını Meral ile Ferdi'ye bırakır. Fahri Bey'in yeğeni olduğunu öğrenen Meral çok sevinir. Kenan gibi kendisi de soylu bir aileye mensuptur ve Kenan ile evlenmesine bir engel kalmaz. Hastanede yatan Ferhat'tan bir mektup gelir. Ferhat'ın yanına giden Ferdi ve Meral ailelerinin kim olduğunu, babalarının kim tarafından öldürüldüğünü öğrenirler. Tüm gerçekler açığa çıktıktan sonra iki soylu aileye mensup Kenan ile Meral nişanlanma kararı alır.

Mağrur Kadın romanında; Allah inancı, Rab, yemin, haram, helal, dua, beddua, günah, cennet, cehennem, kıyamet, melek, şeytan, sadaka, kısmet/nasip, şükür, tespih, mabet, peygamber, Hz. Nuh, Azrail kullanılan din ve inanç unsurlarıdır. Batıl inanç ögesi olarak sadece nazar yer alır. Yazar tam olarak bir din algısı sunmaz. Romandaki din ve inanç öğelerini romanın olay örgüsü içinde günlük hayattaki karşılıklarıyla fon olarak kullanır.

2.24. Muazzez Tahsin Berkand, Nişan Yüzüğü

Nişan yüzüğü eseri Nevin, Naşide Hanım ve Macit Bey üçgeninde gelişen bir olay örgüsüne sahiptir. Muazzez Tahsin Berkand, klasik Türk sinema filmlerinin ilham aldığı sahneler romanında epey yer verir. Nevin adlı genç kız, sahipsizdir ve annesinin dayısının hanımı olan Faika Hanım'ın yanında ikamet eder. Faika Hanım; yetmiş iki yaşında, aksi bir kadındır ve koca konakta sadece çatı katını Nevin'e tahsis eder. Nevin bir gün Faika Hanım'ın gönderdiği adrese gidecekken kazara başka bir eve girer ve ev sahipleri Naşide Hanım ile Macit Bey'le tanışır. Olaylar bu andan itibaren gelişir. Macit Bey, bir uçak kazasında sakat kalır ve nişanlısı tarafından terk edilir. Kız kardeşi Naşide Hanım da ağabeyine bakan ilgili birisidir. Hatta ağabeyi Macit Bey'le daha çok ilgilenebilmek için kendi nişanlısından bile ayrılır. Nevin, bu iki ev sahibiyle kısa sürede arkadaş olur. Macit Bey'e bakmak için Naşide'ye yardım eder. Nevin bu

ilgilenme esnasında Macit Bey'in anlama kabiliyetini kaybetmediğini fark eder ve onunla Naşide'den gizli (yazarak, jest ve mimiklerle) konuşmaya çalışır. Macit Bey, yaşadığı bu hayattan kurtulmak için intihar etmeyi düşünerek Nevin'den kendisine yardım etmesini ister. Nevin, Macit'in sağlığına kavuşacağına inanır ve Macit'in hayatta kalması için çaba harcar. İkili arasında duygusal anlamda yakınlaşma olur. Nevin, Macit Bey ile günlerini geçirirken kendisiyle evlenmek isteyen bir talip çıkar. Galip Reşit, hali vakti yerinde orta yaşlarda birisidir ve Nevin'in yengesi bu izdivacı çok arzular. Nevin, Galip Reşit'i reddeder. Bu olaydan sonra Nevin'in yengesi hastalanır. Nevin, Faika Hanım'ı muayene için gelen doktora Macit'in durumundan da bahseder ve ondan Macit için başka bir doktor önerisi alır. Nevin olan biteni Naşide'ye anlatır ve doktora gitmeye karar verilir. Macit, Nevin'e bir yüzük verir ve kendisini beklemesini ister. Nevin bu söze sadık kalarak yüzüğü parmağına takıp Macit'i beklemeye başlar.

Nevin, her geçen gün Macit ve Nevin'den mektup bekler. Tedavi sürecinin iyi gittiği ve Macit'in iyileşmeye başladığı ama bir şeylerin ters gittiği ve Macit'in aklını kaybettiği söylenir. Bu olaydan sonra Nevin'i sürprizler bekler. Macit'in doktoruyla evlenen Naşide, köşke bir mektup yazarak Nevin'den; eşinin bir arkadaşının köşke geleceğini ve onunla ilgilenilmesini ister. Köşke gelen Faruk Bey ile Nevin arasında duygusal yönde yakınlaşma olur ve ikilinin ilişkileri ilerler. Nevin, köşke misafir gelen Nedret ile Faruk'un öpüştüğüne şahit olur ve bu olaydan sonra Faruk'a karşı cephe alır. Faruk, Nevin'i çok sevdiğini, kendisiyle evlenmek istediği söylese de Nevin bu teklifi reddeder. Nevin, Macit'i bekleyeceğini ve Macit ölene kadar sözünü tutacağını Faruk'a belirtir. Olayların içyüzü bu andan itibaren ortaya çıkmaya başlar. Faruk, Nevin'i Naşide'nin yanına götürür ve Naşide'den her şeyi anlatmasını ister. Nevin, Nedret ile Faruk'un aslında sütkardeş olduklarını, birbirlerini kardeş gibi sevdiklerini ve Faruk diye bildiği kişinin de hasta yatan Macit olduğunu öğrenir. Naşide ile Macit, Nevin'in kendilerine merhamet etmesini istemezler. Macit'e acıdığı için değil âşık olduğu için evlenmesini beklerler. Bu yüzden de böyle bir yola başvurulur. Nevin her şeyi öğrenir ve mutlu olur. Baba yadigârı nişan yüzüklerini çıkaran Macit, Nevin'in parmaklarına takar.

Nişan Yüzüğü romanı din ve inanç unsurları bakımından zengindir. Semavi dinlerden sadece İslam dinine ait öğeler kullanılır. Bu öğeler: Allah inancı, Rab, peygamber (Hz. Âdem), kader, dua, beddua, cennet, cehennem, namaz, tespih, kuran, şükür, cin, şeytan, sevap, günah, yemin, sadaka, nasip-kısmet, kıyamet, tevekkül etmek, hayır, Hızır, nurdur. Batıl inanç unsuru olarak da büyü, peri yer alır.

Romanın birçok yerinde Allah inancı vurgulanır (s.36, 54, 161, 169, 180, 199, 231). Kahramanlar kötü olayları ve felaketleri sürekli kadere bağlarlar. Naşide, ağabeyinin başına gelen felaketlere aldırılmaz ve hep şükreder. (s.18- 19) Dadı Hatice de

Macit Bey'in hastalığını kadere yorar (s.228). Tüm bunlar dikkate alınarak romanda bir din ve inanç algısından söz edilebilir.

2.25. Murat Sertoğlu, Yapraklar Dökülürken

Reşat ile Süheyla'nın Yeşilçam filmlerine ilham olabilecek aşklarının anlatıldığı Murat Sertoğlu'nun *Yapraklar Dökülürken* romanı İstanbul'da geçer. Reşat, üniversite talebesidir ve verdiği özel derslerle geçimini sağlar. Süheyla ise İstanbul'un seçkin muhitlerinden Suadiye'de bir köşkte yaşayan zengin ailenin biricik ve güzel kızıdır. Reşat gazetelere ilan vererek özel ders verebileceği öğrenciler arar. İlanı gören Süheyla'nın pederi Hüseyin Bey, kızına riyaziye (matematik) dersi vermesi için Reşat'ı evine davet eder. Süheyla, şımarık büyütüldüğü için kendisine muallimlik yapan insanları sürekli evden kaçırır; bu nedenle Süheyla'ya sabırlı hoca bulmak güçtür. Hüseyin Bey'in ders teklifini Reşat kabul eder ve derslere başlanır. Süheyla dersleri aldığı dönemlerde kendisi gibi zengin Kamuran adlı gençle takılır. Gezip tozarak gününü gün eder. Reşat bu durumdan hoşlanmasa da ses edemez ve günden güne Süheyla'ya duygusal yönden bağlanır. Süheyla şımarık hareketlerine devam ederek Reşat'a pek yüz vermez ve Kamuran'la nişanlanır. Reşat duruma daha fazla katlanamaz ve bir bahaneyle dersleri bırakarak köşkten uzaklaşır.

Süheyla'yı görmeden yaşayan Reşat, mutsuz günler geçirir. Gezintiye çıktığı bir gün Kamuran'la karşılaşır. Kamuran, Hüseyin Bey'in iflas ettiğini ve Süheyla'dan da ayrılacağını söyler. Bu haber üzerine Reşat, derhal Suadiye'deki köşke giderek aileye destek olmaya başlar. Ailenin zor günlerinde Süheyla'ya verdiği derslere devam ederken ikili birbirine iyice yakınlaşır. Süheyla'nın da kendisine karşı ilgisiz olmadığı anlayan Reşat, Süheyla'ya izdivaç teklifinde bulunur. Hüseyin Bey'de bu izdivacı onaylayınca nişan hazırlıkları başlar. Nişanın olacağı gün Reşat'ı bir sürpriz beklemektedir. Hüseyin Bey aslında iflas etmez, sadece dostlarını denemek için oyun yapar. Durumu öğrenen Reşat, Süheyla'yı kendisine sosyal bakımdan denk görmez ve nişandan sonra Süheyla'dan ayrılır. Aile ve Süheyla bu ayrılık kararına çok üzülür. Kimsenin elinden bir şey gelmez ve herkes durumu kabullenir. Kamuran, tekrar ortalığa çıkarak Süheyla'ya yakınlaşır ve ikili nişanlanır. Düğün davetiyesi alan Reşat, düğüne gidince Süheyla'nın evlendiğini anlar. Düğünde Süheyla'nın denizde kaybolduğu söylenince Reşat denize girerek Süheyla'yı bulur. Kimseye haber vermeden Süheyla'nın tanıdığının evine giderler. İkili burada akliselim konuşarak evliliğe karar verirler ve bir müddet sonra da evlenirler.

Romanda din ve inanç ögesi çok az kullanılır. İslam dinine ait: Allah inancı, şükür, mabet, dua etmek, şeytan, kader inancı, yemin, melek romanda yer alan din ve inanç unsurlarıdır. Romanda din ve inanç unsurları fon olarak eserde yerini alır.

2.26. Mükerrerrem Kamil Su, İnandığım Allah

Erken yaşta anne ve babasını kaybeden Gediz'in hayata tutunma çabasının ele alındığı bir romandır Mükerrerrem Kamil Su'nun *İnandığım Allah* eseri. Ailesini kaybeden Gediz, ablası ve eniştesiyle birlikte yaşar. Edebiyat öğretmeni olur. Kader cilvesini göstererek ablası ve eniştesini de çok erken Gediz'in hayatından alır. Bu sıkıntılı günlerinde Gediz'e, okuldan arkadaşı Şükrü izdivaç teklifinde bulunur. Gediz teklifi reddederek Anadolu'da öğretmenlik yapmaya başlar. Kasabada aktif bir öğretmenlik süreci geçirir. Kadınlar hakkında toplantılar düzenler. Kasabada kısa zamanda tanıtır kendisini. Romanda asıl olayları başlatan karşılaşma ise bir mahkeme salonunda gerçekleşir. Gediz, kasabada işlenen bir cinayetin mahkeme duruşmasına gider ve Avukat Ekrem Sel ile tanışır.

Ekrem Sel, akıllı ve başarılı bir avukattır. Gediz, Ekrem Sel'den etkilenir. İkili birlikte olmaya başlarlar ve kısa sürede evlenirler. Hayat Gediz'in yüzüne gülmeye başlamıştır ancak kötü günler kapıdadır. Gediz ve Ekrem'in çocukları olmamaktadır. Birkaç doktora tedavi için başvurulur. Bu tedaviler sonucunda Gediz'in anne olamayacağı ortaya çıkar. Gediz bu haberin üzüntüsüyle yıkılır. Ekrem, eşine sahip çıkıp destek olsa da Gediz anne olamama duygusunu üzerinden atamaz ve boşanmak ister. Gediz boşandıktan sonra İstanbul'a yerleşir. Kendini yazmaya adar. Ekrem bu arada evlenerek çoluk çocuğa karışır. Yıllar sonra Ekrem, Gediz'i bulur. Ekrem çocuklarının öldüğünü, kendisinin de kanser olduğunu söyler. Gediz, Ekrem'i tedavi ettirmek istese de Ekrem için vakit çok geçtir. Hastalığı iyice ilerleyen Ekrem, Gediz'i arkada bırakarak ölür.

Eser popüler aşk romanlarındandır. Bu nedenle eserde din ve inanç unsurları çok fazla kullanılmaz. Genellikle Allah ögesine ağırlık verilir. Eserde sadece İslam inancına ait unsurlar yer alır. Bunlar: Allah, iman, dua, kader, peygamber, Hz. Nuh, Hızır, nur, camî, mevlit, şeytan, hayır, kısmet, yemin, mucize, şükür, tevekkül, lanet, beddua, helal, ahiret, derviş, çile, bayram, cehennem, Yasin, af dilemedir. Romanda batıl inanç unsuru olarak da peri ve uğur öğeleri kullanılır.

Yazar, romanın iki başkişisine farklı inanç misyonu yükler. Ekrem Sel, inanmamayı, sorgulamayı temsil ederken (s. 61, 91, 106, 164) Gediz inanmayı, kabullenmeyi temsil eder (s. 87, 160). Ekrem inanç krizindeyken ölür. Gediz ise inanç krizine düşmesine rağmen tekrar çaresizlik içinde yaratıcıya sığınarak af diler (s. 166). Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda yazarın din ve inanç algısı sunduğu söylenebilir.

2.27. Nahit Sırrı Örik, Kıskanmak

Kıskançlık üzerine kurulu olan Nahit Sırrı Örik'in *Kıskanmak* romanı temelde iki kardeşin üzerine kurulur. Seniha ve Halit birbirini pek sevmeyen iki kardeşdir.

Seniha ömrü boyunca ağabeyi Halit'in gölgesinde kalır. Aile her zaman erkek çocukları olan Halit'i öncelerken kızları Seniha'yı öteler. Tüm bunlara rağmen Halit'in, kız kardeşi Seniha'dan daha güzel oluşu Seniha'daki kıskançlık duygusunu körükler. Seniha, kendisini her alanda kör nokta da bırakan ağabeyine karşı kin ve haset duyar. Seniha, komşuları Cemil Şevket ile aşk yaşamasına rağmen ailesi bu evliliğini onaylamaz. Dul, yaşlı bir adamla evlendirmek isterler Seniha'yı. Tüm bu olaylar Seniha'nın, ağabeyine olan kinini artırır ve eser kıskançlık üzerinde şekillenir. Halit, eğitimini yut dışında alarak İstanbul'a döner. Anne baba iki yıl içinde ölürlür. Bu ölümle birlikte iki kardeş bir başlarına kalır. Halit, gece âlemlerinde sefa sürerken Seniha, hayatta hiçbir şeyin sahibi ol(a)mamış, çirkin kız olarak evde onu bekler. Seniha bu arada kadınlık arzularını birkaç macerayla dindirir. Halit de gece âlemlerinden bıktığı için evlenmeye karar verir. Kendisinden epey küçük Mükerrerem ile evlenerek Ankara'ya yerleşir.

Mükerrerem, genç güzel bir kadındır. Halit'ten beklediği ilgiyi göremez ve yasak aşklar yaşamaya başlar. En son yasak aşk yaşadığı kişi Nüzhet'tir. Seniha, yengesi Mükerrerem'in, ağabeyi Halit'i aldattığını bildiği halde ses etmez. Ağabeyinden intikam almak için eline iyi bir fırsat geçtiğini düşünür. Nüzhet'in annesi Nuriye Hanım, yasak aşkın farkına vararak Seniha'yı olaylara müdahale etmesi için uyarır. Seniha alttan alta ağabeyine vuracağı darbeyi planlayarak olayların dışında kalır. Nüzhet, yaşadığı yasak aşktan bıkarak Mükerrerem'den kurtulmak ister. Bir gece arkadaşlarıyla eğlendikleri mekâna Mükerrerem'i davet ederek ona kötü kadın muamelesi yapmayı ve bu sayede ondan kurtulmayı düşünür. Seniha ağabeyine olayları anlatarak buluşma mekânını söyler. Halit buluşma yerine gittiğinde Mükerrerem'i göremez ancak Nüzhet'i öldürür. Cinayetten dolayı Halit'e yedi yıl ceza verilir. Seniha, ağabeyinin aleyhine şahitlik yaparak daha çok ceza almasını ister. Ağabeyinin yokluğunda Seniha öğretmenlik yaparak geçimini sağlar. Halit hapisten çıkınca arkadaşlarının inayetiyle iş bulur. Seniha, ağabeyinin kimseye muhtaç olmayıp ayakta durabilmesine sinirlenir. İsteddiği intikamı alamadığı için üzülür. Mükerrerem ise İstanbul'a gidip zengin bir adamın metresi olur.

Romanda İslam inancına ait: Allah, yemin, kıyamet, şükür, sadaka, cariyeye, beddua, dua, ezan, kaç-göç, kısmet, günah, nikâh, bayram, Zemzem, hayır, namaz, abdest, cehennem, şeytan, kader, medrese, hoca, Hz. Âdem, esaret, hacı öğeleri kullanılır. Batıl inanç unsurları olarak da eserde uğur, büyü geçer. Yahudi inancına ait sadece Musevi kelimesi kullanılır. Nahid Sırrı Örik eserinde herhangi bir din ve inanç algısında bulunmaz.

2.28. Naşide Duru, Çiçeklenen Dallar

Naşide Duru'nun *Çiçeklenen Dallar* eseri genç bir kızın hayatta kalabilme mücadelesini konu edinir. Özellikle erkek egemen dünyada kadınların ne gibi

zorluklarla karşılaşabileceğini de gözler önüne sermek isteyen yazar, feminist bir tutumla kahramanlarına yaklaşır. Nevin, babasını kaybettikten sonra İstanbul'da annesiyle kalır. İstanbul'da geçinemeyeceğini anlayınca da Ankara'ya gidip iş bulmaya karar verir. 1933 yılında Ankara'ya gider ve Kalem Müdürlüğünde daktilocu olarak işe başlar. Bu kurumun müdürü iyi kalpli, yardımsever bir insan olan Fikret Cemil'dir. Nevin'e her konuda yardımcı olur, yol yordam gösterir. İş bulduktan sonra hemen kendisine bir ev tutan Nevin, annesi Behice Hanım'ı da yanına getirtir. Nevin kurumda çok çabuk sevilir ve önemli görevlerde yazıcı olarak devlete hizmet eder. İş yerinin, Cumhuriyet'in onuncu yıl şerefine düzenlediği baloya gider ve müdürü Fikret Cemil ile aralarında bir yakınlaşma olur. Bu yakınlaşma iş yerinde dedikodulara kapı aralar. Bu durumdan rahatsız olan Nevin, kurumdan ayrılarak bir bankanın muhasebe şefliğinde işe başlar. Burada erkek çalışanların tacizine maruz kalır. Nevin'in gençliğinden ve güzelliğinden faydalanmak isteyen erkekler, her fırsatta onu ezmeye kalksalar da Nevin bu girişimlerin hepsini başarıyla püskürtür. Bu günlerde Nevin'in en büyük destekçisi arkadaşı Adalet ve yaşlı annesidir.

Adalet bir süre sonra evlenir ve Ankara'dan ayrılır. Nevin'i çok sevdiği için kendi kızına da arkadaşı Nevin'in adını koyar. Nevin, kurumda bu gergin çalışma ortamına devam eder. Nevin'den istediklerini alamayan banka çalışanları çeşitli oyunlarla Nevin'i bankadan attırırlar. Bu şekilde intikam aldıklarını zannetseler de Nevin, haklılığını ortaya çıkarmak için mücadele eder. Bankanın genel müdürüyle görüşerek suçsuz olduğunu ispatlar. İzzetinefsi kırılan Nevin, eski iş yerine dönmek istemez ve kendisine yeni bir iş arar. İki ay gibi bir süreden sonra yeni açılan bir bankaya kabul edilir ve burada çalışmaya başlar. Kader cilvesini gösterir ve Fikret Cemil ile bu kurumda tekrar mesai arkadaşları olurlar. Bu karşılaşma Nevin'de eski duyguları tekrar uyandırır ve Fikret Cemil ile aralarında yeni bir ilişki başlar.

Romanda semavi dinlerden sadece İslam inancına ait öğeler kullanılır. Allah inancı, Tanrı, Rab, kader anlayışı, Kâbe, adak, hayır dileme, melek, yemin, dua, beddua, muska, öğelerinin yanında batıl inanç unsuru olan kâhin ögesine de romanda yer verilir.

Romanın başkahramanı Nevin, önüne çıkan fırsatları kadere ve Allah'a bağlar. (s.65) Yine Nevin'in işsiz kaldığı günlerde hayata küsmemesi ve tüm yaşanan olayları kadere bağlaması önemlidir. Nevin, kader inancı sayesinde yaşama tutunur ve kendisine yeni bir hayat çizer. (s.147) Nevin'in en yakın arkadaşı Adalet'in, Nevin için ettiği dua, romanın sonunda kabul olur ve Nevin bu dua vesilesiyle mutlu olduğunu belirtir. (s.179) Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda romanda din ve inanç algısının yer aldığı görülür.

2.29. N. Sonerman, Medeniyet Sönüyor

N. Sonerman'ın aşk konulu romanı *Medeniyet Sönüyor*, mutlulukları uzun sürmeyen âşıkları konu alır. Aileleri tarafından küçük yaşlarda nişanlandırılan çiftler, büyüdüleri zaman evlenirler. Evlilikten kısa bir süre sonra da 1914 Cihan Harbi patlak verir ve Howard silahaltına alınır. Silviya hamiledir ve durumunu eşine mektup yazarak anlatır. Savaşın başlamasından beş ay sonra Howard, eşi Silviya'ya telgrafla geleceğini haber verir. Howard, savaştaki yaralı askerlerle memleketine döneceğini düşünmektedir ancak savaşta ölür. Silviya'nın bir oğlu olur ve adını Rişar koyarlar. Rişar akıllı, zeki bir çocuktur; okulunu da birincilikle bitirir. Linda adında bir kızla nişanlanarak hayatına yeni bir başlangıç yaptığını hayal ederken babasının kaderi kendisinde tecelli eder gibi İkinci Dünya Harbi başlar.

Rişar ile nişanlısı Linda'nın erkek kardeşi William savaş pilotu olarak askere seçilerek kursa alınırlar. Babasının kaderini paylaşan Rişar ve nişanlısının kardeşi William, düşman hedeflerine saldırı düzenledikleri bir operasyonda ölürlər. Nişanlısının ve kardeşinin ölüm haberini alan Linda yıkılır. Anne Silviya da durumdan müteessirdir. Kral, Silviya'yı saraya davet ederek "Victoria Cross/Kahramanlık Nişanı" ile taltif eder. Nişanı alan Silviya'yı acı son beklemektedir. Askerlerin geçit törenini izlediği esnada düşman uçakları gökyüzünde belirir. Düşman uçaklarının şehre yağdırdığı bombalardan biri de Silviya'nın evine düşer ve aile halkı enkaz altında kalır. Linda baygındır ancak Silviya için her şey çok geçtir.

Yazar, kahramanlarını İngiltere'den seçtiği için, doğrudan söylemese de, Hristiyan inancına ait dini öğeleri kullanır. Romanda tek tanrılı dinlerde olan ortak öğeler: Allah inancı, kader anlayışı, günah, yemin, dua, şükür, kıyamet, mahşer, şehit, melek, nur kullanılır. Hristiyanlık inancında olan aziz kavramı da romanda geçer. Batıl inanç unsuru olarak da peri kullanılır. Romanda dinle ilgili herhangi bir din ve inanç algısı sunulmaz. Dini öğeler romanda fon olarak yerini alır.

2.30. Nihat Tangüner, Sarhoş Şehir

Nihat Tangüner'in *Sarhoş Şehir* adlı eserinde; sevgilisi Kont Drayn'ın mahkûm olmaması için İskenderiye Hâkimi Rubi'yi öldürmek zorunda kalan Donna Aspasya'nın kılavuzu Sarron David ile birlikte İskenderiye'den kaçtıktan sonraki maceraları anlatılmaktadır. Kont Drayn, amcasının oğlu Visink'i öldürür. Bu olayla ilgili bütün şahitleri teker teker ortadan kaldıran Kont Drayn, en son, elinde tasdikli ifadeleri bulunan Hâkim Rubi'yi öldürme görevini güzel sevgilisi Donna Aspasya'ya verir. Donna, güzelliği ve çekiciliğiyle kısa zamanda Hâkim Rubi'nin yatağına girmeyi başarır ve onu zehirleyerek öldürür. Donna'nın, Hâkim Rubi'yi öldürdükten sonra Kont Drayn ve kendi güvenliği için İskenderiye'den Anadolu'ya geçmesi gerekmektedir. Sarron David, Kont Drayn ile Paris'te iken arkadaş olurlar. Sarron, çok genç yaşta

eserler vermiş, asrın derin felsefesini hazmetmiş devrinin meşhur kişilerindendir. Yazdığı eserlerle büyük bir servete malik olmuştur. Donna Aspasya ve Sarron David, Anadolu'ya gelerek Sis Manastırı'na ulaşırlar. Sis Manastırı Başrahibi Pitüs, ikiliyi manastırın yanındaki şatoda misafir eder. Sis Manastırı Başrahibi Pitüs, Donna'nın güzelliğinden etkilenir. Donna Aspasya, artık Kont Drayn'ı unutmaya başlamıştır. Zamanla Sarron David'e âşık olur ve aşkını kendisine açıkça söyler. Sarron, çok sevdiği arkadaşı Kont Drayn'ın güvenini boşa çıkarmaz. Donna'yı kendine verilen bir emanet olarak görür ve Donna'nın aşkına karşılık vermez. Bu durumu kabullenen Donna, Sarron'a çocukluğundan itibaren hayatını anlatır.

Başrahip Pitüs, Sarron David ile Malk Lidi'yi şatodan uzaklaştırıp Donna Aspasya'yı kaçıtır. Pitüs ile Zuten kendilerini takip edenleri şaşırtmak için ayrı yollardan Ayas'ta buluşup Ayas'tan bir gemiyle Filistin'e gitmeyi planlarlar. Sarron David ile Malk Lidi, sabaha karşı Zuten'i yolda yakalarlar. Başrahip Rodiris, Pitüs'ü görünce bu adamın Başrahip Pitüs olmadığını söyler. Başrahip Pitüs kılığına girip Sis Manastırı'nda başrahiplik yapan Antakyalı Averos'un Sis Manastırı'na tayin edilen Pitüs'ün yolda ölmesiyle Pitüs'ün yerine geçtiği anlaşılır. Kont Drayn, sevgilisi Donna ve arkadaşı Sarron David'e sürekli mektuplar yazmasına rağmen mektupların karşılığını alamamıştır. Donna ve Sarron'a Kont Drayn tarafından gönderilen mektuplar, Başrahip Pitüs kılığına giren Averos tarafından engellenir. Kont Drayn, sevgilisi Donna'nın hasretine daha fazla dayanamayarak Sis'e gitmeye karar verir ancak İskenderun'da hastalanarak yatağa düşer ve kısa süre sonra ölür. Sarron David, arkadaşı Kont Drayn'ın ölümünden sonra Donna ile birlikte İskenderiye'ye döner ve Donna'nın kendisine olan aşkına karşılık verir. Bu arada Averos boş durmaz. Donna Aspasya'nın, Hâkim Rubi'nin katili olduğu söylentisini bütün İskenderiye'ye yayarak halkı galeyana getirir. Donna, Sarron ve Malk; Fransa'nın Nis şehrine giden bir gemiye binerek İskenderiye'den kaçarlar.

Nihat Tangüner *Sarhoş Şehir* eserinde İslam dininin yanı sıra Hristiyan dinine ait kavramlara epey yer verir. Romandaki mekânların ve kişilerin Hristiyan dinine ait olması bu durumun en büyük nedenidir. İslam dinine ait: Allah, İslam, Müslüman, iman, kader, melek, şeytan, sevap, günah, yemin, cehennem, dua, sarık, şükür, mahşer, mezar ögeleri yer alır. Hristiyan inancına ait: Hristiyan, rahip, manastır, keşiş, mabet, kilise, piskopos, ayin, Papa, çan, perhiz, papaz, kâhin, kehanet kullanılır. Yahudi inancına ait sadece Yahudi kelimesi geçer. Eserde mitolojik öğelere de yer verilir.

Yazar romanda din ve inanç üzerine açıkça görüş beyan etmez. Romanın başkişilerinden Sarron David'in dinleri saçma bulup Allah'ın varlığını sorgulaması ve Allah'ın olmadığını söylemesi inanç algısı olarak yorumlanabilir (s.39, 40).

2.31. Reşat Engin, Çapkın Subay

Reşat Engin'in *Çapkın Subay* romanı; merkezinde Onur, Onur'un çevresinde Esmeray (Hümeysra), Ayten, Suna adlı kadınların oluşturduğu bir üçgende geçer. Onur, Yüzbaşı rütbesinde bir Türk subayıdır. Onur yakışıklılığı ile tüm dikkatleri üzerine çeker. Gazinoda Onur hakkında türlü dedikodular yapılır. Adı geçen üç kadın da Onur'a âşıktır. Ayten, Suna ve Esmeray komutan kızları oldukları için Onur'la yakınlaşırlar. Ayten ve Suna'nın sevgileri daha çocuksu ve masumdur. Yüzbaşı Onur, yazdığı şiir defterini Ayten'e verir. Uzun müddet görüşemezler. Ayten tekrar Onur'la karşılaştığında Onur'un Esmeray ile nişanlandığını öğrenir. Haberi duyan Ayten fenalık geçirerek yere düşer ve kafasını çarpar. Hastaneye kaldırılarak tedavi altına alınır. Onur, Ayten'in bu durumuna çok üzülür ve Esmeray'dan ayrılarak nişanı atar. Esmeray yapılan hakareti kendisine yediremez ve Onur'a kızarak tabancayla intihar etmeye kalkışır. Şansı yaver giderek ameliyatta kurtulur. Suna bu aşk çatışmasını görünce aradan çekilir. Esmeray ve Ayten, aynı erkeği sevmenin bedelini ağır öderler. Hastane odasında bir araya gelirler. İki kız duygudaşlık kurarak birbirlerine her şeyi itiraf ederler. Aynı yatakta birlikte sabahlarlar. Esmeray'ın canına kıyacak kadar çok sevmesi Ayten tarafından saygıyla karşılanır. Ayten, Onur ve Esmeray çiftini baş başa bırakmak için aradan çekilmek ister. Hastaneye ziyarete gelen Onur ile Suna, Esmeray ile Ayten'i böyle görünce sevinerek duygulanırlar. Roman hastane odasındaki bu konuşma ile sonlandırılır.

Aşk romanı olduğu için eserde din ve inanç unsurlarına çok fazla yer verilmez. Romanda geçen öğeler şunlardır: Allah, yemin, dua, beddua, peygamber, Hz. Nuh, şeytan, günah, kâfir, kıyamet, şükür, kader, af dilemek, tevekkül, peri, put, uğur. Yazar roman boyunca din ve inanç hakkında hükümler vermese de Şaziment adlı yaşlı kadın kahramanı üzerinden kader anlayışını manasız ve meçhul düşman olarak yorumlaması (s.87) din algısıyla açıklanabilir.

2.32. Reşat Engin, Satılmış Bakire

Satılmış Bakire Reşat Engin'in bir anne ile kızının kötü hayata nasıl başladıklarını ve bu yaşantılarında başlarından geçen maceraları anlattığı eseridir. Anne Şeküre ahlakça düşük bir kadındır, evliyken eşini aldatır, gözü dışardadır. Şeküre'nin bu mizacı kızı Seniha'ya da tesir eder. Seniha güzelliğiyle nam salmış, Edirneli zengin bir eşrafın kızıdır. Liseli yıllarında erkeklerle (Fatin) gezip dolaşır. Şeküre, kocası ölünce ailesi ile birlikte İstanbul'a taşınır. Cemal adında kötü niyetli biri Şeküre'ye düşkündür ve anne kızın evine girer çıkar. Bir yandan da kalan mirası yer. Şeküre kalan mirası tez zamanda bitirince farklı yollar arar ve kızı Seniha'yı kötü yolda kullanmaya başlar. Bu kişilerden ilki Mehmet Bey adında yaşlı ve zengin bir adamdır. Seniha ağır bir hastalık geçirerek evde uzun müddet yatar. Kendine gelince de başucunda Mehmet Bey'i bulur.

Şeküre, kızı Seniha'yı bu zengin yaşlı adama adeta pazarlamaya çalışır. Mehmet Bey'in yaşlılığından faydalanan anne kız başka aşk maceralarına girişirler.

Şeküre'nin hem Cemal'le hem kızını tedavi eden doktorla hem de Mehmet Bey'le ilişkisi vardır. Seniha da Mehmet Bey'le evli olduğu halde genç denizci Cemal ile yasak ilişki yaşar. Seniha bu ilişkilerden babası belli olmayan bir çocuğa hamile kalır ve kötü yaşamına devam eder. Seniha'nın Gönül adını verdikleri bir kızı dünyaya gelir. Mehmet Bey, Seniha'nın düşük bir kadın olduğuna kanaat getirince onu terk eder. Seniha Mehmet Bey'den ayrılır ve bir süre denizci Cemal ile yaşar. Cemal de hevesi geçince Seniha'yı terk eder. Yalnız kalan Seniha, Şinasi adında genç ile tanışır. Tüm yaptıklarından pişmanlık duyarak Şinasi'ye anlatır. Şinasi saf, temiz bir insandır ve Seniha'yı kabul eder. Seniha bir müddet sonra Şinasi'yi terk ederek evden gider. Yıllar sonra bir mecliste Şinasi'yle karşılaşır. Pişman olduğunu ve yeniden başlamak istediğini Şinasi'ye söyler. Şinasi, Seniha'yı sevdiği ve acıdığı için bu teklifi kabul eder.

Eserde din ve inanç unsurları sınırlı sayıda kullanılır. Yazar sadece İslam dinine ait öğeler kullanır. Bu öğeler: Allah, yemin, kader, dua, kıyamet, türbe, günah, nur, şükür, hayır, şeytan, kâfir, Hızır, nasip/kısmet, melek, sevap, cehennemdir. Batıl inanç ögesi olarak da uğur getirme kullanılır. Yazar dine karşı olumlu ve olumsuz bakış açısı sergilemez. Kullanılan din ve inanç unsurları günlük hayatta alelade şekilleriyle kullanılır. Sadece bir yerde Cemal, zorla Seniha'ya rakı içirmeye çalışırken “nur olsun” (s.36) der.

2.33. Reşat Nuri Güntekin, Miskinler Tekkesi

Kahraman anlatıcının ağzından anlatılan Reşat Nuri Güntekin'in *Miskinler Tekkesi* romanı; soylu bir aileden gelen ancak çeşitli felaketler sonucunda dilencilik yapmaya mecbur kalan, adı verilmeyen kahramanın hayatını konu edinir. Kahraman anlatıcının büyük dedesi Kocabaş lakaplı askeri sınıfa mensup bir devlet adamıdır. Gayet hali vakti yerinde olan bu aile kuşaklar boyu refah içinde yaşar. Bu refah kuşağının meyvelerini yiyen son nesil de kahraman anlatıcıdır. Konakta herkes başkişinin etrafında pervanedir; Büyükanne, büyük hâlâ, dayı, dadılar, halayıklar... Anlatıcı, bu çevrede rahat yaşamaya alışır, miskin bir karaktere bürünür. Kahramanın mesut günleri pek uzun sürmez, konakta yangın çıkar ve daha mütevazı bir konağa taşınır. Başkişi, yan komşularının kızı Mesrure'ye âşık olur ancak kendini çok çirkin bulduğu için bir türlü kıza açılmaz. Kahramanın kendini güzel bulmamasının nedeni ise kafasının çok büyük olmasıdır. Büyük dedesi Kocabaş'ın lakabı adeta kahramanda zuhur eder. Mesrure'nin gözüne girmek için ut çalmaya karar verir. Böylece fiziksel eksikliğini sanat aracılığıyla gizleyeceğini düşünür ve buna da muvaffak olur.

İki genç ilişkilerini ciddiyete bağlayacağı zamanlarda meşrutiyet ilan edilir. Kahramanın dayısı ve Mesrure'nin babası sürgüne gönderilir. Meşrutiyet'in ilanı iki aile için de hayırlı olmaz. Geçim kaynakları sınırlandırılan aileler dağılır ve başkişi de Evkaf

'ta işe girer. Evkaf'ta başkişi, hayatına nüfuz edecek Sakallı Talat ile arkadaş olur. İşler tam yoluna girdi derken 31 Mart Vakası'ndan dolayı kahraman anlatıcı Ahrar Fırkası üyeliğinden suçlanarak Sinop'a sürülür. Sinop şehri dönemin önemli sürgün yerlerindendir (Timur, 2012, 175-176). Sinop'ta iâşesini sağlamak için muhtelif işlere girişen anlatıcı; muska yazıcılığı, mektup okuyuculuğu gibi işlerle uğraşır ve sürgün bitince İstanbul'a döner. İstanbul'da yakın arkadaşı sakallı Talat ile karşılaşır. Onun yardımıyla Nur-i İrfan mektebinde çalışmaya başlar. Bu mektep anlatıcının hayatında önem arz eder. Öğrenciler için insanlardan yardım toplamaya (bir çeşit dilenmeye) Nur-i İrfan vesilesiyle alıştır. Cihan Harbi başlayınca da anlatıcı silahlaltına alınarak Mısır'a gönderilir. Askerde katır tepmesi sonucunda ağır yaralanır ve sakat kalma ihtimali ortaya çıkar. Gazi olarak İzmir'e kadar gelir. Bu yolculukta da yoksulluktan dolayı dilenmek zorunda kalır. İzmir'de Yahudi maşatlığında (mezarlığında) ikamet eder. Zor günler geçiren anlatıcı Eşref Paşa Cami'nde dilencililiğe başlar. İyi para kazanınca da kendisine İzmir'de ev tutar. Mesule Bacı ile de burada tanışır ve ev işlerini görmesi için onu yanına alır. Belli bir zaman sonra mahallede yapılan Dana Bayramı'nda İsmail adında sahipsiz bir çocukla tanışır ve çocuğu eve alır. Mesule Bacı ile çocuğu sahiplenirler. İzmir'den sıkılan başkişi memleketi İstanbul'a dönmeye karar verir. Mesule Bacı ile İsmail'i de alarak İstanbul'a gelir ve bir ev kiralar.

İsmail'le çok iyi anlaşamayan kahraman anlatıcı çocuğu yatılı okula verir. Okulun aylık ödemelerini de arkadaşı Talat'ın üzerinden yapar. Anlatıcı, dilencililiği bırakıp tütün dükkânı açmayı düşünse de arkadaşı Talat'ın az paraya çalışarak ailesini geçindirmeye çabaladığını görünce vaz geçer. Havaların soğumasıyla devlet dairelerinde dilencililiğe devam ederek bu işte iyice ustalaşır. Bu arada İsmail yatılı okulda çok başarılı olur ve Bursa'daki parasız yatılı okula gönderilir. Kahraman anlatıcı, evlatlığı İsmail'in Bursa'ya gitmesine içten içe üzülür. Bursa'ya gitmeden önce son günleri birlikte geçirirler. İsmail, Bursa'ya gidince de başkişi komşularıyla meşgul olur. Komşularının hayatlarından (Muallim, Posta Kâtibi, Tombul İmam) bahsederek insanların neler yaşadığını anlatır. Aradan yıllar geçer ve kahraman anlatıcı İsmail'in akıbetinden haber alamaz. Yakın dostu Talat'ın da karısı ölür ve tamamıyla kendisinin evine yerleşir. Talat'ın yardımıyla dilencililiği bırakır ve tütün dükkânı açar. İsmail, başarılı bir mühendis olmuş ve evlenmiştir. Babalığı sayılan başkişiyi ve Mesule Bacı'yı yıllar sonra eşiyle beraber ziyarete gelerek vefa borcunu bir nebze ödemiş olur.

Yazar, din ve inanç hakkındaki düşüncelerini dilenci karakteri üzerinden verir. Kahramanın askerden sağ salim İzmir'e dönmesi peygamberlerin mucizelerinden bile daha önemli görülür: "Din uleması Kızıldeniz'in yarılması, ayın yarılması gibi mucizelerden bahsederler. Fakat, Tanrı'nın asıl büyük mucizesi o kargaşalık içinde benim canımı kurtarışım ve gene yürüye yürüye memleketime dönüşüm olmuştur." (s.46). Dilenci olan anlatıcı yazarın "Yarabbi, hikmetine nasıl akıl erdirmeli senin? Yaratır, yaratır salıverirsin. Anladık; fakat bu kurdu niye içimize koyarsın?" (s.107)

cümlesiyle yaşadığı iç çatışma sonucunda Allah'ı sorgulaması inanç krizidir. Başkışının İstanbul'da dilencilik yaptığı dönemlerde evsiz, sahipsiz dilencileri tasvir ederken bu insanlara çok üzüldür. Onlara yardım etmeyi biran aklından geçirse de vaz geçer. Durum tespitini “Fakat dedikleri gibi bir Allah varsa ve gene dedikleri gibi bazı kullarından hesap sormak onun adetlerindense cevabım hazırdır. Bu sakat dilenciye gelinceye kadar çalınacak başka kapılar vardır büyük saltanatlım.... Önünde kral kıyafetiyle kapıcılar bekleyen kapılar, önünde tüfekli jandarmalar bekleyen kapılar ve daha niceleri, niceleri.” (s.123) cümleleriyle yaparken, yaratıcının varlığı hakkında şüphelerini dile getirir. Yine bu dilencilerin çoğunun karda kışta ölmesi, yazar anlatıcı tarafından “Azrail amcanın tırpanı durmadan işliyor” (s.124) benzetmesiyle açıklanır.

Romanın çoğu yerinde dini öğeler ve inanç unsurları kullanılır. Romanın olay örgüsü dini kavramlarla örülüp zenginleştirilir. Yazar, eserde İslam dinine ait; Allah, Rab, Tanrı, peygamber, Hz. Yakup, Hz. Yusuf, Hz. Eyüp, Hz. Musa, Hz. Nuh, melek, Azrail, cin, hac ibadeti, dua, beddua, kader inancı, ahiret, şükür, sakalı şerif, sadaka, tekke, ashap, namaz, abdest, cuma vakti, tespih, ezan, Kuran-ı Kerim, rahle, cennet, cehennem, cami, Ramazan ayı, günah, helalleşmek, iftar, imsak, sahur, teravih, Kadir gecesi, bayram, salat-u selam, ilahi, Kâbe, nasip/kısmet, kaç-göç anlayışı, hafız, hatim, yemin, imam, Şeyhülislam, sofı, derviş, softa, hacı, evliya, Arafat, şeyh, halife, Müslüman, medrese, muska, şeytan, İslam, mucize, Mevlevi, ayet, hadis, cenaze, sarık-cübbe-sakal, mahşer, musalla taşı, Muharrem ayı, hadis, ayet, sure, fitre, zekât, Hıdırellez, nur, Nemrut, mevlit öğelerini kullanır. Hristiyanlık inancına ait sadece papaz ifadesi geçer. Yahudi dinine ait; Yahudi sözcüğü ve Yahudi mezarlığı olan Maşatlık ögesi kullanılır. Batıl inanç unsurlarından da; fal bakma, peri, mum yakma, Putperestlik, uğur getirme öğelerine yer verilir.

2.34. Sadi Günel, Onun Sesi

Sadi Günel'in *Onun Sesi* romanı başkahramanın elinde diplomalarla birlikte iş arama sahnesiyle başlar. Kahraman, kendisini sanat alanında, özelde keman alanında, geliştirmiş biridir. Bu yeteneği sayesinde de roman boyunca çeşitli maceralar yaşar. Roman, evli ve bir çocuk babası olan kahramanın günlüğü üzerinden ve geriye dönüş tekniğinden yararlanılarak okuyucuya sunulur. Roman, bahsedilen kahramanın başından geçen kısa süreli aşk anlatılarını konu edinir. Kahraman, Anadolu'nun muhtelif bölgelerinde öğretmenlik yapar. Kadınlara düşkünlüğü nedeniyle birçok aşk yaşar. Eşi Mübahat Hanım ve kızı Beka'ya daha iyi bir hayat sunabilmek için onlardan uzakta farklı işlerde çalışır. Ailesinden uzak olmasından dolayı birçok kadınla münasebet kurar ve başını derde sokar. Eski nişanlısı Münevver'in evinde Münevver'in üvey kızı olan Celadet'e ders vermek üzere işe başlar. Münevver'in eşi iş gereği eve pek uğramayan biridir. Bu durum kahraman ile Münevver'in yaklaşmasına sebep olur. Aynı zamanda kahraman, Münevver'in üvey kızı Celadet ile de yakınlaşır. Kahraman, sanat

yönündeki özellikleri sayesinde girdiği ortamlarda dikkatleri üzerine çeker. Özellikle kadınlar, kahramanın sanat özelliklerinden dolayı ona zaafılık gösterirler ve bu olaylar romanda anlatılır. Kahramanın günlüklerinden kesitler sunulan roman trajik bir şekilde sonlandırılır. Ailesiyle birlikte gemi seyahati eden kahraman odasında ölü olarak bulunur. Kahramanın nasıl öldüğü, neden öldüğü romanda belirtilmez.

Romanda din ve inanç unsurları çeşitliliği zengindir. İslam inancına ait: Allah inancı, peygamber, Hz. Muhammed, Hz. Havva, cennet, cehennem, namaz, oruç, yemin, kader inancı, cami, minare, dua, ayet, melek, Azrail, şeytan, günah, sadaka, tekke, Kadir gecesi, hatim, bayram, cübbe, kısmet, zahit, softa, nur, hayır, mabet, tövbe, Kâbe, cin, zezem, rahle, haram, kurban, kıyamet, tabut, secde, Yezit kullanılır. Hristiyan inancına ait: Hz. İsa, Hz. Meryem, aziz, günah çıkartma geçer. Budizm inancından Buda'ya; mitolojik öğelerden de Afrodite'ye yer verilir. Batıl inanç unsuru olarak ise peri, fal, falcı, büyücü, münecim, put ögesi kullanılır. Diğer inanışlardan da Buda yer alır.

Yazar din ve inanç unsurlarını genel olarak günlük hayattaki karşılıklarıyla fon olarak kullanır. Bu kullanımlar romanın olay örgüsünde önem arz etmez. Yazarın başkışı üzerinden zinayı cennetle özdeşleştirmesi (s.90), Mira adlı kadını tapılacak put olarak yorumlaması (s.91) ve Mübahat adlı kadına başkışının secde etmesi (s.134) yazarın din ve inanç algısıdır.

2.35. Safiye Erol, Ciğerdelen

Safiye Erol kendi romanı *Ciğerdelen* için: “Büyük fetihler yapmış bir milletin çocukları olarak, eski Türk ruhunun kuvvetli ve zayıf taraflarını tarif etmek” (Enginün, 2012, 322) istediğini belirtir. Safiye Erol romanda kahramanları Turhan Tuna ve Canzi üzerinden aşkın ne kadar emek istediğini ve kutsal olduğunu anlatır. Roman, Canzi'nin Turhan Tuna için yazdığı üç hikâye üzerinden okuyucuya sunulur. Başkahramanlardan Turhan, eğitimini yurtdışında tamamlamış bir mimar olarak ülkeye döner. Edirne üzerinden tüm ülkeyi refah seviyesine getirmek isteyen milliyetçi biridir ve çeşitli projeleri vardır. Dost meclisinde evli bir kadın olan Canzi (Cangüzel) adında güzel bir kadınla tanışır. Canzi, Haşmet adında biriyle evlidir ve çift anlaşamadığı için boşanma aşamasındadır. Turhan ile Canzi arasındaki dostluk giderek sevgiye dönüşür ancak Turhan kıskanç biri olduğu için ikili sürekli tartışır. Canzi, bu duruma çözüm bulmak için birbirinin devamı niteliğinde üç hikâye yazarak Turhan'a sunar. Hikâyeler aşkın ne derece önemli ve kutsal olduğunu, aşk uğruna bedeller ödenmesi gerektiğini anlatır. İlk hikâye olan Sarı Sipahiler'de Mustafa Durakça ile Mariska (Cangüzel) aşkı konu edilir. Mustafa Durakça, Sipahi Beyi'dir. Macar Prensesi olan Mariska'ya âşık olur ve onu kaçıtır. Mariska Müslüman olarak Cangüzel ismini alır. Evlenen çiftlerin Sinan isminde çocukları olur. Mariska, sevgisi için ülkesini terk etmiş hatta dinini değiştirmiş fedakâr

bir kadındır. Mustafa Durakça büyükleri gibi Ciğerdelen’de şehit olur. Canzi, bu hikâyeyle Turhan’a aşk için cefalar çekilmeli, bedeller ödenmeli mesajını verir.

İkinci hikâye Yedi Peçeli’de de yine aşkın önemine gönderme yapılır. Sarı Sipahiler’in devamı niteliğinde olan bu hikâyede Sinan’ın hayatı anlatılır. Sinan, babası gibi milliyetçi bir adam değildir, kadınlara zaafı vardır. Babasının arkadaşı Hafız Nuri’nin kızı Zühre’ye âşık olur ve Zühre’yle evlenir. Bir müddet sonra mali yönden buhrana düşen Sinan, Zühre’den boşanarak İstanbullu bir kadınla evlenir. Zühre hamiledir ve dedikodu olmaması için yaşlı bir adamla formalite evlilik yapar. Sinan başka bir kadınla evli olmasına rağmen Zühre’yle olan ilişkisine devam eder. Aradan yıllar geçer. Sinan ile Zühre’nin oğlu olan Nuri de dedelerinin kaderini paylaşarak Ciğerdelen’de şehit olur. Üçüncü hikâye olan Ciğerdelen, kitabın son bölümünü oluşturur. Ciğerdelen, düşmanlarca yakılır ve kale kaybedilir. Turhan, Canzi’nin yazdığı bu üç hikâyeden başta çok etkilenmez ve verilmek istenen mesajı almaz. Canzi’ye kötü davranmaya devam eder ve ikili ayrılır. Ayrılık zamanında bir başına kalan Turhan, hikâyeleri yeniden okur ve bir aydınlanma yaşayarak verilmek istenen mesajları anlar. Barışan çiftler evlenme kararı alarak kısa sürede evlenirler. Turhan da yarım bıraktığı projelere devam eder.

Ciğerdelen romanı din ve inanç unsurları bakımından oldukça zengindir. Safiye Erol romanını, anlattığı konuyla ilintili olarak dini argümanlarla örür. İslam dinine ait: Allah inancı, peygamberler (Hz. Muhammet, Hz. Âdem, Hz. Süleyman, Hz. İsa), dini kişiler (Hz. Havva, Hz. Meryem, Hızır, Mesih, Hz. Hamza, Hz. Vahşi, Ashab-ı Kehf, Sarı Saltuk, Pir Sultan Abdal, Hacı Bektaş-ı Veli), cennet-cehennem inancı, Kevser, cami, dergâh, kabristan, Burak bineği, evliya, pir, ermiş, erenler, derviş, kavuk, kâfir, Ramazan ayı, ahiret inancı, dua-beddua, ezan, iman etme, müftü, şeyh, sofı, kader inancı, nasip/kısmet, günah, besmele, şeytan, melek (Azrail, İsrail), ilahi, kıyamet, ayet, hadis-i şerif, harem, çarşaf, kurban ibadeti, şehit, sanduka, imam, hafız, namaz, Çile’ye kapanmak, secde, medrese, şirk koşma, mürit, Kerbela, mürşit, helal-haram, tefsir, icazet, hayrat, nikâh, Arife Günü, bayram, abdest, namaz vakitleri, Zemzem, hac ibadeti, mevlit, tekbir, tespih, sure, türbe, cin, Seccade, Deccal, hatim, Cem Ayini, tövbe etmek, molla, tevekkül Etme, şükür, muska, nur, sünnet düğünü, Sur düdüğü, cübbe, teneşir/tabut, adak adama kullanılır.

Romanda Hristiyan inancına ait unsurlar ise: Hristiyan, papaz, piskopos, Papa, kilise, aforoz etme, haç, azize kullanılırken Yahudi inancına ait ise sadece Yahudi kelimesi geçer. Budizm inancına ait unsurlardan Buda ögesi; mitolojik unsur olarak da Pandora, Promete (Prometheus), İskender, Cem, Odesa (Odysseia), Kaf Dağı kullanılır. Batıl inanç unsurları olarak: nazar değmesi, kurşun dökme, büyü öğeleri yer alır.

Safiye Erol *Ciğerdelen* romanında Allah inancı üzerinde durur. Yaratıcının “Ol!” emriyle kâinatı oluşturduğu (s.41), ölümden sonra tekrar dirilmenin olacağı (s.81), kahramanların rahmete kavuşacağı (s.104), olayların kader inancına bağlanması

(s.113 ve s.131), insanların Allah tarafından sorguya alınacağı (s. 171) söylenerek din ve inanç algısı sergilenir.

2.36. Suat Derviş, Fosforlu Cevriye

Suat Derviş'in *Fosforlu Cevriye* eseri hayat kadını olan Cevriye'nin bir idam mahkûmuna olan aşkını ve bu aşk bağlamında geçmişini düşünmesini ele alır. Cevriye alımlı, güzel bir hayat kadınıdır. Anne, babasını küçük yaşta kaybettiği için ailesi hakkında bilgi sahibi değildir. Günübirlilik ilişkilerle hayatını sürdürür. Saçları fosfordan parladığı için kendisine "Fosforlu" lakabı takılır. Cevriye meyhanelerin, sokakların aranan kadını olur. Bu nedenle de sürekli karakollara düşer, polislerden çekinir. Bir gece baygın olarak yattığı kayıkta idam mahkûmu olan bir adam Cevriye'yi evine götürerek onu iyileştirir. Bu süre zarfında Cevriye, adama âşık olur. Adam, idam mahkûmu olduğu için kaçak hayatı yaşar. İnsanlara, kendisini belli etmemeye çalışır. Cevriye sürekli adamı görmeye gider. Bir akşam yoldan geçen serseri uyuşturucu satıcısı, Cevriye'nin eline uyuşturucu paketini tutuşturur ve ortadan kaybolur. Polisler Cevriye'yi yakalayarak hapse atarlar. Birkaç yıl hapiste yatan Cevriye, İstanbul'a, âşık olduğu adamın yanına gelmek ister.

Firar ederek İstanbul'a gelir ancak adam ortalıkta görünmez. Romanın bu bölümlerinde sık sık geçmişe dönülerek Cevriye'nin hayatından kesitler verilir. Cevriye'nin kendisi gibi hayat kadını olan arkadaşlarını, Cevriye'nin eğlenceli gece hayatı ve insanlarla yaşadığı ilişkiler okuyucuya sunulur. İdam mahkûmunun evinde Kerim adında başka birisi vardır. Kerim, idam mahkûmunun başka bir suçtan hapse düştüğünü, idam edilmemesi için bazı belgelerin yok edilmesi gerektiğini vurgular. İdam mahkûmu adamı canından bile çok seven Cevriye, hemen harekete geçerek bu işi yapmaları gerektiğini belirtir. Belgelerle birlikte bekçiye yakalanacağından endişe eden Cevriye kayığa binerek denize açılır. Bir yandan belgeleri yok etmek diğer yandan bekçilere yakalanmamak için acele eder. Bu arada Cevriye, dengesini kaybederek suya düşer. Okuyucu Cevriye'nin aşkı için denizde öldüğünü anlar.

Romanda İslam inancına ait kullanılan öğeler: Allah, Müslüman, günah, cehennem, melek, dua, beddua, kâfir, nikâh, yemin, tekke, nasip, cami, iman, medrese, sevap, kıyamet, mucize, Hızır, kader, minare, tevekkül, şükür, mezar, yatır, peygamber, evliya, sarık, mevlit, hoca, hafız, Kuran-ı Kerim, tövbe/af dileme, ahiret, cennet, nur, arife, bayram, şeytan, namaz, vaaz, sadaka, ezan, Hz. İsa, Hz. Meryem, Hz. Süleyman, Azrail, Mekke'dir. Hristiyan inancından: kilise, vaftiz, Noel kullanılırken; Batıl inanç unsurlarından da zombi, hortlak, nazar, fal, büyü, uğur yer alır. Mitolojik öge olarak ise Venüs geçer.

Suat Derviş eserinde iki başkişiyi farklı inanç misyonları yükler. Cevriye ailesiz büyümesinin sıkıntısını bedeniyile öderken Allah'a bazı noktalarda isyan eder. (s.71) Buna rağmen çoğu yerde de Allah'a olan inancını belirtir. İdam mahkûmu adam ile

inanç tartışmasına girer. Adam, Cevriye'nin neden inandığını sorgular. Cevriye bu diyalogda inanmanın gerekliliğini, psikolojik boyutunu vurgular. (s.152) İdam mahkûmu ise inanmamayı tercih eder. Kendince bir inanç krizi yaşamaktadır. (s.134, 152, 153) Yazar tüm bunlara ek olarak Cevriye'nin isteklerinin karşılanmamasını merhametsizlik olarak yorumlar (s.31).

2.37. Şükran Eğrilmez, Aldanmayan Hisler

Aldanmayan Hisler Şükran Eğrilmez'in Yeşilçam filmlerine senaryo olacak bir romanıdır. Hastanede başhemşire olarak görev yapan Zehra, hastane bahçesinde gezdiği esnada bebek ağlaması duyar. Ağlayan çocuk, hastane bahçesine terkedilmiş bir kız çocuğudur. Hastanede birkaç gün önce bebeği ölmüş bir anne (Lamia) vardır. Lamia'ya bebeğinin öldüğü söylenmez. Zehra, hastane bahçesinde bulduğu bu kız çocuğunu Lamia'ya kendi bebeği olduğunu söyleyerek verir. Kız çocuğuna Sevim adını verirler. Aradan yıllar geçer ve Sevim sarışın, güzel, alımlı genç bir kız olur. Lamia'nın Sermet adında bir de oğlu vardır. Sermet'in arkadaşları Sevim'in kendisine benzemediğini söyleyip alaya alırlar. Sermet bu durumu garipseyerek annesi Lamia'ya anlatır. Başhemşire Zehra oynadığı oyundan pişmandır. Sürekli Lamia Hanım'ın yanına gelir gider ancak bir türlü gerçekleri anlatamaz.

Sevim'i bebekken hastane bahçesine bırakan kadın Emine'dir. Emine, Zehra ve Sevim'in izini bulur. Sevim'in gerçek annesi Gülsüm, diğer adıyla Sara'dır. Gülsüm küçük yaşlarda ihtiyar bir prensle (Abdullah) evlendirilir ve Sara adını alır. Sara, gençliğinin verdiği toylukla Vahap adında bir gençle yasak aşk yaşar. Bu yasak aşkın meyvesi Sevim (hastaneye bırakılan bebek) olur. Vahap, Sara'yı terk ederek saraydan ayrılır. Sara, bu psikolojik ortamda çocuğunu doğurur ve ihtiyar kadın eliyle hastane bahçesine çocuğunu bıraktırır. Sara, tüm yaptıklarına pişmandır; yıllar sonra çocuğunun babası olan Vahap'ın ve kızı Sevim'in peşine düşer. Sermet, kardeşi zannettiği Sevim'e farklı duygular besler. Bu arada Sevim, Esat ile evlenecektir. Evliliğin olacağı gün tüm hakikatler aşikâr olur. Başhemşire Zehra gerçekleri tüm çıplaklığıyla anlatır. Sevim ile kardeş olmadığını öğrenen Sermet çok sevinir ve aşkını Sevim'e ilan eder. Sermet'e karşı boş olmayan Sevim'de duruma çok sevinir ve ikili nişanlanır.

Aldanmayan Hisler'de sadece İslam dinine ait inanç öğeleri vardır. Kullanılan bu öğelerde sınırlı sayıdadır. Bunlar: Allah inancı, kader inancı, cennet, melek, şeytan, günah, dua, kismet/nasip, nikâhtır. Batıl inanç olarak da sadece peri unsuru geçer. Romanda kısıtlı yerde Allah inancı kullanılır. Yazar, inanç konusunda doğrudan hüküm vermez ancak kahramanların işledikleri günah nedeniyle Allah tarafından cezalandırılacaklarına inanmaları (s.73), kahramanların yaptıkları günahlar nedeniyle Allah'tan af dilemeleri (s.30, 31), yaşanan olayların mukadderata bağlanması (s.60, 69, 73) din ve inanç algısı ile açıklanabilir.

2.38. Turan Aziz Beler, Tüylendi Ailesi

“Kuşlu Adam” olarak anılan başkişinin hayat öyküsü, Turan Aziz Beler’in *Tüylendi Ailesi* eserinde ele alınır. Fadime’nin ölmeden önce beslediği kuşlardan birisinin kendisine yadigâr kalması onun “Kuşlu Adam” olarak anılmasına neden olur. Kahraman anlatıcı gençliğinden başlayarak yaşam öyküsünü anlatır. Rize’nin Pazar ilçesinden olduğunu, Samsun’a tütün tarımı için işçi olarak çalışmaya gittiğini ve başından geçen aşk maceralarını okuyucuya sunar. Kahraman anlatıcı zamanla iyi bir tütün ekicisi konumuna gelir ve civarda aranan adam olur. Tütüncülüğü çok iyi bilmesinden dolayı kendisine “Tüylendi” adı bile verilir. Olayların kilit noktası başkişinin ettiği iki büyük yemindir. Yeminlerin ikisi de kadınları kaçırma üzerinedir.

Anlatıcı yazar, Fadime adında Rizeli bir kızla sözlenme aşamasındayken bir kaza geçirir. Ayağı aksadığı için Fadime’nin ailesi bu evliliği onaylamaktan vazgeçer. Başkişi de durumu gurur meselesi yaparak Fadime’yi kaçıracağına yemin eder. Samsun’a gelerek tütün işlerinde çalışmaya devam eder. Yanında çalıştığı Mehmet Efendi’nin kızı Elif ile aralarında bir ilişki olduğu dedikodusu yayılır. Mehmet Efendi ile başkişi bu nedenle sorun yaşar. Başkişi de Elif’i kaçıracağına yemin ederek işten ayrılır. Bir müddet sonra da Elif’i kaçıır. Kaçak hayatı yaşadktan sonra Mehmet Efendi ile sulh eder. Elif ile anlatıcı yazar evlenir ve bu evlilikten çocuklar olur. Yıllar sonra tesadüfen karşılaştığı bir adamın Fadime’nin akrabası olduğunu anlar. Fadime’yi kaçırmaya gider ve çeşitli badireler atlatarak emeline ulaşır. Aileler arasında çatışma çıkar. Çatışmada Fadime ağır yaralanarak ölür. Suç başkişiye kalır ve mahkemeden ceza alarak hapis yatmaya başlar. Hapiste kendisine destek olan en önemli şey ise Fadime’nin kuşudur. Yazar anlatıcı Fadime’den kalan bu son hatıra ile teselli bulmaya çalışır.

Eserde İslam inancına ait: Allah, Müslüman, yemin, şehit, dua, namaz, nikâh, Yezit, şükür, beddua, gâvur, günah, Molla, cin, şeytan, helal, haram, harem, adak, nasip, lanet, ezan, müezzin, hafız, hayır, Hz. Nuh, peygamber, nur, fetva, ahiret, şeyhülislam, hoca, mevlit, cami, Azrail, sadaka, cehennem, Kuran-ı Kerim, Yasin, kader, türbe, peçe, bayram, nur, Besmele yer alır. Hristiyan inancına ait Papa, aforoz, mabet öğeleri kullanılırken batıl inanç unsuru olarak da nazar, uğur, fal, Kafdağı, kullanılır.

Yazar eserde yemin ögesini güçlü kullanır. Başkişi iki büyük yemin eder ve ettiği yeminleri hayata geçirir. Olayların gelişmesini sağlayan kilit unsur da edilen bu yeminlerdir (s.55, 56). Başkişinin ettiği yemin uğruna her tehlikeyi göze alması yazarın din ve inanç kavramını etkili kullandığını gösterir. Yine Fadime’nin ölüm anında kendisine Kuran-ı kerim okunmasını istemesi (s.151), başkişinin başına gelenleri kader olarak yorumlayıp kabul etmesi (s. 152) din ve inanç algısına örnek verilebilir.

2.39. Vecdet Demirman, Sana İnanmıştım

Sana İnanmıştım, Vecdet Demirman'ın anı defterinden okuyucuya sunduğu genç bir kızın hayatını ele aldığı eseridir. Perihan, küçük yaşlarda babasını kaybeden ve annesiyle birlikte yaşayan bir öğrencidir. Annesinin rahatsızlığı nedeniyle kendisini derslerine, okuluna bir türlü veremez. Zavallı annesi de bu duruma çok üzülür ve bir müddet sonra ölür. Annesinin ölümünden sonra Perihan'ı bir sürpriz beklemektedir. Amcası olarak bildiği Bedri, Perihan'ın öz babası çıkar. Amcasını çok seven Perihan bu duruma neredeyse hiç üzülmez hatta içten içe sevinir. Annesinin ölümü üzerine Perihan'ın annesine bakan Doktor Kadri ile Perihan arasında bir aşk başlar. Yalnız bir sorun vardır. Perihan'ın uzaktan akrabası olan Nilüfer de doktora sevgi beslemektedir ve doktor ile Nilüfer arasında ilişki başlar. Nilüfer, Doktor Kadri ile Perihan arasındaki aşkı öğrenince Perihan ile konuşmaya karar verir ve onu doktorun peşini bırakması için ikna eder.

Perihan'ın bu zor günlerinde destekçisi eski okul arkadaşı Jale olur. Jale, Perihan'a annesinin yokluğunu aratmaz ve günlerinin çoğunu birlikte geçirirler. Bu gidip gelmeler sırasında Perihan ile Jale'nin dayısı Ressam Reşat Bey arasında aşk başlar ve ikili bir müddet sonra evlenir. Bu evlilik Perihan'a mutluluk getirmez. Kısa süre süre Ressam Reşat Bey'den ayrılır. Aşk hayatından umduğunu bulamayan Perihan günlerini sütkardeşi Cahide ile geçirir. Perihan bu çalkantılı ruh halindeyken kendisinde derin izler bırakan Doktor Bülent ile tanışır. İkili arasında aşk başlar ancak kader cilvesini gösterir ve Bülent ölümcül bir hastalığa yakalanır. Perihan, Bülent'in hastalığı karşısında çaresiz kalır ve zor günler geçirir. Bülent, arkasında Perihan'a yazılmış bir mektup bırakarak gözlerini ebediyete kapatır. Bu ölüm, Perihan'da onulmaz yaralar açar ve Perihan'ın hayata küsmesine sebep olur.

Romanda sadece İslam dinine ait birkaç öge kullanılır. Bunlar: Allah inancı, kader inancı, cennet, dua, günah, günahkâr, melek ve ezandır. Yazar, roman boyunca gerçekleşen tüm kötü durumları kadere bağlar. Perihan'ın annesinin ölümü (s.15), Perihan ile ressam Reşat Bey'in ayrılımları (s. 90), Perihan ile Doktor Kadri Bey'in ani ayrılışları (s.122) kader inancıyla açıklanır.

2.40. Vedat Tanca, Belki Bir Gün

Vedat Tanca, *Belki Bir Gün* eserinde Lemi ile Füsün'un ilişkisini anlatır. Lemi, deniz subayıdır. Arkadaşı Nihat'ı tren garında karşılar ve başından geçenleri Nihat'a anlatmaya başlar. Lemi, çocukların kartopu oynadığı bir ortamda Füsün ile tanışır ve Füsün'dan hoşlanır. Füsün, yüksek mühendis olan Ragıp Bey'in kızıdır. Füsün'un teyzesi Lamia ile bir olup Füsün'u Lemi'ye vermek istemezler. Füsün'un başka bir erkekle (Haydar) nişanlı olduğunu söylerler. Füsün, Lemi'yi sevdiği için ailesinin sözünü dinlemeyerek Lemi'ye kaçır. Avukat Cemal bir oyun yaparak Füsün'a gelir.

Annesinin hastalandığını, hayati tehlikesinin olduğunu, eve dönmesi gerektiğini belirtir. Lemi'nin de Çanakkale'de göreve gideceğini söyler. Füsun, Lemi'ye kinlenerek eve gider ve Haydar'la nikâhlanır. Lemi yaşadığı üzüntüleri unutmak için dayısının yanına İzmir'e gider. Dayısının kızı Meliha ve Meliha'nın arkadaşı Benek ile güzel vakit geçirir. Benek, Lemi'ye yakınlaşsa da Lemi, Füsun'u sevdiğinden Benek'le pek ilgilenmez. İstanbul'da Nihat ile Filiz (Füsun'un arkadaşı) karşılaşır konuşunca olayların iç yüzü ortaya çıkar. Füsun Haydar'dan ayrılır. Füsun'un babası Ragıp Bey yaptıklarından dolayı pişmanlık duyar. Lemi'nin iyi bir genç olduğunun farkına varır. Lemi, Nihat ve Filiz'in gayretleri sayesinde Füsun'la tekrar bir araya gelerek konuşurlar. İkili birbirlerini sevdiklerini anlayarak söz keserler.

Romanda geçen İslami öğeler: Allah, peygamber, Hz. Nuh, melek, Azrail, şeytan, cin, dua, beddua, kader, günah, yemin, Ramazan, iftar, mevlit, başörtüsü, cennet, cehennem, hayır, İbrahim Ethem, Hızır, adak, tevekkül, seccade, tabut, mezarlık, nikâh, namaz, bayram, derviş, kıyamet, iman, hacı, sadaka, türbe, mürşit, imam, mucize, tespih, nur, nasip/kısmet, Kuran-ı Kerim, mizan, sırat, cami, ezan, minare, huri, ahiret, sevap, cariyedir. Hristiyan inancına ait papaz ve günah çıkartma kullanılırken; Musevi inancına ait Musevi ögesi kullanılır. Batıl inanç unsuru olarak da peri ve büyüye yer verilir. Romanda mitolojik öğelerden Afrodite, Demeter, Posidon (Poseidon) da geçer.

Eserde, Füsun'un Lemi'ye kavuşmak için ettiği dua (50, 175) romanın sonunda kabul olur ve ikili birbirine kavuşur. Yine kahramanların olayların sonucunu kadere bağlaması (25, 173), Nihat'ın kızı Meral'in "Allah baba" (s.193) benzetmesi yazarın eserdeki din ve inanç algısıdır.

3. SEMAVİ DİNLER

3.1. İslamiyet

3.1.1. İslam İnancı

İnanç ve inanma duygusu insanın gereksinim duyduğu, eksikliğini hissettiği adeta temel ihtiyaç derecesinde bir gerekliliktir. İnsan var olduğu günden beri mütemadiyen sorgulama yoluyla ister somut ister soyut bir varlığa/duyguya bağlanma ve inanma ihtiyacı hissederek kendisinin sığınabileceği bir güç aramıştır. Bu arayışlardan birisi de semavi dinlerden olan Allah inancı temelindeki İslam anlayışıdır. İslam inancı, İlah-kul ilişkisi içerisinde yaratıcının yapılmasını farz kıldığı ibadet, söz, davranış eylemleriyle; yapılmasını yasak kıldığı davranış, söz eylemleri çerçevesinde şekillenir. Kul/yaratılan, yaptığı edimleri ve sarf ettiği sözleriyle İlah/yaratıcı tarafından ödül ve ceza sistemiyle karşılaşır.

İslam inancı tek tanrılı bir inançtır. Bu anlayışın tanrısı da Allah'tır. Kullarına gönderdiği kutsal kitabı Kuran-ı Kerim'de tüm âlemlerin tek yaratıcısı olduğunu belirtir. Terim olarak barış ve esenlik anlamı taşıyan İslam inancının peygamberi de Hz. Muhammet'tir (Aydın, 2013, 427-429). Allah (c.c) kutsal kitabı Kur'an-ı Kerim'de İslam dininden başka bir din istemenin insanlığın zararına olduğunu buyurur (Sırma, 2011, 18). İncelediğimiz romanların yedisinde doğrudan İslam inancına gönderme yapılmıştır. Romanlarda Müslümanların dini olan İslam anlayışının güzel bir inanç sistemi olduğuna, kural ve uygulamalarından bazılarına değinilir.

Reşat Nuri Güntekin'in yazar anlatıcı olarak bir dilencinin ağzından anlattığı romanı *Miskinler Tekkesi*'nde soylu ve zengin bir aileye mensup olan kahramanın ailesi meşrutiyetin ilanıyla dağılır. Fakirleşen ve kimsesiz kalan yazar anlatıcı muhtelif işlerde çalışır. Girdiği Nur-i İrfan Mektebi'nden izlenimlerini aktarırken buranın "İslami şîara uygun" (s.42) eğitim vereceğinden bahseder.

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* romanında Turhan Tuna yurt dışında mimarlık eğitimini tamamlayıp ülkesine dönen milliyetçi bir gençtir. Dedelerinin, Balkanlardan ne zaman geldiğini, nasıl Müslüman olduğunu anlatır. Turhan, dedelerini o kadar çok düşünür ki sonunda her gece rüyasında dedelerini görür. Dedesinde, eski dini olan, Hristiyanlığın etkilerinin kalıp kalmadığını merak eder. Bir gece uykusuna Müslüman olan Ahmet dedesi gelir ve "İslam dinine olan aşkı" (s.18) görmez misin diye torununa kızar. Turhan bu rüyadan sonra dedesine olan ön yargılarını kırar.

Esat Mahmut Karakurd'un, *Sokaktan Gelen Kadın* romanında ahlaki yönden düşük bir kadının maceraları anlatılır. Semra, paraları için kendinden yaşlı erkeklerle düşüp kalkar. Cemil de bu erkeklerden biridir. Hali vakti yerinde olan Cemil, Semra ile ilişki yaşar. İkili birlikte oldukları bir gün Semra, sarhoşluğun etkisiyle Cemil'den adı verilmeyen kitabın bir bölümünü okumasını ister. Kitabın bahsedilen bölümünde

Cahiliye Dönemi şairlerinden İmru'ül Kays'ın (Savran, 2000: XXII, 237-238) ne kadar cazibeli erkek olduğu anlatılır. Cemil, bu bölümü okudukça Semra kendinden geçer. Kitabın bahsedilen bölümü “İslamların büyük peygamberi Muhammed [...]” (s.3) diye başlar.

Ilgaz Vahap Nevruzhan'ın *Süüyüm Bike* eserinde Sevim, Kazan Hanı ile evlenir. Kazan Hanı, Rus asimilesi bir Türk'tür. Devletin kararlarını Rus Sarayı'nın menfaatine göre verir. Durumu fark eden Sevim, engel olmaya çalışsa da bir türlü muvaffak olamaz. Kazan Hanı öldürülür. Durumu fırsat bilen Ruslar, Kazan'a saldırır. Kırım Hanı Sefa Giray yardıma gelerek düşmanı yener. Sevim de kendi vatanına döner. Aylar sonra Sefa Giray'ın Sevim'i ziyarete geleceği haberi verilir. Sevim, Sefa Giray'ın kendisine talip olacağını aklından geçirir de hanın dört hanımı olduğunu ve “İslam dininde beşinci nikâhın olamayacağını düşünerek” (s.92) üzülür.

Kazan Hanı öldükten sonra Kırım Hanı Sefa Giray Sevim'le evlenir. Sefa Giray, sarayda mutlu mesut yaşarken haberci gelerek Çar IV. İvan'ın sınırı geçtiğini haber verir. Sefa Giray orduyu toplayarak sefere çıkar. Savaşı kazanırlar ancak bir müddet sonra Sefa Giray atından düşerek ölür. Sefa Giray'ın ölümü üzerine Kazan şehri kaynamaya başlar. Şehrin ileri gelenleri tahtta hak iddia ederler. Sevim Bike, Kanuni Sultan Süleyman'a haber göndererek “İslam diyarının ona ihtiyacı olduğunu” (s.131) söyler.

Tarihi deniz romanı olan Kadircan Kafil'nin *Korsan Yuvası* eserinde Ovacık Köyü korsanlar tarafından yağmalanır. Tımar Beyi köylülerden vergiyi toplamak için geldiğinde köylüler durumu anlatır. Tımar Beyi bahane kabul etmeyerek vergiyi ister. Köyün ileri gelenleri ricada bulunsa da Tımar Beyi ikna olmaz ve bazılarına ceza vermek ister. Köyün imamı duruma müdahale etmek isteyince Tımar Beyi tarafından dünya işlerine karışma, denilerek azarlanır. İmam da, “İslamlıkta dünya ve ahiret işleri ayrı değildir!” (s.36) diyerek çıkışta bulunur. Tımar Bey'i, ahalinin çabalarına rağmen köyün ileri gelenlerinden Koca Veli'yi cezalandırarak öldürür.

Veli Koca'nın oğlu Cin Ali, intikam için köyden ayrılır. Cirit oyunlarında fırsatını bularak Tımar Beyi'ni öldürür. Tımar Beyi'nin adamları Cin Ali'nin peşine düşerler. Çetin bir fırtına başlar. Cin Ali fırtınalar eşliğinde kendisini korsan yuvasında bulur. Kendisini Rum gibi tanıtarak korsanların arasına girer. Korsanların reisi bir olay karşısında kisas uygulamayı düşünür ve kisasın iyi bir uygulama olduğunu bildirerek adamının elini keser. “İslamlığı sevmem.... fakat İslamların kisas denilen cezalarını pek beğenirim” (s.100).

Romanın sonlarında Fatih Sultan Mehmet Akdeniz'de hâkimiyet sağlamak amacıyla çoğu yere fetihler düzenler, çıkarmalar yapar. Papa, durum üzerine Avrupa'nın her bir yanına elçiler göndererek haçlı ordusu toplamak ister. Cin Ali bu fırsatı değerlendirerek korsanlardan intikam almayı düşünür. Reisten izin alarak Fatih Sultan Mehmet'i öldürmek için hazırlık yapmak ister. Reis, Cin Ali'ye izin verir. Cin

Ali'nin amacı adadan ayrılıp Türk askerlerine malumat vermektir. Cin Ali padişaha ulaşarak durumu anlatır. Padişah, Cin Ali'ye teşekkür eder. “Hele İslam ümmetini bu haydutlardan kurtaralım” (s.158)!

Denizci olmak için kendince bedeller ödeyen Mahmut'un maceralarının anlatıldığı Halikarnas Balıkçısı'nın *Aganta Burina Burinata* eserinde başkişi Mahmut, babası gibi denizci olmak istese de babası Süleyman Efendi denizciliğin zor yanlarını bildiği için Mahmut'u denizden uzat tutmaya çalışır. Mahmut köylüsü Ayşe ile evlenerek denize veda eder ancak Mahmut'ta deniz sevdası tekrar başlar. Ayşe eşinin denize açılmasını istemediği için komşularını Mahmut'la konuşması için gönderir. Molla Ahmet, insanın karadan ayrılmaması gerektiğini, “ölünce İslamcasına gusül edileceğini” (s.181) söyleyerek Mahmut'u deniz sevdasından caydırmaya çalışır. Mahmut bu sözlerin hiçbirine itibar etmez ve denizlere tekrar yelken açar.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Dirilen İskelet* eseri batıl inanç ve inanışlarla örülüdür. Tayfur ve Ferhat sürekli mezarlığa giden iki arkadaştır. Bu hareketlilik Nihat, Sadi ve Feyzi adında üç gencin dikkatlerini celbeder ve Tayfur'la Ferhat'ı takip ederler. Ferhat, mezarlıkta zebani gördüğünü söyler. Sadi ve Feyzi mezarlığa giderek müezzinele görüşürler. İnanç ve din hakkında aralarında münazara başlar. Müezzin, dünya işlerinden vaaz vermeye başladığında yönetim tarafından tepkiyle karşılaşır. Dünya işlerini değil “İslam'ın kuruluşunu, dinin kurallarını” (s.22) anlatması gerektiği kendisine söylenir. Müezzin durumdan müteessir olduğunu gençlere söyler. Sadi, müezzine destek çıkar: “Kürsüye çıkar çıkmaz müspet bilimlere karşı atıp tutmaya, telsiz telgrafın, telefonun, uçağın, teleskobun, mikroskobun, tiyatronun, sinemanın kaçınılması gerekli şeytan buluşu şeyler olduklarını söylemekle halka ve özellikle İslam dinine hizmet etmiş olmaz” (s.22).

3.1.1.2. Müslümanlık

İslam dininde Allah'a inanan ve inancının gereklerini yerine getiren kişilere Müslim denir. Müslüman ise Müslim kelimesinin çoğul karşılığıdır (Sinanoğlu, 2000: XXII, 212). İncelediğimiz romanların on üçünde Müslüman ögesine yer verilmiştir. Romanlarda, İslam dininden olan kişilerin karşılığı olarak daha çok kullanılır. Gayrimüslim kişilerin din değiştirerek Müslüman olması, insanların “Müslüman!” nidasıyla yardım istemesi de yine romanlarda kullanılma alanlarıdır.

Reşat Nuri Güntekin'in *Miskinler Tekkesi* romanında bir dilencinin gözünden hayatın zorluğu ve insanların ilişkileri anlatılır. Soylu bir aileden gelen yazar anlatıcı çocukluğunu refah ve huzur içinde geçirir. İkinci Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle ailenin büyükleri sürgüne gönderilir. Sürgünle kimsesiz kalan yazar anlatıcı çeşitli işlerde çalışsa da başarılı olamaz ve dilencilik etmeye başlar. Dilencilik yaptığı mahallede Şeyh Abdu adında bir adamın zavallı bir kadını dövdüğüne şahit olur. Kadın yediği dayaktan kurtulma ümidiyle bağırır: “Müslüman yok mu?” (s.57) Bu sözler üzerine yazar anlatıcı

olaya müdahil olur ve kadın dayaktan kurtulur. Kadının Müslüman ögesi üzerinden yardım istemesi ve başkişinin kadına yardıma gitmesiyle din dili bu bölümde etkili kullanılır. Bu sayede kadın dayak yemekten kurtulur.

Şeyh Abdu, hamam malzemeleri satan bir esnaftır ve “Müslümanlar gibi Ermeniler, Rumlar [...]” (s.58) dahi bu dükkândan alışveriş yaparlar. Romanın sonuna doğru kahraman anlatıcı mahallesinde yaşayan insanların hayat hikâyelerine kısaca değinir. Komşularından biri Tombul İmam adında yozlaşmış bir din adamıdır. Tombul İmam başlarda iyi bir insan olmasına rağmen zamanla kötü bir din adamına dönüşür. Arkadaşına kötü bir iş yaptıracağı zaman arkadaşı duruma itiraz eder. Tombul İmam arkadaşını ikna eder: “Sen benim ne Müslüman olduğumu bilirsin” (s.191). Tombul İmam’ın Müslüman ögesini kullanarak işini yaptırması din algısının kuvvetli kullanıldığını gösterir.

Safiye Erol’un *Ciğerdelen* romanında Turhan Tuna yurt dışında mimarlık eğitimini tamamlayıp ülkesine dönen milliyetçi bir gençtir. Büyük dedelerinin Keşan’a gelişini ve Keşan’ı nasıl yurt tuttuklarını anlatır. Ataları, Fatih Sultan Mehmet zamanında “Müslüman olmuş” (s.15) Hersekli bir ailedir. Turhan, Canzi adında güzel bir kadına âşık olur. Canzi de Turhan’ı sever ancak Turhan’ın kıskançlığı Canzi’yi bezdirir ve Turhan’a okuması için hikâyeler yazar. Canzi’nin Turhan için yazdığı Sarı Sipahiler hikâyesinde Mustafa Durakça ile Mariska’nın aşkı anlatılır. Mustafa Durakça, gayrimüslim olan Mariska ile evlenmek ister. Stefan bu evliliğe karşı çıksa da evliliği engelleyemez. Stefan, gizliden Sarı Sipahiler’e baskın yapmayı planlar ve bu hususta Beganoğlu’yla anlaşır. Beganoğlu, Stefan’a ihanet edip, onu yalnız bırakır. Stefan, Mustafa Durakça’ya savaş meydanında mağlup olur. Stefan düştüğü duruma çok üzülür ve kendisine ihanet eden Beganoğluna beddua eder. Hafız Nuri, Stefan’a üzülmemesi gerektiğini, elbet Beganoğlu’nun bir gün yaratıcının gazabına uğrayacağını söyler. Stefan bu sözler karşısında “Müslümanların” (s.81) ne kadar rahat oldukları tespitini yapar. Stefan, yaşadıklarından da etkilenecek Veli Koca’ya Müslüman olacağını söyler (s.84).

Canzi’nin yazdığı ikinci öykü olan Yedi Peçeli’de Zühre ile Sinan’ın aşkı ele alınır. Zühre ile Sinan birbirlerini sevmelerine rağmen ayrılmak zorunda kalırlar. Zühre’nin babasının dostu Feridun Bey, Zühre’yi ziyarete gelir. Zühre ile muhabbet ederken “Müslüman olduktan” (s.174) kısa süre sonra arkadaşının baskısıyla cayma fikrinin kafasına yer ettiğini ancak bunu yapmadığını söyler. Zühre, oğlu Nuri’yi savaşta şehit verdikten sonra kendini dünya işlerinden alıkoyar ve halvete çekilir. Civar köylerde ermiş kadın diye nam salar. “Müslümanlar” (s.201) onun evliya kızı olduğunu söyler. Romanda din dili etkili kullanılır. Stefan’ın Müslümanlardan etkilenecek din değiştirip Müslüman olması romanın seyri için önem arz eder.

İhsan Koza’nın *Senede Bir Gün* romanında Müslüman ögesi iki yerde geçer. Emin ile Nazlı birbirini seven nişanlı iki çifttir. Nazlı güzelliğiyle Bulgar subayı

Yüzbaşı Kiril'i etkiler. Nazlı, Kiril'e yüz vermez, onu görmemek için dışarı bile çıkmaz. Kiril, Nazlı'yı görmek ve elde etmek için önce Nazlı'nın ağabeyi Tosun'u daha sonra da nişanlısı Emin'i ortadan kaldırmayı düşünür. Kiril, tayininin çıktığı haberini kasabada yayar, bayrama kadar da ortalıkta görünmez. Yanbolu'da bayram diğer "Müslüman köylüler arasında" (s.27) daha neşeli ve coşkulu kutlanır. Bu nedenle Kiril, Nazlı'nın eğlenceli bayram günü sokağa çıkacağını düşünür. Emin, nişanlısı Nazlı'yı ve ailesini Bulgaristan'dan Türkiye'ye kaçırmayı planlar. Kaçış esnasında da yaralanarak Bulgarlara esir düşer. Emin, cezasını çekmek için Bulgar hapishanelerine götürülür. Bu hapishanede her türden mahkûm bulunur. Ölen mahkûmlar da "Müslüman veya Hristiyan" (s.99) ayrımı gözetmeksizin bir çukura gömülür. Emin, bu çukura gömülmeden hapishaneden kaçmayı başarır.

Ilgaz Vahap Nevruzhan'ın *Süyük Bike* eserinde başkışı Sevim Bike, Kazan Hanı ile evlenir. Han öldükten sonra yönetime Sevim Bike geçer. Rus ordusu durumu fırsat bilerek kazan şehrine saldırmayı planlar. Ruslara karşı Ajderhan Hanı Kasım Han'ın oğlu Yedigâr Han, Kazan'a yardım için sefere çıkar. Yedigâr Han'ın şehre girişi sevinçle karşılanır. Sultan Süleyman da Rusya'ya, Kazan şehrini kastederek "Bir Müslüman diyarıdır dokunamazsınız" (s.153). uyarısıyla haber gönderir.

Fikret Arıt'ın *Güzel Yuana* romanında yasak aşkın meyvesi olan güzel Yuana'nın maceraları ele alınır. Agâh Bey, yaşlı zengin bir adamın kâtibidir. Patron ölmeden önce çok güvendiği bu adama mirasını bırakır ve kız kardeşini verir. Vasiyet açıklandıktan sonra Agâh Bey ile zengin adamın kız kardeşi Mebruke'nin nikâhları kıyılır. Agâh Bey, Hristiyan bir kadınla (Melpi) kaçamak ilişki yaşar. Yaşanan ilişkinin meyvesi Yuana olur. Yuana "Müslüman bir baba ile Hristiyan bir ananın çocuğudur" (s.13). Agâh Bey, Yuana'yı evlatlığı Abdurrahman ile nikâhlamak ister. Yuana'nın bu izdivaca gönlü olmaz. Agâh Bey, kızı Yuana'nın "Müslüman çocuğu" (s.25) olduğunu belirterek doğum gününde nikâhın kıyılmasını ister.

Yuana bu evliliği engellemek için Yunanistan'a kaçır. Yunanistan'da Stefanos ile nişanlanma kararı alır. Stefanos, düğünden bir hafta önce Patrikhane'deki nikâh muamelesini yaptırmak için Yuana'nın kimliğini ister. Melpi, kızına kimliği vereceği zaman kimlikte baba hanesinin boş olduğunu görür. Yuana, "Müslüman kızı" (s.87) olduğu halde piç damgası yiyecektir. Yuana durumu öğrenince deliye döner. Stefanos'a kimlik kâğıdının kaybolduğunu söylenir. Stefanos da vaftiz kâğıdını sorar. Köşeye sıkışan Yuana daha fazla yalan söylemeyi göze alamayarak babasının "Müslüman" (s.90) olduğunu itiraf eder. Eserde dini terim anlamında kullanılan Müslüman ögesi olayların seyri açısından önemli bir unsur olarak kullanılır. Stefanos'un Yuana ile Müslüman olmadığı için evlenememesi Yuana'nın kötü bir hayata sürüklenmesine sebep olur. Dolayısıyla din dilini yazarın etkili kullandığı görülür.

Tarihi deniz romanı olan Kadirhan Kafil'in *Korsan Yuvası* eseri olayların cereyan ettiği köyün tasvir edilişiyle başlar. Ovacık Köyü, farklı dinlere inanan

insanlarla doludur. Kimse kimsenin inancına karışmaz. Çoğu bölgede farklı dinlerdeki insanlar birbiriyle geçinemediği halde bu köydeki “Hristiyan ve Müslümanlar” (s.4) çok iyi geçinirler. Köyün imamı Abdullah Efendi liderlik konumunu kullanarak köylülere nasihat eder: “Müslüman bir ana ve babadan doğmadıkları için” (s.6) diğer dindeki insanlara kötü davranılmaması gerektiğini vurgular. Bir gün köyü korsanlar basar. Köylülerin ellerinde avuçlarında ne varsa alıp götürürler. Bir süre sonra Tımar Beyi vergileri toplamak için köye gelir. Köyün ileri gelenleri durumu anlatarak ricada bulunsa da Tımar Beyi ikna olmaz ve bazılarını ceza verir. İmam, zulüm yapıldığını haykırır ancak Tımar Beyi kimseyi dinlemeyerek Veli Koca’yı atının arkasına bağlayarak sürükler. Veli Koca o günün akşamına ölür. “Müslüman ve Hristiyan” (s.48) pek çok köylü Veli Koca için gözyaşı döker.

Veli Koca’nın oğlu Cin Ali, intikam için köyden ayrılır. Cirit oyunlarında fırsatını bularak Tımar Beyi’ni öldürür. Tımar Beyi’nin adamları Cin Ali’nin peşine düşerler. Çetin bir fırtına başlar. Cin Ali fırtınalar eşliğinde kendisini korsan yuvasında bulur. Cin Ali kendini Rum gibi tanıtarak korsanların arasına girer. Korsanların reisi bir olay karşısında kisas uygulamayı düşünür. “Müslümanları hiç sevmem.... fakat kisas denilen cezalarını pek beğenirim” (s.100) diyerek adamlarından birinin elini keser. Yıllar sonra Ovacık Köyü’nden imamın kızı Hatice korsanların eline düşer. Korsanlar, “Müslüman kızı” (s.140) taciz etmek niyetiyle çırlıçıplak soyarak hakaret ederler. Romanın sonlarında Fatih Sultan Mehmet Akdeniz’de hâkimiyet sağlamak amacıyla çoğu yere fetihler düzenler, çıkarmalar yapar. Papa, durum üzerine Avrupa’nın her bir yanına elçiler göndererek haclı ordusu toplamak ister. Cin Ali bu fırsatı değerlendirerek korsanlardan intikam almayı düşünür. Reisten izin alarak Fatih Sultan Mehmet’i öldürmek için hazırlık yapmak ister. Reis, Cin Ali’ye izin verir. Cin Ali’nin amacı adadan ayrılıp Türk askerlerine malumat vermektir. Türk askerlerine bilerek yakalanır. “Müslüman olduğunu” (s.157) kanıtlamak için namaz surelerini okur. Türk askerleri Cin Ali’nin Müslüman olduğuna kanaat getirirler.

Nihat Tangüner’in *Sarhoş Şehir* adlı eserinde Kont Drayn, sevgilisi Donna Aspasya ve Kont Drayn’ın yakın arkadaşı Sarron David’in başından geçen polisiye türünde olaylar ele alınır. Yazar, kahramanı üzerinden Kilikya (Adana) hakkında tarihi bilgiler verir. Arapların Kilikya’yı Roma İmparatorluğundan aldığını “ve buralara Müslüman Türkleri yerleştirdiğini” (s.97) anlatır. Müslüman ögesi eserde fon olarak sadece bir yerde geçer.

Genç bir adamın aşk maceralarının anlatıldığı günlükten yola çıkılarak yazılan Faik Ökte’nin *Bir Aşk Masalı* romanında Nail hukuk eğitimi görmüş ve birçok aşk macerası yaşamış biridir. Nail, tuttuğu günlüğe başından geçen olayları yazar. Okuyucu bu günlük üzerinden Nail’in yaşadıklarına müşahit olur. Nail Fransa’ya felsefe eğitimi almak için gider. Akademide din üzerine bir tartışma yapılır. Konu medeniyet ve dindir. Talebeler din ve medeniyet ilişkisini kendi düşüncelerine göre yorumlar. Behzat,

dinlerin yirminci asırda vicdan meselesi olduğunu din adamlarına gerek kalmadığını belirtir. Sabih, herkesin babasından kalan dine inandığını, “Hristiyan, Müslüman, Yahudi [...]” (s.127) inançlarının sözde birbirinden ayrı olduğunu ama aslında hepsinin neticede insan olduğunu vurgular.

Denizci olmak için kendince bedeller ödeyen Mahmut’un maceralarının anlatıldığı Halikarnas Balıkcısı’nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Mahmut, babası gibi denizci olmak istese de babası Süleyman Efendi denizciliğin zor yanlarını bildiği için Mahmut’u denizden uzak tutmaya çalışır. Mahmut her şeye rağmen deniz tutkusuna yenik düşerek denizci olmaya çalışır. Mahmut, komşuları Ateşoğlu ile balık tutmak için denize açılır. Tuttukları balıkları satmaya getirdiklerinde, balık alıcısı ne kadar para istediklerini sorar. Ateşoğlu istedikleri miktarı söyleyince, balık alıcısı balıkları az paraya almak istediği için “Müslümancasına bir şey iste!” (s.67) der.

Halide Edip Adıvar’ın *Sonsuz Panayır* eseri farklı sınıflara ait insanların ilişkilerini ve kültürlerini irdeler. Ayşe Balkar ailesiyle yaşayan genç ama fakir bir kızdır. İmrendiği zengin insanların hayatına sahip olmak, onlarla aynı ortamlarda boy göstermek ister. Ayşe Balkar, öğretmeni Ali Bey’in yardımlarıyla zengin bir ailenin kızlarına özel derse başlar. Böylelikle zengin zümrenin arasına katılır. Ruh çağırma seanslarına gider. Ölmüş çeşitli insanların ruhları çağırılır. “Müslüman ruhlar” (s.177) bitince Amerikalı ruhları davet etmeye başlarlar.

Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın *Dirilen İskelet* eseri batıl inanç ve inanışlarla örülüdür. Tayfur ve Ferhat sürekli mezarlığa giden iki arkadaştır. Bu durum Nihat, Sadi ve Feyzi adında üç gencin dikkatlerini celbeder ve genç arkadaşlar Tayfur’la Ferhat’ı takip ederler. Ferhat, mezarlıkta zebani gördüğünü söyler. Arkadaşları merak ederek şahit olmak ister. Bir gün Nihat Bey’in kapısı çalar. Gelen kişi mahalle camisinin müezzindir. Nihat Bey ziyaretin nedenini sorunca müezzin, komşusu Tayfur Bey’in kâfirce işler yaptığını, evinin damına aletler kurarak gökyüzünü gözlediğini, bu nedenle de uyarılması gerektiğini söyler. Tayfur Bey’in “lalası Halil Ağa Müslüman bir adamdır” (s.19). Zamanında lalanın da Tayfur Bey’i uyardığını ancak Tayfur’un lalayı da dinlemediğini anlatır. Tayfur gezintiye çıktığı bir gün içinin daraldığını belirtir. Tayfur’un lalası, Beyoğlu’na gitmeyi teklif eder. Tayfur, Beyoğlu yerine “Müslüman mahallelerinden geçmek” (s.166) istediğini söyler. Tayfur bir müddet sonra Banu adında kadına âşık olur ve onunla evlilik kararı alır. Konak çalışanları Banu’nun Müslüman olup olmadığının şüpheli olduğunu düşünürler. “Dünyada Müslüman kız mı kalmadı ayol?” (s.202) diye hayret ederler. Bu eserde de Müslüman ögesi güçlü değildir.

Kuşlu Adam olarak anılan başkişinin hayat öyküsünün ele alındığı *Tüylendi Ailesi* romanında kahraman iki büyük yemin eder. Ettiği yeminleri hayata geçirmek içinde birkaç maceraya girer. Romanın asıl olay örgüsünü bu maceralar oluşturur. Başkişi bütün işinde çalışan genç biridir. Patronu konumundaki Mehmet Efendi’nin kızı

Elif ile dedikoduları çıkar. Durumdan rahatsız olan Mehmet Efendi ile başkişi arasında sıkıntılar yaşanır. Başkişi bir gün “Mehmet Efendi’nin kızını eğer kaçırıp almazsam bana da Müslüman kızı haram olsun” (s.55) yeminini eder. Kısa zaman sonra başkişi nişanlanmak üzereyken ayrılmak zorunda kaldığı Fadime’yi hatırlar ve bir mektup yazarak memleketindeki havadisleri öğrenmek ister. Yazdığı mektuba karşılık gelir. Fadime’nin başka biriyle nişanlandığını öğrenen başkahraman, “Fadime’mi kaçırıp almazsam bana da Müslüman kızı haram olsun, bıyıklarımı kazırım” (s.56) yemininde bulunur. Başkişinin, Müslüman kızı ifadesine vurgu yapması, edilen sözün kendisi için bir onur meselesi olarak görülmesinden kaynaklanır. Ettiği yeminler nedeniyle iki kızı da kaçıır. Din dilinin etkili kullanıldığı söylenebilir.

Suat Derviş’in *Fosforlu Cevriye* eseri, hayat kadını olan Cevriye’nin bir idam mahkûmuna olan aşkını ve bu aşk bağlamında geçmişini düşünmesini ele alır. Cevriye alımlı, güzel bir hayat kadınıdır. Anne babasını küçük yaşta kaybettiği için ailesi hakkında bilgi sahibi değildir. Günübirlik ilişkilerle hayatını sürdürür. Serserinin biri Cevriye’ye paket vererek tutmasını ister. Pakette uyuşturucu vardır ve polisler Cevriye’yi yakalar. Cevriye bir yıl hapis yatar. İstanbul’a döndüğünde arkadaşı Sümbül Dudu’nun yanına gider. Sümbül Dudu ile Cevriye hasret gidererek sohbet ederler. Cevriye hapis boyunca İstanbul’u özlediğini söyler. Sümbül Dudu da yabancı memleketli olmasına rağmen İstanbul’dan ayrılmadığını belirtir. Cevriye, Dudu’ya hadi sen gavursun ya ben diye söz atınca Dudu kızar: “Ben hiç olmazsam bir kilisenin içinde vaftiz olmuşum. Senin Müslümanlığın isem o kadar da yoktur” (s.238). Yine bu romanda da Müslüman ögesinin fon olarak kullanıldığı romanın olay örgüsüne etki etmediği görülür.

3.1.2. İmanın Esasları

3.1.2.1. İman Etme

Allah’ın varlığına inanıp Allah’ın buyruklarıyla hareket etmeye iman denir. (Sinanoğlu, 2000: XXII, 212) İman etmiş kul yaratıcısının emir ve yasaklarına göre eylemlerini düzenler. Doğru hayatı yaşamının yolu Allah’ı tanımak ve Allah’a yeteri kadar iman etmekten geçer (Hüseyinoğlu, 2015, 25). İman meselesine incelediğimiz romanların on birinde yer verilmiştir. Romanlarda iman ögesinin, diğer din unsurlarıyla birlikte kullanıldığı görülür. Birkaç roman dışında iman ögesi günlük hayat akışında kullanıldığı gibi yer alır.

Safiye Erol’un *Ciğerdelen* romanında Turhan Tuna yurt dışında mimarlık eğitimini tamamlayıp ülkesine dönen milliyetçi bir gençtir. Dedelerinin Balkanlardan ne zaman geldiğini, nasıl Müslüman olduğunu anlatır. Turhan, dedelerini o kadar çok düşünür ki sonunda her gece rüyasında dedelerini görür. Dedesinin eski dini olan Hristiyanlığın etkilerinin hala var olup olmadığını merak eder. Bir gece uykusuna

Müslüman olan Ahmet dedesi gelir. Dedesi, İslam dinine olan aşkımı görmez misin diye torununa kızar ve içinde iman ögesinin geçtiği şu şiiri okur:

“Dinim, imanım
Kılıcım, Kuranım
Kıtmir, Cime
Hemcanım” (s.18).

Turhan, Canzi adında genç bir kadına sevdalanır. Canzi de bu aşka kayıtsız kalmaz ve ikili yakınlaşır. Turhan, Canzi’yi aşırı kıskançlıklarıyla bezdirir. Canzi de aşklarına zarar gelmemesi için Turhan’a çeşitli öyküler yazar. Tarihi olaylara değinen bu öykülerden ilki Sarı Sipahiler’dir. Bu hikâyede Koca Turhan Bey’in sınır boylarını nasıl yurt edindiğinden bahsedilir. “İmanımız Kızılelma’ya yönelmiştir” (s.58). Turhan’dan sonra Veli Koca da aynı şiarı kendisine rehber edinir. Fetihten önce ilk hedefi ise “imanı bütün” (s.61) biri olmaktır.

İkinci öykü Yedi Peçeli’dir. Mustafa Durakça ile Mariska’nın (Cangüzel) çocukları olan Sinan’ın hayatı anlatılır. Sinan, babasına yaraşır bir cengâver olamaz. Zühre’yle evlenmesine rağmen ondan boşanır ve başıboş hayat yaşar. Annesi Cangüzel’i ihmal eder. Cangüzel bu duruma çok üzülse de oğluna beddua etmez ve Allah’a dua eder. Sonunda da “imanı bütün olarak” (s.130) ruhunu teslim eder. Sinan, Zühre’den sonra yeni bir kadınla evlenir ama Zühre’yle de iletişimini koparmaz. Zühre’yle ilişkisine devam eder. Zühre bu duruma çok üzülür ve Sinan’a “acılarımdan sonra imanım gelir” (s.157) der. Zühre romanın sonunda tüm sıkıntılara katlandığını, isyan etmediğini anlatır. Çile çekmenin, aşkın, “imanın” (s.209) manasının insanlığa hizmet etmek olduğunu vurgular.

Vedat Tanca, *Belki Bir Gün* eserinde Lemi ile Füsun’un ilişkisini anlatır. Lemi deniz subayıdır. Ailesine Füsun’dan hoşlandığını ve evlenmek istediğini belirtir. Füsun’un teyzesi Lamia, Füsun’un sözlü olduğunu belirtir. Füsun, istemediği birisiyle babasının zoruyla sözlenir. Lemi duruma üzülmeyle beraber çaresizdir. Füsun’la sahilde buluşarak durumu konuşmaya başlarlar. İkisi de ilişkilerindeki çaresizliğin farkındadır. Füsun, sadece ölümlerin “kıyametten evvel dirilmeyeceklerine iman ettiğimiz için” (s.50) o insanların unutulduğunu ancak yaşayan insanların buna dâhil olmadığını belirtir. Lemi ayrılığın acısıyla İzmir’e dayısının yanına gider. Lemi’nin dayısının kızı Meliha mizaç olarak şakacı biridir. Meliha gece ruh kılığına girerek insanlara “Ey kul! Nazil olan hangi kitaba iman etmiştin?” (s.144) sözleriyle şakalar yaparak onları korkutur.

Fikret Arıt’ın *Güzel Yuana* romanında yasak aşkın meyvesi olan güzel Yuana’nın maceraları ele alınır. Yuana, evlenmemek için Yunanistan’a kaçır. Yunanistan’da Stefanos ile tanışarak evlenme kararı alır. Nikâh gününde Yuana’nın annesi Melpi’nin dost hayatı yaşadığı ve bu ilişkiden Yuana’nın olduğu ortaya çıkar. Stefanos’un babası bu evliliği reddeder. Hayalleri yıkılan genç kız kabuğuna çekilir ve bir zaman sonra Mısır’a döner. Yuana’nın üvey kardeşi Abdurrahman, Yuana’yı yıllar

sonra karşısında görünce şaşırır. Yuana'yı "hala sevdiği ve ebediyen seveceğine iman ettiği" (s.153) bir kadın olarak yorumlar. Yuana Mısır'da Alberto adında heykeltıraşla tanışarak onunla yakınlaşır. Alberto, Yuana'nın heykelini yapmaya başlar ancak Yuana kanser olduğunu ve acilen ameliyat olması gerektiğini öğrenir. Alberto, Yuana ile evlilik kararı alır. Yuana, Alberto'ya "imanımı kaybetmeden ezel ve ebedin sende tecelli ettiğine inanmak istiyorum" (s.164) diyerek Alberto'dan bir an önce heykeli bitirmesini ister. Eserde iman kelimesinin dini anlamından daha çok bir duyguya inanma olarak kullanıldığı söylenebilir.

Tarihi deniz romanı olan Kadircan Kafı'nın *Korsan Yuvası* eserinde bir gün köyü korsanlar basar. Korsanları köye baskına getiren yıllar önce papazın yanında çalışan ve papazın kızına sarkıntılık ettiği için kovulan Petronas'tır. Korsanlar kiliseye girerek altınları ararlar ancak hiçbir şey bulamazlar. Korsanların reisi altınların yerini söylemesi için papazı kırbaçlatır. Adam ölmek üzereyken bile kilisede altın olmadığını belirtir. Korsanların reisi Petronas'ın kendilerini kandırdığını anlar. Petronas'ı cezalandırmak için dilinin kesilmesi talimatını verir. Petronas, "yüreğinde temiz bir iman" (s.13) olmadığı için acı çekerek inler. Bir süre sonra Tımar Beyi vergileri toplamak için köye gelir. Köyün ileri gelenleri durumu anlatarak ricada bulunsa da Tımar Beyi ikna olmaz ve bazılarına ceza verir. İmam, zulüm yapıldığını haykırır. Tımar Beyi kimseyi dinlemeyerek köyün eşrafından Veli Koca'yı atının arkasına bağlayarak sürükler. Veli Koca'nın halini görenler "hangi dinsiz imansız yapmış bunu?" (s.43) diyerek üzüldür.

Nihat Tangüner'in *Sarhoş Şehir* adlı eserinde Kont Drayn, sevgilisi Donna Aspasya ve Kont Drayn'ın yakın arkadaşı Sarron David'in başından geçen polisiye türünde olaylar anlatılır. Donna, sevgilisi Drayn'ın yakın dostu Sarron ile birçok maceraya atılır. Yazar, romanın başında Kilikya bölgesindeki dini atmosferden bahseder. Kiliselerin çoğu yozlaştığı için halk gerçek dinden kopuktur. Sis bölgesinde yaşayan insanlar ve din adamları sapkınlık içindedir. "Doğruluk, iman..." (s.14) Sis halkı için anlamsız kavramlardır. Sis'in başrahibi Pitus da kadınlara, eğlence hayatına düşkün din adamıdır. Donna'ya âşık olur ve manastırın bütün değerli eşyalarını çalarak kaçır. Durumu öğrenen Malk, manastırdaki Rahip Ripsi'ye "Hakikaten imanlı bir din adamı" (s.114) olduğunu vurgulayarak her şeyi anlatır.

Genç bir adamın aşk maceralarının anlatıldığı günlükten yola çıkılarak yazılan Faik Ökte'nin *Bir Aşk Masalı* romanında Nail hukuk eğitimi görmüş ve birçok aşk macerası geçirmiş biridir. Nail, tuttuğu günlüğe başından geçen olayları yazar. Okuyucu bu günlük üzerinden Nail'in yaşadıklarına müşahit olur. Nail Fransa'ya eğitim için gider. Fransa'da Nevin ile aşk yaşar. Nevin ahlaki olarak düşük bir kadındır. Birçok erkekle düşüp kalkar. Nail Nevin'in durumunu bildiği halde ondan vaz geçemez. Nevin, Nail'le konuşurken mutlu olmayan insanların yasak aşk yaşayarak bu durumu geçiştirmek istediklerini belirtir. Evlilik kurumunun serbest yaşamı engellediğini,

insanların hürce yaşamaya hakkı olduğunu ve bir gün bu serbest yaşamın gerçekleşeceğine “kati iman” (s.81) olduğunu vurgular. İman ögesinin burada da dini anlamından çok herhangi bir şeye inanma olarak kullanıldığı görülür.

Nail’in gittiği akademide din üzerine bir tartışma yapılır. Konu medeniyet ve dindir. Talebeler din ve medeniyet ilişkisini kendi düşüncelerine göre yorumlar. Öğrencilerden biri “Sihirbazlarının yaptığı puta tereddütsüz iman eden Afrika vahşileri ile babasının dinini muhakemesiz kabul eden bir Avrupalıyı” (s.125) aynı kefedede değerlendirir. Nail Fransa’da eğitimini tamamladıktan sonra yurda döner. Anadolu’nun muhtelif bölgelerinde görevlere gider. Bu yerlerden biri Gaziantep’tir. Burada kurum müdürü Saim Bey ile tanışır. Saim Bey tasavvufla ilgilenen birisidir ve Nail’e tesir eder. Nail’e, “İmansız bir insan bulutsuz karanlık bir gecede sonsuz bir denizde körü körüne kürek çeken bir kayıkçıya benzer.” (s.190) diyerek doğru yolu göstermeye çalışır. Nail Gaziantep’in akabinde Van’a gider. Van şehrini çok beğenir ve “Dünyada Van ahirette iman” (s.208) sözünün boş yere söylenmediğini vurgular.

Denizci olmak için kendince bedeller ödeyen Mahmut’un maceralarının anlatıldığı Halikarnas Balıkcısı’nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Mahmut, babası gibi denizci olmak istese de babası Süleyman Efendi denizciliğin zor yanlarını bildiği için Mahmut’u denizden uzat tutmaya çalışır. Mahmut, köylüsü Ayşe ile evlenerek denize veda eder ancak Mahmut’ta deniz sevdası bir süre sonra tekrar başlar. Ayşe eşinin denize çıkmasını istemediği için komşularını Mahmut’la konuşması için gönderir. Molla Ahmet, insanın karadan ayrılmaması gerektiğini denizde insanın “dinsiz, imansız ve kâfir olarak” (s.181) öleceğini söyleyerek Mahmut’u caydırmaya çalışır. Mahmut bu sözlerin hiçbirine itibar etmez ve denizlere tekrar yelken açar.

Halide Edip Adıvar’ın *Sonsuz Panayır* eseri farklı sınıflara ait insanların ilişkilerini ve kültürlerini irdeler. Ayşe Balkar ailesiyle yaşayan genç ama fakir bir kızdır. İmrendiği zengin insanların hayatına sahip olmak, onlarla aynı ortamlarda boy göstermek ister. Ayşe Balkar gibi Safi-Naz adlı güzel genç kız da sosyete hayatına merak eder. Bu nedenle de Nihat Sertman ile evlenir. Nihat Sertman’ın ailesiyle birlikte yaşar. Safi-Naz, eşinin annesiyle hiç anlaşamaz. Kaynanası, Safi-Naz için: “İnsanı dinden imandan çıkaran aşüfte!” (s.120) ifadesini kullanır. Oğlu Nihat’ın, Safi-Naz’a kötü davranmasına sevinir.

Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın *Dirilen İskelet* eseri batıl inanç ve inanışlarla örülüdür. Tayfur ve Ferhat sürekli mezarlığa giden iki arkadaştır. Bu durum Nihat, Sadi ve Feyzi adında üç gencin dikkatlerini celbeder ve Tayfur’la Ferhat’ı takip ederler. Ferhat, mezarlıkta zebani gördüğünü söyler. Arkadaşları merak ederek şahit olmak ister. Bir gün Nihat Bey’in kapısı çalar. Gelen kişi mahalle camisinin müezzini. Nihat Bey ziyaretin nedenini sorunca müezzin, camiye ibadet için sadece iki kişinin gittiğini, “halkın bu imansızlığına” (s.19) alıştığını belirtir. Cami müezzini mezarlıkların destursuz gezilmesine karşı çıkar. Mana âleminde bir zat-ı muhteremin kendisine

göründüğünü ve İslam mezarlarını abdestsiz kirli elleriyle karıştıran insanların uyarılması gerektiğini belirtir. Müezzîn bu sözleri “o kadar büyük bir iman içtenliğiyle” (s.25) söyler ki gençler müezzine inanırlar.

Erken yaşta anne ve babasını kaybeden Gediz’in hayata tutunma çabasının ele alındığı bir romandır Mükerrrem Kamil Su’yun *İnandığım Allah* eseri. Ailesini kaybeden Gediz, Edebiyat öğretmeni olur. Gediz Anadolu’da öğretmenlik yapmaya başlar. Kasabada aktif bir öğretmenlik süreci geçirir. Avukat Ekrem Sel ile tanışır. Ekrem Sel, akıllı ve başarılı bir avukattır. Gediz, Ekrem Sel’den etkilenir. İkili birlikte olmaya başlar ve kısa sürede evlenir. Hayat Gediz’in yüzüne gülmeye başlamıştır ancak kötü günler kapıdadır. Gediz ve Ekrem’in çocukları olmaz. Birkaç doktora tedavi için başvurulur. Bu tedaviler sonucunda Gediz’in anne olamayacağı ortaya çıkar. Gediz, Ekrem’den ayrılır. Kasabada çeşitli dedikodular çıkar. Gediz kasabada öğretmenlik yapamayacağını anlar. Son dersinde “bir mihrabı öpen son derece imanlı bir insan gibi kürsünün bir ucunu öper” (s.132) ve sınıftan çıkar.

Gediz boşandıktan sonra İstanbul’a yerleşir. Kendini yazmaya adar. Ekrem bu arada evlenir ve bu evlilikten çocukları olur. Yıllar sonra Ekrem, Gediz’i bulur. Ekrem çocuklarının öldüğünü, kendisinin de kanser olduğunu söyler. Gediz, Ekrem’i tedavi ettirmek istese de Ekrem için vakit çok geçtir. Gediz ile Ekrem böyle bir ayrılık yaşadıkları için inanç krizine düşerek isyan ederler. Kısa süre sonra Ekrem ölür. Ekrem’in ölümüyle kendine gelen Gediz, “sarsılmış olan imanından ötürü Allah’tan af diler” (s.166). Yaraticıya el açıp medet umar. İman unsurunun en etkili kullanıldığı roman *İnandığım Allah*’tır. Gediz, Ekrem gibi imanını kaybeder ancak Ekrem’in ölümünden sonra tekrar imanına sarılır. İmanını tazeleyerek hata yaptığının farkına varır. İman unsuru üzerinden yazar din dilini etkili kullanır.

Suat Derviş’in *Fosforlu Cevriye* eseri; hayat kadını olan Cevriye’nin bir idam mahkûmuna olan aşkını ve bu aşk bağlamında geçmişini düşünmesini ele alır. Cevriye alımlı, güzel bir hayat kadınıdır. Anne babasını küçük yaşta kaybettiği için ailesi hakkında bilgi sahibi değildir. Günöbirlik ilişkilerle hayatını sürdürür. Cevriye’ye, baygın olarak dışarda yattığı bir gün, adı verilmeyen idam mahkûmu bir adam yardım eder. Adam Cevriye’yi kendi evine götürür ve Cevriye’yi iyileştirir. Cevriye, kendisine sırf iyilik amacıyla yardım eden bu adamdan etkilenir ve zamanla adama âşık olur. Sürekli adamın evine gidip gelmeye başlar. Cevriye, adama çocukluğunu anlatır. “İmansız herif” (s.136) diye bahsettiği kişi yüzünden kendisinin ve birçok kişinin uyuşturucu içtiğini belirtir. Cevriye bir gün parası olunca ölen arkadaşı için mevlit okutacağını ifade eder. İdam mahkûmu, Cevriye’ye mevlit okutma gerekliliğini kimden duyduğunu sorar. Cevriye de Kırk Yamalı Hoca’dan duyduğunu anlatır. Adamın eski hafızlardan olduğunu ve “imanlı” (s.151) biri olduğunu vurgular.

3.1.2.2. Allah İnancı

Tanrı'nın varlığı çoğu inançta sorgulanmıştır (Aydın, 2012, 113). Kişi özgür iradesiyle inandığı Tanrı'yı seçip ona ibadet eder. İslam dinini kabul eden kişilerin mabudu Allah'tır. Allah, her şeyi yaratan, tüm senalara ve ibadetlere layık olandır (Birşik, 2000, 219). Allah inancı sadece İslamiyet'te değil birçok dini inanışta da mevcuttur. İsimleriyle tüm noksan sıfatlardan münezzeh olan Allah, inanan kişilerce kendisine ibadet edilecek tek yaratıcıdır (Topaloğlu, 1989: II, 474). İncelenen kırk romanın hemen hepsinde Allah inancına gönderme yapılır. Yazarlar doğrudan veya dolaylı yolla romanlarında dini anlamda olsun veya olmasın Allah lafzına göndermede bulunurlar. Genellikle günlük hayatta kızgınlık (Hay Allah!), sevinme (Çok şükür Yarabbi!) , şaşırma (Aman Yarabbi!), veda (Allah'a ısmarladık!) anlamlarında kullanılan ifadeler romanlarda epey yer alır. Bunun yanı sıra felsefik boyutta Allah'ı ve Allah'ın varlığını sorgulayan, inanç krizine düşmüş kahramanları ele alan romanlar da vardır.

Kemal Samancıgil'in *Mezarın Kızı* eserinde İnci ile annesi birlikte yaşayan fakir bir ailedir. İnci'nin annesi hastalanır ve bir türlü iyileşemez. Her geçen gün ölüme yaklaşan kadının durumu, İnci'yi endişelendirir. Genç kız ne yapacağını bilemez. Yazar, İnci'nin halini "Zavallı güzel, ikide birde ellerini havaya kaldırarak, annesine Allahtan şifa dilemekle ağlamak arasında şaşkındı" (s.5) şeklinde ifade edilir. Romanın başkahramanı İnci, annesinin durumu için yaratıcıya sığınarak ondan şifa bekler.

Aka Gündüz'ün *Sansaros* romanının başkahramanı Sansaros, maceralarını anlatırken yoksulluktan ve sahipsizlikten dolayı camiden ayakkabı çalmak zorunda kaldığını belirtir: "Pabuçlarım eskimişti. Anlayacağın, Tanrı'nın daltaban diye tanıttığı pabuçlara kalmıştım" (s.8). Tanrı kelimesi ile insanları yaratan ilahın, Allah olduğu vurgulanır. Sansaros, ailesiz kalınca yetimhaneye verilir. Yetimhane müdürü ve mubassır tarafından sürekli dövülür ve yetimhaneden sürekli kaçır. Bu kaçışlarından birinde Nuri Efendi adlı iyi bir adamın yanına sığınır. Nuri Efendi, mubassırı eskiden beri tanımaktadır ve olaylardan habersiz mubassırı eve davet etmek ister. Bunu duyan Sansaros'u evi terk etme düşüncesi kaplar ve gece olmasını bekler. Gece olunca evden kaçarak yolda arabası bozulmuş bir askere rastlar. "Çavuş Dayı! dedi, yardım edivereyim mi? Tanrının bu kıracında, yardım etmek isteyen bu iyi adam kim, diye baktı" (s.139). Askerin "Tanrı" kelimesi ile Allah inancını kabul ettiği görülür.

Vecdet Demirman'ın *Sana İnanmıştım* eserinin birçok yerinde Allah inancı görülür. Romanın başkahramanı Perihan'ın uzaktan akrabası olan Nilüfer, ahlaki yönden düşük bir kadındır. Kocasını, Doktor Kadri ile aldatır. Perihan; "Bu güzel hoppa kadının böyle maddi bir kalbe malik oluşuna inanamıyordum. Allah ondan her halde kıymetli bir hissi esirgemişti." (s.23) sözleriyle Allah inancını belirtir. Doktor Kadri Bey, Perihan'a olan aşkının katmerlenmesi için onunla evlenmek ister ve ona evlilik teklifi yapar. Bu teklif karşısında Perihan gözyaşlarını tutamarak "Allah'ım neden bu

parlak gecenin yıldızları altında vaat edilen saadet için beni ağlatıyordun [...]” (s.29) der. Kader gereği Kadri Bey ile Perihan evlenemezler. Perihan ile Kadri Bey’in ilişkilerine Perihan’ın yakın arkadaşı Jale çok içerler: “Benim zavallı Perihan’ım, senin bu kadar ıstırap duymana Allah nasıl razı olur” (s.42). Sarf edilen sözler, isyan havasını taşımakla beraber alelade söylenmiş sözlerdir.

Aşk hayatından bir türlü umduğunu bulamayan Perihan’ın yolu Doktor Bülent’le keşişir. İkili arasında başlayan aşk çeşitli nedenlerden dolayı sekteye uğrar. Bülent’in hastalanıp yatağa düşmesi sonucu, Perihan, Bülent’in yanına seyahat etmek için yola koyulur ve acısını; “Allah seni de mi benden ebediyen alacaktı? Allah’ım bu ne acı bir yolculuk [...]” (s.117) feryatlarıyla ifade eder. Her şeyini yitirdiğini düşünen Perihan’ın karşısına eski dostu Doktor Kadri Bey çıkar. Bülent’in acısıyla yanıp tutuşan Perihan’ı, “Ümitsiz insanlar hayata ancak birkaç unutulmaz hatıra için bağlanırlar. Allah’ın insanlara en büyük lütfu da bu değil mi?” (s.120) sözleriyle teselli etmeye çalışır. Romanda yer yer olumsuz bir Allah inancı yer alsa da bu sözler düşünmeden, içi dolu olmayan, kırgınlık anında sarf edilmiş sözlerdir.

İhsan Koza’nın *Aradığım Kadın* romanında Allah inancı birkaç yerde vurgulanır. Ressam Ferit, denizde intihar etmek isteyen kızı kurtarınca üşümemesi için ona ceketini verir. Kız da ceketini iade edeceğini söyleyerek ayrılır: “Allah’a şımarladık” (s.17). O günden sonra Ferit, genç kadını bir daha görmek için çeşitli girişimlerde bulunur ve yakın arkadaşı Refik’le beraber bir baloya gider. Refik, merakla kadını görüp göremeyeceklerini arkadaşına sorunca “Orasını Allah bilir” (s.31) cevabını alır. Baloda Jülide adlı genç ve güzel bir kadınla karşılaşır. Jülide’ye tüm olan biteni anlatırlar. Jülide, bu durum karşısında hayrete düşer. Bir insanı sadece bir defa görmekle bir portrenin nasıl yapılacağı konusu Jülide’yi hayrete düşürür. Bu durum karşısında Refik: “Bu kabiliyet bir Allah vergisidir ve ancak pek sayılı insanlara nasip olmuştur” (s.38) sözleriyle arkadaşını Ferit’in ne kadar yetenekli olduğunu Allah inancına dayandırır. Ferit aradığı genç kadını bulamayınca adalara resim yapmaya gider ve orada Hristiyanların kendi dinlerinde bir ayini gerçekleştirmek için toplandıklarını görür. Küçük bir çocuğun yalın ayak yürüdüğünü görünce yanındaki kadınla aralarında konuşmaya başlarlar:

“-Madam, çocuğa yazık değil mi, bakın ayakları kanamış.

-Bu Allah vazifesidir... Ziyanı yok.

-Ayakları kanıyor ama... Bu kadarına Allah da razı olmaz, yazık değil mi küçüğe” (s.53).

Hem Hristiyan hem de Müslüman karakterlerin Allah inancına sahip oldukları, ikili arasındaki diyalog üzerinden verilir. Yine romanın sonunda Ferit’in aradığı kadınla (Nazan) Jülide’nin ikiz kardeş olduğu ortaya çıkar. Bir davette ikiz kardeşler yan yana gelince salondakiler şaşırır: “Aman yarabbi... Nasıl da birbirlerine benziyorlar” (s.121). Nazan ile Ferit’in ilişkileri ilerler. Nazan’ın eski kocası bu durumu görünce: “Oh, oh maşallah!” (s.133) diyerek sitemde bulunur.

Naşide Duru'nun *Çiçeklenen Dallar* eserinin başında yazar, roman kahramanı Nevin'in babasının hasta olduğunu belirterek öldüğünü söyler. Nevin'in babası Halit Bey uzun zamandır hastadır ve artık ölüme gülümser. Nevin, babasının ölümüne çok metanet gösterir. Çünkü babası daha fazla acı çekmeyecektir:

“Nevin'in, babasının ölüsü önünde bir damla gözyaşı dökmemesi garipti. Ancak hiç kimse, genç kızın, derin bir kederle her gün biraz daha eriyen babasının 'ölüm' de sükûnete kavuştuğunu düşünerek teselli bulduğunu ve ona fazla ıstırap çektiirmediği için Tanrı'ya şükrettiğini fark edemedi” (s.5-6).

Romanın girişinden itibaren yazar Allah/Tanrı inancını sürdürür. Ankara'ya giden Nevin, kalacak bir yer aramak için kiralık evlere bakar. Ev sahibiyle konuşmaya giderken “Allah'tan, kendisini bu asık suratlı adama hoş göstermesini dil[er]” (s.26). Sonunda ev sahibinin bütün isteklerini kabul ederek evi tutar. Kahramanın Allah inancıyla, romandaki sorunlar hallolur. Bu yönüyle din dilinin romanda olumlu etkiye sahip olduğu görülür. Nitekim Nevin, çalıştığı kurumda onu kıskanan ve hakkında dedikodu çıkaran insanlara tahammül etmemek için işten çıkmayı düşünür. Tam o sırada arkadaşı Adalet, telefonla Nevin'i arayarak bir bankanın eleman aradığını söyler. Nevin bu habere çok sevinir ve bu fırsatı Allah'ın çıkardığını söyler: “Kadere inanan genç kız, bu fırsatı önüne Allah'ın çıkardığına hükmetti” (s.65).

Bu olaylardan sonra Nevin ile en yakın arkadaşı Adalet arasında evlilik, kadın-erkek ilişkisi konu olur. Nevin, işler yoluna girmeden evlenmeye karşı çıkar. Salt sevgiyle her şeyin üstesinden gelineceği düşüncesinin laf-ı güzaf olduğunu Adalet'e anlatır:

“Söyle bana Adalet Allah aşkına, bugünkü hayat şartlarına göre geçinmek ve doğacak çocuklarımızı cemiyete yararlı bir unsur olarak hazırlamak için bu para kâfi gelir mi? Şuursuz bir insan değilim ki evlenip: Allah rızasını verir, diye bir yığın yavruyu cemiyetin içine başıboş ve faydasız salıvereyim” (s.91).

Nevin ile Adalet arasında ki bu diyalog Nevin'in Allah inancını gösterir. Nevin, salt düşünceyle evlenmeye karşıdır. Hayatın hazırlığını yapmadan “ne de olsa yaratıcı rızasını verir” düşüncesi Nevin'e doğru gelmez. Bu yüzden arkadaşı Adalet'i uyarır. Adalet de Nevin'in bir an önce evlenip yuva kurmasını ister. Nevin'in evlilik düşüncesi olmadığını öğrenince Adalet, arkadaşı için dua edeceğini söyler: “Tanrıdan senin önüne, kalbinin öncülük edeceği bir fırsat çıkarmasını dilerim” (s.99). Nevin, arkadaşının bu samimi duasına “Amin” der. Romanın sonunda bu dua kabul olur ve Nevin, Fikret Cemil ile bir ilişkiye başlar. Romanda Tanrı/Allah inancının belirgin şekilde yer aldığı ve duanın kabul olmasıyla başkahraman Nevin'in hayatının değiştiği görülür. Bu nedenle din dilinin bu romanda olayların akışında önemli rol üstlendiği görülmektedir.

Romanın sonuna doğru Nevin türlü hilelerle işten çıkartılır. Kurumun doktoru Nevin'in hasta olmadığı halde hasta numarası yaptığını, bu yüzden işe gelmediğini üstlerine rapor eder. Durumu öğrenmek için iş yerine giden Nevin olayın aslını arkadaşlarından öğrenir. Nevin bu durum karşısında üzülür. “Demek Allah fenalıklarını ayaklarına dolamış! Umum müdüre, doktorun yalan söylediğini ispat edeceğim” (s.120). Arkadaşları ve kendisine inanan amirleri, Nevin'e yardımcı olmak isterler. Hatta müdürü, “Çok temenni ederim ki inşallah bu yanlışlık tashih edilir” (s.121) sözleriyle Nevin'e destek olur. İşten çıkarıldığını kesin olarak öğrenen Nevin eve gelir. Annesi, durumun vahametini anlar ve kızının daha fazla üzülmemesi için onu teselli eder: “Allah herkesin yaptığını ayağına dolar” (s.122). İşsiz kalan Nevin'i zor ve sıkıntılı günler bekler ancak yaşlı annesi büyük bir tevekkül göstererek “Allah kerim” (s.144) sözleriyle kızının moralini yüksek tutar. Nevin bu sözlerin de tesiriyle hayatın zorluklarına direnir ve kendisi için yeni bir iş yeri arar. Allah inancı kahraman üzerinde olumlu yönde etki oluşturur.

Muazzez Tahsin Berkand'ın *Nişan Yüzüğü* romanında kuvvetli bir Allah inancı vardır. Başkişilerden Macit Bey, genç yaşlarda uçak kazası geçirir ve sakat kalır. Kardeşi Naşide ağabeyinin bu durumuna üzülse de hep Allah'a şükrederek ona sığınır: “Enkaz altında onun cesedini bulacaklarını ummuşlar ama hamdolsun yaşıyormuş.... Allah'a yüz bin kere şükür olsun ki, zekâsını da aynı zamanda kaybetti.... İlk zamanları buna üzüliyordum. Şimdi Allah'a şükrediyorum.... Allah bana onu bağışladı” (s.18, 19, 35). Romanın çoğu yerinde Allah inancı vurgulanmaya devam eder. Naşide'nin, ağabeyi Macit için yaptıklarını gören Nevin, “Bundan ötesi Allah'ın elindedir” (s.36) diyerek teselli olur. Uçak kazasını öğrenen Nevin, Macit'in iyi bir hekime götürülmesi gerektiğini, ilk yardımın köylüler tarafından yapıldığını ve Macit'in o anki durumunu sadece “Allah'ın bil[ceğini]” (s.167) vurgular.

Macit iyileşmesi umuduyla doktora götürülür. Doktor, “Allah'ın yardımıyla iyi bir netice[...]

(161) alacağından bahsedince Nevin bu sözlerle mukabil olarak şu sözleri sarf eder: “Allah bize, onun gençliğine acır” (s.161). Tedavi için konaktan ayrılan Macit'in durumu ev halkını ziyadesiyle üzer. Arkasından umut dolu sözlerle avunurlar. “Ümidimizi kesmeyelim. Allah büyüktür” (s.180). Yine Nevin'in yaşlı yengesi hastalanır ve belirli tedavilerden sonra kendine gelince Nevin'i, kendi hatalığından mesul tutar: “Allah'ın verdiği canı kul alamaz” (s.184). Nevin onca hadiseye rağmen kendisinin yalnız olduğunu hisseder ve dadısıyla dertlenir. Dadısı Nevin'in bu üzüntülü durumuna teselli edici sözlerle karşılık verir. “Allah büyük kızım, üzme kendini” (s.231). Günlük hayat akışı içinde sık kullanılan “Allah rızası” ifadesi romanın (s.14, 101, 149, 211, 281) sayfalarında kahramanların birbirlerinden istekte bulunduklarında, “Allahaismarladık” ifadesi (s.53, 81, 134, 246) sayfalarında vedalaşma sahnelerinde, “Allah razı olsun” ifadesi (s.20, 54, 131, 217) sayfalarında temenni ve iyi niyet göstergesi olarak, “Aman yarabbi!” ifadesi ise (s.15, 20, 39, 45, 75, 158, 229, 285)

sayfalarında şaşkınlık ve yaratıcıya sığınma anlamlarında kullanılır. Bu yönüyle romanda Allah inancı kahramanlar aracılığıyla sürekli okuyucuya hatırlatılır.

Muazzez Tahsin Berkand'ın *Lâle* eserinde de Allah inancı romanın birçok yerinde vurgulanır. Roman başkişisi Lale Trabzon'a nişanlısı Necil'in kız kardeşini ziyarete gider ve tekrar vapurla İstanbul'a döner. Vapur, dalgaların arasında ilerlerken yolcular korkarak "Allah! Allah!" (s.9) derler. Bu gemi seyahatinde dengesini kaybedip düşecekken ünlü bir sanatçı olan Nahit Yılmaz ile tanışır. Lale bu kişinin ünlü bir sanatçı olduğunu işitince şaşkınlıkla "Aman Yarabbi" (s.18) der. *Lâle*'de önceden beri tiyatro merakı vardır ve sahnelere çıkmak ister. Ailesi ve nişanlısı Necil, *Lâle*'nin bu fikrine sıcak bakmazlar. Lale'nin önüne gelen bu fırsat adeta "Allah'ın bir lütfudur" (s.22). *Lâle* gizliden Nahit Yılmaz'dan dersler alır ve sahneye çıkar. Ailesi ve nişanlısı ile arası açılır, hatta ailesi İstanbul'dan ayrılır ve kaldıkları evi kızları *Lâle*'ye bırakır. Lale tatil için Nahit Bey'in yazlığına gider. Orada iki erkek, Refet Bey ve Mükerrer Bey, kendisine talip olur. Bu durumu haber vermek için Nahit Bey, *Lâle*'yi yanına çağırır. Lale merakla "Allah rızası için söyleyin" (s.80) ne oldu der. Lale, iki izdivaç teklifini de reddedince Refet Bey çok üzülür. Nahit Bey, Refet Bey'in bu yaşta âşık olmasına şaşırınca Lale, "Allah rızası için" (s.84) bunu aşktan saymayın diyerek sitemlenir. Nahit Bey'de "Maşallah sana!" (s.85) sözüyle karşılık verir.

Lâle tatilden İstanbul'a dönünce onu Hamit karşılar. *Lâle*'nin İstanbul'a döneceğini Nahit Bey telgrafla Hamit'e haber eder. Hamit haberi aldığı zaman "Allah'tan ki evde bulundum" (s.87) şeklinde sevincini gösterir. Hamit yaptığı çeşitli kurlarla *Lâle*'nin gönlünü çeler ve *Lâle*'yle evlenir. *Lâle*'yi elde eden Hamit, bir süre sonra gerçek kişiliğini ortaya çıkararak *Lâle*'yi aldatır. *Lâle* bu durum karşısında "Yarabbi [...]" (s.110) kendimden nefret ediyorum der. Hamit, *Lâle*'den kurtulmak için yasak aşkı Sacide ile plan yapar. Tiyatroda sahnedeysen sahte tabancayla gerçek tabancayı değiştirirler. Bu sayede *Lâle* rol gereği ateş edince rol arkadaşı Şefik'i öldürecek ve hapse girecektir. Tüm bunlardan haberdar olan *Lâle*, tabancayı havaya ateşleyerek fenalık geçirir ve uzun müddet hastanede yatar. Kendisine gelince "Allah gençliğime acımış" (s.118) diye kendisini teselli eder. Nahit Bey tüm olan biteni öğrendiğinde Hamit'e çok kızar ve *Lâle*'ye giderek destek olur. *Lâle*'nin boşanması için kendisine vekâlet vererek her türlü işlemi halledeceğini söylemesi *Lâle*'yi sevindirir: "Allah sizden razı olsun" (s.127).

Lâle hastaneden çıktıktan sonra babasının konağına döner. Konakta dadısı "Evvel Allah" (s.139) *Lâle*'ye çok iyi bakacağını ve çabukça iyileştireceğini söyler. *Lâle*, gerçekten de dadısının yanında iyileşir ve birlikte iyi vakit geçirirler. *Lâle* yaşadığı olumsuzluklardan dolayı hayata biraz küskündür, dışarı çıkmaz. Dadısı dışarı çıkmasını, gezmesini telkin edince *Lâle* sitem eder. Dadısı da "Allah, Allah!" (s.150) diyerek *Lâle*'ye kızar. *Lâle* eve döndükten sonra komşuları ve eski nişanlısı Necil ile karşılaşır. Necil'in kız kardeşi Filiz de Trabzon'dan İstanbul'a dönmüştür. Eski dostlarının

kendisine cephe alabileceğini düşünen Lale “Aman Yarabbi!” (s.160) diyerek ürperir. Olaylar Lale’nin beklediği gibi gelişmez. Necil de Filiz de Lale’ye iyi davranırlar. Bahçe gezintileri, çay saatleri yaparlar. Bu günlerin birinde bahçede Necil ile gezerken Lale, “Allahısmarladık” (s.190) deyip ayrılır. Necil de Lale’ye “Allah rahatlık versin” (s.190) diyerek karşılık verir. Filiz ile de çok kez vakit geçirir Lale. Filiz ikinci çocuğuna hamiledir. Lale, “Maşallah iyisin” (s.224) Filiz der. Filiz, ağabeyi Necil ile arkadaşı Lale’yi tekrardan birleştirmek için gece gündüz çareler arar. Geceleri uyuyamaz, düşünür. “Ne yapsam Yarabbi!” (s.230) şeklinde cümleler sarf ederek üzülür. Filiz’in ikinci çocuğu dünyaya gelince Lale, dadısına müjdeyi verir. Dadı çok sevinerek “Allah bağışlasın. Rabbim ikisini de [...]” (s.232) korusun, büyütsün şeklinde temennilerde bulunur. Romanda kullanılan Allah ile ilgili inanç unsurları romanın olay akışı içerisinde günlük karşılıklarıyla geçer. Romandaki olayların seyrini değiştirecek kadar etkili kullanılmazlar.

Muazzez Tahsin Berkand, bir başka romanı olan *Mağrur Kadın*’ da yine Allah inancına yer verir. Mısır’dan Türkiye’ye dönen Melek Hanım çok hastadır. Eskişehir’den trene biner ve iki çocuğuyla beraber yolculuk eder. Yolculuk sırasında ölür. İki çocuk trende yalnız başlarına kalır. Aynı trende yolculuk eden Münevver Hanım iyi bir insandır. Çocukların çaresizce ağladıklarını görünce yardım etmek için çocukların yanlarına gider. Ölen annenin büyük çocuğu olan Meral, ne yapacaklarını bilmediği için feryat figan edince Münevver Hanım: “Allah sizin yardımınıza gelecek yavrum” (s.6) diyerek onları teskin etmeye çalışır. Meral de yarı baygın halde “Allah bize merhamet edecek. Allah bizim yardımımıza gelecek” (s.6) şeklinde sözler sarf eder. Münevver Hanım çocukların kimsesi olmadığını anlayınca onlara sahip çıkarak yakın arkadaşı Ferdane Hanım’ın çiftliğine götürür. Çiftlikte olan biteni anlatan Münevver Hanım’a, Ferdane Hanım’ın oğlu Kenan “Allah yardımcınız olsun” (s.11) der. Münevver Hanım o günden itibaren yetim ve öksüz kalan bu çocuklara annelik yapar. Çocukların eğitimiyle ilgilenir. Meral’in sesinin güzel olduğunu fark edince, bunun Allah vergisi olduğunu düşünür (s.20).

Kenan hem merhametli hem de sinirli biridir. Evin uşaklarından küçük bir çocuğu, yaptığı hata nedeniyle kırbaçlar. Durumu gören Meral çocuğunda bir “Allah’ın kulu” (s.22) olduğunu söyleyerek karşı çıkar. Eğitimi için Amerika’ya giden Kenan tekrar çiftliğe döndüğünde evde bayram havası yaşanır. Kenan’ın kız kardeşi Zerrin, Meral’den bir şarkı söylemesini isteyince Meral nazlanır. Bunun üzerine Zerrin “Allah sana emsalsiz bir ses vermiş” (s.27) ama sen neden şarkı söylemekte naz ediyorsun diye hayıflanır. Kenan’ın ailesi bölgede tanınan saygın bir ailedir. Bu nedenle sık sık çiftlikte balolar düzenlenir. Bu baloların birinde Meral’e yine şarkı söyletmek isteseler de Meral yanaşmaz. Kenan bunun üzerine “Allah’ın bize verdiği iyi şeyleri [...]” (s.63) neden başkalarından saklıyoruz diye Meral’e çıkışır. Kenan’ın annesi Ferdane Hanım da bu baloya komşu çiftlikten güzel bir kız getirerek oğlunu tanıştırmak ister. Bunu öğrenen

Kenan arkadaşı Hamdi'yle dertleşir ve “Bırak Allah'ını seversen” (s.64) diye üzüntüsü dile getirir. Kenan içten içe Meral'e sevgi duyar. Meral'in etrafındaki erkeklerin ona kur yapmasına, iltifat etmesine sinirlenir ve Meral'e fazla yüz vermez. Meral bu durumun farkına varır ve Kenan'ın yanlış anladığını düşünerek “Aman Yarabbi!” (s.78) der.

Meral'in kardeşi Ferdi ata binme sırasında düşerek yaralanır. Çiftliğin çalışanlarından Ferhat, haberi vermek için her yerde Meral'i arar ve bulunca da “Allah'tan ki buraya koşmak aklıma geldi” (s.86) der. Meral havadisleri duyunca korku içinde ve ürpererek “Aman Yarabbi!” (s.86) demekle yetinir. Tüm bu davetlerden, kalabalıktan Meral sıkılır. Münevver Hanım'la çiftlik evinin “Allah'tan bu mevsim için kapıların [...]” (s.102) kapanma zamanı geldiğini ve hane halkının Beşiktaş'a gideceğini sevinçle paylaşırlar. Çiftlikte çalışan ve Meral'in babasının katili olan Ferhat kötü planlar yaparak Meral'e göz diker. Onunla evlenmek, onu elde etmek için Meral'e ailesinin kim olduğu hakkında malumat verebileceğini ama bunun şartının kendisiyle evlenmek olduğunu söyler. Meral bu sözler karşısında “Allah isterse, sizin yardımınız olmadan da biz ailemizi buluruz” (s.109) der. İsteddiği cevabı alamayan Ferhat daha da sinirlenerek Meral'in üzerine yürür. Meral yardım için bağırınca olay yerine Kenan gelir ve Ferhat kaçır. Meral olan biteni Kenan'a sevinerek anlatır: “Allah'tan sesimi siz işittiniz” (s.111). Ferhat eline geçen fırsatla Meral'i kaçırmaya karar verir. Kaçırma esnasında Ferdi ile Kenan olayı fark edip Ferhat'la kavga ederler. Ferhat'ı yakalamayı başaran Kenan ile Ferdi yaralanır. Meral koku ile bayıltıldığı için hiçbir şey hissetmez. Meral'in bu durumunu gören Zerrin “Aman Yarabbi!” (s.121) der. Hemen çiftliğe doktor çağrılır ve tedaviye başlanır. Doktor elinden geleni yaptığını söyleyerek istirahatete çekilir. Meral'in başında Seyfettin Bey ile Kenan kalır. Kenan'ın üzüldüğünü gören Seyfettin Bey Kenan'ı teselli eder: “Allah'ın yardımıyla onu kurtaracağız” (s.125).

Birkaç gün sonra Meral kendine gelir ve kardeşi Ferdi'nin durumunu öğrenmek için onun yanına gider. Ferdi'nin iyi olduğunu görünce sevinir. Ferdi de ablasının ayaklanmış olmasına sevinir: “İkimizi de Allah kurtardı” (s.129). Kenan'ın, kendisi için yaptıklarını öğrenen Meral, Kenan'a daha da ilgi duyar. Kenan aşkını Meral'e itiraf edince Meral “Aman Yarabbi!” diyerek şaşırır. Meral, Kenan'ı reddeder. Kenan ret cevabını alınca hiddetli bir şekilde nedenini sorar: “Allah rızası için söyle” (s.134). Meral gururlu bir kızdır ancak ailesinin geçmişi belli değildir. Kenan soylu bir aileden geldiği için de bu aşkı onaylayamaz. Romanın sonunda Ferdi'yle Meral'in aslında çok zengin ve asil bir aileden geldikleri ve dayılarının da meşhur zengin Fahri Bey oldukları ortaya çıkar. Hasta olan Fahri Bey mirasçılarını açıklamak ister. Ne kadar ömrünün kaldığını bilmediğini söyler. “Bunu Allah bilir” (s.147). Yeğenlerini yanına çağırır ve her şeyi anlatır. Eserde Allah inancı kuvvetli olarak vurgulanır. Kahramanlar zorda kaldıklarında ve olayları yorumlarken Allah'ın adını anarlar.

Reşat Nuri Güntekin'in bir dilencinin hayatını konu edindiği *Miskinler Tekkesi'nde* Allah inancı olumlu ve olumsuz olmak üzere iki yönlü de verilir. Yazar anlatıcı dilencinin konuştuğu bölümlerde olumsuz bir bakış sergilenir. Küçük yaşlarda sahipsiz kalan kahraman anlatıcı muhtelif işlere girer çıkar. Refah bir hayat yaşayamaz ve kıt kanaat geçinir. Askerde sakat kalmasıyla birlikte memleketine gönderilir. Kahramanın memleketine yürüyerek varması, yine kendi ağzından, peygamberlerin mucizelerine taş çıkaracak şekilde gerçekleşir. (s.46) Bu yolculukta dilencilik mesleği kendisine cazip gelir ve dilenmeye başlar. İzmir'de de dilenciliği meslek edinir. İç çatışma yaşadığı bir gün yaratıcının hikmetlerini (s.107) ve yaratıcının varlığını sorgular. (s.123) Yine ölüm meleği Azrail ile ilgili teşbih yaparak Azrail'i dalgaya alır. (s.124) Yazar anlatıcının bu bölümlerde inanç krizi içinde olduğu görülür.

Allah inancının kuvvetli olduğu bölümler ise romandaki diğer kahramanlar ve kişiler üzerinden verildiği bölümlerdir. Evin yardımcılarında Gülfidan Kalfa, kahraman anlatıcının başının büyüklüğü karşısında hayrete düşerek bu durumu "Allah'ın akıl almaz hikmeti" (s.9) olarak görür. Kahraman, dedesinin divanını ele geçirir ve okumaya başlar. Divan baştan sona Allah'a yalvarmayla doludur. (s.10) Ergenlik çağına geldiğini düşünen anlatıcı, kendisine evlenilecek bir kız bulması gerektiğini fısıldar. Bu durum Allah'ın emriyle olacaktır. Ev halkıyla otururlarken uzaktan bir yerlerin yandığını görürler. Yangını iyi görebilmek için evin üst katlarına çıkmaya yeltenen anlatıcıya Gülfidan Bacı karşı çıkar. Allah'ın yangını olduğunu söyler. Gülfidan Bacı'nın her olayı Allah ile açıklaması kahraman anlatıcının garibine gider. "Allah'ın delisi, Allah'ın hastalığı, Allah'ın soğuğu [...]" (s.14).

Kahraman anlatıcı okula gönülsüz başlar ve dersleri pek sevmez. Başarılı bir öğrenci de değildir. Güzel yazı yeteneğinden dolayı mektep müdürü onu sürekli yazı işlerinde, divan nüshalarını çoğaltmakta kullanır. Bu sayede dersleri geçecek ve hocaların gazabından kurtulacaktır. Anlatıcı bu durumu "Allah'ın büyüklüğüne" (s.24) bağlar. Ergenlik çağına gelen kahraman, komşularının kızı Mesrure'ye âşık olur. Başının büyük ve çirkin olması kahramanı endişelendirir. Mesrure durumu öğrenince kahramanın başından şikâyet eder. Mesrure'nin dadıları ise Mesrure'ye "Hiç Allah'ın yarattığı başa kusur bulunur mu?" (s.29) diyerek karşı çıkarlar. Kahraman anlatıcının başından birçok musibet geçer. Ailesiz ve beş parasız kalır. Çalışmak için iş arar ve Sakallı Talat adında birisiyle tanışır. Talat'ın bir çocuğu ölmüş olmasına rağmen "Tanrı" (s.37) tarafından kendisine iki çocuk daha verilir.

Yazar anlatıcı, askerden İzmir'e dönünce dilencilik etmeye başlar. Yolda yürürken birisinin "Allah aşkına [...]" (s.57) diye bağırarak yardım istediğini duyar ve hemen olay yerine gidip bağırarak kişiye yardım eder. Mesrure Bacı adındaki bu kadın, kahraman anlatıcıya hizmetçilik eder ve kahramanla birlikte yaşamaya başlar. Kısa bir süre sonra da İsmail isminde babasız bir çocuğu sahiplenirler. Kahraman anlatıcı olayı anlatırken "Allah bilir ki" (s.79) diyerek yaratıcıyı şahit gösterir. Eserin sonunda

mahalledeki komşu Tombul İmam'dan bahsedilir. Tombul İmam aslında din adamı olmasına rağmen kötü işlere bulaşır. Arkadaşına kötü bir şeyi yapması için telkin vererek inandırıcılığını artırır: “Günahı varsa Allah bana yazsın” (s.191). Bu bölümlerde Allah inancı olumlu yöndedir. Kahramanlar inandıkları için yaratıcının adını anarlar. Romanın Allah inancına olumsuz yaklaşıldığı yerleri daha güçlüdür. Anlatıcı felsefik boyut katarak yaratıcının varlığını ve yaratıcı inancını sorgular. Olumlu bakışın sergilendiği bölümler günlük hayat içerisinde yaratıcının adının geçtiği sıradan sözlerdir.

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* romanında tarihsel olaylara göndermeler yapılarak aşk teması işlenir. Olayın, anlatıcı ve başkişi konumundaki Turhan Tuna, Cangüzel (Canzi) adındaki kadına âşık olur. Canzi de bu aşka zamanla karşılık verir ancak Turhan Tuna'nın hal ve hareketlerinden şikâyetçidir. Estetik bir şekilde meramını anlatmak için birbirinin devamı niteliğinde tarihi üç hikâyeye yazar. Geç de olsa verilen mesajı alan Turhan Tuna ile Canzi evlenirler. Eserde Allah inancına çoğu bölümde yer verilir. Kahramanlar yaşadıkları bazı olayları yaratıcıya bağlarlar. Turhan, Canzi'yle olan günlerini hatırlarken “Tanrıdan gelen istiğrak nuruyla” (s.22) tekrar aynı durumları yaşamayı düşler. Canzi eşi Haşmet'ten boşanınca Turhan'la yakınlık kurar. Turhan, Haşmet'ten eski eşi Canzi için malumatlar alır. Neden boşandıklarını sorar. Haşmet, Canzi'nin çok güzel olduğunu ancak bazen ne kadar katı olabileceğini ve ne kadar incitici sözler sarf edeceğini “Allah'ım ne sözler!” (s.31) şeklinde hayıflanarak ifade eder. Canzi'nin eşinden ayrılması üzerine Turhan, Canzi'ye daha da yakınlık göstermeye çalışır. Gezinti sırasında Canzi'ye rastlar ancak Canzi onu fark etmez. Turhan, Canzi'nin halet-i ruhiyesinden etkilenir ve Canzi'yi rahatsız etmek istemez. “Tanrı özleyişi geçiriyor... Şu sırada kendisiyle konuşmak yaratanla yaratılmış arasına girmek[tir]” (s.37).

Turhan, Canzi'yle olan ilişkilerini günlük tutarak okuyucuya aktarır. Kendi aşkını ispat etmek ve okuyucu gözünde yükseltmek için de Kerem ile Aslı hikâyesine telmihte bulunur. Halk ağzında darb-ı mesel olan “Ölüm Allah'ın emri” (s.53) vecizesine değinir. Roman bu bölümden sonra Canzi'nin yazdığı hikâyelerle ilerler. İlk hikâyeye Sarı Sipahiler'dir. Türklerin tarihte yaptığı fetihlere ve savaşımlara değinilerek Mustafa Durakça ile Mariska'nın aşkı anlatılır. Yazar, “Tanrı koruya” (s.59) dualarıyla yurtların tutulduğunu hatırlatır. Mustafa Durakça “Allah'ın emri” (s.68) ile Mariska'yı zevce yapmak istediğini söyler. Hafız Nuri ile Stefan Bey'in arasında geçen diyalogda Hafız Nuri arkadaşların kalbini kırmaması gerektiğini aksi takdirde bu davanın “Tanrı divanına” (s.81) kalacağına dikkat çeker. Yine iyiliğin de kötülüğünde “Tanrı eliyle” (s.81) olduğunu söyler.

Mariska, Mustafa Durakça'yla nikâhlandıktan sonra Cangüzel adını alır. Cangüzel'in bulunduğu Şahinkonak tasvir edilirken erzakların durumu anlatılır. Yazar erzakların sayısını ancak “Allah bilir” (s.87) der. Mustafa Durakça, *Ciğerdelen*

Kalesi'ne düşman saldırısı olacağını haber alınca hemen sefer hazırlığına başlar ve "Allah'a ısmarlarız" (s.99) diyerek yola revan olur. Mustafa Durakça ve arkadaşları küffarla amansız bir cenge tutuşurlar. Savaş meydanı "Allah Allah!" (s.100) nidalarıyla yankılanır ve Mustafa Durakça şehit düşer. Oğlunun şehitlik haberini alan Sümbül Hanım, vakur bir duruş sergiler ve oğlunun ardından beş ay sonra "rahmete kavuşur" (s.104).

Romadaki ikinci hikâye Yedi Peçeli hikâyesidir ve Mustafa Durakça'nın oğlu Sinan ile Hafız Nuri'nin kızı Zühre arasındaki aşkı konu alır. Sinan'ın, babası Durakça gibi cengâverlikte gözü yoktur. Zühre ile evlenmesine rağmen çeşitli sebeplerden dolayı Zühre'den ayrılır ve babasının izinden cenge gider. Hafız Nuri'yle Adviye Molla sevmeye üzerine muhabbet ederken Hafız Nuri aşırı sevmenin "Hak Çalap'a şirk koşmak" (s.122) ile aynı sayılacağını söyler. Sinan'ın annesi dul kalmanın da tesiriyle yalnızlık içindedir. Ruhen sıkıldığı anlarda imdadına "Allahu Ekber" (s.126) tekbirleri yetişir. Sinan'ın başboşluğu etraftakilerce hoş karşılanmaz. Sinan'ın, Cangüzel kadına hayırsız evlat olduğu ileri sürülür. Cangüzel Kadın, Sinan'ın hayırsız evlat oluşunu "Yarabbi!" (s.131) yakarılarıyla yaratıcıya şikâyet eder.

Hafız Nuri kızı Zühre'yi başka yere yollayıp Sinan'dan uzak tutmak istese de muvaffak olamaz ve Sinan Zühre'ye göz koyar. Hafız Nuri'nin arkadaşı Macar Feridun durumu görünce iç geçirir. Arkadaşının emanetine sahip çıkamadığından ötürü "Allah'ın, vebalini [...]" (s.171) soracağını dile getirir. Zühre, Sinan tarafından terk edilince oğlu Nuri'yle sıkıntılı günler geçirir. Hayattan tat almadığını görenler Zühre'ye içerlenirler. "Allah'ın her kulu" (s.177) için kendisini feda ettiğine değinerek üzülürler. Macar Feridun bu durumun böyle devam etmemesi gerektiğini Zühre'ye anlatır. Zühre ise bu yoldan geri dönüş olmadığını çocuğunun babası Sinan'ı bırakamayacağını ve kurtuluşunun "Allah'a kal[dığını]" (s.187) söyler.

Zühre, Sarı Saltuk'tan da birçok nasihat alır. Sarı Saltuk, Zühre'ye manevi yönden destek verir. Zühre'nin "Yaratan'a olan bağı" (s.190) koparmaması gerektiğini, daraldığı zamanlarda "Allah" (s.191) demesi gerektiğini telkin eder. Zühre oğlu Nuri'yi Ciğerdelen'de şehit verdikten sonra halvete çekilir. Civardaki insanlar, Zühre'nin bu yalnızlığını kutsallaştırırlar ve Zühre'ye aşırı sevgi beslerler. Müslümanlar ve gayrimüslimler Zühre'nin ziyaretine gelerek ondan dua dilenir. Yanına gelen gayrimüslim bir kadın kısır olduğunu söyleyerek medet umar. Zühre, kısırlığın çaresinin sadece "Allah" (s.201) olduğunu belirtir. Cephede cenk eden Türk ordusu için gece gündüz tespih çeker ve dualar eder: "Tanrım, ordumuzu muzaffer kıl" (s.209).

Canzi'nin yazdığı hikâyeler sona erince Turhan kendisinde oluşan değişimden bahseder. Buhran yaşayan Turhan hastalanır ve güçsüz düşer. Buhranlı dönemlerini anlattığı bölümlerde Canzi'ye özlem duyar ve kendisini "Allah diyen cezbeli dervişlere" (s.233) teşbih eder. Canzi'den ayrılışını mukadderata bağlayarak "Hak Yaradan'ın" (s.253) kudretini vurgular. Romanda Allah unsuru genellikle günlük hayattaki

kalıplaşmış şekliyle geçer. Yine bazı bölümlerde dua amaçlı ve hayret ünlemleri olarak da kullanılır.

Dini öğelerin pek fazla kullanılmadığı Şükran Eğrilmez'in *Aldanmayan Hisler* romanında kardeş olarak büyüyen Sevim ile Sermet'in kardeş olmadıkları anlaşılır. İkili çocukluklarından gençliklerine kadar birbirlerine farklı duygular beslerler. Kardeş olmadıkları ortaya çıkınca da evlenme kararı alınır. Sevim, bebekken Emine adlı kadın tarafından bir hastane bahçesine bırakılır. Hastanede hemşire olarak çalışan Zehra çocuğu bulur. Bebeğin "Allah tarafından" (s.6) gönderildiğini düşünür. Hastanede yatan ve üç gün önce bebeği ölen bir anneye (Lamia) bebeği vermeyi düşünür. Çünkü sütü bile kesilen bu zavallı kadının bebeğini "Allah elinden al[ır]" (s.6). Lamia, hastane bahçesinde bulunarak hemşire tarafından kendisine verilen bebeği kendi çocuğu bilerek kucağına basar ve çocuğa Sevim adını verir.

Lamia'nın Sevim'den başka Sermet adında erkek çocuğu vardır. İki kardeş birlikte büyürler. Kardeşlerin birbirlerine benzememeleri etraflarınca yadırganır. Sermet bu durumdan rahatsızlık duyar. Sevim'in gerçek annesi Gülsüm, küçük yaşlarda prens Abdullah'la evlendirilerek Sara adını alır. Gülsüm (Sara) Vahap adlı bir gençle yasak aşk yaşar ve gebe kalır. Doğum olunca da herkesten gizli, çocuğu, Emine adlı kadına hastane başkasına bıraktırır. Emine işlediği günah nedeniyle pişmanlık duyar, "Allah'a karşı" (s.30) bu suçu nasıl affettireceğini düşünerek yıllar sonra olayın peşine düşer. Pişmanlığını Gülsüm'e yazdığı mektupla itiraf eder. Çocuğun yaşadığını, bir ailenin sahip çıktığını anlatır. Bu nedenle "Allah'ın" (s.31) kendilerini affetmesini ister.

Lamia Hanım'ın evinde yapılacak toplantı için hazırlıklar yapılmaya başlanır. Sevim, ağabeyi Sermet'in odasına giderek bir aksilik olmaması için hazırlıkları tekrar gözden geçirmek ister. Konuştuktan sonra "Allah rahatlık versin" (s.34) diyerek odadan çıkar. Gülsüm aldığı mektuptan sonra kızı Sevim'i görmeye gider ve ağabeyi Sermet ile gezintiye çıktıkları anda yanlarına gelir. Adres sorma bahanesiyle Sevim ile konuşmaya başlar. "Allahaismarladık" (s.41) dedikten sonra uzaklaşır. Sermet'le Sevim kendi aralarında hayallerden konuşurlar. Sevim bir gemiye binip uzak diyarlara gitmeyi istediğini söyler. Sermet dün gece gördüğü rüyanın tesirindedir. Rüyasında kardeşi Sevim'in dudaklarından öperken uyanır. Sermet isyanda bulunur: "Yarabbi niçin benim kalbime bu meşum sevgiyi verdin" (s.51). Sermet'in sarf ettiği sözler yaratıcıya isyan gibi görünse de romanın geneli göz önüne alındığında bir sığınma ifadesi olduğu anlaşılır.

Sara (Gülsüm) kızını bulduktan sonra yasak aşk yaşadığı Vahap'ın da izini sürer. Vahap kötü, perişan haldedir. Tüm gerçekleri Sara'dan duyuya yıkılır. Sara, Vahap'a ne kadar kin dolu olduğunu belirtir. Vahap, "Allah'ın zulmüne" (s.57) uğradığını, yeteri kadar acı çektiğini söyler. Sara ve Vahap, Lamia Hanım'ın evine giderek tüm gerçekleri anlatırlar. Sara, yaptığı hatanın "Allah" (s.73) tarafından cezasız kalmadığını, yıllarca vicdan azabı çektiğini ancak yaptığı tüm hataların bedelini ödemeye razı olduğunu

belirtir. Gerçekleri öğrenen Sevim, Sara'nın boynuna sarılır. Romanda kısıtlı yerde Allah inancı kullanılır. Kahramanlar işledikleri günahların Allah tarafından cezalandırılacağına inanmaları din anlayışı ile açıklanabilir. Yine kahramanların yaptıkları günahlar nedeniyle Allah'tan af dilemeleri inanç algısını gösterir.

N. Sonerman'ın *Medeniyet Söñüyor* romanı aşk teması üzerinden savaşın; insanların hayatında ne kadar yıkıcı olabileceğini ele alır. Howard ve Silviya birbirini seven iki çifttir. Mutlu günleri çok fazla uzun sürmez ve I. Dünya Harbi patlak verir. Howard cepheye alınacaktır. Silviya hamile olduğu için duruma daha çok üzülür. Howard, “Allahaismarladık” (s.27) diyerek Silviya'ya veda ederek cepheye gider. Savaş çok çetin geçer ve her gün bombalar patlar. Gazeteci küçük Bop'un olduğu gazinoya bomba düşer. Howard, arkadaşı Bop'a bir şey olmadığını umut ederek “Allah'a” (s.39) dua eder. Howard, eşi Silviya'ya mektup yazarak yaralıları ile döneceğini söyler. Rıhtıma yanaşan vapurdan yaralıları inmeye başlasa da Howard ortalıklarda gözükmeyiz. Silviya'nın içine korku ve şüphe düşer ancak “Allah'tan ümit kesilmez” (s.62) umuduyla beklemeye devam eder. Vapurdan Teğmen Morgan yaralı olarak iner. Silviya'nın yanına gelir. Eşi Howard'tan selam getirdiğini ve metin olması gerektiğini söyleyince Silviya “Oh Yarabbi!” (s.63) diyerek derin bir nefes alır.

Teğmen Morgan üstü kapalı olarak Howard'ın cepheye öldüğünü Silviya'ya anlatmaya çalıştıktan sonra “Allahaismarladık” (s.65) diyerek rıhtımdan ayrılır. Silviya, yaralı teğmenin ardından bakarak “Tanrı kurtarsın” (s.66) duasında bulunur. Yirmi yıl sonra II. Dünya Harbi başlar. İngiltere ve müttefikleri Almanya'ya karşı saldırıdadır. Rişar savaş pilotu olarak cepheye gidecektir. Anne Silviya Rişar'ın, babası Howard'ın kaderini yaşayacağını ve bir daha geri dönemeyeceğini düşünür. Rişar'ın cepheye gideceği gün “Tanrıya” (s.86) sığınarak dualar eder. Cepheye sadece Rişar gitmez. Nişanlısı Linda'nın erkek kardeşi William da savaş pilotu olarak hazırlıklara başlar. William ile sevgilisi birbirlerinden “Allahaismarladık” (s.98) sözleriyle ayrılırlar. Savaşta Rinda ve William ölür. Anne Silviya'ya kahramanlık madalyası verilir. Oğlunun sevgilisi Linda' da acı içindedir. Hem kardeşini hem sevgilisini savaşta kaybeder. Şehir bombardıman altındadır. Silviya, Linda'ya “Allahaismarladık” (s.117) diyerek veda eder ve enkaz altında ölür.

Murat Sertoğlu'nun *Yapraklar Dökülürken* eserinde Allah inancına fazla yer verilmez. Allah ögesi sadece birkaç yerde vedalaşma ifadesi olarak geçer. Roman; Reşat, Süheyla ve Kamuran üçgeninde geçer. Reşat fakir bir üniversite talebesidir. Özel dersler vererek geçimini sağlar. Süheyla ile Kamuran ise zengin ailelere mensup, şımarık gençlerdir. Süheyla'nın babası Hüseyin Bey, şımarık kızına hoca yetiştiremez. Reşat'a ulaşır ve kızına ders vermesini teklif eder. Reşat, Suadiye'deki köşke tanışmaya gelir ancak Süheyla arkadaşlarıyla plajdadır. Hüseyin Bey, duruma sitem ederek “Allah Allah” (s.8) der. Ertesi gün Reşat tekrar gelerek Süheyla ile tanışır ve derse başlarlar. İkili için sıkıcı bir ders olur. Sonraki ders zamanında görüşmek için sözleşirler ve

Süheyla “Allahaismarladık” (s.10) diyerek odadan çıkar. Bu veda sözü romanda üç yerde daha (s. 29, 33, 80) aynı şekilde vedalaşma ifadesi olarak geçer.

Fahri Zeki Önal’ın *Ay Altında* romanı gençlerin aşkları için neler yapabileceğini gözler önüne serer. Ferit ile Nahit iki iyi arkadaştır. Ferit’i hem teyzesinin kızı Kumru hem de Kumru’nun kız arkadaşı Şermin sevmektedir. Şermin’inden ise Nahit hoşlanır. Şermin, Ferit’e kavuşamaz ve Nahit ile evlenir. Evlilikleri iyi gitmez, Nahit intihar eder. Nahit’in arkadaşı Samim de Şermin’le evlenir. Şermin verem hastalığına yakalanarak ölür. Arkadaşları Kumru ile Ferit, Şermin’i her ölüm yıl dönümünde anarlar. Ferit, eski günleri anlatmaya başlar. Mülkiye Mektebinde öğrenciyken Şermin’i düşünerek hayal kurar. Hayalinde ayın kaybolduğunu, ayın yerine bir “ilah” (s.14) arandığını ve o ayın yerini doldurabilecek güzelliğin Şermin olabileceğini söyler. İlah benzetmesi olumsuz din algısını çağırıştırır.

Şermin’in babası ölünce, Şermin kimsesiz kalır ve dayısının oğlu Samim kendisiyle evlenmek ister. Şermin durumu mektupla Ferit’e bildirir ancak bir karşılık alamaz. Şermin de Samim’le evlenmemek için Nahit’le nişanlanır. Nahit, Samim’in oyunu ile kötü kadınlarla bir gece geçirir ve Frengi hastalığına yakalanır. Eşi Şermin’e bulaştırmamak için sürekli ondan kaçır. Durumunu “Allah’ım bilir” (s.56) diyerek ifade eder. Tüm yaşadıklarını da günlüğe yazar. Günlüğü okuyan Şermin, aynı hastalığa kendisinin de yakalandığını düşünür ve “Bu ne çile, Yarabbi!” (s.57) sözleriyle feryat eder. Nahit’in intiharından sonra Samim, Şermin’le yakınlaşır. En başından beri dayısının oğlu Samim ile ciddi bir ilişki düşünmez ancak şimdi içinde bir kıpırtı hisseder. Annesine bu durumun “Allah’ın isteği” (s.63) olduğunu söyler ve Samim’le evlenme kararı alır. Şermin’in hastalığı ilerleyince hastaneye kaldırılır. Samim her gün Şermin’in başında nöbet tutar. Kumru, Şermin’i ziyarete gelince Şermin eski günleri hatırlayarak mutlu olur. Kumru, “Allahaismarladık Şermin” (s.69) diyerek hastaneden ayrılır.

İhsan Koza’nın *Senede Bir Gün* romanında Allah inancı roman boyunca kullanılır. Eserde; Emin ile Nazlı’nın acı dolu aşk öyküleri ele alınır. Roman, Malatya’da bir bankada çalışan kişinin İstanbul’a yaptığı gezileri günlüğüne geçirmesiyle başlar. Bankacının, yazları gezintiye çıktığı Çamlıca tepesindeki yaşlı kadın ve erkek dikkatini çeker. Yaşlı kadın (Nazlı) hayatlarını bankacıya olduğu gibi anlatmaya başlar. Yıllar önce Bulgaristan’ın Yanbolu kasabasında yaşayan bu aile Yüzbaşı Kiril’in zulmünden İstanbul’a kaçmak zorunda kalır.

Nazlı güzel bir genç kızdır. Ağabeyinin arkadaşı Emin’le aşk yaşarlar. Yüzbaşı Kiril, Nazlı’ya ulaşmak için her türlü yolu dener, buluşmak için bahaneler arar. Nazlı’nın ağabeyi Tosun, Nazlı’nın Kiril’e meyledebileceğini düşünüp “Allah göstermesin” (s.32) diye korkar. Kiril, Tosun’u oyuna getirerek öldürür. Suçu Emin’e atmak istediği için Emin kaçak durumuna düşer. Gizlice Nazlı’nın babası Hilmi Efendi’nin yanına gelerek Yanbolu’dan kaçmaları gerektiğini söyler. Hilmi Efendi,

Emin'in başına bir felaket geleceğinden endişe ederek "Allah korusun" (s.44) der. Emin, Nazlı ile de görüşerek onu ne kadar sevdiğini anlatır. Bir aksilik olup birbirlerine kavuşamayacaklarından korksa da "Allah büyük" (s.46) düşüncesiyle yaratıcıya sığınır. Emin, Salih Efendi ile anlaşarak aileyi Yanbolu'dan İstanbul'a taşımak ister. Bulgar askerleri sürekli devriyede oldukları için sağ salım göç etmeleri zordur. Cıvarı iyi bilen Salih Efendi'den yardım alırlar. Salih Efendi, aileye ihanet ederek planı Yüzbaşı Kiril'le paylaşır. Aile yola çıkar ancak Emin, Salih Efendi'nin hareketlerinden şüphelenir. Kiril, askerleriyle ailenin peşine düşer. Emin, Kiril ve askerlerini oyalamak için ateş ederken yaralanır. Nazlı'ya "Allahaismarladık" (s.67) sözüyle veda eder.

Emin, yaralı olarak ele geçirilir ve Bulgar hapishanelerine gönderilir. Hapishanedeki diğer mahkûmlar Emin'i yaralayan kurşunu çıkarırlar. Emin baygın halde yatarken yaşayıp yaşamayacağı "Allah'a kalır" (s.113). Emin gözlerini açınca olanları anlatır. Nazlı, Emin'in ayrılığına dayanamaz, yataklara düşer. Hilmi Efendi, Nazlı'yı evlendirmek istese de Nazlı kabul etmez. Nazlı, Emin'i tekrar görebilmek için "Allah'a yalvarır" (s.130). Gece gündüz dua eder: "Allah'ım onun sağ olduğunu bileyim" (s.131). Emin, Bulgar mahkûmiyetinde Nazlı'ya ulaşır umuduyla mektup yazar. Mektubunu "Allah'tan ümit kesilmez" (s.161) sözüyle sonlandırır ve bir müddet sonra da arkadaşlarıyla hapisten firar ederler. Yolculuk esnasında kendi gibi firar biriyle tanışır ve Nazlı'nın kendi için yaktığı türküyü dinler. Türkü Emin'i derinden hüzünlendirir. Nazlı'dan ayrı kalışını sitem ederek dile getirir: "Allah'ım ne büyük günahım varmış" (s.204).

Romanda güçlü bir Allah inancından söz edilebilir. Kahramanlar yaşadıkları olaylar gereği yaratıcıya/Allah'a sığınır. Kişilerin Allah inancı olaylar karşısında güçlü kalabilmelerine olanak sağlar.

Esat Mahmut Karakurd'un, *Sokaktan Gelen Kadın* romanında ahlaki yönden düşük bir kadının maceralarını anlatır. Semra, paraları için kendinden yaşlı erkeklerle düşüp kalkar. Cemil de bu erkeklerden biridir. Hali vakti yerinde olan Cemil, Semra ile ilişki yaşar. İkili birlikte oldukları bir gün Semra, sarhoşluğun etkisiyle Cemil'den adı verilmeyen kitabın bir bölümünü okumasını ister. Kitabın bahsedilen bölümünde Cahiliye Dönemi şairlerinden İmruül Kays'ın (Savran, 2000: XXII, 237-238) ne kadar cazibeli, "Tanrı kibirli" (s.3) erkek olduğu anlatılır. Semra, Cemil'den usanınca da başka bir erkeğin kollarına atar kendini. Bu genç erkek Semra'nın tensel bir düşkünlüğün içinde olduğunu anlayınca "Yarabbi" (s.13) nidasıyla şaşkınlığını belirtir. Semra, tensel hazza ulaştığında bu delikanlıdan da aynı Cemil'den ayrıldığı gibi "Allahaismarladık" (s.14) diyerek ayrılır.

Semra bohem hayatını yaşarken bir beyefendinin kendisiyle görüşmek istediği haberini alır. "Allah Allah!" (s.17) diyerek şaşır ve beyefendiyle görüşür. Görüşmede zengin bir iş adamı olan Şinasi Bey'in oğlu Selim'i kendisine âşık etmesi için teklif alır. Ava giden avlanır misali Semra zamanla Selim'e bağlanarak âşık olur. Selim balık

tutarken Semra onu izlemek ister. Selim'in kendinden emin tavırları Semra'yı kızdırır. Semra, "Yarabbi!" (s.59) diyerek iç çeker. Semra ile Selim birbirlerini süzerken aynı zamanda birbirlerine laf atarlar. Selim, Semra'ya, "Tanrıya inanır gibi güzelliğine" (s.60) inandığını vurgular. İkili aşk sarhoşluğu içinde birbirlerine sevgilerini itiraf ederler. Semra, bir erkeğe bu kadar bağlandığına şaşırır ve bunu "Tanrının intikamı" (s.80) olarak görür.

Semra vicdan azabına dayanamaz ve bir mektup yazarak tüm gerçekleri Selim'e anlatır. Semra'nın yardımcısı Mariska da gerçekleri öğrenince şaşırarak "Allah Allah" (s.94) der. Hiçbir erkek karşısında eğilmeyen, mağrurluğunu muhafaza eden Semra'nın Selim karşısında nasıl da eriyip çözüldüğünü gördükçe "Yarabbi" (s.95) nidalarına başvurur. Selim, Semra'yı gerçekten sevdiği için onu yine kabul eder. Birlikte yaşayıp mutlu olabileceklerini belirtir. Semra, Selim'e olan duygularını anlatmaya çalışır: "Allah gibi seviyor, Allah gibi korkuyorum" (s.103). Semra'nın benzetme yaptığı cümleler olumsuz din algısı olarak yorumlanabilir. Selim'in babası Şinasi Bey bu ilişkiyi onaylamaz ve Semra'dan oğlunun peşini bırakmasını ister. Semra ve Selim bu teklifi reddederler. Semra her seferinde Allah'ı şahit tutarak Selim'i sevdiğinden bahseder. (s.110)

İkili birlikte yaşamaya karar verir. Arkadaşlarıyla birlikte oldukları meclise Semra'nın eski âşıklarından Cemil gelir. Semra'ya hakaret ederek böyle günahkâr bir kadının temiz bir mecliste nasıl bulunabileceğini haykırır. Semra, Cemil'e gözyaşları içinde susmasını haykırır: "Allah aşkına sus artık" (s.138). Semra salondakilere uzunca nutuk çeker. Her insanın namus bekçiliği yapmadan önce kendisini hesaba çekmesi gerektiğini haykırır. Selim'le birlikte olamayacağına kanaat getiren Semra salondan çıkar: "Allah bundan sonra bana rızkımı, ıstırap olarak verecek" (s.144). Eserde Allah inancı günlük hayattaki karşılığıyla yer alır. Kahramanlar genelde şaşırma, hayret, vedalaşma, kızgınlık ifadelerini Allah ögesiyle belirtirler. Allah ifadesi romandaki olayların akışında önemli bir etkiye sebep olmaz. Bu nedenle din dili bu bölümde güçlü kullanılmaz.

Sadi Günel'in *Onun Sesi* romanında adı verilmeyen başkişi elinde diplomalarla iş arayan bir sanatçıdır. Anadolu'nun muhtelif bölgelerinde çalışır. Arkadaşının tavsiyesiyle zengin bir ailenin çocuğuna ders vermeye köşke gider. Köşke giden anlatıcı gençlik aşkı yaşadığı Münevver'le karşılaşır. Münevver'in on dokuz yaşındaki üvey kızı Celadet'e ders vereceğini öğrenir. Anlatıcı geçmiş yaşantısından bahsederken Münevver'le tanışmasını anlatır. Üniversite yıllarında bir arkadaşının evinde Münevver'i gördüğünü ve babasının "Allahlık" (s.29) bir adam olduğunu belirtir. Kahraman anlatıcı derslere başlar ancak Celadet ile aralarında duygusal yönden yakınlaşma olur. Bir tartışma sırasında anlatıcı Celadet ile öpüşür. Celadet bunun bir anlık heves olduğunu, neden böyle bir şey yaptığını söyleyince anlatıcı evden çıkıp gider. Saatler sonra eve döner. Münevver Hanım, anlatıcıyı görünce "Neredesin

Allahaşkına!” (s.66) diyerek sitem eder. Başkişi aile ile iyice yakınlaşır. Davetlerin, salonların aranan ismi olur. Bir gece hep beraber otururlarken bilmece oyununa başlarlar. Münevver “Allah rahatlık versin!” (s.159) diyerek uyumaya gider. Celadet başkişiye mektup yazar. Başkişi mektubu okuyunca bunun aşk itirafı olduğunu anlar. Celadet “Ulu Tanrım!” (s.167) nidasıyla yaratıcıya yalvarır.

Anlatıcı Mübahat’la evlendikten sonra maddi sıkıntılar çeker. Barlarda keman çalar. Mübahat gebedir ve doğumu yakındır. Anlatıcı onlara iyi bir hayat sunmak için para kazanmaya çalışır. Mübahat’tan gelen mektuplar İstanbul’daki teyzesinin evine gelir. Teyze kızı mektupları anlatıcıya verirken, Mübahat’ın kendi başına doğum yapacağı konusunda latife eder. Anlatıcı bunun imkânsız olduğunu, kendisi olmadan Mübahat’ın asla bir şey yapamayacağını belirtince teyze, “Allah’ın işine ne diye karışıyorsun?” (s.130) şeklinde serzenişte bulunur. Mübahat İstanbul’a gelir ve doğumunu gerçekleştirir. Başkişi ile Anadolu’nun bir şehrine yerleşip ev tutarlar. Çekirdek aile o kadar mutludur ki “Tanrıdan sağlık dileklerinden başka” (s.185) bir ihtiyaçları olmaz.

Başkişi komşu kızı Sabiha’yla yıllar sonra vapurda karşılaşır. Sabiha ile geçmişte ilişki yaşasalar da ayrılırlar. Sabiha’nın halasının kızı olan Azize’nin yanına giderler. Gece olunca evden ayrılır ancak hırsızların saldırısına uğrayarak bacağından yaralanır. Tekrar Azize ile Sabiha’nın olduğu eve döner. Azize ve Sabiha başkişi ile gece gönlünü eğlendirir. Başkişi sabah olduğunda farkına varır. Yüzbaşı, başkişinin halini görünce “Allah aşkına” (s.209) neyin var diye sorar. Anlatıcı kahraman, Sabiha ve arkadaşlarının attığı iftirayı anlattığı bölümde “Tanrı o kadar büyüktür ki” (s.225) hepsinin iftirasını boşa çıkardı diyerek haklılığını söylemek ister. Romanda kahramanların bilinçli olarak kullandığı Allah inancı sadece burasıdır. Diğer yerlerde geçen ifadeler günlük hayatta kullanılan kalıplaşmış ifadelerdir.

Reşat Engin *Satılmış Bakire* eserinde şehvet düşkünü bir anne (Şeküre) ve kızının (Seniha) yaşamlarını anlatır. Roman konusu itibariyle din ve inanç unsuru bakımından sınırlıdır. Allah inancı da fazla kullanılmaz. Sadece günlük hayattaki şekliyle romanda yer alır. Seniha Edirne’deki lise hayatından bahsederken gençlik aşkı Fatin’dan bahseder. Fatin çok utangaç mizaçlı bir gençtir. Seniha bu duruma şaşırarak “ne kadar temiz bir çocuk Allah’ım” (s.9) diye şaşırır. Seniha’nın babası ölünce aile İstanbul’a taşınır. Seniha’nın annesi, genç Cemal Bey’le takılmaya başlar. Cemal, aileyi sık sık ziyarete gelir. Şeküre, kızı Seniha’yı Cemal’le tanıştırır. Cemal, Seniha’nın güzelliğini görünce etkilenir: “Allah bağışlasın, Allah korusun” (s.20). Seniha daktilo kursuna giderken Fatin’e rastlar. Fatin’le muhabbet ederler ve Seniha “Allahaismarladık” (s.28) diyerek ayrılır.

Cemal içki içmesi için Seniha’ya ısrar eder. Seniha bu ortamda hastalanarak yataklara düşer. Uzun zaman sonra Seniha kendisine gelir. Şeküre, kızının iyi olmasını “önce Tanrı’ya, sonra da Mehmet Bey’e” (s.43) borçluyuz der. Mehmet Bey yaşlı ve

kadın düşkün zengin biridir. Seniha'yı elde etmek ister. Şeküre, durumu anlayınca kızını Mehmet Bey'e karşı kullanır. Ev kirasını Mehmet Bey'e ödetir. "Aman Yarabbi! Ne hovarda adam Allah'ım" (s.47). Seniha annesinin düşkün bir kadın olduğuna kanaat getirmek istemese de hakikatler her geçen gün Seniha'nın yüzüne çarpar. Seniha "Allah'ım!" (s.52) nidalarıyla üzmekten başka bir şey yapamaz. Mehmet Bey, Seniha'yı kontrol etmesi için doktor getirir. Doktor, Seniha'nın üzülmemesi ve yorulmaması gerektiğini belirtir. "Allahaismarladık" (s.70) diyerek odadan çıkar.

Mehmet Bey, Seniha ile evlenir. Cemal, Seniha'yla yalnız kaldıkları bir gün Mehmet Bey'in başka biriyle evli olduğunu hatta gençliğinde annesiyle ilişkisi olduğunu itiraf eder. Seniha bu sözler karşısında şaşırır. "Allah aşkına sus artık" (s.96). Seniha annesiyle konuşurken Mehmet'in bahsi konu olur. Şeküre, kızına kocasını sevip sevmeyi sorunca Seniha yeminle sevmeyi söyler. Bu sözler üzerine Şeküre "Allah için o da acınacak adam" (s.108) şeklinde karşılık verir. Seniha, hayattan umudu kalmayan bir kadın çaresizliğiyle Şinasi'ye sığınır. Seniha, tüm hayatını, erkeklerle ilişkilerini tüm gerçekleriyle Şinasi'ye anlatır. Seniha, Şinasi'den kendisine sahip çıkmasını, kendisini kötü hayatından kurtarmasını ister. Şinasi tüm masumluğuyla kabul etse de Seniha eski hayatına devam eder. Yıllar sonra tekrar Şinasi ile karşılaşınca, pişmanlık duyar. Seniha temiz olduğunu etrafındaki kadınlara "Ne olur, söyleyin Allah aşkına!" (s.127) diyerek haykırır.

Allah ögesi Reşat Engin'in *Çapkın Subay* romanının birçok yerinde geçmesine rağmen olayların akışında önem arz etmez. Allah ögesini günlük hayattaki kullanımlarıyla eserde yerini alır. Romanın başkahramanı Onur, Yüzbaşı rütbesinde bir Türk subayıdır. Onur yakışıklılığı ile tüm dikkatleri üzerine çeker. Gazinoda, Onur hakkında türlü dedikodular yapılır. Genç kızlar Onur'un ne kadar yakışıklı olduğunu anlatınca Ayten merak edip Onur'u görmek ister. Onur'u gazinoda otururken gören kızlar heyecanlanır. "Allah aşkına! Sahi mi?" (s.17) şeklinde tepki verir. Yüzbaşı'nın yanında bir bayan vardır. Kızlar bu bayanı merak edip görmek ister. Ayten, arkadaşlarını "Allah aşkınıza bir münasebetsizlik" (s.18) olmasın diye uyarır. Gazinodaki Onur, Ayten ve Suna'nın çocukluklarından tanıdıkları bir simadır. Kızlar yıllar sonra karşılaşınca Onur ile muhabbet etmek isterler. Suna, Onur'la yalnız kalınca aşkını itiraf eder. Yüzbaşı "Allah aşkına" (s.30) rezil olacağız diyerek Suna'yı uyarır.

Ayten'in etrafındaki kızlar bu yakışıklı subayı nereden tanıdıklarını sorarlar. Ayten Onur Yüzbaşı'nın kim olduğunu ve neler yaptığını anlatmaya başlar. Onur'dan herkes "Allah için tam emir subayı" (s.40) diye övgüyle bahseder. Hümeysra ile Yüzbaşı'nın karşılaşması da kızlar sayesinde olur. Yüzbaşı, muziplik yaptıkları için Suna ile Ayten'in saçını çeker. Hümeysra araya girer ve ikili arasında yakınlaşma olur. Suna ile Ayten çocukluklarından beri Onur'u sevmektedirler. Onur, Hümeysra ile nişanlanır. Ayten haberi duyunca baygınlık geçirerek kafasını çarpar. Hastaneye Ayten'in durumunu öğrenmek için babası gelir. Doktorlar Ayten'in iyi olduğu ancak

hafızasını kaybetme riskinin olduğunu belirtir: “Allah’tan ümidi kesmemek lazım” (s.82). Onur hastaneye gelerek Ayten hakkında bilgi alır. Ayten’in bu duruma düşmesinde kendini suçlu hisseden Onur ölmeyi bile düşündüğünü söyler. Suna’nın büyük annesi Şaziment bu sözler üzerine Onur’a kızar. Onur pişman olduğunu belirterek af diler. Şaziment, torunu Suna’nın da başına böyle bir hadise geleceğinden aylarca şüphelendiğini, neler çektiğini “Allah’ın bileceğini” (s.88) söyler.

Onur vicdan azabıyla Hümeysra ile olan nişanını bozmak için Hümeysra’nın evine gider. Hümeysra ve annesi yaşanan olaylar karşısında büyük bir tevekkül içinde sessiz kalmayı tercih ederler. Onur nişanı atacağını söyleyince Hümeysra tabancayla intihar eder. Üst komşular bağışmalara koşarak gelir. Onur, Hümeysra’yı o halde görünce kendini kaybeder. Komşulardan biri tıbbiye talebesidir ve hemen müdahale etmek ister. Onur, talebeyi “Allah’ın gönderdiğini” (s.105) söyler. Zamanla Ayten de Hümeysra da iyileşirler. Hümeysra, hiçbir erkek için kendinden vaz geçmeyi doğru bulmadığını Ayten’e söyler. Aşırı fedakârlığın iyi sonuçlanmayacağını, kimseye, özellikle de “Allah gibi taptığın Onur’a bile” (s.124) diyerek nasihat eder. Hümeysra’nın, Ayten’in Onur’a karşı beslediği sevgiyi Allah’a tapma benzetmesi din dilinin abartılı kullanıldığını gösterir.

Vedat Tanca, *Belki Bir Gün* eserinde Lemi ile Füsün’un ilişkisini anlatır. Lemi deniz subayıdır. Lemi’nin yakın dostu Nihat trenle sıladan döner. Nihat’ı karşılamaya Lemi gider. Nihat’ın eşi Lemi’yi yemeğe davet eder ama Lemi gönülsüzdür. Nihat, “Kuzum Allahaşkına” (s.8) dese de Lemi yemeğe kalmadan gider. Birkaç gün sonra Lemi Nihat’ı ziyarete gelir. Lemi’nin üzgün olduğunu anlayan Nihat, neler olduğunu sorar. Lemi de başından geçen macerayı anlatır. Füsün’u kartopu savaşımdan kurtardığını ve Füsün’un annesinin teşekkürüne geldiğini söyler. Füsün’un annesi “Allah’a ısmarladık” (s.23) sözüyle evden ayrılır.

Lemi ailesine Füsün’dan hoşlandığını ve evlenmek istediğini belirtir. Füsün’un teyzesi Lamia, Füsün’un sözlü olduğunu söyler. Füsün, istemediği biriyle babasının zoruyla sözlüdür. Lemi duruma üzümekle beraber çaresizdir. Füsün’la sahilde buluşarak durumu konuşmaya başlarlar. İkili de ilişkilerindeki çaresizliğin farkındadır. Füsün, geceleyin Lemi’den ayrılmamak ve Lemi’yle evlenmek için dua ettiğini anlatır. Füsün ettiği duanın “Allah’a ulaştı[ğın]” (s.51) söyleyerek Lemi’ye moral verir. Lemi, Füsün’u çok sevmesine rağmen ondan ayrılmak zorunda kalır. Füsün başka birisiyle (Haydar) nişanlanma kararı alır. Lemi Füsün’un nişan merasimini izlemek için karşı otelin odasını kiralar. Nişanlanma merasimini izlediğini söyleyince Füsün “Kuzum Allah aşkına” (s.62) diyerek şaşırır.

Füsün’un pederi Ragıp Bey, sert mizaçlı, katı bir adamdır. Kızını da kendi istediği biriyle evlendirmek ister. Füsün, Lemi’yi çok sevdiği için evden kaçır. Füsün, yumuşak huylu, babasının sözünden çıkmayan bir kızdır. Füsün’un bu derece uç bir eylem göstermesi Lemi tarafından mucize olarak adlandırılır. Mucizeyi gerçekleştiren

“Tanrıdır” (s.84). Lemi bu sahneyi romanın ilerleyen sahnelerinde de tahayyül ettikçe bu durumun gerçekten “Tanrının işi” (s.110) olduğuna kanaat getirir. Lemi’nin annesi Manisa’daki çiftliği satmaya karar verir. Lemi, yolculuk için hazırlık yapar. Herkes “Allah’a emanet” (s.143) diyerek karşılık verir. Lemi, Manisa’dan sonra İzmir’e dayısının yanına ziyarete gider. Dayısının kızı Meliha ile çok iyi anlaşır. Lemi’nin dayısı, kızını çok sevdiği için Meliha’nın evlenmesini istemez. Herkese de bu fikrini açıklar: “Allah’ın bildiğini kuldane saklıyayım” (s.160).

İzmir’de Lemi, dayısının kızı Meliha ve Meliha’nın arkadaşı Benek’le gezintiye çıkar. Onlarla epey vakit geçirir. Benek, Lemi’ye zamanla âşık olur ve durumu arkadaşı Meliha’ya açar. Meliha dayısının oğlu Lemi’ye Benek’in kendisini sevdiğini söylediği zaman Lemi şaşırır ve kendinden geçerek düşüncelere dalar. Lemi’nin elini çakı kesmiştir ancak Lemi bu atmosferde kendinde olmadığı için farkında değildir. Albayın savaş zamanında cephe “Allah Allah” (s.182) naralarıyla vurulduğunu hissetmemesini temsil gösterir. Nihat’ın kızı Meral’i gezmeye çıkardığı bölümde Meral, park yerine tarihi yerlere götürülür. Meral ilk defa gördüğü İstanbul’un semtlerini ağzı açık seyre dalar. Tophanedeki camilerin çokluğunu görünce şaşırır. “Allah babanın ne kadar çok evi varmış” (s.192) diyerek hayretini dile getirir. Yazarın çocuk Meral üzerinden “Allah baba” ifadesini kullanması din algısıdır.

Tarihi roman olan Ilgaz Vahap Nevruzhan’ın *Süyüm Bike* eserinde Allah, geniş yer tutar. Sevim Bike kahraman, bilgili, güzel bir kızdır. Çevresi tarafından çok sevilir. Yarışlarda, at sürmede hep birinci gelir. Düzenlenen şenlikte yine birinci gelince İsmail Mirza, beğenisini dile getirir: “Maşallah, Allah özenmiş de yaratmış” (s.10). Sevim’in babası Yusuf Mirza vatansever biridir. İsmail Mirza’yı Ruslara yakın olduğu için sevmez. Güzelliklerin “Allah vergisi” (s.11) olduğuna değinerek içten içe İsmail Mirza’ya acır. Sevim, İsmail Mirza’nın genç ve yakışıklı oğluna sevdalanır. Babasının İsmail Mirza ile arasının soğuk olmasına üzülür. Babası ile İsmail Mirza’nın aralarının düzelmesi için “Allah’ı anar” (s.18). Yusuf Mirza çocuklarını da alarak Ajderhan’daki isyana gider. Saraydaki herkesin bakışı, görüşü farklıdır. Bazı bakışlarda dostluk ışığı, bazılarında ise düşmanlık vardır. Yusuf Mirza topluluğa “Allah’ın.... verdiği iki dünyadaki” (s.24) mutluluğunun yeterli olduğunu, tek derdinin vatan olduğunu vurgular.

Yusuf Mirza’ya bir elçi gelerek Kazan Hanı Can Ali Hanın Sevim Bike’ye talip olduğunu söyler. Yusuf Mirza duruma çok şaşırır. Yusuf Mirza durumu kızı Sevim’e anlatır. Sevim, gönlünde başka birisinin olduğunu söylese de babası Sevim’i vatanın geleceği için bu evliliğin gerçekleşmesi gerektiğine ikna eder. Sevim’in gelin gittiği gün “Allahüekber, Allahüekber” (s.43) sesleri göğe yükselir. Sevim, Uluğ Mehmet Han’ın hayatını okuduğu eserde Han, askerlerini kendisine bağlılığını görüp atından inerek secdeye kapanarak yaratıcıya yönelir. “Ulu Tanrım” (s.53) nidalarıyla küffara saldırır.

Kazak Hanı, Rus asimilesi bir Türk'tür. Devletin kararlarını Rus sarayının menfaatine göre verir. Durumu fark eden Sevim, engel olmaya çalışsa da bir türlü muvaffak olamaz. Kazak Hanı, Sevim'e âşık olduğu için dediklerini yapacağını söyler ama pek başaramaz. Bulat Bik, Han'ı öldürür. Ruslar şehre saldırı için hazırlık yaparlar ve büyük bir orduyla Kazan'a gelirler. Sevim, düşmanın bu kadar çabuk ve kolay geldiğini görünce "Aman Yarabbi!" (s.85) diyerek endişesini ifade eder. Kırım Hanı Sefa Giray, Kazan'a yardıma gelir ve düşmanla savaşaacağını Sevim'e söyler. Sevim bu habere sevinir: "Tanrım vatan ve millet için hayırlı kılsın" (s.86) Aylar sonra Sefa Giray'ın Sevim'i ziyarete geleceği haberi verilir. Sefa Giray, Sevim'e talip olur ve ikili evlenir. Çiftler mutluluk içindeyken Rusların büyük bir orduyla saldırıya geçeceği haberi gelir. Sefa Giray, Sevim'i öptükten sonra "Allahaismarladık Bike" (s.96) diyerek ayrılır.

Sevim, Sefa Giray'a çocuk vermek için can atar. Bir gün kadınlar Sevim'in gebe olduğunu Sefa Giray'a müjdeler. Sefa Giray haberi duyunca sevincinden hediyeler dağıtır. Sevim dünyaya erkek çocuğu getirir. Çocuk büyüyüp konuşmaya başlayınca Sefa Giray en çok kimi sevdiğini sorar. Çocuğa bu tür sorular karşısında "evvela Tanrımı" (s.108) seviyorum demesini söyler. Sefa Giray'ın ölümü üzerine Kazan şehri kaynamaya başlar. Şehrin ileri gelenleri tahtta hak iddia ederler. Rus Çarı okuyunca Kazan'ı yıkıp yakacağına ve Sevim'i de esir alacağını belirtir. Haberler üzerine Sevim Bike savaş hazırlıklarına başlar. Rus elçisi gelerek Sevim Bike'nin teslim olması halinde Kazan şehrine dokunulmayacağını söyler. Sevim Bike de teklifi kabul edeceğini, bunun kaderi olduğunu belirtir. Kazan yöneticileri Sevim'e karşı gelmek isterler. Sevim kararına saygı duyulmasını bekler. "Allah'a karşı gelinmez" (s.135).

Fikret Arıt'ın *Güzel Yuana* romanında Agâh Bey, Hristiyan bir kadınla (Melpi) ilişki yaşar. Yaşanan ilişkinin meyvesi Yuana olur. Yuana Müslüman bir baba ile Hristiyan bir ananın çocuğudur. Agâh Bey, Yuana'yı evlatlığı Abdurrahman ile nikâhlamak ister. Yuana, Aristo adlı bir genci sevdiği için bu izdivaca gönlü olmaz. Aristo tek çarenin kaçmak olduğunu belirtir ve Yunanistan'a kaçmayı düşünürler. Yuana kaçış günü babası Agâh Bey'e mektup yazar. Mektubunu da "Allahaismarladık" (s.31) ifadesiyle sonlandırır. Yuana, annesi Melpi ile Yunanistan'a kaçarak bir ev tutarlar. Komşuları, yabancı aileyle ilgilenir. Yuana'nın güzelliği karşısında "Allah, Allah..." (s.35) diyerek şaşkınlıklarını ifade ederler. Aristo sözünde durmaz ve anne kızı Yunanistan'da bir başlarına bırakır. Komşuları destek olmak için "Allah'tan ümit kesilmez" (s.35) sözleriyle tesellide bulunurlar.

Anne kız Atina'da çaresiz başlarına mektup yazarak durumu Agâh Bey'e bildirerek af dilerler. Agâh Bey, Abdurrahman'ı Atina'ya gönderir. Abdurrahman, Aristo'yu neden polise ihbar etmediklerini sorunca Yuana, Birak Allah'tan bulsun cevabını verir. Abdurrahman, yaratıcının kötü insanların maddi cezasını bu dünya da ruhi cezayı da ahirette verdiğini söyler. Maddi ceza içinde "Allah'ın bu işe memur ettiği

kul” (s.44) olarak kendisini yetkili görür. Yuana, Yunanistan’da Stefanos ile tanışır. Stefanos, Yuana’dan etkilenir ve ikili yakınlaşarak nişanlanma kararı alır. Stefanos, düğünden bir hafta önce Patrikhane’deki muameleyi yaptırmak için Yuana’nın kimliğini ister. Melpi kızına kimliği vereceği zaman kimlikte baba hanesinin boş olduğunu görür. Bir gecelik yasak aşkını, “Allah’ın merhametine” (s.87) sığındığı günahını hatırlar.

Yuana ile Stefanos’un nikâhlarının kıyılacağı gün Melpi’nin gayrimeşru sonucunda Yuana’yı dünyaya getirdiği ortaya çıkar. Stefanos’un babası evliliğin olamayacağını bildirerek nikâhı sonlandırır. Stefanos ile Yuana ayrılmak zorunda kalır. Yuana, acılı günler geçirir ve Yanopulos’la yakınlaşır. İkili inanç üzerine konuşurken Yanopulos, insanların çoğunun bilinçsiz bir inanmaya sahip olduğunu vurgular: “Allah’a anlamadan inanıyor” (s.115). Yuana’ya Nikola adlı bir genç daha tutulur. Duygularını Yuana’ya açar. Yuana yaşadıklarının tesiriyle duygusuzlaşır. “Allah’ım insanlar ne kadar değişiyor” (s.130) sözüyle kendisindeki değişimin altını çizer.

Yuana yaşanan tüm bu hadiselerden sonra Mısır’a döner. Mısır’da Alberto adında heykeltıraşla tanışarak yakınlaşır. Alberto, Yuana’nın heykelini yapmaya başlar ancak Yuana kanser olduğunu ve acilen ameliyat olması gerektiğini öğrenir. Alberto, Yuana ile evlilik kararı alır. Yuana, Alberto’ya geçmiş hayatını anlatmak ister. Alberto önceden “Allah’a inandığını” (s.164) ama şimdi sadece kendi duygularına inandığını belirtir. Yuana, hastalığı ilerleyince hastaneye yatırılır. Yuana hastalığın verdiği çetin acılarla boğuşarak doktorlardan “Allah rızası için” (s.173) sözleriyle yardım ister. Birkaç gün sonra da ölür. Melpi kızının mezarından bir an olsun ayrılmak istemez. Mezar görevlileri Melpi’yi hastaneye kaldırır. Stefanos, Melpi’yle ilgilenir. Melpi, yerinin kızının mezarı olduğu vurgular. Stefanos’a “Allahımsarladık!” (s.189) diyerek ayrılır.

Tarihi deniz romanı olan Kadircan Kafilî’nin *Korsan Yuvası* eseri olayların cereyan etmeye başladığı köyün tasvir edilişiyle başlar. Ovacık Köyü, farklı dinlere inanan insanlarla doludur. Kimse kimsenin inancına karışmaz. Köyde Müslümanlar ile Hristiyanlar özgürce ibadetlerini gerçekleştirirler. İnsanlar camide “Allah’ın huzurunda” (s.5) namazlarını kılarken korsanlar köye baskın yapar. Petronas, köyde altın olduğunu ileri sürerek korsanları getirir de köyde altın olmadığı anlaşılır. Korsanların reisi Petronas’ın kendilerini kandırdığını anlayarak onu cezalandırır. Yanındaki Yahudi’ye benzeyen adama seslenerek köydeki insanların ne kadar düka edeceğini sorar. Yahudi’ye benzeyen adam esirlere fiyat biçer. Yıllar önce korsanlara esir düşen adam “Allahaşkına bırakın” (s.14) diye yalvarsa da korsanlar bu adamı bırakmazlar ve kendilerinin lehine çalıştırırlar.

Korsanların istediği para gelince de korsanlar sözünde durarak köylülere dokunmadan giderler ancak o kargaşada bir köylü öldürülür. İmam Abdullah mevtanın ağabeyine teselli vermek amaçlı Allah beterinden korusun der. Adam daha beteri ne olabilir diye kızınca imam eski devirlerde yaşanan bir kıssayı anlatır. Kıssada idama

mahkûm biri sürekli “Allah’a” (s.24) söver. Yanlarındakiler şükret daha fenası da olabilir dedikçe adam daha çok söver. Sonunda adamı asmak yerine kazığa geçirme cezası verilir. Tımar Beyi köylülerden vergiyi toplamak için geldiğinde köylüler durumu anlatır. Tımar Beyi bahane kabul etmeyerek vergiyi ister. Köyün ileri gelenleri ricada bulunsa da Tımar Beyi ikna olmaz ve bazılarını ceza verir. Köyün imamı duruma müdahale etmek ister: “Yoktan var etmek Allah’a mahsustur” (s.36).

Tımar Beyi ikna olmaz ve Veli Koca’yı atının arkasına bağlayarak sürükler. Veli Koca o günün akşamına ölür. Veli Koca’nın oğlu Cin Ali, intikam için köyden ayrılır. Cirit oyunlarında fırsatını bularak Tımar Beyi’ni öldürür. Tımar Beyi’nin adamları Cin Ali’nin peşine düşerek “Allah için tutun” (s.59) diyerek bağrıışır. Romanın sonlarında Fatih Sultan Mehmet Akdeniz’de hâkimiyet sağlamak amacıyla çoğu yere fetihler düzenler, çıkarmalar yapar. Papa, durum üzerine Avrupa’nın her bir yanına elçiler göndererek haçlı ordusu toplamak ister. Papa’nın yardım istediği bölge liderlerinden biri Patmos Adası’nın korsanıdır. Cin Ali bu fırsatı değerlendirerek korsanlardan intikam almayı düşünür. Reisten izin alarak Fatih Sultan Mehmet’i öldürmek için hazırlık yapmak ister. Reis bu işin mümkün olamayacağını söyleyince Cin Ali, ne kadar istekli olduğunu belirtir: “Din uğrunda canımı veririm ve Allah tarafından takdis olunurum” (s.153).

Nihat Tangüner’in *Sarhoş Şehir* adlı eserinde Kont Drayn, sevgilisi Donna Aspasya ve Kont Drayn’ın yakın arkadaşı Sarron David’in başından geçen polisiye türünde olaylar ele alınır. Donna, sevgilisini kurtarmak için Hâkim Rubi’yi öldürür ve kaçak durumuna düşer. Drayn’ın yakın dostu Sarron da bu yolculukta Donna’ya yardım eder. İskenderun’a gelince Başrahip Rodiris ile görüşürler. Başrahip “Allah’a çok tutkun” (s.5) bir din adamıdır. Sarron David felsefeye meraklı bir kişidir. Felsefeyle ilgili başyapıt denecek eserleri okur. Paris’te halkın “Allah’a baba” (s.9) demesine çok kızar. Bu durumun “Allah’ı tanımamak olduğunu” (s.9) söyler.

Sis bölgesindeki kiliselerin çoğu yozlaştığı için halk gerçek dinden kopuktur. Sis bölgesinde yaşayan insanlar sapkınlık içindedir. Başrahip Pitus ve yardımcısı Zuten çan çaldıktan sonra kadınları manastıra sokarlar ve içkili eğlence düzenlerler. Kısa süre sonra Sarron David, başrahip Pitus ve Zuten’in kötü bir adam olduğunu anlar. Onlarla dini münakaşalara girer. Allah’ın varlığını sorgular. Allah’ın var olmadığını söyleyerek dinleri gereksiz bulur. (s.39, 40) Allah’ın insanlar tarafından icat edildiğini, insanların boşu boşuna bu duruma inandıklarını, günün birinde tüm gerçeklerin ortaya çıkarak insanların Allah’ın olmadığına kanaat getireceğini söyler (s.41, 42).

Sarron ve Donna aralarında eski medeniyetlerden konuşurken Sarron, Mısır medeniyetinden bahseder. Mısır’daki kutsal gölün “Allah’ın ıstıraplarını” (s.81) temsil ettiğini söyler. Sis’in başrahibi Pitus zamanla Donna’ya âşık olur ve manastırın bütün değerli eşyalarını çalarak kaçır. Durumu öğrenen Malk, manastırdaki Rahip Ripsi’ye her şeyi anlatır. Ripsi, “Yarap, insan şeklindeki şeytanların bu din evine girmesine nasıl

müsaade ediyorsun” (s.115) diyerek yaratıcıya sitem eder. Pitus kısa sürede yakalanır. Manastırın rahiplerinden Malk, Pitus’a çok kızgındır. Kiliseyi ve dini kullanarak kötülük yaptığını düşünür. Pitus’a, “Allah’a şükret ki seni denize atmıyoruz!” (s.170) diyerek ne kadar hınç dolu olduğunu vurgulamak ister.

Genç bir adamın aşk maceralarını anlattığı günlüğünden yola çıkılarak yazılan Faik Ökte’nin *Bir Aşk Masalı* romanında Allah inancı önemli yer tutmaz. Kahramanların günlük hayatta yaşadıkları olaylar gereği alelade şekliyle Allah ögesini dile getirirler. Romanın başkişisi Nail hukuk eğitimi görmüş ve başından birçok aşk macerası geçirmiş biridir. Nail, tuttuğu günlüğe başından geçen olayları yazar. Okuyucu bu günlük üzerinden Nail’in yaşadıklarına müşahit olur. Nail’in çalıştığı kurumda ki şef, amirlerinden korktuğu kadar “Allah’ından korkma[z]” (s.21). Nail Fransa’ya eğitim için gider. Fazla arkadaşı olmadığı için genellikle Fransa’nın mesire alanlarında gezintiye çıkar. Bir göl kenarında ince bir kadın sesi duyar. Nail “kadın sesi[nin] Tanrı’nın fanilere lütfettiği en büyük kıymetlerden biri” (s.45) olduğunu düşünür.

Nail Fransa’da Nevin ile aşk yaşar. Nevin ahlaki yönden zayıf bir kadındır. Birçok erkekle düşüp kalkar. Nail, Nevin’in durumunu bildiği halde ondan vazgeçemez. Arkadaşı Fazıl’a durumunu anlatırken Nevin’i “bir ilah” (s.67) olarak gördüğünden bahseder. Nail’in hastalık derecesinde Nevin’e olan tutkusuyla yaptığı bu teşbih olumsuz din algısını gösterir. Aynı teşbih başka bir kadın tarafından (Matilde) yinelenir. Nail, yakışıklılığı ve sanatçı yönüyle tüm kadınların dikkatini çeker. Matilde, Nail’in ne kadar güzel olduğunu tarif ederken onun bir “ilaha” (s.103) benzediğine yemin eder.

Nail’in gittiği Akademi’de din üzerine bir tartışma yapılır. Konu medeniyet ve dindir. Talebeler din ve medeniyet ilişkisini kendi düşüncelerine göre yorumlar. Öğrencilerden biri dinin şartsız kayıtsız inanmak olduğunu belirtir. Bu nedenle de insanların daha dünyadayken yapay bir cennette olduğunu vurgular. Necip de din hakkında görüşlerini bildirir: “Bugün peygamberlerin Tanrı ile mülakat yaptığına, onunla konuştuğuna, ondan emirler, kitaplar getirdiğine inanmıyoruz. İnandığımız peygamberlerin kendilerinin Allah tarafından bu işe memur edildiklerine inandıklarıdır” (s.126). Necip’in, günümüzde peygamberlere kimsenin inanmadığını söylemesi din ve inanç algısını gösterir.

Nevin, Nail’den ayrılarak Fazıl’la birlikte olur. Kısa süre sonra da nikâhlanırlar. Nail haberi öğrenince “Allah’ın benden esirgediği bu nimetten başkaları şimdi kana kana istifade etmektedir” (s.140) diyerek üzülür. Nail eğitimini tamamladıktan sonra yurda döner. Anadolu’nun muhtelif bölgelerinde görevlere gider. Bu yerlerde Nevin’e olan aşkı depreşir ve sürekli ağlar. Gaziantep’te kurum müdürü Saim Bey, Nail’e beşeri aşk için kendisini bu kadar hırpalamaması gerektiğini, en büyük aşkın “Allah’a giden aşk” (s.188) olduğunu söyler. Nail’in bir sonraki durağı Urfa’dır. Nail yerlilerin, Hazreti İbrahim’in burada ateşe atıldığını ve “Tanrı’nın bu yeri kendisine cennet yaptığını iddia ettiklerini” (s.195) belirtir.

Denizci olmak için kendince bedeller ödeyen Mahmut'un maceralarının anlatıldığı Halikarnas Balıkcısı'nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Mahmut, babası gibi denizci olmak istese de babası Süleyman Efendi denizciliğin zor yanını bildiği için Mahmut'u denizden uzat tutmaya çalışır. Mahmut'u ayakkabı tamircisi Halil Usta'nın yanına verir. Mahmut burada Murat Dayı ile tanışır. Murat Dayı'nın oğlu Aliş de denize diye çıkmış ve eve bir daha dönmemiştir. Murat Dayı, oğlunun özlemiyle Mahmut'a, "Allah çocukların ağzından konuşmuş" (s.41) diyerek oğlunun hayatta olup olmadığını sorar. Mahmut, yaşıyor cevabını verir. Murat Dayı, Kör Halit'in oyununa gelir, varını yoğunu kaybeder. Kör Halit'e borçlanır. Aliş borcu ödemek için bir denizcinin yanına miço olarak girer. Ayrılık vakti Murat Dayı, "Başıma gelen neydi hey Allah'ım" (s.46) diyerek ağlar.

Mahmut komşuları Ateşoğlu ile balık tutmaya denize açılır. Denizde fırtına çıkar ve herkes korku içindedir. Tayfalardan biri ipleri kesmeyi önerince diğer tayfa Allah belasını versin diyerek söylenen söze hiddetlenir. Ateşoğlu bu beddua sözüne "Allah'ın elindeyiz" (s.73) neden kötü sözler sarf ediyorsunuz diye gençlere çıkışır. Mahmut denize açıldığı bir gün annesinden mektup alır. Annesi, oğluna babasının denizde öldüğünü "Allah'ın izniyle" (s.94) köye dönebilirse babasından geriye ihtiyar anasından ve "Allah'tan başka bir şeyin" (s.94) kalmadığını yazar.

Mahmut köyüne dönünce Ayşe ile evlenir. Denizi tamamen bırakan Mahmut çiftçilik ile uğraşır. Karısı Ayşe beş aylık gebeyken çocuğunu düşürür. Köylüler Mahmut'a gelerek "Allah'ım emri imiş" (s.159) diye moral vermeye çalışırlar. Köyde uzun süre kıtlık olur ve mahsulden verim alınmaz. Mahmut'u denizlere açılma hevesi tekrar sarar. Durumu fark eden Ayşe, komşularından yardım isteyerek Mahmut'un fikrini değiştirmesi için onunla konuşmalarını ister. Mahmut'a gelen köylüler kıtlığın geçici olduğunu "Allah'ın iyisini doğrusunu denkleştirerek rızkı vereceğini" (s.180) söyleseler de Mahmut bu sözler kulak asmaz ve denizlere açılır. Eserde kullanılan Allah ögeleri güçlü değildir. Kahramanlar olay gereği Allah ögesini kullanırlar.

İki küçük çocuğa sahip çıkan han sahibinin hayatlarının konu edildiği Halit Fahri Ozansoy'un *Yol Geçen Hanı* eserinde Allah inancı gündelik hayattaki karşılıklarıyla kullanılır. Roman din ve inanç unsurları açısından zengin değildir. Hasan ile Mehmet anneleri ölmüş iki küçük kardeştir. Jandarma da babalarının peşindedir. İki kardeş çaresizce aç susuz yürürken Rıza Bey'e rastlarlar. Rıza Bey çocukların durumunu öğrenince "Allah'ım! Ne yapmalı bu çocukları" (s.15) diye düşünür. Sonra, iki kardeşi Yol Geçen Hanı'na götürür. Han sahibesi Emine Hanım çocuklara sahip çıkacağını, kendisinin de nasıl biri olduğunu etraftan soruşturabileceğini Rıza Bey'e söyler. Rıza Bey gerekli tahkikatı yapar. En son fırıncıdan da olumlu yanıt alınca "Allahaismarladık" (s.22) diyerek Emine Hanım'ın yanına gider ve çocukları ona teslim eder.

Yıllar sonra hana çocukların babası (Selim) gelir ve handaki çocukların kendi çocukları olduğunu anlar. Çocuklarına kavuştuğu için sevinçlidir. Çocuklarına, “Allah aşkına söyleyin bana bu bayan sizin anneniz mi?” (s.109) diyerek olayı teyit etmek ister. Mehmet, gerçek annelerinin öldüğünü Emine Hanım’ın kendilerine sahip çıkarak annelik yaptığını anlatır. Bu arada çocukları hana bırakan Rıza Bey ile Emine Hanım’ın kardeşi Hacer Hanım evlenirler. Ellerinden kaçırdıkları arsanın değer kazandığını görünce Hacer üzülür. Rıza Bey, eşini teselli eder: “Allah’ın bize verdiği saadetimize kâfi gelmez mi” (s.135). Selim Bey çocuklarına kavuştuğu için sevinçli, Emine Hanım ise çocuklardan ayrılacağı için müteessirdir. Emine Hanım, çocuklardan ayrılmamak için Selim Bey’le evlenir. “Tanrı bu temiz kalplere” (s.156) mükâfat vererek hepsinin mutlu olmasını sağlar.

İntihar kavramının ele alındığı Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın *Ölüm Bir Kurtuluş Mudur?* eserinin başkişisi Doktor Nusret Hulki’dir. Doktor, intihar eğilimindeki insanlara ulaşmak ister. Onların neden intihar ettiklerini, intihar etme düşüncesinin çözümünün olup olamayacağını araştırmak için çalışmalar yapar. Çatana Arif doktorun ilk hastasıdır. Arif, intihar etmek istediğini, eşiyle anlaşılamadığını anlatır. Doktor, Arif’in kendisinden para koparmaya çalıştığını anlayınca hastasını tersler. Arif, ısrarcı olur: “Birkaç gün içinde Allah bir sebep yaratır, büsbütün kurtulurdum” (s.21). Doktora her geçen gün hastalarından mektup gelir. Mektupların birinde hasta, “deli yapımında usta olan o tek yaratandan başka benim gibi mükemmel bir deliyi kim yaratabilirdi?” (s.24) diyerek sorgulama içerisine girer. Kahraman, kendisinin arızalı, bozuk olarak yaratıldığını belirtmesi din ve inanç algısını gösterir.

Doktora ikinci vaka olarak Ahmet Sami Bey gelir. Varlıklı olan Ahmet Sami’nin kızı Vasfiye, Nüzhet adında fakir bir adamla aşk yaşar. Ahmet Sami kızını bu adamla evlendirmek istemediği için ilişkiye karşı çıkar. Kızının intihar etmesinden de endişe duyarak doktordan yardım ister. Doktor, Vasfiye ile görüşür. Vasfiye dünyaya gelmesi için kendi fikrinin sorulmadığını bu nedenle de eylemleri hakkında kimseye hesap vermeyeceğini bildirir. Doktor bu düşüncelere karşı gelerek şu fikirleri savunur:

“Hayır... Kullarından fikir sorup izin kâğıdı alarak insan yaratan Tanrı’ya veya tabiata, nasıl isterseniz öyle ad verin, nasıl Allah denebilir? Başlangıcı olmayışını, sonsuzluğunu kabul etmek zorunda kaldığımız bu evren sizin ve benim arzumuzla var veya yok olamaz. Bir kere var olmuşuz. Bu büyük sırrın akışına ters gitmek hataların en büyüğü, evet söylemekten çekinmeyeceğim, en katilcesidir. Tabiata ve insanlığa dair birtakım kanunların ortasına doğmuşuz. Bunların bizi koruyan hükümlerini teşekkürle kabul zorundasınız” (s.43).

Vasfiye, babasının evliliğini onaylaması üzerine intihardan vaz geçer. Başka hastalardan biri de asilzade Adil Cevri Bey’dir. Kokain içen yaşlı adam tükenmiş bir halde intihara başvurur. Evlatlığı olarak yanında büyüyen kıza da âşık olduğu için

ölümü kurtuluş olarak görür. Kapıyı kilitleyerek tabancasıyla intihar edeceğini söyleyince doktor olay yerine gelir. Adil Cevri Bey sürekli, “Ey Azrail aleyhisselam, ey Allah’ın celladı kutsal ölüm meleği... Yaratanın kurduğu çürük yapıları yıkan katillerin piri nerdesin?” (s.81) diyerek intihara hazırlık yapar. Doktor, Adil Bey’i konuşmaya ikna eder ve ikili ölüm, intihar hakkında muhavereye başlar. Adil Bey, silaha övgü dolu sözler dizerek insanları öldürdüğünü, dertlerine son verdiği söyler. “Maddeyi tutan kuvvete Allah diyorlar. Sen de maddelikten çıkıp Allah’ın görünmez varlığına karışmış olursun” (s.84) sözleriyle intihar düşüncesini mantıklı bir zemine oturtmaya çalışır. Adil Cevri Bey’in oğlu da bu evlatlık kıza (Gülfem) âşıktır. Gülfem ise konakta besleme olarak büyüyen kimsesiz Veysi ile aşk yaşamaktadır. Fahir durumu öğrenince Veysi ile atışır. Veysi ile Gülfem evden kaçmaya karar verirler. Bu dünyada mutlu olamayacaklarını düşünerek intihar etmeyi düşünürler. Mebrure Hanım doktoru arayarak durumu anlatır: “Ben Allah’tan korkarım. Zavallılar, bir çöpe dokunmadan gittiler” (s.102). Doktorun son hastası Saffet Avni Bey olur. İntihar üzerine ikili uzun bir konuşmaya girişir. Avni Bey zamandan şikâyet eder: “Bu zamanda kul kula pek acımıyor. Evleriyle beraber canları yananlara Allah acısın” (s.128). İntihar etmenin kurtuluş olduğunu vurgular. Doktor bu düşüncelere karşı çıkarak Avni Bey’in düşüncelerini çürütmeye çalışır. Eserin genelinde intihar etmenin haklılık payları olduğunun söylenmesi, dini unsurların alay yoluyla benzetme yapılması ve yaratıcının var olup olmadığının sorgulanması din ve inanç algısını ortaya koymaktadır.

Halide Edip Adıvar’ın *Sonsuz Panayır* eseri farklı sınıflara ait insanların ilişkilerini ve kültürlerini irdeler. Ayşe Balkar ailesiyle yaşayan genç ama fakir bir kızıdır. İmrendiği zengin insanların hayatına sahip olmak, onlarla aynı ortamlarda boy göstermek ister. Babasının sigara içmesine karışır, babasına laf söyler. Annesi de Ayşe’nin babasına karşı haksızlık ettiğini ifade eder: “Allah’tan korkmadan babanın biricik keyfine nasıl dokunabiliyorsun” (s.12). Ayşe Balkar gibi Safi-Naz adlı genç güzel kız da sosyete hayatını merak eder. Bu nedenle de Nihat Sertman ile evlenir. Nihat Sertman’nın ailesiyle birlikte yaşarlar. Safi-Naz eşinin annesiyle hiç anlaşılamaz. Nihat Sertman ile Safi-Naz’ın tartıştıkları bir gün, kaynanası sevincini belli eder: “Aman Allah’ım, oğlan galiba karıyı dövüyor! Eli var olsun, nurdan kopsun” (s.120).

Ayşe Balkar, edebiyat öğretmeni Ali Bey sayesinde zengin çevreye girer. Zengin ailelerin çocuklarına özel dersler verir. Safi-Türk adında iş adamı, Ayşe’yi özel sekreter ve hoca olarak tutmak ister. Karşılığında da dolgun ücret verir. Ali Bey, Ayşe’nin adına teklifi telefonla görüşükten sonra “Hadi Allah’a şımarladık!” (s.157) diyerek telefonu kapatır. Ayşe Balkar zengin çevrede hızlı bir şekilde tanınır. Safi-Türk’ün yeğeni Burhan Kör-Balta ile yakınlaşır. Ailenin maddi durumu düzeldiği için aile yeni bir eve taşınır. Ayşe yeni eve girince annesinin karyolası dikkatini çeker. Karyolanın başında asılı olan “Allah korkusu hikmetin başıdır” (s.233) levhası ona çocukluğunu anımsatır. Burhan Ayşe ile evlenmeyi düşünür ve eline çiçek alarak aileyi ziyarete gelir. Ayşe,

kapıda Burhan'ı görünce ne olduğunu sorar. Burhan, “Kızlarını Allah'ın emriyle isteyeceğim” (s.261) diyerek Ayşe'ye sürpriz yapar.

Safi-Naz kocasından yeteri ilgiyi göremeyince istediği sosyete hayatına kavuşamaz. Kayınpederinin kötü işlere bulaşmasıyla tüm ellerindeki paraları da gider. Ne yapacağını bilemez, kendisini kötü hisseder. “Her şey Allah'ım, fakat bu murdar kokulu yoksulluk” (s.274) sözleriyle hayallerinin son bulduğunu anlatır. Çaresizlik içinde sorgulamaya başlar. Her şeyi yaratan, her şeyi süsleyen, her canlının “rızkını veren Allah, acaba neden Safi-Naz'dan bu nimeti esirgiyor” (s.308) sorusuyla bunalıma girer ve çıkış yolu olarak Ali Bey'i görür. Ali Bey'e evlenme teklifi eden Safi-Naz, Ali Bey'den de olumsuz yanıt alınca iyice sukutuhayale uğrar.

Kıskançlık üzerine kurulu olan Nahid Sırrı Örik'in *Kıskanmak* romanı, temelde iki kardeşin üzerine kurulur. Seniha ve Halit birbirini pek sevmeyen iki kardeşir. Seniha ömrü boyunca ağabeyi Halit'in gölgesinde kalır. Romanda geçen Allah öğeleri güçlü değildir. Günlük hayatta olay akışı içinde kullanılır. Mükerrerem ile Halit evlenip Ankara'ya yerleşir. Seniha da ağabeyi Halit'in yanında kalır. Mükerrerem evde sıkıldığı için “Gel Allah aşkına!” (s.17) diyerek Seniha ile konuşmak ister. Aynı ifade Halit ile kardeşi arasında da tekrarlanır. (s.34) Mükerrerem istediği ilgiyi kocası Halit'ten göremeyince ilgiyi başkalarında arar ve çeşitli maceralara girer. Celal Ferit adında bir adamla yasak aşka doğru ilerlemeye başlar. Seniha durumun farkındadır ancak ağabeyinin acı çekmesi için olaylara müdahale etmez. “Allah'ım, kendisine Halit'in bedbahtlığını göstereceği zamanı” (s.92), ağabeyini sırtından vurabileceği darbeyi sabırsızlıkla bekler. Mükerrerem, Celal Ferit'ten sonra Nüzhet adında genç bir delikanlıyla aşk yaşamaya başlar. Nüzhet'e iyice bağlanan Mükerrerem'in gözü bir şey görmez. Nüzhet'in annesi Nuriye Hanım, oğlunun düştüğü tehlikeyi fark ederek Seniha ile görüşmeye gelir. Halit'i durumdan haberdar etmesini, aksi halde Mükerrerem'in nasıl bir kadın olduğunu Halit'e anlatacağını bildirerek “Allahaısmarladık bile demeden” (s.143) çıkar gider.

Geriye dönüş tekniği ile yazılan eserde, Seniha'nın komşuları Cemil Şevket ile olan ilişkisi de anlatılır. Seniha çirkin olmasına rağmen komşusu Cemil Şevket ile mektuplaşmaya başlar ve evlilik kararı alırlar. “Allah'ım emri ile kendisini istemek üzere delikanlının annesi” (s.200) aileyi ziyarete gelir. Seniha'nın anne ve babası, oğulları Halit'e para gönderememe endişesi ile bu evliliği onaylamaz. Türlü bahaneler bulunur. Seniha'nın mutluluk hayalleri ağabeyi Halit nedeniyle bir kez daha gerçekleşmez. Tüm bunlar Seniha'nın ağabeyine olan nefretini daha da körükler. Romanın sonunda aynı gemide Mükerrerem ile karşılaşan Seniha, ağabeyine ve Mükerrerem'e olan nefretini tazeler. Başından geçenleri düşünür. “Allahaısmarladık Mükerrerem Hanım!” (s.237) diyerek herkese olan kızgınlığını ifade eden bir yüzle ayrılır.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Dirilen İskelet* eseri batıl inanç ve inanışlarla örülüdür. Tayfur ve Ferhat sürekli mezarlığa giden iki arkadaştır. Mezarlıkta olağanüstü varlıkların gezip dolaştıklarını fark ederler. Nihat, Feyzi, Sadi adında üç arkadaş da olanların doğru olup olmadığını merak edip mezarlığa gider. Aynı varlıkları üç arkadaş da görür. Bir gün Nihat Bey'in kapısı çalar. Gelen kişi mahalle caminin müezzini olduğunu söyler. Nihat Bey ziyaretin nedenini sorunca müezzin, camiye ibadet için sadece iki kişinin gittiğini, başlarında bir "Tanrı gazabı" (s.19) dolaştığını söyler. Tayfur Bey'in evinin damında çeşitli aletlerle göğü izlediğini, yaratıcının işine karıştığından dem vurur. Tayfur Bey'i kâfirlikle suçlayarak "Tanrı'nın sırlarına" (s.20) malik olmaya çalışmakla itham eder.

Tayfur ve Ferhat mezarlıkta neler olup bittiğini öğrenmek için araştırmaya başlarlar. Evi mezarlığın içinde bulunan yaşlı bir kadınla görüşmeye giderler. Yaşlı kadın kendisine esrarengiz hava katmak için bildiklerini yarım yamalak anlatır. Tayfur sabırsızlanarak sinirlenir: "Ne biliyorsanız Allah rızası için söyleyiniz" (s.108). Kadın anlatmaya devam eder. Tayfur, mezarlıktaki olayları tertip edenin Banu adında bir kadın olduğunu öğrenir. Banu ile konuşmaya gittiğinde kadını görür görmez âşık olur. Önceden nikâhsız birlikte olduğu Nasıra'ya yüz çevirir. Nasıra duruma çok üzülür. "Neler duyuyorum Allah'ım" (s.153) nidalarıyla şaşkınlığını, üzüntüsünü belli eder. Nasıra aynı zamanda fal bakıcıdır. İnsanların ellerinin içine bakarak gelecek hakkında yorumlarda bulunur. Tayfur'a, Banu ile evliliğinde mutlu olamayacağını, "Tanrı'nın takdirini" (s.185) söylediğini belirtir. Nasıra ile Banu ilk karşılaştıklarında konuşmaya başlarlar. Nasıra, Banu için iltifatta bulunur: "Allah ögmüş yaratmış" (s.216). Eserde Allah inancı olayların akışını değiştirecek kadar güçlü değildir. Günlük hayattaki karşılıklarıyla alelade kullanılır.

Sitare adlı genç ve toy bir kızın imkânsız denebilecek aşkını konu alan Kerime Nadir'in *Solan Ümit* romanı popüler aşk romanlarından. Sitare, liseye giden bir talebedir. Psikoloji profesörü olan Ferruh Bey'e hayranlık-aşk karışımı bir duygu besler. Ferruh Bey'in köşküne giderek tanışır. Ferruh Bey ile duygusal olarak yakınlaşırlar. Ferruh Bey, kitaplığını düzelttiği bir gün Sitare köşke gelir. Ferruh Bey, Sitare'yi görünce sevincini belli eder: "Herhalde seni bugün, bana Allah gönderdi" (s.16). Ferruh Bey'in büyük oğlu Salim ile Sitare'nin ablası Cevvale evlenme kararı alırlar. Karar ilk önce Sitare'yle paylaşılır. Sitare, Ferruh Bey'e daha yakın olabileceğini düşünür: "Tanrım! Bu inanılır şey değil" (s.24).

Sitare sık sık köşkte Ferruh Bey'i ziyaret eder. Aralarındaki ilişki epey ilerler. Ferruh Bey, biraz rahatsız olduğu için uzanmış vaziyette yatar. Sitare de yanına gelerek uzanır. İkili uyuya kalır. Ferruh Bey, "Aman Yarabbi, uyumuşuz." (s.35) nidasıyla uyanarak kendilerini birilerinin görmesinden korkar. Sitare imkânsız aşkını anlayınca ağabeyinin arkadaşı Turgut'la evlenerek İzmir'e yerleşir. İzmir'de sürekli Ferruh Bey'i düşler. Ferruh Bey'in hasretinden hastalanır. Günlerce yatağa düşer. Ferruh Bey de

İzmir'e Sitare'yi görmeye gider. Sitare'yi, karşısında gören Ferruh Bey şaşırır: "Ne kadar değişmişsin Sitare! Bir genç kadın... Tanrım!" (s.85). Kısa bir görüşmenin ardından Ferruh Bey, İstanbul'a döner. Sitare gazete okuduğu bir gün Ferruh Bey'in eşinin öldüğü haberini okur ve "Allah'ım!" (s.94) diyerek şaşırır. Ferruh Bey'in eşinin ölümüyle aralarında bir engel kalmadığını düşünen Sitare, İstanbul'a giderek birlikte yaşamayı teklif eder. Ferruh Bey, bu teklifi reddederek Sitare'ye eşiyile birlikte mutlu olmasını salık verir.

Kerime Nadir'in *Balay* romanı sonu faciayla biten aşk ve entrikanın iç içe geçtiği bir eserdir. Tevhit kırklı yaşlarda yakışıklı bir beydir. Eşi ölmeden önce arkasında bir mektup bırakarak kızları olarak büyüttükleri Armağan'ın üvey olduğu hakikatini açıklar. Tevhit, üvey kızı Armağan'ı İstanbul'dan ve kendisinden uzak tutmak için Fransa'ya bir akrabasının yanına gönderir. Sekiz yıl sonra ikinci dünya savaşı başlayınca Armağan, yanında Nedim ve Talat ile temelli İstanbul'a döner. Tevhit, Armağan'a öz babası olmadığını anlatmak istese de başaramaz. Arkadaşı Doktor Şuayip'e Armağan'a âşık olduğunu söyleyince Doktor, "Sarhoş musun Allah'aşkına" (s.31) yanıtını verir. Doktor Şuayip, Tevhit'e bir an önce gerçekleri anlatmasını yoksa işlerin daha da karışacağını söyler.

Talat ve Nedim de Armağan'ı sevmektedirler. Bu sevgiye Müteahhit Bekir Bey de dâhil olur. Herkes Armağan'ın güzelliğinden etkilenir. Doktor, Tevhit'in her şeyi açıklaması için baskı yapar. "Hey Allah'ım sen bilirsin!" (s.40) sözüyle kızgınlığını belirtir. Tevhit kıskançlığın ve sarhoşluğun tesiriyle; Armağan'ın baygın yattığı bir gün Armağan'a sahip olur. Armağan hamile olduğunu anlayınca bunun kim tarafından yapıldığını araştırmaya başlar. Tevhit ne yapacağını, gerçekleri nasıl açıklayacağını bilemez ve üzülür: "Ne müthiş bir çıkmaza girdim Yarabbi" (s.71). Tevhit bir müddet sonra çocuğun babasız büyümemesi için Armağan'a evlenmelerinin doğru olacağını ve formaliteden bir nikâh kıyabileceklerini söyleyince Armağan "Aman Yarabbi!" (s.83) nidasıyla şaşırır. Tevhit, Armağan'a sahip olduğunu itiraf eder. Armağan, babası olarak bildiği Tevhit'in, babası olmadığını öğrenince sevinir ve yaşanan her şeyi kabullenir. Tevhit, Armağan'ın her şeyi sakinlikle kabul etmesine anlam veremez. Durumu ne şekilde anlamlandıracağını çözmeye çalışır: "Aman Yarabbi!" (s.100) Aynı ifadeler romanın sonunda yine tekrar eder. (s.112)

Erken yaşta anne ve babasını kaybeden Gediz'in hayata tutunma çabasının ele alındığı bir romandır Mükerrrem Kamil Su'nun *İnandığım Allah* eseri. Ailesini kaybeden Gediz, ablası ve eniştesiyle birlikte yaşar. Edebiyat öğretmeni olur. Kader cilvesini göstererek ablası ve eniştesini de çok erken Gediz'in hayatından alır. Gediz'e bu sıkıntılı günlerinde okuldan arkadaşı Şükrü izdivaç teklifinde bulunur. Gediz teklifi reddeder ve "Allah'aşmarladık" (s.8) diyerek Şükrü'nün yanından ayrılır. Gediz İstanbul'dan ayrılarak Anadolu'da öğretmenlik yapmaya başlar. Kasabada aktif bir öğretmenlik süreci geçirir. Kadınlar hakkında toplantılar düzenler. Kasabada kısa

zamanda tanıtır kendisini. Ev sahibesi Sıdika Hanım ve kızları Gediz’e yarenlik ederler. Sıdika Hanım’ın büyük kızı Fatma, Gediz’e her akşam misafirlğe gitmenin doğru olmadığını söyleyince küçük kız kardeşi Gülsüm misafirlğe gitmelerindeki haklılıklarını belirtir: “Hadi, hadi, biz olmasak o da sıkıntısından patlar. Yalnızlık bir Allah’a mahsus” (s.20).

Romanda asıl olayları başlatan karşılaşma ise bir mahkeme salonunda gerçekleşir. Gediz, kasabada işlenen bir cinayetin mahkeme duruşmasına gider ve Avukat Ekrem Sel ile tanışır. Ekrem Sel, akıllı ve başarılı bir avukattır. Gediz, Ekrem Sel’den etkilenir. İkili birlikte olmaya başlar. Ekrem Sel’in inanç konusunda tereddütleri vardır. Ekrem Sel ile Gediz arasında şu konuşma geçer:

“-Allah’a inanır mısın?

-Evet, ben Allah’a inanırım, ya siz?

-Ben zaman olur hiçbir şey inanmam.

-Hiçbir şeye inanmaz mısınız?

-Fakat şimdi kendimi birçok şeye inandığım çocukluk günlerime dönmüş hissediyorum. Annem dindar bir kadındır Gediz. Allah’a inanmadığımı duymak onu yaralar ve şimdi görüyorum ki itikatsızlığım seni de incitebilir” (s.61).

Gediz ve Ekrem kısa süre sonra evlenirler. Hayat Gediz’in yüzüne gülmeye başlamıştır ancak kötü günler kapıdadır. Gediz ve Ekrem’in çocukları olmamaktadır. Birkaç doktora tedavi için başvurulur. Bu tedaviler sonucunda Gediz’in anne olamayacağı ortaya çıkar. Doktor, Gediz’e çocuk sahibi olamayacağını açıklar: “Allah’tan hiçbir zaman ümit kesilmez kızım... Allah her şeye kadirdir” (s.87). Gediz ve Ekrem bu habere üzülür. Gediz, sabretmeleri gerektiğini vurgularken Ekrem isyan eden cümleler kullanır. (s.91)

Gediz anne olamama üzüntüsüyle yıkılır. Ekrem, eşine sahip çıkıp destek olmaya çalışır. Gururuna yediremeyen Gediz, Ekrem’den boşanmak ister. Ekrem ne kadar çabalasa da sonuç alamaz. Başına gelenleri kader olarak yorumlayan Gediz ile Ekrem arasında inanç çatışması doğar. Ekrem, “Eğer sahiden bir Allah olsaydı bizi böyle ağır bir yükü taşımaya mecbur etmezdi” (s.106) sözleriyle inançsızlığını ortaya koyar. Gediz, eşinin sözleri karşısında susmayı ve sabretmeyi tercih eder. Gediz boşandıktan sonra İstanbul’a yerleşir. Kendini yazmaya adar. Ekrem bu arada evlenir ve bu evlilikten çocukları olur. Yıllar sonra Ekrem, Gediz’i bulur. Ekrem çocuklarının öldüğünü, kendisinin de kanser olduğunu söyler. Gediz, Ekrem’i tedavi ettirmek istese de Ekrem için vakit çok geçtir. Hastalığı iyice ilerleyen Ekrem ile Gediz arasında yine inanç krizi bir diyalog gerçekleşir. Ekrem, yaratıcıya kızar, mutsuz olmalarındaki tüm suçlunun yaratıcı olduğunu söyler. Gediz, anlık duygularıyla Ekrem’e hak verir: “Evet Ekrem, eğer benim inandığım Allah sahiden mevcut olsaydı bizi bu şekilde mahkûm edemezdi. Benim inandığım Allah eserine hıyanet edemezdi” (s.164). Ekrem kısa süre

sonra ölür. Ekrem'in ölümüyle kendisine gelen Gediz, tövbe ederek yaratıcıya söylediği sözlerden pişmanlık duyar ve af diler. (s.166)

Yazar, romanın iki başkişisine farklı inanç misyonu yükler. Ekrem Sel, inanmamayı, sorgulamayı temsil ederken Gediz inanmayı, kabullenmeyi temsil eder. Ekrem inanç krizindeyken ölür. Gediz ise inanç krizine düşmesine rağmen tekrar çaresizlik içinde yaratıcıya sığınarak af diler.

Kuşlu Adam olarak anılan başkişinin hayat öyküsü, Turan Aziz Beler'in *Tüylendi Ailesi* eserinde ele alınır. Başkişi, hapishane arkadaşlarına hayatını anlatmaya başlar. Hapishaneye nasıl düştüğünden, aşklarından bahseder. Rizeli olan başkahraman memleketindeki kız sevme, kız kaçırma âdetini anlatır: "Bir genç, bir kıza yürek bağladı mı en temiz duygularıyla onu Allah'ın emriyle elçi vasıtasıyla ister" (s.11-12). Kız verilmezse erkek tarafından kaçırılacağını aşikâr olacağını belirtir. Tütün işçisi olarak çalıştığı Mehmet Efendi'nin kızı Elif'i kaçırarak köy köy kaçak hayatı yaşar. Kız da başkişi de kaçak hayatından bıkarlar. Başkişi, Elif'e "Ne olacağını bana sorma Allah'a sor" (s.63) diyerek ne yapacağını kestiremediğini belirtir ve sonunda kızın ailesiyle barışarak kızı nikâhına alır.

Kahraman anlatıcı yıllar önce ayrılmak zorunda kaldığı Fadime'yi düşünür. Fadime ile nişanlanacağı vakit elim bir kaza geçirir. Kazadan dolayı da kızın ailesi nişanı yapmaz. Yıllar sonra "Ne imiş şu kara sevda Yarabbi" (s.136) diyerek yollara düşer. Memlekete gidip Fadime'yi kaçıır. Yolculukta çatışma çıkar ve Fadime vurularak ölür. Başkişi suçlu bulunarak hapse mahkûm edilir. İçerde Fadime için mevlit okutacağını belirtir: "Allah kabul eder mi?" (s.160)

Allah ögesi Suat Derviş'in *Fosforlu Cevriye* eserinde çok kez tekrar eder. Bazı yerlerde günlük hayat içinde kullanma şekliyle yer alırken (s.10, 94, 137, 170, 217, 260) bazı yerlerde sorgulama, düşünme, kabul-ret bağlamında yer alır. Eser, hayat kadını olan Cevriye'nin bir idam mahkûmuna olan aşkını ve bu aşk bağlamında geçmişini düşünmesini ele alır. Cevriye alımlı, güzel bir hayat kadınıdır. Anne, babasını küçük yaşta kaybettiği için ailesi hakkında bilgi sahibi değildir. Günübirlik ilişkilerle hayatını sürdürür. Bir gün serserinin biri Cevriye'nin eline eroin paketi tutuşturarak uzaklaşır. Cevriye paketle yakalanınca ceza alır. Cevriye, "Allah büyük, o bir karıncasından vazgeçmez" diye düşünür. "Zaten Cevriye'nin yaşamak için Allah'tan ve hayattan istediği şeyler o kadar az, o kadar mütevazıydı ki hakikaten ona bunların verilmemesi merhametsizlik olurdu" (s.31). Yazar, bu sözlerle Cevriye'ye olan tutumunu sergiler. Cevriye Mahmut adlı dostundan hamile kalır ve hastanede düşük yapar. Mahmut, Cevriye'yle ilgilenmek yerine ortalıktan kaybolur. Cevriye meyhaneye gelerek içmek ister. Olanları meyhaneciye anlatır. Meyhaneci, Cevriye'ye böyle bir şey yaptığı için kızar. Cevriye yaratıcıya sinirlenir: "Ben yapmadım, Allah yaptı" (s.71). Yazar, Cevriye üzerinden inanç algısı sergiler.

Cevriye'ye baygın olarak dışarda yattığı bir gün, adı verilmeyen idam mahkûm yardım eder. Evine götürür ve Cevriye'yi iyileştirir. Cevriye, kendisine sırf iyilik amacıyla yardım eden bu adamdan etkilenir ve zamanla adama âşık olur. Sürekli adamın evine gidip gelmeye başlar. Aralarında ailelerinden konuşurlarken Cevriye, ailesinin olmadığını, gökyüzünden düştüğünü belirtir. İdam mahkûmu adam da bu sözler üzerine şu cevabı verir: “Belki de Allah sizi öteki yıldızlardan bu dünyaya paraşütle atmıştır” (s.130). İdam mahkûmu olan adam, Allah’a inanmayan biridir. Her fırsatta yaratıcıyı ve olayları sorgulamayı tercih eder. Cevriye, küçüklükten bu yana çöplerden toplaması için rızkını verenin Allah olduğunu söyler. Adam, “Sizin gıdanızı o kadar sevdiğiniz Allah, size daha temiz bir şekilde veremez miydi acaba?” (s.134) der.

Cevriye, ölen arkadaşı için mevlit okutacağını, mevlit okutmanın ölülerin ruhuna gideceğini söyler. İdam mahkûmu adam inançsız olduğu için Cevriye'ye bunları nereden öğrendiğini sorar:

“-Allah’ı çok mu seversin Cevriye?

-Ondan başka sevecek kimsem yok ki abi.

-Onu niçin seviyorsun?

-İnandığım için.

-Ona çok mu inanıyorsun?

-İnanıyorum elbette. Ona inanmayıp da kime inanayım? (s.152)

[...]

“-Yoksa sen Allah’a inanmaz mısın?

-Hayır!

-Allah’a inanmazsın da nasıl olur da böyle iyi olursun? Tövbe et. Allah’a inanan cennete inanır. Cennete inanmazsak ne ümit ederiz bu dünyada...

-Ben de cennete inanırım. Ama benim cennetim Kırk Yamalı Hoca’nın cenneti değildir” (s.153).

Yaratıcının varlığının sorgulanması, yarattığı kullara kötülük etmesi ve kötü işlerin faili yaratıcının olması gibi diyaloglar bizi din ve inanç algısına götürür. Cevriye, bulunduğu sosyal konum bakımından yaratıcıya ara sıra isyan etse de yaratıcının varlığını sorgusuz kabul eder. Allah’ı sevdiğini belirtir. Cevriye’nin karşısında ise inanmayan bir idam mahkûmu vardır. Yaratıcıyı ve yaratıcının eylemlerini sorgular.

İncelenen son roman Halide Nusret Zorlutuna’nın *Beyaz Selvi* eserinde Allah inancı güçlü değildir. Allah ögesi günlük hayatın akışı içinde alelade kullanılır. Romanın başkışisi Nadide, Doktor Hamit ile evlidir. Üç tane de çocukları vardır. Yurtdışına tatil için gittiklerinde Nadide eski bir arkadaşı Dünder ile karşılaşır. Dünder saplantılı bir kişiliktir. Nadide’ye tutulur. Sürekli Nadide’ye mektuplar yazar: “Ne de çabuk geçtiler Allah’ım, ne de çabuk geçtiler” (s.37). Nadide ailesine bağlı bir kadın olduğu için Dünder’in aşkına karşılık vermez. Dünder, Nadide’ye iltifat mektuplarına

devam eder: “Allah’ın bütün nimetlerini kirpiklerinin ardında gizleyen esrarlı güzel kadın” (s.40).

Doktor Hamit, eşi Nadide’ye ihanet ederek başka bir kadınla birlikte olur. Nadide durumu öğrenince üzüldü ve Hamit’in sevgisine karşılık vermeyi düşünür. Nadide gece rüyasında çocuğu Çelik’in hastalanıp öldüğünü görür. Rüyanın etkisiyle çocuklarını bırakıp, Dünder’a meylettiği için pişmanlık duyar. Çelik bir süre sonra gerçekten de hastalanır. Nadide ne yapacağını bilemez: “Allah bir insandan, aciz bir kuldan, bu kadar fedakârlık isteyecek kadar merhametsiz, adaletsiz olamaz. O, adili mutlaktır” (s.83). Nadide yaşadığı sıkıntılara dayanamaz ve hastalanarak ölür. Hamit, eşinin ölümünden kendisini sorumlu tutar. Nadide’nin büyük oğlu Demir, babası ile çatışır. Demir, annesinin katili olarak babasını görür: “Tanrının adaletinden kaçamayacaksın, korkak canı” (s.154). Hamit, çektiği vicdan azabıyla intihar eder.

3.1.2.3. Kader İnancı

Müslümanlar dinleri gereği imanın altı esasından biri olan kadere inanırlar. Kader: “Allah’ın bütün nesne ve olayları ezeli ilmiyle bilip belirlemesi[dir]” (Yavuz, 2001, 58). Başa gelen ve gelecek olan olaylar kader inancıyla açıklanır. Şüphesiz kader inancının insana psikolojik birçok faydası vardır. Kişi yaşadığı kötü, olumsuz durumları kader anlayışına bağlayarak ruhsal rahatlama yoluna gider. Buhrana ve çıkmaza düşmekten kadere olan inancıyla kurtulur. Aynı şekilde iyi sonuçlanan olaylarda da kaderine sevinerek yaşamına uyum sağlar. Nitekim yaratılanların kaderi Allah’ın elindedir (Şimşek, 2011, 269). İslam dininin kutsal kitabı Kur’an-ı Kerim’de bu konuya birçok surede yer verilir. Bu surelerden biri de Kamer suresidir: “Haberiniz olsun ki, biz her şeyi bir kaderle yaratmışızdır” (Kur’an-ı Kerim, 54/49).

İncelenen romanların hemen hepsinde doğrudan veya dolaylı yolla kader inancına gönderme yapılmıştır. Yazarlar sözünü emanet ettiği kahramanlara (Çetin, 2009, 103) kader hakkında yorum yaptırırlar. İncelenen romanların genelinde kişiler başlarına gelen felaketleri kader inancıyla açıklar. Kahramanların genelinde görülen kadere sığınma durumu; onların roman boyunca hayata tutunmalarına yardımcı olur. Bazı romanlarda ise kader inancının güçlü ve etkili kullanıldığı görülür. Genele bakıldığında eserlerde: “mukadderat”, “kaderim böyleymiş”, “alın yazısı” ifadeleri yer alır.

Hayri Düşünger’in *Gönül Bir Su Gibidir* romanında kader inancı önemli yer tutar. Türibi, mutluğunu yitirmiş biri olarak hayattan şikâyet eder ancak daha da mutsuz olur. Tüm aksilikler üst üste gelerek Türibi, kader aracılığıyla adeta cezalandırılır. Romanın başkahramanlarından Türibi’nin başına gelenler yazar tarafından kader inancıyla açıklanır ve kaderin tecelli edeceği üzerinde durulur: “Hayat, meşum tesadüfler, acılar ve felaketlerle doludur. Bazen bunlar, birbirini takip ederek aynı hedefi

yıkıp, devirinceye kadar üst üste gelirler. Kaderin bu müthiş darbelerinden kurtulmak, onların istikametini başka bir tarafa çevirmek bir insan için mümkün değildir” (s.38).

Kemal Samancıgil’in *Mezarın Kızı* eserinde mezara atılan İnci’yi Ahmet Bey ile arkadaşı bularak çıkarır. İnci ile Ahmet Bey aşk yaşamaya başlar ancak iki aşığın arasına giren Adnan Bey girer. Adnan Bey, yazar tarafından romanın sonunda öldürülerek cezalandırılır. Bir nevi ilahi adaletin tecelli etmesidir. Adnan’ın ölümüne üzülen manevi babası Arif Bey’i teselli etmek Tahsin’e düşer. Tahsin bu ölümü “Başınız sağ olsun, onun da yazgısı öyleymiş” (s.318) sözleriyle kader inancına bağlar.

Vecdet Demirman’ın *Sana İnanmıştım* eserinde de kader inancı güçlüdür. Yazar, romanda gerçekleşen her kötü olayı kadere bağlar ve kahramanın teselli bulmasına yardımcı olur. Perihan, kader anlayışı sayesinde annesinin ölümüne tevekkül gösterir ve günlük yaşamına devam eder: “Fakat elinden ne gelirdi? Hayatın dehşetli seyri önünde boyun eğmekten başka ne yapabilirdi? Metin olarak mukadderatı kabul etmekten başka bir varlık gösterebilir midir?” (s.15). Romanın başkahramanı Perihan, sadece annesinin ölümünde kader anlayışıyla teselli bulmaz. Severek evlendiği Doktor Reşat Bey’den ayrılışını da kader anlayışıyla açıklar: “Kocamın evlenmek gibi mukadder ayrılığı da kabul etmesi lazımdı” (s.120). Yine romanın sonunda Doktor Kadri’yle talihsiz ayrılışları, Perihan’ın kader anlayışına dayandırılır: “Bundan yedi sene evvel kendimi kollarınıza bıraktığım halde mukadderat bizi ayırdı” (s.122).

İhsan Koza’nın *Aradığım Kadın* eserinde sadece bir yerde kader inancı geçer. Çeşitli badireler atlattıktan sonra bir araya gelen Nazan ile Ferit tam vasıl olacakken araya Nazan’ın eski kocası Nejad girer. Ferit ile Nejad tartışırken Nejad’ın elindeki silah patlar ve kurşun Ressam Ferit’in bileğini yaralar. Ferit, bu olay üzerine resim yapamaz. Sağlık ve ruhsal durumu iyileşen Nazan, Ferit’in durumuna üzülen ve vicdan azabı duyar: “Kalbime giren zehirden büsbütün kurtulmak için daha feci bir imtihan geçirmek mukaddermiş. Ben bu imtihanı kazandım, fakat ne yazık ki siz elinizi kaybettiniz hem de benim yüzümden” (s.146-147). Nazan, başına gelen bu musibetleri kader inancına bağlayarak teselli bulur. Romanda kader ögesinin kahramanın hayatına etki etmesi romanın olay örgüsü açısından önem arz eder. Nazan, kadere olan inancı sayesinde hayattan ve Ferit’ten umudunu kesmeyerek romanın sonunda Ferit’e kavuşur.

Naşide Duru’nun *Çiçeklenen Dallar* eserinde başkahraman Nevin işe başladığı kurumda çok başarılı olur ve amirlerinin teveccühünü kazanır. Nevin’in durumunu diğer çalışanlar çekemez. Nitekim Nevin, çalıştığı kurumda onu kıskanan ve hakkında dedikodu çıkaran insanlara tahammül etmemek için işten çıkmayı düşünür. Tam o sırada arkadaşı Adalet, telefonla Nevin’i arayarak bir bankanın eleman aradığını söyler. Nevin bu habere çok sevinir ve bu durumu kader inancına dayandırır: “Kadere inanan genç kız, bu fırsatı önüne Allah’ın çıkardığına hükmetti” (s.65). Nevin’in kadere inanışı romanda farklı olayların başlamasına vesile olur. Nevin başka kurumda işe başlar ve

burada da başına birçok sıkıntı gelir. Nihayetinde Nevin, eski müdürü Fikret Cemil'i sevdiğini anlar. Bu nedenle din dilinin bu bölümde etkili kullanıldığı görülür.

Romanın ilerleyen bölümlerinde Nevin ile en yakın arkadaşı Adalet arasında evlilik, kadın-erkek ilişkisi konu olur. Nevin, işler yoluna girmeden evlenmeye karşı çıkar. Salt sevgiyle her şeyin üstesinden gelineceği düşüncesinin laf-ı güzaf olduğunu Adalet'e anlatır. Nevin salt düşünceyle evlenmeye karşıdır. Hayatın hazırlığını yapmadan “ne de olsa yaratıcı rızkını verir” düşüncesi Nevin'e doğru gelmez. Bu yüzden arkadaşı Adalet'i uyarır. Adalet ise bu sözler karşısında kadere teslimiyeti vurgular: “Eğer benim hayatımda çile çekmek ve izdivaçta geçimsizliklerle uğraşmak mukadderse, bu, asla para yüzünden olmayacaktır” (s.93). Adalet, kaderin varlığını kabul eder ve hayatında çekeceği zorlukları ona bağlar. Bu gibi diyaloglarla kader anlayışı eserde güçlü bir şekilde işlenir. Son olarak Nevin'in işsiz kaldığı günlerde hayata küsmemesi ve tüm yaşanan olayları kadere bağlaması önemlidir. Nevin, kader inancı sayesinde yaşama tutunur ve kendisine yeni hayat çizer (s.147).

Muazzez Tahsin Berkand'ın *Nişan Yüzüğü* romanında Allah inancının yanında kader anlayışı da güçlüdür. Kahramanların başlarına gelen felaketler, kötü hadiseler kadere bağlanır. Macit, genç bir askerken bir tatbikat sonucunda uçak kazası geçirir ve sakat kalır. Bu uçak kazası Macit'te onulmaz yaralar açar. Macit'in bu durumu Nevin tarafından kadere bağlanır (s.69). Nevin, Macit'le duygusal anlamda yakınlaşır ancak bir yandan da kendisinin Macit gibi sakat bir adama kalması gerçeğinden rahatsızlık duyarak “kör talihiyle” (s.170) alay eder. Macit tedavi için hastaneye yatar. Naşide ağabeyinin durumunu mektup yazarak Nevin'e anlatır. Macit'in iyileşemediğini ve ölüden farksız olduğunu duyan Nevin sarsılır ve durumu dadiya bahseder. Hatice Dadi, kader anlayışına sığınır: “Öyle kızım. Ne yapalım. Allah'ın emri buymuş” (s.228). Kahramanların kaderden yakındıkları görünse de aslında gerçek anlamda isyan etmezler. Bilakis kahramanlar bu kader anlayışıyla olaylara metanetle yaklaşıp duygusal çöküntüden kurtulurlar. Bu bakımdan din ögesi kader anlayışının romanda kahramanlar üzerinde olumlu bir iz bıraktığı görülür. Bu sayede kahramanlar olayların üstesinden gelir ve romanın olumlu sonuçlanmasına kapı aralanır.

Muazzez Tahsin Berkand'ın *Lâle* eserinde Lale tiyatroya heves eden genç bir kızdır. Ailesi, tiyatro fikrinden vaz geçmesi için onu nişanlısı Necil'in kız kardeşinin yanına, Trabzon'a gönderir. Lâle, gemiyle İstanbul'a dönerken dengesini kaybedip düşecek olur. Lale'yi ünlü bir sanatçı olan Nahit Yılmaz kurtarır ve Lale'yle tanışır. Lale bu karşılaşmayı kader inancına bağlar: “Bir tesadüf değildir; bunda kaderin parmağını görüyorum ben. Bizi birbirimize yaklaştıran büyük bir kuvvetin varlığını siz de duymuyor musunuz?” (s.22). Romanda bu karşılaşma önem arz eder ve Lale, Nahit Bey'in yardımlarıyla tiyatroya başlar. Lale'nin Hamit ile tanışması ve Hamit'le evlenip boşanmasında, Hamit'ten sonra tekrar eski nişanlısı Necil'e dönmesinde Nahit Bey'in etkisi olur. Lale, Hamit'ten boşandıktan sonra babasının konağına tekrar yerleşir. Babası

da Lale'yi yalnız bırakmamak için temelli olarak konakta ikamet etmeye karar verir. Akşam vakti otururken Lale, ölen annesini özleyip keşke yanımızda olsaydı diyerek sitem eder. Babası da eşinin ölümünü kadere bağlar. (s.159)

Muazzez Tahsin Berkand'ın *Mağrur Kadın* eserinde kader inancı romanın başkişilerinden Kenan üzerinden verilir. Meral küçük yaşta trende bulunmuş, sahipsiz bir kızdır. Kantarcılar'ın çiftliğine getirilir ve burada büyütülür. Meral genç kızlığa ulaşınca Kenan ile aralarında bir aşk başlasa da bu aşka imkânsız olarak bakılır. Kenan soylu ve zengin ailenin çocuğudur. Meral ise öksüz ve yetimdir. Soyu sopu belli olmayan bu kız çocuğunu, Kantarcılar'ın gelin olarak evlerine almayacakları konuşulur. Yazar tarafından bu durum mukadderat ile açıklanır. (s.97)

Reşat Nuri Güntekin'in *Miskinler Tekkesi* romanında sahipsiz kalan aristokrat bir gencin dilencilığe nasıl başladığı ele alınır. Başlarda güllük gülistanlık içinde yaşayan yazar anlatıcının dayısı siyasi olaylar nedeniyle sürülür. Sürgünle birlikte fakirleşen ve kimsesiz kalan yazar anlatıcı muhtelif işlerde çalışır. Zamanı gelince de askere gider. Askerde katır kazası sonucunda yaralanıp sakat kalarak memlekete gönderilir. Memlekete dönüş yolunda birçok macera yaşar. Dayak yer, soyulur, aç kalır. Çoğu zaman dilenmek zorunda kalır. Memlekete hasta ve yaralı olarak dönen kahraman, İzmir'de çeşitli işlerde çalışsa da dilencilikten kazandığı para daha cazip gelir ve "Ne yapalım bizim alınyazımız da buymuş!" (s.72) diyerek dilencilığe rücu eder. Kahraman anlatıcının alın teriyle çalışıp ekmek parasını kazanmak yerine dilenmeyi kadere bağlayıp miskinlik etmesi din algıdır.

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* romanında Turhan Tuna yurt dışında mimarlık eğitimini tamamlayıp ülkesine dönen milliyetçi bir gençtir. Yazar, Turhan ağzından romanın giriş bölümünde Doğu-Batı karşılaştırması yapar. Batı'nın fen ve ilim teknik olarak üstün olduğunu ancak insani duygular yönüyle Doğu'dan geri olduğunu belirtir. Batı'da ilim iştihakı varken bizde "kader ve kısmete inanma" (s.21) duygusunun ağır bastığı, tespiti yapar. Turhan, Canzi adında genç bir kadına sevdalanır. Canzi de bu aşka kayıtsız kalmaz ve ikili yakınlaşır. Turhan, Canzi'yi aşırı kıskançlıklarıyla bezdirir. Bir gün evde tartışır ve Turhan kendini kaybeder. Bu durumu "kaderin en zorlu cilvesi" (s.57) olarak niteler.

Canzi, Turhan için tarihi konuları ele alan üç öykü yazar. Amacı Turhan'a kıssadan hisse vermektir. Turhan öyküleri okudukça mesajları almaya başlar. Son yıllarda yaşadığı acıları, sıkıntıları kendi hatalarına bağlar. Durumu özetlemesi içinde halk ağzında sık kullanılan "[...] kul belasını bulmaz; Hak yazmayınca" (s.113) vecizesini kullanır. Yine Turhan, romanın sonunda "mukadderat saatinin" (s.233) durmadan ve şaşmadan işleyeceğini vurgular. Turhan'ın başına gelen felaketleri kader anlayışına bağlaması olumlu din algısının göstergesidir. Kader anlayışı sayesinde sıkıntılara sabretmeyi dener.

Canzi'nin Turhan için yazdığı öykülerin birinde Feridun Bey, düşmanlarını alt eder. İntikamını alır ancak mutsuzdur. Sebebi sorulunca da “Kaderim benim gözümünden aşırı sırların perdesini sıyırdı.” (s.133) der. Anlatılan öyküde Sinan ile Zühre birbirini severek evlenirler. Zühre, Sinan'a olan aşkını kutsal olduğunu, yaratıcıdan gelen bir görev gibi addeder ve durumu “mukadder” (s.143) olarak tanımlar. Zühre, başına gelen tüm felaketler karşısında metanetini korur ve olayları kader anlayışıyla açıklar. Romanda güçlü bir kader ve din algısı vardır. Kahramanlar kader inancına olan bağları neticesinde mutlu sona ulaşır.

Şükran Eğrilmez'in *Aldanmayan Hisler* romanında Sevim, bebekken Emine adlı kadın tarafından bir hastane bahçesine bırakılır. Hastanede hemşire olarak çalışan Zehra çocuğu bulur. Bebeği, hastanede yatan ve üç gün önce bebeği ölen bir anneye (Lamia) vermeyi düşünür. Lamia, hastane bahçesinde bulunarak hemşire tarafından kendisine verilen bebeği kendi çocuğu zannederek kucağına basar ve çocuğa Sevim adını verir. Sevim genç kızlık çağına gelince nişanlanma kararı alır. Abisi olarak bildiği Sermet ile içten içe farklı bir sevgi yaşarlar. Olayları gözlemleyen hemşire Zehra, hastanede bulduğu bebeğin “mukadderatını” (s.60) kendi elleriyle değiştirdiğini düşünür. Sermet ile Sevim'in kardeş olmadıklarını, Sevim'in istemediği bir nişanlılık yapmaması gerektiğini, hastanede yaşananları anlatır. Sevim'in “mukadderatıyla” (s.69) oynadığını ama bunu düzeltmek için her şeyi açıklaması gerektiğine inanır. Sevim'in babası Vahap, tüm yaşanan olayları öğrendikten sonra Sevim için “mukadderata boyun eğmelidir” (s.73) der. Kahramanların yaşananları kader olayı ile açıklayıp hayata küsmemesi din ve inanç anlayışını gösterir.

N. Sonerman'ın *Medeniyet Sönüyor* romanı aşk teması üzerinden savaşın, insanların hayatında ne kadar yıkıcı olabileceğini ele alır. Howard ve Silviya birbirini seven iki çifttir. Mutlu günleri çok fazla uzun sürmez ve I. Dünya Harbi patlak verir. Howard cepheye alınacaktır. Silviya, Howard'ın gitmesini “kaderin cilvesi” (s.19) olarak değerlendirir. Silviya'nın içi sıkıntılıdır, kocası Howard'ın cepheye gitmesini istemez ancak “kadere isyan” (s.23) etmemenin de farkındadır. Boyun eğerek sessiz kalır. Howard cephede ölür. O günden sonra Silviya'nın en büyük destekçisi oğlu Rişar olur.

Yirmi yıl sonra II. Dünya Harbi başlar. İngiltere ve müttefikleri Almanya'ya karşı saldırıdadır. Rişar savaş pilotu olarak cepheye gidecektir. Anne Silviya Rişar'ın, babası Howard'ın “kaderini” (s.72) yaşayacağını ve bir daha geri dönemeyeceğini düşünür. Rişar'ın sevgilisi William da savaş pilotu olarak askere alınır. Anne Silviya'nın çok üzüldüğünü gören William sitem ederek Silviya'nın üzülmemesini ister. Silviya eski tecrübelerinden korktuğu için “Kader utansın!” (s. 78) diyebilir. Rişar da annesinin üzüntülü olmasına daha fazla dayanamaz. Annesine üzülmemesi gerektiğini, mutlaka döneceğini söyleyince Silviya'ya “kadere boyun eğ[mekten]” (s.82) başka çare kalmaz.

Silviya, ayrılık vakti gelince oğlunu gardan uğurlar. Eşini savaşta kaybeden Silviya, yazar tarafından “kaderin bütün acılarına uğramış” (s.99) olarak nitelendirilir. Silviya’nın korktuğu başına gelir ve oğlu Rişar askerde ölür. Acı haberi alınca anne Silviya ve sevgilisi Linda yıkılır. Silviya kendi acısını bırakıp Linda ile ilgilenir. Linda’ya ağlamanın “mukadderatı” (s.116) değiştiremeyeceğini söyler. Silviya da kaderin üstünlüğünü kabul eder. Şehir bombardıman altındadır. Silviya, enkaz altında ölür, Linda yaralı olarak hastaneye kaldırılır. Kendisine bakan hemşire, kardeşi William’ın sevgilisidir. Kendi aralarında konuşmaya başlarlar. William’ın sevgilisi Bety, William ile nişanlanacaklarını ancak “kaderin” (s.120) imkân vermediğini söyler. Eserde en güçlü kullanılan dini öge kader anlayışıdır. Kahramanlar yaşadıkları acıları kadere bağlayarak isyan etmezler. Kader inancı sayesinde yaşamlarına devam etmeyi başarırlar. Kader ögesinin olduğu bölümlerde din dili etkili kullanılır.

Murat Sertoğlu’nun *Yapraklar Dökülürken* eserinde kader inancı güçlü kullanılmaz. Sadece iki yerde romanın başkahramanı Reşat ağzından kullanılır ve romanın gidişatına etki etmez. Eser; Reşat, Süheyla ve Kamuran üçgeninde geçer. Reşat fakir bir üniversite talebesidir. Özel dersler vererek geçimini sağlar. Süheyla ile Kamuran ise zengin ailelere mensup, şımarık gençlerdir. Süheyla’nın babası Hüseyin Bey, şımarık kızına hoca yetiştiremez. Reşat’a ulaşır ve kızına ders vermesini teklif eder. Reşat, Süheyla’ya ders vermeye başlar. Zamanla Süheyla’ya hayranlık ve sevgi duysa da aralarındaki sosyal statü Reşat’ın duygularına gem vurmasına neden olur. Yaşadığı aşkın acısına daha fazla dayanamayan Reşat dersleri bırakır. Süheyla’nın kendisi gibi zengin Kamuran’la nişanlanacağı haberini her an duyacağından korkar ve bunu “mukadder” (s.56) olarak görür.

Süheyla Kamuran ile nişanlanır. Süheyla’nın babası Hüseyin Bey iflas ettiğini açıklayınca, Kamuran evlenmekten vazgeçer. Fırsatı değerlendiren Reşat, Süheyla’ya yakınlaşarak destek olur. İkili arasında aşk başlar ve nişanlanmaya karar verirler. Hüseyin Bey iflas etmediğini, yalandan böyle bir numara gerçekleştirdiğini itiraf edince Reşat rahatsız olur. İkili arasında sosyal statü sorunu tekrar başlar. Reşat bu durumun soruna sebep olacağını, Süheyla ile aralarındaki ayrılığın elbet bir gün “mukadder” (s.99) olacağını düşünür. Romanın sonunda Reşat’ın düşüncesi gerçekleşmez ve ikili evlenme kararı alır.

Fahri Zeki Önal’ın *Ay Altında* romanında Ferit ile Nahit iyi iki arkadaştır. Ferit’i hem teyzesinin kızı Kumru hem de Kumru’nun kız arkadaşı Şermin sevmektedir. Şermin’inden ise Nahit hoşlanır. Şermin’in babası ölünce kimsesiz kalır ve dayısının oğlu Samim, Şermin’le evlenmek ister. Şermin de Samim ile evlenmemek için Nahit’le evlenir. İki çift mutlu yaşarlar ancak yolunda gitmeyen bir şeyler vardır. Nahit, Şermin’le evlenmeden birkaç gün önce Samim’in ısrarıyla yabancı bir kadınla beraber olur ve Frengi hastalığına yakalanır. Frengi hastalığına yakalanan Nahit, eşi Şermin’e yaklaşamaz. Hastalığın ona da bulaşacağından korkar. Çektiği ıstırapla intihar etmeyi

düşünür. Şermin'i sürekli yatağından uzak tutmak için türlü bahaneler bulur, kavgalar eder. Tüm bu yaşadıklarını da “kader, alın yazısı” (s.56) olarak nitelendirir. Nahit, kendi yaptığı hatayı kader anlayışıyla açıklasa da intihar etmekten vaz geçemez.

İhsan Koza'nın *Senede Bir Gün* romanında Emin ile Nazlı'nın acı dolu aşk öyküleri ele alınır. Emin, Bulgar subayı Kiril'i ve Kiril'in askerlerini oyalamak için ateş ederken yaralanır. Emin, yaralı olarak ele geçirilir ve Bulgar hapishanelerine gönderilir. Hapishanede bulunan diğer mahkûmlar Emin'in vücudundaki kurşunu çıkarmaya çalışır. Nazlı'nın Emin'e verdiği mendil yardımıyla kurşun çıkarılır. Kurşunu çıkaran Yanko, Emin'e sevenlerin birbirine mendil vermelerinin uğursuzluk olarak yorumladığını söyler. Daha sonra söylediğinden vaz geçerek yaşananlarda “alın yazısının” (s.122) önemli olduğunu vurgular.

Emin ve arkadaşları hapishaneden kaçmayı başarır. Nazlı Emin'in öldüğünü düşünerek Doktor Fuat ile evlenmeyi düşünür. Nikâhının kıyıldığı gün Emin çıkagelir. Nazlı'nın başka bir erkekle evlendiğini gören Emin üzülenek “ne kötü bir kadere” (s.233) sahip olduğundan yakınır. Nazlı ile konuşarak her şeyi anlatır. Nazlı üzgün olsa da iş işten geçer. Emin tüm yaşananları kadere bağlayarak durumuna razı olur. (s.243) Romanda Emin kaderine sitem etse de tüm yaşananları ve başına gelenleri kabul ederek olanlara rıza gösterir. Yazar bu bölümde din dilini etkili kullanarak başkahraman Emin'in kaderine razı gelip taşkınlık yapmasına engel olur.

Esat Mahmut Karakurd'un, *Sokaktan Gelen Kadın* romanında kader inancı başkişi Semra üzerinden verilir. Semra, gündelik ilişkiler yaşayan bir kadındır. Zengin bir iş adamı olan Şinasi Bey'in oğlu Selim'i kendisine âşık etmek için teklif alır. Teklifi kabul eden Semra Uludağ'a gider. Tesadüf eseri Selim olduğunu bilmediği bir genç ile tanışır ve ona ilgi duyar. İkili daha sık görüşmeye başlarlar. Semra hastalık derecesinde Selim'e âşık olur. Nasıl bir kadın olduğunu Selim'e bir mektup yazarak anlatır. Tüm yaşanan olaylara karşı “kaderi[ne]” (s.93) razı olacağını da bildirir. Şinasi Bey durumdan haberdar olunca ilişkiyi onaylamaz ve yardımcısı İhsan üzerinden müdahale etmek ister. Semra İhsan'a, “kaderin” (s.107) Selim'i karşısına çıkardığını, kendi elinde bir kuvvet olmadığını vurgular.

İhsan, Semra'yı dinledikten sonra ona hak verir ancak hayatın gerçeklerinin farklı işlediğinin de altını çizer. İnsanların “çok defa mukadderata bağlı” (s.108) kaldıklarını belirtir. Semra, Selim'e yazdığı başka bir mektupta “mukadderat denilen korkunç varlığın” (s.125) insanı ne hallere düşürebileceğinden bahseder. Selim, Semra'yı olduğu gibi kabul eder ve ikili için mutlu günler başlar. Selim Bey son kozu olarak Semra'nın eski âşıklarından Cemil'i devreye sokar. Cemil, toplum içinde Semra'yı eski yaşantısından dolayı suçlar. Semra “mukadderatın” (s.143) kendisine acıyı armağan ettiğini söyleyerek oradan uzaklaşır. Semra, yaşadıklarını kader inancıyla açıklar ve kadere olumsuz bakar. Başına gelen felaketlerin kader sonucunda olduğunu,

kaderin kendisini sevmediğini düşünür. Aynı zamanda kaderi kötü benzetmeyle anar. Yazar, başkişi Semra üzerinden din ve inanç algısı sergiler.

Sadi Günel'in *Onun Sesi* romanında adı verilmeyen başkişi elinde diplomalarla iş arayan bir sanatçıdır. Anadolu'nun muhtelif bölgelerinde çalışır. Arkadaşının tavsiyesiyle zengin bir ailenin çocuğuna ders vermeye köşke gider. Köşke giden anlatıcı gençlik aşkı Münevver'le karşılaşır. Münevver'in on dokuz yaşındaki üvey kızı Celadet'e ders vereceğini öğrenir. Anlatıcı, başına gelecek felaketleri sezer. İstanbul'a büyük umutlarla geldiğini ama "alın yazısının" (s.17) ne şekilde tecelli edeceğinden endişe eder. Anlatıcı geçmiş yaşantısından bahsederken Münevver'le tanışmasını anlatır. Öğrencilik yıllarında Muazzez'le aşk yaşayıp nişanlanma kararı aldıklarını ancak Muazzez'in vaz geçtiğini, bunun üzerine kendisinin Münevver'le nişanlandığını söyler. İki kadın da anlatıcının "alın yazısı" (s.20) gereği kendisine yar olmaz. Kahraman ilk girdiği iş yerinden müdürün baskıları neticesinde ayrılmak zorunda kalır. Bu durumu yine, "Alın yazısı" (s.27) olarak görür.

Başkişi genç yaşta evlenir ve bir kızı olur. Eşi Mübahat Hanım, namuslu, fedakar bir kadındır. Anlatıcı, eşini "alın yazısının" (s.34) bir hediyesi olarak görür. Celadet ve üvey anne Münevver ile yakınlaşan anlatıcı kişi, eşi Mübahat'ın geleceği zaman endişelenir. Mübahat olanların farkına varmış gibi başkişiye mektup yazar. Mektubunda hayatın sadece tatlı rüyalardan ibaret olmadığını, acının da tatlının da "alın yazı[sı]" (s.173) olduğunu söyler. Mübahat, bir kız çocuğu dünyaya getirir ve aile Anadolu'da bir şehre yerleşir. Başkişi defterine komşu kızı Sabihan'ın attığı iftiradan da bahseder. Anlatıcı bunu da "alın yazısı" (s.188) olarak yorumlar.

Reşat Engin *Satılmış Bakire* eserinde şehvet düşkününü bir anne (Şeküre) ve kızın (Seniha) yaşamlarını anlatır. Seniha kötü bir hayat yaşar. Annesi, Seniha'nın bu hayatı yaşamasının müsebbibidir. Seniha'yı birkaç erkek kullandıktan sonra terk eder. Seniha, hayattan umudu kalmayan bir kadın çaresizliğiyle Şinasi'ye sığınır. Seniha, tüm hayatını, erkeklerle ilişkilerini tüm gerçekleriyle Şinasi'ye anlatır. Seniha, Şinasi'den kendisine sahip çıkmasını, kendisini kötü hayatından kurtarmasını ister. Şinasi tüm masumluğuyla kabul etse de Seniha eski hayatına devam eder. Yıllar sonra tekrar Şinasi ile karşılaşınca, Şinasi'nin kendisi için "kader" (s.127) olduğuna hükmeder.

Kader ögesi Reşat Engin'in *Çapkın Subay* romanında da geçer. Suna ile Ayten çocukluklarından beri Onur'u sevmektedirler. Onur, Hümeysra ile nişanlanır. Ayten haberi duyunca baygınlık geçirerek kafasını çarpar. Onur hastaneye gelerek Ayten hakkında bilgi alır. Ayten'in bu duruma düşmesinde kendini suçlu hisseden Onur ölmeyi bile düşündüğünü söyler. Suna'nın büyük annesi Şaziment bu sözler üzerine Onur'a kızar: "Bu nasıl söz? Onu ancak hayatla savaşmaktan, tali ve kader denilen manasız ve meçhul düşmanlarla karşılaşmaktan korkanlar, yaşamaktan çekinenler yapar" (s.87). Kader ögesinin manasız ve bilinmeyen bir düşmana teşbih edilmesi din ve inanç algısını işaret eder.

Vedat Tanca, *Belki Bir Gün* eserinde Lemi ile Füsün arabada gezerler. Füsün, bindiği güzel arabanın sahibinin kim olduğunu sorar. Lemi, arabanın sahibinin arkadaşı Fahir olduğunu, mutlu bir hayat yaşarken hayatının darmadağın olduğunu anlatır. Lemi kaderden konu açarak “mukadderata karşı” (s.25) gelinemeyeceğini söyler. Füsün, Lemi’ye kızarak Haydar’la nişanlanır. Aylar sonra bir gemide Lemi ile karşılaşır. İkili duygularını açığa vururken Füsün, Haydar’la evlenebileceği ihtimalinin “mukadder” (s. 73) olduğunu söyler. Füsün, babasına karşı gelerek evden kaçır ve Lemi’ye gider. Füsün’un annesi duruma çok üzölür. Kız kardeşi Rabia ile dertleşir. Rabia, Füsün’un “alın yazısının” (s.123) böyle olduğunu düşünür. Romanda kahramanların kader inancına sahip olması din algısını ortaya koyar.

Tarihi roman olan Ilgaz Vahap Nevruzhan’ın *Süyük Bike* eserinde Sevim, cengâver, güzel ve akıllı bir kızdır. Sevim, istemeyerek de olsa Kazak Hanı ile evlenir. Kazak Hanı, Rus asimilesi bir Türk’tür. Devletin kararlarını Rus Sarayı’nın menfaatine göre verir. Durumu fark eden Sevim, engel olmaya çalışır ama bir türlü muvaffak olamaz. Kazak Hanı, Sevim’e âşık olduğu için dediklerini yapacağını söylese de pek başaramaz. Bulat Bik, Han’ı silahla vurarak öldürür. Han, Sevim’e yazdığı mektupta düşmanı öldürdüğünü ancak aynı gün kendisinin de öleceğinin “mukadder” (s.78) olduğunu belirtir.

Sefa Giray, orduyu toplayarak sefere çıkar. Savaşı kazanırlar ancak bir müddet sonra Sefa Giray, atından düşerek ölür. Sefa Giray’ın ölümü üzerine Kazan şehri kaynamaya başlar. Şehrin ileri gelenleri tahtta hak iddia ederler. Sevim Bike, Kanuni Sultan Süleyman’a haber göndererek İslam diyarının ona ihtiyacı olduğunu söylemek ister. Haberciler Rus ordusu tarafından kılıçtan geçirilir. Sevim Bike’nin mektubunu Rus Çarı okuyunca sinirlenerek Kazan’ı yıkıp yakacağın ve Sevim’i esir alacağını belirtir. Haberler üzerine Sevim Bike “Allah yazdıysa savaş da edilir, cenge de gidilir” (s.132) sözüyle etrafındakilere cesaret verir. Sevim Bike savaş hazırlıklarına başlar. Rus elçisi gelerek Sevim Bike’nin teslim olması halinde Kazan şehrine dokunulmayacağını söyler. Sevim Bike de teklifi kabul edeceğini, bunun “mukadderat” (s.134) olduğunu belirtir.

Fikret Arıt’ın *Güzel Yuana* romanında Yuana babasına mektup yazarak Yunanistan’a kaçır. Yunanistan’da Stefanos ile tanışır. Stefanos, Yuana’dan etkilenir ve ikili yakınlaşarak nişanlanma kararı alır. Stefanos, Yuana ve Melpi’yi alarak ailesinden aforoz edilen halasının villasına götürür. İki âşık şöminenin başına oturarak “mukadderatlarına boyun eğerek” (s.72) yanan kütükleri seyrederek. Düğün günü Yuana’nın annesi Melpi’nin dost hayatı yaşadığı ve bu ilişkiden Yuana’nın olduğu ortaya çıkar. Stefanos’un babası bu evliliği reddeder. Hayalleri yıkılan genç kız kabuğuna çekilir. Yanopulos, Yuana’nın talihsizliğinden yakılarak “mukadderatı kabul edelim” (s.107) der. Yuana ile Yanopulos yakınlaşır. Yuana’nın zor günleri atlatmasında epey desteği olur. Yuana, bu dönemde Nikola adlı bir gençle de ilişki

yaşar. Yanopulos, durumun farkındadır. Yuana, bunun bir “mukadderat” (s.130) olduğunu, kendisini yalnız bırakması gerektiğini anlatır. Yuana yaşanan tüm bu hadiselerden sonra Mısır’a döner. Mısır’da Alberto adında heykeltıraşla tanışarak yakınlaşır. Alberto, Yuana’nın heykelini yapmaya başlar ancak Yuana kanser olduğunu ve acilen ameliyat olması gerektiğini öğrenir. Yuana, “Mukadderatının tecellisini görerek” (s.160) ameliyat olmak istemez. Kısa süre sonra da ölür.

Nihat Tangüner’in *Sarhoş Şehir* adlı eserinde Kont Drayn, sevgilisi Donna Aspasya ve Kont Drayn’ın yakın arkadaşı Sarron David’in başından geçen polisiye türünde olaylar ele alınır. Donna, sevgilisini kurtarmak için Hâkim Rubi’yi öldürür ve kaçak durumuna düşer. Drayn’ın yakın dostu Sarron da bu yolculukta Donna’ya yardım eder. Donna, kendisine ilgili davranan Sarron’a yakınlık duyar ve âşık olur. Çocukluğundan başlayarak tüm başına gelenleri anlatır. Kötü bir kadın olmadığını, kendisini “kaderin iğrenç yollara sürüklediğini” (s.63) anlatır. Başrahip Pitus, Donna’nın cinayet işlediğini öğrenir ve Donna’yı kaçırarak ondan faydalanmak ister. Donna’ya katil olduğunu hatırlatır. Donna, yeryüzünde yaşamayı hak etmeyecek bir adamı öldürdüğünü, yaratıcının adeta bu iş için kendisini seçtiğini ve bunun “kaderin cilvesi” (s.135) olduğunu söyler. Kont Dray, sevgilisi Donna’yı görmek için seyahate çıkar ancak yolda hastalanarak ölür. Donna, Dray’ın öldüğünü görünce “mukadderatı tayin eden bir Tanrı[nın]” (s.172) olduğuna inanır.

Genç bir adamın aşk maceralarının anlatıldığı günlükten yola çıkılarak yazılan Faik Ökte’nin *Bir Aşk Masalı* romanında Nail hukuk eğitimi görmüş ve başından birçok aşk macerası geçirmiş biridir. Nail, tuttuğu günlüğe başından geçen olayları yazar. Okuyucu bu günlük üzerinden Nail’in yaşadıklarına müşahit olur. Nail arkadaşlarıyla sohbet ettiği bir ortamda gazetenin köşe yazısında Avrupa’ya talebe gönderileceğini okur. Bu haberle insanın “mukadderatına hep bu şekilde tesadüfler” (s.31) edebileceğini söyler. Nail Fransa’ya eğitim için gider. Kaldığı pansiyonun sahibinin kızı Mode ile aralarında yakınlaşma olur. Nail bu ilişkinin de “mukadder” (s.36) olduğunu belirtir.

Denizci olmak için kendince bedeller ödeyen Mahmut’un maceralarının anlatıldığı Halikarnas Balıkcısı’nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Mahmut, babası gibi denizci olmak istese de babası Süleyman Efendi denizciliğin zor yanını bildiği için Mahmut’u denizden uzat tutmaya çalışır. Mahmut her şeye rağmen deniz tutkusuna yenik düşerek denizci olmaya çalışır. Mahmut komşuları Ateşoğlu ile balık tutmaya denize açılır. Denize oltalar atılır ve bir süre beklenir. Ateşoğlu oltaları çekerken “kader ipini” (s.61) çekiyor gibidir. Mahmut’un babası denizde ölür. Annesi mektup yazarak durumu Mahmut’a bildirir. Babasının ölümüne çok üzülen Mahmut, babasının hayaliyle konuşur. Kendisinin denizci olmaması için çok uğraştığını ancak denize olan sevgisinden denizi asla bırakamayacağını bildirir. Babasına “kaderim böyleymiş” (s.95) diyerek babasından af diler.

Mahmut denize veda ederek köylüsü Ayşe ile evlenir ve köye yerleşir. Köyde uzun süren bir kıtlık başlar. Köylüler yağmur duasına çıkarlar ancak gökte beliren bulutlar yağmur getirmeyerek dağılır. Köylüler, “Ne edelim alnımızın kara yazısı imiş” (s.164) diyerek dağılırlar. Mahmut denizden ayrı kalmaya daha fazla dayanamaz ve denizin kendisini çağırdığını Ayşe’ye söyler. Bunun bir kader meselesi olduğunu anlatarak dönmek üzere denize gider. (s.183) Olaylar kader anlayışıyla açıklandığı için güçlü bir din algısı olduğu söylenebilir.

İntihar kavramının ele alındığı Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın *Ölüm Bir Kurtuluş Mudur?* eserinin başkışisi Doktor Nusret Hulki’dir. Doktor, intihar eğilimindeki insanlara ulaşmak ister. Onların neden intihar ettiklerini, çözümünün olup olamayacağını araştırmak için çalışmalar yapar. Doktorun son hastası Saffet Avni Bey olur. İntihar üzerine ikili uzun bir konuşmaya girer. Avni Bey büyükbabasının intihar ettiğini, kendisine de bu intiharın miras kaldığını düşünür: “Beni bu işkenceden ancak korktuğum ölüm kurtarabilir. Ama onu bekliyorum, gelmiyor. Mademki, alnımın yazısı budur. Ölüme ben kendim gitmeli, onu kendim bulmalıyım” (s.123). Avni Bey bu düşüncelerle intihar etmenin kurtuluş olduğunu vurgular. Doktor bu düşüncelere karşı çıkarak Avni Bey’in düşüncelerini çürütmeye çalışır.

Halide Edip Adivar’ın *Sonsuz Panayır* eseri farklı sınıflara ait insanların ilişkilerini ve kültürlerini irdeler. Ayşe Balkar ailesiyle yaşayan genç ama fakir bir kızdır. İmrendiği zengin insanların hayatına sahip olmak, onlarla aynı ortamlarda boy göstermek ister. Edebiyat öğretmeni Ali Bey’in yardımlarıyla zengin ailelerin çocuklarına özel dersler verir ve bu sayede sosyete hayatına adım atar. İş adamı Safi-Türk’ün yeğeni Burhan Kök-Balta ile tanışarak ilişkilerini ilerletir. Burhan, Ayşe ile evlenmek ister. Ayşe, Burhan’ı “sevimli bir alinyazısı, çocuklarının önceden alnına yazılmış babası” (s.262) olarak görür. Öte yandan Safi-Naz da Ayşe gibi zengin zümreye dâhil olmak isteyen genç ve hayalleri olan güzel bir kızdır. Yaptığı evlilik kendisi için felaketle sonuçlanınca Ali Bey’i kurtuluş ümidi olarak görür. Ali Bey’e evlilik teklifi eder. Ali Bey kibar bir dille güzel bayanı reddeder. Ali Bey’den istediği cevabı alamayan Safi-Naz, “kaderin çizdiği yolda sonuna kadar yürüyüp gideceğini” (s.311) anlar ve kaderin kendisine biçtiği role boyun eğer. Safi-Naz’ın kadere boyun eğip kabullenmesi güçlü bir din ve inanç algısını gösterir.

Kıskançlık üzerine kurulu olan Nahid Sırrı Örik’in *Kıskanmak* romanı temelde iki kardeşin üzerine kurulur. Halit Avrupa’dan dönerek Mükerrerem ile evlenir. Mükerrerem eşinden ilgi göremeyince yasak aşklar yaşamaya başlar. Nüzhet adında genç bir adamla sürekli buluşur. Halit, karısının kendisini aldattığını öğrenince Nüzhet’i öldürür ve hapse girer. Seniha ile baş başa kalan Mükerrerem ne yapacaklarını sorar: “Bütün mukadderatları birbirlerine bağlı iki insan birbiriyle nasıl konuşurlarsa öyle konuşmuş, öyle sormuştu” (s.187). Seniha, bu soruya olumsuz cevap vererek Mükerrerem’i bırakır ve kendi yoluna gitmeyi tercih eder. Seniha öğretmenlik yapmak

için birkaç başvuru yapar ve nihayet Amasra'ya tayin olur. Küçük bir ev kiralayan Seniha, düşünceye daldığı bir an iç konuşma gerçekleştirir: “Yaşlılık, hastalık, uzak ve berbat yerde yapayalnız ve bakımsız ölmek, bunlar hep mukadder şeylerdi” (s.196).

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Dirilen İskelet* eserinde Tayfur Nasıra ile sevgili olmasına rağmen Banu'nun güzelliğinden etkilenerek onunla evlenme kararı alır. Durumu öğrenen Nasıra, kendisini nikâh kılılmadan Tayfur'a teslim ettiği için üzülür. Tayfur'a, azap çekerek temizleneceğini, günahının bedelini ödeyeceğini belirtir. Aynı zamanda falcı olan Nasıra, Tayfur'un falına bakar. Falda Tayfur'un mutlu olamayacağını çıkar. Tayfur, “alın yazısı olan yollardan” (s.161) geçeceğini, başına gelecek olanları kabulleneceğini ifade eder. Cevri Bey ile Banu arasında ilişki vardır. Banu, Tayfur'a Cevri Bey'i akrabası olarak tanıtır. Tayfur zamanla şüpheye düşer. Durumu Nasıra'ya açar. Nasıra, Tayfur'a Banu ile evleneceğini ve sonu felakete biteceğini, “alın yazısı[nın]” (s.185) böyle olduğunu hatırlatır.

Kerime Nadir'in *Balay* romanı sonu faciayla biten aşk ve entrikanın iç içe geçtiği bir eserdir. Tevhit, kırklı yaşlarda yakışıklı bir beydir. Eşi ölmeden önce arkasında bir mektup bırakarak; kızları olarak büyüttükleri Armağan'ın üvey olduğu hakikatini açıklar. Tevhit, Armağan'a öz babası olmadığını anlatmak istese de başaramaz. Talat ve Nedim Armağan'ı sevmektedirler. Bu sevgiye Müteahhit Bekir Bey de dâhil olur. Herkes Armağan'ın güzelliğinden etkilenir. Bir tekne gezisinde Armağan rahatsızlanarak baygın halde yatar. Sırayla Armağan'ın başında nöbet tutulur. Bu nöbetlerde bir kişi Armağan'a sahip olur. Armağan durumun farkına varınca üzülür. Doktor Şuayip, Armağan'ı üzgün görünce derdini anlatmasını ister: “Hayatta her şey mümkündür Armağan. Ancak kaderi olduğu gibi hazmetmek ve ona metanetle katlanmak gerektir.” (s.65). Armağan olan her şeyi Doktor Şuayip'e anlatır. Şuayip, Armağan'a sahip olan kişinin arkadaşı Tevhit olduğunu öğrenir. Armağan'a destek olması için “Buna kazayı kader derler kızım!” (s.79) diyerek durumu benimsemesi gerektiğini belirtir. Tevhit bir müddet sonra gerçekleri Armağan'a anlatır. Armağan duyduklarına tepki göstermez. “Kaderin bu ana kadar tatbik ettiği kara baskıyı ağartmak” (s.97) için Armağan ile Tevhit evlenerek balayına çıkarlar. Kahramanların yaptığı kötü eylemler kadere yüklenerek inanç algısı sergilenir.

Erken yaşta anne ve babasını kaybeden Gediz'in hayata tutunma çabasının ele alındığı bir romandır Mükerrrem Kamil Su'yun *İnandığım Allah* eseri. Ailesini kaybeden Gediz, ablası ve eniştesiyle birlikte yaşar. Edebiyat öğretmeni olur. Kader cilvesini göstererek ablası ve eniştesini de çok erken Gediz'in hayatından alır. Gediz Anadolu'da öğretmenlik yapmaya başlar. Kasabada aktif bir öğretmenlik süreci geçirir. Avukat Ekrem Sel ile tanışır. Ekrem Sel, akıllı ve başarılı bir avukattır. Gediz, Ekrem Sel'den etkilenir. İkili birlikte olmaya başlar. Ekrem izdivaçlarının “mukadder” (s.67) olduğunu belirtir. Kısa süre sonra da nikâh kıyarlar.

Hayat Gediz'in yüzüne gülmeye başlamıştır ancak kötü günler kapıdadır. Gediz ve Ekrem'in çocukları olmaz. Birkaç doktora tedavi için başvurulur. Bu tedaviler sonucunda Gediz'in anne olamayacağı ortaya çıkar. Gediz anne olamayacağına üzülse de durumu "kader meselesi" (s.87) olarak görür. Ekrem, eşine sahip çıkıp destek olmaya çalışır ama Gediz anne olamama duygusunu üzerinden atamaz ve boşanmak ister. Gediz boşandıktan sonra İstanbul'a yerleşir. Kendini yazmaya adar. Ekrem bu arada evlenir ve bu evlilikten çocukları olur. Yıllar sonra Ekrem, Gediz'i bulur. Ekrem çocuklarının öldüğünü, kendisinin de kanser olduğunu söyler. Gediz, Ekrem'i tedavi ettirmek istese de Ekrem için vakit çok geçtir. Gediz, Ekrem'in kendisi için "kader" (s.160) olduğunu yine vurgular. Kader unsuru romanda az kullanılmasına rağmen güçlüdür. Başkişi Gediz'in yaşadıklarını kader anlayışıyla açıklaması olayları ve başına gelen felaketleri çabuk benimsemesini sağlar. Bu durum da kahramanın psikolojik durumunu olumlu yönde etkiler.

Kuşlu Adam olarak anılan başkişinin hayat öyküsü, Turan Aziz Beler'in *Tüylendi Ailesi* eserinde ele alınır. Başkişi hapishane arkadaşlarına hayatını anlatmaya başlar. Rizeli olan başkahraman, Fadime adında kıza âşık olur ve kızı kaçırr. Yolda saldırıya uğrarlar. Fadime vurulur. Başkişi yan köyden yardım getirmek için Fadime'yi olay yerinde bırakarak gider. Olay yerine döndüğünde ise Fadime'nin öldüğünü anlar. Kuşlu Adam, Fadime'yi öldürme suçundan mahkûm edilir. Hapishaneye girince "alnıma yazan böyle yazmış" (s.152) diyerek durumu kader anlayışıyla açıklar. Din dilinin kader ögesi üzerinden güçlü kullanıldığı görülür. Başkişi başına gelen felaketi kader anlayışı ile açıklayarak hayata küsmez, yaşamaya devam eder.

Suat Derviş'in *Fosforlu Cevriye* hayat kadını olan Cevriye'nin bir idam mahkûmuna olan aşkını ve bu aşk bağlamında geçmişini düşünmesini ele alır. Cevriye alımlı, güzel bir hayat kadınıdır. Anne, babasını küçük yaşta kaybettiği için ailesi hakkında bilgi sahibi değildir. Günübirlik ilişkilerle hayatını sürdürür. Cevriye'ye, baygın olarak dışarda yattığı bir gün, adı verilmeyen idam mahkûmu bir adam yardım eder. Evine götürür ve Cevriye'yi iyileştirir. Cevriye, kendisine sırf iyilik amacıyla yardım eden bu adamdan etkilenir ve zamanla adama âşık olur. Sürekli adamın evine gidip gelmeye başlar. İdam mahkûmu olan adam Allah'a inanmayan biridir. Her fırsatta yaratıcıyı ve olayları sorgulamayı tercih eder. Cevriye, adama karşı çıkar: "Allah'ın işine karışılmaz! Alnımızda ne yazılıysa onu yaşar, kismetimiz neredeyse onu orada buluruz" (s.134). Adam başka bir suçtan dolayı hapse girer. Cevriye de bu süre zarfında hapiste olduğu için adamdan habersizdir. Özgürlüğüne kavuşan Cevriye'nin ilk işi adamın evine gelmek olur. Adamın hapse girdiğini öğrenince "Ah başımın kara yazgısı ah" (s.244) diyerek inler.

3.1.2.3.1. Nasip/Kısmet

Dünya üzerinde kul/yaratılan istediği şeyi elde etmek için elinden geleni yapar ancak bazı durum ve şartlarda her zaman istediğini elde edemez ya da tam olarak ona sahip olamaz. İslam dininde nasip/kısmet/baht kelimeleri: “İlahi iradenin insanlar için çizdiği hayat programı anlamında kullanılan bir terim” (Topaloğlu, 1991, 521) olarak tanımlanır. İnsanlar ömürleri yettikçe kendilerine biçilen nasiplerini ararlar. İnsan kendisi için iyi ve hayırlı olanı elde etmek için mücadele eder. Bu durum irade ile açıklanır (Çağrı, 2013, 257). İradesinin, gücünün yetmediği yerde ise devreye nasip/kısmet meselesi girer. Bu konu Türk romanlarına da yansımıştır. Kimi kahramanlar nasipsiz/kısmetsiz olduklarından yakınıırken kimileri istediklerini elde ettikleri için kendilerini kısmetli kabul eder. İncelediğimiz romanların yirmi ikisinde nasip/kısmet ögesine gönderme yapıldığı tespit edilmiştir.

Muazzez Tahsin Berkand’ın *Nişan Yüzüğü* romanında başkahramanlardan Macit, geçirdiği kaza sonucu bitkisel hayata girer ve etrafındakilerle iletişim kuramaz. Nevin, Macit’in konuşamadığını ancak anladığını fark eder ve Macit’e yardım etme kararı alır. Macit ise yaşadığı bu acılı hayattan kendisini biran önce azat etmek için intiharı düşünür. Nevin’e intihar düşüncesini açıklayınca ikili arasında tartışma çıkar ve Nevin, Macit’in evinden bir daha gelmemek üzere ayrılır. Bir müddet sonra Nevin’e haberci gelerek Macit’in fenalaştığı bilgisini verir. Nevin haberi duyunca içinden “Yeniden Çınarlı Köşk’e [Macit’in evine] gitmek nasipmiş!” (s.101) diye geçirir. Çınarlı Köşk’e tekrar dönen Nevin ile Macit arasında aşk başlar. Macit iyileşmek için hastaneye yatmaya karar verir. Hastaneye gitmeden önce “Allah kısmet eder de bu güç geçitten geçmek ve sağ salim dönmek nasip olursa” (s.176) sözleriyle Nevin’e bir yüzük vererek kendisini beklemesini ister. Nevin’de Macit’i bekleyeceği sözünü verir ve romanın sonunda nasipleri/kısmetleri gerçekleşerek ikili evlenir.

Muazzez Tahsin Berkand’ın *Lâle* eserinde, Lale’nin tiyatrocu olma uğruna nişanlısı ve ailesinden ayrılması ve kendisine yeni bir hayat çizmesi anlatılır. Lale tiyatroculuğa başlar ve çok çabuk ün kazanır. Tiyatrodan arkadaşı Hamit ile aralarında yakınlaşma olunca da evlenmeye karar verirler. Lale’ye çok yardımları dokunan Nahit Bey, evlenme kararını duyunca Hamit’i bir kenara çekerek ona uyarıda bulunur: “Lale gibi bir kızın kocası olmak her kula nasip olan nimetlerden değildir” (s.95). Hamit ile evlenen Lale aradığı sevgiyi bulamaz. Hamit tarafından aldatılır ve iftiraya uğrar. Bu olaylar üzerine Lale, Hamit’ten boşanarak babasının konağına tekrar yerleşir. Akşam vakti Lale’ye hüznün çöker. Ölen annesini özleyip keşke yanımda olsaydı diyerek sitem eder. Babası da eşinin ölümünü kadere bağlar: “Kısmetten ne fazlası ne eksisi!” (s.159). Lale, konağa yerleştikten sonra eski nişanlısı olan Necil ve Necil’in kız kardeşi Filiz ile yakınlaşır. Hatta Filiz’in ikinci çocuğunun doğumu için yardımcı bile olur. Doğum haberini ev halkına müjdeleyince dadı sevinir: “Rabbim ikisini de güle güle

büyütmek nasip etsin” (s.232). Nasip/kısmet ögesi romanda iyi dilek ve temenni anlamlarında kullanılır.

Muazzez Tahsin Berkand’ın *Mağrur Kadın* eserinde de kısmet/nasip inancına yer verilir. Meral küçük yaşta trende bulunmuş, sahipsiz bir kızdır. Kantarcılar’ın çiftliğine getirilir ve burada büyütülür. Meral genç kızlığa ulaşınca Kenan ile aralarında aşk başlasa da bu aşka imkânsız olarak bakılır. Kenan soylu ve zengin ailenin çocuğudur. Meral ise öksüz ve yetimdir. Meral gururlu olduğu için kimseye muhtaç olmak istemez. Bunun için de el işi yaparak kendi iâşesini sağlar. “Allah kısmet ederse” (s.102) çok el işi yapıp satacağını Münevver Hanım’a sevinçle ve gururla anlatır. Meral’in güzelliğinden herkes etkilenir. Düzenlenen bir baloya gelen misafirlerden Mehlika Hanım, Meral’i görünce şaşırır ve mutlaka portresinin yapılması gerektiğini söyler. Kenan, bu söz üzerine Mehlika Hanım’a “her kula nasip olmayacak” (s.104) bir sanat görüşü olduğunu söyler.

Reşat Nuri Güntekin’in *Miskinler Tekkesi* romanında bir dilencinin gözünden hayatın zorluğu ve insanların ilişkileri anlatılır. Soylu bir aileden gelen yazar anlatıcı, çocukluğunu refah ve huzur içinde geçirir. Ergenlik dönemine geldiği zaman kendisine uygun helal süt emmiş bir kız bulmayı düşünür. Komşularının kızı Mesrure’ye âşık olur ancak onu sürekli görme imkânı bulamaz. Tanrı’nın belki bir gün kendisine Mesrure’yi “nasip ede[ceğini] ve az çok kısmeti[ni]” (s.19) vereceğini hayal eder. Mesrure durumu öğrenince başta gönülsüz davranır. Yazar anlatıcının başının büyük ve çirkin olması Mesrure’yi düşündürür. Mesrure’nin babasının da gönlü olunca kızın kalbi yumuşar ve yazar anlatıcının izdivaç teklifine “Allah kısmet ederse” (s.30) cevabını verir. Mesrure hiçbir zaman kahraman anlatıcıya eş olamaz. Bu yönüyle kısmet-nasip ögesinin eserde güçlü kullanılmadığı görülür.

Safiye Erol’un *Ciğerdelen* romanında yazar, Turhan ağzından romanın giriş bölümünde Doğu-Batı karşılaştırması yapar. Batı’nın fen ve teknik olarak üstün olduğunu ancak insani duygular yönüyle Doğu’dan geri olduğunu belirtir. Batı’da ilim ihtiyakı varken bizde “kader ve kismete inanma” (s.21) duygusunun ağır bastığı, tespitini yapar. Turhan, Canzi adlı kadınla aşk yaşar ancak Canzi’yi aşırı kıskançlıklarıyla bezdirir. Canzi de aşklarına zarar gelmemesi için Turhan’a çeşitli öyküler yazar. Tarihi olaylara değinen bu öykülerden ilki Sarı Sipahiler’dir. Mustafa Durakça ve arkadaşları Ciğerdelen Kalesi’ni korumak, küffarla cenk etmek için hazırlık yapıp sefere çıkarlar. Avrupalı milletler hep birlikte Ciğerdelen’e saldırıp Ciğerdelen’i ele geçirmeyi planlarlar. Ancak bu “nasip olmayacaktır” (s.100).

Canzi’nin yazdığı Yedi Peçeli öyküsünde Zühre ile Sinan’ın başından geçen maceralar konu edinilir. Zühre ile Sinan başlarda güzel bir evlilik geçirirler de sonradan ayrılırlar. Zühre yaşadığı birçok dert karşısında metanetini korumayı başarır. Sinan’ın yaptığı hakaretlere boyun eğer. Zühre’nin bilgili konuşması Sinan tarafından hoş karşılanmaz. Sinan, Zühre’yi müftülükle nitelendirir. Zühre de müftülüğün, evliliğinin

“dişi ehline nasip” (s.157) olmayacağını belirtir. Turhan kendisi için yazılan tüm hikâyeleri okuduktan sonra iç çatışma yaşar. Canzi ile bir araya gelmenin mümkün olup olmayacağını düşünür. Neyin kısmeti, nasibi olduğunu bilmeden yaşadığını belirterek, yaratıcının kendisi için vereceklerine razı olacağını söyler. (s.253)

Şükran Eğrilmez’in *Aldanmayan Hisler* romanında Gülsüm, genç yaşında Prens Abdullah adında yaşlı bir adamla evlendirilir. Gülsüm, gençliğinin verdiği heyecanı Abdullah ile gideremez ve kendine yeni maceralar arar. Vahap adında genç bir adamla tanışarak yasak aşk yaşar. Yasak aşktan bir bebek dünyaya gelir. Bebek kimsenin haberi olmadan hastane bahçesine bırakılır. Hastanede hemşire olarak çalışan Zehra, bebeği bularak Lamia adında kadına verir. Lamia yeni doğum yapmıştır ancak doğum esnasında bebeği ölür. Bebeğinin öldüğünden haberi olmadığı için hastane bahçesine bırakılan bebeği kendi çocuğu olduğuna inanır. Çocuğa Sevim adı verilir. Lamia Hanım’ın Sermet adında başka bir çocuğu daha vardır ve Sevim ile Sermet birlikte büyürler. Kardeşlerin birbirlerine farklı duygu beslediklerini hemşire Zehra fark eder ancak gerçekleri açıklayamaz. Sevim, başkasıyla nişanlanma kararı alır. Zehra, Sevim’i kararından vaz geçirmek için iyi bir “kısmet” (s.61) olmadığını vurgular. Sevim nişanlanma konusunda ciddi adımlar atınca, Zehra tüm gerçekleri açıklar.

Fahri Zeki Önal’ın *Ay Altında* romanı gençlerin aşkları için neler yapabileceğini gözler önüne serer. Ferit ile Nahit iki iyi arkadaştır. Ferit’i hem teyzesinin kızı Kumru hem de Kumru’nun kız arkadaşı Şermin sevmektedir. Şermin’inden ise Nahit hoşlanır. Şermin’in babası ölünce kimsesiz kalır ve dayısının oğlu Samim, Şermin’le evlenmek ister. Şermin, durumu bildirmek üzere Ferit’e mektup yazar. Ferit kayıtsız kalır. Şermin de Samim ile evlenmemek için Nahit’le nişanlanır. Nikâhlanacakları gün Şermin ellerini bağlar. Annesi bunun yanlış olduğunu söyler. Şermin “kısmetim bağlanmasın” (s.32) diye ellerini hemen çözer. Burada kısmet ögesinin batıl inanç unsuru olarak kullanıldığı görülür.

İhsan Koza’nın *Senede Bir Gün* romanında Emin ile Nazlı’nın acı dolu aşk öyküleri ele alınır. Nazlı güzel bir genç kızdır. Ağabeyinin arkadaşı Emin’le aşk yaşarlar. Bulgar subayı Yüzbaşı Kiril, Nazlı’ya göz koyar. Emin, Nazlı’nın babası Hilmi Efendi’nin yanına gelerek Yanbolu’dan kaçmaları gerektiğini söyler. Aile yola çıkar ancak Emin, Kiril ve askerlerini oyalamak için ateş ederken yaralanır. Türk askerleri Emin’in akıbetini araştırırken acı haberi alır: “Delikanlının kısmetinde kavuşmak yokmuş” (s.74). Emin, yaralı olarak ele geçirilir ve Bulgar hapishanelerine gönderilir. Emin’i diğer mahkûmların olduğu hücreye atarlar. Mahkûmlar Emin’in vücudundan kurşunu çıkarmayı başarır. “Kısmetinde varsa kurtulur” (s.106) ümidiyle beklerler. Emin kendine gelince ağır şartlar altında diğer mahkûmlarla yaşamaya devam eder. Emin’i hayata bağlayan tek bir sebep vardır: “Kısmetinde varsa” (s.160) bu hapishaneden kurtulup Nazlı’ya kavuşmak. Emin, arkadaşlarıyla hapishaneden firar ederek İstanbul’a Nazlı’yı bulmaya gider.

İstanbul'a yerleşen Hilmi Efendi, Emin'in öldüğünü düşünerek kızı Nazlı'yı evlendirmek ister. Fikrini eşi Ayşe Hanım'a açar. Ayşe Hanım, kızının bu teklife olumlu bakmayacağını bildiği halde Hilmi Efendi'den çekindiği için ses etmez: "Kısmetse olur inşallah" (s.83). Hilmi Efendi kendinden emin şekilde kızı Nazlı'ya evlilik kararını "Allah kısmet ederse" (s.90) sözleriyle belirtse de Nazlı'dan olumlu yanıt alamaz. Nazlı babasından gelen bu baskılara yenik düşer ve Doktor Fuat ile izdivaç kararı alır. Nikâhının kıyılacağı gün Emin gelir. Hilmi Efendi olan biteni Emin'e anlatınca Emin üzüntüyle kadere sığınır: "Kısmet böyleymiş amca" (s.234). Yazar, Emin üzerinden kısmet/nasip ögesini güçlü kullanır. Emin, yaşadığı olumsuzlukları kismete bağlayarak olumsuz bakış açısından sıyrılır ve kendisine yeni bir hayat çizer. Yazar bu bölümde din dilini etkili kullanır.

Esat Mahmut Karakurd'un, *Sokaktan Gelen Kadın* romanında Semra, bohem hayatı yaşayan ahlaki yönden zayıf bir kadındır. Bir beyefendinin kendisiyle görüşmek istediği haberini alır. Görüşmede zengin bir iş adamı olan Şinasi Bey'in oğlu Selim'i, kendisine âşık etmek için teklif alır. Teklifi kabul eden Semra Uludağ'a gider. Tesadüf eseri Selim olduğunu bilmediği bir genç ile tanışır ve ona ilgi duyar. İkili daha sık görüşmeye başlar. Semra hastalık derecesinde Selim'e âşık olur. Nasıl bir kadın olduğunu Selim'e bir mektup yazarak anlatır. Selim gerçekleri öğrendikten sonra ne şekilde davranırsa davranırsın Semra bunu nasibi olarak yorumlar. (s.93) Semra, hayatının acıyla dolu olduğunu düşünerek sıkıntılı günler geçirir. Yardımcısı Marika'ya da her şeyi bir bir anlatır. Marika'ya, hatalarının neticesine katlanacağını vurgular: "Elem, acı, azap benim nasibimdir." (s.129).

Sadi Günel'in *Onun Sesi* romanında adı verilmeyen başkışı elinde diplomalarla iş arayan bir sanatçıdır. Anadolu'nun muhtelif bölgelerinde çalışır. Sanatçı yönü kadınlar tarafından odak noktası olmasını sağlar. Bu nedenle de birçok macera atlatır. Genç yaşta evlenir ve bir kızı olur. Eşi Mübahat Hanım, namuslu, fedakâr bir kadındır. Anlatıcı, eşini kaderin "kısmet ettiği" (s.34) bir hediye olarak görür. Anlatıcının okulda çalıştığı muavin arkadaşı kendisini sevmediği için bir iftara atarak soruşturma açılmasına neden olur. Olay müfettiş incelemesine götürülür. Anlatıcının müfettişle karşılaşması "nasip olma[z]" (s.43).

Reşat Engin *Satılmış Bakire* eserinde şehvet düşkününü bir anne (Şeküre) ve kızın (Seniha) yaşamlarını anlatır. Seniha'nın annesi genç Cemal Bey'le takılmaya başlar. Cemal, aileyi sık sık ziyarete gelir. Mehmet Bey yaşlı ve kadın düşkününü zengin biridir. Seniha'yı elde etmek ister. Şeküre ve dostu Cemal, durumu anlayınca kızı, Mehmet Bey'e karşı kullanırlar. Amaçları Seniha'yı bu yaşlı adama verip ondan para koparmaktır. Cemal, genç kızı yaşlı adama kaptırdığı için üzgündür ve hayıflanır. Mehmet Bey, "kısmet böyleymiş" (s.74) sözüyle karşılık verir. Cemal, genç kızı yaşlı adama kaptırdığı için üzgündür ve hayıflanır. Mehmet Bey, Seniha'nın kendisinin olacağı için mutluluk duyar. Cemal, Seniha'dan vazgeçmeyeceğini, Seniha'nın

kendisine “kısmet” (s.78) olacağını belirtir. Romanda kullanılan kısmet ögesi günlük hayatın akışı içinde alelade olarak geçer.

Vedat Tanca, *Belki Bir Gün* eserinde Lemi ile Füsün birbirini seven iki çifttir. Füsün’un babası Ragıp Bey bu ilişkiye karşı çıkar. Füsün, babasına karşı gelerek evden kaçır ve Lemi’ye gider. Füsün’un annesi duruma çok üzölür. Kız kardeşı Rabia ile dertleşir. Rabia’nın bu işte kabahatli olduğunu düşünse de sonradan yumuşar. “Her kız kendi kısmetini bekler” (s.128) sözüyle kanaatini dile getirir. Lemi, dayısının yanına İzmir’e gider. Gemiden inince o güzel yerlerin etkisinde kalır. Limanın sahibinden kendisine iş vermesini ister. “Nasibim ahirette cehennemi boylamaksa” (s.152) en azından dünyada cenneti yaşamış olayım açıklamasında bulunur.

Fikret Arıt’ın *Güzel Yuana* romanında Agâh Bey, Hristiyan bir kadınla (Melpi) ilişki yaşar. Yaşanan ilişkinin meyvesi Yuana olur. Yuana Müslüman bir baba ile Hristiyan bir ananın çocuğudur. Agâh Bey, Yuana’yı evlatlığı Abdurrahman ile nikâhlamak ister. Yuana, Aristo adlı bir genci sevdiği için bu izdivaca gönlü olmaz. Aristo tek çarenin kaçmak olduğunu belirtir ve Yunanistan’a kaçmayı düşünürler. Melpi kızına Yuana’ya moral verir: “Kısmetin hiç görmediğin Akropol’den doğacak yavrum” (s.28).

Tarihi deniz romanı olan Kadircan Kaflı’nın *Korsan Yuvası* eserinde Cin Ali kendisini Rum gibi tanıtarak korsanların arasına girer. Korsanlar yakaladıkları esirleri çeşitli sınavlardan geçirir ve güçlü olanları yanlarına alırlar. Korsanların reisi, Ali’yi zindana attırır. Gardiyan, Cin Ali’nin yanına gelip ölmekten korkup korkmadığını sorar. Cin Ali metanetini koruduğunu gösterir: “Zaten ölümden kurtuldum. Kısmet böyleymiş” (s.117). Cin Ali’nin bu metanetli duruşu ve kısmetine inanması onun korsanlar arasında yükselmesini sağlar. Bu bakımdan kısmet ögesinin etkili kullanıldığı görülür.

Hüseyin Nihal Atsız’ın *Bozkurtların Ölümü* eserinde Göktürk Hükümdarlığının Çin esaretine nasıl girdiği ve esaretten Kür Şad’ın önderliğinde nasıl kurtulmaya çalıştığı anlatılır. Çinliler normal yollarla Türkleri alt edemeyince desiseye başvurur. Çinli kadınları Türk Beylerine vererek iç karışıklık çıkarırlar ve sonunda Türkler Çin’e esir düşerler. Türkler esaret altında yaşamayacaklarını anlayınca Kür Şad öncülüğünde isyan planı yaparlar. Amaçları Çin Sarayı’na bozgun vermektir. Türklerin ileri gelenleri çadırda toplanır isyan gününü kararlaştırırlar. O günün gecesinde Üçoğul, Çinli bir kadına gönlünü kaptırdığı için isyana geç kalır. Çinli kadının eşi Üçoğul’u kendi evinde görünce kızır ve tartışma çıkar. Üçoğul da Çinliyi öldürerek çerilerin yanına gider: “Bu gece kısmet senden başlamakmış” (s.406).

Denizci olmak için kendince bedeller ödeyen Mahmut’un maceralarının anlatıldığı Halikarnas Balıkçısı’nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Mahmut, babası gibi denizci olmak istese de babası Süleyman Efendi denizciliğin zor yanını bildiği için Mahmut’u denizden uzat tutmaya çalışır. Mahmut’a sürekli denizi kötüler. Denize

verdiğimiz emeği şu toprağa harcasaydık buraları çoktan cennete çevirmiş olurduk diyerek oğlunu ikna etmeye çalışır. “Allah kısmet ederse” (s.14) kayığı satıp oğluna bir iki tarla bırakacağını söyler. Mahmut söylenenlere kulak asmaz ve denizci olur. Komşularının kızı Fatma’yı çocukluğundan beri sevmektedir. Uzun bir deniz yolculuğundan döndüğünde Fatma’yı yüzü yaralı bulur. Fatma, başına gelen olay yüzünden Mahmut’un evlilik teklifini kabul etmeyerek köyü terk eder. Fatma’nın validesi Zehra Teyze Mahmut’u teselli eder: “Allah kısmet etmemiş” (s.133).

Kıskançlık üzerine kurulu olan Nahid Sırrı Örik’in *Kıskanmak* romanı temelde iki kardeşin üzerine kurulur. Seniha ve Halit birbirini pek sevmeyen iki kardeşir. Seniha ömrü boyunca ağabeyi Halit’in gölgesinde kalır. Ağabeyine sunulan imkânlar kendisine sunulmaz. Seniha yaşının geçmiş olmasıyla iyice sıkıntıya girer. Evlilikten yana “nasibinin” (s.73) olamayacağına kendisini inandırır. Komşusu ile kaçamak bir gece yaşayan Seniha evlenmemeye karar verir. Kendisine gelen teklifler “fevkalade bir kısmet” (s.201) dahi olsa reddedeceğinden emin olur. Yıllar sonra kendisine talip olan Halil Kamil beyi de kabul etmez. (s.202) Kısmet ögesinin yine sıradan kullanıldığı söylenebilir.

Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın *Dirilen İskelet* eseri batıl inanç ve inanışlarla örülüdür. Tayfur ve Ferhat sürekli mezarlığa giden iki arkadaştır. Mezarlıkta olağanüstü varlıkların gezip dolaştıklarını fark ederler. Olay üzerine araştırma yapmak için mezarlıktaki ev sakinlerinden malumat almaya başlarlar. Mezarlıktaki olayları tertip edenin Banu adında bir kadın olduğu ortaya çıkar. Tayfur, Banu’nun güzelliğinden etkilenir. Banu Hanım’ın dadısına bir mektup vererek Banu’yu evine davet eder. Dadı da Tayfur’un dadısına selam söylemesini, yıllar önce birlikte kısmetlerine baktırdıklarını hatırlatmasını ister. (s.143)

Sitare adlı genç ve toy bir kızın imkânsız denebilecek aşkını konu alan Kerime Nadir’in *Solan Ümit* romanı popüler aşk romanlarından. Sitare liseye giden bir talebedir. Psikoloji profesörü olan Ferruh Bey’e hayranlık-aşk karışımı bir duygu besler. Ferruh Bey’in köşküne giderek tanışır. Ferruh Bey hayatı hakkında bilgi verirken büyük oğlu Salim’in “Kısmet olursa, önümüzdeki yıl diplomasını alaca[cağını]” (s.9) söyler. Sitare liseyi bitirince ağabeyinin arkadaşı Turgut kendisine izdivaç teklifinde bulunur. Sitare Ferruh Bey’i sevdiği için bu izdivacı reddeder. Sitare’nin annesi Behim Hanım ısrarcı olunca Sitare evlenmeyi düşünmediğini belirtir. Behim Hanım da Sitare’yi ikna etmeye çabalar: “Kızlar düşündükleri zaman değil, kısmetleri çıktığı zaman evlenirler” (s.29).

Erken yaşta anne ve babasını kaybeden Gediz’in hayata tutunma çabasının ele alındığı bir romandır Mükerrrem Kamil Su’yun *İnanmadığım Allah* eseri. Ailesini kaybeden Gediz, ablası ve eniştesiyle birlikte yaşar. Edebiyat öğretmeni olur. Kader cilvesini göstererek ablası ve eniştesini de çok erken Gediz’in hayatından alır. Gediz Anadolu’da öğretmenlik yapmaya başlar. Kasabada aktif bir öğretmenlik süreci geçirir. Ev sahibesi

Sıdika Hanım ve kızları ile arkadaş olur. Evde yalnız kaldığı bir gün canı sıkılır. Komşularını çağırmayı düşünür: “Gülsüm’ün daha evvel kısmeti çıkmıştı, ablasını beklemeden evleniyordu. Onlar da düğün hazırlığı ile meşguldür” (s.81).

Kuşlu Adam olarak anılan başkişinin hayat öyküsü, Turan Aziz Beler’in *Tüylendi Ailesi* eserinde ele alınır. Anlatıcı yazar, Samsun’a gelerek bütün işlerinde çalışmaya başlar. Yanında çalıştığı Mehmet Efendi’nin kızı Elif ile aralarında bir ilişki olduğu dedikodusu yayılır. Mehmet Efendi ile başkişi bu nedenle sorun yaşar. Başkişi, Mehmet Efendi’den ayrılır: “Allah’ın nasibi bu kadarmış” (s.53). Kuşlu Adam bir müddet sonra Elif’i kaçırarak diyar diyar gezdirir. Kaçak hayatından yorulan çiftler aileyle barışma kararı alır. Aile gençleri kabul ederek gençlerin evlenme kararlarını onaylar. Elif’in annesi kızının daha iyilerine layık olduğunu belirtince Elif, “Kısmet bu imiş” (s.91) cevabını verir.

Suat Derviş’in *Fosforlu Cevriye* romanı hayat kadını olan Cevriye’nin bir idam mahkûmuna olan aşkını ve bu aşk bağlamında geçmişini düşünmesini ele alır. Cevriye alımlı, güzel bir hayat kadınıdır. Anne babasını küçük yaşta kaybettiği için ailesi hakkında bilgi sahibi değildir. Günübirlik ilişkilerle hayatını sürdürür. Bu nedenle de sürekli karakollara düşer. Karakola düştüğü günlerden birinde arkadaşının su testisi su yolunda misali öldüğüne şahit olur. Kendisinin de bu arkadaşı gibi öleceğini, “kendilerine nasip olacak” (s.37) olan ölümün böyle geleceğini düşünerek üzüldür. Cevriye’ye, baygın olarak dışarda yattığı bir gün, adı verilmeyen idam mahkûmu bir adam yardım eder. Evine götürür ve Cevriye’yi iyileştirir. Cevriye, kendisine sırf iyilik amacıyla yardım eden bu adamdan etkilenir ve zamanla adama âşık olur. Sürekli adamın evine gidip gelmeye başlar. İdam mahkûmu olan adam Allah’a inanmayan biridir. Her fırsatta yaratıcıyı ve olayları sorgulamayı tercih eder. Cevriye, adamın sözlerine karşı çıkar: “Allah’ın işine karışılmaz! Alnımızda ne yazılıysa onu yaşar, kısmetimiz neredeyse onu orada buluruz” (s.134).

İncelenen romanlarda kısmet ögesinin çok önem arz etmediği, eserlerde genellikle günlük hayatın akışı içerisinde söz arasında geçtiği, kahramanların kendileri için gerçekleşen veya gerçekleşmeyen olayları kısmet olarak yorumladıkları görülür. Bazı romanlarda kısmet inancının güçlü olması kişilerin çıkmaza girmesine engel olduğu, hayatlarına yeni başlangıçlar yapmasını sağladıkları söylenebilir.

3.1.2.3.2. Tevekkül

Dini bir terim olarak tevekkül, insanın elinden geleni yaptıktan sonra takdiri yaratıcıya bırakıp, sonucunu her şekilde kabul etmesidir (Uludağ, 2012: XLI, 3). Kişi günlük yaşamda istekleri doğrultusunda eylemlerini sergiler. İsteklerinin yerine gelmesi her zaman mümkün olamaz. Kendisinin dışında gerçekleşen ve kişinin müdahale edemeyeceği durumlarda yaratıcıya sığınarak aradan çekilir. İncelenen romanların

bazılarında da kahramanların ellerinden geleni yaptıktan sonra olayları yaratıcıya bıraktıkları ve sonucu her ne olursa olsun durumu kabullendikleri görülür.

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* eserinde Canzi ile Turhan'ın aşkı konu edilir. Canzi, Turhan'ın kıskançlığına dayanamaz ve ona çeşitli öyküler yazarak kıssadan hisse vermeye çalışır. Öykülerden biri Yedi Peçeli'dir. Öyküde Sinan ile Zühre adında iki gencin acı dolu aşk hayatları ele alınır. Zühre, Sinan ile evlenir ve bir çocuğu olur. Maddi durumu kötüleyen Sinan Zühre'yi boşayarak zengin bir kadın olan Düriye Hanım ile evlenir. Boşanma meselesine Zühre çok üzülür. Sinan ile Zühre tartışırken, Sinan Zühre'ye çokbilmiş olduğunu, laf ebeliği yaptığını söyler. Zühre de yetişkinliğe babası sayesinde ulaştığını, yetişkinliğin önemli bir merhalesi olan "tevekkül" (s.157) meselesini babasından öğrendiğini açıklar. Bu konuşma romanın sonunda yine hatırlatılır. (s.207) Sinan yaptıklarına pişman olur. Zühre'nin kıymetini anlar ancak iş işten çoktan geçer.

Naşide Duru'nun *Çiçeklenen Dallar* eserinin sonuna doğru Nevin türlü hilelerle işten çıkartılır. Kurumun doktoru, Nevin'in hasta olmadığı halde hasta numarası yaptığını, bu yüzden işe gelmediğini üstlerine rapor eder. Durumu öğrenmek için iş yerine giden Nevin, olayın aslını arkadaşlarından öğrenir. İşten çıkarıldığını kesin olarak öğrenen Nevin eve gelir. Annesi durumun vahametini anlar ve kızını, daha fazla üzülmemesi için, "sonsuz bir tevekkülle" (s.122) teselli eder.

Muazzez Tahsin Berkand'ın *Nişan Yüzüğü* romanında başkahramanlardan Macit, geçirdiği uçak kazası sonucunda sakat kalır ve etrafındakilerle iletişim kuramaz. Nevin, Macit'in konuşamadığını ancak anladığını fark edince Macit'e yardım etme kararı alır. Macit ise hayattan ümidini kesmiş bir şekilde Nevin'in çabalarına karşı çıkar. Nevin, Macit'e sinirlenir: "Hiç mücadele etmeden, büyük bir tevekkülle talihinize razı oluyorsunuz" (s.77). Macit, Nevin'in ısrarları neticesinde tedavi olmayı kabul eder. Macit'in tedavi sürecinin iyi gittiğini kız kardeşi Naşide, Nevin'e bildirir. Birkaç hafta sonra ise Naşide, Macit'in bitkisel hayata girdiğini, artık aralarına dönemeyeceğini anlatan bir mektup yazarak Nevin'e, "Allah'a tevekkül olmaktan ve bu acıya tahammül etmekten başka çaresi [...]" (191) olmadığını söyler. Nevin'in aldığı bu kötü haberden sonra karşısına Faruk Bey çıkar. Faruk Bey ile Nevin arasında bir yakınlaşma olsa da Faruk Bey'in bir hareketini yanlış yorumlayan Nevin, Faruk Bey'den uzaklaşır. Nevin, Faruk Bey'in evlenme teklifini de reddeder. Bunun üzerine Faruk Bey, "tevekkülle bekleyeceği[ni]" (s.263) belirterek Nevin'den vaz geçmeyeceğini vurgular. Tevekkül ögesi romanın akışı içerisinde fon gereği, günlük hayattaki karşılığıyla kullanılır. Olayların akışına etki etmez.

Muazzez Tahsin Berkand'ın *Lâle* romanında da tevekkül ögesine yer verilir. Lale tiyatrocü olmak için evini ve nişanlısını terk eder. Tiyatrodan arkadaşı olan Hamit'le evlense de evlilikten istediğini bulamaz. Hamit eşine kötü davranır ve eşi Lale'yi başka bir kadınla aldatır. Lale tüm bunları öğrenince eşinden boşanarak ailesinin

evine yerleşir. Eski nişanlısı Necil ve onun kardeşi Filiz ile sık sık karşılaşır. Filiz hamiledir. Doğum sancısı tutunca içini “tevekkül” (s.230) kaplar. Eşi Naci’yi uykudan uyandırarak sancının geldiğini haber verir. Naci de “tevekkül ve biraz gurur karışık bir tebessümle elini” (s.231) karısına uzatır ve sakın olmasını ister. Tevekkül ögesi, *Nişan Yüzüğü* romanında olduğu gibi romanın akışı içerisinde fon gereği, günlük hayattaki karşılığıyla kullanılır. Olayların akışına etki etmez.

Reşat Engin’in *Çapkın Subay* romanında başkahraman Yüzbaşı Onur ile genç kızların ilişkilerini ele alır. Onur, Hümeysra ile nişanlanır. Ayten haberi duyunca baygınlık geçirerek kafasını çarpar. Onur hastaneye gelerek Ayten hakkında bilgi alır. Suna’yla dertleşirken Ayten’in bu duruma düşmesinde kendini suçlu hissettiğini, ölmeyi bile düşündüğünü, günahının ne olduğunu sorar. Suna da yaşanan olayların müsebbibi olarak Onur’u gösterince Onur üzülür. Onur vicdan azabıyla Hümeysra ile olan nişanını bozmak için Hümeysra’nın evine gider. Hümeysra ve annesi yaşanan olaylar karşısında “büyük bir tevekkül içinde” (s.102) sessiz kalmayı tercih ederler.

Vedat Tanca, *Belki Bir Gün* eserinde Lemi ile Füsün’un ilişkisini anlatır. Lemi deniz subayıdır. Füsün’u kartopu savaşında tanır. İkili birbirine yakınlaşır. Lemi ailesine Füsün’dan hoşlandığını ve evlenmek istediğini belirtir. Füsün’un teyzesi Lamia, Füsün’un sözlü olduğunu belirtir. Füsün, istemediği biriyle babasının zoruyla sözlüdür. Füsün babasını dinlemeyeceğini, ona karşı çıkacağını asla “miskin bir tevekkülle” (s.35) boyun eğmeyeceğini vurgular. Lemi duruma üzülmekle beraber çaresizdir. Füsün’la sahilde buluşarak durumu konuşmaya başlarlar. Füsün buluşmaya gelirken yanında kestane şekerleri getirir. Lemi şekerleri yemeyip saklayacağını belirtir. Füsün ayrılığın farkına varır ve “geniş yürekli, kaygısız dervişler tevekkülüyle” (s.49) metanetini korumayı başarır. Füsün’un pederi Ragıp Bey, sert mizaçlı, katı bir adamdır. Kızını da kendi istediği biriyle evlendirmek ister. Füsün bir gün babasının karşısına dikilerek; haksızlığa uğrayan insanın mücadele etmesi gerektiği felsefesini, kendisinin öğrettiğini babasına hatırlatır. Bu durum karşısında “tevekkülle itaat” (s.80) etmenin doğru mu olduğunu sorgular.

Fikret Arıt’ın *Güzel Yuana* romanında Agâh Bey, Hristiyan bir kadınla (Melpi) ilişki yaşar. Yaşanan ilişkinin meyvesi Yuana olur. Yuana Müslüman bir baba ile Hristiyan bir annenin çocuğudur. Agâh Bey, Yuana’yı evlatlığı Abdurrahman ile nikâhlamak ister. Yuana, Aristo adlı bir genci sevdiği için bu izdivaca gönlü olmaz. Aristo tek çarenin kaçmak olduğunu belirtir. Kaçış planına uyularak anne-kız Yunanistan’a giderler. Agâh Bey durumdan dolayı çok müteessir olsa da “tevekkül” (s.37) içinde çaresizce yaşamaya devam eder. Yuana, Yunanistan’da Stefanos ile tanışır. Stefanos, Yuana’dan etkilenir ve ikili yakınlaşarak nişanlanma kararı alır. Stefanos, Yuana ve Melpi’yi alarak ailesinden aforoz edilen halasının villasına götürür. Villada iki âşık şöminenin başında oturup “mukadderatlarına tevekkülle boyun eğen” (s.72) kütüklerin yanışını izlerler.

Tarihi deniz romanı olan Kadircan Kaflı'nın *Korsan Yuvası* eseri, olayların cereyan etmeye başladığı köyün tasvir edilişiyle başlar. Ovacık Köyü, farklı dinlere inanan insanlarla doludur. Kimse kimsenin inancına karışmaz. Köyde Müslümanlar ile Hristiyanlar özgürce ibadetlerini gerçekleştirirler. Köylüler camide namazlarını kılarken korsanlar camiye baskın yaparlar. Koca Veli bıçağına el uzatacağı sırada İmam Abdullah Efendi müdahale eder: "Allah'a tevekkül et" (s.6). Korsanlar köylülerin ellerinde avuçlarında ne varsa alıp götürürler. Bir süre sonra sipahi beyi vergileri toplamak için köye gelir. Köyün ileri gelenleri durumu anlatarak ricada bulunsa da Tımar Beyi ikna olmaz ve bazılarına ceza verir. İmam, zulüm yapıldığını haykırır. Tımar Beyi kimseyi dinlemeyerek Veli Koca'yı atının arkasına bağlayarak sürükler. Veli Koca'yı öldü zannederek bırakırlar. Veli Koca o günün akşamına ölür. Veli Koca'nın oğlu Cin Ali, Tımar Bey'i için intikam planı hazırlar. Komşuları, "Allah'a tevekkül etmek lazım" (s.49) deseler de Cin Ali kimseyi dinlemez.

Halide Edip Adıvar'ın *Sonsuz Panayır* eseri farklı sınıflara ait insanların ilişkilerini ve kültürlerini irdeler. Ayşe Balkar ailesiyle yaşayan genç ama fakir bir kızdır. İmrendiği zengin insanların hayatına sahip olmak, onlarla aynı ortamlarda boy göstermek ister. Ayşe öğretmeni Ali Bey'in yardımlarıyla zengin bir ailenin kızlarına özel derse başlar. Bu sayede zengin çevrelerde boy gösterir. Ali Bey iyi kalpli, geleneklerine bağlı biridir. Ali Bey, ikamet ettiği mahallenin durumunu ve kendini düşünmeye başlar. Kendisini nerede konumlandıracağını sorgulamaya başlar: "Bu sokak pisliği, sefaleti, sessizliği, gelenin geçenin üstü başı dökük hali, mahalle halkının kadere baş eğen miskinlik ya da sonsuz tevekkülü ile tamamen doğunun bir parçasıydı" (s.70). Anlatıcı yazar tüm bunlara rağmen Ali Bey'in tam bir doğulu sayılamayacağını belirtir.

Sitare adlı genç ve toy bir kızın imkânsız denebilecek aşkını konu alan Kerime Nadir'in *Solan Ümit* romanı popüler aşk romanlarından. Sitare liseye giden bir talebedir. Psikoloji profesörü olan Ferruh Bey'e hayranlık aşk karışımı bir duygu besler. Ferruh Bey ile duygusal olarak yakınlaşırlar. Ferruh Bey, aşklarının imkânsız olduğunu anlatır. Sitare de ağabeyinin arkadaşı Turgut'la evlenerek İzmir'e yerleşir. Ferruh Bey'in özlemi hala yüreğindedir. Gazetede Ferruh Bey'in eşinin ölüm haberini okuyarak şaşırır. Ferruh Bey'le evlenebileceğini düşünerek İstanbul'a döner. Ferruh Bey, Sitare'yi reddederek eşiyile mutlu olmasını tavsiye eder. Kısa süre sonra Sitare "tevekkül ve sükûn" (s.104) içinde eşine bağlanır.

Kerime Nadir'in *Balayı* romanı sonu faciayla biten aşk ve entrikanın iç içe geçtiği bir eserdir. Tevhit kırklı yaşlarda yakışıklı bir beydir. Eşi ölmeden önce arkasında bir mektup bırakarak kızları olarak büyüttükleri Armağan'ın üvey olduğu hakikatini açıklar. Tevhit, Armağan'a öz babası olmadığını anlatmak istese de başaramaz. Talat ve Nedim Armağan'ı sevmektedirler. Bu sevgiye Müteahhit Bekir Bey de dâhil olur. Herkes Armağan'ın güzelliğinden etkilenir. Tevhit kıskançlığın ve

sarhoşluğun tesiriyle Armağan'ın baygın yattığı bir gün Armağan'a sahip olur. Tevhit ile Armağan evlenerek balayına çıkar. Balayında Armağan'ın erkeklerle dans etmesi Tevhit'i sinirlendirir ve kısmi felç geçirmesine sebep olur. Armağan o günden sonra Tevhit'ten soğumaya başlar. Durumu fırsata çeviren Müteahhit Bekir, Armağan'a yakınlaşır ve onunla yasak aşk yaşamaya başlar. Olayların farkına varan Tevhit Armağan'ı uyarır. Armağan “tevekkül” (s.120) etmeyeceğini, hayatın tadını çıkaracağını vurgular.

Erken yaşta anne ve babasını kaybeden Gediz'in hayata tutunma çabasının ele alındığı bir romandır Mükerrrem Kamil Su'yun *İnandığım Allah* eseri. Ailesini kaybeden Gediz, ablası ve eniştesiyle birlikte yaşar. Edebiyat öğretmeni olur. Anadolu'da öğretmenlik yapmaya başlar. Ev sahibinin kızları ile arkadaş olur. Kasabada aktif olarak çalışır; konferanslar verir. Kasabada Avukat Ekrem Sel ile tanışarak ondan hoşlanır. Kısa süre sonra Ekrem ile Gediz evlenir. İkisinin çocukları olmayınca doktora giderler. Gediz asla hamile kalamayacağını öğrenir. Ekrem'e çocuk veremeyeceği için ondan boşanmayı düşünür. Ekrem kabul etmez. Gediz durumu “tevekkülle kabul etmek” (s.89) istese de dayanamayıp Ekrem'den ayrılır.

Suat Derviş'in *Fosforlu Cevriye* hayat kadını olan Cevriye'nin bir idam mahkûmuna olan aşkını ve bu aşk bağlamında geçmişini düşünmesini ele alır. Cevriye alımlı, güzel bir hayat kadınıdır. Anne babasını küçük yaşta kaybettiği için ailesi hakkında bilgi sahibi değildir. Günübürlük ilişkilerle hayatını sürdürür. Cevriye'ye, baygın olarak dışarda yattığı bir gün, adı verilmeyen idam mahkûmu bir adam yardım eder. Evine götürür ve Cevriye'yi iyileştirir. Cevriye, kendisine sırf iyilik amacıyla yardım eden bu adamdan etkilenir ve zamanla adama âşık olur. Sürekli adamın evine gidip gelmeye başlar. İdam mahkûmu olan adam, Allah'a inanmayan biridir. Her fırsatta yaratıcıyı ve olayları sorgulamayı tercih eder. Cevriye, “büyük bir sükûnet ve tevekkülle” (s.134) adamın sözlerine karşılık verir.

Eserlerde kullanılan tevekkül öğelerinin romanın akışı içinde önem arz etmediği görülür. Yazarların çoğu, tevekkül ögesini kahramanların olaylar karşısında sessiz kalmasını sağlamak için kullanır. Başlarına gelecek olanlara rıza gösteren kahramanlar tevekkülle beklerler. Tevekkül kavramı üzerinden din dilinin yazarlar tarafından etkili kullanıldığını söylemek güçtür.

3.1.2.4. Ahiret

İslam dininin kutsal kitabı Kur'an-ı Kerim'in birçok suresinde ahiret gününe iman etmekle ilgili ayetler mevcuttur: “[...] ahiret gününe de kesin şekilde inanırlar” (Kuran-ı Kerim, 2/4). İnsanlar bu dünyada yaptığı amellere göre ahiret yurdunda muamele görür. İyilik yapanlar mükâfatlandırılır, kötülük edenler ise cezalandırılır. Soyut âlem olan ahiret, Türk romanlarında epey yer tutar. Kişiler haksızlığa uğradıklarında, haklarını aramalarına rağmen bir karşılığını alamadıklarında yaratıcıya

dua ederek haklarını ahirette alacaklarını belirtirler. Bazı romanlarda ise ahiret ögesinin benzetme yapılarak kullanıldığı görülür.

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* romanında Turhan Tuna yurt dışında mimarlık eğitimini tamamlayıp ülkesine dönen milliyetçi bir gençtir. Dedelerinin Balkanlardan ne zaman geldiğini, nasıl Müslüman olduğunu anlatır. Dedelerinin saltanatlarını, mal ve mülklerini “ahireti düşünerek” (s.17) hayır ve hasenat yaptıklarını dile getirir. Turhan, Canzi adında güzel bir kadına âşık olur. Canzi de Turhan'ı sever ancak Turhan'ın kıskançlığı canına tak eder ve Turhan'a okuması için hikâyeler yazar. Canzi'nin Turhan için yazdığı Sarı Sipahiler hikâyesinde Mustafa Durakça ile Mariska'nın aşkı anlatılır.

Mariska evlendikten sonra Müslüman olur ve Cangüzel adını alır. Konak hayatından sıkılınca Mustafa Durakça ile ava çıkmak, onunla ata binmek ister. Mustafa Durakça bu durum karşısında çaresizlik ve şaşkınlık içinde ne diyeceğini bilemez. Cangüzel'in bu isteklerini “Ahiret kardeşim” (s.91) dediği Feridun Bey'e danışacağını belirtir. Feridun Bey de Mustafa Durakça için “Ahiret kardeşim” (s.174) tabirini aynen kullanır. Eserin sonunda Zühre, Sinan'dan tamamen uzaklaşmak ister. Sinan bu ayrılığa dayanamayacağını belirtir. Zühre'ye olan aşkını tarif etmek için “ahirette” (s.211) dünyada ne gördün sualine, sadece Zühre'yi gördüm, cevabını vereceğini söyler. Eserde ahiret inancının güçlü olduğu söylenebilir. Kahramanlar öldüklerinde hesap verecekleri bir yer olduğuna inanırlar.

Reşat Nuri Güntekin'in *Miskinler Tekkesi* romanında bir dilencinin gözünden hayatın zorluğu ve insanların ilişkileri anlatılır. Soylu bir aileden gelen yazar anlatıcı çocukluğunu refah ve huzur içinde geçirir. İkinci Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle ailenin büyükleri de sürgüne gönderilir. Sürgünle kimsesiz kalan yazar anlatıcı çeşitli işlerde çalışsa da başarılı olamaz ve dilencilik etmeye başlar. Kahraman anlatıcı dilencilik yapmasına rağmen okumaya düşkün biridir. Mesnevi okuduğu günlerin birinde mesnevi eserinin “Ahiretle dünya arasında acayip bir kitap” (s.145) olduğuna kanaat getirir. Ahiret unsuru, eserde diğer âlem manasında kullanılır.

Vedat Tanca, *Belki Bir Gün* eserinde Lemi, dayısının yanına İzmir'e gider. Gemiden inince o güzel yerlerin etkisinde kalır. Limanın sahibinden kendisine iş vermesini ister. Nasipte “ahirette cehenneme” (s.152) gitmek varsa en azından dünyada cenneti yaşamış olayım açıklamasında bulunur.

Tarihi roman olan Ilgaz Vahap Nevruzhan'ın *Süüyüm Bike* eserinde Sevim, cengâver, güzel ve akıllı bir kızdır. Sevim, istemeyerek de olsa Kazak Hanı ile evlenir. Kazak Hanı, Rus asimilesi bir Türk'tür. Devletin kararlarını Rus sarayının menfaatine göre verir. Durumu fark eden Sevim, engel olmaya çalışır ancak bir türlü muvaffak olamaz. Kazak Hanı, Sevim'e âşık olduğu için dediklerini yapacağını söylese de pek başaramaz. Bulat Bik, Han'ı silahla vurarak öldürür. Han, Sevim'e yazdığı mektupta düşmanı öldürdüğünü ama aynı gün “öbür dünyaya” (s.78) öldürdüğüyle birlikte gideceğinin kader olduğunu belirtir.

Fikret Arıt'ın *Güzel Yuana* romanında yasak aşkın meyvesi olan güzel Yuana'nın maceraları ele alınır. Yazar anlatıcının arkadaşı Pelayia bir kadının hikâyesini anlatacağını söyleyerek arkadaşını mezarlığa getirir. Mezarlığa gelince anlatıcını dikkatini bir kadın çeker. “Bir ceset olan bu hayattan beni ahiretin can verdiği o siyahlara bürünmüş hayalet ayırdı” (s.5). Yine yazar anlatıcı romanın fon karakterlerinden Barba Spiro'nun ölümünü “ahirete göçtü” (s.17) şeklinde okuyucuya duyurur.

Agâh Bey, Yuana'yı evlatlığı Abdurrahman ile nikâhlamak ister. Yuana, Aristo adlı bir genci sevdiği için bu izdivaca gönlü olmaz. Aristo tek çarenin kaçmak olduğunu belirtir. Kaçış planına uyularak anne kız Yunanistan'a giderler ancak Aristo aileye ihanet ederek eşyaları alıp kaçır. Anne kız Atina'da çaresiz başlarına mektup yazarak durumu Agâh Bey'e bildirerek af dilerler. Agâh Bey, Abdurrahman'ı Atina'ya gönderir. Abdurrahman, Aristo'yu neden polise ihbar etmediklerini sorunca Yuana, Bırak Allah'tan bulsun cevabını verir. Abdurrahman, Allah'ın kötü insanların maddi cezasını bu dünya da “ruhi cezayı da ahirette” (s.44) verdiğini söyler.

Tarihi deniz romanı olan Kadircan Kafil'nın *Korsan Yuvası* eserinde Ovacık Köyü korsanlar tarafından yağmalanır. Tımar Beyi köylülerden vergiyi toplamak için geldiğinde köylüler durumu anlatır. Tımar Beyi bahane kabul etmeyerek vergiyi ister. Köyün ileri gelenleri ricada bulunsa da Tımar Beyi ikna olmaz ve bazılarını ceza vermek ister. Köyün imamı duruma müdahale etmek isteyince Tımar Beyi tarafından, dünya işlerine karışma, denilerek azarlanır. İmam da çıkışta bulunur: “İslamlıkta dünya ve ahiret işleri ayrı değildir, dünya bir imtihan yeri, ahiret hesap yeridir” (s.36).

Genç bir adamın aşk maceralarının anlatıldığı günlükten yola çıkılarak yazılan Faik Ökte'nin *Bir Aşk Masalı* romanında Nail hukuk eğitimi görmüş ve başından birçok aşk macerası geçirmiş biridir. Nail, tuttuğu günlüğe başından geçen olayları yazar. Okuyucu bu günlük üzerinden Nail'in yaşadıklarına müşahit olur. Nail Fransa'ya felsefe eğitimi almak için gider. Nail eğitimini tamamladıktan sonra yurda döner. Anadolu'nun muhtelif bölgelerinde görevlere gider. Bu yerlerden biri Van'dır. Nail Van şehrini çok beğenir ve “Dünyada Van ahirette iman” (s.208) sözünün boş yere söylenmediğini vurgular.

İntihar kavramının ele alındığı Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Ölüm Bir Kurtuluş Mudur?* eserinin başkışisi Doktor Nusret Hulki'dir. Doktor, intihar eğilimindeki insanlara ulaşmak ister. Onların neden intihar ettiklerini, çözümünün olup olamayacağını araştırmak için çalışmalar yapar. Gazetelere intihar ile ilgili yazılmış makalelerden alıntılar gönderir: “İnsan anasından bir kere doğar ve bir kere ölür. En büyük felsefe hayatın bu tabii akışını izlemekte ve bu âlemden ötekine göçmek için yine bizi bu hayata gönderenin çağırmasını beklemektedir” (s.13). Makalede intiharın yanlış olduğunu, yaratıcının vakti gelince öteki dünyaya yarattığı kişiyi alacağını vurgular.

Doktorun hastalarından biri asilzade Adil Cevri Bey'dir. Kokain içen yaşlı adam tükenmiş bir halde intihara başvurur. Evlatlığı olarak yanında büyüyen kızı da âşık olduğu için ölümü kurtuluş olarak görür. Adil Cevri Bey psikolojik bunalımdadır: "Hocaların vaat ettikleri öteki dünya cennetinden önce sizi bu dünya cennetine sokmak istiyorum" (s.85). Doktorun son hastası Saffet Avni Bey'dir. Doktor hastasıyla uzun bir diyaloga başlar. Saffet Avni, intihar etmek için muhtelif argümanlar sunar. Filozofların; kötülüğün, iyiliğin anlamsız olduğunu ve öteki dünya da ödül ceza kavramlarının bulunmadığını söylemesini örnek gösterir. (s.128) Doktor, hastasının bu düşüncelerine kendince mantıklı açıklamalar getirmeye çalışır.

Halide Edip Adıvar'ın *Sonsuz Panayır* eseri farklı sınıflara ait insanların ilişkilerini ve kültürlerini irdeler. Safi-Naz, zengin zümresine katılmak isteyen hayalleri olan genç ve güzel bir kızdır. Safi-Naz babasının oturduğu eve ziyarete gittiğinde evin dağınık olduğunu görür. Komşu kadına ahvali sorar. Komşu kadın eve polislerin gelip gittiğini, hatta polisin kendisini de "ahiret sualine" (s.274) çektiğini söyler.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Dirilen İskelet* eseri batıl inanç ve inanışlarla örülüdür. Tayfur ve Ferhat sürekli mezarlığa giden iki arkadaştır. Nihat, Sadi ve Feyzi adında üç gencin dikkatlerini celbeder ve Tayfur'la Ferhat'ı takip ederler. Ferhat mezarlıkta zebani gördüğünü söyler. Tayfur ile Ferhat inanç üzerine tartışmaya başlar. Ferhat ahiret hakkında görüş bildirir: "Mesela dünyadan sonra bir öteki dünya yani ahiretin olması cehennem korkusu ile beraber yine de inanç sahipleri için ne büyük bir tesellidir" (s.63). Sonradan olayları tertip edenin Banu adında bir kadının olduğu ortaya çıkar. Banu'nun güzelliğinden etkilenen Tayfur, onunla evlenme kararı alır. Tayfur'un evinde iskelet vardır. Banu iskeleti görmek isteyince kulübeyi açarak misafir olan arkadaşlarına iskeleti göstermek ister. İskeleti gören misafirler şaşkınlıkla iskeleti izler. Sanki "Dünya ile ahiret birbirini seyrediyor" (s.213) gibi izlenim oluşur.

Erken yaşta anne ve babasını kaybeden Gediz'in hayata tutunma çabasının ele alındığı bir romandır Mükerrrem Kamil Su'yun *İnandığım Allah* eseri. Ailesini kaybeden Gediz, ablası ve eniştesiyle birlikte yaşar. Edebiyat öğretmeni olur. Anadolu'da öğretmenlik yapmaya başlar. Ev sahibinin kızları ile arkadaş olur. Kasabada Avukat Ekrem Sel ile tanışarak ondan hoşlanır. Kısa süre sonra Ekrem ile Gediz evlenir. İkilinin çocukları olmayınca doktora giderler. Gediz asla hamile kalamayacağını öğrenir. Ekrem'e çocuk veremeyeceği için ondan boşanmayı düşünür. Ekrem kabul etmese de Gediz Ekrem'den ayrılır. Kasabada dedikodular başlar. Gediz baskılara dayanamayıp İstanbul'a dönme kararı alır. Ev sahibi Sıdika Teyze'den helallik ister. Sıdika Teyze hakkını helal ettiğini belirtir: "Dünya ve ahiret evladımın sen benim" (s.132).

Kuşlu Adam olarak anılan başkişinin hayat öyküsü, Turan Aziz Beler'in *Tüylendi Ailesi* eserinde ele alınır. Anlatıcı yazar, Samsun'a gelerek tütün işlerinde çalışmaya başlar. Kuşlu Adam tütünün Anadolu'daki tarihinden de bilgi verir. Tütünün Osmanlı Devleti zamanında bazı dönemlerde yasaklandığını bazı dönemlerde ise din

adamlarının fetvalarıyla meşrulaştığını ifade eder. Yasağa uymayanların da cellat eliyle “öteki dünyaya” (s.96) gönderildiğini söyler.

Suat Derviş’in *Fosforlu Cevriye* eseri hayat kadını olan Cevriye’nin bir idam mahkûmuna olan aşkını ve bu aşk bağlamında geçmişini düşünmesini ele alır. Cevriye alımlı, güzel bir hayat kadınıdır. Anne babasını küçük yaşta kaybettiği için ailesi hakkında bilgi sahibi değildir. Günübirlilik ilişkilerle hayatını sürdürür. Cevriye’ye, baygın olarak dışarda yattığı bir gün, adı verilmeyen idam mahkûmu bir adam yardım eder. Evine götürür ve Cevriye’yi iyileştirir. Cevriye, kendisine sırf iyilik amacıyla yardım eden bu adamdan etkilenir ve zamanla adama âşık olur. Sürekli adamın evine gidip gelmeye başlar. İdam mahkûmu adam inanmayan biridir ve Cevriye’nin neden inandığını sorgular. Cevriye neden inandığını yineler: “Allah bize bu dünyada neye mahrum kaldıksa onların hepsini öteki dünyada verecektir. Öteki dünyada” (s.152). Adam bu sözlere gülerek alaycı bir bakış atar.

3.1.2.4.1. Kıyamet/Mahşer/Mizan/Sırat/Sur

Kıyamet sözcüğü kelime anlamı olarak dünyanın sonu, bütün ölümlerin dirildiği gün anlamına gelir (Türkçe Sözlük, 1995). Müslümanlar kıyametin sur düdüğüne üflenmesiyle kopacağına inanır. Kıyametle ilgili Kur’an-ı Kerim’de birçok ayet vardır ancak kıyamet gününü ve saatini sadece Allah bilmektedir (Çelebi, 2010, 252). Mahşer, mizan, sırat kelimeleri de kıyametle ilintili öğelerdir. Romanlarda doğrudan veya benzetme yoluyla kıyamet unsuruna göndermeler yapılmıştır. Genellikle kalabalık ortamların “mahşer günü, mahşer kalabalığı, kıyamet gibi” benzetmeleriyle anıldığı görülür. Bazı romanlarda kahramanların gerildiği zaman, kavga çıkardıkları veya çıkaracakları durumlara teşbih edilmesi yoluyla “kıyamet kopacak” ifadesinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Yirmi romanda kıyamet ve kıyametle ilgili kavramlar yer alır.

Muazzez Tahsin Berkand’ın *Nişan Yüzüğü* eserinde kıyamet sözcüğü sadece bir yerde ve teşbih yapılarak kullanılır. Kimsesiz kalan Nevin’e uzaktan akrabası Faika Hanım sahip çıkar. Vakti gelince de Nevin’i zengin ama kötü mizaca sahip Galip Bey’le evlendirmek ister. Nevin bu izdivacı reddederek arkadaşları Macit ile Naşide’nin konağına sığınır. Nevin arkadaşlarının konağında fazla kalırsa komşular arasında “kıyametler kopmasına sebep ol[acağını]” belirtir. (s.128) Yazar kıyamet kelimesini mecaz anlamda kullanır.

Muazzez Tahsin Berkand’ın *Lâle* eserinde kıyamet ögesi sadece iki yerde geçer. Romanın başkişisi Lale, Trabzon’a nişanlısı Necil’in kız kardeşini ziyarete gider ve tekrar vapurla İstanbul’a döner. Vapur, Karadeniz’de dalgaların arasında güçlkle ilerler. Yazar bu ânı “kıyamet” (s.7) ile eş değer görür. Lale İstanbul’a dönünce arkadaşlarıyla buluşup gezmek, sinemaya gitmek istediğini söyler. Annesi de durumu eşine açar. Osman Bey, kızına çok güvendiğini, istediği gibi çıkıp gezebileceğini, dışarı

çıkınca “Kıyametler[in]” (s.28) kopmayacağını söyler. İki yerde de kıyamet ögesi yazar tarafından teşbih yapılarak kullanılır. Romanın olay örgüsünde önem arz etmez.

Muazzez Tahsin Berkand’ın *Mağrur Kadın* eserinde de kıyamet benzetme unsuru olarak geçer. Meral küçük yaşta trende bulunmuş, sahipsiz bir kızdır. Kantarcılar’ın çiftliğine getirilir ve burada büyütülür. Evin şımarık kızı Şermin, Meral’i sürekli kıskanır, ona kötü davranır. Meral’in Ferdi adında erkek kardeşi vardır ve eğitim için çiftlikten ayrılır. Tekrar çiftliğe döneceği zaman evin beyi Kenan, Meral’e çay servisini bırakıp kardeşini görmeye gitmesini söyler. Şermin de kıskançlığından dolayı “Bir saat sonra görse kıyamet kopar değil mi?” (s.40) diyerek hayıflanır.

Reşat Nuri Güntekin’in *Miskinler Tekkesi* romanında bir dilencinin gözünden hayatın zorluğu ve insanların ilişkileri anlatılır. Soylu bir aileden gelen yazar anlatıcı çocukluğunu refah ve huzur içinde geçirir. İkinci Meşrutiyet’in ilan edilmesiyle ailenin büyükleri de sürgüne gönderilir. Sürgünle kimsesiz kalan yazar anlatıcı çeşitli işlerde çalışsa da başarılı olamaz ve dilencilik etmeye başlar. Dilencilik yaptığı mahallede Şeyh Abdu adında bir adamın zavallı bir kadını dövdüğüne şahit olur. Zavallı kadın feryat figan ederek çevreden yardım isterken imdadına kahraman anlatıcı yetişir ve kadını adamın elinden kurtarır. Şeyh Abdu’nun Mesule Bacı adındaki kimsesiz kadını “mahşerde bile yakalayamayacağını” (s.59) söyler. Yine dilencilik yaptığı camilerinden birinde yazar anlatıcı cenaze törenine denk gelir. Cenazesi kaldırılacak kişinin yakınları o kadar kalabalıktır ki yazar bu sahneye “mahşer gibiydi” (s.129) benzetmesi yapar.

Safiye Erol’un *Ciğerdelen* eserinde Turhan ile Canzi’nin aşkı anlatılır. Turhan, Canzi’yi ilk gördüğü andan itibaren sever. Canzi’nin kendisi için anlaşılması güç bir “kıyamet hadisesi” (s.36) olarak görür. Aşırı kıskançlığı ile Canzi’yi huzursuz eder. Canzi de Turhan’a çeşitli öyküler yazmaya karar verir. Yazılan ilk hikâye Sarı Sipahiler’dir. Mustafa Durakça, gayrimüslim olan Mariska ile evlenmek ister. Stefan bu evliliğe karşı çıksa da engelleyemez. Stefan gizliden Sarı Sipahiler’e baskın vermeyi planlar ve Beganoğlu’yla anlaşır. Beganoğlu, Stefan’a ihanet edip, onu yalnız bırakır. Stefan, Mustafa Durakça’ya savaş meydanında mağlup olur. Duruma çok üzülür ve Beganoğluna beddua eder. Hafız Nuri, Stefan’ı üzülmemesi gerektiğini, elbet bir gün yaratıcının gazabına uğrayacağını ve “mizanın” (s.81) olduğunu söyler.

Yedi Peçeli öyküsünde hayırsız bir evlat olan Sinan, annesi Cangüzel’e zulmeder. Annesini görmeye gitmez ve onunla ilgilenmez. Cangüzel’in ahvalini görenler çok üzülür. Bir evladın annesine bu şekilde zulmetmesi, Hafız Nuri’ye “kıyamet mi kopuyor?” (s.130) sorusunu sordurur. Hafız Nuri, kızı Zühre’yi Sinan’dan her zaman uzak tutmak ister ancak ölümü üzerine Sinan Zühre ile evlenir. Durumu engelleyemeyen Adviye Molla çok üzülür. Sinan’ın, Zühre’nin kıymetini bilmeyip ona zulmetmesinden korkar. Eğer böyle bir şey olursa ve Zühre üzülürse “kıyamete kadar” (s.144) yanacağından korkar. Adviye Molla’nın korktuğu gerçekleşir. Sinan, Zühre’yi boşamaya karar verir. Zühre, Sinan’dan ayrılmak istemez ve “mahşerde azap çekeriz”

(s.167) diye Sinan'ı uyarmak ister. Sinan, Zühre'yi boşar. Yeniden evlenen Sinan, Zühre'nin peşini bırakmaz ve onunla gizliden gizliye görüşür. Bu görüşmelerinde Zühre hamile kalır. Sinan, Zühre'yi sadece cinsel obje olarak görür, ona güzel sözler sarf etmez. Zühre, “kıyamete kadar” (s.175) Sinan'dan güzel sözler işitmeyi bekler.

Zühre'nin beklenti içinde yaşamaya, Sinan da eski berduş hayatına devam eder. Bir gün canına tak eden Zühre, Sinan'ın karşısına dikilir ve neden kendisini sürekli horlayıp, küçümsediğini sorar. Günün birinde pişmanlık duyacağını vicdanının “İsrafil suru gibi kıyameti” (s.193) bildireceğini söyler. Sinan, Zühre'nin sarf ettiği sözleri yine alaya alır. Romanın sonunda bu diyalog tekrarlanır ve Sinan büyük bir pişmanlık yaşadığını fark eder. Yazar, din dilini bu bölümde etkili kullanır. Sinan, yaptığı tüm kötülüklerin ve yanlışlıkların farkına vardıldıktan sonra Ciğerdelen için savaşılmaya, ataları gibi cengâverce şehit olmaya karar verir. Giyinip kuşanıp savaş meydanına çıkar. Ciğerdelen adeta yangın yeridir. Sinan iç konuşma gerçekleştirerek kendiyle hesaplaşır. “İsrafil suru vurulup, kıyametler kopar” (s.223). Ciğerdelen sonunda küffara yenik düşer ve Sinan şehit olur.

N. Sonerman'ın *Medeniyet Sönüyor* romanında kıyamet ögesi sadece bir kez kullanılır. *Medeniyet Sönüyor*'da aşk teması üzerinden savaşın, insanların hayatında ne kadar yıkıcı olabileceği ele alınır. Howard ve Silviya birbirini seven iki çifttir. Mutlu günleri çok fazla uzun sürmez ve I. Dünya Harbi patlak verir. Howard cepheye alınacaktır. Silviya'nın içi sıkıntılıdır ancak boyun eğerek sessiz kalır. Cephe işler kötüye gider ve komutan çok önemli bir yerin tutulması gerektiğini, düşmanın bu bölgeyi ele geçirmemesi gerektiğini anlatır. Hatta sabah saatlerinde düşmanın beklemediği bir taarruza geçeceklerini vurgular. Güneş doğduğunda “kıyamet kopacak olan bu yerde” (s.47) ölüm sessizliği vardır. Howard, mektup yazarak yaralılarla birlikte döneceğini yazar. Yaralıları getiren gemi rıhtıma yanaştığında ortalık “mahşeri” (s.57) andırır. Yazar kıyamet ve mahşer ögesini teşbih yoluyla kullanır.

İhsan Koza'nın *Senede Bir Gün* romanında Emin ile Nazlı'nın acı dolu aşk öyküleri ele alınır. Emin, Nazlı'nın babası Hilmi Efendi'nin yanına gelerek Yanbolu'dan kaçmaları gerektiğini söyler. Aile yola çıkar ancak Emin, Yüzbaşı Kiril ve askerlerini oyalamak için ateş ederken yaralanır. Emin, yaralı olarak ele geçirilir. Bulgar hapishanelerine gönderilir. Emin'in hapishane arkadaşları firar planlarlar. Emin'de bu plana dâhil olur. Gece yarısı hapishaneden kaçmayı başarırlar ancak şehirde panayır olduğu için “her yer mahşer gibi” (s.194) kalabalıktır.

Kıyamet ögesi Sadi Günel'in *Onun Sesi* romanında teşbih yapılmak amacıyla kullanılır. Anlatıcı elinde diplomalarla iş arayan bir sanatçıdır. Anadolu'nun muhtelif bölgelerinde çalışır. Sanatçı yönü kadınlar tarafından odak noktası olmasına neden olur. Öğretmenlik maceralarını anlattığı bölümde birçok kadınla düşüp kalkar. Aynı anda sarışın ve esmer iki kadınla beraber olur. Esmer kadınla nişanlandığının ertesi günü sarışın kadın “kıyamet koparır” (s.39).

Reşat Engin *Satılmış Bakire* eserinde şehvet düşkününü bir anne (Şeküre) ve kızının (Seniha) yaşamlarını anlatır. Seniha'nın babası ölünce aile İstanbul'a taşınır. Seniha'nın annesi genç Cemal Bey'le takılmaya başlar. Cemal, aileyi sık sık ziyarete gelir. Seniha daktilo kursuna giderken Fatin'e rastlar. Fatin'le muhabbet ederler. İkiliyi, annesinin arkadaşı Cemal görünce akşam evde “kıyametler kopar” (s.29). Cemal içki içmesi için Seniha'ya ısrar eder. Seniha bu ortamda hastalanarak yataklara düşer. Uzun zaman sonra Seniha kendisine gelir. Şeküre, kızının iyi olmasını önce Tanrı'ya, sonra da Mehmet Bey'e borçlu olduklarını belirtir. Mehmet Bey yaşlı ve kadın düşkününü zengin biridir. Seniha'yı elde etmek ister. Şeküre, durumu anlayınca kızını Mehmet Bey'e karşı kullanır. Ev kirasını Mehmet Bey'e ödetir. Mehmet Bey'e başka ev kiraltır. Evin taşınacağı gün telaştan “kıyamet kop[ar].” (s.55).

Kıyamet ögesi Reşat Engin'in Çapkın Subay romanında teşbih yapılarak bir defa kullanılır. Onur, Yüzbaşı rütbesinde bir Türk subayıdır. Onur yakışıklılığı ile tüm dikkatleri üzerine çeker. Onur'u gazinoda otururken gören kızlar heyecanlanır. Onur, Ayten ve Suna'nın çocukluklarından tanıdıkları bir simadır. Kızlar yıllar sonra Onur'la karşılaşınca onunla muhabbet etmek isterler. Tüm genç kızlar Yüzbaşı'nın dedikodusunu yapar. Ayten'in etrafındaki kızlar bu yakışıklı subayı nereden tanıdıklarını sorarlar. Ayten anlatmak için kendini naza çeker. Arkadaşları hep birden Ayten'in üzerine çıkarak meseleyi anlatmasını isterler. Ayten anlatacağına yemin eder. Kızlar Yüzbaşı'nın üzerine yemin etmesini isteyince Ayten sinirlenir. Kızlar da “kıyamet kopmaz ya” (s.36) diyerek tepki gösterirler.

Vedat Tanca, *Belki Bir Gün* eserinde Lemi ile Füsün'un ilişkisini anlatır. Lemi deniz subayıdır. Ailesine Füsün'dan hoşlandığını ve evlenmek istediğini belirtir. Füsün'un teyzesi Lamia, Füsün'un sözlü olduğunu belirtir. Füsün, istemediği birsiyle babasının zoruyla sözlüdür. Lemi duruma üzülmeyle beraber çaresizdir. Füsün'la sahilde buluşarak durumu konuşmaya başlarlar. İkili de ilişkilerindeki çaresizliğin farkındadır. Füsün, sadece ölümlerin “kıyametten evvel dirilmeyeceklerine iman ettiğimiz için” (s.50) o insanların unutulduğunu ancak yaşayan insanların buna dâhil olmadığını söyler. Lemi İzmir'e dayısının yanına ziyarete gider. Dayısının kızı çok şakacı bir insandır. Gemide seyahat ederken genç kızların hep bir ağızdan kendisini çağırdığını işitir. Gemi görevlisi, Lemi'ye kızların güzelliğinden dolayı cennetten çağırıldığını söyler. Lemi de görevliye “mizan yapılmadan, sırat köprüsü aşılmadan” (s.147) bunun mümkün olamayacağını söyleyerek latife eder.

Mahşer unsuru Nihat Tangüner'in *Sarhoş Şehir* adlı eserinde teşbih yapılarak kullanılır. Donna, sevgilisi Kont Drayn'ı kurtarmak için Hâkim Rubi'yi öldürür ve kaçak durumuna düşer. Drayn'ın yakın dostu Sarron da bu yolculukta Donna'ya yardım eder. İskenderiye halkı Donna'nın bir katil olduğunu öğrenince ayaklanır. Donna'ya gerekli cezayı vermek için “mahşer gibi kalabalık” (s.180) toplanır.

Denizci olmak için kendince bedeller ödeyen Mahmut'un maceralarının anlatıldığı Halikarnas Balıkcısı'nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Mahmut, babası gibi denizci olmak istese de babası Süleyman Efendi denizciliğin zor yanını bildiği için Mahmut'u denizden uzat tutmaya çalışır. Mahmut her şeye rağmen deniz tutkusuna yenik düşerek denizci olmaya çalışır. Mahmut'un çırak olarak çalıştığı ayakkabı dükkânının müdavimlerinden Nusret Ağa gençliğinden anılar anlatır. Gümrük memurunun yaptığı işin ne kadar zor olduğunu anlatmak için teşbih yapar: "Alimallah sırat köprüsü gibidir. Kılıçtan keskin, kıldan incedir" (s.54). Mahmut komşuları Ateşoğlu ile balık tutmaya denize açılır. Denizde fırtına çıkar ve herkes korku içindedir. Mahmut martıların telaşlı uçuşunu görünce "galiba kızıl kıyamet kopacak" (s.73) diye düşünür.

Mahmut deniz sevdasına birçok gemiye tayfa olarak yazılır. En son girdiği geminin kaptanı Mahmut'u işe alıp almamakta kararsızdır. Kararını vereceği zaman Mahmut heyecan içinde bekler. "Kıyamet günü" (s.81) cennete mi cehenneme mi gideceğimi bu kadar merak etmezdim diye yorum yapar. Mahmut'un yaşadığı köydeki İmam Abdülvahap Efendi sahtekâr, uyanık bir adamdır. Evli olduğu halde köyün zengin kızını almak için bekâr gibi davranır. Tüm gerçekler anlaşıncı da "bir kıyamet" (s.160) kopar. Mahmut köylüsü Ayşe ile evlenip denize veda eder. Köyde canı sıkılınca köy kahvehanesine giderek insanları dinler. Mahmut köy kahvesinde iki gurup insan olduğunu; bunlardan birincisinin hali vakti yerinde köyün eşraflarından diğerlerinin ise fakir fukara kısmından olduğunu söyler. Bu insanlar hayattan beklentileri olmayan, yaşama sevincini kaybetmiş kişilerdir. Mahmut, bu insanları gördükçe denizcilik günlerine hasret duyar. Köylüleri, "kıyamet günü ölüleri mezarlarından kaldıracak olan İsrail'in borusu bile derin uykularından uyandıramazdı" (s.166) diye tasvir eder. Yazarın boru diyerek bahsettiği sur düdüğüdür. Mahmut toprak işleriyle ilgilenir ancak deniz sevdası hep aklına gelir. Gemideki tayfaların bağırıp çağırarak "kıyametler koparması" (s.166) hep kulaklarında çınlar.

İntihar kavramının ele alındığı Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Ölüm Bir Kurtuluş Mudur?* eserinde intihar eğilimindeki hastalardan biri asilzade Adil Cevri Bey'dir. Kokain bağımlısı olan bu adam evlatlık olarak yetiştirdiği genç kız Gülfem'e âşık olur. İmkânsız aşkından dolayı da intihar etmek ister. Gülfem'e aynı zamanda Adil Bey'in oğlu Fahir'de âşıktır. Gülfem'in Veysi ile ilişkisi olduğunu anlaşıncı ortalık karışır. Çünkü Adil Bey'in kızı Nazmiye de Veysi'ye âşıktır. Veysi ile Gülfem bu dünyada bir araya gelemeyeceklerini anlayarak denizde intihar ederler. Fahir olayı hazmedemez. "Veysi'yi parmaklarımla bir daha boğduktan sonra Gülfem'e sarılacağım. Kıyamet koptuğu zaman da kimse sevgilimi kollarımın arasından alamayacaktır" (s.114). İntihar eden gençlerin cesetleri denizde bulunamaz.

Halide Edip Adıvar'ın *Sonsuz Panayır* eseri farklı sınıflara ait insanların ilişkilerini ve kültürlerini irdeler. Ayşe Balkar ailesiyle yaşayan genç ama fakir bir

kızıdır. İmrendiği zengin insanların hayatına sahip olmak, onlarla aynı ortamlarda boy göstermek ister. Ayşe'nin babası fakir bir adamdır ve tek amacı kızını okutmaktır. Ayşe bulunduğu konumdan dolayı babasını suçlar, babasından utanır. Yazar, ihtiyar nesillerin Ayşe gibi evlatları lanetleyerek “bugünkü gençleri adeta kıyamet belirtisi” (s.12) sayacaklarını vurgular. Ayşe, öğretmeni sayesinde sosyete çevresine katılır. Zengin iş adamı Safi-Türk'ün yeğeni Burhan ile nişanlanma kararı alır. Safi-Türk'ün gözü Ayşe'dedir. Ayşe'yi elde etme isteği ile yeğeni Burhan'ın sevgisi arasında kalır. “Muhayyilesinde kıyamet kop[ar]” (s.303). Aradan çekilerek gençlerin mutlu olmasına kapı aralar.

Kıskançlık üzerine kurulu olan Nahid Sırrı Örik'in *Kıskanmak* romanı temelde iki kardeşin üzerine kurulur. Seniha ve Halit birbirini pek sevmeyen iki kardeşler. Seniha ömrü boyunca ağabeyi Halit'in gölgesinde kalır. Halit, kendisinden epey küçük Mükerrerem ile evlenir. Mükerrerem kocasından istediği ilgiyi görmez ve saadeti dışarıda aramaya başlar. Eşinin kız kardeşi Seniha'ya sinemaya gitme teklifi yapar. Seniha gönülsüzdür ve gitmek istemeyeceğini bildirir. Mükerrerem de “Tek başıma nasıl giderim? Şerife hasta. Aşçı kadın kıyamet kopsa mutfaktan ayrılmaz” (s.19) diyerek çaresizliğini vurgular. Kıyamet ögesi eserde sadece bir defa benzetme yapılarak kullanılır.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Dirilen İskelet* eserinde olağanüstü varlıkların mezarlıkta gezip dolaştıkları söylentisi çıkar. Tayfur'la arkadaşı Ferhat, mezarlığı gezince olağanüstü varlıklar görürler. Bunların ne olduğunu araştırmak için de mezarlıkta inceleme yaparlar. Bir çobana rastlarlar ve aralarında konuşma başlar. Çoban mezarda Hallacı Mansur hazretlerinin yattığı yeri gösterir. Tayfur da “Hallacı Mansur için kıyamette çıkacak derler” (s.83) sözüyle çobana karşılık verir. Tayfur mezardaki olayları düzenleyen kişinin Banu adında kadının olduğunu öğrenir. Banu'nun güzelliğinden etkilenecek evlenmek ister. Banu'nun iyi bir kadın olmadığı söylenir ancak Tayfur aynı görüşte değildir: “Banu'ya bir hafta, bir gün, bir saat malik olsun da isterse sonra kıyamet kopsun” (s.188).

Kerime Nadir'in *Balay* romanı sonu faciayla biten aşk ve entrikanın iç içe geçtiği bir eserdir. Tevhit kırklı yaşlarda yakışıklı bir beydir. Eşi ölmeden önce arkasında bir mektup bırakarak kızları olarak büyüttükleri Armağan'ın üvey olduğu hakikatini açıklar. Armağan Avrupa'da eğitim almaktadır. İkinci dünya savaşı başlayınca da ülkeye dönme kararı alır. Armağan'ın İstanbul'a döndüğü gün tren istasyonu “mahşer yeri” (s.8) gibidir.

Suat Derviş'in *Fosforlu Cevriye* eseri hayat kadını olan Cevriye'nin bir idam mahkûmuna olan aşkını ve bu aşk bağlamında geçmişini düşünmesini ele alır. Cevriye alımlı, güzel bir hayat kadınıdır. Anne babasını küçük yaşta kaybettiği için ailesi hakkında bilgi sahibi değildir. Günübirlik ilişkilerle hayatını sürdürür. Cevriye'ye, baygın olarak dışarda yattığı bir gün, adı verilmeyen idam mahkûmu bir adam yardım

eder. Evine götürür ve Cevriye'yi iyileştirir. Cevriye, kendisine sırf iyilik amacıyla yardım eden bu adamdan etkilenir ve zamanla adama âşık olur. Sürekli adamın evine gidip gelmeye başlar. İdam mahkûmu adam inanmayan biridir ve Cevriye'nin neden inandığını sorgular. Cevriye ahirete inandığını, öteki dünyada iyi insanların her istediklerine ulaşabileceklerini anlatır. Adam bunları kabul etmeyerek ölü insanların bunları yapamayacağını söyler. Cevriye de ahiret inancını yineler: “Kıyamet günü dünya avuç içi gibi dümdüz olacak ve mevtalar kefenleriyle mezarlarından fırlayacak” (s.152). Adam bu sözlere gülererek alaycı bir bakış atar.

3.1.2.4.2. Cennet ve Cennetle İlgili Unsurlar

Allah tarafından makbul kulların ebedi olarak ödüllendirileceği mekân olan cennet ahiret yurduudur. Kur'an-ı Kerim'de cennetin nasıl bir yer olduğu, kulların neyle mükâfatlandırılacağı ayetlerle anlatılır (Bardakoğlu, 2002, 131). İncelediğimiz romanların çoğunda cennet ögesine göndermede bulunulur. Cennet ögesi gerçek manasında kullanıldığı gibi güzel olan yerlerin benzetmelerinde de cennet unsuru kullanılır. Eserlerin genelinde cennet ögesi fon olarak yer alır. Kahramanların cennete gitmek için ya da cennet gibi güzel bir mekânda bulunmak için muhtelif davranışlarda bulundukları görülür. Cennet kelimesinin yanı sıra “tuba, huri” ögeleri de romanlarda geçer.

Vecdet Demirman'ın *Sana İnanmıştım* eserinde Perihan aşk hayatında başarısız bir kadındır. Yakın arkadaşı Jale'nin dayısı Ressam Reşat Bey ile tanışır. İkili dans ederken Perihan, büyük eserlerin karşısında ne kadar aciz kaldığını ve kendisinin ne kadar küçüldüğünü söyler. Reşat Bey'de “Siz böyle düşünmekle ufalmıyor, bilakis yükseliyorsunuz. Cemiyetin bütün fertleri sizin gibi düşünmüş olsalardı her taraf cennet olurdu.” (s.56-57) diyerek Perihan'a karşılık verir. Cennet ögesi güzelliğin, huzurun mekânı olarak romanda teşbih olarak yerini alır.

Muazzez Tahsin Berkand'ın *Nişan Yüzüğü* romanında Nevin ailesini kaybetmiş güzel bir kızdır ve annesinin dayısının hanımı olan Faika Hanım'ın yanında kalır. Faika Hanım, Nevin'i kira tahsili için İstanbul'da bir adrese gönderir ancak Nevin adresi şaşırarak başka bir eve gider. Bu evi dışarıdan görünce çok şaşırır ve “Buranın manzarası insanın nefesini tutacak kadar harikuladeydi. Acaba cennette böyle güzel köşeler var mı?” (s.13) diye aklından geçirir. Evin cazibesiyle cennet arasında bağlantı kurulur.

Muazzez Tahsin Berkand'ın *Mağrur Kadın* eserinde de cennet kavramı kullanılır. Kantarcılar ailesi civarın saygın ve zengin eşrafındandır. Münevver Hanım trende bulup sahip çıktığı iki çocuğu Kantarcılar çiftliğine getirir. Kantarcıların torunu olan Kenan ile gelinleri Ferdane Hanım, bu çocukların çiftlikte kalmalarına müsaade eder. Eğitimleriyle de ilgilenirler. Münevver Hanım, çocukların her işleriyle meşgul olacağını hatırlatınca, Ferdane Hanım, Münevver Hanım için “cennette bir yer

hazırla[dığını]” (s.17) söyler. Yazar, Münevver Hanım’ın yaptığı iyilikler sayesinde cennete gideceğini okuyucuya sezdirmek ister. Cennet ögesi gerçek anlamda kullanılır.

Reşat Nuri Güntekin’in *Miskinler Tekkesi* romanında Cennet unsuru sadece bir yerde gerçek anlamıyla geçer. Hayatın şartları gereği dilencilik yapmaya mahkûm olan ve geçimini dilencilik ile sağlayan kahraman anlatıcı başından geçenleri anlatır. Çocukluğunda bolluk içinde büyüdüğünü ancak ilerleyen yıllarda felaketler sonucu fakirleşip dilenecek kadar naçar kaldığını okuyucuya aktarır. Aynı zamanda anlatısına felsefik boyut katarak insanın var oluşu ile ilgili yargılarda bulunur. Bir çocuğun küçükken nasıl karaktere sahipse büyüdüğü zaman yine aynı karakterde olacağını ama aradaki yıllarda geçişler yaşayabileceğini vurgular. Bunu örneklemek için de yedi yaşında babasının dizinin dibinde namaz kılan bir çocuğun yirmi yedisinde “cennet ve cehennemden gülerек bahsed[ceğini]” (s.11) söyler.

Safiye Erol’un *Ciğerdelen* romanında tarihsel hikâyeler üzerinden Turhan ile Canzi’nin ilişkisi ele alınır. Başkahraman Turhan, romanın başında memleketini ve kendi ruh dünyasını okuyucuya anlatır. Canzi ile olan münasebetinde başarısız olmasını Hz. Âdem’in cennetten çıkarılmasıyla bağdaştırır: “Âdem babamız gibi kendimi cennetten attırmadan rahat edemedim” (s.13). Turhan cennet ögesini gerçek anlamında kullanır. Canzi’nin Turhan için yazdığı Sarı Sipahiler öyküsünde Mustafa Durakça savaşırken ağır yaralanır. Ailesiyle helalleşirken arkadaşının şehit olduğu haberi gelir. Mustafa Durakça da arkadaşı için “Acele etti, cennet kapısında beni bekleyecek” (s.102) der.

Turhan, Canzi’nin yazdığı hikâyeleri okudukça iç çatışma yaşar ve Canzi’ye haksızlık ettiğine karar verir. Turhan, güzel günleri anarken “Kendi cennetimizin gül baharı içinde kevserle şerbetlenmiş gibi şen ve hafiftik” (s.107) benzetmesini yapar. Turhan’ın okuduğu öykülerden biri Yedi Peçeli’dir. Hikâyede Sinan ile Zühre’nin aşkı anlatılır. Zühre’nin okuduğu bir ilahinin içinde Tuba Ağacı geçer. Sinan, Zühre’nin güzelliği karşısında şaşkına döner ve “Sensin o tuba dalları” (s.142) der. Sinan, Zühre’nin güzelliği ile Tuba Ağacı arasında teşbih yapar. Yazar, Zühre’nin Sinan’a olan aşkını anlattığı bölümde cennet ögesini iki kez kullanır. Zühre’nin aşk belasıyla tanıştığı sahnede aşkın “cennet efsaneleri saçarak geldi[ğini]” ve yolunun “cennet bahçelerinden” (s.143) geçtiğini söyler. Safiye Erol, aşk temasını cennet ögesi üzerinden kutsallaştırır.

Sinan ile Zühre evlenir. Başlarda her şey yolunda gider. Sonraları ise Sinan maddi durumdan dolayı zengin bir kadınla ikinci evlilik gerçekleştireceği için Zühre’yi boşar. Zühre, Sinan’ın bulunduğu konağa yakın bir yere gönderilir. Zühre konağa gelmek zorunda olduğu günlerde üzülür. Çünkü bir zamanlar “hem cenneti hem cehnnemi” (s.165) olan konakta kendisi değil bir başkası hanımdır. Zühre’nin Nuri adında bir oğlu olur. Nuri küffarla çarpışmak için cepheye gideceğini söylese de annesi henüz küçük olduğunu vurgulayarak karşı çıkar. Nuri, annesini dinlemeyerek savaşa

gider ve şehit düşer. Zühre bu olaydan sonra hayata küserek inzivaya çekilir. Uzun aradan sonra yeniden hayata dönünce evinin bahçesine çeşitli çiçekler ekerek “cennete” (s.201) çevirir.

Turhan, Canzi’nin yazdığı öyküleri okuyup bitirdikten sonra hata yaptığını anlar. Canzi ile tekrar bir araya gelmeyi düşünür. Canzi’nin evine gittiği bir gece Canzi’yle yakınlaşırlar. Canzi hamile kalır. Turhan bu haberi öğrenince çok sevinir. Çektiği tüm sıkıntılar ve dertler karşısında nihayet yüzünün güleceğine inanır. Turhan, “Cennetten atıldıktan sonra yas ve çeki diyarından perişan kalmış bizler işte nihayet yeryüzünü bulmuştuk” (s.252) sözleriyle bu anı Hz. Âdem’in cennetten çıkarılmasıyla ilişkilendirir. Cennet ögesi roman boyunca hem gerçek anlamında hem de mecaz anlamıyla kullanılır.

Şükran Eğrilmez’in *Aldanmayan Hisler* romanında Gülsüm genç yaşında Prens Abdullah adında yaşlı bir adamla evlendirilir. Gülsüm, gençliğinin verdiği heyecanı Abdullah ile gideremez ve kendine yeni maceralar arar. Ata binmeyi öğrenip tek başına gezintilere çıkar. Bu gezintide Vahap adında genç ve yakışıklı bir erkekle tanışır. Vahap, Gülsüm’ü “aşkın cennetine” (s.20) sürükler ve ikili yasak aşk yaşamaya başlar. Yasak aşktan bir bebek dünyaya gelir. Bebek kimsenin haberi olmadan hastane bahçesine bırakılır. Hastanede hemşire olarak çalışan Zehra, bebeği bularak Lamia adındaki kadına verir. Lamia yeni doğum yapmıştır ancak doğum esnasında bebeği ölür. Bebeğinin öldüğünden haberi olmadığı için hastane bahçesine bırakılan bebeği kendi çocuğu olduğuna inanır. Çocuğa Sevim adı verilir. Lamia Hanım’ın Sermet adında başka bir çocuğu daha vardır ve Sevim ile Sermet birlikte büyürler. Birbirlerine hayallerini anlatırken Sevim, bir vapura binerek “cennet gibi bahçeleri bulunan sahillere” (s.50) gitmek istediğini söyler. Cennet ögesi romanda sadece iki yerde benzetme unsuru olarak kullanılır.

Fahri Zeki Önal’ın *Ay Altında* eserinde Şermin’in dayısının oğlu Samim, Şermin’le evlenmek ister. Şermin de Samim ile evlenmemek için Nahit’le evlenir. Nahit, Şermin’le evlenmeden birkaç gün önce Samim’in ısrarıyla yabancı bir kadınla beraber olur. Frengi hastalığına yakalanan Nahit, eşi Şermin’e yaklaşamaz. Hastalığın ona da bulaşacağından korkar. Çektiği ıstırapla intihar eder. Nahit’in intiharıyla yalnız kalan Şermin’e Samim yakınlaşır. Şermin kocasının katili sayılabilecek bu adama zamanla ısınır. Samim, Şermin’in hastalığı ile ilgilenir ve ona bakar. Şermin’in hastalığı ilerleyince hastaneye tedavi olması için yatırılır. Şermin, hastanenin bahçesine çıkıp dolaşır. Normal insanlar için “cennet” (s.75) olan bu yerin kendisi için zindan olduğunu belirtir. Cennet ifadesi romanda teşbih amaçlı kullanılır.

İhsan Koza’nın *Senede Bir Gün* romanında Emin ile Nazlı’nın acı dolu aşk öyküleri ele alınır. Roman, Malatya’da bir bankada çalışan kişinin İstanbul’a yaptığı gezileri günlüğüne geçirmesiyle başlar. Bankacının, yazları gezintiye çıktığı Çamlıca tepesindeki yaşlı kadın ve erkek dikkatini çeker. Yaşlı kadın (Nazlı), Emin ile olan

macerasını anlatmaya başlar. Bankacı da kadından duyduklarını romana çevirerek okuyucuya sunar. Anlatıcı, yaşlı kadının anlattığı mekânlara gider. “Cennetin yeryüzündeki yansıması olan” (s.2) çiftliğe gidip günlerce misafir olur.

Esat Mahmut Karakurd’un, *Sokaktan Gelen Kadın* romanında ahlaki yönden düşük bir kadının maceralarını anlatılır. Semra, bohem hayatını yaşarken bir beyefendinin kendisiyle görüşmek istediği haberini alır. Görüşmede zengin bir iş adamı olan Şinasi Bey’in oğlu Selim’i kendisine âşık etmek için teklif alır. Ava giden avlanır misali Semra zamanla Selim’e bağlanarak âşık olur. Selim, Semra’ya tesadüf etmemesini “cennetten, cenneti görmeden dönmüş” (s.89) birine benzetir. Semra ile Selim’in namus kavramı üzerine konuştuğu bölümde cennet kavramı bir kez daha geçer. Selim kıskançlık olması gerektiğini, eşini kıskanmayanların “cennete giremeyeceğini” (s.121) söyler.

Sadi Günel’in *Onun Sesi* romanında adı verilmeyen başkişi elinde diplomalarla iş arayan bir sanatçıdır. Anadolu’nun muhtelif bölgelerinde çalışır. Özel okulda öğretmenlik yaptığı sıralarda öğrencilere marş besteler. Okul müdürü tarafından hoş karşılanmayan eylemi nedeniyle işten kovulur. Arkadaşının tavsiyesiyle zengin bir ailenin çocuğuna ders vermeye köşke gider. Köşkte her yer değerli eşyalarla doludur. Evin içinden sıkılınca pencereden bahçeye bakar. Bahçe de “cennet hayali uyandıracak kadar” (s.9) dikkat çekicidir. Köşke giden anlatıcı, gençlik aşkı yaşadığı Münevver’le karşılaşır. Münevver’in on dokuz yaşındaki üvey kızı Celadet’e ders vereceğini öğrenir. Anlatıcı, başına gelecek felaketleri sezer. İstanbul’a büyük umutlarla geldiğini, “bu cennet şehrin” (s.17) ne acılar tecelli ettireceğinden endişe eder. Kahraman anlatıcı derslere başlar ancak Celadet ile aralarında duygusal yönden yakınlaşma olur. Bir tartışma sırasında anlatıcı, Celadet ile öpüşür. Celadet bunun bir anlık heves olduğunu, neden böyle bir şey yaptığını sorgulayarak “nasıl bir cennete sürüklendiğini” (s.65) düşünür.

Anlatıcı kahraman, Mübahat’la evlendikten sonra maddi sıkıntılar çeker. Barlarda keman çalar. Keman çaldığı bir gece Mira adında bir kadını evine götürmekle görevlendirilir. Geceyi de Mira’yla geçirir. Sabah kendine gelen anlatıcı yaşadıkları bu “cennet hayatını” (s.90) bilerek mi yaptığını Mira’ya sorar. Evli bir erkeğin başka bir kadınla yatması ve erkek kahramanın geceki yaşadıklarını cennet hayatına benzetmesi olumsuz inanç algısını gösterir. Mübahat’ın doğumu yaklaşınca anlatıcının yanına, İstanbul’a, gelir. Anlatıcı kaldığı odaya çeki düzen verir. Mübahat gelince bu oda “cennetten güzel” (s.134) olur. Anlatıcı tarafından Mübahat; güzelliği, temizliği ile bulunduğu her yeri “cennet yapan” (s.134) bir melek olarak adlandırılır. Başkişi defterinde komşu kızı Sabiha’nın attığı iftiradan da bahseder. Anlatıcının bu iftiradan kurtulması yedi ayı bulur. Mahkeme salonundan alını ak olarak çıktığında eski aşkı Mira’yı görür gibi olur. “Cennete” (s.193) benzettiği Büyükada maceralarını anımsar. Cennet ifadesi romanda çoğunlukla teşbih amaçlı kullanılır.

Vedat Tanca, *Belki Bir Gün* eserinde Lemi ile Füsün'un ilişkisini anlatır. Lemi deniz subayıdır. Ailesine Füsün'dan hoşlandığını ve evlenmek istediğini belirtir. Füsün'un teyzesi Lamia, Füsün'un sözlü olduğunu belirtir. Füsün, istemediği birisiyle babasının zoruyla sözlüdür. Lemi duruma üzölmekle beraber çaresizdir. Füsün'la sahilde buluşarak durumu konuşmaya başlarlar. İkili de ilişkilerindeki çaresizliğin farkındadır. Lemi, her istenilen şeyin yeryüzünde olamayacağı, aksi halde bu yerin “dünya değil, cennet” (s.50) olacağını belirtir. Lemi İzmir'e dayısının yanına ziyarete gider. Dayısının kızı çok şakacı bir insandır. Gemide seyahat ederken genç kızların hep bir ağızdan kendisini çağırdığını işitir. Gemi görevlisi, Lemi'ye kızların güzelliğinden dolayı “huri” (s.147) benzetmesi yaptıktan sonra “cennetten” (s.147) çağırıldığını söyleyerek teşbih yapar. Lemi, gemiden inince o güzel yerlerin etkisinde kalır. Limanın sahibinden kendisine iş vermesini ister. Nasipte cehenneme gitmek varsa en azından “dünyada cenneti yaşamış” (s.152) olayım açıklamasında bulunur.

Cennet ögesi Ilgaz Vahap Nevruzhan'ın *Süyük Bike* eserinde şehitlere sunulan mekân olarak geçer. Kazan Han'ın ölümünden sonra başa Kırım Hanı Sefa Giray geçerek Sevim Bike ile evlenir. Sefa Giray, sarayda mutluluk içinde otururken haberci gelerek Çar IV. İvan'ın sınırı geçtiğini haber verir. Sefa Giray, orduyu toplayarak sefere çıkar. Savaşçı fedaileri yanına çağırır ve önemli bir görev verir. Ölmeleri halinde “ruhların cennete” (s.114) gideceğini müjdelir. Savaşı kazanırlar ancak bir müddet sonra Sefa Giray, atından düşerek ölür. Sefa Giray'ın ölümü üzerine Kazan şehri kaynamaya başlar. Şehrin ileri gelenleri tahtta hak iddia ederler. Sevim Bike, Kanuni Sultan Süleyman'a haber göndererek İslam diyarının ona ihtiyacı olduğunu söylemek ister. Haberi götürecek olan askerler canları pahasına yapacaklarını, “İstanbul'a değil ki orası dünya cennetidir” (s.131) cehenneme bile gideceklerini bildirirler.

Fikret Arıt'ın *Güzel Yuana* romanında yasak aşkın meyvesi olan güzel Yuana'nın maceraları ele alınır. Ağâh Bey, yaşlı patronun kâtibidir. Patron ölmeden önce çok güvendiği bu adama mirasını ve kız kardeşini verir. Vasiyetini “cennetten bir köşe olan” (s.9) veranda da açıklar. Yazar anlatıcı evin bir bölümü olan verandayı güzelliği bağlamında cennete benzeterek kullanır.

Kadircan Kafı'ın *Korsan Yuvası* eserinde Fatih Sultan Mehmet Akdeniz'de hâkimiyet sağlamak amacıyla çoğu yere fetihler düzenler, çıkarmalar yapar. Papa, durum üzerine Avrupa'nın her bir yanına elçiler göndererek haçlı ordusu toplamak ister. Papa'nın yardım istediği bölge liderlerinden biri Patmos Adası'nın korsanıdır. Elçi, Patmos Adası'na gelerek kutsal savaşa yardım edenlerin “cennete gireceklerini” (s.125) vurgular. Korsanların reisi bu çağrıya kulak asmaz. İçerdeki adam rolünü üstlenen Cin Ali durumu fırsata çevirir. Reise, Osmanlı padişahını öldürmeyi planladığını söyleyerek izin alır ve hazırlık yapar. Cin Ali'nin amacı Osmanlı padişahına ulaşp ada hakkında bilgi vermektir. Cin Ali bu uğurda şehit olursa “cennet kapıları” (s.159) kendisine açılacaktır.

Genç bir adamın aşk maceralarının anlatıldığı günlükten yola çıkılarak yazılan Faik Ökte'nin *Bir Aşk Masalı* romanında Nail hukuk eğitimi görmüş ve başından birçok aşk macerası geçirmiş biridir. Nail, tuttuğu günlüğe başından geçen olayları yazar. Okuyucu bu günlük üzerinden Nail'in yaşadıklarına müşahit olur. Nail Fransa'ya eğitim için gider. Fransa'da Nevin ile aşk yaşar. Nevin ahlaki olarak düşük bir kadındır. Birçok erkekle düşüp kalkar. Nail, Nevin'in durumunu bildiği halde ondan vazgeçemez. Sürekli gezintilere çıkar. Akdeniz'de kıyı bir otelin tasvirini yaparken “fani bir cennet” (s.96) ifadesini kullanır. Nail'in gittiği Akademi'de din üzerine bir tartışma yapılır. Konu medeniyet ve dindir. Talebeler din ve medeniyet ilişkisini kendi düşüncelerine göre yorumlar. Öğrencilerden biri dinin şartsız kayıtsız inanmak olduğunu belirtir. Bu nedenle de “insanı daha dünyada iken huzur ve saadetin cennetine götürür” (s.125) der. Nail eğitimi tamamladıktan sonra yurda döner. Anadolu'nun muhtelif bölgelerinde görevlere gider. Bu yerlerden biri Urfa'dır. Nail, yerlilerin Hazreti İbrahim'in burada ateşe atıldığını ve “Tanrı'nın bu yeri kendisine cennet yaptığını iddia ettiklerini” (s.195) belirtir.

Hüseyin Nihal Atsız'ın *Bozkurtların Ölümü* eserinde Göktürk Hükümdarlığının Çin esaretine nasıl girdiği ve esaretten Kür Şad'ın önderliğinde nasıl kurtulmaya çalıştığı anlatılır. Romanda cennet kavramı üç kez kullanılır. İkisinde ölenlerin cennete gideceği yer olarak vurgulanır. Sonuncusunda ise teşbih yapılarak kullanılır. İşbara Alp çerilerini toplayarak savaş hazırlığına girer. Uzaklardan bir atlı gelerek Çulluk Kağan'ın zehirlenerek “uçmağa var[dığını]” (s.19) bildirir. Yine Kara Kağan'ın öldüğünü belirtmek için çeriler “uçmağa” (s.379) vardı ifadesini kullanır. Yazar, Ötüken'i tasvir ettiği bölümde baharın gelişini ve “Ötüken'i cennet gibi” (s.150) süslediğini söyleyerek teşbih yapar.

Denizci olmak için kendince bedeller ödeyen Mahmut'un maceralarının anlatıldığı Halikarnas Balıkcısı'nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Mahmut, babası gibi denizci olmak istese de babası Süleyman Efendi denizciliğin zor yanını bildiği için Mahmut'u denizden uzat tutmaya çalışır. Mahmut'a sürekli denizi kötüler. Oğlunu ikna etmeye çalışır: “Denize verdiğimiz emeği şu toprağa harcasaydık buraları çoktan cennete çevirmiş olurduk” (s.14). Mahmut söylenenlere kulak asmaz ve denizci olur. Çıktığı bir deniz seferinde fırtına çıkar. Tüm yolcular ve tayfa korku içindedir. Fırtına dinince Mahmut kendisini “cennette buluvermiş” (s.85) gibi sevinir. Mahmut çeşitli deniz şirketlerine girer çalışır. En son girdiği bir yabancı deniz şirketi gemisidir ve çok büyüktür. Yolcular yerlerini bir bir alırken kalabalık Mahmut'un dikkatini çeker. Küpeşteden kendisine bakan kadınları “cennetteki meleklerin aşağıya yani cehennemdeki zebanilere bakması gibi” (s.117) algılar. Gemicilikte tutunamayan Mahmut köyüne dönerek Ayşe ile evlenir. Köyün imamı Abdülvahap Hoca uyanık birisidir. Köylüye iyi görünerek her türlü işini yaptırır. Mahmut durumun farkında olduğu için “cenneti” (s.161) garantilemiş bu adamla çatışmaya başlar.

İki küçük çocuğa sahip çıkan han sahibinin hayatlarının konu edildiği Halit Fahri Ozansoy'un *Yol Geçen Hanı* eserinde Rıza Bey, Demir Pehlivan'ın hayatını kurtarır. Yıllar sonra Demir Pehlivan ile Rıza Bey karşılaşır. Demir Pehlivan o günleri anımsar ve “Sen olmasaydın ben cenneti çoktan boylamıştım” (s.60) diyerek Rıza Bey'e teşekkür eder.

İntihar kavramının ele alındığı Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Ölüm Bir Kurtuluş Mudur?* eserinin başkışısı Doktor Nusret Hulki'dir. Doktor, intihar eğilimindeki insanlara ulaşmak ister. Onların neden intihar ettiklerini, çözümünün olup olmayacağını araştırmak için çalışmalar yapar. Doktorun hastalarından biri asilzade Adil Cevri Bey'dir. Kokain içen yaşlı adam tükenmiş bir halde intihara başvurur. Evlatlığı olarak yanında büyüyen kıza da âşık olduğu için ölümü kurtuluş olarak görür. Adil Cevri Bey “Hocaların vaat ettikleri öteki dünya cennetinden önce sizi bu dünya cennetine sokmak istiyorum. Şol cennetin ırmakları akar Allah deyu deyu” (s.85) ilahisini söyleyerek içinde bulunduğu psikolojik bunalımı yansıtır. Doktor, hastasının intihar düşüncelerine karşı kendince mantıklı açıklamalar getirmeye çalışır. Doktorun son hastası Saffet Avni Bey olur. İntihar üzerine ikili uzun bir konuşmaya girer. Avni Bey intihar etmenin kurtuluş olduğunu hatta asil bir davranış olduğunu vurgulayarak İngilizlerin intihar şeklini örnek gösterir. İngilizlerin iple intihar etmenin burjuvazilik olduğunu düşündüğünü ve bu nedenle de silahla intiharı tercih ettiklerini belirtir. Doktor, “İngilizlerin elinden gelse öteki dünyada da fakirleri cennete sokmayıp bu ayrımcılığı orada da uygulayacaklar, cenneti aristokratlara ayıracaklar.” (s.125) sözleriyle Avni Bey'in düşüncelerine şiddetle karşı çıkar.

Halide Edip Adıvar'ın *Sonsuz Panayır* eseri farklı sınıflara ait insanların ilişkilerini ve kültürlerini irdeler. Ayşe Balkar ailesiyle yaşayan genç ama fakir bir kızıdır. İmrendiği zengin insanların hayatına sahip olmak, onlarla aynı ortamlarda boy göstermek ister. Ayşe, öğretmeni Ali Bey'in yardımcılarıyla zengin bir ailenin kızlarına özel derse başlayarak zengin ortamlarında boy gösterir. Hep birlikte gittikleri eğlence yerinde yaşlı bir kadın Ayşe'nin dikkatini çeker. Yaşlı kadının “yüzündeki anlam bana, biz çocukken ninemin mevluda gittiği günleri hatırlattı. Adeta cennetin kapı eşiğinde imiş gibi vecd içinde.” (s.32) diyerek eski günlerini anımsar.

Ayşe Balkar, zengin muhitlerin vazgeçilmezi olan ruh çağırma seanslarına katılır. Çeşitli insanların ruhları çağırılır. Aynı ortamda civarın zenginleri de vardır. Samet Şaşırtmac'ın karısı Emine Şaşırtmac iyi bir kadındır. Çağırılan Şeyh Hüsamet'in ruhu Emine'ye hayır işlerine devam etmesini, onun “yerini cennette” (s.175) hazırlattığını söyler. Hatta cennetteki ruhların da kendisine yardıma bulunacağını vadeder. Romanın ilerleyen bölümlerinde Ayşe Balkar, iş adamı Safi-Türk'ün yeğeni Burhan ile aşk yaşar. Kendi aralarında nişanlanmayı düşünürler ancak Ayşe durumun birkaç ay gizli kalmasını ister. Burhan bu düşüncesinden dolayı Ayşe'ye

hiddetlenir ve biraz da şüphe duyar. Ayşe, “Cennet bahçelerinde kuşku denilen yılanın gölgesinin belirdiğini” (s.261) düşünerek üzülür.

Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın *Dirilen İskelet* eseri batıl inanç ve inanışlarla örülüdür. Tayfur ve Ferhat sürekli mezarlığa giden iki arkadaştır. Bu durum Nihat, Sadi ve Feyzi adında üç gencin dikkatlerini celbeder ve Tayfur’la Ferhat’ı takip ederler. Ferhat, mezarlıkta zebani gördüğünü söyler. Arkadaşları zebaninin nasıl bir şey olduğunu kimsenin bilemeyeceğini, resimlerdeki zebanilerin sahte olduğunu anlatır. Diğer arkadaşı, “Öteki dünya ile ilgili olarak dünyada ne kadar resimler yapıldığını bilmiyor musun? Cennetteki Tuba ağacının resmini Mızraklı İlm-i Hal’de görmedin mi?” (s.10) diye itiraz eder. Arkadaşlar arasında tartışma uzar. Ferhat ile Tayfur da inanç üzerine münazaraya başlar. Doktor Ferhat, mezarlıktaki varlıkların akıbetini öğrenmek için her şeyi yapmaları gerektiğini vurgular. Tayfur, “Bu dünya dediğimiz yuvarlak, bir cennet değil belki ona çıkış yeridir. Çünkü cennet olan yıldızlarda insanların uçması gerekir” (s.40) sözleriyle inanç hakkındaki yorumunu yapar.

Mezarlıktaki olayları düzenleyen kişinin Banu adında bir kadının olduğu anlaşılır. Banu, keçilerin kafalarına bez sararak onları ruh gibi mezarlıkta gezintiye çıkarır. Olayların içyüzünü öğrenen Tayfur Banu’ya âşık olur. Tayfur’un eski sevgilisi Nasıra bu durumdan hoşnut olmaz. Nikâh kıyılma vaadi ile kendisini Tayfur’a teslim ettiği için pişmanlık duyar ve Tayfur’un kendisine olan iştiağı kaybettiğini düşünerek “Şimdi Havva gibi bu safalı cennetten kovuldum” (s.149) benzetmesinde bulunur. Nasıra aynı zamanda fal bakıcıdır. İnsanların fallarına bakarak gelecek hakkında yorumlarda bulunur. Ruh ile rüya hakkında yorum yaparken insanların rüyasında her şeyi görebileceğini söyler: “Denizin üzerinde yürür. Hayvanlarla konuşur. Cennete [...] gider” (s.233).

Suat Derviş’in *Fosforlu Cevriye* romanı hayat kadını olan Cevriye’nin bir idam mahkûmuna olan aşkını ve bu aşk bağlamında geçmişini düşünmesini ele alır. Cevriye alımlı, güzel bir hayat kadınıdır. Anne babasını küçük yaşta kaybettiği için ailesi hakkında bilgi sahibi değildir. Günübirlilik ilişkilerle hayatını sürdürür. Cevriye’ye, baygın olarak dışarda yattığı bir gün, adı verilmeyen idam mahkûmu bir adam yardım eder. Evine götürür ve Cevriye’yi iyileştirir. Cevriye, kendisine sırf iyilik amacıyla yardım eden bu adamdan etkilenir ve zamanla adama âşık olur. Sürekli adamın evine gidip gelmeye başlar. İdam mahkûmu adam inanmayan biridir ve Cevriye’nin neden inandığını sorgular. Cevriye ahirete inandığını, öteki dünyada iyi insanların her istediklerine ulaşabileceklerini anlatır: “Gönlümüz neye hasretse hepsine cennette kavuşacakmışız” (s.153). Adam, söylenenleri kabul etmeyerek alaycı bir bakış atar. Cevriye işlemediği bir suç yüzünden hapiste yatar. İstanbul’a döndüğünde arkadaşı Sömbül Dudu’nun yanına gider. Dudu, “Zavallı Mayrık... Doğru cennete gitti” (s.233) diyerek arkadaşlarının öldüğü haberini Cevriye’ye verir. Cennet ifadesi romanda teşbih amaçlı kullanılır.

Halide Nusret Zorlutuna'nın *Beyaz Selvi* eseri, Nadide adlı başkişinin aşk-ihanet-annelik üçgeninde sıkışmış hayatını ele alır. Nadide mutlu bir evlilik yaşarken Dünder adında eski tanıdığına rastlaması hayatını alt üst eder. Nadide'ye âşık olan Dünder, ona sahip olmak için delicesine mücadele verir. Dünder ile Nadide bir gezide karşılaşır. İkili eski günlerden konuşmaya başlar. Dünder sürekli aşk mektupları yazarak Nadide'den aşkına karşılık vermesini ister. Nadide evine ve eşine bağlı olduğu için Dünder'a karşılık vermez ancak eşi Hamit'in kendisini aldattığını öğrenince Dünder'a karşılık vermeyi düşünür. Çocuğu hastalanan Nadide aşkı ile çocukları arasında kalarak çatışma yaşar ve Dünder'a gidemez. Bu yoğun tempoya kalbi yenik düşer. Hamit, eşinin ölümüne çok üzülür. Nadide'yi aldattığı kadın olan Gülten'e “evimin cennetini cehenneme çevirdiği için” kızgındır. Yine de gönlüne “suni bir cennet doldurması için ayaklarına” (s.131) kapanmaya razı olur.

3.1.2.4.3. Cehennem ve Cehennemle İlgili Unsurlar

Derin kuyu anlamına gelen cehennem, kâfirlerin ebedi kalacağı ahiret yurtdur. Kur'an-ı Kerim'de cehennem için birçok adlandırma yapılmıştır. Yine cehennemin nasıl bir mekân olduğu ayetlerle belirtilir (Bardakoğlu, 2002, 130). Cehennem ögesinin yanı sıra “zebani, gayya” ögeleri de kullanılır. Cehennem, bazen bir beddua şeklinde kimsenin gitmek istemediği bir mekân olarak, bazen teşbih yapılarak bazen de gerçek, dini manasıyla kullanılır.

Muazzez Tahsin Berkand'ın *Nişan Yüzüğü* romanında Faika Hanım, Nevin'i para tahsili için bir adrese gönderir ancak Nevin adresi şaşırıp başka bir eve gider. Orada yeni insanlarla tanışır ve bir müddet oyalanır. Faika Hanım'ın yanına dönünce de geç kaldığı için endişe duyar. Yengesi, Nevin'e nerde kaldığını sorar. Nevin, “Cehennem diyarından” (s.28) geldiğini söyler. Çünkü Nevin yolda yağmura yakalanır ve fırtına, şimşek, gök gürültüsü eşliğinde yolculuk eder. Bu durumdan korkan Nevin, para için gönderildiği yolculuğu cehenneme benzetir. Yengesinin baskılarından sıkılan Nevin eve pek gitmek istemez ama buna mecburdur. Hatta eve gideceğine “cehenneme kadar” (s.96) gitmeye bile razı olur. Yanlışlıkla gittiği adreste iyi insanlarla tanışır. Macit ile aralarında bir aşk başlar. Macit tedavi için evden ayrılınca Nevin çok üzülür. Macit bu eve tekrar dönmezse Nevin için bu ev “cehennem ol[acaktır]” (s.180). Cehennem ögesi üç yerde de olumsuz, kötü, karanlık mekân çağrışımı yapması için benzetme olarak kullanılır. Romanın seyri içerisinde olay örgüsüne bir etkisi olmaz.

Muazzez Tahsin Berkand'ın *Lâle* romanında Lale tiyatrocusu olmak için evini ve nişanlısını terk eder. Tiyatrodan arkadaşı olan Hamit'le bir süre sonra evlense de evlilikten istediğini bulamaz. Hamit eşine kötü davranır ve eşi Lale'yi başka bir kadınla aldatır. Lale tüm bunları öğrenince eşinden boşanarak ailesine döner. Eski nişanlısı Necil ile komşu olan Lale, sık sık Necil ile karşılaşır. Necil, Lale'yi bir dost olarak

görmek ister ve eski aşkının tekrar alevlenmesini istemez. Bu durum Necil için “acıısına dayanılmaz bir cehennem işkencesi” (s.220) olur.

Muazzez Tahsin Berkand’ın *Mağrur Kadın* eserinde de cehennem ögesi geçer. Meral küçük yaşta Münevver Hanım tarafından trende bulunmuş, sahipsiz bir kızdır. Kantarcılar’ın çiftliğine getirilir ve burada büyütülür. Evin şımarık kızı Şermin, Meral’i sürekli kıskanır, ona kötü davranır. Kantarcılar’ın varisi olan Kenan ise Meral’den hoşlanır ve aralarında aşk başlar. İkili evlenmeye karar verince Kenan, Şermin’le konuşmaya karar verir. Artık Meral’e iyi davranması gerektiğini aksi halde hayatın onun için “cehenneme” (s.159) döneceğini vurgular. Zerrin bu konuşmadan sonra Meral’i kabul etme zorunda kalır. Cehennem ögesi sadece kötü, kimsenin yaşamak istemeyeceği bir mekân olarak benzetme amacıyla kullanılır.

Reşat Nuri Güntekin’in *Miskinler Tekkesi* romanında cehennem unsuru sadece bir yerde gerçek anlamıyla geçer. Hayatın şartları gereği dilencilik yapmaya mahkûm olan ve geçimini dilencilik ile sağlayan kahraman anlatıcı başından geçenleri anlatır. Çocukluğunda bolluk içinde büyüdüğünü ancak ilerleyen yıllarda felaketler sonucu fakirleşip dilenecek kadar naçar kaldığını okuyucuya aktarır. Aynı zamanda anlatısına felsefik boyut katarak insanın var oluşu ile ilgili yargılarda bulunur. Bir çocuğun küçükken nasıl karaktere sahipse büyüdüğü zaman yine aynı karakterde olacağını ama aradaki yıllarda geçişler yaşayabileceğini vurgular. Bunu örneklemek için de yedi yaşında babasının dizinin dibinde namaz kılan bir çocuğun yirmi yedisinde “cennet ve cehennemden gülererek bahsed[ceğini]” (s.11) söyler.

Safiye Erol’un *Ciğerdelen* romanında tarihsel olaylara göndermeler yapılarak aşk teması işlenir. Olayın anlatıcı ve başkişi konumundaki Turhan Tuna, Cangüzel (Canzi) adındaki kadına âşık olur. Canzi de bu aşka zamanla karşılık verir ancak Turhan Tuna’nın hal ve hareketlerinden şikâyetçidir. Estetik bir şekilde meramını anlatmak için birbirinin devamı niteliğinde tarihi üç hikâye yazar. Yedi Peçeli hikâyesinde Sinan ile Zühre evlenir. Başlarda her şey yolunda gider. Sonraları ise Sinan maddi durumdan dolayı zengin bir kadınla ikinci evlilik gerçekleştireceği için Zühre’yi boşar. Zühre, Sinan’ın bulunduğu konağa yakın bir yere gönderilir. Zühre konağa gelmek zorunda olduğu günlerde üzülür. Çünkü bir zamanlar “hem cenneti hem cehennemi” (s.165) olan konakta kendisi değil bir başkası hanımdır. Romanın sonunda başkahraman Turhan, Canzi’ye haksızlık ettiği kanaatine varır. Düşünceli ve canı sıkkın olduğu için gezmeye çıkar. Caminin içinde Ashab-ı Kehf’in kitabesini görür ve burada bir iç çatışma yaşar. İçinde bir boşluk vardır. Yazar, Turhan’ın içinde bulunduğu boşluk duygusunu “Cehennem üzerine gerilmiş ince bir sırcada yürüyen adamın korkusu” (s.229) sözüyle ifade eder. Cehennem ögesi, romanda kullanılan iki yerde de benzetme yoluyla kullanılır.

Fahri Zeki Önal’ın *Ay Altında* romanında Şermin’in babası ölünce Şermin kimsesiz kalır ve dayısının oğlu Samim, Şermin’le evlenmek ister. Şermin de Samim ile

evlenmemek için Nahit'le evlenir. İki çift mutlu yaşarlar ancak yolunda gitmeyen bir şeyler vardır. Nahit, Şermin'le evlenmeden birkaç gün önce Samim'in ısrarıyla yabancı bir kadınla beraber olur ve Frengi hastalığına yakalanır. Frengi hastalığına yakalanan Nahit, eşi Şermin'e yaklaşamaz. Hastalığın ona da bulaşacağından korkar. Çektiği ıstırapla intihar eder. Şermin, Nahit'in günlüğünden her şeyi öğrenir. Adalardaki ev, Şermin için "cehennem" (s.59) olur. Ferit'ten sonra, eşi Nahit'i de kaybetmenin üzüntüsünü yaşar. Ferit ile Kumru nişanlanır. Şermin haberi alınca çok hiddetlenir. Yakın arkadaşı Kumru'nun kendi sevdiği kişide gözü olduğunu öğrenir. Bu durum Şermin'i derinden yaralar ve Kumru'ya "cehennem gibi yan" (s.77) diye sitemde bulunur.

İhsan Koza'nın *Senede Bir Gün* romanında Hilmi Efendi, Yanbolu'dan göçüp İstanbul'a yerleşince kızlarını evlendirmeyi düşünür. Nazlı'yı, yanlarında çalışan Sabri'yle nikâhlamayı planlar. Sabri, ahlaklı bir çalışandır ve yıllardır Hilmi Efendi'nin ailesinin içindedir. Nazlı, öldüğünü zannettiği Emin'i unutmadığı için babasının bu düşüncesini reddeder. Ayşe Hanım, kocası Hilmi Efendi'yle konuşarak kızına baskı yapmamasını ister. Hilmi Efendi kararında kesindir: "Sözümü dinlemeyecek evlat cehennem dibine gitsin" (s.88). Nazlı'dan istediği cevabı alamayınca da ikinci kızı Zeynep'i Sabri'yle evlendirir. Cehennem ifadesi ilk olarak halk deyişiyle romanda kullanılır.

Emin, Kiril ve askerlerini oyalamak için ateş ederken yaralanır. Emin, yaralı olarak ele geçirilir ve Bulgar hapishanelerine gönderilir. Emin'i diğer mahkûmların olduğu hücreye atarlar. Mahkûmlar Emin'in vücudundan kurşunu çıkarmayı başarır. Emin kendine gelince ağır şartlar altında diğer mahkûmlarla yaşamaya devam eder. Emin'i hayata bağlayan tek bir sebep vardır: "Bu cehennem hayatından kurtulup vatana ulaşmak" (s.160). Nazlı, babasının ısrarları neticesinde Doktor Fuat ile evlenmeyi kabul eder. Nikâhlarının kıyılacağı gün Emin çıkagelir. Nazlı'nın kız kardeşi Zeynep, Emin'i görünce çok şaşırır. Emin, Zeynep'e "cehennemden" (s.224) geldiğini söyleyerek içinde bulunduğu durumunun ne kadar zor olduğunu anlatmak ister.

Esat Mahmut Karakurd'un, *Sokaktan Gelen Kadın* romanında Semra ile Selim'in ilişkileri anlatılır. Semra, paraları için kendinden yaşlı erkeklerle düşüp kalkan bayağı bir kadındır. Cemil de bu erkeklerden biridir. Hali vakti yerinde olan Cemil, Semra ile ilişki yaşar. İkili birlikte oldukları bir gün Semra, sarhoşluğun etkisiyle Cemil'den farklı isteklerde bulunur. Cemil yaşı itibarıyla bu istekleri yerine getiremeyince Semra sinirlenerek otomobile binip gider. Cemil, Semra'nın arkasından nereye gittiğini sorunca "cehenneme" (s.8) cevabını alır. Semra bohem hayatını yaşarken zengin bir iş adamından oğlunu kendisine âşık etmek için teklif alır. Ava giden avlanır misali Selim adlı gence gerçekten tutulur. Selim, Semra'nın bohem bir hayat yaşadığını bilmez. Semra, Selim'e gerçekleri nasıl söyleyeceğini düşünerek acı çeker ve bu durumlara gelmesine sebep olan ailesine beddua eder: "İstirap cehennemi içinde

yansınlar” (s.96). Selim ile aralarında namus kavramı üzerine konuşurlarken Selim, Semra’nın bohem hayatı yaşadığını bilmeden uzunca bir nutuk çeker. Semra, Selim’in bu sözlerini işittikçe adeta “cehennem ateşi içinde” (s.123) yanar.

Sadi Günel’in *Onun Sesi* eserinde Celadet, anlatıcının günlüğünü bulur ve okumaya başlar. Hocasının, Mira adındaki kadınla yaşadığı aşk macerasını okur. Anlatıcı kahraman, barda çalıştığı bir gece tanışır Mira’yla. Mira, anlatıcının evli olduğunu öğrendiği halde ilişkisini devam ettirir. Mira, zengin erkekleri eğlendiren bir kadın olsa da anlatıcı onu onurlu biri olarak tasvir eder. Anlatıcı, çalıştığı barda keman çalarken sarhoş bir müşteri edepsizce bahşiş vermeye kalkar. Anlatıcı duruma çok hiddetlenerek kemanını parçalar. Mira da kemancıya destek verir. Barın sahibine “cehenneme git” (s.126) diyerek anlatıcıyla bardan çıkarlar. Cehennem ifadesi mecazi anlamda kızgınlık ifadesi olarak kullanılır. Başkişi defterine komşu kızı Sabiha’nın attığı iftiradan da bahseder. Anlatıcının bu iftiradan kurtulması yedi ayı bulur. Mahkeme salonundan alınıp ak olarak çıktığında “cehennemi” (s.193) anımsar. Anlatıcı kahraman, öğrencisi Celadet’le kadınlar üzerine konuşurlar. Başkişi bazı kadınların sebep yokken bile kötü olabileceğini anlatmak için tarihten örnekler verir. Erkeklerin kadınlar önünde çaresiz kaldıklarını, arzularının “ateş gayyası halinde kaynadığını” (s.237) belirtir.

Reşat Engin *Satılmış Bakire* eserinde şehvet düşkünü bir anne (Şeküre) ve kızın (Seniha) yaşamlarını anlatır. Seniha kötü bir hayat yaşar. Annesi, Seniha’nın bu hayatı yaşamasının müsebbibidir. Seniha’yla birkaç erkek ilişki yaptıktan sonra Seniha’yı terk eder. Seniha, hayattan umudu kalmayan bir kadın çaresizliğiyle Şinasi’ye sığınır. Seniha, tüm hayatını, erkeklerle ilişkilerini Şinasi’ye anlatır. Seniha, Şinasi’den kendisine sahip çıkmasını, kendisini “bu şehvet cehenneminden” (s.118) kurtarmasını ister. Cehennem teşbih yapılarak kullanılır.

Vedat Tanca, *Belki Bir Gün* eserinde Lemi ile Füsün arabada gezerler. Füsün, bindiği güzel arabanın sahibinin kim olduğunu sorar. Lemi, arabanın sahibinin arkadaşı Fahir olduğunu, mutlu bir hayat yaşarken şuan “cehennem hayatı” (s.24) yaşadığını vurgular. Lemi, dayısının yanına İzmir’e gider. Gemiden inince o güzel yerlerin etkisinde kalır. Limanın sahibinden kendisine iş vermesini ister. Nasipte “ahirette cehenneme” (s.152) gitmek varsa en azından dünyada cenneti yaşamış olayım açıklamasında bulunur.

Ilgaz Vahap Nevruzhan’ın *Süyüm Bike* romanında dünyalar güzeli Sevim, Kazak Hanı ile evlenir. Kazak Hanı, Rus asimilesi bir Türk’tür. Devletin kararlarını Rus sarayının menfaatine göre verir. Durumu fark eden Sevim, engel olmaya çalışsa da bir türlü muvaffak olamaz. Kazak Hanı, Sevim’e aşık olduğu için dediklerini yapacağını söyler ama pek başaramaz. Sevim Bike, duruma öfkelenerek vatani için her şeyi yapacağını Han’a söyler. “Vatana ihanet etmektense cehenneme gitmeyi tercih” (s.73) ettiğini belirtir.

Kazan Han'ın ölümünden sonra başa Kırım Hanı Sefa Giray geçerek Sevim Bike ile evlenir. Sarayda mutlu mesut yaşarken haberci gelerek Çar IV. İvan'ın sınırı geçtiğini haber verir. Sefa Giray, orduyu toplayarak sefere çıkar. Savaşı kazanırlar ancak bir müddet sonra Sefa Giray, atından düşerek ölür. Sefa Giray'ın ölümü üzerine Kazan şehri kaynamaya başlar. Şehrin ileri gelenleri tahtta hak iddia ederler. Sevim Bike, Kanuni Sultan Süleyman'a haber göndererek İslam diyarının ona ihtiyacı olduğunu söylemek ister. Haberi götürecek olan askerler canları pahasına yapacaklarını, vatan için “cehenneme bile” (s.131) gideceklerini bildirirler. Rus Çarı, Kazan'ı yıkıp yakacağını ve Sevim'i de esir alacağını belirtir. Rus elçisi gelerek Sevim Bike'nin teslim olması halinde Kazan şehrine dokunulmayacağını söyler. Sevim Bike de teklifi kabul ederek Rus sarayına gider. Rus Çar'ı kendinden emin şekilde Sevim Bike'yle alay etmeye başlar. Kendisini kral olarak kabul edip, kendisine tabi olacağını kabul ederse Sevim'i serbest bırakacağını belirtir. Bu sözler üzerine Sevim sinirlenir: “Köleniz olarak tahta çıkmaktansa, cehenneme gitmeyi bin kere tercih ediyorum” (s.143).

Nihat Tangüner'in *Sarhoş Şehir* adlı eserinde Kont Drayn, sevgilisi Donna Aspasya ve Kont Drayn'ın yakın arkadaşı Sarron David'in başından geçen polisiye türünde olaylar ele alınır. Donna, sevgilisi Drayn'ın yakın dostu Sarron ile birçok maceraya atılır. Yazar Kilikya (Adana) bölgesindeki manastırlardan bahseder. Bu yöredeki sıcak “cehennem” (s.94) sıcaklığına teşbih edilir. Aynı teşbihi Sis manastırı başrahibi Pitus 'da yapar. (s. 134)

Genç bir adamın aşk maceralarının anlatıldığı günlükten yola çıkılarak yazılan Faik Ökte'nin *Bir Aşk Masalı* romanında Nail hukuk eğitimi görmüş ve başından birçok aşk macerası geçirmiş biridir. Nail, tuttuğu günlüğe başından geçen olayları yazar. Okuyucu bu günlük üzerinden Nail'in yaşadıklarına müşahit olur. Nail Fransa'ya eğitim için gider. Fransa'da Nevin ile aşk yaşar. Tutkulu bir gece yaşadıkları anı, “kıızıl bir cehennem aydınlığı” (s.49) olarak tarif eder. Nevin ahlaki olarak düşük bir kadındır. Birçok erkekle düşüp kalkar. Nail, Nevin'in durumunu bildiği halde ondan vaz geçemez. Nevin'e “kıızıl bir cehennemde eriyorum” (s.72) diyerek halini anlatır.

Nail'in gittiği Akademi'de din üzerine bir tartışma yapılır. Konu medeniyet ve dindir. Talebeler din ve medeniyet ilişkisini kendi düşüncelerine göre yorumlar. Öğrencilerden biri dinin şartsız kayıtsız inanmak olduğunu belirtir. Bu nedenle de insanların daha dünyadayken yapay bir cennette olduğunu vurgular. Nedim bu düşüncelere karşı gelerek “cennet ve cehennemin her dinde” (s.125) var olduğunu altını çizer. Nail, Fransa'ya felsefe eğitimi almak için gider. Nail Fransa'da eğitimini tamamladıktan sonra yurda döner. Anadolu'nun muhtelif bölgelerinde görevlere gider. Bu yerlerden biri Urfa'dır. Nail, Urfa'nın “cehennem gibi sıcak” (s.194) olduğunu belirtir. Cehennem teşbih yapılarak kullanılır.

Mahmut adlı başkişinin hayat öyküsünün anlatıldığı Halikarnas Balıkcısı'nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Mahmut, denizci olmak için yanıp tutuşan bir

çocuktur. Denizci babası Süleyman Efendi ise oğlunun okuyup başka meslekle iştigal etmesini ister. Bu nedenle de Mahmut'u mahalle mektebine gönderir. Mahalle mektebindeki hoca çocuklara peygamberlerin adlarını öğretir. Anlatılanlar Mahmut'un ilgisini cezbetmez. Hoca öğrettiklerini, Mahmut'tan tekrarlamasını ister. Mahmut, peygamberleri sayarken şaşırır. Hoca ceza olarak Mahmut'u falakaya yatırır. Hoca, eline geçen bu fırsatla Mahmut'u hep döver. Mahmut bu nedenle mektebi "cehennem" (s.49) olarak adlandırır.

Mahmut çeşitli deniz şirketlerine girer çalışır. En son girdiği bir yabancı deniz şirketi gemisidir ve çok büyüktür. Yolcular yerlerini bir bir alırken kalabalık Mahmut'un dikkatini çeker. Küpeşteden kendisine bakan kadınları "cennetteki meleklerin aşağıya yani cehennemdeki zebanilere bakması gibi" (s.117) algılar. Gemicilikte tutunamayan Mahmut köyüne dönerek Ayşe ile evlenir. Ramazan günü camiye vaaz dinelmeye gittiğinde hocanın "günah işleyenlerin cehennemde neler çekeceğini" (s.162) anlattığını işitir.

Hüseyin Nihal Atsız'ın *Bozkurtların Ölümü* eserinde Göktürk Hükümdarlığının Çin esaretine nasıl girdiği ve esareten Kür Şad'ın önderliğinde nasıl kurtulmaya çalıştığı anlatılır. Normal şartlarla Türkleri yenemeyen Çinliler casusluk faaliyetleri ile iç karışıklık ve zayıflık yaratmak isterler. Casus Çinlilerden biri karısını öne sürerek Türkleri baştan çıkartır ve soyar. Durumu öğrenen Bağa Tarkan, Çinlilerin çadırına girer ve Çinliye hitafen "Ben senin kötü canını tamuya (cehenneme) yollatayım" (s.86) diyerek hiddetini ifade eder.

İki küçük çocuğa sahip çıkan han sahibinin hayatlarının konu edildiği Halit Fahri Ozansoy'un *Yol Geçen Hanı* eserinde Rıza Bey, Demir Pehlivan'ın hayatını kurtarır. Yıllar sonra Demir Pehlivan ile Rıza Bey karşılaşırlar. Demir Pehlivan ile yolda yürürlerken Demir Pehlivan Arabistan'la mukayese yaparak havanın sıcaklığını "Cehennem sıcağı" (s.96) diye tarif eder.

İntihar kavramının ele alındığı Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Ölüm Bir Kurtuluş Mudur?* eserinin başkişisi Doktor Nusret Hulki'dir. Doktor, intihar eğilimindeki insanlara ulaşmak ister. Onların neden intihar ettiklerini, çözümünün olup olamayacağını araştırmak için çalışmalar yapar. Doktora bir mektup gelir. Hasta, mektubunda "Günahlılara karşı ateş püsküren dinler bile seni cehenneme sokabilmekten acizdirler" (s.24) yazar. Hasta, intiharın doğal bir şey olduğunu anlatmak için mektubunu bu sözlerle noktalandırır. Doktorun son hastası felsefeyle de ilgili olan Saffet Avni'dir. Doktora intihar etmenin bir hastalık değil zorunluluk olduğunu söyler. "Hocalar, papazlar, cehennem, cehennem korkutmasıyla bağırıyorlar" (s.128) diyerek tüm söylenenlerin yanlış olduğunu vurgular. Doktor, hastayı intiharın yanlış bir düşünce olduğuna ikna etmeye çalışır.

Halide Edip Adıvar'ın *Sonsuz Panayır* eseri farklı sınıflara ait insanların ilişkilerini ve kültürlerini irdeler. Ayşe Balkar ailesiyle yaşayan genç ama fakir bir

kızıdır. İmrendiği zengin insanların hayatına sahip olmak, onlarla aynı ortamlarda boy göstermek ister. Ayşe, öğretmeni Ali Bey’in yardımcılarıyla zengin bir ailenin kızlarına özel derse başlayarak zengin ortamlarında boy gösterir. Ali Bey kültürlerine bağlı ancak eğlence ortamlarına da girip çıkan biridir. İngiliz dergileri okur. İngiliz dergilerini karıştırırken bir yazı dikkatini çeker. Yazı, “cehennemde hüküm süren şeytanın baş memurlarından biri tarafından dünyada ruhları cehenneme kaydırma işini üzerine almış yeğenine yazılan” (s.73) mektup türüdür. Ali Bey, zengin ailelerle takılır. Kimin ne türden biri olduğunu da takıldığı bu ortamlar sayesinde öğrenir. Safi-Naz adlı genç, güzel kızla evlenen Nihat Sertman, kötü bir adamdır. Ali Bey, bu adamı “kadını kendi çıkarı için cehenneme sürüklemeye razı” (s.133) olabilecek biri olarak nitelendirir

Kıskançlık üzerine kurulu olan Nahid Sırrı Örik’in *Kıskanmak* romanı temelde iki kardeşin üzerine kurulur. Seniha ve Halit birbirini pek sevmeyen iki kardeşir. Seniha ömrü boyunca ağabeyi Halit’in gölgesinde kalır. Halit Avrupa’dan dönerek Mükerrerem ile evlenir. Mükerrerem eşinden ilgi göremeyince yasak aşklar yaşamaya başlar. Nüzhet adında genç bir adamla sürekli buluşur. Nüzhet, Mükerrerem’den sıkılınca ondan kurtulmak ister. İçki eğlencesi düzenleyerek arkadaşlarını davet eder. Mükerrerem’i de aynı meclise çağırır ve orada herkesin içinde ona kötü kadın muamelesi yapmak ister. Durumu anlayan Mükerrerem eve gelerek kötü bir gece geçirir: “Bu gece her dakikası ile hafızasında ebediyete kadar yaşayacaktı. Bu müthiş, bu hakikaten cehennemden gelmiş cehennemden alınmış bir gece idi” (s.164). Mükerrerem tüm yaptıklarından üzüntü duyarak pişman olur. Cehennem teşbih yapılarak kullanılır.

Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın *Dirilen İskelet* eseri batıl inanç ve inanışlarla örülüdür. Tayfur ve Ferhat sürekli mezarlığa giden iki arkadaştır. Bu durum Nihat, Sadi ve Feyzi adında üç gencin dikkatlerini celbeder ve Tayfur’la Ferhat’ı takip ederler. Ferhat mezarlıkta zebani gördüğünü söyler. Arkadaşları zebaninin nasıl bir şey olduğunu kimsenin bilemeyeceğini, resimlerdeki zebanilerin sahte olduğunu anlatır: “Çocuk olma. Hangi ressam yahut fotoğrafçı cehenneme girip çıkarak zebanilerin resimlerini yapmış?” (s.9) Arkadaşlar kendi aralarında ikiye bölünür. Tayfur ile Ferhat inanç üzerine tartışmaya başlar. Ferhat, “Mesela dünyadan sonra bir öteki dünya yani ahiretin olması cehennem korkusu ile beraber yine de inanç sahipleri için ne büyük bir tesellidir” (s.63) sözleriyle düşüncesini destekler.

Mezarlıktaki olayları düzenleyen kişinin Banu adında bir kadının olduğu anlaşılır. Banu, keçilerin kafalarına bez sararak onları ruh gibi mezarlıkta gezintiye çıkarır. Olayların içyüzünü öğrenen Tayfur Banu’ya âşık olur. Tayfur’un eski sevgilisi Nasıra bu durumdan hoşnut olmaz ve Banu’nun açık seçik çekildiği bir fotoğrafını karşısına alarak, “Bu kılıkta Tayfur’la tenis oynadın mı? Evet, insanlar için cehennem lazım. Özellikle şimdiki kadınlar için [...]” (s.147) sözleriyle kinini kusar. Nasıra aynı zamanda fal bakıcıdır. İnsanların fallarına bakarak gelecek hakkında yorumlarda bulunur. Ruh ile rüya hakkında yorum yaparken insanların rüyasında her şeyi

görebileceğini söyler. “Denizin üzerinde yürür. Hayvanlarla konuşur. Cennete, cehenneme gider” (s.233) örneğini verir.

Kerime Nadir’in *Balay* romanı sonu faciayla biten aşk ve entrikanın iç içe geçtiği bir eserdir. Tevhit kırklı yaşlarda yakışıklı bir beydir. Eşi ölmeden önce arkasında bir mektup bırakarak kızları olarak büyüttükleri Armağan’ın üvey olduğu hakikatini açıklar. Tevhit, Armağan’a öz babası olmadığını anlatmak istese de başaramaz. Talat ve Nedim Armağan’ı sevmektedirler. Bu sevgiye Müteahhit Bekir Bey de dâhil olur. Herkes Armağan’ın güzelliğinden etkilenir. Tevhit kıskançlığın ve sarhoşluğun tesiriyle Armağan’ın baygın yattığı bir gün Armağan’a sahip olur. Tevhit ile Armağan evlenerek balayına çıkar. Balayında Armağan’ın erkeklerle dans etmesi Tevhit’i sinirlendirir ve Tevhit’in kısmi felç geçirmesine sebep olur. Armağan o günden sonra Tevhit’ten soğumaya başlar. Durumu fırsata çeviren Müteahhit Bekir, Armağan’a yakınlaşır ve onunla yasak aşk yaşamaya çalışır. Armağan’ın “cehennemi yalnızlık gecelerinin birinde” (s.115) Bekir, Armağan’a sahip olur. Cehennem teşbih yapılarak kullanılır.

Erken yaşta anne ve babasını kaybeden Gediz’in hayata tutunma çabasının ele alındığı bir romandır Mükerrerem Kamil Su’yun *İnandığım Allah* eseri. Ailesini kaybeden Gediz, ablası ve eniştesiyle birlikte yaşar. Edebiyat öğretmeni olur. Anadolu’da öğretmenlik yapmaya başlar. Ev sahibinin kızları ile arkadaş olur. Kasabada Avukat Ekrem Sel ile tanışarak ondan hoşlanır. Kısa süre sonra Ekrem ile Gediz evlenir. İkilinin çocukları olmayınca doktora giderler. Gediz asla hamile kalamayacağını öğrenir. Ekrem’e çocuk veremeyeceği için ondan boşanmayı düşünür. Gediz o günleri “cehennemden farksız” (s.152) olarak görür.

Kuşlu Adam olarak anılan başkişinin hayat öyküsü, Turan Aziz Beler’in *Tüylendi Ailesi* eserinde ele alınır. Anlatıcı yazar, Fadime adında Rizeli bir kızla sözlenme aşamasındayken bir kaza geçirir. Ayağı aksadığı için Fadime’nin ailesi bu evliliği onaylamaktan vazgeçer. Başkişi de durumu gurur meselesi yaparak Fadime’yi kaçıracağına yemin eder. Zamanı gelince de Fadime’yi kaçıır. Kuşlu Adam’a arkadaşı ve onun eşi yardımcı olur. Yolda çatışma çıkar. Silah sesleri her yeri doldurur. Karanlık olduğu için başkişi vurulan birinin olup olmadığını sorar. Fadime’nin vurulduğunu düşünür ve o anlarda başkişiyi “tarif edilmez cehennem ateşi” (s.149) sarar.

Suat Derviş’in *Fosforlu Cevriye* romanında Cevriye alımlı, güzel bir hayat kadınıdır. Anne babasını küçük yaşta kaybettiği için ailesi hakkında bilgi sahibi değildir. Günübirlik ilişkilerle hayatını sürdürür. Uyuşturucu nedeniyle hapse girer. İstanbul’dan Bolu’ya sürülür. Sevdiği adam İstanbul’da olduğu için bir an önce Bolu’dan ayrılmayı düşünür. “Ah şu Bolu. Güzel yer ama Cehennemin de bir bucağı!” (s.21) Kamyon şoförüyle anlaşılarak İstanbul’a gelir. Cevriye’nin yaşadığı semt günübirlik ilişkilerin yaşandığı bir mekândır. Madrabaz Nuri, genç yaşında yabancı bir kadınla aşk yaşar. Kadın çocuğu da alarak Yunanistan’a kaçar. Nuri çocuğundan “Şimdi

kim bilir hangi cehennemde” (s.99) diye bahseder. Cevriye hapisten çıkınca arkadaşı Sümbül Dudu’nun evine gelir. Kapıya çalarak kendisini tanıtır. Sümbül Dudu, arkadaşı Cevriye’yi karşısında görünce, “Bu kadar zamanlardır hangi cehennemin esefili süfelasında tavattun ettin?” (s.228) diyerek sorar. Cevriye kodeste olduğunu söyler.

Halide Nusret Zorlutuna’nın *Beyaz Selvi* eseri, Nadide adlı başkişinin aşk-ihanet-annelik üçgeninde sıkışmış hayatını ele alır. Nadide mutlu bir evlilik yaşarken Dünder adında eski tanıdığına rastlaması hayatını alt üst eder. Nadide’ye âşık olan Dünder, ona sahip olmak için delicesine mücadele verir. Dünder ile Nadide bir gezide karşılaşırlar. İkili eski günlerden konuşmaya başlar. Dünder sürekli aşk mektupları yazarak Nadide’den aşkına karşılık vermesini ister. Nadide evine ve eşine bağlı olduğu için Dünder’a karşılık vermez. Dünder ısrarında hatalı olduğunu anlayarak “Bir cehennemin içinden geçtim Nadide... Allah bile kullarını cehenneminde yakarak temizliyor ve affediyor. Sen de beni affet!” (s.43) sözleriyle hem yaratıcıdan hem de Nadide’den af diler. Dünder’ın cehennemin içinden geçip geldim demesi kendisinin haftalarca ateşler içinde yatakta yatıp kıvrınmasına gönderme yapmak istemesidir. Cehennem teşbih yapılarak romanda fon olarak kullanılır.

3.1.2.5. Melek İnancı ve Diğer Varlıklar

Elçi, haberci anlamlarını taşıyan melek, yaratıcının verdiği görevleri gerçekleştiren, nurdan yaratılmış ve gözle görülemeyen varlıklardır. Kur’an-ı Kerim’de meleklerle iman etmenin farz olduğunu belirten birçok ayet vardır (Kılavuz, 2012, 92). Romanlarda genellikle benzetme unsuru olarak geçen melek ögesi, bazı romanda gerçek anlamında kullanılır. “Erkeklik ve dişilik” (Çolak, 2012, 37) özellikleri olmamasına rağmen meleklerin benzetme ögesi olarak kullanılan bölümlerde genellikle kadınlara “güzel ve iyi” olmaları hasebiyle teşbih yapıldığı görülür.

Hayri Düşünger’ün *Gönül Bir Su Gibidir* romanında Sümran, ablası Ümran’ın mutluluğu için tehlikeli bir plan yapar ancak olaylar planlandığı gibi gelişmez. Sümran eşinden ayrılır ve bir müddet sonra hastalanarak ölür. Ölüm sebebinin kendisi olduğunu öğrenen Ümran, vicdan azabı çeker ve kardeşinin mezarına gidip içini döker. Bu esnada kardeşi Sümran’ı meleğe benzetir: “Duyduğum azaba, katlandığım ıstıraba daha fazla tahammül edemeyeceğim Sümran. Bana uykusuz geçirdiğim karanlık gecelerde bir peri, bir melek gibi görün ve beni affettiğini söyle” (s.104).

Aka Gündüz’ün *Sansaros* romanında küçük yaşta kimsesiz kalan Sansaros adlı çocuğun hayatı ele alınır. Sansaros birçok yerde yatar kalkar, birçok mekâna girer. Yazar, izbe yerleri tasvir eder: “Duvarlardan kesilip camlatılmış güzel kadın resimleri, çıplak kartpostallar, gaga gagaya bir çift güvercin, bağrına sevgi oku saplanmış bir melek ve saireler asılıdır” (s.7). Yazarın bahsettiği melek, daha çok aşk tanrıçası Afrodit’i andırır.

Vecdet Demirman'ın *Sana İnanmıştım* eserinde Perihan annesinin ölümü üzerine, amcası Bedri Bey ile yengesi Lamiya'nın yanına gider. Lamiya, Perihan'ı çok sever ve onu kardeşi Sami Bey'le tanıştırmak ister. Sami Bey, Perihan'ı görünce "Lamiya'nın dediği kadar varmış. Siz insanlar arasına inmiş bir melek gibi nur saçıyorsunuz" (s.77) diye iltifatta bulunur. Perihan bir süre sonra misafirligi sonlandırmak isteyince Sami Bey, Perihan'ın biraz daha kalmasını ister. Perihan da, "Maalesef böyle, çünkü insanlar âlemine inmiş melek yüzlü bir nur, insanlar arasında fazla kalırsa kıymetinden birçok şeyler kaybeder değil mi?" (s.80) diyerek Sami Bey'in kendisi için yaptığı teşbihe gönderme yapar.

Naşide Duru'nun *Çiçeklenen Dallar* romanında Cumhuriyet'in onuncu yılı münasebetiyle düzenlenen baloya giden Nevin, Gazi Mustafa Kemal Atatürk ile karşılaşır. Gazi'nin konuşmasının ardından çiftler dans etmeye başlar. Yazar dans eden iki çiftten kadın olanı meleğe benzeterek din dilinden yararlanır: "[...] tuvaletinin etekleri havada uçuşarak gökten nazil olmuş koruyucu bir melek gibi nazlı adımlarla ilerledi ve çılgın bir süratle dönen erkeğin önünde diz çöktü" (s.48). Kadının zarif ve estetik oluşu ile meleklerin mücerretliği arasında bağlantı kurulur.

Muazzaz Tahsin Berkand'ın *Mağrur Kadın* eserinde melek benzetme unsuru olarak geçer. Meral küçük yaşta Münevver Hanım tarafından trende bulunmuş, sahipsiz bir kızdır. Kantarcılar'ın çiftliğine getirilir ve burada büyütülür. Evin şımarık kızı Şermin, Meral'i sürekli kıskanır, ona kötü davranır. Evin diğer kızı Zerrin ise çok cana yakın, alçak gönüllü birisidir. Meral'e hep iyi davranır. Ağabeyi Kenan tarafından "melek gibi bir kız" (s.42) şeklinde nitelendirilir. Yine Münevver Hanım'ın çok iyi bir kadın olması hasebiyle Kenan, onu "melek gibi insan" (s.159) diye niteler. Romanın iki yerinde de melek ögesi teşbih yapılarak kullanılır ve romanın akışında etkili değildir.

Reşat Nuri'nin *Miskinler Tekkesi* romanında kahraman anlatıcı dilencidir. Dilencilğe nasıl başladığını, başından geçenleri anlattıktan sonra dilencilik mesleğine dair bilgiler verir. Şahit olduğu cenaze merasimlerinden ayrıntılar sunar. Bu anlarda yazar iç çatışma yaşayarak hayatı ve ölümü sorgular. Sevdiğimiz bir insanı toprağa vereceğimiz an "melek gibi olduğumuzu" (s.131) belirtir. Anlatıcı yazar, romanın sonunda eski arkadaşı Talat ile daha da yakınlaşır. Talat fakir olduğu için kahraman anlatıcının evine sürekli gelir. Akşam yemeklerini burada yer ve borç para alır. Evin dadısı Mesule Bacı, Talat'a akşam için ne yiyeceğini sorar. Talat bu soru üzerine cevap verir: "Ben melek oldum bu gece. Melekler yiyip içer mi?" (s.202). Melek unsuru benzetme olarak eserde yerini alır.

Şükran Eğrilmez'in *Aldanmayan Hisler* romanında Gülsüm genç yaşında Prens Abdullah adında yaşlı bir adamla evlendirilir. Gülsüm, gençliğinin verdiği heyecanı Abdullah ile gideremez ve kendine yeni maceralar arar. Ata binmeyi öğrenip tek başına gezintilere çıkar. Bu gezintide Vahap adında genç ve yakışıklı bir erkekle tanışır. Vahap, Gülsüm'ü etkiler ve ikili yasak aşk yaşamaya başlar. Gülsüm, Vahap'ın

yatağında gözlerini açtığında iç çatışma yaşar. Kocasını Abdullah'a ihanet edip etmediğini "şeytanlarla melekleri" (s.26) çarpıştırarak bir karar varmaya çalışır. Bu çatışmada şeytanlar galip gelir ve Gülsüm kocasını aldatmaya devam eder. Yasak aşktan bir bebek dünyaya gelir. Bebek kimsenin haberi olmadan hastane bahçesine bırakılır. Hastanede hemşire olarak çalışan Zehra, bebeği bularak Lamia adında kadına verir. Lamia yeni doğum yapmıştır ancak doğum esnasında bebeği ölür. Bebeğinin öldüğünden haberi olmadığı için hastane bahçesine bırakılan bebeği kendi çocuğu olduğuna inanır. Çocuğa Sevim adı verilir. Lamia Hanım'ın Sermet adında başka bir çocuğu daha vardır ve Sevim ile Sermet birlikte büyürler. Kardeşler birbirlerine farklı duygu besler. Herkesin gözü "meleğe" (s.35) benzeyen Sevim'dedir.

N. Sonerman'ın *Medeniyet Sönüyor* romanı aşk teması üzerinden savaşın, insanların hayatında ne kadar yıkıcı olabileceğini ele alır. Howard ve Silviya birbirini seven iki çifttir. Mutlu günleri çok fazla uzun sürmez ve I. Dünya Harbi patlak verir. Howard cepheye alınacaktır. Silviya, Howard'ın gitmesini istemez ancak boyun eğerek sessiz kalır. Howard cephede ölür. O günden sonra Silviya'nın en büyük destekçisi oğlu Rişar olur. Yirmi yıl sonra II. Dünya Harbi başlar. İngiltere ve müttefikleri Almanya'ya karşı saldırıdadır. Rişar savaş pilotu olarak cepheye gidecektir. Silviya, ayrılık vakti gelince oğlunu gardan uğurlar. Rişar da babası Howard'ın kaderini paylaşarak askerde ölür. Silviya hem oğlunun hem de eşinin acısıyla uhrevileşerek "meleği" (s.115) andırır. Melek ögesi teşbih yapılarak kullanılır.

Murat Sertoğlu'nun *Yapraklar Dökülürken* eseri Reşat, Süheyla ve Kamuran üçgeninde geçer. Reşat fakir bir üniversite talebesidir. Özel dersler vererek geçimini sağlar. Süheyla ile Kamuran ise zengin ailelere mensup, şımarık gençlerdir. Süheyla'nın babası Hüseyin Bey, şımarık kızına hoca yetiştiremez. Reşat'a ulaşır ve kızına ders vermesini teklif eder. Reşat, Süheyla'ya ders vermeye başlar. Zamanla Süheyla'ya hayranlık ve sevgi duyar ancak kendisini zengin Süheyla'ya denk görmez. Bir müddet sonra da derslere gitmeyerek Süheyla'dan uzaklaşmaya çalışır. Süheyla kendi gibi zengin Kamuran ile nişanlanır. Süheyla'nın babası Hüseyin Bey iflas ettiğini açıklayınca, Kamuran evlenmekten vazgeçer. Fırsatı değerlendiren Reşat, Süheyla'ya yakınlaşarak destek olur. İkili arasında aşk başlar ve nişanlanmaya karar verirler. Reşat, Süheyla'nın çok güzel olduğunu "meleğe" (s.82) benzediğini, hatta kendisine tapılacak kadar, uğruna hayatlar feda edilebilecek kadar büyük bir "melek" (s.82) olduğunu söyler. Reşat'ın yaptığı bu iltifatlar ikilinin birbirlerine daha da yakınlaşmasını sağlar. Melek ögesi, klasik benzetme unsuru olarak romanda sadece bir sahnede kullanılır.

Sadi Günel'in *Onun Sesi* romanında melek kavramını anlatıcının sevdiği veya hoşlandığı kadınlara benzetme unsuru olarak kullanır. Adı verilmeyen başkişi elinde diplomalarla iş arayan bir sanatçıdır. Anadolu'nun muhtelif bölgelerinde çalışır. Sanatçı olması hasebiyle de kadınlar kendisine ilgi gösterir. Bu nedenle anlatıcı birçok aşk macerası atlatır. Mezun olduğu yıl tanıştığı kız "melek gibi saf[tır]" (s.25). Ders vermek

için gittiği köşkte gençlik aşkı Münevver'i görür. Münevver hoppa bir annenin kızıdır. Anlatıcı kahraman üniversite çağlarında Münevver'le aşk yaşayarak nişanlanma kararı alır. Anlatıcı kahramanın "melek ruhlu" (s.31) annesi, bu ilişkiye sıcak bakmasa da sırf oğlunun saadeti için ses etmez. Yazar, melek teşbihini; eşi Mübahat'ın annesi için (s.78), kendi eşi Mübahat için (s. 84, 113, 182, 241), çalgıcılık yaptığı yıllarda tanıştığı yabancı uyruklu güzel Mira için (s.114) üniversite yıllarında sevdiği genç kız Müzeyyen için (s.141) "melek gibi" ifadesiyle kullanır.

Reşat Engin *Satılmış Bakire* eserinde şehvet düşkününü bir anne (Şeküre) ve kızın (Seniha) yaşamlarını anlatır. Mehmet Bey yaşlı ve kadın düşkününü zengin biridir. Seniha'yı elde etmek ister. Şeküre ve dostu Cemal, durumu anlayınca kızı, Mehmet Bey'e karşı kullanırlar. Amaçları Seniha'yı bu yaşlı adama verip ondan para koparmaktır. Mehmet Bey, Seniha'nın kendisinin olacağı için mutluluk duyarak Seniha'yla evlenir. Seniha hamile kalınca Mehmet Bey çocuğun kendisinden mi olduğu konusunda endişe duyar. Seniha'ya çocuğun kendinden mi olduğunu sorunca Seniha üzülür. Mehmet Bey, Seniha'nın üzüldüğüne dayanamaz ve "Ah benim tertemiz melek karıcığım!" (s.86) sözleriyle Seniha'yı teselli eder.

Vedat Tanca'nın, *Belki Bir Gün* eserinde Lemi ile Füsün birbirini seven iki çifttir. Füsün'un babası Ragıp Bey bu ilişkiye karşı çıkar. Füsün, babasına karşı gelerek evden kaçar ve Lemi'ye gider. Füsün'un teyzesi Lamia ve avukatları Cemal Bey bu izdivaca karşı oldukları için bir oyun düşünürler. Cemal Bey, seven insanlarda, "melaikeler gibi ondan günah olmaz" (s.130) der. Cemal Bey'in oynadığı oyun ile ikili birbirinden ayrılır. Lemi ayrılığın acısıyla İzmir'e dayısının yanına gider. Lemi'nin dayısının kızı Meliha, mizaç olarak şakacı biridir. Meliha gece ruh kılığına girerek insanlara şakalar yaparak onları korkutur. İnsanlar "sorgu meleğinin" (s.144) geldiğini zannederek kendilerinden geçerler.

Tarihi roman olan Ilgaz Vahap Nevruzhan'ın *Süyüm Bike* eserinde Sevim Bike bilgili, güzel bir kızıdır. Sevim'in babası Yusuf Mirza vatansever biridir. Kızını da bilgili ve cengâver olarak yetiştirir. Tarihten yaşanmış olaylar anlatarak kızına ders verir. Eski zamanlarda yaşayan bir Kazan Hanı, Rusların politikasıyla asimile olur. Bu Hanı "kadın kılığına girmiş olan bir melek imdada" (s.13) gelerek kurtarır. Anlatılan "meleğin adı Gerherşat(tır)" (s.13) Yusuf Mirza'ya bir elçi gelerek Kazan Hanı Can Ali Han'ın Sevim Bike'ye talip olduğunu söyler. Yusuf Mirza duruma çok şaşırır. Elçiye bu tekliften memnun olduğunu dile getirir. Yusuf Mirza durumu kızı Sevim'e anlatır. Sevim, gönlünde başka birisinin olduğunu söylese de babası Sevim'i vatanın geleceği için bu evliliğin gerçekleşmesi gerektiğine ikna eder. Sevim gelin giderek Han'ın huzuruna çıkarılır. Etraftakiler bu asil Türk kızını "güzelliğiyle meleği" (s.48) anımsattığını söylerler. Kazan Hanı, Rus asimilesi bir Türk'tür. Devletin kararlarını Rus sarayının menfaatine göre verir. Durumu fark eden Sevim, engel olmaya çalışsa da bir türlü muvaffak olamaz. Kazan Hanı, öldürülür. Kırım Hanı Sefa Giray, Sevim'le

evlenir. Sefa Giray'da herkes gibi Sevim'in güzelliğinden etkilenir. Sevim'i "Sen kadın değil aşk, hayat fıskıran bir meleksin!" (s.96) sözüyle niteler. Melek, eserde benzetme unsuru olarak kullanılır.

Kadircan Kaflı'nın *Korsan Yuvası* eserinde Cin Ali kendisini Rum gibi tanıtarak korsanların arasına girer. Korsanlar yakaladıkları esirleri reisin huzuruna getirirler. Bu esirlerden birisinin adı melektir. Karısını ve bir papazı öldürür. Reis niye öldürdüğünü sorar. Adam; papazın, hanımını kandırdığını ve yasak ilişki yaşadıklarını anlatır. Reis, "bir melek böyle şey yapar mı?" (s.108) sözüyle latife eder.

Nihat Tangüner'in *Sarhoş Şehir* adlı eserinde Kont Drayn, sevgilisi Donna Aspasya ve Kont Drayn'ın yakın arkadaşı Sarron David'in başından geçen polisiye türünde olaylar ele alınır. Donna, sevgilisini kurtarmak için Hâkim Rubi'yi öldürür ve kaçak durumuna düşer. Drayn'ın yakın dostu Sarron da bu yolculukta Donna'ya yardım eder. Donna, kendisine ilgili davranan Sarron'a yakınlık duyar ve âşık olur. Çocukluğundan başlayarak tüm başına gelenleri anlatır. Kötü bir kadın olmadığını, kaderin kurbanı olduğunu söyler. Sarron, genç kadına hak verir ve onu "melek gibi kadın" (s.68) olarak tasvir eder. Tüm anlatılanları gizlice dinleyen başrahip Pitus, olanları yardımcısı Zuten'e anlatır. Sarron'un "meleğe" (s.73) karşılık vermediğini, dirayetini koruduğunu söyler. Pitus zamanla Donna'ya âşık olur ve Donna'yı kaçırmayı planlar. Pitus manastırın bütün değerli eşyalarını da çalarak kaçır. Güzel Donna, Pitus'a "meleğin müstesna güzelliğini" (s.129) andırır.

Genç bir adamın aşk maceralarının anlatıldığı günlükten yola çıkılarak yazılan Faik Ökte'nin *Bir Aşk Masalı* romanında Nail hukuk eğitimi görmüş ve başından birçok aşk macerası geçirmiş biridir. Nail, tuttuğu günlüğe başından geçen olayları yazar. Okuyucu bu günlük üzerinden Nail'in yaşadıklarına müşahit olur. Nail Fransa'ya eğitim için gider. Fransa'da Nevin ile aşk yaşar. Nevin ahlaki olarak düşük bir kadındır. Birçok erkekle düşüp kalkar. Nail, Nevin'in durumunu bildiği halde ondan vaz geçemez. Arkadaş Fazıl'a durumunu anlatırken Nevin'i "melek" (s.67) olarak yorumlar.

Denizci olmak için kendince bedeller ödeyen Mahmut'un maceralarının anlatıldığı Halikarnas Balıkcısı'nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Mahmut, babası gibi denizci olmak istese de babası Süleyman Efendi denizciliğin zor yanını bildiği için Mahmut'u denizden uzak tutmaya çalışır. Mahmut her şeye rağmen deniz tutkusuna yenik düşerek denizci olmaya çalışır. Babası, Mahmut'u denizden uzak tutmak için ayakkabı tamircisine çırak verir. Mahmut dükkândan kaçarak denizcilerin takıldığı kahvehaneye gider. Kahveci, çocukları kahveden sürekli kovar. Murat Dayı, Mahmut'u sevdiği için onu kahveye sokar. Mahmut kahveyi cennete, Murat Dayı'yı da meleğe benzetir. (s.35) Mahmut çeşitli deniz şirketlerine girer çalışır. En son girdiği bir deniz şirketi yabancı gemidir ve çok büyüktür. Yolcular yerlerini bir bir alırken kalabalık, Mahmut'un dikkatini çeker. Küpeşteden kendisine bakan kadınları, "cennetteki

meleklerin aşağıya yani cehennemdeki zebanilere bakması gibi” (s.117) algılar. Gemicilikte tutunamayan Mahmut köyüne dönerek Ayşe ile evlenir.

İki küçük çocuğa sahip çıkan han sahiplerinin hayatlarının konu edildiği Halit Fahri Ozansoy’un *Yol Geçen Hanı* eserinde Rıza Bey, Demir Pehlivan’ın hayatını kurtarır. Yıllar sonra Demir Pehlivan ile Rıza Bey karşılaşır. Demir Pehlivan o günleri anımsayarak Rıza Bey’e teşekkür eder. Rıza Bey’in eşi olan Hacer Hanımı da “melek!” (s.62) olarak nitelendirir. Demir Pehlivan, başöğretmenin evinde bir çocuğu döver. Pişmanlık duyarak öğretmenden özür diler. Şeytan gibi hareket ettiğini ama “bir melek gibi” (s.130) hatasını telafi etmek istediğini söyler.

İntihar kavramının ele alındığı Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın *Ölüm Bir Kurtuluş Mudur?* eserinin başkişisi Doktor Nusret Hulki’dir. Doktor, gazeteye ilan vererek intihar eğilimindeki insanlara ulaşmak ister. Doktora gelen hastalardan biri asilzade Adil Cevri Bey’dir. Kokain içen yaşlı adam tükenmiş bir halde intihara başvurur. Evlatlığı olarak yanında büyüyen kıza da âşık olduğu için ölümü kurtuluş olarak görür. İntihardan şimdilik vazgeçen Adil Cevri Bey tekrar kokain almaya başlar ve kendisini “saydam elbiseleri içinde bütün vücutlarının nurlu dolgunluklarıyla oraya buraya serpilmiş meleklerin” (s.93) arasında görür.

Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın *Dirilen İskelet* eseri batıl inanç ve inanışlarla örülüdür. Tayfur ve Ferhat sürekli mezarlığa giden iki arkadaştır. Nihat, Sadi ve Feyzi adında üç gencin dikkatlerini celbeder ve Tayfur’la Ferhat’ı takip ederler. Ferhat, mezarlıkta zebani gördüğünü söyler. Arkadaşları zebaninin nasıl bir şey olduğunu kimsenin bilemeyeceğini, resimlerdeki zebanilerin sahte olduğunu anlatır. Diğer arkadaşı, “Cehennemin, büyük meleklerin Hristiyan inancına göre cennetin kapıcısı olan Sen Piyer’in, şeytanların, ifritlerin müzelere giren ünlü tablolarını hiç seyretmedin mi?” (s.10) diye itiraz eder. Arkadaşlar arasında tartışma uzar. Mezarlıktaki müezzinle arkadaşlar arasında ruhlar hakkında tartışma çıkar. Sadi, fen ve teknolojinin öneminden bahsederken, Avrupa’nın havada uçtuğunu örnek vererek takip edilmesinin elzem olduğunu vurgular. Müezzin ise uçmanın kötü bir şey olduğunu anlatır: “Uçsunlar. Onlar kâfirdir. Çünkü uçmak küfürdür. Çünkü uçmak kuşlara, meleklerle mahsustur” (s.20). Mezarlıktaki olayları düzenleyen kişinin Banu adında bir kadının olduğu anlaşılır. Banu, keçilerin kafalarına bez sararak onları ruh gibi mezarlıkta gezintiye çıkarır. Olayların içyüzünü öğrenen Tayfur, Banu’ya âşık olur. Tayfur’un eski sevgilisi Nasıra bu durumdan hoşnut olmaz. Nikâh kıyılma vaadi ile kendisini Tayfur’a teslim ettiği için pişmanlık duyar ve Tayfur’un kendisine olan iştihakı kaybettiğini düşünerek üzülür: “Her günahın muhakkak bir cezası vardır. İnsan işlediği suçların cezasını çekerek melekleşir” (s.149).

Sitare adlı genç ve toy bir kızın imkânsız denebilecek aşkını konu alan Kerime Nadir’in *Solan Ümit* romanı popüler aşk romanlarından. Sitare liseye giden bir talebedir. Psikoloji profesörü olan Ferruh Bey’e hayranlık aşk karışımı bir duygu besler.

Ferruh Bey'in köşküne giderek tanışır. Ferruh Bey ile duygusal olarak yakınlaşırlar. Ferruh Bey'in büyük oğlu Salim yurt dışından dönecektir. Köşkte Salim için parti düzenlenir ve partiye Sitare de davet edilir. Ferruh Bey, "Bir meleğe kavalyelik edeceğim demek!" (s.21) iltifatında bulunur. Sitare güzelliği bakımından meleğe teşbih edilir.

Kerime Nadir'in *Balay* romanı sonu faciayla biten aşk ve entrikanın iç içe geçtiği bir eserdir. Tevhit kırklı yaşlarda yakışıklı bir beydir. Eşi ölmeden önce arkasında bir mektup bırakarak kızları olarak büyüttükleri Armağan'ın üvey olduğu hakikatini açıklar. Tevhit, üvey kızı Armağan'ı İstanbul'dan ve kendisinden uzak tutmak için Fransa'ya bir akrabasının yanına gönderir. Armağan iki erkek arkadaşıyla sekiz yıl sonra ülkeye döner. Armağan'ın şerefine çıkılan bir tekne gezisinde Armağan rahatsızlandığı için bir yatağa uzatılır. Doktor Şuayip, güzelliğinden dolayı Armağan'ı "Melek kızım" (s.40) diye niteler.

Suat Derviş'in *Fosforlu Cevriye* eseri hayat kadını olan Cevriye'nin bir idam mahkûmuna olan aşkını ve bu aşk bağlamında geçmişini düşünmesini ele alır. Cevriye alımlı, güzel bir hayat kadınıdır. Anne babasını küçük yaşta kaybettiği için ailesi hakkında bilgi sahibi değildir. Günübirlik ilişkilerle hayatını sürdürür. Saçlarına sürekli fosfor sürdüğü için yıldızlar gibi karanlıkta parlar. Cevriye bu haliyle "kartpostallarda melek resimlerinin başlarına, etrafına sürülmüş yaldızlara" benzemektedir. (s.154) Cevriye bir müddet hapiste yattıktan sonra eski dostlarının yanına gelir. Sümbül Dudu'ya misafir olur. Sümbül Dudu, kayınvalidesi olan Mayrık'ın öldüğünü anlatır. Mayrık, elinde Hz. İsa ve Hz. Meryem'in olduğu bir tasvirle ölü bulunur. Dudu bu tasvirin "melekler" (s.233) tarafından bırakıldığını belirtir.

3.1.2.5.1. Melekler

3.1.2.5.1.1. Azrail

Semavi dinlerde ortak ölüm meleği olarak kabul edilen Azrail canlıların ruhlarını kabzetmekle görevlidir (Serdar, 2008, 11-12). Romanlarda Azrail'in hem gerçek anlamda hem de benzetme anlamında kullanıldığı görülür. İncelenen romanlarda şeytandan sonra en çok kullanılan melek Azrail'dir.

Kemal Samancıgil'in *Mezarın Kızı* adlı romanında "Azhail" gerçek anlamıyla, ölüm meleği, olarak geçer. Romanın kahramanlarından İnci'nin annesi hastadır ve ölüm döşeğindedir. Her geçen gün durumu kötüleşir ve ölüme yaklaşır. Yazar bu durumu ifade eder: "Annesi her gün, her saat hasta idi. Öyle anları oluyordu ki, Azrail'le pençeleşiyordu. O akşam da aynı vaziyette idi. Hatta her defasındakinden daha pek çok kötü bir halde, ölümlle karşı karşıya bulunuyordu" (s.5). Yazar, İnci'nin annesinin durumunun ne kadar ağırlaştığını okuyucuya aktarır: "Her şeyi idrak etmeye başlar başlamaz gözlerinde yine hasta anneciği canlandı; onun o dakikada nasıl kıvranıp

Azrail’le boğuştuğunu görmekten kendini alamaz oldu” (s.11). Yine Azrail üzerinden bir kıssa anlatılarak İnci’ye hayat karşısında temkinli ve sabırlı olması gerektiği hatırlatılır. (s.68-69)

Muazzez Tahsin Berkand’ın *Mağrur Kadın* eserinde Kenan’ın yardımcısı olarak çiftlikte çalışan Ferhat, Meral’e göz diker. Ferhat, Meral’in annesi Melek’e de göz dikmiştir ancak başaramaz. Ferhat, annesini elde edemeyince kızını elde ederek intikam almayı düşünür ve Melek’i kaçırmaya çalışır. Meral’i kaçırmaya çalışırken kavgada Kenan tarafından yaralanır. Hastaneye Ferhat’ı görmeye gittiklerinde Ferhat; Kenan ve Meral’e: “Defolun artık karşımdan. Azrail misiniz, nesiniz?” (s.156) diyerek kızar. Azrail, ölüm meleği olma özelliği üzerinden benzetme yapılarak kullanılır.

Azrail ögesi Safiye Erol’un *Ciğerdelen* romanında sadece bir yerde geçer. Başkahraman Turhan, sevdiği kadın Canzi’nin kendisi için yazdığı hikâyeleri okuduktan sonra iç çatışma yaşar. Yaptığı hatalardan pişmanlık duyar ve değişmeye karar verir. Kitabın “Transformatör” bölümünde insanın ölüm anında “Azrail’le” (s.246) karşılaştığında her şeyini verebileceğini, son kurşununu da kullanacağını anlatır.

Reşat Nuri’nin *Miskinler Tekkesi* romanında kahraman anlatıcı dilenci karakterindedir. Dilencilğe nasıl başladığını, başından geçenleri anlattıktan sonra dilencilik mesleğine dair bilgiler verir. İstanbul’daki dilenciler için yaz mevsiminde problem yoktur ancak zayıf ve yaşlı olanlar için kışın soğukta “Azrail amcanın tırpanı durmadan işler” (s.124). Yazar, ölüm meleği Azrail’in can alma görevini tırpan üzerinden vererek okuyucuda ürperti oluşturur. Yine tırpan benzetmesi din algısıyla açıklanabilir.

Azrail ögesi Sadi Günel’in *Onun Sesi* romanında gerçek anlamıyla kullanılır. Anlatıcı elinde diplomalarla iş arayan bir sanatçıdır. Anadolu’nun muhtelif bölgelerinde çalışır. Sanatçı yönü kadınlar tarafından odak noktası olmasına neden olur. Öğrencilik yıllarında birçok kadınla düşüp kalkar. Bu kadınlardan biri Müzeyyen’dir. Anlatıcı, Müzeyyen’i “Azrail’in kollarına bırakırken” (s.142) tüm dünyası yıkılır.

Vedat Tanca, *Belki Bir Gün* eserinde Lemi ile Füsun’un ilişkisini anlatır. Lemi deniz subayıdır. Ailesine Füsun’dan hoşlandığını ve evlenmek istediğini belirtir. Füsun’un teyzesi Lamia, Füsun’un sözlü olduğunu söyler. Füsun, istemediği biriyle babasının zoruyla sözlüdür. Lemi duruma üzülmeyle beraber çaresizdir. Füsun’la sahilde buluşarak durumu konuşmaya başlarlar. İkili de ilişkilerindeki çaresizliğin farkındadır. Füsun sadece “ruhlarını Azrail’e teslim edenlerden” (s.50) umut olamayacağını, diğer türlü mücadele edilmesi gerektiğinin altını çizer. Lemi İzmir’e dayısının yanına ziyarete gider. Dayısının kızı çok şakacı bir insandır. Gemide seyahat ederken genç kızların hep bir ağızdan kendisini çağırdığını işitir. Gemi görevlisi, Lemi’ye kızların güzelliğinden dolayı cennetten çağırıldığını söyler. Lemi de görevliye, “Azrail âdetini mi değiştirmiş” (s.147) diyerek latife eder.

İlgaz Vahap Nevruzhan'ın *Süyüm Bike* eserinde Sevim Bike Kazan Hanı ile evlenir. Han öldükten sonra yönetime Sevim Bike geçer. Rus ordusu durumu fırsat bilerek Kazan şehrine saldırımayı planlar. Ruslara karşı Ajderhan Hanı Kasım Han'ın oğlu Yedigâr Han Kazan'a yardım için sefere çıkar. Yedigâr Han'ın şehre girişi sevinçle karşılanır. Kazan halkının hali “eteğini Azrail yakalayan ümitsiz hastanın doktora yalvarışı[nı]” (s.152) andırır.

Fikret Arıt'ın *Güzel Yuana* romanında yasak aşkın meyvesi olan güzel Yuana'nın maceraları ele alınır. Agâh Bey, yaşlı patronun kâtibidir. Patron ölmeden önce çok güvendiği bu adama mirasını ve kız kardeşini verir. Vasiyetini açıkladıktan sonra Agâh Bey ile kız kardeşi Mebruke'nin nikâhlarını kıydırır. Mebruke yaşlı olduğu için gebe kalamaz ve sürekli hastalıkla boğuşur. Agâh Bey, Mebruke'de bulamadığı sıcaklığı Melpi'de bulur. “Azrail” (s.13) hasta eşler arasında anlaşma yapmış gibi ikisine de dokunmaz.

İntihar kavramının ele alındığı Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Ölüm Bir Kurtuluş Mudur?* eserinin başkışisi Doktor Nusret Hulki'dir. Doktor, intihar eğilimindeki insanlara ulaşmak ister. Onların neden intihar ettiklerini, çözümünün olup olamayacağını araştırmak için çalışmalar yapar. Zengin iş adamı olan Ahmet Sami Bey, doktora kızının intihar etmesinden korktuğunu anlatır. Kızı Vasfiye, Nüzhet adında bir adamla aşk yaşamaktadır. Ahmet Sami ise kızını zengin bir adamla evlendirmeyi düşündüğü için bu evliliği onaylamaz. Kızı Vasfiye ortadan kaybolur. Herkes intihar etmesinden endişe eder. Doktorun yanında Ahmet Sami Bey ağlar. Doktor da kızın sağ salim gelmesi durumunda nikâha izin vermesi için Ahmet Sami Bey'den söz ister. Ahmet Sami Bey gençlerin izdivaçlarını, “Bir koca ne kadar fena olsa, Azrail'den daha müthiş olmaz” (s.53) sözüyle onaylar.

Başka hastalardan biri de asilzade Adil Cevri Bey'dir. Kokain içen yaşlı adam tükenmiş bir halde intihara başvurur. Evlatlığı olarak yanında büyüyen kıza da âşık olduğu için ölümü kurtuluş olarak görür. Kapıyı kilitleyerek tabancasıyla intihar edeceğini söyleyince doktor olay yerine gelir. Adil Cevri Bey sürekli intihara hazırlık yapar: “Ey Azrail aleyhisselam, ey Allah'ın celladı kutsal ölüm meleği... Yaradanın kurduğu çürük yapıları yıkan katillerin piri nerdesin?” (s.81). Doktor, Adil Bey'i konuşmaya ikna eder ve ikili ölüm, intihar hakkında muhavereye başlar. Adil Bey'in Azrail'i cellat olarak yorumlayıp Azrail'i kötü anması din ve inanç algısıdır.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Dirilen İskelet* eseri batıl inanç ve inanışlarla örülüdür. Tayfur ve Ferhat sürekli mezarlığa giden iki arkadaştır. Mezarlıkta olağanüstü varlıkların gezip dolaştıklarını fark ederler. Olay üzerine araştırma yapmak için mezarlıktaki ev sakinlerinden malumat almaya başlarlar. Mezarlıktaki olayları tertip edenin Banu adında bir kadın olduğu ortaya çıkar. Tayfur, Banu'nun güzelliğinden etkilenerek ona âşık olur. Aşk acısını şu şekilde tanımlar: “Tanrının memur ettiği Azrail'in elinden yüz kat daha acı çektirendir” (s.176).

Kuşlu Adam olarak anılan başkişinin hayat öyküsü, Turan Aziz Beler'in *Tüylendi Ailesi* eserinde ele alınır. Başkişi hapishane arkadaşlarına hayatını anlatmaya başlar. Rizeli olan başkahraman, Fadime adında kıza âşık olur ve kızı kaçıır. Yolda saldırıya uğrarlar. Fadime vurulur. Başkişi yan köyden yardım getirmek için Fadime'yi olay yerinde bırakarak gider. Fadime'nin başında "yalnız Azrail" (s.151) vardır.

Suat Derviş'in *Fosforlu Cevriye* eseri hayat kadını olan Cevriye'nin bir idam mahkûmuna olan aşkını ve bu aşk bağlamında geçmişini düşünmesini ele alır. Cevriye alımlı, güzel bir hayat kadınıdır. Cevriye'ye serserinin biri paket vererek tutmasını ister. Pakette uyuşturucu vardır ve polisler Cevriye'yi yakalar. Cevriye bir yıl hapis yatar. İstanbul'a döndüğünde arkadaşı Sümbül Dudu'nun yanına gider. Dudu, Mayrık'ın aniden öldüğünü söyler. Mayrık'ın tüm insanların yürek dilini bildiği için cenazesinin dolup taşıdığını belirtir. Cevriye ağlayarak duruma çok üzüldüğünü ifade edince Dudu, "Mademki ten kafesinde can var; melaike Azrail onu bizden alacak." (s.234) sözüyle Cevriye'yi teselli eder.

Azrail ögesinin geçtiği romanların çoğunda Azrail gerçek anlamda kullanılır. Ölüm meleği olmasına, insanların hayatlarına son vereceğine göndermeler yapılır. Az da olsa Azrail'in teşbih yoluyla kullanıldığı eserler de vardır. Genele bakıldığında Azrail'in yazarlar tarafından olumsuz, kötü, acımasız bir varlık olarak kullanıldığı görülür.

3.1.2.5.1.2. İsrail

Dört büyük melekten biri olan İsrail, incelenen romanların sadece iki tanesinde kullanılır. Bunların birinde gerçek anlamda diğesinde ise benzetme olarak geçer. İki romanda da etkili, güçlü kullanıldığı söylenebilir. Romanların olay akışına etki etmeseler de olayları tasvirinde güçlü ve canlı bir şekilde yer alırlar.

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* eserinde Sinan'ın Zühre ile ilişkisi ele alınır. Hafız Nuri, kızı Zühre'yi Sinan'dan her zaman uzak tutmak ister ancak ölümü üzerine Sinan, Zühre ile evlenir. Bir müddet sonra da Sinan, Zühre'yi boşamaya karar verir. Yeniden evlenen Sinan, Zühre'nin peşini bırakmaz ve onunla gizliden gizliye görüşür. Bu görüşmelerinde birçok kez Zühre hamile kalır. Sinan, Zühre'yi sadece cinsel obje olarak görür, ona güzel sözler sarf etmez. Zühre, Sinan'ın karşısına dikilir ve neden kendisini sürekli horlayıp, küçümsediğini sorar. Günün birinde pişmanlık duyacağını vicdanının "İsrail suru gibi kıyameti" (s.193) bildireceğini söyler. Sinan, Zühre'nin sarf ettiği sözleri alaya alır. Romanın sonunda (s.212) bu diyalog tekrarlanır ve Sinan büyük bir pişmanlık yaşadığını fark eder. Sinan, yaptığı tüm kötülüklerin ve yanlışlıkların farkına vardıktan sonra *Ciğerdelen* için savaşımaya, ataları gibi cengâverce şehit olmaya karar verir. Giyinip kuşanıp savaş meydanına çıkar. *Ciğerdelen* adeta yangın yeridir. Sinan iç konuşma gerçekleştirerek kendiyi hesaplaşır. "İsrail suru vurulup, kıyametler kopar" (s.223). *Ciğerdelen* sonunda küffara yenik düşer ve Sinan şehit olur. Yazar, din dilini bu

bölümde etkili kullanır. İsrail'in kıyamet günü üfleyeceği sur üzerinden benzetme yapılır.

Denizci olmak için kendince bedeller ödeyen Mahmut'un maceralarının anlatıldığı Halikarnas Balıkcısı'nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Mahmut, denize veda ederek köylüsü Ayşe ile evlenir ve köye yerleşir. Köyde canı sıkılınca köy kahvehanesine giderek insanları dinler. Mahmut köy kahvesinde iki gurup insan olduğunu; bunlardan birincisinin hali vakti yerinde köyün eşraflarından diğerlerinin ise fakir fukara kısmından olduğunu söyler. Bu insanlar hayattan beklentileri olmayan, yaşama sevincini kaybetmiş kişilerdir. Mahmut, bu insanları gördükçe denizcilik günlerine hasret duyar. Köylüleri tasvir ederken şu tespitte bulunur: "Kıyamet günü ölüleri mezarlarından kaldıracak olan İsrail'in borusu bile derin uykularından uyandıramazdı" (s.166).

3.1.2.5.1.3. Şeytan

Yaratıcı tarafından lanetlenen, rahmetten uzak anlamına gelen şeytan; insanları doğru yoldan saptırmak, insanları kötülüğe sürüklemek isteyen cin sınıfındandır (Kaya, 2003, 10-11). Kadınların iyi olması yönüyle meleğe, kötü olması yönüyle de şeytana/canavara benzetmesi yapılır (Gilbert ve Gubar, 2016, 61). İncelediğimiz romanların hemen hepsinde şeytan ögesine gönderme yapılmıştır. Kahramanların fena bir iş yaptıklarında, insanları aldatması yönüyle ya da kötülüğe meylettiklerinde "şeytan" benzetmesi kullanılır.

Aka Gündüz'ün *Eğer Aşk* romanında Selim Caka ile Adelina arasındaki yaklaşma sonucunda halk dedikodu yapar. Adelinka'nın sevgisinin çıkar ilişkisine dayandığını, Selim Caka'nın zengin olduğundan dolayı kadının, Selim Caka ile birlikte olduğunu söylerler. Bu bölümde kadın, uyanıklığı yönüyle şeytana benzetilir: "Kız, şeytanın biri. Nereden öğrendiyse, Selim Caka'nın zengin olduğunu öğrendi" (s.9). Yine romanda banka kurumu şeytana benzetilerek şöyle ifade edilmiştir. "O devirde ecnebi bankası demek şeytanların Osmanlı İmparatorluğunun başına verdiği bir bela demekti" (s.39).

Hayri Düşünger'ün *Gönül Bir Su Gibidir* eserinde ablasının saadeti için eşiyle planlar yapan Sümran, evden kaçma numarası yapar ve ailesine bir mektupla durumu bildirir. Sümran'ın evden kaçtığını öğrenen valide olaya çok üzülür. Annesinin üzüldüğünü gören evin büyük kızı Ümran, bu olayın bir şaka olabileceğini, kız kardeşinin bu tür muzırlıklar yapabileceğini onu şeytana benzeterek ifade eder: "Bu şeytan, bu uçarı, bu delişmen kız, on dokuz yaşına bastığı ve iki senedir evli bulunduğu halde, hala o, lise talebesi şen ve pervasız Sümran değil miydi?.." (s.12).

Reşat Nuri Güntekin'in yazar anlatıcı olarak bir dilencinin ağzından anlattığı romanı *Miskinler Tekkesi*'nde soylu ve zengin bir aileye mensup olan kahraman anlatıcının ailesi meşrutiyetin ilanıyla dağılır. Fakirleşen ve kimsesiz kalan yazar

anlatıcı muhtelif işlerde çalışır. Girdiği Nur-i İrfan Mektebi'nden izlenimlerini aktarırken kurumun müdürünü “şeytana külah giydirecek” (s.41) kadar uyanık birisi olduğunu yazar. Şeytan unsuru eserde karşılaştırma yapılarak sadece bir yerde kullanılır.

Kemal Samancıgil'in *Mezarın Kızı* romanında genç ve güzel kız İnci'yi kaçırmak isteyen köyün delikanlıları bir plan yaparak hedeflerine ulaşırlar. İnci, bir yolunu bularak delikanlıların elinden kaçmayı başarır ancak kaçış esnasında silahla vurularak yaralanır. “Hakikaten İnci, vurulmuş yatıyordu. Aksi şeytan o kör kurşunu güzel kızın tam omuzuna isabet ettirmiş yahut koltuğunun altına saplamıştı” (s.12). Şeytan, İnci'nin kötü bir şekilde yaralanmasının müsebbibi olarak görülür. Romanın ilerleyen bölümlerinde Ahmet Bey ile İnci'nin birbirine olan aşkını kıskanan Adnan Bey, İnci'yle birlikte olmak için çeşitli düzenbazlıklar yapar. İncinin muhayyilesinde, Adnan Bey: “Kapıya bir bakış fırlatsaydı, Adnan şeytanını, hayır! Allah'ın azap vermek için yarattığı mahlûkun nasıl güldüğünü görecekti” (s.219) cümleleriyle tasavvur edilir.

Aka Gündüz'ün *Sansaros* romanında berberin oğlunun ölümü üzerine tahkikat başlatılır. Olayın tanıklarından her biri farklı şeyler söyler. Murat Ağa, katilin kim olduğunu anlatır: “Murat Ağa, diyor ki ince, cücemsi biri idi. Şeytan gibi kayboldu” (s.35). Katil, şeytana teşbih edilerek, bir anda kaybolma özelliği ile anılır. İlerleyen bölümlerde romanın başkahramanı Sansaros da şeytana benzetilir: “Ağustosa doğru, Sansaros, eski Sansarosluğunu yeniden almıştı. Kovanın en şen, en afacan, en şeytan çocuğu olmuştu” (s.80).

Muazzez Tahsin Berkand'ın *Nişan Yüzüğü* romanında kimsesiz kalan Nevin'e uzaktan akrabası Faika Hanım sahip çıkar. Vakti gelince de Nevin'i zengin ama kötü mizaca sahip Galip Bey'le evlendirmek ister. Nevin, adamdan ilk gördüğü andan beri hoşlanmaz ve adamın “bakışlarında şeytanlıktan kötü bir mana” (s.125) olduğunu belirterek Galip Bey'i şeytana benzetir. Şeytanın insanlara benzetilmesi romanda Nedret için de kullanılır. Nevin, Nedret'i ilk gördüğünde, “halinde şeytanca bir ifade” (s.207) olduğunu söylese de bu ifade Galip Bey'deki gibi kötü anlamda değildir. Yine Nedret, Nevin'in saçlarını kestiği zaman “Şeytan şeytan gül[er]” (s.211). Nevin tarafından yapılan bu teşbihler Nedret'in tatlılığı için söylenir. Romanda kötü anlamda kullanılmaz ve birer fon olarak geçerler. Romanın olay örgüsüne etki etmezler.

Muazzez Tahsin Berkand'ın *Lâle* romanında başkahraman Lale tiyatrocu olmak için ailesine ve nişanlısı Necil'e mektup yazarak evden ayrılır. Tiyatroculuğa başlar ve sahnelerde yer alır. Kendisi gibi tiyatrocu olan Hamit'le evlenir ancak evliliği istediği gibi gitmez. Hamit, Lale'yi, tiyatrodan arkadaşları olan Sacide'yle aldatır. Sacide, Lale'den kurtulmak için “şeytanca” (s.108) planlar kurar. Lale tüm bu planları fark edince de Hamit'ten ayrılarak babasının evine döner. Babasıyla eski neşeli günleri yâd ederek kâğıt oynarlar. Lale, kâğıt oyununda babasını yener. Babası da “Seni kurnaz

seni! Yoksa şeytanı kandırmak mı istedin?” (s.159) diyerek latife eder. Şeytan ögesi romanın bu bölümlerinde benzetme unsuru olarak kullanılır.

Lale, baba evine döndükten sonra komşuları ve eski nişanlısı olan Necil ile çok sık karşılaşmaya başlar. Necil, Lale’ye gerekli ilgiyi göstermez. Lale bu durumdan rahatsız olur ve bu durumun izzetinefsine dokunduğunu söyler. Yazar, Lale’nin içinde bulunduğu psikolojik durumu “Necil’e bakan gözlerinde şeytanca bir parıltı yanıp sönüyor” (173) cümlesiyle okuyucuya ifade eder. Lale, Necil’in umursamazlığı karşısında: “Şeytan bana neler öğretmiyor! Bu şeytan ne çok şey biliyor! Bir gece şeytanın sözüne inanıp [...]” (s.175) ve “İçimdeki şeytanın” (s.185) sözleriyle iç konuşma yaparak Necil’e olan kızgınlığını dile getirir. Her karşılaşmada Necil’in ilgisizliği Lale’yi üzer ve içindeki “uyanmak isteyen şeytanı” (s.177) durdurur. Romanın bu bölümlerinde din dili şeytan ögesi üzerinden daha aktif kullanılır. Başkahraman yapmayı düşündüğü planları şeytan üzerinden anlatır ve bu planların kendisinin değil de şeytanın fikri olduğunu söyleyerek kendisini okuyucu önünde masum görülmeye sevk eder.

Muazzez Tahsin Berkand’ın *Mağrur Kadın* romanında da şeytan unsuruna yer verilir. Şeytan, romanın üç yerinde geçer ve bu yerlerin hepsinde de romanın başkışısı Meral’le anılır. Meral yetim ve öksüz kalır ve Münevver Hanım tarafından sahip çıkılarak Kantarcılar’ın çiftliğine getirilir. Çiftliğin beyi Kenan ile aralarında duygusal yaklaşma olur. Yazar, Meral’in çocukluktan çıkıp genç kızlığa adım atarak Kenan’ın dikkatini cezbetmesini “şeytanlık” (s.59) olarak görür. Çiftliğin kıskanç kızı Şermin, Meral’i hiç sevmez, sürekli Meral’i güzelliğinden dolayı kıskanır. Bir baloda yapılan güzellik yarışmasında Meral birinci seçilince Şermin, Meral’i “şeytanlıkla” (s.75) suçlar. Kenan günden güne Meral’e bağlanır. Durumu fark eden çiftlik sakinlerinden Seyfettin Bey, Kenan’ın omuzlarına, Meral’i kastederek, “şeytanın” (s.80) oturduğunu söyler. Şeytan ögesi, romanın üç yerinde de benzetme yapılarak kullanılır.

Safiye Erol’un *Ciğerdelen* eserinde Turhan Canzi adında genç bir kadına sevdalanır. Canzi Haşmet ile evlidir ancak bir süre sonra boşanır. Turhan, Canzi hakkında eski eşi Haşmet ile muhabbet eder. Haşmet ‘e sorular sorar. Haşmet, Canzi’nin görüldüğü gibi olmadığını içinde bir “iblis” (s.31) saklı olduğunu söyler. Turhan bu laflara kulak asmaz ve Canzi’yle olan ilişkisini iletir. Turhan, Canzi’yi aşırı kıskançlıklarıyla bezdirir. Canzi de aşklarına zarar gelmemesi için Turhan’a çeşitli öyküler yazar. Turhan kendisi için yazılan öyküleri okuduktan sonra iç çatışma yaşar. Sarı Sipahiler’de Mustafa Durakça’nın yiğitliği ve Mariska’ya olan aşkı anlatılır. Mustafa, büyüklerinden Mariska ile nikâhlanmak için destur ister. Veli Koca da onay vereceğini ancak Mustafa’nın dervişlerle on gün çileye kapanmasını şart koştuğundan sonra “iblis oğlu” (s.69) diye teşbih ettiği Hafız Nuri’yi sorar. Mustafa’nın Mariska’dan Sinan adında bir oğlu olur. Sinan’ın eğitimiyle Hafız Nuri ilgilenir. Nuri, Sinan’ı “şeytan gibi akıllı çocuk” (s.104) olarak niteler.

Canzi'nin Turhan için yazdığı Yedi Peçeli öyküsünde Zühre ile Sinan'ın sevdası işlenir. Zühre'nin küçükken dinlediği Yedi Peçeli masalında prenses, eşinin yüzündeki peçeleri açar. Peçeler açılınca prensesin eşi yanar ve ölür. Prensес dövünerek pişmanlık yaşar ve “şeytana uydum” (s.121) der. Zühre genç kız olunca Sinan ile evlenir. Sinan kadınlara düşkün biridir. Zühre'yi boşar ve başka bir kadınla evlenir. Zühre'nin babasının yakın dostu Feridun Bey bu durumdan dolayı Sinan'ı sevmez. “Şeytan görsün yüzünü” (s.171) diyerek Sinan'a olan kızgınlığını dile getirir.

Şükran Eğrilmez'in *Aldanmayan Hisler* romanında Gülsüm genç yaşında Prens Abdullah adında yaşlı bir adamla evlendirilir. Gülsüm, gençliğinin verdiği heyecanı Abdullah ile gideremez ve kendine yeni maceralar arar. Ata binmeyi öğrenip tek başına gezintilere çıkar. Bu gezintide Vahap adında genç ve yakışıklı bir erkekle tanışır. Vahap, Gülsüm'ü etkiler ve ikili yasak aşk yaşamaya başlar. Gülsüm, Vahap'ın yatağında gözlerini açtığında iç çatışma yaşar. Kocası Abdullah'a ihanet edip etmediğini “şeytanlarla melekleri” (s.26) çarpıştırarak bir karar varmaya çalışır. Bu çatışmada “şeytanlar” (s.26) galip gelir. Yasak aşktan bir bebek dünyaya gelir. Bebek kimsenin haberi olmadan hastane bahçesine bırakılır. Hastanede hemşire olarak çalışan Zehra, bebeği bularak Lamia adında kadına verir. Lamia yeni doğum yapmıştır ancak doğum esnasında bebeği ölür. Bebeğinin öldüğünden haberi olmadığı için hastane bahçesine bırakılan bebeği kendi çocuğu olduğuna inanır. Çocuğa Sevim adı verilir. Lamia Hanım'ın Sermet adında başka bir çocuğu daha vardır ve Sevim ile Sermet birlikte büyürler. Birbirlerine farklı bir sevgi besleyen kardeşlerin durumunu Zehra fark eder ve tüm gerçekleri açıklar. Gerçekler ortaya çıkınca herkesin Zehra'yı “şeytan gibi” (s.74) göreceğinden endişe eder.

Murat Sertoğlu'nun *Yapraklar Dökülürken* eserinde şeytan ögesi sadece bir yerde teşbih yapılarak kullanılır. Reşat fakir bir üniversite talebesidir. Özel dersler vererek geçimini sağlar. Süheyla ile Kamuran ise zengin ailelere mensup, şımarık gençlerdir. Süheyla'nın babası Hüseyin Bey, şımarık kızına hoca yetiştiremez. Reşat'a ulaşır ve kızına ders vermesini teklif eder. Reşat, Süheyla'ya ders vermeye başlar. Zamanla Süheyla'ya hayranlık ve sevgi duysa da Süheyla ile aralarında statü farkı vardır. Süheyla, hem Reşat'ı hem de Kamuran'ı kendine âşık eder. Reşat, kendisini âşık eden Süheyla'yı “yeşil gözlü şeytan” (s.44) diyerek tasvir eder.

Fahri Zeki Önal'ın *Ay Altında Ferit*'i hem teyzesinin kızı Kumru hem de Kumru'nun kız arkadaşı Şermin sevmektedir. Şermin'den ise Nahit hoşlanır. Şermin'in babası ölünce kimsesiz kalır ve dayısının oğlu Samim, Şermin'le evlenmek ister. Şermin de Samim ile evlenmemek için Nahit'le evlenir. Nahit, Şermin'le evlenmeden birkaç gün önce Samim'in ısrarıyla yabancı bir kadınla beraber olur. Frengi hastalığına yakalanan Nahit, eşi Şermin'e yaklaşamaz. Hastalığın ona da bulaşacağından korkar. Çektiği ıstırapla intihar eder. Nahit'in intiharıyla yalnız kalan Şermin'e Samim yakınlaşır. Kocasının katili sayılabilecek bu adama zamanla ısınır. Samim, Şermin'in

hastalığı ile ilgilenir ve ona bakar. Şermin, hastanede uyurken Samim başucuna gelir ve “şeytanlık düşünerek” (s.68) Şermin’i öper.

İhsan Koza’nın *Senede Bir Gün* romanında Emin ile Nazlı’nın acı dolu aşk öyküleri ele alınır. Emin ile Nazlı nişanlı, birbirini seven iki çifttir. Nazlı güzelliğiyle Bulgar subayı Yüzbaşı Kiril’i etkiler. Nazlı, Kiril’e yüz vermez, onu görmemek için dışarı bile çıkmaz. Kiril, Nazlı’yı görmek ve elde etmek için önce Nazlı’nın ağabeyi Tosun’u daha sonra da nişanlısı Emin’i ortadan kaldırmak için “şeytanca bir plan” (s.27) yaparak tayininin çıktığı haberini kasabada yayar. Kiril’in kurnazlıkla yaptığı bu plan şeytanlara yakıştırılarak benzetme ögesi olarak kullanılır.

Sadi Günel’in *Onun Sesi* eserinde anlatıcı kahraman öğretmenlik yaptığı maceralarını anlattığı bölümde birçok kadınla düşüp kalkar. Bu sırada evleneceği genç kız Mübahat’ı görür. Anlatıcı bu güzel kıza bir şiir yazarak izdivaç ışıklarını yakmak ister. Genç kız Mübahat bu isteğe gönüllüdür. Uzun uğraşlar sonucunda Mübahat’la nişanlanır. Anlatıcının okulda çalıştığı muavin arkadaşı kendisini sevmediği için bu durumu fırsat bilerek “şeytanlık” (s.42) düşünür. Başkişi çarşıda gezdiği esnada kapkaç olayına şahit olur ve müdahale eder. Kadınların çantasını kaçıran hırsızdan çantayı kurtarır. Çantasını kurtardığı kadın okuldan arkadaşı çıkar ve buluşma ayarlarlar. Başkişinin yanında bulunan Yüzbaşı, kahraman anlatıcıda “şeytan tüyü” (s.198) olduğunu söyler. Anlatıcı kahraman, Celadet’le kadınlar üzerine konuşurlar. Başkişi bazı kadınların sebep yokken bile kötü olabileceğini anlatmak için tarihten örnekler verir. “Ayartma şeytanları” (s.237) sayesinde erkekleri kandırdıklarını söyler. Herkesin günahlar işleyebileceğini, kimsenin tertemiz olmadığını ancak peygamber olmadığımız gibi “şeytanın da bizden” (s.240) olmadığını altını çizer.

Reşat Engin *Satılmış Bakire* eserinde şehvet düşkününü bir anne (Şeküre) ve kızın (Seniha) yaşamlarını anlatır. Seniha’nın babası ölünce aile İstanbul’a taşınır. Seniha’nın annesi genç Cemal Bey’le takılmaya başlar. Cemal, aileyi sık sık ziyarete gelir. Cemal içki içmesi için Seniha’ya ısrar eder. Seniha bu ortamda hastalanarak yataklara düşer. Uzun zaman sonra Seniha kendisine gelir. Şeküre, kızının iyi olmasını Mehmet Bey’e borçlu olduklarını belirtir. Mehmet Bey’de “şeytan tüyü var” (s.45) gibi övücü sözlerle Mehmet Bey’i Seniha’ya anlatır. Mehmet Bey yaşlı ve kadın düşkününü zengin biridir. Seniha’yı elde etmek ister. Şeküre, durumu anlayınca kızını Mehmet Bey’e karşı kullanır. Seniha durumu anlayınca annesiyle çatışır. Annesine neden böyle yaptığını, kendisini bir mal gibi kullandığını söyler. Şeküre kızına karşı çıkararak söylenenleri kabul etmez. O sırada “iblis gülüşüyle” (s.72) annesinin dostu Cemal içeri girer. Mehmet Bey, Seniha’nın kendisinin olacağı için mutluluk duyarak Seniha’yla evlenir. Seniha hamile kalınca Mehmet Bey çocuğun kendisinden mi olduğu konusunda endişe duyar. Seniha’ya çocuğun kendinden mi olduğunu sorunca Seniha üzülür. Mehmet Bey, Seniha’nın üzüldüğüne dayanamayarak “şeytana uyduğunu” (s.86) söyler.

Şeytan ögesi Reşat Engin'in *Çapkın Subay* romanında iki yerde kullanılır. Romanın başkahramanı Onur, Yüzbaşı rütbesinde bir Türk subayıdır. Onur yakışıklılığı ile tüm dikkatleri üzerine çeker. Gazinoda, Onur hakkında türlü dedikodular yapılır. Genç kızlar Onur'un ne kadar yakışıklı olduğunu anlatınca Ayten merak edip Onur'u görmek ister. Kızlardan biri pazar günleri gazinonun kapalı olduğunu, "Hay kör şeytan!" (s.14) sözüyle belirtir. Ayten Onur'la tanıştıktan sonra aralarında duygusal yakınlaşma olur. Onur'la geçirdiği vakitlerden bahsederken arkadaşlarına şaka yapar. Kızlar Ayten'in ne kadar muzip olduğunu anlatmak için "onunla şeytan başa çıksın" (s.36) derler.

Vedat Tanca'nın *Senede Bir Gün* romanında Lemi'nin gemide olduğu bir gün askerin biri gelir ve başka bir motorun yakıt istediğini söyler. Yüzbaşı Lemi duruma öfkelenirse de geminin içinde kadınlar olduğu için bu isteği kabul eder. Gemidekiler asker gemisinden yakıt istedikleri için endişelidir. Kendilerine kızacaklarını düşünerek gemiye çıkarlar. Kadınlar, ortalıkta görünerek kadınlıklarını ön plana çıkarıp gemi komutanının gözüne girmeleri gerektiğini düşünürler. Bunu öğrenen Lemi, kadınların, "şeytana bile külahını ters giydirebileceğini" (s.72) belirtir. Halk arasında sık kullanılan deyim üzerinden şeytan ögesi romanda kullanılır. Füsün'un pederi Ragıp Bey, sert mizaçlı, katı bir adamdır. Kızını da kendi istediği biriyle evlendirmek ister. Füsün da babasının kararına karşılık evden kaçır. Ragıp Bey'in avukatı Cemal Bey, Füsün'un teyzesi Lamia ile işbirliği yaparak Füsün'a oyun oynarlar. Füsün yapılanların "şeytanat" (s.102) olduğunu belirtir.

Lemi, ortamdan uzaklaşmak için İzmir'e dayısına gider. İzmir'de dayısının kızı Meliha ve Meliha'nın arkadaşı Benek'le gezintiye çıkarlar. Onlarla epey vakit geçirir. Benek, Lemi'ye zamanla âşık olur ve durumu arkadaşı Meliha'ya açar. Meliha dayısının oğlu Lemi'ye Benek'in kendisini sevdiğini söylediği zaman şaşırır ve kendinden geçerek düşüncelere dalar. Benek çok zengin bir ailenin kızı olmasına karşın Lemi normal bir bütçeye sahip ailenin çocuğudur. Lemi, bu esnada Meliha'yı yanına çekerek paranın gücünden bahseder. Parayı "şeytan" (s.183) ile eş değer gördüğünü açıklar. Bu nedenle de bu izdivacın olamayacağını altını çizerek. Şeytan ögesi yine teşbih unsuru olarak yer alır.

Ilgaz Vahap Nevruzhan'ın *Süyyim Bike* romanında Yusuf Mirza'ya bir elçi gelerek Kazan Hanı Can Ali Han'ın Sevim Bike'ye talip olduğunu söyler. Yusuf Mirza duruma çok şaşırır. Elçiye bu tekliften memnun olduğunu dile getirir. Yusuf Mirza durumu kızı Sevim'e anlatır. Sevim, gönlünde başka birisinin olduğunu söylese de babası Sevim'i vatanın geleceği için bu evliliğin gerçekleşmesi gerektiğine ikna eder. Sevim gelin giderek Han'ın huzuruna çıkarılır. Etraftakiler bu asil Türk kızını "zekâsıyla şeytani" (s.48) anımsattığını söylerler. Sevim, Uluğ Mehmet Han'ın hayatını okuduğu eserde Han, askerlerini kendisine bağlılığını görüp atından inerek secdeye kapanarak yaratıcıya yönelir. Düşmana karşı galip gelmek için dua eder. Duası kabul

olur ve küffar yenilir. Sevim, geçmişten o güne kadar ki kardeş hanlara “şeytana uyup” (s.53) taht kavgaları çıkarttıkları için kızar.

Tarihi deniz romanı olan Kadircan Kaflı’nın *Korsan Yuvası* eseri, olayların cereyan etmeye başladığı köyün tasvir edilişiyle başlar. Ovacık Köyü, farklı dinlere inanan insanlarla doludur. Kimse kimsenin inancına karışmaz. Köyde Müslümanlar ile Hristiyanlar özgürce ibadetlerini gerçekleştirirler. Köylüler camide namazlarını kılarken korsanlar camiye baskın yaparlar. Koca Veli bıçağına el uzatacağı sırada İmam Abdullah Efendi müdahale ederek elini tutar ve “Acele işe şeytan karışır!” (s.6) der. Cin Ali kendisini Rum gibi tanıtarak korsanların arasına girer. Korsanlar yakaladıkları esirleri reisin huzuruna getirirler. Bu esirlerden biri, karısıyla beraber bir papazı öldürür. Reis niye öldürdüğünü sorunca “onların ikisi de papaz ve kadın kılığına girmiş şeytanlardı” (s.109) cevabını verir.

Nihat Tangüner’in *Sarhoş Şehir* adlı eserinde Kont Drayn, sevgilisi Donna Aspasya ve Kont Drayn’ın yakın arkadaşı Sarron David’in başından geçen polisiye türünde olaylar ele alınır. Donna, sevgilisini kurtarmak için Hâkim Rubi’yi öldürür ve kaçak durumuna düşer. Drayn’ın yakın dostu Sarron da bu yolculukta Donna’ya yardım eder. İkili İskenderun başrahibinin önüne çıkarak durumu anlatırlar. Başrahip, Donna’nın “şeytani güzelli[ği] karşısında” (s.5) etkilense de kısa süre sonra kendisine gelir. Ancak Sis’in başrahibi Pitus kadınlara, eğlence hayatına düşkün din adamıdır. Donna’ya âşık olur ve manastırın bütün değerli eşyalarını çalarak kaçır. Durumu öğrenen Malk manastırdaki Rahip Ripsi’ye her şeyi anlatır. Ripsi, “insan şeklindeki şeytanların” (s.115) manastırlara girmemesi için yaratıcıya dua eder. Şeytan ögesi yine teşbih unsuru olarak yer alır.

Genç bir adamın aşk maceralarının anlatıldığı günlükten yola çıkılarak yazılan Faik Ökte’nin *Bir Aşk Masalı* romanında Nail hukuk eğitimi görmüş ve başından birçok aşk macerası geçirmiş biridir. Nail, tuttuğu günlüğe başından geçen olayları yazar. Okuyucu bu günlük üzerinden Nail’in yaşadıklarına müşahit olur. Nail Fransa’ya eğitim için gider. Fransa’da Nevin ile aşk yaşar. Nevin ahlaki olarak düşük bir kadındır. Birçok erkekle düşüp kalkar. Nail Nevin’in durumunu bildiği halde ondan vazgeçemez. Arkadaşı Fazıl’a, durumunu anlatırken Nevin’i bazen “şeytan” (s.67) olarak gördüğünden bahseder. Pompei şehrini gezdiği sıralarda Baküs mabedini andıran bir yer dikkatini çeker. Burada Vezüv yanardağını “yarı ilah yarı şeytan kızıl gözlü bir deve” (s.169) benzetir.

Hüseyin Nihal Atsız’ın *Bozkurtların Ölümü* eserinde Göktürk Hükümdarlığının Çin esaretine nasıl girdiği ve esaretten Kür Şad’ın önderliğinde nasıl kurtulmaya çalıştığı anlatılır. Çinliler normal yollarla Türkleri alt edemeyince desiseye başvurur. Çinli kadınları Türk Beylerine vererek iç karışıklık çıkarırlar. Bir şölen sırasında Çinli Bey kendisiyle alay eden Türklere kızar. Yanındaki Çinli kadın da “albız (şeytan) gibi” (s.54) gülümser. Çin Bey’i, Türk kızı Almıla’ya göz diker ve onunla evlenmeyi

düşünür. Türk töresinde genç kıza âşık olanlar kızın çadırına gidip aşkına karşılık bulmaya çalışırlar. Çin Bey'i Almıla'nın çadırına gidip üç gece aşkına karşılık bulmaya çalışır. Çin Beyi'ni "albıza uyup taşkınlık" (s.218) etmemesi için uyarırlar.

Türkler Çinlilere esir düşerler. Çin buyruğunda yaşamak Türk çerilerine ağır gelir. Yamtar Çeri'ye Çinli askerin Ni Yang diye seslenmesi hoş karşılanmaz. Yamtar Çeri, "albız alsın!" (s.365) diye Çinli askere sinirlenir. Aynı söz romanın sonunda Kür Şad'ın çerileriyle birlikte Çin Sarayı'nı basma olayında tekrarlanır. Kanlı bir çarpışmanın sonunda Türk çerileri yenik düşmek üzeredir ve nehirden geçmeye çalışırlar. Barmaklağın çerinin atı karşıya geçerken suya yenik düşer ve suya kapılır. Barmaklağın çeri, bu hadise karşısında "albız alsın!" (s.429) sözüyle hiddetini vurgular. Albız ögesi eski Türklerde şeytan kelimesinin karşılığı olarak eserde yerini alır.

Denizci olmak için kendince bedeller ödeyen Mahmut'un maceralarının anlatıldığı Halikarnas Balıkcısı'nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Mahmut, babası gibi denizci olmak istese de babası Süleyman Efendi denizciliğin zor yanını bildiği için Mahmut'u denizden uzat tutmaya çalışır. Mahmut her şeye rağmen deniz tutkusuna yenik düşerek denizci olmaya çalışır. Mahmut komşuları Ateşoğlu ile balık tutmaya denize açılır. Akşamdan dizdikleri olta mantarları "sanki şeytan tarafından çalınan bir kemeçenin temposuna, lazvarı bir oyun tutturmuş" (s.72) gibidir. Mahmut babasının ve annesinin ölümü üzerine köyüne dönerek Ayşe'yle evlenir. Ortakçılarından kendi haklarını almak için yan köye gitmek için hazırlanır. Eşeğe binmeyi sevmeyen Mahmut ısrarlar üzerine eşeğe biner. Yolda eşek istediği hızda gitmeyince "hangi total şeytana uydum da yaya gitmek dururken eşeğe bindim." (s.151) diye söylenir.

İki küçük çocuğa sahip çıkan han sahibinin hayatlarının konu edildiği Halit Fahri Ozansoy'un *Yol Geçen Hanı* eserinde Demir Pehlivan, başöğretmenin evinde bir çocuğu döver. Pişmanlık duyarak öğretmenden özür diler. Öğretmen başlarda sinirli davranır ama Demir Pehlivan "Şeytan gibi" (s.130) hareket ettiğini, şimdiye bir melek gibi hatasını telafi etmek istediğini söyler. Şeytan ögesi teşbih unsuru olarak yer alır.

İntihar kavramının ele alındığı Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Ölüm Bir Kurtuluş Mudur?* eserinin başkışısı Doktor Nusret Hulki'dir. Doktor, intihar eğilimindeki insanlara ulaşmak ister. Onların neden intihar ettiklerini, çözümünün olup olamayacağını araştırmak için çalışmalar yapar. Hastalardan biri de asilzade Adil Cevri Bey'dir. Kokain içen yaşlı adam tükenmiş bir halde intihara başvurur. Evlatlığı olarak yanında büyüyen kıza da âşık olduğu için ölümü kurtuluş olarak görür. Kapıyı kilitleyerek tabancasıyla intihar edeceğini söyleyince doktor olay yerine gelir. Adil Cevri Bey, Doktora: "Tanrı bende şeytanla insanı bir araya getirmiştir" (s.84) sözüyle kötü bir adam olduğunu belirtmek ister. Evlatlık olarak büyüttüğü Gülfem ile evlenmeyi düşünür. Oğlunun da Gülfem de gönlünün olduğunu bildiği halde herkese karşı çıkacağını hatta öldürebileceğini belirtir: "İnsan kimliğinden çıkıp şeytan yaratılışıma

giriyorum. Şeytan benliğim kulağıma diyor ki, önce insan benliğini öldür, büsbütün şeytan kal” (s.86).

Halide Edip Adıvar’ın *Sonsuz Panayır* eseri farklı sınıflara ait insanların ilişkilerini ve kültürlerini irdeler. Ayşe Balkar ailesiyle yaşayan genç ama fakir bir kızdır. İmrendiği zengin insanların hayatına sahip olmak, onlarla aynı ortamlarda boy göstermek ister. Ayşe, öğretmeni Ali Bey’in yardımlarıyla zengin bir ailenin kızlarına özel derse başlayarak zengin ortamlarında boy gösterir. Ali Bey kültürlerine bağlı ancak eğlence ortamlarına da girip çıkan biridir. “Şeytanla bile barışmak isteyen” (s.49) bir mizacı vardır. İngiliz dergileri okur. İngiliz dergilerini karıştırırken bir yazı dikkatini çeker. Yazı, “cehennemde hüküm süren şeytanın baş memurlarından biri tarafından dünyada ruhları cehenneme kaydırma işini üzerine almış yeğenine yazılan” (s.73) mektup türüdür. Yıllardır üzerinde düşünüp yazdığı fıkralara da “Şeytanın Öğütleri” (s.74) adını verir.

Safi-Naz, Ayşe gibi zengin olma hayaliyle yanıp tutuşan güzel bir kızdır. Yaptığı evlilik kendisine mutluluk getirmez ve hayallerini ertelemek mecburiyetinde kalır. Eroinman babasına her ay para gönderebilmek için küpelerini Ali Bey’e getirir. Küpeleri satıp parasını babasına harçlık olarak vermesini ister. Ali Bey duruma çok üzülür. Karşısındaki genç ve güzel bayandan etkilenir. “Al sana şeytana meydan okumanın, şeytanla alay etmenin bir karşılığı!” (s.277) diyerek kendine gelmeye çalışır. Aynı sahne romanın sonlarında yine tekrar eder. (s.291)

Kıskançlık üzerine kurulu olan Nahid Sırrı Örik’in *Kıskanmak* romanı temelde iki kardeşin üzerine kurulur. Halit Avrupa’dan dönerek Mükerrerem ile evlenir. Mükerrerem eşinden ilgi göremeyince yasak aşklar yaşamaya başlar. Nüzhet adında genç bir adamla sürekli buluşur. Halit, karısının kendisini aldattığını öğrenince Nüzhet’i öldürür ve hapse girer. Halit mahkeme günü kardeşi Seniha ile avukat meselesini görüşür. Seniha, Mükerrerem’in de kendisini görmek istediğini söyleyince Halit, “Yüzünü şeytan görsün!” (s.174) sözüyle kızgınlığını belirtir.

Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın *Dirilen İskelet* eseri batıl inanç ve inanışlarla örülüdür. Tayfur ve Ferhat sürekli mezarlığa giden iki arkadaştır. Nihat, Sadi ve Feyzi adında üç gencin dikkatlerini celbeder ve Tayfur’la Ferhat’ı takip ederler. Ferhat, mezarlıkta zebani gördüğünü söyler. Arkadaşları zebaninin nasıl bir şey olduğunu kimsenin bilemeyeceğini, resimlerdeki zebanilerin sahte olduğunu anlatır. Feyzi dini öğelerin resimlerinin yapıldığını, her yerde sergilendiğini vurgulayarak itiraz eder. Sadi, “Şeytanın yalnız resmini değil canlısını da gördüm.” (s.10) sözüyle alay eder. Genç arkadaşlar mezarlığa giderek olayları müezzine anlatırlar. Müezzin dini konularla alay edilmemesi gerektiğini söyler. Tayfur’un yalan konuştuğunu, neredeyse kâfir olduğunu anlatır. Tayfur’un “şeytanla görüşerek bilinmeyen âlemlerden haber verdiğini” (s.22) ironi yaparak anlatır.

Tayfur’la Ferhat mezarlıkta gerçekte neler olup bittiğini anlamak için araştırmaya girişip mezarlığın çevresindeki ev sakinleriyle görüşürler. Evi mezarlığın içinde olan yaşlı kadının kapısını çalınca kadın korkar ve “şeytan gibi karşına çıktınız” (s.113) der. Mezarlıktaki olayları düzenleyen kişinin Banu adında bir kadının olduğu anlaşılır. Banu, keçilerin kafalarına bez sararak onları ruh gibi mezarlıkta gezintiye çıkarır. Olayların içyüzünü öğrenen Tayfur Banu’ya âşık olur. Tayfur’un eski sevgilisi Nasıra bu durumdan hoşnut olmaz. Nikâh kıyılma vaadi ile kendisini Tayfur’a teslim ettiği için pişmanlık duyar ve Tayfur’un kendisine olan iştihakı kaybettiğini düşünerek üzülür: “Her günahın muhakkak bir cezası vardır. İnsan işlediği suçların cezasını çekerek melekleşir. Çekmeyen iblis olur” (s.149).

Kerime Nadir’in *Balay* romanı sonu faciayla biten aşk ve entrikanın iç içe geçtiği bir eserdir. Tevhit kırklı yaşlarda yakışıklı bir beydir. Eşi ölmeden önce arkasında bir mektup bırakarak kızları olarak büyüttükleri Armağan’ın üvey olduğu hakikatini açıklar. Armağan güzelliğiyle etkileyen bir kızdır. “Şeytan bakışlı, içten pazarlıklı Bekir” (s.49) Armağan’ı elde etmek ister. Aynı benzetme romanın sonunda Bekir için tekrarlanır. (s.114)

Erken yaşta anne ve babasını kaybeden Gediz’in hayata tutunma çabasının ele alındığı bir romandır Mükerrerrem Kamil Su’yun *İnandığım Allah* eseri. Ailesini kaybeden Gediz, ablası ve eniştesiyle birlikte yaşar. Edebiyat öğretmeni olur. Anadolu’da öğretmenlik yapmaya başlar. Ev sahibinin kızları ile arkadaş olur. Kasabada aktif olarak çalışır; konferanslar verir. Kasabada bir kadının topluluk önünde konuşmasına alışık değillerdir. Gülsüm, “şeytan gibi gözlerle ona bakar.” (s.28) Aynı benzetmeyi ev sahibi kızı için kullanır. (s.141)

Kuşlu Adam olarak anılan başkişinin hayat öyküsü, Turan Aziz Beler’in *Tüylendi Ailesi* eserinde ele alınır. Anlatıcı yazar, Samsun’a gelerek tütün işlerinde çalışmaya başlar. Tütüncülüğü ustalarını izleyerek iyice öğrenir. Tütünün çok zahmetli bir iş olduğundan mutlaka vaktinde hasadın kaldırılması gerektiğinden dem vurur. “Mübarek şeytan sidiği” (s.29) diyerek tütünün garip bir bitki olduğunu ifade eder. Başkişi aynı zamanda can sıkıntısından geceleri ava da çıkar. Yanlışlıkla köylülerden birinin hayvanını vurur ve davalık olur. “Şeytan rahatlığımı dürttü” (s.44) diyerek düştüğü durumu anlatır.

Suat Derviş’in *Fosforlu Cevriye* romanı hayat kadını olan Cevriye’nin bir idam mahkûmuna olan aşkını ve bu aşk bağlamında geçmişini düşünmesini ele alır. Cevriye alımlı, güzel bir hayat kadınıdır. Cevriye’ye, baygın olarak dışarda yattığı bir gün, adı verilmeyen idam mahkûmu bir adam yardım eder. Evine götürür ve Cevriye’yi iyileştirir. Cevriye, kendisine sırf iyilik amacıyla yardım eden bu adamdan etkilenir ve zamanla adama âşık olur. Sürekli adamın evine gidip gelmeye başlar. Bayram yaklaştığı için adama hediye alarak evine gider. Bu esnada Cevriye’nin eski dostları Cevriye ile zaman geçirmek ister ama Cevriye idam mahkûmuna gider. İdam mahkûmu da

Cevriye'ye sofrayı hazırlamıştır ve onu beklemektedir. Cevriye sofrayı görünce, “Ya şeytana uyup da Kemal’le gitseydim?” (s.166) sözlerini aklından geçirir.

Halide Nusret Zorlutuna’nın *Beyaz Selvi* eseri, Nadide Adlı başkişinin aşk-ihanet-annelik üçgeninde sıkışmış hayatını ele alır. Nadide mutlu bir evlilik yaşarken Dünder adında eski tanıdığına rastlaması hayatını alt üst eder. Nadide’ye âşık olan Dünder, ona sahip olmak için delicesine mücadele verir. Dünder ile Nadide bir gezide karşılaşır. İkili eski günlerden konuşmaya başlar. Dünder sürekli aşk mektupları yazarak Nadide’den aşkına karşılık vermesini ister. Nadide evine ve eşine bağlı olduğu için Dünder’a karşılık vermez ancak eşi Hamit’in kendisini aldattığını öğrenince Dünder’a karşılık vermeyi düşünür. Çocuğu hastalanan Nadide aşkı ile çocukları arasında kalarak çatışma yaşar ve Dünder’a gidemez. Bu yoğun tempoya kalbi yenik düşer. Hamit, eşinin ölümüne çok üzülür. Nadide’yi aldattığı ve her şeyin müsebbibi olan Gülten için “esmer şeytan” (s.131) benzetmesini yapar. Hamit eşinin ölümünün ardından vicdan azabı duyar. Geceleri uyuyamaz, sürekli hayaller görür. Kafasında “bir şeytan saklı” (s.151) olduğunu düşünür.

3.1.2.5.1.4. Cin

Cinler ateşten yaratılmış, insanlar tarafından görülemeyen ve içlerinde çeşitli gruplara ayrılan varlıklardır (Soyak, 2003, 20). Cin ögesinin romanlarda kullanılması şekli daha çok benzetme ve deyim yoluyla olmuştur. “İn cin top oynuyor, cin gibi, ne in ne cin” ifadesiyle eserlerde yerini alır. Gerçek anlamda kullanılmasının yanı sıra kendisinden korkulacak bir varlık olarak da romanlarda kahramanlar cin ögesinden bahseder.

Aka Gündüz’ün *Sansaros* romanında Sansaros, polis nezaretinden kaçarken bodrumda bir kız gördüğünü ama tam seçemediğini söyler. Arkadaşı Haymanalı, “Ulan böyle soğuk gecede buralarda avrat ne arasın, sakın kış ecinnisi falan olmasın?” (s.21) der. Haymanalı, Sansaros’un gördüğü şeyin cin olduğundan şüphelenir. Gerçek daha sonra ortaya çıkar. Gördükleri cin değil sokakta kimsesiz kalan Emine’dir. Sansaros, kimsesiz kaldığı dönemlerde yetimhanede kalmaya başlar ve çeşitli sıkıntılar yaşar. Yetimhanenin müdürü Sansaros’u hiç sevmez ve ona aptal gözüyle bakar. Salih Usta, Sansaros’u görmeye gittiğinde ondan yine aptal diye bahsederler. Bunun üzerine Salih Usta: “Cin gibi Sansaros’a niçin aptal diyorlar” (s.73) diyerek hayıflanır. Sansaros’un akıllığı, uyanıklığı Cin’e teşbih edilir.

Muazzez Tahsin Berkand’ın *Nişan Yüzüğü* romanında cin ögesi ilk kullanımında; günlük hayatta kullanılan “in cin top oynuyor” (s.28) deyimini geçer. Nevin, yengesinin gönderdiği Selvili bağa gider. Selvili bağdaki sakinlerin olmadığını vurgulamak için de bu deyim kullanır. Nevin bu yolculuk sırasında Macit ve Naşide ile tanışır. Macit bir kaza sonucu sakat kalır ve kötü günler geçirir. Macit’in dadısı, Macit’in bazı geceler ne kadar sıkıntı ve acı çektiğini vurgulamak için onu “cin çarpmış

insana” (s.56) benzetir. Cin ögesi burada korkunç bir nesne veya canlı olarak tasavvur edilir. Nevin romanın ilerleyen bölümünde Faruk adlı genç bir adamla tanışır ve aralarında aşk başlar. Faruk konakta misafir olan Nedret ile sütkardeştir. Faruk’un Nedret’i öptüğünü gören Nevin yanlış anlar ve konaktan koşarak kaçır. Nevin bu kaçıışı “cinlerin ve şeytanların” (s.252) kovalamasına benzetir.

Reşat Nuri’nin *Miskinler Tekkesi* romanında kahraman anlatıcı dilenci karakterindedir. Dilencilige nasıl başladığını, başından geçenleri anlattıktan sonra İzmir’deki komşularından bahseder. Komşularından birisi de Gani Dede adında zat-ı muhteremdir. Bilgili ve görgülü olan Gani Dede çok güzel hikâyeler anlatır. Her yaşa, her kesime göre gerçek veya uydurmaca “cin, peri masalları” (s.149) anlatır.

Safiye Erol’un *Ciğerdelen* romanında Turhan ile Canzi’nin ilişkileri ele alınır. Canzi, Turhan için muhtelif öyküler kaleme alır. Yazılan öykülerden ilki Sarı Sipahiler’dir. Mustafa Durakça yiğit, cesur bir askerdir. Mariska’yı kaçırarak nikâhına alır. Bu evlilikten Sinan adında oğulları dünyaya gelir. Sinan, babası Mustafa gibi cengâver değildir. Korkak ve ürkek bir yapısı vardır. Annesi Cangüzel, bu durumu oğlu Sinan’a konduramaz ve korkaklığını dadının anlattığı hortlak masallarına bağlar. Koca Veli, dadıyı çağırarak oğlanı “cin, ifrit hezeyanlarıyla” (s.105) oyalayıp korkuttuğunu söyler.

Fahri Zeki Önal’ın *Ay Altında* romanı gençlerin aşkları için neler yapabileceğini gözler önüne serer. Ferit ile Nahit iki iyi arkadaştır. Ferit’i hem teyzesinin kızı Kumru hem de Kumru’nun kız arkadaşı Şermin sevmektedir. Şermin’inden ise Nahit hoşlanır. Şermin, Ferit’e kavuşamaz ve Nahit ile evlenir. Evlilikleri iyi gitmez, Nahit intihar eder. Nahit’in arkadaşı Samim de Şermin’le evlenir. Şermin verem hastalığına yakalanarak ölür. Arkadaşları Kumru ile Ferit, Şermin’i her ölüm yıl dönümünde anarlar. Ferit, geçmişteki neşeli günleri arkadaşına anlatır. İstanbul sokaklarında nasıl eğlendiklerini, onların gezintiye çıktığı saatlerde sokaklarda “ne in, ne cin” (s.12) olduğunu söyler. Cin ögesi, halk arasında sık kullanılan kalıplaşmış deyim olarak karşımıza çıkar.

Halide Edip Adıvar’ın *Sonsuz Panayır* eseri farklı sınıflara ait insanların ilişkilerini ve kültürlerini irdeler. Yazar, “Apartman Beyleri” bölümünde kiracılar ile ev sahipleri arasındaki çekişmeye değinir. Ev sahipleri fakir kiracıları evlerinde fazla oturtmak istemezler ve türlü bahanelerle kiracıları çıkartmak isterler. Güçleri yetmeyen kiracıları farklı yollarla çıkartmaya çalışırlar. Yüksek katta oturan kiracılar asansörü kullanmasın diye asansörü bozarlar. Kiracılar asansöre binince çalışmaz ama ev sahipleri binince “gönlü hoş edilmiş bir cin gibi” (s.93) çalışmaya başlar. Burada cin ögesi teşbih yoluyla kullanılır. Başkişi Ayşe Balkar, edebiyat öğretmeni Ali Bey vasıtasıyla zenginlerin arasında yer alır, onlarla ahabap olur. Apartman dairesine taşınır. Apartmandaki ruh çağırma seansını merak eder ve bu toplantılara katılır. Bir yandan da “Aman annem duymasın, bu apartmana cinli, perili diye ayak basmaz” (s.171) diye düşünür.

Sadi Günel'in *Onun Sesi* romanında anlatıcı sanatçı yönüyle kadınlar tarafından odak noktası olur. Öğretmenlik yaptığı maceralarını anlattığı bölümde birçok kadınla düşüp kalkar. Başkişi, komşu kızı Sabiha'yla yıllar sonra vapurda karşılaşır. Sabiha ile geçmişte ilişki yaşasalar da ayrılırlar. Sabiha'nın halasının kızı olan Azize'nin yanına giderler. Gece olunca evden ayrılır ancak hırsızların saldırısına uğrayarak bacağından yaralanır. Tekrar Azize ile Sabiha'nın olduğu eve döner. Azize ve Sabiha başkişi ile gece gönlünü eğlendirir. Başkişi sabah olduğunda farkına varır. Yüzbaşı, başkişinin halini görünce "Cinler mi çarptı seni" (s.209) diye şaşkınlığını ifade eder.

Vedat Tanca, *Belki Bir Gün* eserinde Lemi ile Füsün birbirlerini sevmelerine rağmen ayrılırlar. Lemi aylar sonra Füsün'un teyzesi Lamia'yı adalar gezisinde görür. Lamia, karşı tarafta oturan Lemi'ye bağırarak seslenir. Lemi, Füsün'dan haber alma maksadıyla vapurun kalabalığını yarararak ilerlemeye başlar. Vapurdaki yaşlı bir kadın duruma hiddetlenerek Lemi'yi ayıplar. Yaşlı kadının kocası da yangına körükle gitmemesini belirterek eşini sakinleştirmeye çalışır. Yaşlı kadın bu sözler karşısında "cin atına" (s.112) biner gibi daha da hiddetlenir. Cin ögesi teşbih yoluyla kullanılır.

Denizci olmak için kendince bedeller ödeyen Mahmut'un maceralarının anlatıldığı Halikarnas Balıkcısı'nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Mahmut, komşuları Ateşoğlu ve Ateşoğlu'nun kızı Fatma'yla beraber balığa çıkarlar. Tuttukları balıkları ucuza satmak zorunda kalınca gençlerden biri sinirlenir: "Asıl cinime giden şey değme sıkıntı ile tuttuğumuz balıklardan, bu heriflerin bizden fazla kar etmesidir" (s.66). Balıkları ucuza verirler. Mahmut uzun yıllar denizcilik yaptıktan sonra ayakkabı tamirciliğine başlayan Halil Usta'nın yanına çırak olarak girer. Halil Usta'dan denizcilik hakkında çok şey öğrenir. Yıllar sonra tekrar Halil Usta'nın yanına gittiğinde "cin bakışlı" (s.124) adamın gözlerindeki ferin söndüğünü anlar ve üzüntü duyar.

İntihar kavramının ele alındığı Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Ölüm Bir Kurtuluş Mudur?* eserinin başkişisi Doktor Nusret Hulki'dir. Doktor, intihar eğilimindeki insanlara ulaşmak ister. Onların neden intihar ettiklerini, çözümünün olup olamayacağını araştırmak için çalışmalar yapar. Hastalardan biri de asilzade Adil Cevri Bey'dir. Kokain içen yaşlı adam tükenmiş bir halde intihara başvurur. Evlatlığı olarak yanında büyüyen kıza da âşık olduğu için ölümü kurtuluş olarak görür. Kapıyı kilitleyerek tabancasıyla intihar edeceğini söyler. Adil Cevri Bey karısını sevmemektedir ve ona bunu söyler: "Gözümün önünden çekil. Kafdağı'nın arkasına kadar kaç. Belki oradaki cinlerden, şeytanlardan kendine bir koca bulursun" (s.95). Cin ögesi efsanevi mekân olan Kafdağı ile anılır.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Dirilen İskelet* eseri batıl inanç ve inanışlarla örülüdür. Tayfur ve Ferhat sürekli mezarlığa giden iki arkadaştır. Nihat, Sadi ve Feyzi adında üç gencin dikkatlerini celbeder ve Tayfur'la Ferhat'ı takip ederler. Tayfur'la Ferhat, mezarlıkta gece hayaletlerin gezindiğini söyleyince gençlerin merakı iyice artar. Tayfur zengin bir ailenin çocuğudur ancak oturduğu konak eskidir. Feyzi, "Acaba neden

konaktan ziyade cinli, perili, uğursuz bir tekkeye benzeyen bu korkunç damın altında oturuyor?” (s.16) diye düşünür. Meraklarını gidermek için mezarlığa giden Nihat ile Feyzi arasında din hakkında kısa bir tartışma çıkar. Nihat, mezarlıktan korkulmaması gerektiğini, toprağın altında yatanların zararsız kemik yığını olduğunu söyler. Feyzi, itiraz ederek hortlakların ve cadıların bu mezarlıklardan çıkarak “Cinleri, perileri, inançsızları, saygısızları çarpmak için” (s.30) görevlendirildiğini vurgular.

Kerime Nadir’in *Balay* romanı sonu faciayla biten aşk ve entrikanın iç içe geçtiği bir eserdir. Tevhit kırklı yaşlarda yakışıklı bir beydir. Eşi ölmeden önce arkasında bir mektup bırakarak kızları olarak büyüttükleri Armağan’ın üvey olduğu hakikatini açıklar. Armağan’ın kendi kızı olmadığını öğrenen Tevhit, Armağan’a farklı duygular besler ve Armağan’ın kendinde olmadığı bir gün onunla birlikte olur. Armağan, hamile kalır. Tevhit’in arkadaşı Doktor Şuayıp: “Zavallı Tevhit’ciğim, sen kötü bir adam olmamakla beraber, ruhunda nasıl bir ifrit yaşıyordu ki, o kadar sağduyudan mahrum hareket ediyordun!” (s.125) sözleriyle arkadaşı için üzüldüğünü belli eder.

Kuşlu Adam olarak anılan başkişinin hayat öyküsü, Turan Aziz Beler’in *Tüylendi Ailesi* eserinde ele alınır. Başkişi hapishane arkadaşlarına hayatını anlatmaya başlar. Rizeli olan başkahraman birinci dünya harbinin çok çetin geçtiğini, köylülerin düşmanla savaşmak için ellerinde bulunan malları sattıklarını belirtir. Karadeniz civarında Ofllu Molla Ahmet liderliğinde bir gurubun çetin mücadele verdiğini vurgular. Molla Ahmet’e kurşun işlemediği için “Cinci Molla Ahmet” (s.25) olarak anıldığını vurgular. Anlatıcı yazar, Fadime adında kıza âşık olur ve kızı kaçıır. Yolda saldırıya uğrarlar. Fadime vurulur. Başkişi yan köyden yardım getirmek için Fadime’yi olay yerinde bırakarak gider. Geldiğinde “etrafta ne in, ne cin” (s.151) vardır.

3.1.2.6. Peygamber İnancı

Farsça “peyam” sözcüğünden gelen ve haber manasını taşıyan peygamber, haberci demektir (Altıntaş, 2011, 15). Allah’ın emir ve yasaklarını bildiren, tevhit mücahitleri olan, insanlığa rehberlik eden elçilerdir (Çakan ve Solmaz, 2015, 27). İncelediğimiz romanların on yedisinde peygamber ögesi kullanılmıştır. Kuran-ı Kerim’de zikredilen peygamber ve peygamber olduğu düşünülen on beş isim eserlerde geçer. Eserlerde yer alan peygamberler ve peygamber olduğu düşünülen isimler şunlardır: Hz. Âdem, Hz. Nuh, Hz. Eyüp, Hz. Yunus, Hz. İsa, Hz. Davud, Hz. Yakup, Hz. Yusuf, Hz. İbrahim, Hz. Musa, Hz. Süleyman, Hz. Zülkarneyn, Hz. Lokman, Hz. Üzeyr ve Hz. Muhammet.

Muazzez Tahsin Berkand’ın *Nişan Yüzüğü* eserinde Macit feci bir tayyare kazası geçirir ve sakat kalır. Doktorların çoğu, Macit’in bir daha iyileşemeyeceği konusunda hemfikirdir. Macit’i seven Nevin ise çeşitli araştırmalar sonucunda yeni bir doktora ulaşır ve tedavinin mümkün olduğunu öğrenir. Durumu, Macit’in kız kardeşi Naşide’ye

bahseder. Naşıde, doktorla tanıştıktan sonra onun hem iyi bir hekim hem de iyi bir insan olduğuna kanaat getirir. Öyle ki “onda bir peygamber inancı hissetti[ğini]” (s.165) söyleyerek doktor ile peygamberlik arasında benzetme yapar.

Muazzez Tahsin Berkand’ın *Lâle* romanında Lale, tiyatrocı olmak için evini ve nişanlısı Necil’i terk eder. Lale tiyatrodan arkadaşı olan Hamit’le bir süre sonra evlense de evlilikten istediğini bulamaz. Hamit eşine kötü davranır ve eşi Lale’yi başka bir kadınla aldatır. Bir oyun sırasında sahte tabancayla gerçek tabancayı değiştirerek Lale’den kurtulmak ister. Lale tüm bunları öğrenince fenalık geçirerek hastalanır, günlerce hastanede yatar. Durumu öğrenen Necil, nerdeyse her gün Lale’yi ziyarette gelir. Hastane de Lale’ye bakan, “İnsan duygularını bir peygamber anlayışıyla keşfeden bu asil ruhlu kadın” (s.216) olan Fatma Hanım’la tanışır. Necil, Fatma Hanım’ın bakışlarında bir bilginlik sezerek onu peygambere benzetir.

Muazzez Tahsin Berkand’ın *Mağrur Kadın* eserinde de peygamber ögesi bir defa geçer. Meral ve Ferdi küçük yaşta ailelerini kaybeden kimsesiz iki çocuktur. Münevver Hanım onları trende bulur ve arkadaşı Ferdane Hanım’ın çiftliğine getirir. Ailelerinin kim olduğunu bilmeden yaşayan gençlerin romanın sonunda, dayılarının civarın önemli zenginlerinden Fahri Bey olduğu ortaya çıkar. Fahri Bey, yeğenleri Meral ile Ferdi’yi yanlarına çağırır her şeyi anlatır. Çocukların annesinin Melek adında bir kadın olduğunu, dayısını dinlemeyerek bir adamla evlendiğini ve ne kadar inatçı olduğunu da vurgulamak için “Nuh dedikten sonra peygamber demediğini” (s.144) anlatır. Peygamber unsuru halk arasında yaygın olarak kullanılan bir deyim üzerinden romanda yerini alır. Olayların akışında önem arz etmez.

Safiye Erol’un *Ciğerdelen* romanında peygamber ögesi zengindir. Romanın anlatıcısı konumunda olan Turhan Tuna başarılı bir mimardır. Mimar öğrencisiyken girdiği bir yarışmada Türk olduğu için dikkate alınmadığından hayıflanır. Kendi projesini Polonyalı hocasının adıyla gönderir ve birincilik kazanır. Hocasıyla konuşurken üzülmeyi: “Kimse kendi vatanında peygamber olamazmış” (s.25) sözleriyle belirtir. Öğrencilik bitince ülkeye döner. Canzi adında güzel bir kadınla tanışır ve ikili aşk yaşamaya başlar. Turhan’ın kıskançlığı Canzi’yi çok yıpratır. Canzi tarihten aldığı ilhamla Turhan’a üç hikâye yazar. Sarı Sipahiler öyküsünde Mustafa Durakça ile Mariska arasındaki aşk anlatılır. Mustafa, Mariska’yı “Allah’ın emri, peygamberin kavli” (s.68) ile isteyeceğini söyler. İslam geleneğinde kız istemede kullanılan kalıplaşmış vecize söz, yazar tarafından kullanılır.

Mariska ile Mustafa evlenir ancak Mariska’nın Hristiyan olması kendi ailesi tarafından hoş karşılanmaz. Mariska uzun süre mütalaa ettikten sonra Müslüman olmaya karar verir. Graf Stefan ile Hafız Nuri karşılıklı din hakkında tartışırken Stefan, Müslümanlıkta yeni bir şey görmediğini “peygamberin” (s.84) söyledikleriyle eski Yunan hâkimlerinin sözlerinin aynı olduğuna vurgu yapar. Turhan, yaşadığı aşk acısına dayanamaz ve hastalanır. İç çatışma yaşadığı günlerde düşüncelere dalar. İnsanların

işledikleri günahlardan pişman olduklarında nerdeyse içlerinden “peygamberler” (s.110) çıkacağını söyler.

Reşat Nuri Güntekin’in *Miskinler Tekkesi* eserinde olaylar dilenci karakterin ağzından anlatılır. Yazar anlatıcı, çocukluğundan bahsederken büyük dedesi Osman Melali Efendi’nin Divanı’nı okur. Dedesi divanında, “Allah’a, peygambere ve teşrifat sırasıyla ashaba yalvarır” (s.10). Bahsedilen bölüm divanların içerisinde yer alan klasik giriş bölümleridir. Kahraman anlatıcı büyüyünce çaresizlikten dilenmeye başlar ve bu işi kendisine meslek edinir. İzmir’de dilenirken bir kadının “Allah aşkına, Peygamber aşkına” (s.57) diye bağırarak haykırdığını görür ve hemen yardım için yanına gider. Kadının Allah’ı ve peygamberi anarak yardım istemesi etrafındakilerin dikkatini çeker ve yazar anlatıcı, kadının yardımına koşar. İlerleyen zamanlarda yazar anlatıcı kendisine iyi bir iş bulur ve çalışır. Eski işi olan dilencilik daha karlı ve kolay olduğunu düşünerek yeni işini bırakır. İç çatışma yaşadığı günlerde bu durumun tek sorumlusu kendisi olduğunu, “hem yiyeceksin; hem peygamber olacaksın” (s.72) diyerek üzülenin fayda etmeyeceğini itiraf eder. Dilencilikte kendisini iyice yetiştiren kahraman anlatıcı bu meziyetiyle övünür. İyi bir aile terbiyesi ve eğitim almasının da çok faydası olduğunu belirterek peygamberin sözüne gönderme yapar. Yazarın, peygamberin sözü diye bahsettiği Zümer Suresi’nin (Kuran-ı Kerim, 39/9) dokuzuncu ayeti olan “Bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?” ayetleridir (s.73). Yazar, bu bölümde kendi fikirlerini doğrulamak için dini referans göstererek din dilini daha canlı kullanır.

Esat Mahmut Karakurd’un, *Sokaktan Gelen Kadın* romanında peygamber ögesi sadece eserin başında, başka bir kitaptan alıntı olarak geçer. Semra, paraları için kendinden yaşlı erkeklerle düşüp kalkar. Cemil de bu erkeklerden biridir. Hali vakti yerinde olan Cemil, Semra ile ilişki yaşar. İkili birlikte oldukları bir gün Semra, sarhoşluğun etkisiyle Cemil’den adı verilmeyen kitabın bir bölümünü okumasını ister. Kitabın bahsedilen bölümünde Cahiliye Dönemi şairlerinden İmruül Kays’ın (Savran, 2000: XXII, 237-238) ne kadar cazibeli erkek olduğu anlatılır. Cemil, bu bölümü okudukça Semra kendinden geçer. Kitabın bahsedilen bölümünde İmruül Kays’ın “peygamber gibi” (s.3) gururlu olduğu belirtilir.

Sadi Günel’in *Onun Sesi* eserinde anlatıcı kahraman, çeşitli diplomalara sahip sanatçı biridir. Özel dersler vererek geçimini sağlar. Öğrencisi Celadet’le kadınlar üzerine konuşurlar. Başkişi bazı kadınların sebep yokken bile kötü olabileceğini anlatmak için tarihten örnekler verir. Herkesin günahlar işleyebileceğini, kimsenin tertemiz olmadığını ancak “peygamber” (s.240) olmadığını gibi şeytanın da bizden olmadığını altını çizer. Peygamber ögesi fon olarak yerini alır. Romanda olayların akışına etki etmez.

Peygamber ögesi Reşat Engin’in *Çapkın Subay* romanında günlük hayatta kullanılan deyim şekliyle geçer. Onur, Yüzbaşı rütbesinde bir Türk subayıdır. Onur yakışıklılığı ile tüm dikkatleri üzerine çeker. Gazinoda, Onur hakkında türlü

dedikodular yapılır. Ayten ve Suna, Onur’u çocukluklarından beri tanırırlar. Yıllar sonra karşılaşınca Onur ile muhabbet etmek isterler. Suna’nın bu konudaki ısrarcılığı Ayten tarafından, “Nuh dedi mi peygamber demez” (s.27) vecizesiyle vurgulanır.

Yine Vedat Tanca’nın, *Belki Bir Gün* eserinde de aynı deyim kullanılır. Lemi ile Füsün birbirini seven iki çifttir. Füsün’un babası Ragıp Bey bu ilişkiye karşı çıkar. Füsün, babasına karşı gelerek evden kaçır ve Lemi’ye gider. Füsün’un annesi duruma çok üzülür. Kız kardeşi Rabia ile dertleşir. Rabia’nın bu işte kabahatli olduğunu düşünür. Rabia, ablasına suçsuz olduğunu, eniştesinin Füsün’u Lemi’ye vermeyeceğini, “Nuh deyip peygamber demediğini” (s.128) belirtir. Ablası, Rabia’ya inanır. İlerleyen bölümlerde Lemi’nin dayısının kızı Meliha’nın ne kadar yaramaz kız olduğundan bahsedilir. Meliha gece ruh kılığına girerek insanlara, “Ey kul! Peygamberin kim?” (s.144) sözleriyle şakalar yaparak korkutur.

Fikret Arıt’ın *Güzel Yuana* eserinde, Yunanistan’da Yuana, Stefanos ile nişanlanır. Yuana ile Stefanos’un nikâhlarının kıyılacağı gün Melpi’nin gayrimeşru ilişkiyle Yuana’yı dünyaya getirdiği ortaya çıkar. Stefanos’un babası evliliğin olamayacağını bildirerek nikâhı sonlandırır. Stefanos ile Yuana ayrılmak zorunda kalır. Yuana, acılı günler geçirir ve Yanopulos’la konuşurken insan ile mukaddes varlık arasındaki konumu sorar. Yanopulos, “peygamber” (s.115) cevabını verir. Yuana bu cevap üzerine dış hayattan kendisini tecrit edeceğini, kendisini yaratıcıya adayacağını söyler. Yanopulos, böyle bir yaşam tarzının peygamberlikle alakalı olamayacağını savunur: “Hintli fakirlerin birer peygamber olmaları lazım gelirdi” (s.116).

Tarihi deniz romanı olan Kadircan Kafil’in *Korsan Yuvası* eserinde köyü korsanlar basar. Petronas, köyde altın olduğunu ileri sürerek korsanları getirir de köyde altın olmadığı anlaşılır. Korsanlar elleri boş dönmek için belirli miktar para ister. Korsanların istediği para gelince de korsanlar sözünde durarak köylülere dokunmadan giderler ancak o kargaşada bir köylü öldürülür. İmam Abdullah mevtanın ağabeyine teselli vermek amaçlı, Allah beterinden korusun der. Adam daha beteri ne olabilir diye kızınca imam eski devirlerde yaşanan bir kıssayı anlatır. Kıssada idama mahkûm biri sürekli “peygambere” (s.24) söver. Yanlarındakiler, şükret daha fenası da olabilir dedikçe adam daha çok söver. Sonunda adamı asmak yerine kazığa geçirme cezası verilir.

Genç bir adamın aşk maceralarının anlatıldığı günlükten yola çıkılarak yazılan Faik Ökte’nin *Bir Aşk Masalı* romanında Nail, hukuk eğitimi görmüş ve başından birçok aşk macerası geçirmiş biridir. Nail, tuttuğu günlüğe başından geçen olayları yazar. Okuyucu bu günlük üzerinden Nail’in yaşadıklarına müşahit olur. Nail’in iş yerinde çalışan Şeyda Bey, “şark musikisinin son peygamberi” (s.21) gibidir. Peygamber teşbih yapılarak kullanılır. Nail sonraları Fransa’ya eğitim için gider. Fransa’da Nevin ile aşk yaşar. Nevin ahlaki olarak zayıf bir kadındır. Birçok erkekle düşüp kalkar. Nail, Nevin’in durumunu bildiği halde ondan vazgeçemez. Sanat

hakkında düşüncelerini günlüğüne yazarken, “musikişinas, filozof, şair, peygamber olan eski sanatkarların” (s.96) yaşadığı dönemdeki sanatçılara göre daha başarılı bulunduğunu söyler.

Akademi’de din üzerine bir tartışma yapılır. Konu medeniyet ve dindir. Talebeler din ve medeniyet ilişkisini kendi düşüncelerine göre yorumlar. Öğrencilerden biri dinin şartsız kayıtsız inanmak olduğunu belirtir. Bu nedenle de insanların daha dünyadayken yapay bir cennette olduğunu vurgular. Necip de “peygamberlerin samimi olduklarını, peygamberlerin yeryüzünde en büyük efsunu yaratmış kitleleri arkasından sürüklemiş büyük liderler” (s.126) olduklarına inandığını söyler. Necip bu girizgâhtan sonra din hakkındaki görüşlerini sonlandırır: “Bugün peygamberlerin Tanrı ile mülakat yaptığına, onunla konuştuğuna, ondan emirler, kitaplar getirdiğine inanmıyoruz. İnanığımız peygamberlerin kendilerinin Allah tarafından bu işe memur edildiklerine inandıklarıdır” (s.126). Necip’in, günümüzde peygamberlere kimsenin inanmadığını söylemesi din ve inanç algısını gösterir.

Mahmut adlı başkişinin hayat öyküsünün anlatıldığı Halikarnas Balıkcısı’nın *Aganta Burina Burinata* eserinde peygamber unsuru iki defa kullanılır. Mahmut, denizci olmak için yanıp tutuşan bir çocuktur. Denizci babası Süleyman Efendi ise oğlunun okuyup başka meslekle iştigal etmesini ister. Bu nedenle de Mahmut’u mahalle mektebine gönderir. Mahalle mektebindeki hoca ilk peygamberden başlayarak “bütün peygamberlerin adlarını” (s.48) öğretir. Anlatılanlar Mahmut’un ilgisini cezbetmez. Hoca ceza olarak Mahmut’u falakaya yatırır ve “bütün peygamberleri” (s.49) tek tek saydırır.

Hüseyin Nihal Atsız’ın *Bozkurtların Ölümü* eserinde Göktürk Hükümdarlığının Çin esaretine nasıl girdiği ve esaretten Kür Şad’ın önderliğinde nasıl kurtulmaya çalıştığı anlatılır. Rum diyarından bir gurup Papaz, misyonerlik faaliyetleri için Orta Asya’ya gider. Türklere Tanrı’dan, Hz. İsa ve Hz. Meryem’den bahsederler. Çerilerden biri, “Bana bak koca! Yalavaç deyip duruyorsun. Yalavacın ne demek olduğunu bana söylesene” (s.210) diyerek papaza sorar. Papaz, “Yalavaç Tanrı’nın elçisidir” (s.210) şeklinde cevap verir ve Türk çerileri ile papazlar arasında Tanrı-peygamber-Hz. İsa üçgeninde bir tartışma başlar. Yalavaç kelimesi, eski dönemlerde peygamber anlamında kullanılmaktadır. Roman, İslamiyet öncesi dönemi konu aldığı için romanda peygamber/resul ögesi yalavaç olarak verilir.

İntihar kavramının ele alındığı Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın *Ölüm Bir Kurtuluş Mudur?* eserinin başkişisi Doktor Nusret Hulki’dir. Doktor, gazeteye ilan vererek intihar eğilimindeki insanlara ulaşmak ister. Doktora gelen hastalardan biri asilzade Adil Cevri Bey’dir. Kokain içen yaşlı adam tükenmiş bir halde intihara başvurur. Evlatlığı olarak yanında büyüyen kıza da âşık olduğu için ölümü kurtuluş olarak görür. Doktor, Adil Bey’i konuşmaya ikna eder ve ikili ölüm, intihar hakkında muhavereye

başlar. Adil Cevri Bey, insanların kendilerine peygamberleri, dinleri icat ettiklerini anlatır. (s.79)

Erken yaşta anne ve babasını kaybeden Gediz'in hayata tutunma çabasının ele alındığı bir romandır Mükerrerrem Kamil Su'yun *İnandığım Allah* eseri. Ailesini kaybeden Gediz, ablası ve eniştesiyle birlikte yaşar. Edebiyat öğretmeni olur ve Anadolu'da öğretmenlik yapmaya başlar. Kasabada aktif bir öğretmenlik süreci geçirir. Kendisine ev sahibesi Sıdika Hanım çok yardımcı olur. Kasabada kendisine arkadaşlık yapar. Kasabadaki sarhoşun biri Gediz'e musallat olur. Sıdika Hanım Gediz'i bu gibi belalardan da korur. Gediz, "Söyle sen peygamber kadınlardan mısın Sıdika Teyze?" (s.122) diyerek minnettarlığını belirtir. Gediz, peygamber ögesini teşbih yaparak kullanır. Romanın olay örgüsünde etkili değildir.

Suat Derviş'in *Fosforlu Cevriye* eseri hayat kadını olan Cevriye'nin bir idam mahkûmuna olan aşkını ve bu aşk bağlamında geçmişini düşünmesini ele alır. Cevriye alımlı, güzel bir hayat kadınıdır. Anne babasını küçük yaşta kaybettiği için ailesi hakkında bilgi sahibi değildir. Günübirlilik ilişkilerle hayatını sürdürür. Cevriye'ye, baygın olarak dışarda yattığı bir gün, adı verilmeyen idam mahkûmu bir adam yardım eder. Evine götürür ve Cevriye'yi iyileştirir. Cevriye, kendisine sırf iyilik amacıyla yardım eden bu adamdan etkilenir ve zamanla adama âşık olur. Sürekli adamın evine gidip gelmeye başlar. Cevriye, adama çocukluğunu anlatır. Küçükken mezarlıklarda yattığını, mezardaki incir ağaçlarından yediğini söyler. İncirlerden o kadar çok yer ki neredeyse incir ağaçlarıyla "Allah'ın emri peygamberin kavliyle" (s.143) nikâhlanacağını belirtir. Vecize söz üzerinden peygamber ögesine göndermede bulunulur.

3.1.2.6.1. Peygamberler

3.1.2.6.1.1. Hz. Âdem ile eşi Hz. Havva

Peygamberler, Allah'ın elçileri ve habercileridir. İslam dininin mukaddes kitabı Kur'an-ı Kerim'de birçok peygamberin adı zikredilir. Bu peygamberlerden ilki Hz. Âdem'dir. Romanlarda Hz. Âdem ile Hz. Havva çoğunlukla birlikte anılır. Cennetten dünyaya düşüş meselesi Sezai Karakoç'un (2011) *Yitik Cennet* eserinde bu sergüzeşt ele alınıp irdelenir. Romanlarda Hz. Âdem, genellikle ilk insan ve insanlığın babası olması münasebetiyle anılır.

Aka Gündüz'ün *Eğer Aşk* romanında Selim Caka otel barındaki şarkıcı kızdan etkilenip kızdan hoşlanır. Onu tarif eder: "Tarantada Afrikalılık yok. Onda Havva anamın Âdem'i görmezden önceliği var" (s.26). Eserde Hz. Âdem ile Hz. Havva birer fon olarak kullanılır. Yine aynı eserde bir şiirin içinde "Ne yazık ki aşkın tılsımını Âdem bilmedi. Havva bildi" (s.6) dizeleri vardır.

Muazzez Tahsin Berkand'ın *Nişan Yüzüğü* romanında Âdem peygamberin ismi ilk insan ve insanlığın atası olması hasebiyle sadece bir kez geçer. Macit, geçirdiği kaza sonucu bitkisel hayata girer ve etrafındakilerle iletişim kuramaz. Nevin, Macit'in konuşamadığını ancak anladığını fark eder ve Macit'e yardım etme kararı alır. Macit ise yaşadığı bu acılı hayattan kendisini biran önce azade etmek için intiharı düşünür. Nevin'e intihar düşüncesini açıklayınca ikili arasında tartışma çıkar. Nevin, Macit'in evinden, bir daha gelmemek üzere, ayrılır. Bir müddet sonra Nevin'e haberci gelerek Macit'in fenalaştığı bilgisini verir. Nevin haberi duyunca içinden "Âdemoğlu ne kibirli bir mahlûk!" (s.101) diyerek Macit'in kendisine muhtaç kaldığına sevinir.

Muazzez Tahsin Berkand'ın *Mağrur Kadın* eserinde Kenan'ın yardımcısı olarak çiftlikte çalışan Ferhat, Meral'e göz diker. Ferhat, Meral'in annesi Melek'e de göz dikmiştir ancak başarılı olamaz. Annesini elde edemeyince kızını elde ederek intikam almayı düşünür ve Melek'i kaçırmaya çalışır. Meral'i kaçırmaya çalışırken kavgada Kenan tarafından yaralanır. Ferhat'ı hastaneye görmeye gittiklerinde Kenan'a, 'ye ve Meral'e her şeyi anlatır. Meral'in babasını nasıl öldürdüğünü ve yine Meral'in annesi Melek'i nasıl taciz ettiğini anlattıktan sonra can verir. Bu durum karşısında Ferdi ve Meral bir "âdemoğlu[nun]" (s.155) nasıl bu kadar vahşileşebileceğini düşünürler. Âdemoğlu unsuru, eserde günlük hayatta sık kullanılan insanoğlu anlamında yer alır.

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* romanında peygamber ögesi zengindir. Romanın anlatıcısı konumunda olan Turhan Tuna başarılı bir mimardır. Eserde tarihi hikâyeler üzerinden Turhan ile Canzi'nin aşk hayatı anlatılır. Turhan ile Canzi uzun süren ayrılığın sonunda evlenirler. Turhan bu aşktan muzaffer çıkmasının hiçte kolay olmadığını, "Âdem babamız gibi kendimi cennetten attırmadan rahat edemedim" (s.13) sözleriyle ne kadar çile çektiğini vurgular. Canzi'nin Turhan için yazdığı hikâyelerden birinde Mustafa Durakça ile Mariska'nın aşkı ele alınır. Mustafa Durakça, Hristiyan kız Mariska'yla evlenmek ister. Mariska, Mustafa'yı sevdiği için bu evliliğe yeşil ışık yakar. Yazar, Mariska'yı "İlk Havva'dan son Havva'ya kadar bütün kadınların" (s.76) sahip olmasını isteyeceği bir erkeğe kavuşmakla nitelendirir.

Mahmut adlı başkişinin hayat öyküsünün anlatıldığı Halikarnas Balıkcısı'nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Mahmut, denizci olmak için yanıp tutuşan bir çocuktur. Denizci babası Süleyman Efendi ise oğlunun okuyup başka meslekle iştigal etmesini ister. Bu nedenle de Mahmut'u mahalle mektebine gönderir. Mahalle mektebindeki hoca "Hazreti Âdem'den tutarak bütün peygamberleri" (s.48) öğretir. Anlatılanlar Mahmut'un ilgisini cezbetmez. Hoca ceza olarak Mahmut'u falakaya yatırır. Hz. Âdem ilk peygamber olması yönüyle romanda zikredilir.

Sadi Günel'in *Onun Sesi* romanında adı verilmeyen başkişi, arkadaşının tavsiyesiyle zengin bir ailenin çocuğuna ders vermeye köşke gider. Köşke giden anlatıcı gençlik aşkı yaşadığı Münevver'le karşılaşır. Münevver'in on dokuz yaşındaki üvey kızı Celadet'e ders vereceğini öğrenir. Kahraman anlatıcı derslere başlar ancak Celadet ile

aralarında duygusal yönden yakınlaşma olur. Celadet’le birlikte üniversitede misafir olarak derslere katılırlar. Orada bir genç, arkadaşına kadınların ne kadar güzel sigara içtiğinden bahseder. Başkişi bu sahneyi, “Havva şeklinde gör[düğünü]” (s.230) ifade eder. Hz. Havva üzerinden kötü bir benzetme yapılır.

Kıskançlık üzerine kurulu olan Nahid Sırrı Örik’in *Kıskanmak* romanı temelde iki kardeşin üzerine kurulur. Halit, Avrupa’dan dönerek Mükerrerem ile evlenir. Mükerrerem eşinden ilgi göremeyince yasak aşklar yaşamaya başlar. Nüzhet adında genç bir adamla sürekli buluşur. Halit, karısının kendisini aldattığını öğrenince Nüzhet’i öldürür ve hapse girer. Vapurda ağabeyinin avukatıyla karşılaşır. Seniha avukatla ağabeyinin hisselerini almak için konuşmaya başlar. Ev hissesine yüz lira para teklif edince avukat şuan ki değerini sorar. Seniha, bu soru karşısında “Hazreti Âdem zamanından” (s.213) kalma bir eski ev olduğunu vurgulayarak avukata kızar. Hazreti Âdem, romanda zamanın çok eskiliğini belirtmek için kullanılır.

Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın *Dirilen İskelet* eseri batıl inanç ve inanışlarla örülüdür. Tayfur ve Ferhat sürekli mezarlığa giden iki arkadaştır. Mezarlıkta olağanüstü varlıkların gezdiklerini görürler. Araştırma sonucunda mezarlıkta gezenlerin başlarına bez sarılı keçiler olduğunu ortaya çıkar. Mezarlıktaki olayları düzenleyen kişinin Banu adında bir kadının olduğu anlaşılır. Olayların içyüzünü öğrenen Tayfur, Banu’ya âşık olur. Tayfur’un eski sevgilisi Nasıra, bu durumdan hoşnut olmaz. Nikâh kıyılma vaadi ile kendisini Tayfur’a teslim ettiği için pişmanlık duyar ve Tayfur’un kendisine olan iştiağı kaybettiğini düşünerek: “Şimdi Havva gibi bu safalı cennetten kovuldum” (s.149) benzetmesinde bulunur. Nasıra’nın kendisini Hz. Havva’ya benzeterek sevgilinin evinden/gönlünden kovulmasına benzetmesi din dilinin etkili kullanıldığını gösterir.

3.1.2.6.1.2. Hz. Nuh

Hz. Nuh Kur’an-ı Kerim’de adı zikredilen peygamberlerdendir. Nuh Tufanı olayı ile birlikte diğer semavi dinlerde de varlığı kabul edilir (Kaya, 2021, 61). Hz. Nuh’a incelediğimiz romanlardan dokuzunda yer verilir. Eserlerde genellikle “Nuh deyip peygamber dememek” deyiimiyle kullanılır.

Reşat Nuri Güntekin’in *Miskinler Tekkesi* romanında yazar anlatıcı dilencidir. Hayatın şartları gereği dilencilik yapmaya mahkûm olur ve geçimini dilencilik ile sağlar. İzmir’in Tamaşalık Semti’nde dilencilik yapmaya karar verir. Tamaşalık Semti’ni tasvir ederken oyuk içinde kurulu olduğundan bahseder. Okuyucuda etki uyandırması için de bu oyuğu tufandan kalmış “Hz. Nuh’un gemisinin sığa[bileceği]” (s.51) bir oyuk olarak resmeder. Yine bu mahallede ekseriyet Afrika zencileri kalır. Mahallede bir insan öldüğü zaman çar çabuk kaldırılır ve evi mühürlenir. Yazar anlatıcı böyle tez vakitte cenazenin defnedilmenin, “Nuh Peygamber’e müsavi [...]” (s.53) olacağını söyler.

Aka Gündüz'ün *Eğer Aşk* romanında yazar, kahramanlarını konuştururken halk arasında çok söylenen bir özdeyişi kullanır: “Yani kafanda peygamber demeyen bir Nuh yolu var” (s.80). Aka Gündüz, sevgi hakkındaki düşüncesini kahramana söyletir ve bu konuda ne kadar endişeli olduğunu bu veciz sözle (Nuh diyor, peygamber demiyor) belirtir.

Muazzez Tahsin Berkand'ın *Mağrur Kadın* eserinde Hz. Nuh bir defa geçer. Meral ve Ferdi küçük yaşta ailelerini kaybeden kimsesiz iki çocuktur. Münevver Hanım onları trende bulur ve arkadaşı Ferdane Hanım'ın çiftliğine getirir. Ailelerinin kim olduğunu bilmeden yaşayan gençlerin romanın sonunda dayılarının, civarın önemli zenginlerinden Fahri Bey olduğu ortaya çıkar. Fahri Bey, yeğenleri Meral ile Ferdi'yi yanlarına çağırır her şeyi anlatır. Çocukların annesinin Melek adında bir kadın olduğunu, dayısını dinlemeyerek bir adamla evlendiğini ve ne kadar inatçı olduğunu da vurgulamak için “Nuh dedikten sonra peygamber demediğini” (s.144) anlatır. Peygamber unsuru halk arasında yaygın olarak kullanılan bir deyim üzerinden romanda yerini alır. Olayların akışında önem arz etmez.

Nuh peygamber, Reşat Engin'in *Çapkın Subay* romanında günlük hayatta kullanılan deyim şekliyle geçer. Onur, Yüzbaşı rütbesinde bir Türk subaydır. Onur yakışıklılığı ile tüm dikkatleri üzerine çeker. Gazinoda, Onur hakkında türlü dedikodular yapılır. Ayten ve Suna, Onur'u çocukluklarından beri tanırlar. Yıllar sonra karşılaşınca Onur ile muhabbet etmek isterler. Suna'nın bu konudaki ısrarcılığı Ayten tarafından, “Nuh dedi mi peygamber demez” (s.27) vecizesiyle vurgulanır.

Yine Vedat Tanca'nın, *Belki Bir Gün* eserinde de aynı deyim kullanılır. Lemi ile Füsün birbirini seven iki çifttir. Füsün'un babası Ragıp Bey bu ilişkiye karşı çıkar. Füsün, babasına karşı gelerek evden kaçır ve Lemi'ye gider. Füsün'un annesi duruma çok üzülür. Kız kardeşi Rabia ile dertleşir. Rabia'nın bu işte kabahatli olduğunu düşünür. Rabia, ablasına suçsuz olduğunu, eniştesinin Füsün'u Lemi'ye vermeyeceğini, “Nuh deyip peygamber demediğini” (s.128) belirtir. Füsün'un annesi, Rabia'ya inanır.

Mahmut adlı başkişinin hayat öyküsünün anlatıldığı Halikarnas Balıkcısı'nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Mahmut, denizci olmak için yanıp tutuşan bir çocuktur. Denizci babası Süleyman Efendi ise oğlunun okuyup başka meslekle iştiğal etmesini ister. Bu nedenle de Mahmut'u mahalle mektebine gönderir. Mahalle mektebindeki hoca, çocuklara peygamberlerin adlarını öğretir. Anlatılanlar Mahmut'un ilgisini cezbetmez. Hocanın “Nuh Aleyhisselam, Yakup Aleyhisselam diye peygamberleri” (s.48) sayması Mahmut'a ninni gibi gelir. Mahmut, denize ve gemilere düşkün olduğu için bir gün hocaya, “Nuh arkının, mavuna mı, duba mı, şat mı, yoksa salapurya mı olduğunu” (s.49) sorar. Hoca bu soru karşısında afallar. Hz. Nuh'un gemisi eserde yerini alır.

Genç bir adamın aşk maceralarının anlatıldığı günlükten yola çıkılarak yazılan Faik Ökte'nin *Bir Aşk Masalı* romanında Nail, hukuk eğitimi görmüş ve başından

birçok aşk macerası geçirmiş biridir. Nail, tuttuğu günlüğe başından geçen olayları yazar. Okuyucu bu günlük üzerinden Nail'in yaşadıklarına müşahit olur. Nail, Fransa'ya felsefe eğitimi almak için gider. Fransa'da Türk öğrencilerin gittiği bir kafe vardır. Gençler burada tekâmül konusunu ele alırlar. Konuşmacılardan biri hayatın sürekli gelişip değiştiğini savunur: “Tekâmülü kabul etmeyelim, o halde terakki nerede kalır? Yeryüzü Nuh'un yaşadığı günde hiç de böyle değildi” (s.118). Nail eğitimini tamamladıktan sonra yurda döner. Anadolu'nun muhtelif bölgelerinde görevlere gider. Bu yerlerden biri Batman'dır. Nail ve yanındakiler Batman'ı “Nuh'tan kalma bir sal” (s.206) ile geçerek Bitlis'e varırlar. Nuh peygamber, hem zamansal anlamda çok eskilerde yaşadığı hem de yaptığı geminin çok eskilerde kaldığı anlamında eserde geçer.

Erken yaşta anne ve babasını kaybeden Gediz'in hayata tutunma çabasının ele alındığı bir romandır Mükerrrem Kamil Su'nun *İnandığım Allah* eseri. Ailesini kaybeden Gediz, ablası ve eniştesiyle birlikte yaşar. Edebiyat öğretmeni olur ve Anadolu'da öğretmenlik yapmaya başlar. Kasabada aktif bir öğretmenlik süreci geçirir. Kendisine ev sahibesi Sıdika Hanım çok yardımcı olur. Kasabada kendisine arkadaşlık yapar. Gediz, Avukat Ekrem Sel ile tanışır ve kısa süre sonra evlenir. Mutlu bir hayat yaşayan çiftlerin çocukları olmamaktadır. Bu yaşananlar ikilinin arasını açar. Sıdika Teyze, neler olduğunu öğrenmek için Gediz'le konuşmak ister ancak Gediz, “Nuh deyip peygamber demeyen” (s.112) biri olduğu için bir şey anlatmaz.

Kuşlu Adam olarak anılan başkişinin hayat öyküsü, Turan Aziz Beler'in *Tüylendi Ailesi* eserinde ele alınır. Anlatıcı yazar, Samsun'a gelerek bütün işlerinde çalışmaya başlar. Yanında çalıştığı Mehmet Efendi'nin kızı Elif ile aralarında bir ilişki olduğu dedikodusu yayılır. Mehmet Efendi ile başkişi bu nedenle sorun yaşar. Başkişi, Mehmet Efendi'den ayrılır. Kuşlu Adam bir müddet sonra Elif'i kaçırarak diyar diyar gezdirir. Kaçak hayatından yorulan çiftler aileyle barışma kararı alır. Mehmet Efendi, gençleri kabul ederek gençlerin evlenme kararlarını onaylar ancak Elif'in annesi, “Nuh dedi peygamber demedi” (s.89) misali kızının daha iyilerine layık olduğu konusunda diretir. Gençler sonunda aileyle barışır.

3.1.2.6.1.3. Hz. Eyüp

Hz. Eyüp peygamber, Kur'an-ı Kerim'de sabrıyla zikredilir (Aktaş, 2006, 78). İncelediğimiz romanların sadece bir tanesinde fakirliği ve sabrı yönüyle Hz. Eyüp peygambere yer verilir.

Reşat Nuri Güntekin'in *Miskinler Tekkesi* romanında dilenci olan bir gencin ağzından çocukluğu ve gençliği anlatılır. Adı verilmeyen bu dilenci, soylu bir aileden gelir ve çocukluğu refah içinde geçer. Siyasi olaylar yüzünden dayısı sürgüne gönderilir, evin büyük babaannesi de ölür. Çocuk kimsesiz kalınca muhtelif işlerde çalışıp iâşesini kazanmaya başlar. Evkafta Sakallı Talat ile karşılaşır. Arkadaşını tasvir ederken onun “Eyüp Peygamber kadar fakara” (s.32) olduğunu söyler. Sakallı Talat altı

çocuklu bir babadır. Aldığı aylık ile ailesini zar zor geçindirir. Yazar anlatıcının evine borç para almak ve akşam yemeklerine kalmak için sık sık misafirlğe gelir. Evin dadısına, kendisinin “Eyüp Peygamber” (s.202) misali hayat sürdüğünü söyler. Yazar anlatıcı çalıştığı işlerde muvaffak olamaz ve dilenmeye başlar. Dilencilik yaptığı mahallerde komşularının hayatlarından bahseder. Komşularından biri de Tombul İmam’dır. Başından çok felaket geçen Tombul İmam’ın hayat karşısındaki vakur duruşu “Eyüp Peygamber’e” (s.190) teşbih edilir. Eserde Sakallı Talat, başına gelen birçok musibet karşısında sabırlı olması hasebiyle Eyüp Peygamber’e benzetilir.

3.1.2.6.1.4. Hz. Yunus

Mahmut adlı başkişinin hayat öyküsünün anlatıldığı Halikarnas Balıkcısı’nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Mahmut, denizci olmak için yanıp tutuşan bir çocuktur. Denizci babası Süleyman Efendi ise oğlunun okuyup başka meslekle iştigal etmesini ister. Bu nedenle de Mahmut’u mahalle mektebine gönderir. Mahalle mektebindeki hoca, peygamberleri ve padişahların adlarını öğretir. Anlatılanlar Mahmut’un ilgisini cezbetmez. “Yunus peygamber[in]” (s.49) denizde balığın karnında yolculuk yaptığı için kendisine biraz daha yakın bulur.

3.1.2.6.1.5. Hz. İsa

Kur’an-ı Kerim’de adı en çok zikredilen peygamberlerden biri Hz. İsa’dır. Kendisine İncil indirilir (Gölcük ve Toprak, 2012, 416). Hazreti İsa, Hristiyanların da peygamberi olması nedeniyle eserlerde yerini alır. Romanlarda Hz. Meryem ile birlikte anıldığı görülür.

Safiye Erol’un *Ciğerdelen* romanında başkişi Turhan Tuna, Canzi adında güzel bir kadınla tanışır ve ikili aşk yaşamaya başlar. Turhan’ın kıskançlığı Canzi’yi çok yıpratır. Canzi tarihten aldığı ilhamla Turhan’a üç hikâye yazar. Sarı Sipahiler öyküsünde Mustafa Durakça ile Mariska arasındaki aşk anlatılır. Mariska ile Mustafa evlenir ancak Mariska’nın Hristiyan olması kendi ailesi tarafından hoş karşılanmaz. Mariska da din değiştirip İslamiyet’e geçeceği için rüyalarında zaman zaman “İsa’yı görür” (s.75).

Esat Mahmut Karakurd’un, *Sokaktan Gelen Kadın* romanında ahlaki yönden düşük bir kadının maceralarını anlatır. Semra, bohem hayatını yaşarken bir beyefendinin kendisiyle görüşmek istediği haberini alır. Görüşmede zengin bir iş adamı olan Şinasi Bey’in oğlu Selim’i kendisine âşık etmek için teklif alır. Ava giden avlanır misali Semra, zamanla Selim’e bağlanarak âşık olur. Semra’nın geçmişte birçok günah işlediğinden Selim’in haberi yoktur. Semra durumu Selim’e anlatmak ister. Selim’in babası Şinasi Bey, yardımcısı İhsan’ı elçi yaparak Semra ile konuşması için gönderir. Semra, Selim’i ne kadar çok sevdiğinden ama günahkâr olduğundan bahsedince İhsan, “İsa peygamberin” (s.110) kıssasından bahseder. Kıssada bir erkeği sevdiği için zina

yapan bir kadının İsa peygamber tarafından taşlanmaktan kurtarıldığı anlatılır. Semra tüm hayatını Selim’e anlatır. Selim, gerçekleri öğrenmesine rağmen Semra’yı sevmeye devam eder. Semra geçmişteki hatalarından bahsedince, Selim yukarıda bahsi geçen kıssayı hatırlatır. (s.132) Hz. İsa üzerinden Semra’nın içinde bulunduğu psikolojik buhran aşılır. Semra Hz. İsa kıssasını öğrendikten sonra her şeyi kabullenerek Selim’le bir hayat yaşamaya cesaret eder. Yazar, din dilini burada etkili kullanır.

Sadi Günel’in *Onun Sesi* romanında adı verilmeyen başkişi arkadaşının tavsiyesiyle zengin bir ailenin çocuğuna ders vermeye köşke gider. Köşke giden anlatıcı gençlik aşkı yaşadığı Münevver’le karşılaşır. Münevver’in on dokuz yaşındaki üvey kızı Celadet’e ders vereceğini öğrenir. Kahraman anlatıcı derslere başlar ancak Celadet ile aralarında duygusal yönden yakınlaşma olur. Celadet’le üniversitede misafir olarak derslere katılırlar. Orada bir genç, arkadaşına kadınların ne kadar güzel sigara içtiğinden bahseder. Başkişi, “İsa’nın yasak ettiği bakışlarla güzel kızı” (s.230) süzer. Anlatıcı kahraman, öğrencisi Celadet’le kadınlar üzerine konuşurlar. Başkişi bazı kadınların sebep yokken bile kötü olabileceğini anlatmak için tarihten örnekler verir. “İsa’dan Muhammed’e gelinceye dek [...]” (s.237) olgun insanlar ne kadar nasihat verirlerse versinler, erkeklerin kadınlar önünde çaresiz kaldıklarının altını çizer.

Tarihi deniz romanı olan Kadircan Kafilı’nın *Korsan Yuvası* eserinde bir gün köyü korsanlar basar. Korsanları köye baskına getiren yıllar önce papazın yanında çalışan ve papazın kızına sarkıntılık ettiği için kovulan Petronas’tır. Korsanların reisine kilisede yüklü miktarda altın olduğunu söyleyen Petronas, bu hareketiyle papazın kızını elde etmeyi düşünür. Kiliseye girince altınların günah çıkarılan odanın altında olduğunu söyler. Kilisenin “İsa ve Meryem resimleri” (s.11) dolu duvarları kazma sesleriyle yankılanır. Fatih Sultan Mehmet Akdeniz’de hâkimiyet sağlamak amacıyla çoğu yere fetihler düzenler, çıkarmalar yapar. Papa, durum üzerine Avrupa’nın her bir yanına elçiler göndererek haçlı ordusu toplamak ister. Papa’nın yardım istediği bölge liderlerinden biri Patmos Adası’nın korsanıdır. Elçi, Patmos Adası’na gelerek sefere katılma tebliği yapacaktır. Elçi, korsanların reisinin önüne çıkınca kendisini “Peygamber İsa’nın sadık uşağı Dominiko Pramanti” (s.125) sözleriyle tanıtır. Korsanların reisi bu çağrışı reddeder. Cin Ali, olayı yorumlarken reisi haklı görür. Papanın “İsa namına” (s.127) din tüccarlığı yaptığından söz eder.

Halide Edip Adivar’ın *Sonsuz Panayır* eseri farklı sınıflara ait insanların ilişkilerini ve kültürlerini irdeler. Ali Bey, edebiyat öğretmenidir ve birçok sosyete ortamına girer çıkar. Bir dost meclisinde Burhan ve arkadaşları ile mistik konulara girerler. Burhan meclise bakarak ilahi söylemeye başlar:

“İsa’yı çarmıha gerdiler

Bir tek laf, bir tek laf etmedi” (s.145).

Burhan, bir müddet ilahi üzerine düşünür. Ardından dost meclisindekilere döner ve “Hangi insan acaba bir İsa, bir Hallaç, bir Bedreddin-i Simavi’nin tek laf etmeden

acıya, cellada baş eğdiği dakikaları idrak etmemişti?” (s.146) diyerek meclistekileri sorgulamaya davet eder. Hz. İsa, çarmıha gerilme meselesi ile eserde yerini alır.

Fikret Arıt'ın *Güzel Yuana* romanında yasak aşkın meyvesi olan güzel Yuana'nın maceraları ele alınır. Agâh Bey, Hristiyan bir kadınla (Melpi) ilişki yaşar. Yaşanan ilişkinin meyvesi Yuana olur. Yuana, Müslüman bir baba ile Hristiyan bir ananın çocuğudur. Agâh Bey, Yuana'yı evlatlığı Abdurrahman ile nikâhlamak ister. Yuana, Aristo adlı bir genci sevdiği için bu izdivaca gönlü olmaz. Aristo, tek çarenin kaçmak olduğunu, aksi halde Hristiyan bir kızın Müslüman erkekle evlendiğinde kendilerini “İsa'nın lanetleyeceğini” (s.27) söyler. Kaçma planını devreye sokarlar. Hristiyan olan Melpi ve Yuana, dini hassasiyetlerinden dolayı din değiştirmemek için kaçarlar. Bu kaçış romanın seyrinde düğüm bölümünü oluşturur. Dini hassasiyet romanın seyrini etkiler. Bu nedenle din dili bu bölümde etkindir.

Yuana bu evliliği engellemek için Yunanistan'a kaçar. Yunanistan'da Stefanos ile nişanlanma kararı alır. Stefanos, düğünden bir hafta önce Patrikhane'deki muameleyi yaptırmak için Yuana'nın kimliğini ister. Melpi kızına kimliği vereceği zaman kimlikte baba hanesinin boş olduğunu görür. Yuana'ya durumu öğrenince deliye döner. Stefanos'a kimlik kâğıdının kaybolduğunu söylerler. Stefanos da vaftiz kâğıdını sorar. Köşeye sıkışan Yuana daha fazla yalan söylemeyi göze alamayarak babasının Müslüman olduğunu itiraf ederek tüm gerçekleri anlatır. Stefanos, Yuana'ya inandığını, “Hz. İsa'nın bile en büyük günahkârları affettiğini” (s.90) belirtir.

Hüseyin Nihal Atsız'ın *Bozkurtların Ölümü* eserinde Göktürk Hükümdarlığının Çin esaretine nasıl girdiği ve esaretten Kür Şad'ın önderliğinde nasıl kurtulmaya çalıştığı anlatılır. Rum diyarından bir grup Papaz, misyonerlik faaliyetleri için Orta Asya'ya gider. Türklere “Tanrı'dan, İsa Yalavaç'tan, Meryem'den bahsederler” (s.210). Türk çerileri ile papazlar arasında Tanrı-peygamber-Hz.İsa üçgeninde bir tartışma başlar. Papazlar herkesin kardeş olduğunu Hz. İsa'nın böyle buyurduğunu söyleyince Türk çerileri, “İsa da kim oluyor?” (s.211) diye sual ederler. Papazlar, Hz. İsa'nın Tanrı'nın elçisi ve oğlu olduğunu, Hz. Meryem'den babasız dünyaya geldiğini anlatırlar. (s.212) Türk çerileri anlatılanları dinledikten sonra akıllarına yatmadığı için söylenenleri kabul etmezler.

Suat Derviş'in *Fosforlu Cevriye* romanı, hayat kadını olan Cevriye'nin bir idam mahkûmuna olan aşkını ve bu aşk bağlamında geçmişini düşünmesini ele alır. Cevriye alımlı, güzel bir hayat kadınıdır. Anne babasını küçük yaşta kaybettiği için ailesi hakkında bilgi sahibi değildir. Günübirlik ilişkilerle hayatını sürdürür. Serserinin biri Cevriye'ye bir paket vererek tutmasını ister. Pakette uyuşturucu vardır ve polisler Cevriye'yi yakalar. Cevriye bir yıl hapis yatar. İstanbul'a döndüğünde arkadaşı Sümbül Dudu'nun yanına gider. Dudu, Mayrık'ın aniden öldüğünü her gün sabah ezanı vakti mutfağa indiğini ancak o gün inmediğini belirtir. Mayrık'ın odasına gittiğinde,

“Meryem Anamızın İsa’yı kucağında tutan tasvirle” (s.233) ruhunu teslim ettiğini anladığını söyler.

3.1.2.6.1.6. Hz. Davud

Denizci olmak için kendince bedeller ödeyen Mahmut’un maceralarının anlatıldığı Halikarnas Balıkçısının *Aganta Burina Burinata* eserinde Mahmut, denize veda ederek köylüsü Ayşe ile evlenir ve köye yerleşir. Köye uzun süredir yağmur yağmadığı için köylüler yağmur duasına çıkarlar. Köylünün önünde imam vardır ve “Davudi sesiyle Allah” (s.176) naralarıyla dualar eder. Bu yağmur duasından sonra köye öyle bir yağmur yağar ki ortalık sel olur. Köylüler bu seferde selin hışmına uğramış olurlar. Hz. Davut eserde sesinin güzel ve gür olması hasebiyle yer alır.

3.1.2.6.1.7. Hz. Yakup ve Hz. Yusuf

Hz. Yakup ve Hz. Yusuf kendilerine peygamberlik verilen baba-oğuldur (Çakan ve Solmaz, 2015, 115-116). İncelenen romanlardan sadece ikisinde Hz. Yakup ile Hz. Yusuf’a yer verilir.

Reşat Nuri Güntekin’in *Miskinler Tekkesi* romanında yazar anlatıcı dilencidir. Hayatın şartları gereği dilencilik yapmaya mahkûm olur ve geçimini dilencilik ile sağlar. İzmir’in Tamaşalık Semti’nde dilencilik yaparken bir ayine denk gelir. Bu ayinde İsmail adında küçük bir çocuğu üstü başı kan içinde görür ve onu evlatlık edinir. İsmail’e aklı yetince her şeyi açıklamayı düşünür. Bu işin çok çetrefilli ve zor olduğunu düşünerek İsmail’e peygamberlerden; Hz. Yakup ile Hz. Yusuf’un kıssalarından örnekler vermeyi uygun görür (s.80).

Mahmut adlı başkişinin hayat öyküsünün anlatıldığı Halikarnas Balıkçısı’nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Mahmut, denizci olmak için yanıp tutuşan bir çocuktur. Denizci babası Süleyman Efendi ise oğlunun okuyup başka meslekle iştigal etmesini ister. Bu nedenle de Mahmut’u mahalle mektebine gönderir. Mahalle mektebindeki hoca çocuklara peygamberlerin adlarını öğretir. Anlatılanlar Mahmut’un ilgisini cezbetmez. Hocanın, “Nuh Aleyhisselam, Yakup Aleyhisselam diye peygamberleri” (s.48) sayması Mahmut’a ninni gibi gelir.

3.1.2.6.1.8. Hz. İbrahim

İbrahim peygamberin ateşe atıldığı ve oğlu İsmail’i kurban ettiği meselesi Sezai Karakoç’un (2011) *Yitik Cennet* eserinde anlatılır. Romanlarda ve şiirlerde Hz. İbrahim’in ateşe atılması ve oğlu İsmail’i Allah’a kurban etme meselesi yer alır.

Genç bir adamın aşk maceralarının anlatıldığı günlükten yola çıkılarak yazılan Faik Ökte’nin *Bir Aşk Masalı* romanında Nail, hukuk eğitimi görmüş ve başından birçok aşk macerası geçirmiş biridir. Nail, tuttuğu günlüğe başından geçen olayları

yazar. Okuyucu bu günlük üzerinden Nail'in yaşadıklarına müşahit olur. Nail, Fransa'ya felsefe eğitimi almak için gider. Nail Fransa'da eğitimini tamamladıktan sonra yurda döner. Anadolu'nun muhtelif bölgelerinde görevlere gider. Bu yerlerden biri Urfa'dır. Nail, yerlilerin "Hazreti İbrahim'in burada ateşe atıldığını" (s.194) söylediğini belirtir.

Halide Nusret Zorlutuna'nın *Beyaz Selvi* eseri, Nadide adlı başkişinin aşk-ihanet-annelik üçgeninde sıkışmış hayatını ele alır. Nadide mutlu bir evlilik yaşarken Dünder adında eski tanıdığına rastlaması hayatını alt üst eder. Nadide'ye âşık olan Dünder, ona sahip olmak için delicesine mücadele verir. Romanın ikinci bölümüne yazar, ünlü şair Faruk Nafiz Çamlıbel'in şu mısralarıyla başlar:

"Nitekim Rabbini yâd ettiği an İbrahim,
Nar-ı Nemrut'un, o halile, gülüstan oldu!" (s.75).

Yazarın bu mısralarla başladığı bölümde Nadide, eşi Hamit tarafından aldatıldığını görür ve Dünder'a karşı meyletmeye başlar. Nadide, çocukları ile Dünder'ın sevgisi arasında çatışma yaşamaya başlar. Yazar, Hz. İbrahim'in Nemrut tarafından ateşe atılma kıssası ile Nadide'nin çatışma yaşaması arasında bağlantı kurmak ister.

3.1.2.6.1.9. Hz. Musa

Hz. Musa, Kur'an-ı Kerim'de adı zikredilen peygamberlerdendir. Özellikle sihribazlarla olan kıssaya birçok ayette göndermeler yapılır (Abay, 2014, 26).

Reşat Nuri Güntekin'in *Miskinler Tekkesi* romanında Musa Peygamber sadece bir yerde benzetme yapılarak geçer. Hayatın şartları gereği dilencilik yapmaya mahkûm olan ve geçimini dilencilik ile sağlayan kahraman anlatıcı kış aylarında devlet dairelerinde dilenir. Dairelerin birinde dilendiği bir gün daireye vekil, ziyarete gelir. Daire çalışanları ortalığı velveleye vererek hazırlık yaparlar. Vekil ise her şeye umursamaz tavırlarla sanki "Sina Dağı'nda Tanrı ile konuşmuş Musa gibi" (s.115) yürümeye devam eder. Reşat Nuri Güntekin, Hz. Musa üzerinden teşbihler yaparak olayları daha canlı hale getirir.

Halikarnas Balıkcısı'nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Nusret Ağa, gittiği camide Müftü Abdülvahap Hoca'nın, Hazreti Peygamber'in Düldül atıyla cennete gitmiş olduğundan söz ettiğini işitir. Nusret Ağa da bu olaydan etkilenerek beygirlerin cennete gidebilme imkânlarını sorar. Hoca, bu soruyu onaylayarak; "Musa Aleyhisselam'ın bazen asa diye kullandığı engerek yılanı[nın]" (s.30) bile cennete gittiğini örnek gösterir.

3.1.2.6.1.10. Hz. Süleyman

Hz. Süleyman hem hükümdar hem de peygamberdir. En büyük mucizelerinden biri hayvanların dillerini bilmesidir (Aktaş, 2006, 123). İncelediğimiz romanlarda Hz.

Süleyman'a; hükümdarlık mührü, hayvanların dillerine vakıf olması ve güzelliği bağlamında yer verilir.

Esat Mahmut Karakurd'un, *Sokaktan Gelen Kadın* romanında Süleyman ögesi "güzellik" bağlamında geçer. Semra, paraları için kendinden yaşlı erkeklerle düşüp kalkan ucuz bir kadındır. Cemil de bu erkeklerden biridir. Semra, sarhoşluğun etkisiyle Cemil'den adı verilmeyen kitabın bir bölümünü okumasını ister. Kitabın bahsedilen bölümünde Cahiliye Dönemi şairlerinden İmruül Kays'ın ne kadar cazibeli erkek olduğu anlatılır. Cemil, bu bölümü okudukça Semra kendinden geçer. Kitabın bahsedilen bölümünde İmruül Kays'ın "Süleyman gibi güzel" (s.3) olduğu belirtilir.

Mahmut adlı başkişinin hayat öyküsünün anlatıldığı Halikarnas Balıkcısı'nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Mahmut, denizci olmak için yanıp tutuşan bir çocuktur. Denizci babası Süleyman Efendi ise oğlunun okuyup başka meslekle iştiğal etmesini ister. Bu nedenle de Mahmut'u mahalle mektebine gönderir. Mahalle mektebindeki hoca, peygamberleri ve padişahların adlarını öğretir. Anlatılanlar Mahmut'un ilgisini cezbetmez. "Süleyman aleyhisselamla deniz kıyısı boyunca" (s.49) oyun oynayamayacağını söyler.

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* romanında anlatıcı konumunda olan Turhan Tuna başarılı bir mimardır. Yurtdışından memleketi Edirne'ye döner. Eserin girişi de Trakya'nın tasviriyle başlar. Turhan Tuna memleketin kuşlarından bahsederken sevinçle, "Hz. Süleyman gibi onlarla" (s.12) söyleşmek ister. Yazar, kahramanı aracılığıyla Hz. Süleyman'ın hayvanlarla konuşabilme mucizesine telmihte bulunur. Din dili estetik kullanılarak okuyucu etkilenmeye çalışılır. Eserde tarihi hikâyeler üzerinden Turhan ile Canzi'nin aşk hayatı anlatılır. Turhan ile Canzi uzun süren ayrılığın sonunda evlenirler. Turhan bu aşktan muzaffer çıkmasının hiç de kolay olmadığını belirtir. Elleriyle çalıştığını hatta her parmağının "izinde mührü Süleyman okunduğunu" (s.261) belirterek estetik bir imgeye başvurur.

Suat Derviş'in *Fosforlu Cevriye* eseri hayat kadını olan Cevriye'nin bir idam mahkûmuna olan aşkını ve bu aşk bağlamında geçmişini düşünmesini ele alır. Cevriye alımlı, güzel bir hayat kadınıdır. Anne babasını küçük yaşta kaybettiği için ailesi hakkında bilgi sahibi değildir. Günübirlik ilişkilerle hayatını sürdürür. Serserinin biri, Cevriye'ye paket vererek tutmasını ister. Pakette uyuşturucu vardır ve polisler Cevriye'yi yakalar. Cevriye bir yıl hapis yatar. İstanbul'a döndüğünde arkadaşı Sümbül Dudu'nun yanına gider. Dudu, Mayrık'ın aniden öldüğünü söyler. Mayrık için dillere destan cenaze merasimi düzenlediğini, "Süleyman peygamberin" (s.234) tüm yaratılanların dilini bildiği gibi, insanların da yüreklerin dilini bilmesi gerektiğini belirtir. Dudu, Mayrık'ın da tüm insanların yürek dilini bildiği için cenazesinin dolup taşığını vurgular.

3.1.2.6.1.11. Hz. Zülkarneyn, Hz. Lokman, Hz. Üzeyr

Kur'an-ı Kerim'de adları zikredilen ancak nebi veya veli oldukları tam olarak kesinleşemeyen üç büyük zat: Hz. Zülkarneyn, Hz. Lokman ve Hz. Üzeyr'dir. Üç büyük zatın adları muhtelif surelerde geçmektedir (Gölcük ve Toprak, 2012, 416). İncelenen romanlardan sadece bir tanesinde üç büyük zat yer alır. Bir romanda da Hz. Lokman'a yer verilir. Adları zikredilen şahsiyetlerin, peygamber oldukları kesin olmamakla birlikte, peygamberler başlığı altında ele alınması uygun görülmüştür.

Mahmut adlı başkişinin hayat öyküsünün anlatıldığı Halikarnas Balıkcısı'nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Mahmut, denizci olmak için yanıp tutuşan bir çocuktur. Denizci babası Süleyman Efendi ise oğlunun okuyup başka meslekle iştigal etmesini ister. Bu nedenle de Mahmut'u mahalle mektebine gönderir. Mahalle mektebindeki hoca çocuklara peygamberlerin adlarını öğretir. Anlatılanlar Mahmut'un ilgisini cezbetmez. Hoca, Mahmut'tan öğrettiklerini tekrarlamasını ister. Mahmut, "Üzeyr, Lokman ve Zülkarneyn'i" (s.48) sayarken şaşırır. Hoca ceza olarak Mahmut'u falakaya yatırır.

Kerime Nadir'in *Balay* romanı sonu faciayla biten aşk ve entrikanın iç içe geçtiği bir eserdir. Tevhit kırklı yaşlarda yakışıklı bir beydir. Eşi ölmeden önce arkasında bir mektup bırakarak kızları olarak büyüttükleri Armağan'ın üvey olduğu hakikatini açıklar. Tevhit, Armağan'a öz babası olmadığını anlatmak istese de başaramaz. Talat ve Nedim Armağan'ı sevmektedirler. Bu sevgiye Müteahhit Bekir Bey de dâhil olur. Herkes Armağan'ın güzelliğinden etkilenir. Bir tekne gezisinde Armağan rahatsızlanarak baygın halde yatar. Sırayla Armağan'ın başında nöbet tutulur. Bu nöbette Tevhit, Armağan'a sahip olur. Tevhit arkadaşı Doktor Şuayip'e olanları anlatırken kendisini bu durumdan ancak bir mucizenin kurtarabileceğini vurgular. Doktor Şuayip durumu "Lokman Hekim'in bile çare bulamayacağı bir dert" (s.72) olarak niteler.

3.1.2.6.1.12. Hz. Muhammet

Hz. Muhammet 610 yılında risaletle şereflendirildi (Hamidullah, 2009, 83). İslam dinini tebliğ ve irşat etmek için önce yakınlarından başladı (Sarıçam, 2005, 85). Mekke'de bir süre irşat ve tebliğ vazifesini yaptıktan sonra yakın dostu Hz. Ebubekir ile birlikte Medine'ye hicret etti (Öngüt, 2005, 271). İncelenen romanların sadece beş tanesinde Hz. Muhammed yer alır. Genellikle İslam dininin peygamberi oluşuyla ve Müslümanların Hz. Muhammed'in ümmeti oluşuyla romanlarda kullanılır.

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* eserinde Hz. Muhammet birkaç yerde geçer. Eser, Canzi ile Turhan'ın aşkını konu alarak arka planda tarihsel öykülere değinir. Bu öykülerden biri Zühre ile Sinan'ın macerasıdır. Zühre, Sinan'la evlenir ve Nuri adında bir çocuğu olur. Sinan çeşitli nedenlerden dolayı Zühre'yi boşayarak başka bir kadınla

nikâhlanır. Zühre ezilmişlik ve çaresizlik duygusuyla yaşar. Nuri'nin sünnet düğününde Zühre'nin babasının yakın dostu Feridun Bey, mirasçısı olarak Nuri'yi varis kılar. Topluluk önünde, “Muhammet ümmeti” (s.181) nidalarıyla insanlara ilan eder. Feridun Bey'in Muhammet ümmeti diye seslenmesi, toplantıdaki herkesin dikkatini çekmesini sağlar. Müslüman olan herkes Feridun Bey'in bu nidası karşısında kulak kesilir. Din dili etkili bir şekilde kullanılır. Küffarla savaş hazırlıkları başlayınca Zühre'nin oğlu Nuri de cenge hazırlanır. Zühre ordunun muzaffer olması, küffar karşısında kırılmaması için dualar eder, tespihler çeker. Duasının makbul olması için de huşu içinde “peygamberimiz hürmetine” (s.209) diye yaratıcıya yalvarır.

Turhan kıskançlığı yüzünden Canzi'yi kendisinden kaçırr. Canzi, Turhan'ın hal ve hareketlerinden pek memnun değildir ve ikili ayrılır. Turhan daha fazla dayanamayarak Canzi'yi ziyarete gider. Canzi hasta yatağında Turhan'a “Fahr-i âlem efendimizin” (s.219) diye başlayarak Hz. Hamza'yı şehit eden Vahşi adlı kölenin menkıbesini anlatır. Menkıbenin sonunda peygamberimiz, Vahşi'ye gözünün görmeyeceği bir yere gitmesini söyler. Canzi bu menkıbe ile Turhan'a kıssadan hisse verir. Bu bölümde de din dili etkili kullanılır. Canzi, Turhan'ı affeder ve âşıklar evlenmeye karar verir. Turhan hasta yatarken, Sukuti Efendi ziyarete gelir. Turhan'a geçmişte yaptığı şeyleri hatırlatarak suçlu olduğunu ima eder. Turhan, Sukuti Efendi'yi ciddiye almaz. “Peygamberimi[zin] hayatını düşünerek” (s.254) peygamberimizin çektiği çileleri ve sıkıntıları hatırlayarak Sukuti Efendi'nin tahriklerini püskürttüğünü söyler. Din dili peygamberimiz üzerinden telmihler yapılarak canlı tutulur ve okuyucuda etki uyandırılmaya çalışılır.

Esat Mahmut Karakurd'un, *Sokaktan Gelen Kadın* romanında ahlaki yönden düşük bir kadının maceralarını anlatır. Semra, paraları için kendinden yaşlı erkeklerle düşüp kalkar. Cemil de bu erkeklerden biridir. Hali vakti yerinde olan Cemil, Semra ile ilişki yaşar. İkili birlikte oldukları bir gün Semra, sarhoşluğun etkisiyle Cemil'den adı verilmeyen kitabın bir bölümünü okumasını ister. Kitabın bahsedilen bölümünde Cahiliye Dönemi şairlerinden İmruül Kays'ın ne kadar cazibeli erkek olduğu anlatılır. Cemil, bu bölümü okudukça Semra kendinden geçer. Kitabın bahsedilen bölümü, “İslamların büyük peygamberi Muhammedin” (s.3) dünyaya gelmeden önceki Cahiliye Dönemi toplumunun yaşayışı hakkında bilgi verir. Yazar, Arapların İmruül Kays'ın Kâbe duvarındaki asılı şiirleri nedeniyle, “Muhammed'i” (s.3) tanımasalar, onu peygamber zannedeceklerini vurgular.

Denizci olmak için kendince bedeller ödeyen Mahmut'un maceralarının anlatıldığı Halikarnas Balıkcısı'nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Nusret Ağa, çocuğunu nasıl kaybettiğini anlatır. Nusret Ağa'nın çocuğu hastalanıp uzun süre iyileşmeyince komşuları çocuğun ince hastalığa yakalanmış olabileceğini düşünürler. Nusret Ağa, söylenenlere kulak asmaz ve çocuğa sürekli öksürüğü kesilsin diye hintyağı içirir. Çocuk kısa süre sonra ölür. Camide Müftü Abdülvahap Hoca, “Hazreti

Peygamber'in Düldül atıyla cennete gitmiş olduğundan söz eder" (s.30). Nusret Ağa da bu olaydan etkilenerek kendi çocuğunun cennete gideceğini düşünür. Romanın başkişisi Mahmut evlenerek aileye karışır. Ortakçılarından kendi payını almak için başka köye gider. Ortakçıları kıtlık olduğunu ve pay veremeyeceklerini bildirirler. "Ümmeti Muhammed şahitlerimiz olsun" (s.155) diyerek de diğer insanları şahit tutarlar.

Sadi Günel'in *Onun Sesi* romanında başkişi özel dersler vererek geçimini sağlayan bir sanatçıdır. On dokuz yaşında genç kız olan Celadet'e müzik dersleri verir. Anlatıcı kahraman, öğrencisi Celadet'le kadınlar üzerine konuşmaya başlar. Başkişi, bazı kadınların sebep yokken bile kötü olabileceğini anlatmak için tarihten örnekler verir. "İsa'dan Muhammed'e gelinceye dek" (s.237) olgun insanlar ne kadar nasihat verirlerse versinler, erkeklerin kadınlar önünde çaresiz kaldıklarının altını çizer.

Ilgaz Vahap Nevruzhan'ın *Süüyüm Bike* eserinde Sevim, Sefa Giray'a çocuk vermek için can atar. Bir gün kadınlar Sevim'in gebe olduğunu Sefa Giray'a müjdeler. Sefa Giray haberi duyunca sevincinden hediyeler dağıtır. Sevim dünyaya erkek çocuğu getirir. Çocuk büyüyüp konuşmaya başlayınca Sefa Giray çocuğa en çok kimi sevdiğini sorar. Bu tür sorular karşısında çocuğa; "evvela Tanrımı, Peygamberimi" (s.108) seviyorum demesini söyler. Peygamberden kastedilen Hz. Muhammed'tir. Görüldüğü gibi romanlarda Hz. Muhammed, Müslümanların peygamberi olması hasebiyle yer alır.

3.1.2.6.1.12.1. Sakal-ı Şerif

Reşat Nuri Güntekin'in bir dilencinin gözünden anlattığı *Miskinler Tekkesi* eserinde sakal-ı şerif sadece bir kez romanın başında geçer. Yazar anlatıcı çocukluğundan bahsederken büyük dedesi Kocabaş'ın sarayda görevli olduğunu anlatır. Sultan Mahmut'a hizmet eden bu Kocabaş, padişaha sürekli dualar eder. Padişahın yediği ekmeklerin kırıntısını da sedef bir kutuya koyarak ailenin yeni doğan çocuklarına yedirir. Bu sayede ailede ve çocuklarda rızık sıkıntısı çekilmeyeceğine inanılır. Yazar anlatıcı bu sedef kutudaki ekmek kırıntılarını, "Sakal-ı şerif gibi kat kat işlemeli bohçalar içinde saklanan" (s.10) kutuya benzeterek teşbih yapar.

3.1.2.6.1.12.2. Sünnet

Halide Edip Adivar'ın *Sonsuz Panayır* eseri farklı sınıflara ait insanların ilişkilerini ve kültürlerini irdeler. Ayşe Balkar ailesiyle yaşayan genç ama fakir bir kızdır. İmrendiği zengin insanların hayatına sahip olmak, onlarla aynı ortamlarda boy göstermek ister. Zenginlerin çocuklarına özel dersler vererek âlemlerde tanınır. Hep birlikte gittikleri pavyona dilden dile dolaşan Safi-Naz adındaki kadın gelecektir. Sabırsızlıkla beklerken Safi-Naz içeri girer. Ayşe, Safi-Naz'ı pek güzel bulmaz. Safi-Naz'ı süzerken onun gözlerindeki sürme dikkatini çeker: "Teyzemin, annemin Ramazanda sünnettir diye çektiği eski sürme" (s.57).

3.1.2.6.1.12.3. Hadis-i Şerif

Haz. Muhammed'in sözleri olan ve Kur'an-ı Kerim'in bir çeşit yorumu sayılan hadisler sosyal hayatın hemen her alanına ışık tutar (Ağırman, 2010, 9). Eserlerde az da olsa hadislere yer verilir.

Aka Gündüz'ün *Eğer Aşk* romanında başkahraman Selim Caka kendisiyle hesaplaşırken tasavvufa değinir: "Tasavvuftaki ölmeden önce ölmemezdür düsturunun şekli budur. Evet, arada bir dışınızdaki sıyrılıp kendi içinize giriniz. Bana bak dışındaki Selim Caka! Beni içimle baş başa bırak!" (s.26) ifadelerini kullanır. Kahramanın bu ifadesi Haz. Muhammed'in (a.s) "Ölmeden önce ölmünüz" hadis-i şerifinin başka bir söyleyiş şeklidir. Yine Selim Caka evlilik hakkında fikirlerini beyan ederken kutsal sözler olan hadisten faydalanır: "Tanrı nikâhlanınız, nesil yetiştiriniz demiş" (s.72) Romanın bu bölümünde yazar, ailenin ulviliğini hatırlatmak için hadis-i şerife başvurarak din dilinden yararlanır.

Reşat Nuri Güntekin'in *Miskinler Tekkesi* romanında sahipsiz kalan aristokrat bir gencin dilencilik'e nasıl başladığı ele alınır. Başlarda güllük gülistanlık içinde yaşayan yazar anlatıcının dayısı siyasi olaylar nedeniyle sürülür. Sürgünle birlikte fakirleşen ve kimsesiz kalan yazar anlatıcı muhtelif işlerde çalışır. Zamanı gelince de askere gider. Askerde katır tepme kazası sonucunda yaralanıp sakat kalarak memlekete gönderilir. Memlekete dönüş yolunda birçok macera yaşar. Dayak yer, soyulur, aç kalır. Çoğu zaman "Arapça ayetler, hadisler" (s.46) söylerken geçirdiği hummalı anları hatırladığını anlatır.

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* romanında Turhan Tuna yurt dışında mimarlık eğitimini tamamlayıp ülkesine dönen milliyetçi bir gençtir. Turhan, Canzi adında güzel bir kadına âşık olur. Canzi de Turhan'ı sever ancak Turhan'ın kıskançlığı Canzi'nin canına tak eder ve Turhan'a okuması için hikâyeler yazar. Canzi'nin Turhan için yazdığı Sarı Sipahiler hikâyesinde Mustafa Durakça ile Mariska'nın aşkı anlatılır. Mustafa Durakça, gayrimüslim olan Mariska ile evlenmek ister. Stefan bu evliliğe karşı çıksa da engelleyemez. Stefan gizliden, Sarı Sipahiler'e baskın vermeyi planlar ve Beganoğlu'yla anlaşır. Beganoğlu, Stefan'a ihanet edip, onu yalnız bırakır. Stefan, Mustafa Durakça'ya savaş meydanında mağlup olur. Duruma çok üzülür ve Beganoğluna beddua eder. Hafız Nuri, Stefan'ı üzülmemesi gerektiğini, elbet bir gün Beganoğlu'nun, yaratıcının gazabına uğrayacağını, hesabın olacağı ahiret gününü beklemesi gerektiğini vurguladıktan sonra "ölmeden evvel öl" (s.81) hadisini hatırlatır. Bu hadisi şerif romanın ilerleyen bölümlerinde Sarı Saltuk ile Zühre arasında da tekrar eder. (s.190)

Halikarnas Balıkcısı'nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Mahmut, denize veda ederek köylüsü Ayşe ile evlenir ve köye yerleşir. Mahmut, köyün imamı ile anlaşamaz. İmam sahtekâr bir tiptir, köylüleri sürekli kandırır. Evli olduğu halde karısını, kardeşi olarak tanıtır köyün zengin kızıyla evlenir. Mescidin kiblesini de yanlış yöne tayin eder.

Durumu fark eden köylüler hocayı uyarmak isteyince imam namazlarını Kâbe’de kılmış olduğunu hatırlatır. Köylüler imama saygıda kusur etmezler ve imamın her dediğini onaylarlar. İmam mescitte vaaz verirken peygamberimizin “Fukaralığımla iftihar ederim” (s.162) hadisi şerifine gönderme yaparak köylüyü etkiler.

3.1.2.7. Kutsal Kitap İnancı

3.1.2.7.1. Kuran-ı Kerim

Kur’an-ı Kerim, Hz. Muhammed’e vahiy yoluyla inmiş mukaddes bir kitaptır (Karaçam, 2012, 19). İncelediğimiz romanlardan on ikisinde Kur’an-ı Kerim bahsi geçmektedir. Kur’an-ı Kerim romanların olay akışında önem arz etmez. Fon olarak kullanılır.

İhsan Koza’nın *Senede Bir Gün* romanında Emin ile Nazlı nişanlı, birbirini seven iki çifttir. Nazlı güzelliğiyle Bulgar subayı Yüzbaşı Kiril’i etkiler. Nazlı, Kiril’e yüz vermez, onu görmemek için dışarı bile çıkmaz. Kiril, Nazlı’yı görmek ve elde etmek için önce Nazlı’nın ağabeyi Tosun’u daha sonra da nişanlısı Emin’i ortadan kaldırmayı düşünür. Emin, nişanlısı Nazlı’yı ve ailesini Bulgaristan’dan Türkiye’ye kaçırmayı planlar. Kaçış içinde bu konularda tecrübeli olan Salih Efendi’ye ulaşır. Salih Efendi, çantasının “içinde Kuranı Kerim, namaz kitapları” (s.48) olan esrarengiz bir adamdır.

Aka Gündüz’ün *Sansaros* eserinde başkahraman Sansaros, karakola düşer ve nezarete atılır. Bir yolunu bularak buradan kaçır. Kaçış sırasında bodrumda kimsesiz kız olan Emine’ye rastlar. Ona yardım etmek ister ve onu, birlikte kaldığı İlki Yenge’nin evinde ağırlamak ister. Emine, İlki Yenge’nin evine gelir. Sansaros ne olup bittiğini anlamak için Emine’ye: “Hele sen bir anlat. Ama dosdoğru. Tanrı’nın kitabından daha doğru” (s.28) der. Kutsal kitap Kuran-ı Kerim, Tanrı’nın sözleri olduğu için romanda doğruluğun karşılığı olarak kullanılır.

Muazzez Tahsin Berkand’ın *Nişan Yüzüğü* romanında Nevin ailesini kaybetmiş güzel bir kızdır ve annesinin dayısının hanımı olan Faika Hanım’ın yanında kalır. Faika Hanım, Nevin için çatı katını tahsis eder. Nevin romanın başında yengesinin kaldığı odayı tasvir ederken: “[...]Bu tespihi namaz kılarken kullanmaz. O, parlak yaldızlı Kuran-ı Kerim’le birlikte masanın sol çekmecesinde kilitlidir.” (s.8) ifadesini kullanır. Kuran ögesi sadece fon gereği romanda kullanılır. Olayların akışında bir önem arz etmez.

Reşat Nuri Güntekin’in *Miskinler Tekkesi* romanında kuran okumak eylemi birkaç yerde geçer. Romanda sahipsiz kalan aristokrat bir gencin dilencilğe nasıl başladığı ele alınır. Çocukluğundan beri hazır yemeye alışan kahraman anlatıcı, askerde sakatlanır ve memleketine gönderilir. Bu ağır yolculukta ilk kez dilenmeye mecbur kalan yazar anlatıcı bu işi ilerleyen yıllarda geliştirir. Meslek haline getirdiği

dilencilikten iyi para kazanır ve bir ayinde sahipsiz çocuk İsmail'e denk gelir. İsmail'e sahip çıkar ve evlatlık olarak yanına alır. İsmail'in her türlü ihtiyacıyla yakından ilgilenir. İsmail okumaya meraklı bir çocuktur ve çoğu geceler “Kuran mahfazası” (s.87) gibi duvarda asılı çantasından ders kitaplarını indirerek okur. Yazar anlatıcı İzmir'den İstanbul'a taşınır ve kışları soğuk olduğu için dairelerde, yazları da dışarıda, mezarlıklarda, dilenir. Mezarlıkları tasvir ederken, “Hafızların yanık yanık Kuran oku[dukalarını]” (s.125) söyler.

Yazar anlatıcının İzmir'deki maceralarının anlatıldığı bölümlerde Gani Dede'den bahsedilir. Gani Dede, kahraman anlatıcı için önemlidir. Kendisini yetiştirmiş hatta “Kuran tefsir eden” (s.150) bir insandır. Kahraman anlatıcı sokakta bulduğu küçük çocuk İsmail'e sahip çıkarak onu yatılı bölgeye verir. Evin dadısı konumundaki Mesule Bacı ise duruma karşı çıkarak İsmail'in yurda gitmesini istemez. Peşine düşmemesi için kahraman anlatıcı Mesule Bacı'ya “mushaf” (s.161) üzerine yemin ettirmek ister. Eserde kuran okumak ve kuran öğeleri canlı olarak kullanılmaz. Olayların akışı içerisinde fon olarak kullanılır.

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* romanında Turhan Tuna yurt dışında mimarlık eğitimini tamamlayıp ülkesine dönen milliyetçi bir gençtir. Dedelerinin Balkanlardan ne zaman geldiğini, nasıl Müslüman olduğunu anlatır. Turhan, dedelerini o kadar çok düşünür ki sonunda her gece rüyasında dedelerini görür. Dedesinde, dedesinin eski dini olan Hristiyanlığın etkilerinin kalıp kalmadığını merak eder. Bir gece uykusuna Müslüman olan Ahmet dedesi gelir ve İslam dinine olan aşkını görmez misin diye torununa kızar ve şu şiiri okur:

“Dinim, imanım
Kılıcım, Kuranım
Kıtmir, Cimecime
Hemcanım” (s.18).

Turhan eğitim hayatının ne zorlukla geçtiğini anlatır. Yurt dışında okuduğu yıllarda harçlıksız kaldığını, çeşitli işlerde çalıştığını ve amcasına “Kuran okuyarak” (s.23) kendini sofı gibi gösterip amcasından harçlık aldığını söyler. Turhan'ın, amcasının dini hassasiyetini kullanarak harçlık alabilmek için kuran okuması olumsuz din algısı gibi görünebilir. Turhan, bu işi mecburiyetten, parasızlıktan yapar. Turhan, Canzi adında genç bir kadına sevdalanır. Canzi de bu aşka kayıtsız kalmaz ve ikili yakınlaşır. Sohbet sırasında aynı sülaleden geldiklerini öğrenirler. Canzi, babasının anlattığı çok eskilerde yaşanmış bir hikâyeden bahseder. Bu hikâyedeki “mushafın” (s.41) evde halen muhafaza altında durduğunu söyler. Turhan, Canzi'yi aşırı kıskançlıklarıyla bezdirir. Canzi de aşklarına zarar gelmemesi için Turhan'a çeşitli öyküler yazar. Tarihi olaylara değinen bu öykülerden ilki Sarı Sipahiler'dir.

Sarı Sipahiler'de Mustafa Durakça gayrimüslim bir kız olan Mariska'ya gönlünü kaptırır ve onunla evlenmeyi düşünür. Halini büyüklere açınca olumlu yanıt alır. Veli

Koca, Mustafa'yı deneme amaçlı sevgisinin bedeli olarak ne yapacağını sorar. Mustafa, derin düşüncelere dalmış vaziyette duvardaki “Kuran’dan bir ayete” (s.70) gözlerini diker. Ayette cennet bahçelerinden akan sulardan bahsedilmektedir. Mustafa Durakça ve arkadaşları Ciğerdelen Kalesi’ni korumak, küffarla cenk etmek için hazırlık yapıp sefere çıkarlar. Avrupalı milletler hep birlikte Ciğerdelen’e saldırıp ele geçirmek isterlerse de karşılarında “Kuran’a el vurarak ant içmiş” (s.100) askerler görürler. Mustafa Durakça bu savaşta şehit olur ve konağa getirilir. Veli Koca, Mustafa’nın şehit olduğunu görünce büyük bir teslimiyet içinde Allah’a sığınır ve okunması için “Kuran” (s.101) hazırlatır. Kur’an-ı Kerim ögesi eserde gerçek manasıyla yerini alır. Romanda birkaç yerde geçen Kur’an-ı Kerim üzerinden din dili etkili kullanılmaya çalışılır.

Denizci olmak için kendince bedeller ödeyen Mahmut’un maceralarının anlatıldığı Halikarnas Balıkçısı’nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Mahmut, denize veda ederek köylüsü Ayşe ile evlenir ve köye yerleşir. Mahmut, köyün imamı ile anlaşamaz. İmam sahtekâr bir tiptir, köylüleri sürekli kandırır. Evli olduğu halde karısını, kardeşi olarak tanıtip köyün zengin kızıyla evlenir. Kendi arazisini köylüye mezarlık diye satar. İmam konuşmalarının arasına sürekli ayeti kerimeler katar. “Koca kitapta yazılı ne varsa, hepsini yerine getirmiş” (s.161) biridir. Köylü, böyle bir imamın her dediğine itimat eder. İmamın Kur’an-ı Kerim ve din üzerinden istediklerini yaptırması o dönemin insanların dine karşı ne kadar hassas davrandıklarını ortaya koyar.

Esat Mahmut Karakurd’un, *Sokaktan Gelen Kadın* romanında Kuran-ı Kerim’den gerçek anlamıyla söz edilir. Semra, paraları için kendinden yaşlı erkeklerle düşüp kalkan bayağı bir kadındır. Cemil de bu erkeklerden biridir. Hali vakti yerinde olan Cemil, Semra ile ilişki yaşar. İkili birlikte oldukları bir gün Semra, sarhoşluğun etkisiyle Cemil’den adı verilmeyen kitabın bir bölümünü okumasını ister. Kitabın bahsedilen bölümünde Cahiliye Dönemi şairlerinden İmruül Kays’ın ne kadar cazibeli erkek olduğu anlatılır. Cemil, bu bölümü okudukça Semra kendinden geçer. Kitabın bahsedilen bölümünde İmruül Kays’ın Kâbe duvarındaki asılı şiirlerinden söz edilir. “Allah’ın sesi, Kur’an namı altında yeryüzüne nail olunca” (s.3) bu şiirler Kâbe duvarlarından indirilir.

Halide Edip Adıvar’ın *Sonsuz Panayır* eseri farklı sınıflara ait insanların ilişkilerini ve kültürlerini irdeler. Ayşe Balkar ailesiyle yaşayan genç ama fakir bir kızdır. İmrendiği zengin insanların hayatına sahip olmak, onlarla aynı ortamlarda boy göstermek ister. Ayşe öğretmeni Ali Bey’in yardımlarıyla zengin bir ailenin kızlarına özel derse başlar. Ayşe, Bolluk ailesinin kızlarına edebiyat dersinin yanında dini dersler de vermeye çalışır. “Bir bölümde eski harfler ve Kur’an okumayı” (s.27) öğretir. Bolluk ailesi, zengin ailelerin çocuklarının kimliklerini kaybederek Hristiyan inancına kaydıklarını duyunca çocuklarına kendi dinlerini ve kültürlerini aşılama çalışır. Ayşe Balkar’ı sırf bu yüzden hoca olarak tutarlar. Çocuklar yabancı okula gittikleri için

Hristiyanlık öğretisine kapılıp da din değiştirme endişesi, aileyi yerli bir hoca tutmaya iter. Çocuklarına “Kur’an, ilmihal” (s.30) öğreterek onların İslam dininde kalmalarına destek olurlar. Eserde ailenin dini hassasiyeti üzerinden din dili etkili kullanılmaya çalışılır.

Vedat Tanca’nın, *Belki Bir Gün* eserinde Lemi ile Füsün birbirini seven iki çifttir. Füsün’un babası Ragıp Bey bu ilişkiye karşı çıkar. Lemi ayrılığın acısıyla İzmir’e dayısının yanına gider. Lemi’nin dayısının kızı Meliha, mizaç olarak şakacı biridir. Meliha geceleri ruh kılığına girerek insanlara “Ey kul! Nazil olan hangi kitaba iman etmiştin?” (s.144) sözleriyle şakalar yaparak onları korkutur. Kitaptan kastedilen Kuran-ı Kerim’dir.

Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın *Dirilen İskelet* eseri batıl inanç ve inanışlarla örülüdür. Tayfur ve Ferhat sürekli mezarlığa giden iki arkadaştır. Mezarlıkta olağanüstü varlıkların gezip dolaştıklarını fark ederler. Nihat, Feyzi, Sadi adında üç arkadaş da olanların doğru olup olmadığını merak edip mezarlığa giderler. Aynı varlıkları üç arkadaş da görür. Bir gün Nihat Bey’in kapısı çalar. Gelen kişi, mahalle camisinin müezzini olduğunu söyler. Nihat Bey ziyaretin nedenini sorunca müezzini, camiye ibadet için sadece iki kişinin gittiğini, “mukabele, aşır oku[duklarını]” (s.19) ancak şimdilerde tek kaldığını anlatır.

Kuşlu Adam olarak anılan başkişinin hayat öyküsü, Turan Aziz Beler’in *Tüylendi Ailesi* eserinde ele alınır. Başkişi hapishane arkadaşlarına hayatını anlatmaya başlar. Rizeli olan başkahraman, Fadime adında kıza âşık olur ve kıızı kaçıtır. Yolda saldırıya uğrarlar. Fadime vurulur. Başkişi yan köyden yardım getirmek için Fadime’yi olay yerinde bırakarak gider. Silah seslerini duyan başka insanlar olay yerine vardıklarında bir kadını kanlar içinde yerde bulurlar. Fadime etrafına toplananlara seslenir: “Bana Kur’an okuyun” (s.151). Orada bulunanlardan birisi Kur’an okumaya başlar. Fadime’nin ölüm anında kendisine Kur’an okunmasını istemesi din ve inanç algısını gösterir.

Suat Derviş’in *Fosforlu Cevriye* eseri hayat kadını olan Cevriye’nin bir idam mahkûmuna olan aşkını ve bu aşk bağlamında geçmişini düşünmesini ele alır. Cevriye alımlı, güzel bir hayat kadınıdır. Cevriye’ye, baygın olarak dışarda yattığı bir gün, adı verilmeyen idam mahkûmu bir adam yardım eder. Evine götürür ve Cevriye’yi iyileştirir. Cevriye, kendisine sırf iyilik amacıyla yardım eden bu adamdan etkilenir ve zamanla adama âşık olur. Sürekli adamın evine gidip gelmeye başlar. Cevriye, ölen arkadaşı için mevlit okutacağını, mevlit okutmanın ölümlerin ruhuna gideceğini söyler. İdam mahkûmu adam, bunları nereden öğrendiğini Cevriye’ye sorar. Cevriye, Kırk yamalı Hoca’dan öğrendiğini belirtir. Kırk Yamalı Hoca eski hafızlardandır. Cevriye, hocanın çok güzel “kuran okuduğunu” (s.151) anlatır.

3.1.2.7.1.1. Sure

İncelenen eserlerde kahramanların, ölen ya da ölmek üzere olan kişiler için genellikle sure okudukları görülür. Okunan surelerin çoğu Yasin suresidir. Kahramanlar korktuklarında psikolojik destek almak için yine Kur'an-ı Kerim'den bir sure okurlar.

Reşat Nuri'nin *Miskinler Tekkesi* romanında kahraman anlatıcı dilenci karakterindedir. Dilencilğe nasıl başladığını, başından geçenleri anlattıktan sonra dilencilik mesleğine dair bilgiler verir. Şahit olduğu cenaze merasimlerinden ayrıntılar sunar. Bu cenazelerinden birinde adamın biri durmadan feryat figan eder. Adamın yanındaki arkadaşları da “hep bir ağızdan Fatiha okur [...]” (s.136) gibi dudaklarını oynatırlar. Fatiha suresi gerçek anlamıyla romanda yerini alır.

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* romanında Turhan ile Canzi'nin ilişkileri ele alınır. Canzi, Turhan için muhtelif öyküler kaleme alır. Yazılan öykülerden ilki Sarı Sipahiler'dir. Mustafa Durakça yiğit, cesur bir askerdir. Mariska'yı kaçırarak nikâhına alır. Savaş zamanı da cepheden cepheye koşturur. Mustafa savaş meydanında ağır yaralanarak eve getirilir. Yakın dostu Hafız Nuri, Mustafa'nın başında “Sure-i Rahman'ı” (s.103) okur. Yedi Peçeli öyküsünde Sinan'ın hayatı anlatılır. Sinan, babaları gibi cengâver değildir, hareme düşkündür. Babasının arkadaşı ve kayınpederi Hafız Nuri'yi cenge gönderir. Hafız Nuri şehit düşer. Advîye Molla haberi alınca üzülmüş ve ölüye “Yasin” (s.140) okur.

Sinan, Hafız Nuri'nin kızı Zühre'ye göz koyar ve onunla evlenmek ister. Zühre de Sinan'dan hoşlanır ancak Zühre namazda “felak suresini okurken” (s.145) sürekli Sinan'ın silueti gözünün önünde canlanır. Yazar, Felak suresi üzerinden okuyucuya kötü şeylerin olacağını sezdirmeye çalışır. Yazar, Felak suresindeki “Yarattığın şeylerin şerrinden” (Kur'an- Kerim, 113/2) ayetine gönderme yapmak ister. İlerleyen bölümlerde bu “şer'in” Sinan olduğu ortaya çıkar. Sinan, Zühre için felakete sebep olacaktır. Zühre'nin, Felak suresini okuduğu zaman sürekli Sinan'ı gözünün önünde görmesi de bu nedenledir. Bu bölümde din dili güçlü ve canlı kullanılır. Öyküleri okuyan Turhan, yaptığı hataların farkına varır ve hastalanır. Canzi'nin eski eşi Haşmet sürekli başka insanlarla Turhan'a ziyaretçi gönderir. Amacı, Turhan'ın hasta olduğunu öğrenip öç almaktır. Turhan bu durumu metanetle karşılar. Aklına Hz. Muhammed'in hayatında yaşadığı zorluklar gelir. Allah'ın, peygamberini “Yasin suresinde” (s.254) teselli ettiğini temsil gösterir. Kendisine de güç vereceğini söyler. Turhan bu surelerin manasını düşündükçe kendinde kuvvet bulur ve iyileşir. Canzi ile mutluluğa kapı aralar. Yazar, kahramanı Turhan üzerinden din dilini etkili kullanır. Turhan, dini öğelerden güç alır ve hedeflerinden vazgeçmez. Dini öğelerden aldığı psikolojik destek ve inançla Turhan, sevdiği kadın Canzi'ye kavuşur.

İhsan Koza'nın *Senede Bir Gün* romanında Emin ile Nazlı'nın acı dolu aşk öyküleri ele alınır. Roman, Malatya'da bir bankada çalışan kişinin İstanbul'a yaptığı gezileri günlüğüne geçirmesiyle başlar. Bankacının, yazları gezintiye çıktığı Çamlıca

tepesindeki yaşlı kadın ve erkek dikkatini çeker. Yaşlı kadın (Nazlı) hayatlarını bankacıya olduğu gibi anlatmaya başlar. Yıllar önce Bulgaristan'ın Yanbolu kasabasında yaşayan bu aile Yüzbaşı Kiril'in zulmünden İstanbul'a kaçmak zorunda kalır. Nazlı güzel, genç bir kızdır. Ağabeyinin arkadaşı Emin'le aşk yaşarlar. Yüzbaşı Kiril, Nazlı'ya ulaşmak için önce ağabey Tosun'u öldürür. Emin, Salih Efendi ile anlaşarak aileyi Yanbolu'dan İstanbul'a taşımak ister. Emin, arkadaşı Tosun'un mezarını ziyarete gider, “son bir Fatiha” (s.54) okuduktan sonra buluşma yerine varır.

Genç bir adamın aşk maceralarının anlatıldığı günlükten yola çıkılarak yazılan Faik Ökte'nin *Bir Aşk Masalı* romanında Nail, hukuk eğitimi görmüş ve başından birçok aşk macerası geçirmiş biridir. Nail, tuttuğu günlüğe başından geçen olayları yazar. Okuyucu bu günlük üzerinden Nail'in yaşadıklarına müşahit olur. Nail, Fransa'ya felsefe eğitimi almak için gider. Nail yurda döndükten sonra Anadolu'nun muhtelif bölgelerinde görevlere gider. Bu yerlerden sonuncusu Erzincan'dır. Nail'in ölü bedenini bakkal Ali Efendi bulur. Nail'in ölümü üzerine tetkikat başlatılır. Nail'in ölmeden önce üzerinde beş yüz bin lira olduğu ancak cenaze günü yüz on bin lira çıktığı belirlenir. Parayı aldığını itiraf eden bakkal Ali Efendi kendini savunur: “Vallahi her gün beyin ruhuna Yasin-i Şerif okuyorum. Hakkını helal etsin diye” (s.222). Bakkal Ali Efendi affedilir.

Mahmut adlı başkişinin hayat öyküsünün anlatıldığı Halikarnas Balıkcısı'nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Mahmut, denizci olmak için yanıp tutuşan bir çocuktur. Denizci babası Süleyman Efendi ise oğlunun okuyup başka meslekle iştiğal etmesini ister. Bu nedenle de Mahmut'u mahalle mektebine gönderir. Mahalle mektebinde anlatılanlar Mahmut'un ilgisini cezbetmez. Yine de “Amme cüzünün bütünü ve Tebareke'nin yarısını” (s.48) ezberler.

Halide Edip Adivar'ın *Sonsuz Panayır* eseri farklı sınıflara ait insanların ilişkilerini ve kültürlerini irdeler. Ayşe Balkar ailesiyle yaşayan genç ama fakir bir kızdır. İmrendiği zengin insanların hayatına sahip olmak, onlarla aynı ortamlarda boy göstermek ister. Ayşe, öğretmeni Ali Bey'in yardımlarıyla zengin bir ailenin kızlarına özel derse başlar. Ayşe, Bolluk ailesinin kızlarına edebiyat dersinin yanında dini dersler de vermeye çalışır. “Bir bölümde eski harfler ve Kur'an okumayı ve namaz surelerini” (s.27) öğretir. Bolluk ailesi, zenginlerin çocuklarının kimliklerini kaybederek Hristiyan inancına kaydıklarını duyunca çocuklarına kendi dinlerini ve kültürlerini aşılamaya çalışır. Ayşe Balkar'ı sırf bu yüzden hoca olarak tutarlar.

Ayşe Balkar, iş adamı Safi-Türk'ten şirketinde çalışmak ve kızlarına özel hocalık yapmak için iş teklifi alır. Ayşe o gün eve geç kalır. Kızları eve gelmeyince Ayşe'nin ailesi telaşlanır. Bir kazaya mı karıştı, başına bir iş mi geldi diye merak ederler. Anne, Ayşe'nin sağ salim gelmesi için “İstanbul evliyasına Yasin adar” (s.158). Ayşe az sonra görünür ve reddedemeyeceği bir iş teklifi aldığını bu nedenle de geç kaldığını söyler. Ayşe sosyete çevresinde iyice tanınır. Emine Şaşırtmac'ın kızına da

ders vermeye başlar. Kız, eski harfleri öğrenmek ister. “Annem öldüğü zaman, kızının mutlak eski harflerle ruhuna Yasin okumasını ister” (s.201) diyerek ekleme yapar.

Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın *Dirilen İskelet* eseri batıl inanç ve inanışlarla örülüdür. Tayfur ve Ferhat sürekli mezarlığa giden iki arkadaştır. Mezarlıkta olağanüstü varlıkların gezip dolaştıklarını fark ederler. Nihat, Feyzi, Sadi adında üç arkadaş da olanların doğru olup olmadığını merak edip mezarlığa giderler. Aynı varlıkları üç arkadaş da görür. Bir gün Nihat Bey’in kapısı çalar. Gelen kişi mahalle camisinin müezzini olduğunu söyler. Nihat Bey, ziyaretin nedenini sorunca müezzin, camiye ibadet için sadece iki kişinin gittiğini, namaz kılıp sure okuduklarını ancak şimdilerde camide tek başına kaldığını belirterek sitem eder. (s.19) Tayfur, nikâhsız birlikte olduğu Nasıra adlı kadını bırakıp Banu ile evlenir. Banu, Tayfur’u Cevri Bey’le aldatır. İskelet tarafından Banu tuhaf biçimde öldürülür. Olaya şahit olan Cevri Bey delirerek “Pencereden bir yarasa uçtu. Babamın mezarını gördüm. Bir Yasin-i Şerif okudum” (s.250) şeklinde ifade verir.

Erken yaşta anne ve babasını kaybeden Gediz’in hayata tutunma çabasının ele alındığı bir romandır Mükerrrem Kamil Su’yun *İnandığım Allah* eseri. Ailesini kaybeden Gediz, ablası ve eniştesiyle birlikte yaşar. Edebiyat öğretmeni olur. Avukat Ekrem Sel ile tanışır ve kısa sürede evlenirler. Gediz ve Ekrem’in çocukları olmaz. Birkaç doktora tedavi için başvurulur. Bu tedaviler sonucunda Gediz’in anne olamayacağı ortaya çıkar. Ekrem, eşine sahip çıkıp destek olsa da Gediz, anne olamama duygusunu üzerinden atamaz ve boşanmak ister. Gediz boşandıktan sonra İstanbul’a yerleşir. Kendini yazmaya adar. Ekrem bu arada evlenir ve bu evlilikten çocukları olur. Yıllar sonra Ekrem Gediz’i bulur. Ekrem çocuklarının öldüğünü, kendisinin de kanser olduğunu söyler. Gediz, Ekrem’i tedavi ettirmek istese de Ekrem için vakit çok geçtir. Bir gece Ekrem öldüğünde Gediz’in yardımcısı Reşide Hanım “Yasin okumaya başla[r]” (s.163). Gediz, Ekrem’in ölümüne çok üzülür.

Kuşlu Adam olarak anılan başkişinin hayat öyküsü, Turan Aziz Beler’in *Tüylendi Ailesi* eserinde ele alınır. Başkişi hapishane arkadaşlarına hayatını anlatmaya başlar. Rizeli olan başkahraman, Fadime adında kıza âşık olur ve kızı kaçıır. Yolda saldırıya uğrarlar. Fadime vurulur. Başkişi yan köyden yardım getirmek için Fadime’yi olay yerinde bırakarak gider. Silah seslerini duyan başka insanlar olay yerine vardıklarında bir kadını kanlar içinde yerde bulurlar. Fadime etrafına toplananlardan kendisi için Kuran okunmasını ister. Köylülerden biri “içli içli Yasin-i şerif” (s.151) okumaya başlar.

Halide Nusret Zorlutuna’nın *Beyaz Selvi* eseri, Nadide adlı başkişinin aşk-ihanet-annelik üçgeninde sıkışmış hayatını ele alır. Nadide mutlu bir evlilik yaşarken Dünder adında eski tanıdığına rastlaması hayatını alt üst eder. Nadide’ye âşık olan Dünder, ona sahip olmak için delicesine mücadele verir. Nadide başlarda bu aşka kayıtsız kalsa da kocasının kendisini aldatması neticesinde Dünder’in aşkına cevap

verir. Dünder'a telgraf yazarak onunla olacağını belirtir. Dünder'ın dadısı, haberi Dünder'a verince Dünder sevinçten ne yapacağını şaşırır. Dünder'ın aklını oynattığını düşünerek “Ayetel Kürsi” (s.86) okumaya başlar.

3.1.2.7.1.2. Ayet

Reşat Nuri Güntekin'in *Miskinler Tekkesi* romanında sahipsiz kalan aristokrat bir gencin dilencilğe nasıl başladığı ele alınır. Başlarda güllük gülistanlık içinde yaşayan yazar anlatıcının dayısı siyasi olaylar nedeniyle sürgüne gönderilir. Sürgünle birlikte fakirleşen ve kimsesiz kalan yazar anlatıcı muhtelif işlerde çalışır. Zamanı gelince de askere gider. Askerde katır kazası sonucunda yaralanıp sakat kalarak memlekete gönderilir. Memlekete dönüş yolunda birçok macera yaşar. Dayak yer, soyulur, aç kalır. Çoğu zaman “Arapça ayetler, hadisler” (s.46) söylerken geçirdiği hummalı anları hatırladığını anlatır.

Memlekete hasta ve yaralı olarak dönen kahraman anlatıcı İzmir'de dilencilğe başlar. Öyle ki dilenmenin en püf noktalarına dahi vakıf olur. İyi bir dilenci olmasını sağlayan unsurlar olarak; ailesinden aldığı terbiyeyi ve eğitimi görür. Kendi görüşünü desteklemek için de peygamber sözü diye bahsettiği “Hiç bilenle bilmeyen müsavi olur mu?” (s.73) ayetini (Kuran-ı Kerim, 39/9) kanıt gösterir. Yazarın ayetten destek alarak fikrini kanıtlama yoluna gitmesi bu bölümde din dilinin etkili kullanıldığını gösterir.

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* romanında Turhan, Canzi adlı kadına âşık olur. İkili görüşmeye başlar ve ilişkileri devam eder. Turhan, Canzi'den ayrıldığı bir gün yolda gezinirken çevrenin etkisine girer. “Yaratanın: Ol! Buyruğu ile” (s.41) her şeyin vücuda geldiğini kavrar. Turhan'ın bahsettiği ayet Yasin suresinin 82. ayetidir (Kur'an-ı Kerim, 36/82). Yine Canzi'den ayrı kaldığı günler düşüncelere dalan Turhan, dedelerinden kalma duvardaki kılıcı eline alır. Kılıcın üzerinde: Tevbe suresinin (Kur'an-ı Kerim, 9/38) “Ey iman edenler! Size Hak yolunda savaşa çıkın! Buyrulduğu zaman neden gevşeyip ağırllaşıyorsunuz? Bilesiniz ki [...]” (s.114) ayeti yazılıdır. Turhan bu ayeti kendisi için bir uyarı olarak görür ve memleketini ileriye taşımak için kalem kâğıda sarılır. Ayetin, kahraman üzerinde bu denli etkili olması din dilinin yazar tarafından etkili kullanıldığını gösterir.

Turhan, Canzi'yi aşırı kıskançlıklarıyla bezdirir. Canzi de aşklarına zarar gelmemesi için Turhan'a çeşitli öyküler yazar. Tarihi olaylara değinen bu öykülerden ilki Sarı Sipahiler'dir. Sarı Sipahiler'de Mustafa Durakça gayrimüslim bir kız olan Mariska'ya gönlünü kaptırır ve evlenmeyi düşünür. Halini büyüklere açınca olumlu yanıt alır. Veli Koca, Mustafa'yı deneme amaçlı sevgisinin bedeli olarak ne yapacağını sorar. Mustafa, derin düşüncelere dalmış vaziyette duvardaki “Kurandan bir ayete” (s.70) gözlerini diker. Ayette cennet bahçelerinden akan sulardan bahsedilmektedir. (Kur'an-ı Kerim, 2/25)

Mustafa Durakça Mariska ile evlenir. Mariska'nın arkasından gelen Stefan ile mücadele eder. Stefan yaşadıklarının etkisiyle Müslüman olmaya karar verir. Fikrini beyan edince Hafız Nuri ile Stefan arasında hararetli bir tartışma başlar. Yunan felsefesinden “ayetler[e], hadisler[e]” (s.84) varıncaya kadar her şey konuşulur. Mustafa Durakça ve arkadaşları Ciğerdelen Kalesi'ni korumak, küffarla cenk etmek için hazırlık yapıp sefere çıkarlar. Avrupalı milletler hep birlikte Ciğerdelen'e saldırıp ele geçirmek isterlerse de karşılarında kararlı bir ordu görürler. Beylerin zırhlarında “ayetler” (s.100) yazılıdır.

Turhan'ın okuduğu Yedi Peçeli öyküsünde Hafız Nuri, kızı Zühre'yi Sinan'dan her zaman uzak tutmak ister ancak ölümü üzerine Sinan Zühre ile evlenir. Sinan, Zühre'ye kötü davranır, onu horlar ve ondan ayrılmak ister. Zühre, Sinan'dan ayrılmak istemese de Sinan, Zühre'yi boşar. Yeniden evlenen Sinan, Zühre'nin peşini bırakmaz ve onunla gizliden gizliye görüşür. Bu görüşmelerinde Zühre birçok kez hamile kalır. Sinan, Zühre'yi sadece cinsel obje olarak görür, ona güzel sözler sarf etmez. Zühre, Sinan'dan güzel sözler işitmeyi bekler ancak bu beklentisi gerçekleşmez. Yıllar sonra Sinan yaptığı hataların farkına varır. Ataları gibi cenk etmeye karar verir. Dedelerinin zırhını giyer. Zırhta “Hak yolunda savaşmazsanız Tanrı size elemli azaplar çektirir, yerinizi başka bir kavme verir.” (s.212) ayeti yazılıdır. Sinan, ayetin de tesiriyle atını küffarın üzerine sürer.

Turhan kendisi için yazılan öyküleri okuduktan sonra iç çatışma yaşar. Canzi'den ayrılmak kendisine zor gelir. Canzi'ye haksızlık ettiğini düşünür ve dışarıya hava almaya çıkar. Gezinti sırasında cami avlusunda Ashab-ı Kehf'in kitabelerini görür. Çocuklara kitabede yazanları okuyup tercüme eder. Ayette “Temiz yürekli insanlara kâfur gibi ferahlatıcı kâseler sunulmuştur” (s.229) yazmaktadır. Bahsedilen ayet İnsan suresinin beşinci ve altıncı ayetleridir. (Kur'an-ı Kerim, 76/5-6) Bu ayet Turhan'ın iç çatışmaya girmesine ve Canzi ile yeniden bir araya gelmesine yardımcı olur. Din dili yazar tarafından bu bölümde etkili kullanılır. Ayetler, romanda kahramanların hayatına etki edecek biçimde sunulur. Olayı açıklayan veya olayı aydınlatan ayetler bilinçli olarak kullanılır. Safiye Erol eserinde mistik öğelerden yararlanarak din dilini etkili kullanır. Semra Noyan (2016) yaptığı çalışmada bu konuyu ayrıntılı olarak ele alır.

Sadi Günel'in *Onun Sesi* romanında adı verilmeyen başkişi elinde diplomalarla iş arayan bir sanatçıdır. Anadolu'nun muhtelif bölgelerinde çalışır. Sanatçı kişiliği nedeniyle birçok kadınla ilişki yaşar. Kendisini seven komşu kızı Sabiha'ya yüz vermediği için iftiraya uğrar. Sabiha lise çağlarında anlatıcının kendisini kirlettiğini söyler. Anlatıcının bazı arkadaşları da Sabiha'ya destek çıkarlar. Tetkik sonucunda başkişinin suçsuz olduğu anlaşılınca başkişi “Vemen yamel miskale zerretin hayren yerah. Vemen yamel miskale zerretin şerren yerah!” (Kur'an-ı Kerim, 99/7-8) ayetini söyleyerek yapılan kötülüklerin karşılıksız kalmadığını vurgular (s.225).

Tarihi deniz romanı olan Kadircan Kafı'nın *Korsan Yuvası* eserinde köyü korsanlar basar. Petronas, köyde altın olduğunu ileri sürerek korsanları getirir de köyde altın olmadığı anlaşılır. Korsanlar elleri boş dönmek için köylülerden belirli miktar para ister. Korsanların istediği para gelince de korsanlar sözünde durarak köylülere dokunmadan giderler ancak o kargaşada bir köylü öldürülür. İmam Abdullah “İnna lillahir ve inna ileyhi raciun!” (Kur'an-ı Kerim, 2/156) diyerek mevtanın ağabeyine teselli verir (s.24). Eserde ayet unsuru fon olarak kullanılır. Romanın olay akışında önem arz etmez.

Denizci olmak için kendince bedeller ödeyen Mahmut'un maceralarının anlatıldığı Halikarnas Balıkcısı'nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Mahmut, denize veda ederek köylüsü Ayşe ile evlenir ve köye yerleşir. Mahmut, köyün imamı ile anlaşamaz. İmam sahtekâr bir tiptir, köylüleri sürekli kandırır. Evli olduğu halde karısını kardeşi olarak tanıtip köyün zengin kızıyla evlenir. Kendi arazisini köylüye mezarlık diye satar. İmam konuşmalarının arasına sürekli “ayeti kerimeler” (s.161) katar. Köylü böyle bir imamın her dediğine itimat eder.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Dirilen İskelet* eseri batıl inanç ve inanışlarla örülüdür. Tayfur ve Ferhat sürekli mezarlığa giden iki arkadaştır. Mezarlıkta olağanüstü varlıkların gezip dolaştıklarını fark ederler. Nihat, Feyzi, Sadi adında üç arkadaşta olanların doğru olup olmadığını merak edip mezarlığa giderler. Aynı varlıkları üç arkadaş da görür. Nihat Bey ve arkadaşları mezarlıktaki varlıkların ne olduklarını araştırmaya başlarlar. Mezarlığın içinde bulunan yaşlı bir kadının evine giderek malumat alırlar. Yaşlı kadın geceleri mezarlıkta keçilerin otlandığını, “taşların üzerinde yazılar, ayetler” (s.111) olduğunu, keçi sahibinin günaha girdiğini anlatır. Mezarlıkta gece dolaşan hayalet sanılan varlıkların başlarına bez geçirilmiş keçiler olduğu ortaya çıkar.

Halide Nusret Zorlutuna'nın *Beyaz Selvi* eseri, Nadide adlı başkişinin aşk-ihanet-annelik üçgeninde sıkışmış hayatını ele alır. Nadide mutlu bir evlilik yaşarken Dünder adında eski tanıdığına rastlaması hayatını alt üst eder. Nadide'ye âşık olan Dünder, ona sahip olmak için delicesine mücadele verir. Nadide başlarda bu aşka kayıtsız kalsa da kocası Hamit'in, kendisini aldatması neticesinde Dünder'in aşkına cevap verir. Bu sırada Nadide'nin oğlu Çelik hastalanır ve ateşli hastalık geçirir. Hamit çocuğunun başına gelerek üzülmeye Nadide, kocasına aşığının yanına gitmesini söyler ve Hamit'i evden kovar. Hamit, “İnnallahe meassabirin!” (Kur'an-ı Kerim, 2/153) diyerek odadan çıkar (s.98).

3.1.2.7.1.3. Salat-u Selam/ Tekbir/ Besmele/ Kelime-i Tevhit

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* eserinde Turhan, Canzi adında genç bir kadına sevdalanır. Turhan, Canzi'yi aşırı kıskançlıklarıyla bezdirir. Canzi de aşklarına zarar gelmemesi için Turhan'a çeşitli öyküler yazar. Tarihi olaylara değinen bu öykülerden

ilki Sarı Sipahiler'dir. Mustafa Durakça ve arkadaşları Ciğerdelen Kalesi'ni korumak, küffarla cenk etmek için hazırlık yapıp sefere çıkarlar. Avrupalı milletler hep birlikte Ciğerdelen'e saldırıp ele geçirmek isterler ancak karşılarında kararlı askerler görürler. Mustafa Durakça bu savaşta şehit olur ve konağa getirilir. Veli Koca, Mustafa'nın şehit olduğunu görünce büyük bir teslimiyet içinde Allah'a sığınır ve "tekbirle tespihe" (s.101) sarılır. Turhan'a yazılan ikinci öykü olan Yedi Peçeli'de Mustafa Durakça'nın oğlu Sinan'ın hayatı anlatılır. Sinan, Zühre'yle nikâhlanır. Maddi durumu kötüye gidince de Zühre'yi boşayarak başka bir kadınla evlenir. Zühre bu boşanma olayına çok üzülür. Konağın kullanılmayan bir odasına kaçarak "tekbir getirir" (s.149) ve yaratıcıya dua eder. Sinan, yaptığı hataların farkına geç de olsa varır. Babalarına yaraşır bir evlat olmak için Ciğerdelen'i savunmaya "tekbir" (s.223) getirerek gider ve şehit düşer.

Reşat Nuri Güntekin'in yazar anlatıcı olarak bir dilencinin ağzından anlattığı romanı *Miskinler Tekkesi*'nde soylu ve zengin bir aileye mensup olan kahraman anlatıcının ailesi meşrutiyetin ilanıyla dağılır. Fakirleşen ve kimsesiz kalan yazar anlatıcı çaresizlikten dilenmeye başlar ve bunu meslek haline getirir. İzmir'deki komşularından Damacı Hacı adında yaşlı bir adamdan bahsederken onun Ramazan gecesi sahura doğru rahmeti rahmana kavuştuğuna değinir. Meydanı insanlar doldurur ve Kadir gecesi olduğu için gramofon çalmaz. Vakit ilerleyince de ölen Hacı'yı sarığıyla, cübbesiyle karşılarında görürler. Bunun üzerine insanlar "Salat-u selam" (s.55) okumaya başlarlar.

Denizci olmak için kendince bedeller ödeyen Mahmut'un maceralarının anlatıldığı Halikarnas Balıkcısı'nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Mahmut, babası gibi denizci olmak istese de babası Süleyman Efendi denizciliğin zor yanını bildiği için Mahmut'u denizden uzat tutmaya çalışır. Mahmut her şeye rağmen deniz tutkusuna yenik düşerek denizci olmaya çalışır. Mahmut komşuları Ateşoğlu ile balık tutmaya denize açılır. Denize oltalar atılır ve bir süre beklenir. Ateşoğlu oltaları çekerken, "Bismillah deyip" (s.61) nasibini yoklar. Mahmut amcasının gemisine tayfa olarak yazılır. Denizde şiddetli bir fırtına çıkar. Herkes korkudan ne yapacağını şaşırır. Bazıları "tekbir getirir" (s.90). Fırtına kısa süre sonra durur.

Ilgaz Vahap Nevruzhan'ın *Süyüm Bike* romanında Yusuf Mirza'ya bir elçi gelerek Kazan Hanı Can Ali Han'ın Sevim Bike'ye talip olduğunu söyler. Yusuf Mirza duruma çok şaşırır. Elçiye, bu tekliften memnun olduğunu dile getirir. Yusuf Mirza durumu kızı Sevim'e anlatır. Sevim, gönlünde başka birisinin olduğunu söylese de babası Sevim'i vatanın geleceği için bu evliliğin gerçekleşmesi gerektiğine ikna eder. Sevim'in gelin gittiği anda müezzın ezan okumaya başlar. Sevim'in kulağına çalınan son ses "Allahü ekber, Allahü ekber!" (s.43) tekbiri olur.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Dirilen İskelet* eserinde bir gün Nihat Bey'in kapısı çalar. Gelen kişi mahalle caminin müezzini olduğunu söyler. Nihat Bey ziyaretin nedenini sorunca müezzın, komşusu Tayfur Bey'in evinin damından çeşitli aletlerle

göğü dikizlediğini, olağan dışı varlıklarla irtibat kurmaya çalıştığını söyleyerek şikâyet eder. Nihat Bey, yapılan faaliyetlerin bilimsel olduğunu söyleyince müezzin kabul etmez. Allah'a ulaşma yolunun "Tanrı adını anma ile lailahe illallah diye[rek]" (s.21) gerçekleştirebileceğini anlatır. Mezarlıkta olağanüstü varlıkların gezip dolaştıkları söylentisi çıkar. Tayfur'la arkadaşı Ferhat, mezarlığı gezince olağanüstü varlıklar görürler. Bunların ne olduğunu araştırmak için de mezarlıkta inceleme yaparlar. Bir çobana rastlarlar ve aralarında konuşma başlar. Çoban, mezarda birçok mübarek kişinin yattığını söyler. Tayfur, önemli gecelerde mezarlıkta hareketlilik olup olmadığını sorar. Çoban bazı geceler mezarlıktan ilahiler duyduklarını anlatır. Tayfur, mezarda yatanların kalkıp oyun oynadıklarını söyleyince çoban korkarak besmele çeker. (s.84)

Turan Aziz Beler'in *Tüylendi Ailesi* eserinde hapishaneye düşen yazar farklı kişilerin hayat öykülerinden bahseder. Kuşlu Adam'ın acı dolu hikâyesini anlattıktan sonra hapishanede mevlit okuyan bir başka kişinin hayatını dinlemeye başlar. Olayı anlatmaya başlayan delikanlı, köylerine bir gün güzel bir kızın geldiğini ve delikanlının kendisine selam vererek elini uzattığını belirtir. Delikanlı, kızın erkeklerle el sıkıştığını görünce kızın bu hareketini garipse. Zamanla kıza âşık olur. Kız için "Bismillah" (s.185) diyerek yola revan olur.

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* eserinde Turhan, eğitim hayatının ne zorlukla geçtiğini anlatır. Yurt dışında okuduğu yıllarda harçlıksız kaldığını, çeşitli işlerde çalıştığını hatta yabancı kadınlara arkadaşlık bile ettiğini söyler. Bu kadınlardan biriyle yemek yerken ecnebi kadının garsonlara ne kadar saygısız davrandığına şahit olur ve ülkesindeki "besmeleyle soğan salatasına banan" (s.24) insanları mukayese eder. Turhan, yurda dönünce Canzi adında genç bir kadına sevdalanır. Turhan, Canzi'yi aşırı kıskançlıklarıyla bezdirir. Canzi de aşklarına zarar gelmemesi için Turhan'a çeşitli öyküler yazar. Tarihi olaylara değinen bu öykülerden ilki Sarı Sipahiler'dir. Öyküde Mustafa Durakça'nın Mariska'yı kaçırmış ve onunla evliliği anlatılır. Mariska ile Mustafa'nın evlendiği gün evde şenlik verilir. Baklavalara "besmele" (s.87) çekilerek kesilir.

Cangüzel ile Mustafa'nın bir oğlu olur. Hafız Nuri, bebeğin kulağına Sinan adını ezan okuyarak fısıldar. Lohusa yatağında yatan Cangüzel, oğlu Sinan'ı kucağına alınca "Bismillah! Ya gazi, ya şehit!" (s.95) diyerek sevinçle haykırır. Sinan büyüyünce Zühre ile evlenir. Babası gibi cengâver olmayan Sinan, kadınlara düşkündür. Bir müddet sonra Zühre'yi boşar. Zühre yarı deli yarı akıllı yaşamaya başlar. Yaşlı bir adamla nikâhlanır. Oğlu Nuri'nin hasretiyle ne yapacağını bilemez. Yaptığı şeyleri unuttur. Yeni kaldırdığı sofrayı az sonra yeniden "besmele" (s.160) çekerek kurmaya çalışır. Turhan kendisi için yazılan öyküleri okuduktan sonra iç çatışma yaşar. Canzi'den ayrılmak kendisine zor gelir. Canzi'ye haksızlık ettiğini düşünür ve dışarı hava almaya çıkar. Gezinti sırasında cami avlusunda Ashab-ı Kehf'in kitabelerini görür. Üzerinde Arapça bir şeyler yazıyordur ama Turhan sadece "besmeleyi" (s.229) okuyabilir.

3.1.3. İbadetler

3.1.3.1. Namaz

İslam dininde tevhit inancından sonra ikinci sırada namaz emri gelmektedir. Namaz ibadeti günde beş defa yüce yaratıcıyı anma ve ona şükür sunma eylemidir (Yıldız, 2010, 19). İncelediğimiz romanların yarıya yakınında namaz ve namaz ile ilgili unsurlara yer verilir. Namaz ve namaz unsurları genellikle eserlerde fon olarak kullanılır. Romanın olay örgüsüne etki etmez.

Kemal Samancıgil'in *Mezarın Kızı* eserinde yazar, olayların hangi zaman diliminde geçtiğini vurgulamak için namaz vakitlerinden bahseder. Romanın kahramanlarından İnci'yi kaçırmak isteyen gençler, harekete geçmek için gece olmasını bekler. "Gece epey ilerlemişti; yani yatsının okunma zamanı gelmişti" (s.8). Vakit geldiğinde de gençler, planlarını gerçekleştirmek için köylülerin camiye namaz kılmaya gitmelerini gözler: "Nasıl mı? Baya ineriz. Budala şimdi herkes, camiye namaza girecek" (s.9). İnci'nin kaçırıldığını öğrenen köylüler şaşırarak: "Nasıl oldu, köyümüzün gülü, şöhreti nasıl götürüldü, bilmiyoruz; anlayamadık! Herhalde namazda bulunduğumuz vakit olmuş!" (s.18) sözleriyle yakınır. Romanın ilerleyen bölümlerinde İnci, Selanik'ten İstanbul'a gelir. Bir gezintide Adnan Bey ve Mahmude Hanım ile aralarında konuşurlar. Adnan Bey İnci'ye, Yıldız Cami'yi anlatır: "Evet selamlık resm-i âlisi denen tören yapılır. Kısacası padişah araba ile camiye gider, Cuma namazını kılar, döner. Alay onu korumak için icat edilmiş bir muhafız kalesidir" (s.74). Yazar, cuma namazı üzerinden II. Abdülhamit'in gösterişli, görkemli ve korumalı hayatı olduğunu söyleyerek eleştirir.

Aka Gündüz'ün *Sansaros* romanının başkahramanı Sansaros, maceralarını anlatırken yoksulluktan ve sahipsizlikten dolayı camiden ayakkabı çalmaya gittiğinde akşam namazını kılmak için gelen insanları beklediğini anlatır: "Pabuçlarım eskimişti. Anlayacağın, Tanrı'nın daltaban diye tanıttığı pabuçlara kalmıştım. Pabuçsuz gezene, polis, serseri diyor ya. Serserilikten kurtulmak için pabuç bulmalı dedim. Gittim, Zincirli Camii'ne, akşam namazına gelenleri kolladım" (s.8). Romanın ilerleyen bölümlerinde Sansaros, karakola düşer ve nezarete atılır. Bir yolunu bularak buradan kaçır. Kaçış sırasında bodrumda kimsesiz kız olan Emine'ye rastlar. Ona yardım etmek isteyerek birlikte kaldığı İlki Yenge'nin evine götürür. Bir gece Sansaros, İlki Yenge'nin evine gelir. İlki Yenge kapıyı açtıktan sonra, "Ocağın kenarına koyduğu güğümün buzu çözülünce abdest alıp sabah namazını kılar" (s.26).

Sansaros tüm olan biteni kadına anlatır. Sansaros, ailesiz kalınca yetimhaneye verilir. Yetimhane müdürü ve mubassır tarafından sürekli dövüldüğü için yetimhaneden sürekli kaçır. Bu kaçışlarından birinde Nuri Efendi adlı iyi bir adamın yanına sığınır. Nuri Efendi, mubassırı eskiden beri tanımaktadır ve olaylardan habersiz mubassırı eve davet etmek ister. Bunu duyan Sansaros, evi terk etme düşüncesiyle gece olmasını

bekler. “Nuri Efendi, akşam namazını kıldı. Yüz dirhem rakısını içti. Yemeğini yedi. Yatsıyı kılarken karısı bir güğüm su ısıttı. Birer gusül abdesti aldılar ve uyudular.” (s.135) Yazar, namaz vakitlerini, romanda zaman dilimini belirtmek için kullanır.

Muazzez Tahsin Berkand’ın *Nişan Yüzüğü* romanında Nevin ailesini kaybetmiş güzel bir kızıdır. Annesinin dayısının hanımı olan Faika Hanım’ın yanında kalır. Faika Hanım, Nevin için çatı katını tahsis eder. Nevin romanın başında yengesinin kaldığı odayı tasvir ederken: “Defterlerin sol tarafında uzun bir tespih durur. Yengem onu bir oyuncak gibi elinden eksik etmez ve püskülüyle sevgili kedisini eğlendirir. Bu tespihi namaz kılarken kullanmaz” (s.8) cümleleriyle namaz kılma eyleminden bahseder. Romanın içerisinde namaz ögesi sadece fon olarak bir yerde geçer.

Reşat Nuri Güntekin’in *Miskinler Tekkesi* romanında bir dilencinin gözünden hayatın zorluğu ve insanların ilişkileri anlatılır. Soylu bir aileden gelen yazar anlatıcı çocukluğunu refah ve huzur içinde geçirir. Ergenlik dönemine geldiği zaman kendisine uygun helal süt emmiş bir kız bulmanın hayalini kurar. Evlerinde bir Ramazan akşamı, iftar sofrasında otururken Edirnekapi taraflarında yangın çıktığı haberini alırlar. Dönemin tulumba teşkilatı yangına müdahale için yola koyulur. Yemekten sonra evin erkekleri “teravih” (s.14) namazını kılmak için camiye giderler. Meşrutiyetin ilanı ile ailenin büyükleri sürgüne gönderilir ve aile dağılır. Kahraman anlatıcı çaresizlikten dilenmeye başlar ve bunu meslek haline getirir. İzmir’deki komşularından Damacı Hacı adında yaşlı bir adam Ramazan gecesini rahmeti rahmana kavuşur. Cenaze merasimi biter ve “teravihten sonra” (s.55) meydanı insanlar doldurur.

Yazar anlatıcı romana felsefik boyut katarak insanın var oluşu ile ilgili yargılarda bulunur. Bir çocuğun küçükken nasıl karaktere sahipse büyüdüğü zaman yine aynı karakterde olacağını ama aradaki yıllarda geçişler yaşayabileceğini vurgular. Bunu örneklemek için de yedi yaşında babasının dizinin dibinde “namaz kılan” (s.11) bir çocuğun yirmi yedisinde cennet ve cehennemden gülerek söz edeceğini vurgular. Dilencilik yapmaya mecbur kalan yazar anlatıcı bu işe ciddi anlamda ilk kez İzmir’de Eşrefpaşa Cami’nde başlar. Cemaatin “namazdan çık[tıkları]” (s.49) vakit yaşlı bir kadının eline para vermeleri, kahraman anlatıcıda dilencilik fikrini iyice tetikler.

Safiye Erol’un *Ciğerdelen* eserinde Turhan, yurda dönünce Canzi adında genç bir kadına sevdalanır. Turhan, Canzi’yi aşırı kıskançlıklarıyla bezdirir. Canzi de aşklarına zarar gelmemesi için Turhan’a çeşitli öyküler yazar. Tarihi olaylara değinen bu öykülerden ilki Sarı Sipahiler’dir. Öyküde Mustafa Durakça’nın Mariska’yı kaçırışı ve onunla evliliği anlatılır. Mustafa Durakça güne başlarken konağın imamı “sabah namazını” (s.62) kıldırır. Mariska ile Mustafa’nın evlendiği gün evde şenlik verilir. Nikâhtan sonra Cangüzel adını alan Mariska, Arife günü erkenden kalkar, “namazdan sonra” (s.87) kaynanasına yardım eder. Kaynana Sümbül Hanım düğünden sonra “ikinci vakti” (s.89) evdeki tüm kadınları etrafına toplayarak konuşur. Cangüzel ile

Mustafa'nın bir oğlu olur. Hafız Nuri adını Sinan olarak kulağına ezanla fısıldar. Sonra da “Üç namaz vakti beklenerek oğlan şekerli su ve zemzem” (s.95) ile avutulur.

Turhan için yazılan öykülerden biri olan Yedi Peçeli'de güzel Zühre'nin acı dolu hayatı anlatılır. Zühre genç yaşta Sinan tarafından dul bırakılır ve yine genç yaşta oğlunu şehit verir. Sinan'ı çok seven Zühre, “namazda” (s.145) sureleri okurken Sinan'ın cismini görür. Durumu büyüklere anlatsa da tam bir mana çıkaramaz. Sinan, Zühre'yi boşadıktan sonra Zühre yaşlı bir adamla evlenir. Sinan'a olan sevgisinden yaşlı adama yaklaşamaz ve Sinan'ın hasretiyle acı çeker. Bir gün kendine kızar ve “abdest al, namaz kıl” (s.177) diyerek hayata sarılmasını kendine öğütler. Olayların akışında etkili değildir. Öyküleri okuyan Turhan iç çatışma yaşar ve Canzi'ye haksızlık yaptığını düşünür. Akliselim olduğu bir gün dışarı çıkararak gezmeye başlar. Atalarını, dedelerini düşünürken türkü diline dolanır. Türkü, “sabah namazında geçtim koruyu” (s.228) cümlesiyle başlar. İç çatışma sonucunda Turhan tekrardan Canzi'ye gider ve af diler. İkili evlenme kararı alarak mutluluğa kapı aralar. Eserde namaz ögesi fon olarak yerini alır.

İhsan Koza'nın *Senede Bir Gün* romanında Emin ile Nazlı nişanlı, birbirini seven iki çifttir. Nazlı güzelliğiyle Bulgar subayı Yüzbaşı Kiril'i etkiler. Nazlı, Kiril'e yüz vermez, onu görmemek için dışarı bile çıkmaz. Kiril, Nazlı'yı görmek ve elde etmek için önce Nazlı'nın ağabeyi Tosun'u daha sonra da nişanlısı Emin'i ortadan kaldırmayı düşünür. Kiril, tayininin çıktığı haberini kasabada yayar, bayrama kadar da ortalıkta görünmez. Nazlı'nın eğlenceli bayram günü sokağa çıkacağını düşünür. İnsanlar “namazdan sonra” (s.27) büyükleri ziyaret eder ve meydanları doldurmaya başlar. Emin, nişanlısı Nazlı'yı ve ailesini Bulgaristan'dan Türkiye'ye kaçırmayı planlar. Kaçış içinde bu konularda tecrübeli olan Salih Efendi'ye ulaşır. Salih Efendi, çantasının “içinde Kuranı Kerim, namaz kitapları” (s.48) olan esrarengiz bir adamdır.

Sadi Günel'in *Onun Sesi* romanında başkişi, arkadaşının tavsiyesiyle zengin bir ailenin çocuğuna ders vermeye köşke gider. Köşke giden anlatıcı gençlik aşkı yaşadığı Münevver'le karşılaşır. Münevver'in on dokuz yaşındaki üvey kızı Celadet'e ders vereceğini öğrenir. Başkişi bu çevre sayesinde her türlü ortamı görür. Kumar masasında bir kişi dikkatini çeker. Bu kişi; “namaz ve orucunu bırakmayacak kadar geleneklerine bağlı” (s.140) olan genç bir tazedir. Başkişi bu gencin durumuna çok üzülür.

Vedat Tanca, *Belki Bir Gün* eserinde Lemi kardeşinin evlilik yıl dönümünde hediye almak için sandal bedestenine gider. Lemi kardeşi ve eniştesine seccade almayı planlar. Müzayedede yaşlı bir kadın ile çocukla tanışır. Yaşlı kadın müzayedede ailesinden yadigâr küpelerini satılığa çıkarır. Küpeyi yaşlı bir adam alır. Akşam yatsı ezanı okunurken kapı çalınır. Yaşlı kadın kapıyı açtığı anda zarfın içinde sattığı küpeleri görür. Yaşlı kadın “beş vakit namazını terk etmediği için” (s.42) Allah'ın Hızır aracılığıyla kendisine yardım gönderdiğini düşünür.

Namaz ögesi Ilgaz Vahap Nevruzhan'ın *Süyüm Bike* eserinde sadece bir yerde geçer. Sefa Giray, atından düşerek ölür. Sefa Giray'ın ölümü üzerine Kazan şehri kaynamaya başlar. Rus Çarı, Kazan'ı yıkıp yakacağını ve Sevim'i de esir alacağını belirtir. Rus elçisi gelerek Sevim Bike'nin teslim olması halinde Kazan şehrine dokunulmayacağını söyler. Sevim Bike de teklifi kabul edeceğini elçiye bildirir. Sevim Bike Kazan'dan ayrılmadan önce kendi yaptırdığı mescitte “namaz kıl[arak]” (s.135) ülkenin akıbeti için dualar eder.

Tarihi deniz romanı olan Kadircan Kafilı'nın *Korsan Yuvası* eseri olayların cereyan etmeye başladığı köyün tasvir edilişiyle başlar. Ovacık Köyü, farklı dinlere inanan insanlarla doludur. Kimse kimsenin inancına karışmaz. Köyde Müslümanlar ile Hristiyanlar özgürce ibadetlerini gerçekleştirirler. Camide “namaz henüz bitmişken” (s.5) korsanlar köye baskın yaparak camiye girerler. Korsanların reisi, yanındaki Yahudi'ye benzeyen adama seslenerek köydeki insanların ne kadar düka edeceğini sorar. Adam fiyatı söyler. Reis, köylülerin bu para karşılığında hayatta kalacağını bildirir. Korsanların istediği para gelince de korsanlar sözünde durarak köylülere dokunmadan giderler. Bir süre sonra sipahi beyi, vergileri toplamak için köye gelir. Köylüler camiye toplanır. Cami “o sabah bayram namazlarından daha” (s.31) kalabalıktır.

Romanın sonlarında Fatih Sultan Mehmet, Akdeniz'de hâkimiyet sağlamak amacıyla çoğu yere fetihler düzenler, çıkarmalar yapar. Papa, durum üzerine Avrupa'nın her bir yanına elçiler göndererek haçlı ordusu toplamak ister. Cin Ali bu fırsatı değerlendirerek korsanlardan intikam almayı düşünür. Reisten izin alarak Fatih Sultan Mehmet'i öldürmek için hazırlık yapmak ister. Reis, Cin Ali'ye izin verir. Cin Ali'nin amacı adadan ayrılıp Türk askerlerine malumat vermektir. Türk askerlerine bilerek yakalanır. Müslüman olduğunu kanıtlamak için “namaz surelerini” (s.157) okur. Türk askerleri Cin Ali'nin Müslüman olduğuna kanaat getiriler. Cin Ali'nin namaz surelerini ezbere bilmesi, Türk askerlerinin kendisine inanmalarını kolaylaştırır. Bu bölümde din dili olay örgüsüne az da olsa etki eder.

Denizci olmak için kendince bedeller ödeyen Mahmut'un maceralarının anlatıldığı Halikarnas Balıkcısı'nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Mahmut, babası gibi denizci olmak istese de babası Süleyman Efendi denizciliğin zor yanını bildiği için Mahmut'u denizden uzat tutmaya çalışır. Mahmut her şeye rağmen deniz tutkusuna yenik düşerek denizci olur. Çeşitli maceralar atlattıktan sonra da Mahmut denize veda ederek köylüsü Ayşe ile evlenir ve köye yerleşir. Köye uzun süredir yağmur yağmaz. Köylüler imam eşliğinde yağmur duasına çıkarlar. İmam Abdülvahap Efendi, köylüleri “namaza, niyaza” (s.160) davet eder. Mahmut, köyün imamı ile anlaşılamaz. İmam sahtekâr bir tiptir, köylüleri sürekli kandırır. Köylüler bu adamı “beş vakit namazını kılan” (s.161) cennetlik biri olarak görür. Mahmut deniz hasretiyle yanıp tutuşur. Karada yapamayacağını anlar. Karısı Ayşe, eşinin denize gideceğinden endişe ettiği için

her yola başvurur. “Namaz kılıp dua eder” (s.186). Yapılan hiçbir şey Mahmut’u karaya bağlayamaz. Mahmut dönmek üzere denize gider.

Halide Edip Adıvar’ın *Sonsuz Panayır* eseri farklı sınıflara ait insanların ilişkilerini ve kültürlerini irdeler. Ayşe Balkar, ailesiyle yaşayan genç ama fakir bir kızdır. İmrendiği zengin insanların hayatına sahip olmak, onlarla aynı ortamlarda boy göstermek ister. Ayşe, öğretmeni Ali Bey’in yardımlarıyla zengin bir ailenin kızlarına özel derse başlar. Bu sayede zengin çevrelerde boy gösterir. Ders verdiği kızların ailesiyle birlikte civarın en ünlü pavyonuna gider. Pavyonda, “siyah başörtülü, yüzü sütlaç gibi buruşuk, ömründe bir vakit namazını geçirmemiş” (s.24) yaşlı bir kadın ortamı anlamaya çalıştığı için yanındakilerce dışlanır. Çünkü başörtülü muhafazakâr yaşlı bir kadının sosyetenin gittiği pavyonda olması garipsenir.

Ayşe, Bolluk ailesinin kızlarına edebiyat dersinin yanında dini dersler de vermeye çalışır. “Bir bölümde eski harfler ve Kur’an okumayı ve namaz surelerini” (s.27) öğretir. Bolluk ailesi zenginlerin çocuklarının kimliklerini kaybederek Hristiyan inancına kaydıklarını duyunca kendi dinlerini ve kültürlerini çocuklarına aşılama çalışırlar. Ayşe Balkar’ı sırf bu yüzden hoca olarak tutarlar. Zengin, kadın düşkünü Samet Şaşırtmacı, Emine ile evlidir. Emine saf temiz bir kadındır. Kocasının pisliklerini bilmesine rağmen ses etmez. Kocasına bağlı, “yatmadan abdestini alıp namazını kılan” (s.210) bir kadın olarak eşine her zaman bağlı kalır. Eşinin eroin satıcısı olduğunu duyduğunda, bunun bir şaka olduğunu zanneder. Ayşe, iş adamı Safi-Türk ile tanışarak onun şirketine sekreter ve çocuklarına özel öğretmen olur. Bunun karşılığında Ayşe’ye apartman dairesi ve maaş verilir. Ayşe’nin annesi Macide Hanım, bu duruma sevinir. “Seccade yayıldı namaz kılındı, tespih çekildi” (s.240). İbadetini yaptıktan huzur içinde yatmaya gider. Eserde namaz ögesi fon olarak yerini alır. Olayların akışında etkili değildir.

Kıskançlık üzerine kurulu olan Nahid Sırrı Örik’in *Kıskanmak* romanı temelde iki kardeşin üzerine kurulur. Seniha ve Halit birbirini pek sevmeyen iki kardeşdir. Seniha ömrü boyunca ağabeyi Halit’in gölgesinde kalır. Halit Avrupa’dan dönerek Mükerrerem ile evlenir. Mükerrerem eşinden ilgi göremeyince yasak aşklar yaşamaya başlar. İçinde bulunduğu durum onu çıkmaza sürükler ve buhranlı günler geçirir. Aşığı ile buluşacağı zaman eşinin kız kardeşi Seniha’nın uyumasını bekler. Seniha, “adeta yatsı namazını kılıp döşeğe giren eski zaman kadınları gibi yatardı” (s.127). Mükerrerem de rahatça aşığının yanına gider. Seniha, ağabeyinden ayrılarak çeşitli şehirlerde öğretmenlik yapmaya başlar. Bindiği bir geminin “ancak yatsı namazı vaktinde” (s.226) kömür alabileceği söylenir. Seniha varacağı yere bir an önce gitmek için sabırsızlanır. Eserde namaz ifadeleri vakitle paralel olarak kullanılır. Namaz ögesi, zamanı belirtmek, vurgulamak için romanda yerini alır.

Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın *Dirilen İskelet* eseri batıl inanç ve inanışlarla örülüdür. Tayfur ve Ferhat sürekli mezarlığa giden iki arkadaştır. Mezarlıkta olağanüstü

varlıkların gezip dolaştıklarını fark ederler. Nihat, Feyzi, Sadi adında üç arkadaş da olanların doğru olup olmadığını merak edip mezarlığa giderler. Aynı varlıkları üç arkadaş da görür. Bir gün Nihat Bey'in kapısı çalar. Gelen kişi mahalle camisinin müezzini olduğunu söyler. Nihat Bey ziyaretin nedenini sorunca müezzin, camiye ibadet için kimsenin gelmediğinden yakınıdır. “Yatsı namazlarında ikimiz cemaat olur, namazımızı kılar, ikişer sure okurduk” (s.19) diyerek eski günleri yâd eder.

Kuşlu Adam olarak anılan başkişinin hayat öyküsü, Turan Aziz Beler'in *Tüylendi Ailesi* eserinde ele alınır. Başkişi hapishane arkadaşlarına hayatını anlatmaya başlar. Hapishaneye nasıl düştüğünden, aşklarından bahseder. Rizeli olan başkahraman büyük baba ve büyük annesini anlatır. Rize'de ölmek üzere olan insanın öleceğini dışardan gelen bir sesle duyduğunu, böyle bir inancın var olduğunu ifade eder. Büyük babası da bu sesi duyunca “sabah namazından sonra” (s.14) amcasının çağırılmasını ister. Başkişinin çocukluğunu anlattığı bölümde akşama kadar dışarda gezip oynadıklarından bahseder: “Sabah namazında evlerimizden fırlardık. Akşam namazı ile de dönerdik” (s.18). Namaz unsuru eserde zamanı belirlemek için kullanılır.

Suat Derviş'in *Fosforlu Cevriye* eseri, hayat kadını olan Cevriye'nin bir idam mahkûmuna olan aşkını ve bu aşk bağlamında geçmişini düşünmesini ele alır. Cevriye alımlı, güzel bir hayat kadınıdır. Günöbirlik ilişkilerle hayatını sürdürür. Bir gün yoldan geçen bir uyuşturucu satıcısı, Cevriye'nin eline uyuşturucu paketi vererek kaybolur. Polisler Cevriye'yi yakalayıp hapse atarlar. Hapishanede birçok kadın mahkûm vardır. Kadınlar kendi aralarında konuşurlar. Mahkûmlardan birisi, Cevriye'nin Allah'la aralarında bir şeyler olduğunu söyleyince diğer mahkûm söylenenlerin günah olduğunu belirterek kızar. Yankesici Melahat da “Biz buraya hepimiz camiye namaz kılmaya, vaaz dinlemeye gidiyoruz veya fukaraya sadaka verdik diye tıklımadık ya!” (s.217) sözleriyle kadına karşı çıkar.

Halide Nusret Zorlutuna'nın *Beyaz Selvi* eseri, Nadide adlı başkişinin aşk-ihanet-annelik üçgeninde sıkışmış hayatını ele alır. Nadide mutlu bir evlilik yaşarken Dünder adında eski tanıdığına rastlaması hayatını alt üst eder. Nadide'ye âşık olan Dünder, ona sahip olmak için delicesine mücadele verir. Nadide başlarda bu aşka kayıtsız kalsa da kocasının kendisini aldatması neticesinde Dünder'in aşkına cevap verir. Dünder'a telgrafla aşkına karşılık verdiğini yazar. Dadı “namazı bitir[diği]” (s.86) anda kapı çalınır. Dadı, telgraf haberini Dünder'a iletir. Eserde namaz ögesi fon olarak yerini alır. Olayların akışında etkili değildir.

Sitare adlı genç ve toy bir kızın imkânsız denebilecek aşkını konu alan Kerime Nadir'in *Solan Ümit* romanı popüler aşk romanlarından. Sitare liseye giden bir talebedir. Psikoloji profesörü olan Ferruh Bey'e hayranlık aşk karışımı bir duygu besler. Ferruh Bey'in köşküne giderek tanışır. Ferruh Bey ile duygusal olarak yakınlaşırlar. Sitare sık sık köşke giderek Ferruh Bey'i ziyaret eder. Aralarındaki ilişki epey ilerler. Ferruh Bey, aşklarının imkânsız olduğunu anlatır. Sitare'ye ağabeyinin arkadaşı Turgut

talip olur. Sitare evlenmek istemez. Sitare'nin ablası evliliğin iyi bir şey olduğunu, kendisinin mutlu olduğunu “ikindiye kadar” (s.30) anlatır.

Kerime Nadir'in *Balay* romanı sonu faciayla biten aşk ve entrikanın iç içe geçtiği bir eserdir. Tevhit kırklı yaşlarda yakışıklı bir beydir. Eşi ölmeden önce arkasında bir mektup bırakarak kızları olarak büyüttükleri Armağan'ın üvey olduğu hakikatini açıklar. Tevhit, Armağan'a öz babası olmadığını anlatmak istese de başaramaz. Armağan'ın baygın olduğu bir gün Tevhit Armağan'a sahip olur. Armağan, kendisine sahip olanın kim olduğunu bilemez ve bunun acısıyla kötü günler geçirir. Tevhit, Armağan'ı “güzel bir yaz gününün ikindi sonu” (s.82) gezmeye çıkarır. Son iki romanda namaz vakitleri üzerinden namaz ögesi kullanılır.

3.1.3.1.1. Namaz İbadeti ile İlgili Kavramlar

3.1.3.1.1.1. Ezan

Ezan, Müslümanların namaz ibadetlerini gerçekleştirmek için vaktin başladığını haber veren bir unsurdur. Romanlarda ezan ögesi genellikle zamanı belirtmek için fon olarak kullanılır. Olayların seyrinde önem arz etmez.

Vecdet Demirman'ın *Sana İnanmıştım* eserinde başkişi Perihan'ın başından birçok kötü olay geçer. Bunların en zorlusu da çok sevdiği kişi Doktor Bülent'tin ölümüdür. Perihan, aşığı Doktor Bülent'in ölümü üzerine tuttuğu anı defterini okuduktan sonra yakması için yakın dostu Doktor Kadri'ye verir. Doktor Kadri kitabı okuyup bitirir ve “Uzaktan gelen sabah ezanının yanık akisleriyle, otlar arasından boşluğa yükselen kızıl alevler [...]” (s.143) eşliğinde anı defterini yakar. Müslümanları, namaz ibadetine davet için kullanılan ezan ögesi, eserde zamanı vurgulamak için kullanılır.

Reşat Nuri Güntekin'in *Miskinler Tekkesi* romanında soylu bir aileden gelen yazar anlatıcı çocukluğunu refah ve huzur içinde geçirir. İkinci Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle ailenin büyükleri de sürgüne gönderilir. Sürgünle kimsesiz kalan yazar anlatıcı çeşitli işlerde çalışsa da başarılı olamaz ve askere gider. Askerde yaralanarak sakat kalır ve memlekete gönderilir. İzmir'e gelen kahraman anlatıcı dilencilik yaparak geçinmeye başlar. İstanbul'a dönünce “bir ezan vakti” (s.85) düzgün giyinimli bir bey yaklaşarak kahraman anlatıcıdan esrar ister. İzmir'deyken evlatlık alarak sahip çıktığı İsmail ile gezmeye çıkarlar. Beyazıt Meydanı'na geldiklerinde “öğle ezanı okunur” (s.92). Ezan ögesi, zamanı belirtmek için kullanılır.

Kemal Samancıgil'in *Mezarın Kızı* romanında İnci'nin yaşadığı maceralar anlatılır. Müslümanların namaz ibadetinde çağrı unsuru olarak kullanılan ezan ögesi, fon olarak romanda sadece bir defa geçer. Roman kahramanları “düzlüğe indikleri vakit, tahminleri gibi ezan okunur” (s.9).

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* romanında Turhan, Canzi adında güzel bir kadına âşık olur. Canzi de Turhan'ı sever ancak Turhan'ın kıskançlığı canına tak eder ve Turhan'a okuması için hikâyeler yazar. Canzi'nin Turhan için yazdığı Sarı Sipahiler hikâyesinde Mustafa Durakça ile Mariska'nın aşkı anlatılır. Mustafa Durakça, gayrimüslim olan Mariska ile evlenmek ister. Stefan bu evliliğe karşı çıksa da engelleyemez. Stefan gizliden Sarı Sipahiler'e baskın vermeyi planlar ve Beganoğlu'yla anlaşır. Beganoğlu, Stefan'a ihanet edip, onu yalnız bırakır. Stefan, Mustafa Durakça'ya savaş meydanında mağlup olur. Duruma çok üzülür ve Beganoğluna beddua eder. Hafız Nuri, Stefan'ı üzülmemesi gerektiğini, elbet bir gün yaratıcının gazabına uğrayacağını ve mizanın olduğunu söyleyerek sazını ele alır. Yan taraftan köleler gelerek “ezan” (s.82) vaktinin geldiğini haber verir. Mariska ile Mustafa Durakça'nın bir erkek evlatları dünyaya gelir. Mustafa'nın yakın dostu Hafız Nuri, Sinan adını verecekleri çocuğun kulağına eğilerek “ezan” (s.95) okur. Eserde ezan ögesi ilkinde namaz vaktinin geldiğini belirtmek için; ikincisinde Müslüman Türk geleneklerinde bir çeşit gelenek olarak geçer.

Vedat Tanca, *Belki Bir Gün* eserinde Lemi, kardeşinin evlilik yıl dönümünde hediye almak için sandal bedestenine gider. Lemi, kardeşi ve eniştesine seccade almayı planlar. Müzayedede yaşlı bir kadın ile çocukla tanışır. Yaşlı kadın müzayedede ailesinden yadigar küpelerini satılığa çıkarır. Küpeyi yaşlı bir adam alır. Akşam “yatsı ezanı okunurken” (s.42) kapı çalınır. Yaşlı kadın, kapıyı açtığında zarfın içinde sattığı küpeleri görür. Lemi, dayısının yanına İzmir'e gider. İzmir'de dayısının kızı Meliha ve Meliha'nın arkadaşı Benek'le gezintiye çıkarlar. Benek, Lemi'ye zamanla âşık olur ve durumu arkadaşı Meliha'ya açar. Meliha, dayısının oğlu Lemi'ye Benek'in kendisini sevdiğini söylediği zaman “akşam ezanı okunur” (s.181). Lemi bu atmosferde düşüncelere dalar.

Ilgaz Vahap Nevruzhan'ın *Süyüm Bike* romanında Yusuf Mirza'ya bir elçi gelerek Kazan Hanı Can Ali Han'ın Sevim Bike'ye talip olduğunu söyler. Yusuf Mirza duruma çok şaşırır. Elçiye bu tekliften memnun olduğunu dile getirir. Yusuf Mirza durumu kızı Sevim'e anlatır. Sevim, gönlünde başka birisinin olduğunu söylese de babası Sevim'i vatanın geleceği için bu evliliğin gerçekleşmesi gerektiğine ikna eder. Sevim'in gelin gittiği anda müezzin, “hazin bir sesle ezan okumaya başlar” (s.43). Kazan Hanı, Rus asimilesi bir Türk'tür. Devletin kararlarını Rus sarayının menfaatine göre verir. Durumu fark eden Sevim, engel olmaya çalışsa da bir türlü muvaffak olamaz. Kazan Hanı, öldürülür. Durumu fırsat bilen Ruslar, Kazan'a saldırır. Kazan Hanı'nın yerine Kırım Hanı Sefa Giray geçer. Rusları cephede yenilgiye uğratır. Sevim heyecanla cepheden gelecek olan haberleri beklemektedir. O anlarda müjdecî gibi “topun gürlemesini muhtelif minarelerde aynı zamanda başlayan ezan” (s.99) takip eder.

Fikret Arıt'ın *Güzel Yuana* romanında yasak aşkın meyvesi olan güzel Yuana'nın maceraları ele alınır. Agâh Bey, yaşlı patronun kâtibidir. Patron ölmeden önce çok güvendiği bu adama mirasını ve kız kardeşini verir. Vasiyetini açıkladıktan sonra Agâh Bey ile kız kardeşi Mebruke'nin nikâhlarını kıydırır. Agâh Bey, Hristiyan bir kadınla (Melpi) ilişki yaşar. Yaşanan ilişkinin meyvesi Yuana olur. Yuana, Müslüman bir baba ile Hristiyan bir ananın çocuğudur. Melpi, Hristiyan olduğu için kızının “kulağına ezan okunmasını” (s.13) istemez. Yuana'nın üvey kardeşi Abdurrahman Arap asıllıdır. İkili çok iyi anlaşırlar; beraber oynarlar, beraber gezerler. Abdurrahman'ın sesi Arap olması hasebiyle güzeldir. Yuana, şarkı söylemesini isteyince Abdurrahman ezan okur gibi söyler. Yuana, “Canım sana şarkı söyle dedim. Ezan değil” (s15) siteminde bulunur.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Dirilen İskelet* eseri batıl inanç ve inanışlarla örülüdür. Tayfur ve Ferhat sürekli mezarlığa giden iki arkadaştır. Mezarlıkta olağanüstü varlıkların gezip dolaştıklarını fark ederler. Nihat, Feyzi, Sadı adında üç arkadaş da olanların doğru olup olmadığını merak edip mezarlığa giderler. Aynı varlıkları üç arkadaş da görür. Bir gün Nihat Bey'in kapısı çalar. Gelen kişi mahalle caminin müezzini olduğunu söyler. Nihat Bey ziyaretin nedenini sorunca müezzin, camide “beş vakit ezan okuduğunu” (s.19) ancak camiye ibadet için kimsenin gelmediğinden yakınır.

Tarihi deniz romanı olan Kadircan Kafil'i'nin *Korsan Yuvası* eserinde köyü korsanlar basar. Korsanların reisi, yanındaki Yahudi'ye benzeyen adama seslenerek köydeki insanların ne kadar düka edeceğini sorar. Adam fiyatı söyler ve köylülerin bu para karşılığında hayatta kalacağını bildirir. Korsanların istediği para gelince de korsanlar sözünde durarak köylülere dokunmadan giderler. Bir süre sonra sipahi beyi köye vergileri toplamak için gelir. Veli Koca ne yapıp edeceklerini düşünürken uykuya dalar. “Ezanla uyanır” (s.31).

Kıskançlık üzerine kurulu olan Nahid Sırrı Örik'in *Kıskanmak* romanı temelde iki kardeşin üzerine kurulur. Seniha ve Halit birbirini pek sevmeyen iki kardeşdir. Seniha ömrü boyunca ağabeyi Halit'in gölgesinde kalır. Halit, kendisinden epey küçük Mükerrerem ile evlenir. Mükerrerem kocasından istediği ilgiyi görmez ve saadeti dışarıda aramaya başlar. Seniha ile Mükerrerem komşuları Nuriye Hanım'ın evine misafir olurlar. Misafirler akşam olunca kalkmak için müsaade isteyince Nuriye Hanım misafirlere oturma konusunda ısrar ederek vaktin erken olduğunu belirtir. Seniha, “kadınların evlerine ikindi ezanı bile okunmadan dönmeye mecbur oldukları zamana yetiştim” (s.30) sözleriyle kalkma vaktinin geçtiğini vurgular.

Kuşlu Adam olarak anılan başkişinin hayat öyküsü, Turan Aziz Beler'in *Tüylendi Ailesi* eserinde ele alınır. Anlatıcı yazar, Samsun'a gelerek bütün işlerinde çalışmaya başlar. Yanında çalıştığı Mehmet Efendi'nin kızı Elif ile aralarında bir ilişki olduğu dedikodusu yayılır. Mehmet Efendi ile başkişi bu nedenle sorun yaşar. Başkişi,

Mehmet Efendi'den ayrılır. Kuşlu Adam bir müddet sonra Elif'i kaçırarak diyar diyar gezdirir. Kaçak hayatı yaşamak ikiliye zor gelir. Sürekli yer değiştirirler. Bir gün “sabah ezanını okuyan müezzinin gür sesiyle” (s.67) yola revan olurlar.

Suat Derviş'in *Fosforlu Cevriye* romanı hayat kadını olan Cevriye'nin bir idam mahkûmuna olan aşkını ve bu aşk bağlamında geçmişini düşünmesini ele alır. Cevriye alımlı, güzel bir hayat kadınıdır. Anne babasını küçük yaşta kaybettiği için ailesi hakkında bilgi sahibi değildir. Günübirlik ilişkilerle hayatını sürdürür. Cevriye'ye serserinin biri paket vererek tutmasını ister. Pakette uyuşturucu vardır ve polisler Cevriye'yi yakalar. Cevriye bir yıl hapis yatar. İstanbul'a döndüğünde arkadaşı Sümbül Dudu'nun yanına gider. Dudu, Mayrık'ın aniden öldüğünü her gün “sabah ezanı vakti” (s.233) mutfağa indiğini ancak öldüğü gece ortalıkta göremediğini anlatır.

3.1.3.1.1.2. Kible

Hayri Düşünger'in *Gönül Bir Su Gibidir* romanında Nurettin adlı genç müteahhit annesinin ölümü üzerine bir mezar yaptırmak ister. Maddi olarak durumu iyi olan Nurettin, mimar Fikret'e gösterişli bir mezar yapmasını söyler. Fikret de lahidin kibleye doğru konması gerektiğini ve bunun için mezar yerini görmesinin faydalı olacağını vurgular: “Yalnız, lahdin konacağı yeri bir kere görmem lazımdır. Malum ya kible vaziyetine göre mezarın görünüşü, fon ve zemin gibi hususat yapılacak eser üzerinde rol oynar” (s.100).

Halikarnas Balıkcısı'nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Mahmut, denize veda ederek köylüsü Ayşe ile evlenir ve köye yerleşir. Mahmut, köyün imamı ile anlaşamaz. İmam sahtekâr bir tiptir, köylüleri sürekli kandırır. Evli olduğu halde karısını, kardeşi olarak tanıtip köyün zengin kızıyla evlenir. İmam kibleyi bu şekilde tayin eder: “Mescidin kiblesi batıya bakacağına doğuya çevrilmişti” (s.161). Köylüler duruma itiraz edince de kendisinin uzun yıllar Kâbe'de namaz kıldığını, kiblenin ne yönde olacağını ondan daha iyi kimsenin tayin edemeyeceğini vurgular. (s.162) Kible ögesi sadece iki romanda gerçek anlamıyla kullanılır. Romanın olay örgüsünde etkili kullanılmaz.

3.1.3.1.1.3. Secde Etme

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* romanında Turhan Tuna yurt dışında mimarlık eğitimini tamamlayıp ülkesine dönen milliyetçi bir gençtir. Turhan, Canzi adında güzel bir kadına âşık olur. Canzi de Turhan'ı sever ancak Turhan'ın kıskançlığı canına tak eder ve Turhan'a okuması için hikâyeler yazar. Canzi'nin Turhan için yazdığı Sarı Sipahiler hikâyesinde Mustafa Durakça ile Mariska'nın aşkı anlatılır. Mustafa Durakça'nın ataları, zamanında sınır boylarını fetheder ve buralara yerleşir. Kalıcı olmaları için de yaratıcıya dua ederler. Yazar, Mustafa Durakça üzerinden fetihlerin devam edeceğini ve sınırların güven altında tutulmasının önemini anlatır. Büyük cenge tüm milletin kenetlendiğini, “çoluk çocuk bütün milletin secdeye varıp toprağa yüz

süreceğini” (s.63) ifade eder. Mustafa Durakça, Mariska adında ecnebi bir kıza âşık olur. İkili evlenmeye karar verir. Mariska, Mustafa Durakça ile evlendikten sonra Cangüzel adını alır. İkilinin Sinan adında oğulları olur. Sinan, babası Mustafa gibi savaşçı değildir, hareme düşkündür. Annesi Cangüzel’e de gerekli ihtimamı göstermez. Annesi oğlunun hasreti ile gece gündüz “secdeye düşüp” (s.122) dualarda bulunur. Cangüzel’in ettiği dualar Cangüzel hayatta iken fayda etmez ve Cangüzel oğlunun hasreti ile ölür.

Turhan için yazılan Yedi Peçeli öyküsünde ise Sinan ile Zühre’nin acılı aşkı konu edilir. Sinan, Zühre ile evlenmesinden kısa süre sonra maddi imkânsızlıklar nedeniyle Zühre’yi boşar. Zühre kimsesiz kalmamak için yaşlı bir adam olan Saraç İsmail ile evlenir. Düğün gecesini Zühre’nin isteksizliğini gören Saraç İsmail, Zühre’ye dokunmaz ve onu serbest bırakır. Zühre, Sinan’dan başka hiçbir erkeğin kendisine dokunmayacağı sevinciyle hemen “secdeye varıp” (s.159) dua eder. Sinan, Zühre’den faydalanmaya ve onu aşağılamaya devam eder. Zühre, oğlu Nuri’yi cephede şehit verir. Bir yanda sevdiğinin eziyetleri diğer yanda oğlunun acısı ile Zühre inzivaya çekilir. Sinan yaptığı hataların farkına varıp Zühre’ye dönmek istese de Zühre, Sinan’ı kabul etmez. Zühre “secdeye kapanıp” (s.208) dua edeceğini yaratıcıya sığınacağını söyler. Eserde secde etme ögesi gerçek anlamıyla kullanılır.

Sadi Günel’in *Onun Sesi* eserinde anlatıcı kişi, Mübahat’la evlendikten sonra maddi sıkıntılar çeker. Barlarda keman çalar, özel dersler verir. Mübahat’ın doğumu yaklaşınca anlatıcının yanına, İstanbul’a, gelir. Anlatıcı kaldığı odaya çeki düzen verir. Mübahat gelince bu oda cennetten güzel olur. Mübahat gözlerinin güzelliği ile anlatıcıda “secde etmek duygularını” (s.134) uyandırır. Anlatıcı aynı meseleyi romanın sonunda da vurgular. Dünyada çoğu güzel kadının kadınlık özelliklerini kullanarak krallara, padişahlara “secde ettirdiklerini” (s.237) vurgular. Yaratıcıya karşı mahcubiyet ve acizliği belirten secde etme unsurunu, kadınlara karşı bir zafiyet olarak teşbih kurmak ister.

Tarihi roman olan Ilgaz Vahap Nevruzhan’ın *Süyüm Bike* eserinde Sevim Bike kahraman, bilgili, güzel bir kızdır. Sevim’in babası Yusuf Mirza vatansever biridir. Kızını da bilgili ve cengâver olarak yetiştirir. Sevim, gönlünde başka birisinin olduğunu söylese de babası Sevim’i vatanın geleceği için Kazan Hanı ile evlenmesi gerektiğine ikna eder. Sevim gelin giderek Han’ın eşi olur. Uluğ Mehmet Han’ın hayatını okuduğu eserde Han, askerlerini kendisine bağlılığını görüp atından inerek “secdeye kapanır” (s.53). Düşmanı yenebilmek için dua eder.

Fikret Arıt’ın *Güzel Yuana* eserinde Yuana, babasına mektup yazarak Yunanistan’a gider. Yunanistan’da, Stefanos ile nişanlanır. Stefanos civarın zengin ailesindendir. Yuana’nın komşusu İulia kötü bir kadındır. Stefanos, nişanlısının bu kadınla konuşmasını istemez. Yuana, kadına acıdığı için iletişimini koparmaz. Hatta

arkadaşı Yanopolus'un, bu kadının çocuk sahibi olmak isteyen birisi olduğunu öğrenmesi halinde “önünde secdeye kapan[acağını]” (s.83) vurgular.

Tarihi deniz romanı olan Kadircan Kafilı'nın *Korsan Yuvası* eseri olayların cereyan etmeye başladığı köyün tasvir edilişiyle başlar. Ovacık Köyü, farklı dinlere inanan insanlarla doludur. Kimse kimsenin inancına karışmaz. Köyde, Müslümanlar ile Hristiyanlar özgürce ibadetlerini gerçekleştirirler. İnsanlar camide “rahat bir kalple secdeye varırken” (s.5) korsanlar köye baskın yapar.

Genç bir adamın aşk maceralarının anlatıldığı günlükten yola çıkılarak yazılan Faik Ökte'nin *Bir Aşk Masalı* romanında Nail, hukuk eğitimi görmüş ve başından birçok aşk macerası geçirmiş biridir. Nail, tuttuğu günlüğe başından geçen olayları yazar. Okuyucu bu günlük üzerinden Nail'in yaşadıklarına müşahit olur. Nail Fransa'ya felsefe eğitimi almak için gider. Akademide din üzerine bir tartışma yapılır. Konu medeniyet ve dindir. Talebeler din ve medeniyet ilişkisini kendi düşüncelerine göre yorumlar. Behzat, dinlerin yirminci asırda vicdan meselesi olduğunu “rükûlu, sücutlu ibadetlere” (s.127) gerek kalmadığını belirtir. Yazar, bu ifadeyle kahramanı üzerinden din ve inanç algısı sergiler.

Denizci olmak için kendince bedeller ödeyen Mahmut'un maceralarının anlatıldığı Halikarnas Balıkcısı'nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Mahmut, Ramazan günü köylerindeki camiye gider. Cami aşırı doludur ve ter kokmaktadır. Mahmut bu kalabalıkta “secdeye nasıl varıp geleceğiz” (s.162) diye düşünceye dalar. Mahmut üzerinden din ve inanç algısı sergilenir. Yazar, başkişisi Mahmut ağzından her fırsatta dine eleştiride bulunur.

3.1.3.1.1.4. Seccade

Namaz ibadetini ifa etmek için kullanılan bir çeşit bezden yapılan seccade romanlarda az da olsa kullanılır. Genellikle namaz ibadeti ile birlikte romanlarda anılır. Seccadenin kullanıldığı bölümlerde din dili aktif değildir.

Aka Gündüz'ün *Sansaros* romanında küçük Sansaros'un hayatı ele alınır. Sansaros yetim ve öksüzdür. Birçok mekânda yatıp kalkar. Bu mekânlardan birini yazar, tasvir ederken, “Yere kırmızı güllü Kırşehir seccadesi yayılmıştır” (s.7) ifadesini kullanır. Müslümanların namaz ibadetini ifa etmek için kullandıkları bir çeşit örtü olan seccade romanda aksesuar unsuru olarak geçer.

İhsan Koza'nın *Aradığım Kadın* romanında Ferit, resim yapmak için gittiği adalarda Hristiyanlıkta önemli bir ritüel olan Yortu'ya denk gelir. Yazar bu sahneyi tasvir eder: “Yukarıda, ayazmanın önünde yüzlerce kişi toplanmıştı. Birçok kadınlar küçük mabedin kapısı önünde yere serdikleri seccadelerin üstüne Meryem resimleri, irili ufaklı heykeller, nazar boncukları ve diğer eşyaları sıralamışlar, satmaya çalışıyorlar” (s.55). Seccade, romanda sıradan bir örtü olarak geçer.

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* eserinde Turhan, Canzi adında kadınla aşk yaşar ve birlikte yaşamaya başlarlar. Turhan'ın kıskançlığı ileri boyuta ulaşınca Canzi durumdan rahatsız olur. Ve okuması için Turhan'a çeşitli öyküler yazar. Yedi Peçeli öyküsünde Sinan, annesi Cangüzel'i ihmal eder, ziyaretine gitmez olur. Cangüzel biricik oğlu Sinan'ı canından çok sevmektedir. Oğlunun imana gelip yaratıcıyı, annesini hatırlaması için "seccadesi üstünde" (s.122) dualar eder. Oğlunda hiçbir değişiklik olmaz. Cangüzel yine de ümidini kesmez ve her gün Sinan'ın hasretiyle "namaz bezi bir yanda" (s.123), elinde tespihle duaya devam eder. Cangüzel'in ahvalini görenler çok üzülür. Bir evladın annesine bu şekilde zulmetmesi hayra alamet değildir. Cangüzel sanki ölümün sesini işitir gibi boy abdestini alır ve yine "seccadesinde" (s.130) ibadetine devam eder.

Turhan hikâyeleri okuduktan sonra kendine çeki düzen verir. Sevdığı kadına haksızlık ettiğini, sevdığı kadına kavuşması için her şeyi yapması gerektiğini düşünür. Kadınların dünyası ile ilgili biraz da düşünmeye dalar. Turhan, okuyucuya Ürkiye Hala'sını örnek gösterir. Erkekleri önemsemediğini, kocasının kendisinin üzerine yeniden evlenmesini bile umursamadığını anlatır. Ürkiye Hala, oğlunu kaybettiği zaman çok üzülmüş ve namazlarında ağlayarak "seccadeler" (s.235) çürütmüştür.

İhsan Koza'nın *Senede Bir Gün* romanında Emin ile Nazlı nişanlı, birbirini seven iki çifttir. Nazlı güzelliğiyle Bulgar subayı Yüzbaşı Kiril'i etkiler. Nazlı, Kiril'e yüz vermez, onu görmemek için dışarı bile çıkmaz. Kiril, Nazlı'yı görmek ve elde etmek için önce Nazlı'nın ağabeyi Tosun'u daha sonra da nişanlısı Emin'i ortadan kaldırmayı düşünür. Emin, Nazlı'ya ve Nazlı'nın ailesine bir fenalık gelmesin diye Türkiye'ye göç etmeyi planlar. Durumu Hilmi Efendiye de anlatır. Hazırlıklar yapılır ve yola revan olunur. Yolda aile efradı dinlenirken Emin, nişanlısı Nazlı'yı süzer. Nazlı, "yere serilmiş bir seccadeye uzanmış" (s.56) yatmaktadır.

Vedat Tanca, *Belki Bir Gün* eserinde Lemi, kardeşinin evlilik yıl dönümünde hediye almak için sandal bedestenine gider. Lemi, kardeşi ve eniştesine seccade almayı planlar. Müzayedeye katılır ve bu müzayeden "güzel bir Şirvan seccadesi" (s.38) alarak mekândan ayrılır. Müzayedede yaşlı bir kadın ve çocukla tanışır. Yaşlı kadın müzayedede ailesinden yadigâr küpelerini satılığa çıkarır. Küpeyi yaşlı bir adam alır. Müzayeden sonra yaşlı adamı Mahmutpaşa'da "koltuğunun altında bir seccade" (s.42) ile görürler.

İlgaz Vahap Nevruzhan'ın *Süyüm Bike* eserinde Kazak Hanı, Rus asimilesi bir Türk'tür. Devletin kararlarını Rus sarayının menfaatine göre verir. Bulat Bik, Han'ı silahla vurarak öldürür. Aylar sonra Kırım Hanı Sefa Giray'ın Sevim'i ziyarete geleceği haberi verilir. Sefa Giray, Sevim'e talip olur ve ikili evlenir. Çiftler mutluluk içindeyken Rusların büyük bir orduyla saldırıya geçeceği haberi gelir. Sefa Giray, Sevim'i öptükten sonra dua isteyerek ayrılır. Sevim, ordunun muzaffer olması için "seccadeden ayrılmayacağını" (s.96) söyler.

Fikret Arıt'ın *Güzel Yuana* romanında Agâh Bey, Hristiyan bir kadınla (Melpi) ilişki yaşar. Yaşanan ilişkinin meyvesi Yuana olur. Yuana, Müslüman bir baba ile Hristiyan bir ananın çocuğudur. Agâh Bey, Yuana'yı evlatlığı Abdurrahman ile nikâhlamak ister. Yuana, Aristo adlı bir genci sevdiği için bu izdivaca gönlü olmaz. Aristo tek çarenin kaçmak olduğunu belirtir ve Yunanistan'a kaçmayı düşünürler. Kaçma günü "kıymetli halı ve seccadeler denk yapılarak" (s.28) önemli eşyalar içine konur. Agâh Bey, ertesi gün eve geldiğinde kimseyi bulamaz. "Seccadesiz duvarlar" (s.30) dikkati cezbeder.

Halide Edip Adıvar'ın *Sonsuz Panayır* eserinde Ayşe Balkar, ailesiyle yaşayan genç ama fakir bir kızdır. İmrendiği zengin insanların hayatına sahip olmak, onlarla aynı ortamlarda boy göstermek ister. Ayşe, öğretmeni Ali Bey'in yardımlarıyla zengin bir ailenin kızlarına özel derse başlar. Bu sayede zengin çevrelerde boy gösterir. İş adamı Safi-Türk ile tanışarak onun şirketine sekreter ve çocuklarına özel öğretmen olur. Bunun karşılığında Ayşe'ye apartman dairesi ve maaş verilir. Ayşe'nin annesi Macide Hanım, bu duruma sevinir. "Seccade yayıldı namaz kılındı, tesbih çekildi" (s.240). İbadetini yaptıktan huzur içinde yatmaya gider.

Halikarnas Balıkcısı'nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Mahmut babası gibi denizci olmak istese de babası Süleyman Efendi denizciliğin zor yanını bildiği için Mahmut'u denizden uzat tutmaya çalışır. Mahmut her şeye rağmen deniz tutkusuna yenik düşerek denizci olur. Çeşitli maceralar atlattıktan sonra da Mahmut denize veda ederek köylüsü Ayşe ile evlenir ve köye yerleşir. Köye uzun süredir yağmur yağmaz. Köylüler imam eşliğinde yağmur duasına çıkarlar. Küçük taşlara dualar okunup "yere serilmiş seccadelerin üzerlerine" (s.160) konur.

Halide Nusret Zorlutuna'nın *Beyaz Selvi* eseri, Nadide adlı başkişinin aşk-ihanet-annelik üçgeninde sıkışmış hayatını ele alır. Nadide mutlu bir evlilik yaşarken Dünder adında eski tanıdığına rastlaması hayatını alt üst eder. Nadide'ye âşık olan Dünder, ona sahip olmak için delicesine mücadele verir. Nadide başlarda bu aşka kayıtsız kalsa da kocasının kendisini aldatması neticesinde Dünder'in aşkına cevap verir. Dünder'a telgrafla aşkına karşılık verdiğini yazar. Dadı, telgraf haberini Dünder'a iletir. Haberi okuyan Dünder sevinçle Dadıyı "omuzlarından yakalayarak namaz bezinin altından fişkırmış kınalı saçlarını" (s.86) öpmeye başlar. Dadı, neler olduğunu anlamayarak Dünder'ın delirdiğini düşünür.

3.1.3.1.1.5. Rahle

Reşat Nuri Güntekin'in *Miskinler Tekkesi* romanında rahle unsuru yalnızca bir defa geçer. Romanda sahipsiz kalan aristokrat bir gencin dilencilığe nasıl başladığı ele alınır. Çocukluğundan beri hazır yemeye alışan kahraman askerde sakatlanır ve memleketine gönderilir. Bu ağır yolculukta ilk kez dilenmeye mecbur kalan yazar anlatıcı bu işi ilerleyen yıllarda geliştirir. Meslek haline getirdiği dilencilikten iyi para

kazanır ve bir ayinde sahipsiz çocuk İsmail'e denk gelir. İsmail'e sahip çıkar ve İsmail'i evlatlık olarak yanına alır. İsmail'in her türlü ihtiyacıyla yakından ilgilenir. İsmail'e İstanbul'u gezdirir. En çok camileri merak eder. İsmail, caminin içinde dolaşırken yazar anlatıcının dikkatini “rahlesinin önünde alçak sesle hatim süren bir hafız” çeker (s.95).

Sadi Günel'in *Onun Sesi* romanında adı verilmeyen başkışı elinde diplomalarla iş arayan bir sanatçıdır. Anadolu'nun muhtelif bölgelerinde çalışır. Özel okulda öğretmenlik yaptığı sıralarda öğrencilere marş besteler. Okul müdürü tarafından hoş karşılanmayan eylemi nedeniyle işten kovulur. Arkadaşının tavsiyesiyle zengin bir ailenin çocuğuna ders vermeye köşke gider. Köşkte her yer değerli eşyalarla doludur. Bu eşyalardan biri köşede duran ve dikkatleri çeken “antika rahle[dir]” (s.8).

3.1.3.1.1.6. Tespih

Allah'ı anmak ve zikretmek için kullanılan tespih incelediğimiz romanların sadece yedisinde geçer. Genellikle namaz ve seccade öğeleriyle birlikte anılır. Romanın olay örgüsünde etkili değildir. Fon olarak kullanılır.

Muazzez Tahsin Berkand'ın *Nişan Yüzüğü* romanında tespih unsuru dört yerde geçer. Nevin ailesini kaybetmiş güzel bir kızdır ve annesinin dayısının hanımı olan Faika Hanım'ın yanında kalır. Faika Hanım, Nevin için çatı katını tahsis eder. Nevin romanın başında yengesinin kaldığı odayı tasvir eder: “Defterlerin sol tarafında uzun bir tespih durur. Yengem onu bir oyuncak gibi elinden eksik etmez ve püskülüyle sevgili kedisini eğlendirir. Bu tespihi namaz kılarken kullanmaz” (s.8). Faika Hanım, Nevin'i bir adrese kira tahsili için gönderir ama Nevin adresi karıştırarak farklı bir eve gider. Yanlış adrese gittiği için de eve geç döner. Faika Hanım Nevin'i görünce “elinden tespihini bırakarak” (s.29) Nevin'e çıkışır. Tespihin kullanıldığı diğer yerler ise Hatice Hanım'ın anlatıldığı sahnelerdir. Hatice Hanım, Macit'in dadısıdır. Macit bir kaza sonrasında sakat kalır. Tavsiye üzerine ünlü bir doktora götürülür. Tedavinin olumlu sonuçlanması için dadı Hatice Hanım “bir elinde tespih” (s.103) Allah'a dua eder. Nevin, Hatice Hanım'dan “tespih çekeceği yerde” (s.107) odayı toplamasını ister. Tespih ögesi Faika Hanım ve Hatice Hanım üzerinden sadece aksesuar unsuru olarak kullanılır.

Muazzez Tahsin Berkand'ın *Mağrur Kadın* romanında da tespihe yer verilir. Kantarcılar ailesinin yanında çalışan Ferhat, Meral'e âşık olur ve onu kaçırmak ister. Kaçırma sırasında Kenan ile Ferdi olayı fark eder ve engellemek için kavgaya tutuşurlar. Ferhat, Ferdi'yi ve Kenan'ı yaralar. Hemen doktor çağırılır ve yaralılara müdahale edilir. Kaçırma esnasında Ferhat, Meral'e koku koklatır. Meral bir süre baygınlık geçirir. Çocukların bu halde olduğunu gören ev sahibesi Ferdane Hanım “bir elinde tespih” (s.123) ile çaresizlik içinde Allah'a yalvarır. Tespih ögesi sadece aksesuar olarak geçer.

Reşat Nuri Güntekin'in *Miskinler Tekkesi* romanında bir dilencinin gözünden hayatın zorluğu ve insanların ilişkileri anlatılır. Soylu bir aileden gelen yazar anlatıcı çocukluğunu refah ve huzur içinde geçirir. İkinci Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle ailenin büyükleri de sürgüne gönderilir. Sürgünle kimsesiz kalan yazar anlatıcı çeşitli işlerde çalışsa da başarılı olamaz ve dilencilığa başlar. İkamet ettiği mahalledeki komşularından Tombul İmam'ın hayatını kısaca anlatır. Tombul İmam başlarda iyi bir din adamı olmasına karşın zamanla yozlaşır ve kötü işlere bulaşır. Elindeki “tespih” (s.192) ile din adamı görüntüsüyle güven aşılamaaya çalışır. Tespih, din aksesuarı olarak geçer.

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* eserinde Turhan Canzi adında genç bir kadına sevdalanır. Turhan, Canzi'yi aşırı kıskançlıklarıyla bezdirir. Canzi de aşklarına zarar gelmemesi için Turhan'a çeşitli öyküler yazar. Tarihi olaylara değinen bu öykülerden ilki Sarı Sipahiler'dir. Mustafa Durakça ve arkadaşları Ciğerdelen Kalesi'ni korumak, küffarla cenk etmek için hazırlık yapıp sefere çıkarlar. Avrupalı milletler hep birlikte Ciğerdelen'e saldırıp ele geçirmek isterler. Mustafa Durakça bu savaşta şehit olur ve konağa getirilir. Veli Koca, Mustafa'nın şehit olduğunu görünce büyük bir teslimiyet içinde Allah'a sığınır ve “tekbirle tespihe” (s.101) sarılır.

Canzi'nin Turhan için yazdığı Yedi Peçeli öyküsünde Sinan, kadınlara düşkünlüğü nedeniyle annesi Cangüzel'i ihmal eder, annesinin ziyaretine gitmez olur. Cangüzel biricik oğlu Sinan'ı canından çok sevmektedir. Oğlunun hasretiyle elinde “gümüş püsküllü necef tespihi” (s.123) ile dualar eder. Cangüzel'in ettiği dualar karşılık bulmaz ve Sinan sorumsuz hayatına, hata yapmaya devam eder. Cangüzel günden güne zayıflar, sararır. Artık ölümün nefesini ensesinde hisseder olur. Seccadesini serer, “necef tespihini” (s.129) eline alarak zikre başlar. Kısa bir süre sonrada hakkın rahmetine kavuşur. Sinan Zühre'yle evlenir ve bir çocuğu olur. Maddi durumu kötüleyince Zühre'yi boşayarak zengin bir kadınla evlenir. Zühre, oğluyla sahipsiz bir başına kalır, türlü eziyetler çeker. Oğlu yetişkinliğe erince cephede şehit olur. Zühre de kendisini Allah'a adayarak dünyadan elini eteğini çeker. Bahçesinde “tespih çekerek” (s.209) dualar eder ve yine elinde “tespih” (s.210) ile can verir.

Vedat Tanca'nın *Belki Bir Gün* romanında Füsün'un pederi Ragıp Bey, sert mizaçlı, katı bir adamdır. Kızını da kendi istediği biriyle evlendirmek ister. Füsün da babasının kararına karşılık evden kaçarak sevdiği adamın (Lemi) yanına gider. Ragıp Bey'in avukatı Cemal Bey, Füsün'un teyzesi Lamia ile işbirliği yaparak Füsün'a oyun oynarlar. Füsün'a, nikâh kıyılmadığı için çevrede dedikodu olacağını ve bu durumdan ailenin yıpranacağı söylenir. Füsün'un gözleri o anlarda “kehribar tesbihlerin” (s.108) olduğu vitrinde asılı kalır.

Denizci olmak için kendince bedeller ödeyen Mahmut'un maceralarının anlatıldığı Halikarnas Balıkçısı'nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Mahmut, denize veda ederek köylüsü Ayşe ile evlenir ve köye yerleşir. Köye uzun süredir yağmur yağmadığı için köylüler yağmur duasına çıkarlar. Köylünün önünde imam vardır ve

“tespihini tıkırdatarak” (s.176) dualar eder. Köye bu yağmur duasından sonra öyle bir yağmur yağar ki sel olur. Köylüler bu seferde selin hışmına uğramış olurlar.

Halide Edip Adıvar’ın *Sonsuz Panayır* eserinde Ayşe Balkar imrendiği zengin insanların hayatına sahip olmak, onlarla aynı ortamlarda boy göstermek ister. Ayşe, öğretmeni Ali Bey’in yardımlarıyla zengin bir ailenin kızlarına özel derse başlar. Bu sayede zengin çevrelerde boy gösterir. İş adamı Safi-Türk ile tanışarak onun şirketine sekreter ve çocuklarına özel öğretmen olur. Bunun karşılığında Ayşe’ye apartman dairesi ve maaş verilir. Ayşe’nin annesi Macide Hanım bu duruma çok sevinir: “Seccade yayıldı namaz kılındı, tesbih çekildi” (s.240).

3.1.3.1.1.7. Abdest/Abdesthane

Abdest unsuru eserlerde hem gerçek anlamında hem de ayakyolu anlamında yer alır. Birkaç eserde de gusül üzerinden kullanılır. Romanlarda önem arz etmeyen abdest ögesi sadece fon olarak romanlarda kullanılır.

Aka Gündüz’ün *Sansaros* romanında polis nezaretinde kalan Sansaros, abdesthanenin tamiratında çok az para karşılığında çalışır: “Sansaros, üst katta abdesthane işlerinde çalışmıştı” (s.19). Abdesthane tamiraty yapılırken müteahhit ile defterdarlık arasında bir sıkıntı çıkar ve iş yarı kalır. Bu fırsatı iyi değerlendiren Sansaros, bu abdesthane sayesinde kaçarak kurtulur. Kaçış sırasında bodrumda kimsesiz kız olan Emine’ye rastlar. Ona yardım ederek onu birlikte kaldığı İlki Yenge’nin evine götürür. Bir gece Sansaros, İlki Yenge’nin evine gelir. İlki Yenge kapıyı açtıktan sonra “Ocağın kenarına koyduğu güğümün buzu çözülünce abdest alır” (s.26). Sansaros tüm olan biteni kadına anlatır. Sansaros, ilerleyen bölümlerde birinden çaldığı altınları saklamak ister. Aklına altınlardan bazılarını su ile yutmak gelir: “Sansaros, abdeste çıktı. Ayakyoluna girince kapıyı arkasından kilitledi. Abdesthanenin musluğundan avucuna su alarak üç yarım liralığı yuttu” (s.41).

Eserde abdest kelimesi, tuvalet ihtiyacı ile aynı anlamda; abdesthane de tuvaletle aynı anlamda kullanılır. Sansaros, yetimhane müdürü ve mubassır tarafından sürekli dövülür ve yetimhaneden sürekli kaçar. Bu kaçışlarından birinde Nuri Efendi adlı iyi bir adamın yanına sığınır. Nuri Efendi, mubassırı eskiden beri tanımaktadır ve olaylardan habersiz mubassırı eve davet etmek ister. Bunu duyan Sansaros’u, evi terk etme düşüncesi kaplar ve gece olmasını bekler. Yazar, gusül abdestini romanda bu sahne üzerinden zikreder. “Nuri Efendi, akşam namazını kıldı. Yüz dirhem rakısını içti. Yemeğini yedi. Yatsıyı kılarken karısı bir güğüm su ısıttı. Birer gusül abdesti aldılar ve uyudular” (s.135).

Reşat Nuri’nin *Miskinler Tekkesi* romanında kahraman anlatıcı dilencidir. Dilencilige nasıl başladığını, başından geçenleri anlatır. İzmir’de dilencilik yaptığı günlerde bir bayram gezintisinde küçük bir çocuğa (İsmail) denk gelir ve onu da evlatlık olarak eve alır. Mesule Bacı, ilgiye muhtaç çocuğu çok şımartır, çocuğun bir dediğini

iki etmez. Çocuk, yazar anlatıcının da sözlerini dinlemez. İsmail yatılı yurda verilir. Mesule Bacı İsmail'i sık sık ziyarete gider ancak İsmail bu ziyaretlerden hoşlanmaz. Kendisini evlatlık alan ve dilencilik yapan yazar anlatıcıdan utanır. Kahraman anlatıcı da bir daha İsmail'i görmeye gitmemesi için Mesule Bacı'ya "abdest aldırarak ve kitaba el bastırarak" (s.161) yemin ettirir.

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* eserinde Turhan, Canzi adında kadınla aşk yaşar ve birlikte yaşamaya başlar. Turhan'ın kıskançlığı ileri boyuta ulaşınca Canzi durumdan rahatsız olur ve okuması için Turhan'a çeşitli öyküler yazar. Sarı Sipahiler öyküsünde Mustafa Durakça ile Mariska'nın hayatı anlatılır. Mustafa, Mariska'yı kaçıtır ve ikili evlenir. Hamam keyfi yapmak için bütün kadınlar hamama gider. Mustafa Durakça'nın validesi Sümbül Hanım çabukça "abdest alır" (s.88). Geride kalan genç kızlar güle oynaya eğlenirler. İkinci öykü olan Yedi Peçeli öyküsünde Sinan, annesi Cangüzel'i ihmal eder, ziyaretine gitmez olur. Cangüzel biricik oğlu Sinan'ı canından çok sevmektedir. Cangüzel'in ahvalini görenler çok üzülür. Bir evladın annesine bu şekilde zulmetmesi hayra alamet değildir. Cangüzel sanki ölümün sesini işitir gibi "boy abdestini" (s.130) alarak ibadetine devam eder. Sinan, aynı sorumsuzluğu ve merhametsizliği eşi Zühre'ye de yapar. Sinan, Zühre'yi boşadıktan sonra Zühre yaşlı bir adamla evlenir. Sinan'a olan sevgisinden yaşlı adama yaklaşamaz ve Sinan'ın hasretiyle acı çeker. Bir gün kendine kızar ve "abdest al, namaz kıl" (s.177) diyerek hayata sarılmasını kendine öğütler.

Fikret Arıt'ın *Güzel Yuana* eserinde Derviş Agâh Bey kızı ve gayrimeşru ilişki yaşadığı kadın olan Melpi'yi kaybeder. Kızı Yuana'nın hatırasıyla dolu olan yalıda daha fazla oturmak istemez. Her şeyi devrederek yalıdan uzaklaşmayı düşünür. Durumu haber vermek için bahçeye çıkar ve bahçıvana sesleneceği vakit onu "büyük musluktan abdest alırken" (s.186) görür. Abdest ögesi fon olarak kullanılır.

Tarihi deniz romanı olan Kadircan Kafı'nın *Korsan Yuvası* eserinde korsanlar köye baskın yapar. Petronas, köyde altın olduğunu ileri sürerek korsanları getirir de köyde altın olmadığı anlaşılır. Korsanların reisi Petronas'ın kendilerini kandırdığını anlayarak onu cezalandırır ancak eli boş dönmek için köylülerden belirli miktar para ister. Korsanların istediği para gelince de korsanlar sözünde durarak köylülere dokunmadan giderler. Herkes Allah betlerinden korusun der ve "derenin suyunda abdestlerini alarak" (s.25) Allah'a dua ederler.

Denizci olmak için kendince bedeller ödeyen Mahmut'un maceralarının anlatıldığı Halikarnas Balıkcısı'nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Mahmut, babası gibi denizci olmak istese de babası Süleyman Efendi denizciliğin zor yanını bildiği için Mahmut'u denizden uzat tutmaya çalışır. Mahmut'un çırak olarak çalıştığı ayakkabı dükkânının müdavimi olan Nusret Ağa yaşlı bir adamdır. Anılarını anlatırken bir gün deniz kıyısında kimsenin görmediği bir yerde "gusül abdesti" (s.27) alır. Mahmut, köylüsü Ayşe ile evlenerek denize veda eder. Ayşe beş aylık gebeyken çocuğunu

düşürür. Köylüler Mahmut’a gelerek başsağlığı verirler. “Bir gusül abdesti için lazım olan bir teneke su ile dokuz ay sonra bir yenisi dünyaya gelir” (s.159) sözleriyle Mahmut’u teselli etmeye çalışırlar. Kısa zaman sonra Mahmut da deniz sevdası tekrar başlar. Ayşe eşinin denize çıkmasını istemediği için komşularını Mahmut’la konuşması için gönderir. Molla Ahmet, insanın karadan ayrılmaması gerektiğini “ölünce İslamcasına gusül edileceğini” (s.181) söyleyerek Mahmut’u caydırmaya çalışır. Mahmut, bu sözlerin hiçbirine itibar etmez ve denizlere tekrar yelken açar.

Halide Edip Adıvar’ın *Sonsuz Panayır* eseri farklı sınıflara ait insanların ilişkilerini ve kültürlerini irdeler. Zengin, kadın düşkünü Samet Şaşırtmacı, Emine ile evlidir. Emine saf temiz bir kadındır. Kocasının pisliklerini bilmesine rağmen ses etmez. Kocasına bağlı, “yatmadan abdestini alıp namazını kılan” (s.210) bir kadın olarak eşine her zaman bağlı kalır. Eşinin eroin satıcısı olduğunu duyduğunda bile, bunun bir şaka olduğunu zanneder.

Kıskançlık üzerine şekillenen Nahid Sırrı Örik’in *Kıskanmak* romanı temelde iki kardeşin üzerine kurulur. Seniha ve Halit birbirini pek sevmeyen iki kardeştir. Seniha ömrü boyunca ağabeyi Halit’in gölgesinde kalır. Halit Avrupa’dan dönerek Mükerrerem ile evlenir. Mükerrerem eşinden ilgi göremeyince yasak aşklar yaşamaya başlar. Nüzhet adında genç bir adamla sürekli buluşur. Durumu öğrenen Halit, genç âşıklara baskın yapmak üzere Nüzhet’in evine gider. Halit, evi aramak istediğini söyleyince Nüzhet, yardımcısına, “Odunlukla abdesthaneye kadar her tarafı” (s.161) gezdirmesini söyler. Halit, Mükerrerem’i evde bulamaz. Abdest unsuru ayak yolu manasında geçer.

Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın *Dirilen İskelet* eserinde Tayfur ve Ferhat sürekli mezarlığa giden iki arkadaştır. Bu durum Nihat, Sadi ve Feyzi adında üç gencin dikkatlerini celbeder ve Tayfur’la Ferhat’ı takip ederler. Ferhat, mezarlıkta zebani gördüğünü söyler. Arkadaşları merak ederek olaya şahit olmak isterler. Cami müezzini mezarlıkların destursuz gezilmesine karşı çıkar. Mana âleminde bir zat-ı muhteremin kendisine görüldüğünü ve “İslam mezarlarını abdestsiz, kirli elleriyle karıştıran” (s.24) insanlara kızdığını belirtir. Abdest ögesi fon olarak kullanılır.

Suat Derviş’in *Fosforlu Cevriye* romanı hayat kadını olan Cevriye’nin bir idam mahkûmuna olan aşkını ve bu aşk bağlamında geçmişini düşünmesini ele alır. Cevriye alımlı, güzel bir hayat kadınıdır. Anne babasını küçük yaşta kaybettiği için ailesi hakkında bilgi sahibi değildir. Günübürlük ilişkilerle hayatını sürdürür. Başına bir felaket gelir ve karakola düşer. Arkadaşı Melahat’ın yardımıyla karakoldan kaçmayı planlar. Karakolun altında “kirli bir abdesthanenin” (s.42) yanındaki açık pencereden kaçmayı başarır.

3.1.3.2. Oruç İbadeti

Oruç ibadeti Müslümanlar için İslam’ın şartlarından biridir. İmsak zamanından iftar zamanına kadar yemekten, içmekten ve cinsel ilişkiden uzak durmayı hedefler

(Apaydın, 2011, 581). İncelediğimiz eserlerin sadece iki tanesinde oruç ibadetine yer verildiği görülür.

Sadi Günel'in *Onun Sesi* romanında başkişi, arkadaşının tavsiyesiyle zengin bir ailenin çocuğuna ders vermeye köşke gider. Köşke giden anlatıcı, gençlik aşkı Münevver'le karşılaşır. Münevver'in on dokuz yaşındaki üvey kızı Celadet'e ders vereceğini öğrenir. Başkişi bu aile sayesinde her türlü ortamı görür. Kumar masasında bir kişi dikkatini çeker. Bu kişi "namaz ve orucunu bırakmayacak kadar geleneklerine bağlı" (s.140) olan genç bir tazedir. Başkişi bu gencin durumuna çok üzülür.

Genç bir adamın aşk maceralarının anlatıldığı günlükten yola çıkılarak yazılan Faik Ökte'nin *Bir Aşk Masalı* romanında Nail, hukuk eğitimi görmüş ve başından birçok aşk macerası geçirmiş biridir. Nail, tuttuğu günlüğe başından geçen olayları yazar. Okuyucu bu günlük üzerinden Nail'in yaşadıklarına müşahit olur. Nail Fransa'ya felsefe eğitimi almak için gider. Akademide din üzerine bir tartışma yapılır. Konu medeniyet ve dindir. Talebeler din ve medeniyet ilişkisini kendi düşüncelerine göre yorumlar. Behzat, dinlerin ayin bahsi üzerinde duracağını, insanların dinlerini toplumda pekiştirmek için "perhizler, oruçlar" (s.127) icat ettiklerini belirtir.

3.1.3.2.1. Ramazan Ayı

Oruç ibadetinin ifa edildiği ay olan Ramazan ayı; insanlık için, toplum için bir diriliş ayıdır (Karakoç, 2018, 112). Ramazan ayı eserlerde çok da olmasa yer alır. Genellikle de olay örgüsünde etkili olmayan alelade şekliyle, zamanı belirtmek için anılır.

Aka Gündüz'ün *Eğer Aşk* romanında Selim Caka'nın yarım kalmış hüznü dolu aşkı ele alınır. Ramazan ayı, romanda zamanı belirtmek için kahraman tarafından sadece bir kez, eserin olay örgüsüne etki etmeyecek şekilde fon olarak kullanılır. "Bir Ramazan'ın son akşamı" (s.29).

Kemal Samancıgil'in *Mezarın Kızı* romanında Ahmet Bey, sevgilisi İnci'den ayrı düşer. İnci'nin ayrılığı Ahmet Bey'e çok ağır gelir ve arkadaşı Tahsin'in aracılığıyla bir içki meclisine alışı. İnci'nin ayrılığını dindirmek için "Ramazan, bayram demeden" (s.92) içer. Anlatıcı, Ahmet Bey'in içki konusunda ne kadar ileri gittiğini belirtmek için; Müslümanlarca önemli addedilen günlerde bile içtiğini vurgulamak ister.

Muazzez Tahsin Berkand'ın *Lâle* eserinde başkişi Lale, tiyatroya merak salan genç bir kızdır. Tiyatrocu olmayı planlar ancak nişanlısı Necil ve Lale'nin ailesi bu kararı olumlu karşılamazlar ve tepki gösterirler. Lale'nin düşüncesinden vazgeçmesi için nişanlısının kız kardeşi Filiz'in yanına Trabzon'a bile gönderirler. Tüm bunlara rağmen Lale'deki tiyatro aşkı dinmez. Lale tiyatro aşkının dinmeyeceğini bir "Ramazan gecesi" (s.18) tiyatro izlerken anlar. O "Ramazan gecesi" (s.21) izlediği tiyatrocu kızdan çok etkilenir ve ne yapıp edip bu yola girmeyi kafasına koyar. Romanda oruç

ayının ifa edildiği ay olan Ramazan ayı sadece zamanı belirtmek için kullanılır. Romanın seyrine etki etmez.

Reşat Nuri Güntekin'in *Miskinler Tekkesi* romanında bir dilencinin gözünden hayatın zorluğu ve insanların ilişkileri anlatılır. Soylu bir aileden gelen yazar anlatıcı, çocukluğunu refah ve huzur içinde geçirir. Ergenlik dönemine geldiği zaman kendisine uygun helal süt emmiş bir kız bulmanın hayalini kurar. Evlerinde “Bir Ramazan akşamı, iftar sofrasında” (s.13) otururken Edirnekapı taraflarında yangın çıktığı haberini alırlar. Komşularının kızı Mesrure’yi izdivaç için münasip gören kahraman anlatıcı, durumunu evin büyüklerine açar. Kızın babasına haber gider. Kızın babası şimdilik “Ramazan[ın] geçmesi[ni]” (s.30) uygun görür. Evlilik gerçekleşmez ve çeşitli felaketlerle aileler dağılır. Kahraman anlatıcı çaresizlikten dilenmeye başlar ve bunu meslek haline getirir. İzmir’deki komşularından Damacı Hacı adında yaşlı bir adam “Ramazan gecesi” rahmeti rahmana kavuşur. (s.55) Ramazan ayı eserde zamanı belirtmek için kullanılır.

Safiye Erol’un *Ciğerdelen* romanında Turhan Tuna yurt dışında mimarlık eğitimini tamamlayıp ülkesine dönen milliyetçi bir gençtir. Sılada ülkesinin özlemine çeker ve yurdunu tarif ederken büyük dedelerinin Keşan’a gelişini ve nasıl yurt tuttuklarını anlatır. Şimdi dedelerinin yaptırdığı Sultan Dergâhı’nın yerinde yeller esmektedir. Balkan Savaşlarında Bulgarlar, “Ramazan toplarını” (s.14) ele geçirmiş ve güzelim mekânları yerle yeksan etmiştir.

İhsan Koza’nın *Senede Bir Gün* romanında Emin ile Nazlı’nın acı dolu aşk öyküleri ele alınır. Emin ile Nazlı nişanlı, birbirini seven iki çifttir. Nazlı güzelliğiyle Bulgar subayı Yüzbaşı Kiril’i etkiler. Nazlı, Kiril’e yüz vermez, onu görmemek için dışarı bile çıkmaz. Kiril, Nazlı’yı görmek ve elde etmek için önce Nazlı’nın ağabeyi Tosun’u daha sonra da nişanlısı Emin’i ortadan kaldırmayı planlar. Kiril, “Ramazanın son haftasında” (s.27) ortadan kaybolarak tayininin çıktığı haberini yaydırır.

Vedat Tanca, *Belki Bir Gün* eserinde Lemi ile Füsun’un ilişkisini anlatır. Lemi deniz subayıdır. Lemi’nin yakın dostu Nihat trenle sıladan döner. Nihat’ı karşılamaya Lemi gider. Nihat, Lemi’nin ailesinden bahseder. Lemi’nin dedeleri o kadar eli açık insanlardır ki “Ramazanlarda” (s.7) mahalledeki düşkün insanlar için sofraya hazırlar. Lemi mutsuzluğundan eski günleri yâd etmeye başlar. Şimdiki İstanbul ile eski İstanbul arasında mukayese yapar. “Çocukluğumuzun Ramazanları” (s.57) bir başkaydı der. Her semtin kendine göre eğlencesi olduğunu belirtir.

Genç bir adamın aşk maceralarının anlatıldığı günlükten yola çıkılarak yazılan Faik Ökte’nin *Bir Aşk Masalı* romanında Nail, hukuk eğitimi görmüş ve başından birçok aşk macerası geçirmiş biridir. Nail Fransa’ya eğitim için gider. Türklerin sürekli gittiği kafede Filozof lakaplı Refik Bey’le tanışır. Refik Bey, Nail’e dost olmayı önerir. Nail bu teklifi kabul eder. Refik Bey, Nail’den başını kaldırarak aya bakmasını ister. “Galiba Ramazan ayıdır” (s.137) diyerek tahmin yapar.

Denizci olmak için kendince bedeller ödeyen Mahmut'un maceralarının anlatıldığı Halikarnas Balıkcısı'nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Mahmut, denize veda ederek köylüsü Ayşe ile evlenir ve köye yerleşir. Mahmut, köyün imamı ile anlaşamaz. İmam sahtekâr bir tiptir, köylüleri sürekli kandırır. Evli olduğu halde karısını, kardeşi olarak tanıtip köyün zengin kızıyla evlenir. Kendi arazisini köylüye mezarlık diye satar. Mahmut, "Ramazan ayında" (s.161) bir gün camiye vaaz dinlemeye gider.

Halide Edip Adıvar'ın *Sonsuz Panayır* eseri farklı sınıflara ait insanların ilişkilerini ve kültürlerini irdeler. Ayşe Balkar ailesiyle yaşayan genç ama fakir bir kızdır. İmrendiği zengin insanların hayatına sahip olmak, onlarla aynı ortamlarda boy göstermek ister. Zenginlerin çocuklarına özel dersler vererek âlemlerde tanınır. Hep birlikte gittikleri pavyona, dilden dile dolaşan Safi-Naz adındaki kadın gelecektir. Sabırsızlıkla beklenirken Safi-Naz içeri girer. Ayşe, Safi-Naz'ı pek güzel bulmaz. Safi-Naz'ı süzerken gözlerindeki sürme dikkatini çeker: "Teyzemin, annemin Ramazanda sünettir diye çektiği eski sürme" (s.57).

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Dirilen İskelet* eseri batıl inanç ve inanışlarla örülüdür. Tayfur ve Ferhat sürekli mezarlığa giden iki arkadaştır. Bu durum Nihat, Sadi ve Feyzi adında üç gencin dikkatlerini celbeder ve gençler, Tayfur'la Ferhat'ı takip ederler. Ferhat, mezarlıkta zebani gördüğünü söyler. Sadi ve Feyzi mezarlığa giderek müezzinle görüşür. İnanç ve din hakkında aralarında münazara başlar. Müezzin, "Geçen Ramazan Beyazıt Cami'nde" (s.21) vaaz vermeye başladığını ancak dünya işlerinden bahsettiği için yönetim tarafından tepkiyle karşılandığını söyler.

3.1.3.2.2. İftar-İmsak-Sahur

Oruç ibadetinin bittiğini haber veren iftar vakti, Aka Gündüz'ün *Eğer Aşk* romanında zamanı belirtmek için gerçek anlamında yazar tarafından fon olarak sadece bir defa kullanılır. "Bir Ramazan'ın son akşamı. Yarın bayram. Salih Bey'e davetliyim. İftardan sonra Salih, annesi, babası, ben oturuyoruz" (s.29).

Reşat Nuri Güntekin'in *Miskinler Tekkesi* romanında soylu bir aileden gelen yazar anlatıcı çocukluğunu refah ve huzur içinde geçirir. Ergenlik dönemine geldiği zaman kendisine uygun helal süt emmiş bir kız bulmanın hayalini kurar. Evlerinde "Bir Ramazan akşamı, iftar sofrasında" (s.13) otururken Edirnekapı taraflarında yangın çıktığı haberini alırlar. Bu yangını söndürmek için dönemin tulumbacıları olay yerine intikal eder. Evin erkekleri teravih namazını kılmak için camiye gider. "İmsak topundan biraz sonra" (s.14) da yazar anlatıcının konağı alevler içinde çıtırdamaya başlar. İmsak ögesi eserde orucun başlangıcını belirten unsur olarak sadece zamanı ifade etmek için kullanılır. Sahur ögesi de sadece bir yerde zamanı bildirmek için geçer. Soylu ve zengin bir aileye mensup olan kahraman anlatıcının ailesi meşrutiyetin ilanıyla dağılır. Fakirleşen ve kimsesiz kalan yazar anlatıcı çaresizlikten dilenmeye başlar ve bunu

meslek haline getirir. İzmir’deki komşularından Damacı Hacı adında yaşlı bir adamdan bahsederken onun “Ramazan gecesi sahura doğru” (s.55) rahmeti rahmana kavuştuğuna değinir.

İftar ögesi Vedat Tanca’nın *Belki Bir Gün* eserinde bir kez kullanılır. Romanın başkahramanı Lemi, Füsün’u çok sevmesine rağmen ondan ayrılmak zorunda kalır. Füsün başka birisiyle (Haydar) nişanlanma kararı alır. Lemi Füsün’un nişan merasimini izlemek için karşı otelin odasını kiralar. Odadan dışarıyı izlerken çocukluğunun Ramazan gecelerini anımsar. “İftardan sonra” (s.58) gezilen yerler, izlenen piyesler gözünün önünde canlanır.

3.1.3.3. Hac İbadeti

“Hac ibadeti insanlık tarihi kadar eski bir ibadet olup ilk insanla birlikte başladığı görülmektedir[...] İslam’ın beş şartından biri olan hac ibadetinin Allah’ın emrine uygun bir şekilde yapılabilmesinin önderliğini, diğer ibadetlerde olduğu gibi Hz. Peygamber izah etmiştir” (Tutar, 2001, 84). Romanlarda hac ibadetine çok fazla olmasa da yer verilir. Romanların olay seyrinde fon olarak kullanılan hac ögesi romanlarda etkili değildir.

Reşat Nuri Güntekin’in *Miskinler Tekkesi* romanında soylu bir aileden gelen yazar anlatıcı çocukluğunu refah ve huzur içinde geçirir. İkinci Meşrutiyet’in ilan edilmesiyle ailenin büyükleri sürgüne gönderilir. Sürgünle kimsesiz kalan yazar anlatıcı çeşitli işlerde çalışsa da başarılı olamaz ve dilencilik yaparak geçinmeye başlar. Dilencilikten iyi para kazanan kahraman anlatıcı, yanına ev işlerini görmesi için sahipsiz Mesule Bacı’yı da alır. Askerden kalan sakatlığını tedavi için her yıl belirli günlerde Bursa ve Yalova’daki kaplıcalara gider. Yolculuğa, “Mesule Bacı ile Hacca gidiyor gibi helalleşerek” (s.139) çıkar. Hac ibadeti sadece teşbih amacıyla kullanılır.

Safiye Erol, *Ciğerdelen* eserinde Turhan ile Cangüzel’in aşkını ele alır. Eserin arka planında da Osmanlı Devleti’nin Balkanlardaki siyasi durumunu gözler önüne sermek ister. Turhan kıskançlığı ile Cangüzel’i bezdirir. Cangüzel de Turhan’a tarihi konulu çeşitli öyküler yazar. Sarı Sipahiler hikâyesinde Mustafa Durakça, Hafız Nuri, Feridun Bey anlatılır. Mustafa Durakça, ecnebi Mariska’yı kaçırarak evlenir. Bu evlilikten Sinan adında oğulları olur. Mustafa Durakça asker olduğu için cepheden cepheye, cenkten cenge gider. M2.1.1.3.3. ariska (Cangüzel) ise konakta can sıkıntısıyla oturur. Oğlu Sinan’ın emme vakti bitmiştir ancak oğluna kıyamaz. “Hacca gitmeye” (s.98) hazırlanan konağın büyüğü konumundaki Veli Koca duruma el atar ve Sinan’ın süttten kesilmesi emrini verir. Mustafa Durakça, *Ciğerdelen*’i savunmak için sefer hazırlıklarına başlar ve yakın dostlarıyla sefere çıkar. Kanlı geçen savaşta Mustafa Durakça ağır yaralı olarak eve getirilir, bir müddet sonra da şehit düşer. Evin geçimi Veli Koca’ya kalır. Bu yüzden “Hacca gitmekten” (s.103) mecburi olarak vaz geçmek

durumunda kalır. Ülkesini, dinini, namusunu korumak da bir çeşit “hac” (s.104) sayılacağına kanaat getirir. Romanda hac ibadeti fon olarak kullanılır.

Halide Edip Adıvar’ın *Sonsuz Panayır* eserinde Ayşe Balkar ailesiyle yaşayan genç ama fakir bir kızdır. İmrendiği zengin insanların hayatına sahip olmak, onlarla aynı ortamlarda boy göstermek ister. Ayşe Balkar, Bolluk ailesinin gölgesinde zenginlerle içli dışlı olur. Onların gittiği ortamlara girip çıkar. Zenginlerin, toplanarak sırf eğlence olsun diye düzenledikleri isprizma seanslarına katılır. Medyum, ruh çağırma işlemine başlar. Vehbi Efendi’nin ruhunu çağırmaya karar verirler. Bu zatı muhterem “Zaptiye Nazırı olan Selim Paşa isminde bir adamı günahlarına tövbe için Hacca gitmeye” (s.176) razı eden biridir. Hac ibadeti gerçek anlamında fon olarak kullanılır.

Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın *Dirilen İskelet* eseri batıl inanç ve inanışlarla örülüdür. Tayfur ve Ferhat sürekli mezarlığa giden iki arkadaştır. Mezarlıkta olağanüstü varlıkların gezip dolaştıklarını fark ederler. Olay üzerine araştırma yapmak için mezarlıktaki ev sakinlerinden malumat almaya başlarlar. Yaşlı kadının biri geceleri keçilerinin eve başları kefiyeli (örtü) olarak döndüğünü, “Dedem, Hac’dan başı öyle kefiyeli” (s.112) gelmişti diyerek anlatır.

3.1.3.3.1. Hacı

Hac ibadetini gerçekleştirmiş insanlara hacı unvanı verilir. İncelediğimiz romanların sadece altı tanesinde hacı unsuru kullanılır. Hacı ögesi romanlarda etkili değildir. Fon olarak; ya teşbih yoluyla ya da gerçek anlamıyla kullanılır.

Reşat Nuri Güntekin’in yazar anlatıcı olarak bir dilencinin ağzından anlattığı romanı *Miskinler Tekkesi*’nde soylu ve zengin bir aileye mensup olan kahraman anlatıcı çaresizlikten dilenmeye başlar ve bunu meslek haline getirir. Arkadaşı Sakallı Talat’la karşılaşır ve muhabbet ederler. Sakallı Talat Darülfünun talebesidir. Kahraman anlatıcının da gelebileceğini söyleyince yazar anlatıcı idadi şahadetnamesi olmadığından yakını. Sakallı Talat, buna gerek olmadığını, “Hacısı, hocası hep orda.” (s.35) şeklinde cevap verir. Yazar, hacı ögesi üzerinden dönemin üniversite sayılan kurumlarının bozulduğuna dikkat çekmek ister.

İzmir’den İstanbul’a dönüş yapan yazar anlatıcı dilenme eylemine devam eder. Kendisi için kişisel zevkler de belirler. Bu zevklerden biri hamam keyfidir. Hamamdaki insanların rengârenk peştamallara sarılmasını “Arafat Hacısı” (s.100) olarak teşbih eder. Resmi dairelerdeki kendisi gibi dilencilerin de kısa hayatlarından bahseder. Bu dilencilerden biri, vücudunun yarısı olmayan “Hacı” (s.119) lakaplı biridir. Yazar burada da hacı ögesini benzetme yaparak kullanır.

Hacı ögesi, Vedat Tanca’nın Belki Bir Gün eserinde çocukların oynadığı oyundaki tekerleme aracılığıyla geçer. Lemi, Füsun’u sevmesine rağmen onunla evlenemez. Lemi, Füsun’un çocukluk arkadaşı Filiz ile karşılaşır. Filiz, Lemi hakkında

çok şey bildiğini, Füsün’la çoğu kez kendisinin muhabbeti olduğunu belirtir. “dönbaba dönelim, hacılara gidelim” (s.68) tekerlemesinden bahseder.

İlgaz Vahap Nevruzhan’ın *Süyyim Bike* romanında Yusuf Mirza’ya bir elçi gelerek Kazan Hanı Can Ali Hanın Sevim Bike’ye talip olduğunu söyler. Yusuf Mirza durumu kızı Sevim’e anlatır. Sevim, gönlünde başka birisinin olduğunu söylese de babası Sevim’i vatanın geleceği için bu evliliğin gerçekleşmesi gerektiğine ikna eder. Sevim gelin giderek Hanın huzuruna çıkarılır. Hanın düşman etkisinde kaldığını anlayınca da ulema sınıfının sevidine haber salarak durumu anlatır. Bu haber üzerine Seyit, Türk büyüklerini huzurunda toplayarak karar almaya çalışır. Seyidin solunda “hacı” (s.66) oturmaktadır. Hacı ögesi gerçek manasıyla kullanılır.

Kıskançlık üzerine kurulu olan Nahid Sırrı Örik’in *Kıskanmak* romanı temelde iki kardeşin üzerine kurulur. Seniha ve Halit birbirini pek sevmeyen iki kardeşir. Seniha ömrü boyunca ağabeyi Halit’in gölgesinde kalır. Halit, kendisinden epey küçük Mükerrerem ile evlenir. Mükerrerem kocasından istediği ilgiyi görmez ve saadeti dışarıda aramaya başlar. Nüzhet adında genç delikanlı ile yasak aşk yaşar. Halit, karısının kendisini aldattığını öğrenince Nüzhet’i öldürür ve hapse girer. Mükerrerem ortada kalarak zengin bir adamın metresi olur. Daha sonrada pavyonlara kadar düşer. İstanbul’dan ayrılıp Samsun’a barda çalışmaya gitmek için gemiye biner. Gemidekiler, “Para varsa varsa yine o dışarıklı hacı babalarda var” (s.231) diye Mükerrerem’in Samsun’a gitmekle doğru yaptığını söylerler.

Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın *Dirilen İskelet* eseri batıl inanç ve inanışlarla örülüdür. Tayfur ve Ferhat sürekli mezarlığa giden iki arkadaştır. Mezarlıkta olağanüstü varlıkların gezip dolaştıklarını fark ederler. Olay üzerine araştırma yapmak için mezarlıktaki ev sakinlerinden malumat almaya başlarlar. Yaşlı kadının biri geceleri keçilerinin eve başları kefiyeli (örtü) geldiğini aynı “hacı baba[sına]” (s.112) benzediğini anlatır. Hacı unsuru teşbih yapılarak fon olarak kullanılır.

Sitare adlı genç ve toy bir kızın imkânsız denebilecek aşkını konu alan Kerime Nadir’in *Solan Ümit* romanı popüler aşk romanlarından. Sitare liseye giden bir talebedir. Psikoloji profesörü olan Ferruh Bey’e hayranlık aşk karışımı bir duygu besler. Ferruh Bey ile duygusal olarak yakınlaşırlar. Ferruh Bey, aşklarının imkânsız olduğunu anlatır. Sitare de ağabeyinin arkadaşı Turgut’la evlenerek İzmir’e yerleşir. Komşusu Makbule Hanım’la dertleşerek Ferruh Bey’i unutmaya çalışır. Turgut, eşi için Makbule’nin iyi bir arkadaş olduğunun farkındadır. Turgut, karşısında Makbule Hanım’ı görünce “Makbule Hanım, sizi Hacı bekler gibi bekliyorduk!” (s.81) diyerek özlediklerini ifade eder.

3.1.3.3.2. Arafat

Reşat Nuri Güntekin’in yazar anlatıcı olarak yazdığı romanı *Miskinler Tekkesi*’nde soylu ve zengin bir aileye mensup olan kahraman anlatıcının ailesi

meşrutiyetin ilanıyla dağılır. Fakirleşen ve kimsesiz kalan yazar anlatıcı çaresizlikten dilenmeye başlar ve bunu meslek haline getirir. Kendisi için kişisel zevkler de belirler. Bu zevklerden biri hamam keyfidir. Hamamdaki insanların rengârenk peştamallara sarılmasını “Arafat Hacısı” (s.100) olarak teşbih eder. Romanda sadece bir yerde geçen Arafat ögesi benzetme yapılarak kullanılır.

3.1.3.4. Kurban

Kurban kelimesinin manası yaklaşmak demektir. Allah’a yakın olma amacıyla şartları taşıyan hayvanların kesilmesi ibadetidir (Boran, 2020, 66). Kurban inancına, romanlarda çok fazla yer verilmez. Eserlerde genellikle bir insanı bir iş, kişi, durum için feda etme anlamlarında kullanılır. Bazı eserlerde ise gerçek anlamında kullanıldığı da görülür.

Safiye Erol’un *Ciğerdelen* romanında Turhan Tuna yurt dışında mimarlık eğitimini tamamlayıp ülkesine dönen milliyetçi bir gençtir. Turhan, Canzi adında güzel bir kadına âşık olur. Canzi de Turhan’ı sever ancak Turhan’ın kıskançlığı canına tak eder ve Turhan’a okuması için hikâyeler yazar. Canzi’nin Turhan için yazdığı Sarı Sipahiler hikâyesinde Mustafa Durakça ile Mariska’nın aşkı anlatılır. Mustafa Durakça’nın ataları, zamanında sınır boylarını fetheder ve buralara yerleşirler. Kalıcı olmaları için de yaratıcıya dualar edip “koç kurbanlara bıçaklar” (s.59) salarlar. Mustafa’nın Mariska ile evliliğini onaylayan Veli Koca, Mustafa’yı deneme amaçlı sevgisinin bedeli olarak ne yapacağını sorar. Mustafa, “sadaka dağıtacağım, kurban keseceğim” (s.70) diye cevap verir. Mustafa, Mariska ile nikâhlanır. Bayram günü herkes mutludur. Çeşitli yemekler hazırlanır, “kurbanlar” (s.87) kesilir ve misafirler beklenir.

Turhan, Canziye karşı yaptığı hataları anımsadıkça pişmanlık yaşar. Kendisini sorguya çekerek iç çatışma yaşar. İç konuşmasında itiraflarda bulunurken insanların ümitsiz olmadığını, işledikleri günahları unutturmak için yaratıcıya “kurbanlar” (s.110) sunduklarına değinir. Turhan’ın okuduğu ikinci öykü Yedi Peçeli’dir. Sinan, annesine sahip çıkmayan hayırsız bir evlattır. Zühre adında güzel bir kızla evlenir ancak sonradan onu boşar. Annesi oğlunun hasretiyle yanıp tutuşarak ölür. Zehra’nın babası Hafız Nuri, Sinan’ın annesi Cangüzel Hatun’un ruhu için kuranlar okur, “kurbanlar” (s.131) keser. Kurban ibadeti gerçek anlamında fon olarak kullanılır.

Esat Mahmut Karakurd’un, *Sokaktan Gelen Kadın* romanında kurban ögesi benzetme yapılarak kullanılır. Semra, bohem hayatı yaşayan ucuz bir kadındır. Bir beyefendinin kendisiyle görüşmek istediği haberini alır. Görüşmede zengin bir iş adamı olan Şinasi Bey’in oğlu Selim’i kendisine âşık etmek için teklif alır. Teklifi kabul eden Semra, Uludağ’a gider. Tesadüf eseri Selim olduğunu bilmediği bir genç ile tanışır ve ona ilgi duyar. Selim balık tutarken yanına Semra gelir. Selim, bu güzel bayanın geldiğini balıklar görselerdi “kurbanlık koyun gibi” (s.59) oltaya düşerlerdi der.

Kurban ögesi Sadi Günel'in *Onun Sesi* eserinde sadece bir yerde benzetme yoluyla mecaz yapılarak kullanılır. Celadet, anlatıcının günlüğünü bulur ve okumaya başlar. Hocasının, Mira adındaki kadınla yaşadığı aşk macerasını okur. Kahraman anlatıcı, Mira'yla barda çalıştığı bir gece tanışır. Mira, anlatıcının evli olduğunu öğrendiği halde ilişkisini devam ettirir. Kahraman anlatıcı, bu ilişkiye son vermesi gerektiğini söyler. Mira, zengin erkekleri eğlendiren bir kadın olsa da anlatıcı onu onurlu biri olarak tasvir eder. Sarhoşların, dengesiz insanların isteklerini karşılayan bu kadın her gece erkeklerin “yaktın beni, kurbanın olam” (s.118) naralarına maruz kalır.

Ilgaz Vahap Nevruzhan'ın *Süyüm Bike* romanında dünyalar güzeli Sevim, Kazak Hanı ile evlenir. Kazak Hanı, Rus asimilesi bir Türk'tür. Devletin kararlarını Rus sarayının menfaatine göre verir. Durumu fark eden Sevim, engel olmaya çalışsa da bir türlü muvaffak olamaz. Vatanı için her şeyi yapmaya hazırdır. “Kurban olacağım amma vatan kazanacak” (s.71) düşüncesiyle hareket eder. Bu bölümde kurban ifadesi mecaz anlamda geçer. Kazan Hanı Can Ali Han'ın ölümünden sonra Sevim Bike Kırım Hanı Sefa Giray ile evlenir. Sefa Giray adaletli, cesur bir liderdir. Sevim, Sefa Giray'a çocuk vermek için can atar. Bir gün kadınlar Sevim'in gebe olduğunu Sefa Giray'a müjdeler. Sefa Giray haberi duyunca “kurbanlar kesilmesini” (s.106) emreder. Sarayda mutluluklar içinde yaşarken haberci gelerek Çar IV. İvan'ın sınırı geçtiğini haber verir. Sefa Giray, orduyu toplayarak sefere çıkar. Savaş kazanılır, halk mutluluk içinde naralar atar. “Kurbanlar kesilir, yoksul çocuklar giydirilir” (s.115). Bu bölümlerde kurban ögesi gerçek manasıyla kullanılır.

Savaşı kazanırlar ancak bir müddet sonra Sefa Giray atından düşerek ölür. Sefa Giray'ın ölümü üzerine Kazan şehri kaynamaya başlar. Rus Çarı, Kazan'ı yıkıp yakacağını ve Sevim'i de esir alacağını belirtir. Rus elçisi gelerek Sevim Bike'nin teslim olması halinde Kazan şehrine dokunulmayacağını söyler. Sevim Bike de teklifi kabul edeceğini elçiye bildirir. Sevim Bike yaratıcıya yönelerek vatan için oğlunu ve kendisini kurban ettiğini vurgular. (s.135)

Genç bir adamın aşk maceralarının anlatıldığı günlükten yola çıkılarak yazılan Faik Ökte'nin *Bir Aşk Masalı* romanında Nail hukuk eğitimi görmüş ve başından birçok aşk macerası geçirmiş biridir. Nail, tuttuğu günlüğe başından geçen olayları yazar. Okuyucu bu günlük üzerinden Nail'in yaşadıklarına müşahit olur. Nail Fransa'ya felsefe eğitimi almak için gider. Akademide din üzerine bir tartışma yapılır. Konu medeniyet ve dindir. Talebeler din ve medeniyet ilişkisini kendi düşüncelerine göre yorumlar. Behzat, dinlerin ayin bahsi üzerinde duracağını, insanların dinlerini toplumda pekiştirmek için; “perhizler, oruçlar, kurbanlar” (s.127) icat ettiklerini belirtir.

Denizci olmak için kendince bedeller ödeyen Mahmut'un maceralarının anlatıldığı Halikarnas Balıkçısı'nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Mahmut, her şeye rağmen deniz tutkusuna yenik düşerek denizci olmaya çalışır. Mahmut amcasının gemisine tayfa olarak yazılır. Denizde şiddetli bir fırtına çıkar. Herkes korkudan ne

yapacağını şaşırır. Bazıları “Allah’a, evliyalara kurbanlar ada[r]” (s.93). Fırtına bitip de herkes kıyıya kavuştuğunda bu sözler unutulur, yerine getirilmez. Kurban ibadeti gerçek anlamında fon olarak kullanılır.

Halide Edip Adıvar’ın *Sonsuz Panayır* eserinde başkişi Ayşe Balkar ailesiyle yaşayan genç ama fakir bir kızdır. İmrendiği zengin insanların hayatına sahip olmak, onlarla aynı ortamlarda boy göstermek ister. Ayşe, öğretmeni Ali Bey’in yardımlarıyla zengin bir ailenin kızlarına özel derse başlayarak zengin ortamlarında boy gösterir. Hep birlikte gittikleri eğlence yerinde insanları seyrederek onların hayatları hakkında bilgiler dinler. Gazinonun tıka basa dolu olması Ayşe’ye “özellikle çocukluğunda, Kurban Bayramlarında gördüğü koyun pazarlarını” (s.52) anımsatır. Yazar, “Apartman Beyleri” bölümünde kiracılar ile ev sahipleri arasındaki çekişmeye değinir. Ev sahipleri fakir kiracıları evlerinde fazla oturtmak istemezler ve türlü bahanelerle kiracıları çıkartmak isterler. Güçleri yetmeyen kiracıları farklı yollarla çıkartmaya çalışırlar. Yüksek katta oturan kiracılar asansörü kullanmasın diye asansörü bozarlar. Ev sahipleri asansöre binince; “horoz kurban edilerek gönlü hoş edilmiş cin gibi, yalnız üst kata değil, hatta göklere çıkabilecek bir güç kazanması” (s.93) hayret vericidir. Eserde kurban ifadesi gerçek anlamlarıyla yer alır. Olayların seyrine etki edecek kadar güçlü değildir.

Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın *Dirilen İskelet* eserinde olağanüstü varlıkların mezarlıkta gezip dolaştıkları söylentisi çıkar. Nihat, Feyzi, Sadi adında üç arkadaş da söylenenlerin doğru olup olmadığını merak edip mezarlığa giderler. Aynı varlıkları üç arkadaş da görür. Arkadaşlar görünen şeylerin gerçek olup olmadığını tartışır. Nihat, “Kurban Bayramı’nda etini yedikten sonra kemiklerini bahçeye gömdüğünüz koçun mezarından niye korkmuyorsunuz?” (s.30) diyerek korkulacak bir şey olmadığını söyler.

3.1.3.5. Zekât

Zekât kelime olarak; artma, temiz olma, arınma anlamlarına gelir. İnsanların mallarının belirli bölümünü ihtiyaç sahibi insanlarla paylaşmasını ve bu sayede hem sosyal hem de dini görevini yapmasını ifade eder. Zekât, yaratıcının farz kıldığı ve İslam’da en önem verilen ibadetlerden biridir (Demir, 2007, 29). Zekât ögesine incelediğimiz romanlardan sadece bir tanesinde yer verilir.

Reşat Nuri Güntekin’in *Miskinler Tekkesi* romanında sahipsiz kalan aristokrat bir gencin dilenciliğe nasıl başladığı ele alınır. Başlarda güllük gülistanlık içinde yaşayan yazar anlatıcının dayısı siyasi olaylar nedeniyle sürülür. Sürgünle birlikte fakirleşen ve kimsesiz kalan yazar anlatıcı dilenciliğe kadar düşer. Genellikle dilencilerin yaşadığı İzmir’in Tamaşalık Senti’nde ev tutar ve yaşamına bu mahallede devam eder. Mahallede kimse sadaka kelimesini ağzına almaz. Sadaka yerine “fitre, zekât” (s.80) kelimelerini kullanırlar. Zekât ögesi romanda sadece bir kez günlük hayattaki karşılığıyla kullanılır.

3.1.3.6. Dini Unvanlar ve Dini Meslekler

3.1.3.6.1. Halife

Reşat Nuri Güntekin'in *Miskinler Tekkesi* romanında bir dilencinin gözünden hayatın zorluğu ve insanların ilişkileri anlatılır. Soylu bir aileden gelen yazar anlatıcı çocukluğunu refah ve huzur içinde geçirir. İkinci Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle ailenin büyükleri sürgüne gönderilir. Sürgünle kimsesiz kalan yazar anlatıcı, çeşitli işlerde çalışsa da başarılı olamaz ve dilencilik yapmaya başlar. Dilencilik yaptığı mahallede Şeyh Abdu adında bir adamın zavallı bir kadını dövdüğüne şahit olur. Yazar Şeyh Abdu'yu tasvir ederken onu "Eski Arap halifesi[ne]" (s.57) benzetir. Halife unsuru sadece bir kez figür olarak geçer.

3.1.3.6.2. Şeyhülislam

İhsan Koza'nın *Senede Bir Gün* eserinde İstanbul'a yerleşen Hilmi Efendi, Emin'in öldüğünü düşünerek kızı Nazlı'yı evlendirmek ister. Fikrini eşi Ayşe Hanım'a açar. Ayşe Hanım, kızının bu teklife olumlu bakmayacağını bildiği halde Hilmi Efendi'den çekindiği için hayırlısı demekle yetinir. Nazlı, bu izdivacı kabul etmez ancak babasının ısrarları sonucunda civarın tanınmış doktorlarından Fuat Bey'le evlenir. "Nikâh töreninin başlaması için Şeyhülislam Efendi'nin" (s.210) iştirak etmesi beklenir. Şeyhülislam Efendi köşke iştirak edince de nikâh kıyılır. (s.216)

Kuşlu Adam olarak anılan başkişinin hayat öyküsü, Turan Aziz Beler'in *Tüylendi Ailesi* eserinde ele alınır. Anlatıcı yazar, Samsun'a gelerek bütün işlerinde çalışmaya başlar. Kuşlu Adam bütünün Anadolu'daki tarihinden de bilgi verir. Tütünün Osmanlı Devleti zamanında bazı dönemlerde yasaklandığını bazı dönemlerde ise "Şeyhülislam Bahati Efendi'nin" (s.96) fetvasıyla meşrulaştığını ifade eder.

3.1.3.6.3. Vaiz

İhsan Koza'nın *Aradığım Kadın* romanında başkişi Ressam Ferit toplumdan uzaklaşan, özellikle de kadınlara ilgi duymayan, sanatla uğraşan biridir. En yakın arkadaşı Doktor Refik, Ferit'in bu durumuna çok itiraz eder ve Ferit'i sürekli kadınların olduğu ortamlara götürmeye çalışır. Ferit, arkadaşının bu ısrarlarına "Yine vaazlarına mı başlayacaksın Refik?" der. Refik de "Vaizlik değil ya, papazlık bile desen yine söyleyeceğim" (s.24) şeklinde cevap verir. Vaiz ögesi, dini olarak bu işi yapan kişi anlamında kullanılmaz. Hayat hakkında bir konuda sürekli öğüt vermeye çalışan kişi anlamında kullanılır.

Aka Gündüz'ün *Eğer Aşk* romanında Selim Caka'nın yaşadığı aşklar ve bu aşkların sancıları anlatılır. Selim Caka, ahlak hakkında düşüncelerini genel olarak ifade

ederken, vaiz kelimesi fon olarak romanda şöyle kullanır: “Doğrudur, ahlak ne vaizden çıkar, ne kitaptan fışkırır” (s.92).

Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın *Dirilen İskelet* eseri batıl inanç ve inanışlarla örülüdür. Tayfur ve Ferhat sürekli mezarlığa giden iki arkadaştır. Ferhat, mezarlıkta zebani gördüğünü söyler. Sadi ve Feyzi mezarlığa giderek müezzine görüşürler. İnanç ve din hakkında aralarında münazara başlar. Müezzine, dünya işlerinden vaaz vermeye başladığında yönetim tarafından tepkiyle karşılanır. Müezzine dünya işlerini değil ahiret işlerini anlatması gerektiğini söylerler. Durumdan müteessir olan müezzine duygularını gençlerle paylaşır. Sadi, müezzine “Eski dedikodu vaaz sistemini bırakmalı. Vaizlerin kafaları yeni bilgiler, yüksek fikirlerle yetişmiş olmalı” (s.22) sözleriyle destek çıkar.

3.1.3.6.4. Molla

Safiye Erol’un *Ciğerdelen* eserinde Canzi ile Turhan’ın aşkı konu edilir. Canzi, Turhan’ın kıskançlığına dayanamaz ve ona çeşitli öyküler yazarak kıssadan hisse vermeye çalışır. Öykülerden biri Yedi Peçeli’dir. Öyküde Sinan ile Zühre adında iki gencin acı dolu aşk hayatları ele alınır. Zühre küçük yaşlarda “Kamber Hoca adında bir molladan” (s.141) dersler alır. Zühre bu ortamlarda kendini yetiştirir. Sinan ile evlenince de bu meziyetlerini kullanır. Güzel ve akıllı konuşması, kocası Sinan’ın dikkatini çeker ve Zühre’yi “medrese mollalarına” (s.146) benzetir. Sinan, Zühre’yi boşayarak zengin bir kadın olan Düriye Hanım ile evlenir. Düriye Hanım’ın çocukları ile Zühre’nin oğlu Nuri, aynı hocadan ders alır. Veysel Hoca, Düriye Hanım’ın çocuklarının kabiliyetsiz olduğunu ancak Nuri’nin istidatlı olduğunu söyler. Veysel Hoca, fakir bir “molladır” (s.178). Nuri’yi, sahipsiz ve fakir olması hasebiyle kendisine benzetir.

İlgaz Vahap Nevruzhan’ın *Süyüm Bike* romanında Yusuf Mirza’ya bir elçi gelerek Kazan Hanı Can Ali Han’ın Sevim Bike’ye talip olduğunu söyler. Yusuf Mirza durumu kızı Sevim’e anlatır. Sevim, gönlünde başka birisinin olduğunu söylese de babası Sevim’i vatanın geleceği için bu evliliğin gerçekleşmesi gerektiğine ikna eder. Sevim gelin giderek Ha’nın huzuruna çıkarılır. Hanın düşman etkisinde kaldığını anlayınca da ulema sınıfının sevidine haber salarak durumu anlatır. Bu haber üzerine Seyit, huzurunda Türk büyüklerini toplayarak karar almaya çalışır. Seyidin sağında “molla” (s.66) oturmaktadır.

Kuşlu Adam olarak anılan başkişinin hayat öyküsü, Turan Aziz Beler’in *Tüylendi Ailesi* eserinde ele alınır. Başkişi hapishane arkadaşlarına hayatını anlatmaya başlar. Rizeli olan başkahraman birinci dünya harbinin çok çetin geçtiğini, köylülerin düşmanla savaşmak için ellerinde bulunan malları sattıklarını belirtir. Karadeniz civarında “Ofllu Molla Ahmet” (s.25) liderliğinde bir gurubun çetin mücadele verdiğini vurgular. Molla ögesi daha çok bir unvan, lakap olarak kullanılır.

3.1.3.6.5. İmam/Hoca

İncelenen romanlarda hoca/imam ögesine epey yer verilir. Genellikle meslek olarak eserlerde görülür. Kahramanların ya kendileri bu mesleği icra eden kişilerdir ya da romanda olay örgüsü gereği fon olarak kullanılan kişilerdir. İmam/hoca ögesi üzerinden din dilinin etkili kullanıldığını söylemek güçtür.

Kemal Samancıgil'in *Mezarın Kızı* eserinde; romanın başkahramanı İnci'yi kaçırmak isteyen gençler, harekete geçmek için gece olmasını bekler. Gençler, planlarını gerçekleştirmek için de köylülerin camiye namaz kılmaya gitmelerini gözler. İnci'nin kaçırıldığını öğrenen köylüler ve imam çok şaşırır: “Haberi getiren köy imamı da onlarla beraber dövünmekte idi. Nasıl oldu, köyümüzün gülü, şöhreti nasıl götürüldü, bilmiyoruz; anlayamadık! Herhalde namazda bulunduğumuz vakit olmuş!” (s.18) Kırsal yerlerde köylülerin önderliğini ve akıl hocalığını üstlenen imam, romanda figüratif kişi olarak geçer.

Aka Gündüz'ün *Sansaros* romanında, Sansaros'un ailesi anlatıldığı bölümde Sansaros'un dedesi Ziver Usta'dan da bahsedilir. Ziver Usta kasabanın eşraflarındandır ve hastalıklı kızı ile yakın arkadaşının oğlu Kaplan'ı evlendirir. Kaplan'a bir taka alarak onu iş güç sahibi yapar. Balkan Harbi çıkınca Kaplan, cepheye gider ve aile yalnız kalır. Bunu fırsat bilen kasabalı, Ziver Usta'yı öldürerek terekesine konmak isterler: “Herkes Ziver Usta'nın katillerini arayacağına, Ziver Usta'nın terekesine üşüştü. Başta kadı efendi olduğu halde kassamlar, şeri mahkeme kâtipleri, imamlar eve ve dükkâna doldular. Ziver Usta'nın nesi var, nesi yok hepsini haraç mezat satmak istiyorlardı.” (s.59) Yazar, dönemin din adamlarını olumsuz çizer. Dini temsil eden imamların ve kadıların yozlaştığını, dini ayrıcalıklarının kötüye kullandıklarını vurgular.

Reşat Nuri Güntekin'in *Miskinler Tekkesi* eserinde yazar anlatıcının hayat hikâyesi anlatılır. Kahraman anlatıcı çocukluğunun mesut günlerinden bahsettikten sonra bu güzel günlerin nasıl sona erdiğini anlatır. İkinci Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle kahraman anlatıcının ailesi dağılmaya başlar. Yazar anlatıcı İkinci Meşrutiyet'i tasvir ederken “imamlarla papazların sarılıp öpüştüğü [...]” (s.31) günler diye bahseder. Ailenin dağılmasıyla yazar anlatıcı sahipsiz kalır ve dilencilığe başlar. İkamet ettiği mahalledeki komşularından bahseder. Komşularından biri mahallenin eski “imamı” (s.189) Tombul İmam adındaki kişidir. Romanın sonuna doğru Cumhuriyet Devri'nde “mahalle imamlığının ve sarığın kaldırıldığını” (s.190) anlatır.

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* romanında Turhan'ın okuduğu tarihsel öyküler üzerinden okuyucuya sunum yapılır. Turhan kıskançlığı nedeniyle sevdiği kadını, Canzi'yi, kendinden uzaklaştırır. Canzi de Turhan'a atalarının tarihsel öyküsünü yazarak mesaj vermek ister. Yazılan bu öykülerde imam ögesi meslek olarak kullanılır. Sarı Sipahiler öyküsünde “konak imamı” (s.62) olan Hafız Nuri olaylarda önemli yer tutar. İmam, ögesi romanın muhtelif yerlerinde Hafız Nuri ile birlikte anılır.

Fahri Zeki Önal'ın *Ay Altında* romanı, gençlerin aşkları için neler yapabileceğini gözler önüne serer. Ferit ile Nahit iki iyi arkadaştır. Ferit'i hem teyzesinin kızı Kumru hem de Kumru'nun kız arkadaşı Şermin sevmektedir. Şermin'inden ise Nahit hoşlanır. Şermin'in babası ölünce kimsesiz kalır ve dayısının oğlu Samim, Şermin'le evlenmek ister. Şermin, durumu bildirmek üzere Ferit'e mektup yazar. Ferit kayıtsız kalır. Şermin de Samim ile evlenmemek için Nahit'le nişanlanır. Nikâhlanacakları gün Nahit, eve "hoca" (s.32) ve şahitleri getirir.

İhsan Koza'nın *Senede Bir Gün* eserinde İstanbul'a yerleşen Hilmi Efendi, Emin'in öldüğünü düşünerek kızı Nazlı'yı evlendirmek ister. Fikrini eşi Ayşe Hanım'a açar. Ayşe Hanım, kızının bu teklife olumlu bakmayacağını bildiği halde Hilmi Efendi'den çekindiği için hayırlısı demekle yetinir. Nazlı, bu izdivacı kabul etmese de babasının ısrarları sonucunda civarın tanınmış doktorlarından Fuat Bey'le evlenir. "İmam Efendi" (s.220) nikâhın kıyılacağı salonun tertibini son kez kontrol ettirir.

Vedat Tanca'nın *Senede Bir Gün* romanında Füsun'un pederi Ragıp Bey, sert mizaçlı, katı bir adamdır. Kızını kendi istediği biriyle evlendirmek ister. Füsun da babasının bu kararına karşılık evden kaçarak sevdiği adamın (Lemi) yanına gider. Ragıp Bey'in avukatı Cemal Bey, Füsun'un teyzesi Lamia ile işbirliği yaparak Füsun'a oyun oynarlar. Füsun'a, "imam, şahitler huzurunda" (s.107) nikâh olmadığı için çevrede dedikodu olacağı ve bu durumdan ailenin yıpranacağını söylenir. Lemi, arkadaşı Nihat'ın dedesinin ölümüne ne kadar üzüldüklerini anlattığı bölüm de "imamın telkin verip" (s.137) gitmesinden sonra mezarın başında uzun müddet ağladıklarını söyler.

Mahmut adlı başkişinin hayat öyküsünün anlatıldığı Halikarnas Balıkcısı'nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Mahmut, denizci olmak için yanıp tutuşan bir çocuktur. Denizci babası Süleyman Efendi ise oğlunun okuyup başka meslekle iştiğal etmesini ister. Bu nedenle de Mahmut'u mahalle mektebine gönderir. Mahalle mektebindeki hoca çocuklara peygamberlerin adlarını öğretir. Anlatılanlar Mahmut'un ilgisini cezbetmez. Hoca, Mahmut'tan öğrettiklerini tekrarlamasını ister. Mahmut, hocanın öğrettiklerini doğru düzgün sayamayınca "Topal Hoca" (s.48) ceza olarak Mahmut'u falakaya yatırır. Mahmut'un soğuk hareketleri hocanın ona karşı kötü davranmasına sebep olur ve hoca her fırsatta Mahmut'u döver. Mahmut da, "Hocanın her vurduğu yerde bir gül bitseydi" (s.50) sözüne gönderme yapar. Mahmut'un köyünde kıtlık başlar. Köylüler yağmur duasına çıkılması gerektiğini düşünürler ve "Köy İmamı Abdülvahap Hoca" (s.160) öncülüğünde duaya çıkılır.

İlgaz Vahap Nevruzhan'ın *Süyüm Bike* romanında Yusuf Mirza'ya bir elçi gelerek Kazan Hanı Can Ali Hanın Sevim Bike'ye talip olduğunu söyler. Yusuf Mirza durumu kızı Sevim'e anlatır. Sevim, gönlünde başka birisinin olduğunu söylese de babası, Sevim'i vatanın geleceği için bu evliliğin gerçekleşmesi gerektiğine ikna eder. Sevim gelin giderek Hanın huzuruna çıkarılır. Hanın düşman etkisinde kaldığını anlayınca da ulema sınıfının seydine haber salarak durumu anlatır. Bu haber üzerine

Seyit, huzurunda Türk büyüklerini toplayarak karar almaya çalışır. Seyidin sağında “imam” (s.66) oturmaktadır.

Tarihi deniz romanı olan Kadircan Kaflı’nın *Korsan Yuvası* eseri, olayların cereyan etmeye başladığı köyün tasvir edilişiyle başlar. Ovacık Köyü, farklı dinlere inanan insanlarla doludur. Kimse kimsenin inancına karışmaz. Köyde Müslümanlar ile Hristiyanlar özgürce ibadetlerini gerçekleştirirler. Köylüler camide namazlarını kılarken korsanlar camiye baskın yaparlar. Koca Veli bıçağına el uzatacağı sırada “İmam Abdullah Efendi” (s.6) müdahale eder. Korsanların reisi köyden eli boş dönmek için belirli miktar para ister. Korsanların istediği para gelince de korsanlar sözünde durarak köylülere dokunmadan giderler. Bir süre sonra sipahi beyi köye vergileri toplamak için gelir. Köylüler camiye toplanır. Veli Koca durumu izah etse de sipahi beyi vergiyi vermelerini ister. Veli Koca’ya çıkışır. İmam Abdullah Efendi’de Veli Koca ile aynı düşünceleri söyler. Sipahi beyi “imama diğerleri gibi muamele” (s.36) yapmaktan çekinir. Yıllar sonra İmam Abdullah Efendi’nin dünyalar güzeli kızı olan Hatice korsanların eline düşer. Korsanlar, “imam kızı” (s.140) olan bu genç güzel kızı taciz ederek öldürürler.

Genç bir adamın aşk maceralarının anlatıldığı günlükten yola çıkılarak yazılan Faik Ökte’nin *Bir Aşk Masalı* romanında Nail, hukuk eğitimi görmüş ve başından birçok aşk macerası geçirmiş biridir. Nail, tuttuğu günlüğe başından geçen olayları yazar. Okuyucu bu günlük üzerinden Nail’in yaşadıklarına müşahit olur. Nail Fransa’ya felsefe eğitimi almak için gider. Akademide din üzerine bir tartışma yapılır. Konu medeniyet ve dindir. Talebeler din ve medeniyet ilişkisini kendi düşüncelerine göre yorumlar. Behzat, dinlerin yirminci asırda vicdan meselesi olduğunu “kâhinlere, papazlara, hocalara” (s.127) gerek kalmadığını belirtir. Behzat üzerinden din ve inanç algısı sunulur.

Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın *Dirilen İskelet* eseri batıl inanç ve inanışlarla örülüdür. Tayfur ve Ferhat sürekli mezarlığa giden iki arkadaştır. Mezarlıkta olağanüstü varlıkların gezip dolaştıklarını fark ederler. Nihat, Feyzi, Sadi adında üç arkadaşta olanların doğru olup olmadığını merak edip mezarlığa giderler. Aynı varlıkları üç arkadaş da görür. Bir gün Nihat Bey’in kapısı çalar. Gelen kişi mahalle caminin müezzini olduğunu söyler. Nihat Bey ziyaretin nedenini sorunca müezzin, “cami şerifin müezzini de benim, imamı da” (s.18) diye başlar ve Nihat Bey’den komşusu Tayfur’u, mezarlığı rahat bırakması için uyarmasını ister. Nihat Bey ve müezzin arasında uzun bir konuşma gerçekleşir. Tayfur ile Ferhat mezarlıktaki varlıkların ne olduklarını araştırmak için malumat toplamaya başlar. Mezarlığın içinde bulunan bir evdeki yaşlı kadına başvururlar. Yaşlı kadın alakasız şeylerden bahsetmeye hatta “Eyüp imamının” (s.110) vurulma hadisesine kadar anlatmaya başlar.

İki küçük çocuğa sahip çıkan han sahibinin hayatlarının konu edildiği Halit Fahri Ozansoy’un *Yol Geçen Hanı* eserinde Hasan ile Mehmet anneleri ölmüş iki küçük

kardeştir. Jandarma da babalarının peşindedir. İki kardeş çaresizce aç susuz yürürken Rıza Bey'e rastlarlar. Rıza Bey çocukların durumunu öğrendikten sonra iki kardeşi Yol Geçen Hanı'na götürür. Hanın sahibesi Emine Hanım'a durumu anlatır. Kadın çocuklara sahip çıkabileceğini, nasıl biri olduğunu, "mahallenin muhtarına, imama" (s.17) sorabileceğini söyler. Han sahibesinin nasıl biri olduğunu öğrenmesi için insanların saygı duydukları ve güvendikleri kişilerden olan muhtarı, imamı referans göstermesi önemlidir. İmam, din önderi olması hasebiyle eserde güvenilir kişi olarak yerini alır.

İntihar kavramının ele alındığı Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Ölüm Bir Kurtuluş Mudur?* eserinin başkişisi Doktor Nusret Hulki'dir. Doktor, intihar eğilimindeki insanlara ulaşmak ister. Onların neden intihar ettiklerini, çözümünün olup olamayacağını araştırmak için çalışmalar yapar. Doktorun son hastası Saffet Avni Bey olur. İntihar üzerine ikili uzun bir konuşmaya girer. Avni Bey büyükbabasının intihar ettiğini, kendisine de bu intiharın miras kaldığını düşünür. Doktora, intihar etmenin bir hastalık değil zorunluluk olduğunu söyler. Din ve inancın tartışmalı olduğunu, yaratıcının bilinmez bir muamma olduğunu anlatır: "Hocalar, papazlar, cehennem, cehennem korkutmasıyla bağırıyolar." (s.128) diyerek tüm söylenenlerin yanlış olduğunu vurgular. Doktor, hastayı intiharın yanlış bir düşünce olduğuna ikna etmeye çalışır.

Halide Edip Adıvar'ın *Sonsuz Panayır* eseri farklı sınıflara ait insanların ilişkilerini ve kültürlerini irdeler. Samet Şaşırtmacı ucuz kadınlara para yedirmekten hoşlanan zengin bir adamdır. Karısı Emine, hiçbir şeye karışmayan, sessiz, kendi halinde annesiz babasız büyüyen zavallı biridir. "Köy imamı" (s.207) olan babası, Emine küçükken ölür ve evlatlık olarak mutasarrıfa verilir.

Kıskançlık üzerine kurulu olan Nahid Sırrı Örik'in *Kıskanmak* romanı temelde iki kardeşin üzerine kurulur. Halit Avrupa'dan dönerek Mükerrrem ile evlenir. Mükerrrem eşinden ilgi göremeyince yasak aşklar yaşamaya başlar. Nüzhet adında genç bir adamla sürekli buluşur. Halit, karısının kendisini aldattığını öğrenince Nüzhet'i öldürür ve hapse girer. Seniha, vapurda ağabeyinin avukatıyla karşılaşır. Seniha, avukatı "eski medrese hocası ve şahadetnamesiz avukat İsmail Kazım" (s.211) diyerek tanıtır.

Kuşlu Adam olarak anılan başkişinin hayat öyküsü, Turan Aziz Beler'in *Tüylendi Ailesi* eserinde ele alınır. Başkişi hapishane arkadaşlarına hayatını anlatmaya başlar. Başkişi, yanında çalıştığı Mehmet Efendi'nin kızı Elif'i kaçırmaya köy köy kaçak hayatı yaşar. Kız da başkişi de kaçak hayatından bıkarlar. İzlerinin belli olmaması için tren raylarından giderler. Kaçak hayatından yorulan çiftler aileyle barışmaya karar verir. Mehmet Efendi ile usulüyle konuşulur ve nikâh kıyılır. "Hoca nikâh duasını okumaya başlar" (s.74). Genç çiftler bu sayede silahlı bir çatışmanın yaşanmasından kurtulurlar.

Suat Derviş'in *Fosforlu Cevriye* romanı hayat kadını olan Cevriye'nin bir idam mahkûmuna olan aşkını ve bu aşk bağlamında geçmişini düşünmesini ele alır. Cevriye

alımlı, güzel bir hayat kadınıdır. Anne babasını küçük yaşta kaybettiği için ailesi hakkında bilgi sahibi değildir. Günübirlik ilişkilerle hayatını sürdürür. Cevriye'ye, baygın olarak dışarda yattığı bir gün, adı verilmeyen idam mahkûmu bir adam yardım eder. Evine götürür ve Cevriye'yi iyileştirir. Cevriye, kendisine sırf iyilik amacıyla yardım eden bu adamdan etkilenir ve zamanla adama âşık olur. Sürekli adamın evine gidip gelmeye başlar. Cevriye, ölen arkadaşı için mevlit okutacağını, mevlit okutmanın ölülerin ruhuna gideceğini söyler. İdam mahkûmu adam bunları nereden öğrendiğini Cevriye'ye sorar. Cevriye, “Kırk yamalı Hoca’dan” (s.150) öğrendiğini belirtir.

3.1.3.6.6. Müezzin

Ilgaz Vahap Nevruzhan’ın *Süyük Bike* romanında Yusuf Mirza’ya bir elçi gelerek Kazan Hanı Can Ali Han’ın Sevim Bike’ye talip olduğunu söyler. Yusuf Mirza duruma çok şaşırır. Elçiye bu tekliften memnun olduğunu dile getirir. Yusuf Mirza durumu kızı Sevim’e anlatır. Sevim, gönlünde başka birisinin olduğunu söylese de babası, Sevim’i vatanın geleceği için bu evliliğin gerçekleşmesi gerektiğine ikna eder. Sevim’in gelin gittiği anda “daha önceden hazırlanmış olan mevkie müezzin çık[arak]” (s.43) ezan okumaya başlar.

Denizci olmak için kendince bedeller ödeyen Mahmut’un maceralarının anlatıldığı Halikarnas Balıkcısı’nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Mahmut’un yaşadığı köyden bir kadının çocuğu hastalıktan ölür. Kadının kocası deniz seferine diye çıkmış ancak epey zamandır geri dönmemiştir. Çocuğu gömmek için “cami müezzini ile ölü yıkayıcısı” (s.70) uzaktan görünür.

Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın *Dirilen İskelet* eseri batıl inanç ve inanışlarla örülüdür. Tayfur ve Ferhat sürekli mezarlığa giden iki arkadaştır. Mezarlıkta olağanüstü varlıkların gezip dolaştıklarını fark ederler. Nihat, Feyzi, Sadi adında üç arkadaş da olanların doğru olup olmadığını merak edip mezarlığa giderler. Aynı varlıkları üç arkadaş da görür. Bir gün Nihat Bey’in kapısı çalar. Gelen kişi “Mahalle caminin müezzini” (s.18) olduğunu söyler. Nihat Bey’den komşusu Tayfur’u, mezarlığı rahat bırakması için uyarmasını ister. Nihat Bey ve müezzin arasında uzun bir konuşma gerçekleşir. İlerleyen bölümlerde de aynı “müezzin” (s.55) rüyasında bir zat-ı muhterem gördüğünü ve mezarlığı rahat bırakmayanları cezalandıracağını bildirdiğini genç arkadaşlara anlatır.

Kuşlu Adam olarak anılan başkişinin hayat öyküsü, Turan Aziz Beler’in *Tüylendi Ailesi* eserinde ele alınır. Anlatıcı yazar, Samsun’a gelerek bütün işlerinde çalışmaya başlar. Yanında çalıştığı Mehmet Efendi’nin kızı Elif ile aralarında bir ilişki olduğu dedikodusu yayılır. Mehmet Efendi ile başkişi bu nedenle sorun yaşar. Başkişi, Mehmet Efendi’den ayrılır. Kuşlu Adam bir müddet sonra Elif’i kaçırarak diyar diyar gezer. Kaçak hayatı yaşamak ikiliye zor gelir. Sürekli yer değiştirirler. Bir gün “sabah

ezanını okuyan müezzinin gür sesiyle” (s.67) yola revan olurlar. Müezzın ögesi eserlerde güçlü değildir.

3.1.3.6.7. Hafız

Aka Gündüz’ün *Sansaros* romanında polis nezaretinde kalan Sansaros, bir yolunu bularak kaçır. Kaçış sırasında bodrumda kimsesiz kız olan Emine’ye rastlar. Ona yardım etmek ister ve onu, birlikte kaldığı İlki Yenge’nin evinde ağırlamak ister. Bir gece Sansaros, İlki Yenge’nin evine gelir. İlki Yenge kapıyı açtıktan sonra Sansaros tüm olan biteni kadına anlatır. Haymanalı, Emine’yi İlki Yenge’nin evine bırakır. İlki Yenge, “Hafızların Sadık Efendigile. Bugün misafirleri varmış. Su böreği açacağım. Öğleye kadar gelirim” (s.28) diyerek evden çıkar. Dini bir öge olan hafızlık, romanda bir aileye verilen lakap olarak kullanılır.

Reşat Nuri Güntekin’in *Miskınler Tekkesi* romanında sahipsiz kalan aristokrat bir gencin dilencilığe nasıl başladığı ele alınır. Çocukluğundan beri hazır yemeye alışan kahraman anlatıcı askerde sakatlanır ve memleketine gönderilir. Bu ağır yolculukta ilk kez dilenmeye mecbur kalan yazar anlatıcı bu işi ilerleyen yıllarda geliştirir. Meslek haline getirdiği dilencilikten iyi para kazanır ve bir ayinde sahipsiz çocuk İsmail’e denk gelir. İsmail’e sahip çıkar, onu evlatlık olarak yanına alır. İsmail’in her türlü ihtiyacıyla yakından ilgilenir. İstanbul’u gezdirirken İsmail’in dikkatini en çok camiler çeker. İsmail, caminin içerisinde dolaşırken yazar anlatıcının dikkatini “rahlesinin önünde alçak sesle hatim süren bir hafız” (s.95) çeker. Yazar anlatıcı kışları soğuk olduğu için dairelerde yazları da dışarıda, mezarlıklarda, dilenir. Mezarlıkları tasvir ederken “Hafızların yanık yanık Kuran oku[duklarını]” (s.125) söyler.

Yazar anlatıcının İzmir’e yerleştiği bölümde mahallenin Tombul İmam’ından bahseder. Tombul İmam yozlaşmış bir din adamıdır. Tombul İmam, mahallenin her işini yapar. Bir nevi akıl hocasıdır. “Mevlitler, hafız tehniyeleri” (s.190) gibi çeşitli törenler ondan sorulur. Başlarda iyi bir insan olmasına karşın zamanla yozlaşır. Çocukları da bir zamanlar insanları sesiyle “hayran etmiş hafız[lardandır]” (s.192). Onlar da babaları Tombul İmam gibi yozlaşırlar. Hafız ögesi eserde günlük karşılığında kullanılır ve romandaki olayların akışında önem arz etmez.

Safiye Erol’un *Ciğerdelen* eserinde Turhan, Canzi adında genç bir kadına sevdalanır. Turhan, Canzi’yi aşırı kıskançlıklarıyla bezdirir. Canzi de aşklarına zarar gelmemesi için Turhan’a çeşitli öyküler yazar. Turhan’ın okuduğu ilk öyküde Mustafa Durakça’nın cengâverliği ve yaşadığı aşk ele alınır. Mustafa Durakça dindar bir askerdir. En yakın arkadaşı da “hafız” (s.63) Nuri’dir. Hafız Nuri dinine bağlı, dini vecizelerini yerine getiren bir karakterdir. Hafız ögesi Nuri’nin unvanı üzerinden romanda çeşitli yerlerde (s.66, 84, 135, 157) kullanılır.

İlgaz Vahap Nevruzhan’ın *Süyüm Bike* romanında Yusuf Mirza’ya bir elçi gelerek Kazan Hanı Can Ali Han’ın Sevim Bike’ye talip olduğunu söyler. Yusuf Mirza

durumu kızı Sevim'e anlatır. Sevim, gönlünde başka birisinin olduğunu söylese de babası Sevim'i vatanın geleceği için bu evliliğin gerçekleşmesi gerektiğine ikna eder. Sevim gelin giderek Hanın huzuruna çıkarılır. Hanın düşman etkisinde kaldığını anlayınca da Sevim, ulema sınıfının seyidine haber salarak durumu anlatır. Bu haber üzerine Seyit, huzurunda Türk büyüklerini toplayarak karar almaya çalışır. Seyidin solunda “hafız” (s.66) oturmaktadır.

Kuşlu Adam olarak anılan başkişinin hayat öyküsü, Turan Aziz Beler'in *Tüylendi Ailesi* eserinde ele alınır. Anlatıcı yazar, Samsun'a gelerek bütün işlerinde çalışmaya başlar. Yanında çalıştığı Mehmet Efendi'nin kızı Elif ile aralarında bir ilişki olduğu dedikodusu yayılır. Mehmet Efendi ile başkişi bu nedenle sorun yaşar. Başkişi, Mehmet Efendi'den ayrılır. Kuşlu Adam bir müddet sonra Elif'i kaçırmaya diyar diyar gezer. Kendilerine bu yolculukta “Sürmeneli Hafız” (s.68) adında biri de yardımcı olur. İkili kaçak hayatına daha fazla katlanamaz ve aileyle barışmaya karar verirler. Mehmet Efendi gençleri kabul eder ve gençlerin nikâhını kıydırır. “Molla Ahmet iyi bir hafız olduğundan” (s.91) dua eder.

Suat Derviş'in *Fosforlu Cevriye*'de hayat kadını olan Cevriye'ye, baygın olarak dışarda yattığı bir gün, adı verilmeyen idam mahkûmu bir adam yardım eder. Evine götürür ve Cevriye'yi iyileştirir. Cevriye, kendisine sırf iyilik amacıyla yardım eden bu adamdan etkilenir ve zamanla adama âşık olur. Sürekli adamın evine gidip gelmeye başlar. Cevriye, ölen arkadaşı için mevlit okutacağını, mevlit okutmanın ölülerin ruhuna gideceğini söyler. İdam mahkûmu adam bunları nereden öğrendiğini Cevriye'ye sorar. Cevriye, Kırk Yamalı Hoca'dan öğrendiğini, adamın eskiden sesi güzel bir “hafız” (s.151) olduğunu belirtir.

3.1.3.6.8. Müftü

Aka Gündüz'ün küçük bir çocuğun hayat hikâyesini anlattığı *Sansaros* eserinde Ankara şehri tasvir edilirken tuğla işçilerinin hayatları da resmedilir. Tuğla işçilerinden biri yemek hazırlamadığı gerekçesiyle karısını döver. Karısı da, “Şimdi müftüye gideceğim, fetva çıkarıp senden boşanacağım!” (s.4) diyerek öç almak ister. Roman 1900'lü yılların başını konu aldığı için şeri hukuk kuralları geçerlidir. Tuğla işçisinin karısı da şikâyet için müftüye başvuracağını belirtir.

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* romanında Turhan Tuna yurt dışında mimarlık eğitimini tamamlayıp ülkesine dönen milliyetçi bir gençtir. Dedelerinin Balkanlardan ne zaman geldiğini, nasıl Müslüman olduğunu anlatır. Turhan, dedelerini o kadar çok düşünür ki sonunda her gece rüyasında dedelerini görür. Dedesine padişahların ahvallerini sorar. Sonra dönemin “müftüsü, şeyhi” (s.19) hakkında bilgiler öğrenir. Turhan, Canzi adında genç bir kadına sevdalanır. Canzi de bu aşka kayıtsız kalmaz ve ikili yakınlaşır. Turhan, Canzi'yi aşırı kıskançlıklarıyla bezdirir. Canzi de aşklarına zarar gelmemesi için Turhan'a çeşitli öyküler yazar. Tarihi olaylara değinen bu

öykülerden ikincisi Yedi Peçeli hikâyesinde Sinan ile Zühre'nin aşkı anlatılır. Sinan, Zühre'yi boşayarak başka bir kadınla evlenir. Zühre, Sinan'dan kendisini bırakmamasını ister ancak Sinan kabul etmez. Zühre ne yapacağını, nereye gideceğini bilemez ve Edirne'ye gitmeyi düşünür. Sinan bu plana kızar. Edirne'nin “müftü takımı” (s.150) ile dolu olduğunu ve müftülerden korktuğunu söyler. Sinan ile Zühre kendi aralarında tartışır. Zühre, Sinan tarafından aşağılandığını ve horlandığını afile sözlerle haykırır. Sinan bu sözler üzerine “Karı değil haza Müftü” (s.157) diyerek Zühre'yi bilgiçlikle nitelendirir.

Denizci olmak için kendince bedeller ödeyen Mahmut'un maceralarının anlatıldığı Halikarnas Balıkcısı'nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Nusret Ağa çocuğunu nasıl kaybettiğini anlatır. Nusret Ağa'nın çocuğu hastalanıp uzun süre iyileşmeyince komşuları çocuğun ince hastalığa yakalanmış olabileceğini düşünürler. Nusret Ağa, söylenenlere kulak asmaz ve çocuğa sürekli öksürüğü kesilsin diye hintyağı içirir. Çocuk kısa süre sonra ölür. Camide “Müftü Abdülvahap Hoca” (s.30) peygamberin, atıyla birlikte cennete gittiğini anlatır. Nusret Ağa da kendi çocuğunun cennete gideceğini düşünerek sevinir. Mahmut, köylüsü Ayşe ile evlenerek denize veda eder. Mahmut, Ramazan günü köyün hocası “Müftü Abdülvahap Hoca'nın” (s.161) vaazını dinlemeye gider ancak mescit ter kokuyordur. Mahmut durumdan rahatsız olur. Köyde kısa süre sonra kıtlık başlar. Köylüler hasat alamazlar ve bunun için yağmur duasına çıkmayı kararlaştırırlar. Yağmur duasına çıkanların önünde “Müftü Abdülvahap Hoca” (s.176) vardır. Abdülvahap Hoca sahtekâr bir tiptir. Köylülerin dini duygularını istismar eder. Eserlerde müftü ögesi canlı kullanılmaz. Fon gereği yer verilir.

3.1.3.6.9. Kadı

Aka Gündüz'ün *Sansaros* romanında, Sansaros'un ailesi anlatılırken Sansaros'un dedesi Ziver Usta'dan da bahsedilir. Ziver Usta kasabanın eşraflarındandır ve hastalıklı kızı ile yakın arkadaşının oğlu Kaplan'ı evlendirir. Kaplan'a bir taka alarak onu iş güç sahibi yapar. Balkan Harbi çıkınca Kaplan, cepheye gider ve aile yalnız kalır. Bunu fırsat bilen kasabalı, Ziver Usta'yı öldürerek terekesine konmak isterler: “Herkes Ziver Usta'nın katillerini arayacağına, Ziver Usta'nın terekesine üşüştü. Başta kadı efendi olduğu halde kassamlar, şeri mahkeme kâtipleri, imamlar eve ve dükkâna doldular. Ziver Usta'nın nesi var, nesi yok hepsini haraç mezat satmak istiyorlardı” (s.59). Yazar, dönemin din adamlarına olumlu bakmak istemez. Dini temsil eden imamların ve kadıların yozlaştığını, dini ayrıcalıklarını kötüye kullandıklarını vurgulayarak olumsuz bir bakış açısı sunar.

3.1.3.6.10. Sofu/Derviş/Mürit/Zahit

İncelenen romanlarda sofu, derviş, mürit, zahit ögelerinin epey kullanıldığı görülür. Adı zikredilen ögelerin romanın olay akışında etkili olduğunu söylenemez. Romanlarda fon görevi üstlenirler.

Kemal Samancıgil'in *Mezarın Kızı* romanında İnci ile Ahmet Bey birbirini seven iki âşıktır. Mukadderat gereği birbirlerinden ayrılırlar. Bu ayrılık İnci'ye çok zor gelir, hayattan tat alamaz: “Bazı aşklar bu derece ilerler. Karasevda denen sevginin iç yüzü budur. Maddi insanlardan ziyade mistik kimselerde bulunur veya olur. Bir adamın ‘derviş; tariki dünya’ olup şeyhine, tekkesine bağlanması bu nevi aşkların neticesidir” (s.65). Besledikleri bu temiz sevgi, yazar tarafından ulvileştirilir. Tasavvufta dervişin/müridin, şeyhine/mürşidine duyduğu saygı ve sevgi ile İnci'nin, Ahmet Bey'e beslediği aşk arasında bağlantı kurularak; beşeri aşkın ilahi aşka dönüştüğü İnci ile Ahmet Bey üzerinden örneklenir.

İhsan Koza'nın *Aradığım Kadın* romanında Ressam Ferit, intihar etmeye çalışan genç bir kadını engeller ve ikili arasında kısa süreli bir yakınlaşma olur. Ferit, o günden sonra bir daha kadını göremez ve kadının yüzünü unutmamak için kadının portresini yapar. Ziyaret sırasında bu portreyi yakın dostu Doktor Refik görür ve tabloya bir isim vermek ister. Refik: “Hiç unutmam bir gün Çallı'nın evinde bir derviş tablosu görmüştüm. Zikreden ve ibadetiyle mest olan bir derviş” (s.28) diyerek tabloya “Aşk Hasreti” ismini verir. Derviş, kendini dine ve yaratıcıya adayan bir kişi olarak eserde yerini alır. Romanın başkişisi Ressam Ferit de kendisini denizden kurtardığı kadına adar.

Reşat Nuri Güntekin'in yazar anlatıcı olarak bir dilencinin ağzından anlattığı romanı *Miskinler Tekkesi*'nde soylu ve zengin bir aileye mensup olan kahraman anlatıcının ailesi meşrutiyetin ilanıyla dağılır. Fakirleşen ve kimsesiz kalan yazar anlatıcı çaresizlikten dilenmeye başlayarak bunu meslek haline getirir. İstanbul'dayken tanıştığı ve roman boyunca anlattığı Sakallı Talat'tı tasvir ederken Talat'ın sakalının “sofuluktan değil züğürtlükten” (s.33) olduğunu söyler. Yazar, dilencilik hayatına dair hikâyeler anlatırken İzmir'de meczup misali “bir dervişin” (s.84) dilendiğini anlatır. Derviş unsuru, benzetme yapıları kullanılır.

Safiye Erol'un *Cığerdelen* eserinde derviş ögesi gerçek anlamıyla birçok yerde geçer. Mustafa Durakça, yabancı kız Mariska'ya âşık olur. Veli Koca haberi duyunca tez olarak Mustafa Durakça ile onun “müridi” (s.66) Nuri'yi huzuruna getirmelerini ister. Veli Koca, bu evliliğe başta iyi bakmaz ve Mustafa'nın “dervişlerle” (s.69) çileye kapanmasını ister. Çileden sonra karar vermesinin daha münasip olacağını belirtir. Mustafa Durakça Mariska'yla evlenir. Evlilikten sonra Mariska, Cangüzel adını alır ve eşi Mustafa ile raks etmek ister. Mustafa bu durumu hoş karşılamayarak sadece “dervişler dergâhta semaya kalkar” (s.91) der. Hafız Nuri ile arkadaşı Feridun arasında geçen bir diyalogda Hafız Nuri kendisinde “dervişlik” (s.135) olduğunu vurgular.

Hafız Nuri'nin kızı Zühre ile Sinan evlenir. Zühre'yi sevmesine rağmen muhtelif sebeplerden ötürü Sinan, Zühre'den ayrılır ve Düriye Hatun'la nikâhlanır. Zühre bu ayrılığı “dervişlerin” (s.169) çile doldurmasıyla eş değer görür. Düriye Hatun'un çocukları okumayı sevmezler. Zühre'nin Nuri adındaki oğlu ise okumaya çok heveslidir. Konağın imamı, Nuri'yi “derviş tevazu[lu]” (s.178) bir çocuk olarak niteler. Zühre güzel ve akıllı oğlu Nuri'yi savaşta şehit verir. Hayattan bir beklentisi kalmayınca da halvete çekilir. Halvet döneminde Sarı Saltuk adında bir “derviş” (s.190) ile karşılaşır. Ondan öğütler alır. Romanın başkişisi Turhan, Canzi'nin yazdığı hikâyeleri okuduktan sonra bazı şeylerin farkına varır. Canzi'nin ayrılığı kendisi için adeta bir sürgündür ve kendisini “Allah diyen cezbeli dervişler gibi” (s.233) görür.

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* romanında sofü ögesi de kullanılır. Turhan Tuna dedelerinin Balkanlardan ne zaman geldiğini, nasıl Müslüman olduğunu anlatır. Turhan, dedelerini o kadar çok düşünür ki sonunda her gece rüyasında dedelerini görür. Dedesine padişahların ahvallerini sorar. Sonra dönemin müftüsü, şeyhi hakkında bilgiler öğrenir. Bu muhabbetten sonra dedesinin kendisi için “sofuluğu murat” (s.19) ettiğine karar verir. Turhan, eğitim hayatının ne zorlukla geçtiğini de anlatır. Yurt dışında okuduğu yıllarda harçlıksız kaldığını, çeşitli işlerde çalıştığını ve amcasına kuran okuyarak kendine “sofu süsü” (s.23) verdiğini itiraf eder. Turhan'ın, amcasının dini hassasiyetini kullanarak harçlık alabilmek için kuran okuması ve kendisini sofü olarak göstermesi din algısıdır. Turhan, bu işi mecburiyetten, parasızlıktan yapar.

Sadi Günel'in *Onun Sesi* romanında adı verilmeyen başkişi elinde diplomalarla iş arayan bir sanatçıdır. Anadolu'nun muhtelif bölgelerinde çalışır. Sanatçı yönü kadınlar tarafından odak noktası olmasına neden olur. Genç yaşta evlenir ve bir kızı olur. Eşi Mübahat Hanım, anlatıcıyı “zahit inancı ile” (s.34) bağrına basar. Öğretmenlik yaptığı maceralarını anlattığı bölümde yaşlı bir muallimin din branşından Türkçe branşına geçmiş “softa bozuntusu” (s.35) olduğunu anlatır. Ders vermek için gittiği köşkte gençlik aşkı Münevver'i görür. Anlatıcı kişi hem Münevver'le hem de Celadet ile ilişkilerini geliştirir. Münevver sayesinde salon ortamlarına takılan başkişi kumar oynanan yerlere davet edilir. Bu mekanlarda eski dostu Mihriye ile karşılaşır. Mihriye, bazı fikirlerinden dolayı başkişiyi “softalık” (s.146) ile suçlar.

Vedat Tanca, *Belki Bir Gün* eserinde Lemi ile Füsun'un ilişkisini anlatır. Lemi deniz subayıdır. Füsun adında genç bir güzel kızla tanışır. Lemi, Füsun'u istemeye ailesini göndereceğini belirtince Füsun'un, babası tarafından başka birisine sözlendirildiği ortaya çıkar. Lemi duruma üzülmeyle beraber çaresizdir. Füsun'la sahilde buluşarak durumu konuşmaya başlarlar. Füsun buluşmaya gelirken yanında kestane şekerleri getirir. Lemi şekerleri yemeyip saklayacağını belirtir. Füsun ayrılığın farkına varır ve “geniş yürekli, kaygısız dervişler” (s.49) gibi metanetini korumayı başarır.

Fikret Arıt'ın *Güzel Yuana* eserinde Yuana babasından kaçarak Yunanistan'a gelir. Burada birkaç aşk macerası yaşadıktan sonra tekrar Mısır'a döner. Mısır'da Alberto adında heykeltıraşla tanışarak yakınlaşır. Alberto, Yuana'nın heykelini yapmaya başlar ancak Yuana, kanser olduğunu ve acilen ameliyat olması gerektiğini öğrenir. Hastalığı ilerleyince de hastaneye yatırılır. Yuana hastalığın verdiği çetin acılarla boğuşarak doktorlardan “mabudundan şefaath ve merhamet dilenen müritler gibi” (s.173) yardım ister.

Aka Gündüz'ün *Eğer Aşk* romanı “Tahtakafa sofı, sevginin hayat olduğunu bilmez” (s.3) sözüyle başlar. Yazar, aşkı salt okuyan sofulara kızarak, aşkın görünüşte değil görünmeyende olduğunu dile getirir. Yazar, bu sözlerle dini anlayışın ne olması gerektiğini vurgulamak için dini öğelerden yardım alarak kendi düşüncelerine kapı aralar.

Aka Gündüz'ün *Sansaros* romanında başkişi Sansaros, kendisi gibi kimsesiz olan Emine'ye sahip çıkar. Emine'yi, İlki Teyze'ye emanet eder ve oradan ayrılmak üzere dostlarının yanına kahvehaneye gider. Sansaros, kahveci ihtiyar Dalga Dayı ile Dede Fingir'i kahvede oturur halde bulur. Yazar, Dalga Dayı'yı tasvir eder: “Dalga Dayı, çukur yanaklı, kır sakallı, kambur, eski püskü giyinmiş bir adamdı. Hangi tarikatın tekkesi? Kimse bilmezdi. Bilinmez bir tekkenin müridi olan Dalga Dayı, çocuk denilecek çağdan beri esrar çekiyordu.” (s.45) Romanda Tarikat, tekke, mürit kelimeleri dini anlamlarında bir karakter üzerinden bu şekilde kullanılır.

Halide Edip Adıvar'ın *Sonsuz Panayır* eseri farklı sınıflara ait insanların ilişkilerini ve kültürlerini irdeler. Ayşe Balkar ailesiyle yaşayan genç ama fakir bir kızdır. İmrendiği zengin insanların hayatına sahip olmak, onlarla aynı ortamlarda boy göstermek ister. Edebiyat öğretmeni Ali Bey'in dikkatini çekerek İstanbul'da iki binler diye anılan zenginler zümresine katılmak ister. İki binleri şöyle tanımlar: “Onları, yediler, dokuzlar, kırklar gibi abartılmış bir ermişler grubu diye düşünmeyin, çünkü onların erdikleri şey hiç de dervişin muradı değildir” (s.20). Ayşe Balkar, zengin iş adamlarının çocuklarına özel dersler vererek arzuladığı hayata girer. Bolluk ailesiyle gittiği bir gazinoyu, hikâyesine malzeme çıkarmak için gözlemler. Sahnede hem alaturka hem de alafranga bir konsept vardır. Sahnede trampet çalan müzisyeni de tasvir eder: “İçinde makine varmış gibi sağa sola, öne arkaya gidip geli[r]. Giydir hırkayı, fesi, Rûfai tekkesinde zikrederken vecde gelen bir dervişin hayaleti olabilir!” (s.36) Ayşe Balkar, bolluk ailesinin gölgesinde zenginlerle içli dışlı olur. Onların gittiği ortamlara girip çıkar. Zenginlerin toplanarak sırf eğlence olsun diye düzenledikleri ispritizma seanslarına katılır. Medyum ruh çağırma işlemine başlar. Camlı dolapta “Mevlevi dervışı” (s.176) belirir. Bu derviş Ayşe'ye, eski kartpostallarda gördüğü bir Mevlevi dervişini anımsatır.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Dirilen İskelet* eseri batıl inanç ve inanışlarla örülüdür. Tayfur ve Ferhat sürekli mezarlığa giden iki arkadaştır. Bu olay Nihat, Sadi ve

Feyzi adında üç gencin dikkatlerini celbeder ve Tayfur'la Ferhat'ı takip ederler. Tayfur'la Ferhat, mezarlıkta gece hayaletlerin gezindiğini söyleyince gençlerin merakı iyice artar. Meraklarını gidermek için gece hep birlikte mezarlığa giderler. Mezarlık karanlık olduğu için gençler çok korkarlar ellerindeki fenerlerle sağa solu aydınlatırlar. Bir ses gençlerin dikkatini çeker. Feneri oraya doğru tuttuklarında “tekke dervişleri gibi” (s.95) ses çıkardıklarını işitirler. Ses çıkaran ve hayalet sanılan öğelerin başlarına bez geçirilmiş keçi olduğu ortaya çıkar. Derviş benzetme unsuru olarak yer alır.

Erken yaşta anne ve babasını kaybeden Gediz'in hayata tutunma çabasının ele alındığı bir romandır Mükerrrem Kamil Su'yun *İnandığım Allah* eseri. Ailesini kaybeden Gediz, edebiyat öğretmeni olur. Anadolu'da öğretmenlik yapmaya başlar. Ev sahibinin kızları ile arkadaş olur. Kasabada Avukat Ekrem Sel ile tanışarak ondan hoşlanır. Kısa süre sonra Ekrem ile Gediz evlenir. İkilinin çocukları olmayınca doktora giderler. Gediz asla hamile kalamayacağını öğrenir. Ekrem'e çocuk veremeyeceği için ondan boşanmayı düşünür. Ekrem kabul etmese de Gediz Ekrem'den ayrılır. Kasabada dedikodular başlar. Gediz baskılara dayanamayıp İstanbul'a döner. Münzevi bir hayat yaşamaya başlayan Gediz, kasabada ev sahibinin kızları ile olan arkadaşlığını anımsar. Gülsüm'ün “Hadi gı sende, böyle yaşanır mı hiç? Deli dervişler gibi çile mi dolduracaksın?” (s.146) dediğini işitir gibi olur.

Halide Nusret Zorlutuna'nın *Beyaz Selvi* eseri, Nadide adlı başkişinin aşk-ihanet-annelik üçgeninde sıkışmış hayatını ele alır. Nadide mutlu bir evlilik yaşarken Dünder adında eski tanıdığına rastlaması hayatını alt üst eder. Nadide'ye âşık olan Dünder, ona sahip olmak için delicesine mücadele verir. Nadide başlarda bu aşka kayıtsız kalsa da kocası Hamit'in, kendisini aldatması neticesinde Dünder'in aşkına cevap verir. Bu sırada Nadide'nin oğlu Çelik hastalanır. Nadide oğlunun hastalığı ile bu aşktan vaz geçer. Kalbi çektiği acılara daha fazla dayanamaz ve Nadide aniden ölür. Nadide'nin eşi Hamit de eşinin ölümü üzerine intihar eder. Hamit'in intiharının anlatıldığı bölümün başında yazar, “Derviş Yunus, çiğdik, piştik elhamdülillah!” (s.155) sözünü kullanır. Yazar bu dizeyle Nadide ve Hamit'in hatalarının farkına varıp pişmelerine gönderme yapar.

3.1.3.6.11. Şeyh/Mürşit/Pir

İncelenen romanlarda şeyh/mürşit/pir öğeleri fon olarak geçer. Romanların olay örgüsüne etki etmezler. Bazı romanlarda gerçek anlamda, bazılarında unvan olarak, bazılarında ise benzetme yoluyla kullanılır.

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* romanında Turhan Tuna yurt dışında mimarlık eğitimini tamamlayıp ülkesine dönen milliyetçi bir gençtir. Dedelerinin Balkanlardan ne zaman geldiğini, nasıl Müslüman olduğunu anlatır. Turhan, dedelerini o kadar çok düşünür ki sonunda her gece rüyasında dedelerini görür. Dedesine padişahların ahvallerini sorar. Sonra dönemin “müftüsü, şeyhi” (s.19) hakkında bilgiler öğrenir.

Turhan, Canzi adında kadınla aşk yaşar. Canzi, Turhan için çeşitli öyküler kaleme alır. Sarı Sipahiler öyküsünde Mustafa Durakça, yabancı kız Mariska'ya âşık olur. Veli Koca, bu evliliğe başta iyi bakmaz ve Mustafa'nın dervişlerle çileye kapanmasını ister. Çileden sonra karar vermesinin daha münasip olacağını belirtir. Mustafa, içinde bulunduğu aşkın yakıcılığını anlatınca, Veli Koca durumu anlar ve “mürşidinin yanına” (s.71) git der. Yedi Peçeli öyküsünde ise Zühre'nin acı dolu hayatı anlatılır. Zühre, kocası tarafından terk edilmiş çocuklu bir kadındır. Dünyadan elini eteğini çekmek ister. Bu yüzden “şeyhinin dizi dibinde tasavvufa” (s.189) dalar. Turhan tüm hikâyeleri okuduktan sonra sevdiği kadına haksızlık ettiği kanaatine varır ve Canzi'yle tekrar bir araya gelmeye karar verir. Buhranlı bir süreç geçiren Turhan, sevgilisiz kalan kişilerden kiminin şaraba düşeceğini kiminin ise “mürşit eteğine” (s.255) sarılacağını belirtir.

Kemal Samancıgil'in *Mezarın Kızı* romanında İnci ile Ahmet Bey birbirini seven iki âşıktır. Mukadderat gereği birbirlerinden ayrılırlar. Bu ayrılık İnci'ye çok zor gelir, hayattan tat alamaz: “Bazı aşklar bu derece ilerler. Karasevda denen sevginin iç yüzü budur. Maddi insanlardan ziyade mistik kimselerde bulunur veya olur. Bir adamın ‘derviş; tariki dünya’ olup şeyhine, tekkesine bağlanması bu nevi aşkların neticesidir” (s.65). Besledikleri bu temiz sevgi yazar tarafından ulvileştirilir. Tasavvufta dervişin/müridin, şeyhine/mürşidine duyduğu saygı ve sevgi ile İnci'nin Ahmet Bey'e beslediği aşk arasında bağlantı kurularak; beşeri aşkın ilahi aşka dönüştüğü İnci ile Ahmet Bey üzerinden örneklendirilir.

Aka Gündüz'ün *Sansaros* eserinde Sansaros'un yolu kimsesiz Emine ile kesişir. Emine başından geçenleri Sansaros'a anlatır. Babasının bir iftiraya gittiğini ve bu iftiranın arkasında şeyhler olarak bilinen ailenin olduğunu söyler: “Meğer Vahram'ın en büyük koruyucusu frenk zabitleri değilmiş. Bizim oralarda hatırı, ünü çok sayılan Kocaşeyhler'in öz adamı değil miymiş? Şeyhler öğretmiş” (29).

Reşat Nuri Güntekin'in *Miskinler Tekkesi* romanında bir dilencinin gözünden hayatın zorluğu ve insanların ilişkileri anlatılır. Soylu bir aileden gelen yazar anlatıcı çocukluğunu refah ve huzur içinde geçirir. İkinci Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle ailenin büyükleri sürgüne gönderilir. Sürgünle kimsesiz kalan yazar anlatıcı çeşitli işlerde çalışsa da başarılı olamaz ve dilencilik etmeye başlar. Dilencilik yaptığı mahallede “Şeyh Abdu” (s.57) adında bir adamın zavallı bir kadını dövdüğüne şahit olur. Kadın, kendisini döven bu adama “Ya Şeyh!” (s.58) diye yalvararak kendisini bırakmasını ister. Şeyh ögesi sadece lakap olarak kullanılır. Yazar anlatıcının devlet dairelerinde dilendiği bir gün daireye vekillerden biri gelir. Dairedeki herkes telaş içinde sağa sola koşuşturur. Kahraman anlatıcı, adamın mağrur bir şekilde dairede insanların arasında yürüdüğünü görünce bizim “pirimiz de buradaymış” (s.115) diyerek vekili, dilencilerin başı olarak anar. Pir ögesi teşbih yapılarak kullanılır.

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* romanında tarihsel olaylara göndermeler yapılarak aşk teması işlenir. Olayın anlatıcı ve başkışı konumundaki Turhan Tuna, Cangüzel

(Canzi) adındaki kadına âşık olur. Canzi de bu aşka zamanla karşılık verir ancak Turhan Tuna'nın hal ve hareketlerinden şikâyetçidir. Estetik bir şekilde meramını anlatmak için birbirinin devamı niteliğinde tarihi üç hikâyeye yazar. Yedi Peçeli hikâyesinde oğlunu savaşta şehit veren Zühre halvete çekilir. Her kesimden insanın sevgisini kazanır. Sarı Saltuk adında yaşlı bir pir-i fani ile tanışır. Zühre konuşmalarında Sarı Saltuk'tan "pirim" (s.190) şeklinde bahseder. Turhan Tuna, Canzi'nin yazdığı öyküleri okuduktan sonra gezintiye çıkar. Cami avlusunda gördüğü kitabenin altında "Kehf pirlерinin" (s.229) isimleri yazmaktadır.

Vedat Tanca, *Belki Bir Gün* eserinde Lemi ile Füsün birbirlerini sevmelerine rağmen ayrılırlar. Füsün'un pederi Ragıp Bey, sert mizaçlı, katı bir adamdır. Kızını da kendi istediği biriyle evlendirmek ister. Füsün bir gün babasının karşısına dikilerek; haksızlığa uğrayan insanın mücadele etmesi gerektiği felsefesini kendisinin öğrettiğini babasına hatırlatır. Babasının eski "mürşidi" (s.80) olduğunu hatırlatarak fikrini sorar.

İlgaz Vahap Nevruzhan'ın *Süyüm Bike* romanında Yusuf Mirza'ya bir elçi gelerek Kazan Hanı Can Ali Han'ın Sevim Bike'ye talip olduğunu söyler. Yusuf Mirza durumu kızı Sevim'e anlatır. Sevim, gönlünde başka birisinin olduğunu söylese de babası Sevim'i vatanın geleceği için bu evliliğin gerçekleşmesi gerektiğine ikna eder. Sevim gelin giderek Hanın huzuruna çıkarılır. Hanın düşman etkisinde kaldığını anlayınca da ulema sınıfının seydine haber salarak durumu anlatır. Bu haber üzerine Seyit, huzurunda Türk büyüklerini toplayarak karar almaya çalışır. Seyidin yanında "şeyh" (s.66) oturmaktadır. Şeyh ögesi eserde bir unvan olarak yer alır.

Fikret Arıt'ın *Güzel Yuana* romanında Yuana, babasına mektup yazarak Yunanistan'a kaçar. Yunanistan'da Stefanos ile tanışır. Stefanos, Yuana'dan etkilenir ve ikili yakınlaşarak nişanlanma kararı alır. Stefanos'un babası terfi ederek ordunun başına geçecektir. Yanopulos, gençlerin aşkını görünce onlara imrenerek aşk hakkında söyleşiye başlar. Aşk "bir mürşit" (s.75) olarak sembolize eder.

Genç bir adamın aşk maceralarının anlatıldığı günlükten yola çıkılarak yazılan Faik Ökte'nin *Bir Aşk Masalı* romanında Nail, hukuk eğitimi görmüş ve başından birçok aşk macerası geçirmiş biridir. Nail, tuttuğu günlüğe başından geçen olayları yazar. Okuyucu bu günlük üzerinden Nail'in yaşadıklarına müşahit olur. Nail Fransa'ya felsefe eğitimi almak için gider. Nail Fransa'da eğitimini tamamladıktan sonra yurda döner. Anadolu'nun muhtelif bölgelerinde görevlere gider. Bu yerlerden biri Gaziantep'tir. Burada kurum müdürü Saim Bey ile tanışır. Saim Bey tasavvufa ilgilenen birisidir ve Nail'e tesir eder. Nail'e doğru yolu göstermeye çalışır: "İyi bir mürşidin elinde doğruyu bulacağımı ümit ederim" (s.190).

Halide Edip Adıvar'ın *Sonsuz Panayır* eseri farklı sınıflara ait insanların ilişkilerini ve kültürlerini irdeler. Ayşe Balkar ailesiyle yaşayan genç ama fakir bir kızdır. İmrendiği zengin insanların hayatına sahip olmak, onlarla aynı ortamlarda boy göstermek ister. Ayşe, öğretmeni Ali Bey'in yardımcılarıyla zengin bir ailenin kızlarına

özel derse başlayarak zengin ortamlarında boy gösterir. Ayşe Balkar, zengin muhitlerin vazgeçilmezi olan ruh çağırma seanslarına katılır. Çeşitli insanların ruhları çağırılır. Çağırılan ruh “iki yıl önce ölen Bolulu bir şeyh” (s.175) olan Şeyh Hüsamettin’dir.

Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın *Dirilen İskelet* eserinde olağanüstü varlıkların mezarlıkta gezip dolaştıkları söylentisi çıkar. Tayfur’la arkadaşı Ferhat, mezarlığı gezince olağanüstü varlıklar görürler. Bunların ne olduğunu araştırmak için de mezarlıkta inceleme yaparlar. Bir çobana rastlarlar ve aralarında konuşma başlar. Çoban mezarda “şeyhler, âşıklar, dostlar vardır” (s.83) diyerek yatanların kutsal kişiler olduğunu belirtir.

3.1.3.6.12.Evliya/Ermiş/Erenler

Reşat Nuri’nin *Miskinler Tekkesi* romanında kahraman anlatıcı dilenci karakterindedir. Dilencilğe nasıl başladığını, başından geçenleri anlattıktan sonra dilencilik mesleğine dair bilgiler verir. İstanbul’da çeşit çeşit dilenci olduğunu, bunlardan bazılarının dilenciler arasında gözde olduğunu söyler. Öyle ki insanlar bu dilencilerden bazılarını “evliya” (s.117) addedip başında mumlar yakmaya bile kalkar.

Safiye Erol’un *Ciğerdelen* romanında Canzi’nin eski eşi Haşmet, başkışı Turhan’a Canzi hakkında bilgiler aktarırken Canzi’nin soyunda “evliyalar” (s.35) olduğu belirtir. Canzi’nin yazdığı ve Türk milletinin geçmişte yaşadığı savaşları konu ettiği Sarı Sipahiler öyküsünde Macarlar, saygıdan dolayı savaş sırasında bile tarafların kutsal addettikleri nesnelere dokunmazlar. “Evliya sandukaları” (s.61) bu örneklerdendir. Sinan, Zühre’yi çeşitli sebeplerden dolayı boşar ve onu evden uzaklaştırır. Uzaklaşmanın gerçekleşeceği gün Zühre, rahmetli olan babasından alıntılar yapar. Sabretmenin öneminden dem vurarak “evliyalık” (s.157) payesini hatırlatır. Zühre yıllar sonra oğlunu savaşta şehit verir ve kabuğuna çekilir. Müslim ve gayrimüslimler Zühre’ye ermiş gözüyle bakarak onun “Bir evliya kızı” (s.201) olduğunu söylerler.

Ermiş ve eren unsurları da aynı romanda birkaç yerde geçer. Canzi’nin yazdığı öykülerden biri olan Sarı Sipahiler’de Türklerin küffarla savaşları konu edilir. Savaşlarda manevi güç olarak “Erenlerin çileye otur[up]” (s.63) dualar ettiğine değinir. Zühre, evladı Nuri’ye ve eşi Sinan’a dualar eder. Onların savaşlarda muzaffer olması için, “ermişler hürmetine” (s.163) diyerek yaratıcıya yalvarır. Benzeri dua “erenlerin hürmetine” (s.209) şeklinde romanın sonlarına doğru Zühre’nin gönlünden yine dökülür. Turhan, Zühre’nin yazdığı hikâyeleri okuduktan sonra dışarıda gezerken cami avlusunda Ashab- Kehf’in adlarını bir kitabeden okur. Turhan, onlar için “ermişler” (s.229) ifadesini kullanır.

Denizci olmak için kendince bedeller ödeyen Mahmut’un maceralarının anlatıldığı Halikarnas Balıkcısı’nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Mahmut, babası gibi denizci olmak istese de babası Süleyman Efendi denizciliğin zor yanını bildiği için

Mahmut'u denizden uzat tutmaya çalışır. Mahmut her şeye rağmen deniz tutkusuna yenik düşerek denizci olmaya çalışır. Mahmut amcasının gemisine tayfa olarak yazılır. Denizde şiddetli bir fırtına çıkar. Herkes korkudan ne yapacağını şaşırır. Bazıları “Allah’a, evliyalara kurbanlar ada[r]” (s.93). Fırtına bitip de herkes kıyıya kavuştuğunda bu sözler unutulur, yerine getirilmez. Mahmut her şeyi bırakarak köyüne yerleşir. Köylerindeki imam Abdülvahap Hoca sahtekâr bir tiptir. Kendi taşlık arazisini mezarlık olarak köylüye satar. Köylüler geceleri bu mezarlığa “evliyaların” (s.161) indiğine inanır.

Halide Edip Adıvar'ın *Sonsuz Panayır* eserinde Ayşe Balkar ailesiyle yaşayan genç ama fakir bir kızdır. İmrendiği zengin insanların hayatına sahip olmak, onlarla aynı ortamlarda boy göstermek ister. Edebiyat öğretmeni Ali Bey'in dikkatini çekerek İstanbul'da iki binler diye anılan zenginler zümresine katılır. İki binleri şöyle tanımlar: “Onları, yediler, dokuzlar, kırklar gibi abartılmış bir ermişler grubu diye düşünmeyin, çünkü onların erdikleri şey hiç de dervişin muradı değildir” (s.20). Ayşe Balkar istediği hayatı yaşamaya başlayınca eve geç gelir. Ayşe eve gelmeyince Ayşe'nin ailesi telaşlanır. Bir kazaya mı karıştı, başına bir iş mi geldi diye merak ederler. Ayşe'nin annesi, Ayşe'nin sağ salim eve gelmesi için “İstanbul evliyasına Yasin adar” (s.158). Ayşe az sonra görünür ve reddedemeyeceği bir iş teklifi aldığını bu nedenle de geç kaldığını söyler.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Dirilen İskelet* eseri batıl inanç ve inanışlarla örülüdür. Tayfur ve Ferhat sürekli mezarlığa giden iki arkadaştır. Bu durum Nihat, Sadi ve Feyzi adında üç gencin dikkatlerini celbeder ve Tayfur'la Ferhat'ı takip ederler. Ferhat, mezarlıkta zebani gördüğünü söyler. Arkadaşları merak ederek olaya şahit olmak isterler. Bir gün Nihat Bey'in kapısı çalar. Gelen kişi mahalle caminin müezzini olduğunu söyler. Nihat Bey ziyaretin nedenini sorunca müezzin, caminin depo yapılacağını üzüntüyle bildirir. Sabaha kadar “Tanrıya ve bütün erenlere, evliyalara” (s.19) yalvardığını anlatır. Bu sayede caminin depo olmaktan kurtulduğunu söyler. Tayfur Banu'ya âşık olur. Tayfur'un eski sevgilisi Nasıra bu durumdan hoşnut olmaz. Nikâh kıyılma vaadi ile kendisini Tayfur'a teslim ettiği için pişmanlık duyar ve Tayfur'un kendisine olan iştihakı kaybettiğini düşünür. Ferhat, Nasıra'nın ulvi bir kadın olduğunu söyler. Tayfur da arkadaşı Ferhat'a “sen de mi bu kızın evliliğine inananlar arasına girdin” (s.170) diye sitem eder.

Suat Derviş'in *Fosforlu Cevriye* eserinde hayat kadını olan Cevriye, kendisine sırf iyilik amacıyla yardım eden idam mahkûmu adamdan etkilenir ve zamanla adama âşık olur. Sürekli adamın evine gidip gelmeye başlar. Cevriye, adama çocukluğunu anlatır. Küçükken mezarlıklarda yattığını, mezardaki incir ağaçlarından yediğini söyler. Bu nedenle mezarlıklardan korkmadığını, geceleri de “evliyaların sandukadan dolaşmaya filan çık[madıklarını]” (s.144) gülümseyerek vurgular. Eserlerde evliya, ermiş, erenler öğeleri fon olarak geçer.

3.1.3.7. Dini Mekânlar

3.1.3.7.1. Cami/Mescit

Müslümanların ibadet evi olan cami/mescit incelediğimiz romanların yarıya yakınında kullanılır. Eserlerde genellikle minare unsuru ile birlikte anılır. Olayların seyrine etki etmeyen cami ögesinin kullanıldığı bölümlerde din dili aktif değildir. Romanların olay akışında fon olarak yer alırlar. Sadece Safiye Erol'un Cığerdelen romanında cami ögesi, arınma-düşünme mekânı olarak etkili bir şekilde kullanılır.

Kemal Samancıgil'in *Mezarın Kızı* eserinde; roman kahramanlarından İnci'yi kaçırmak isteyen gençler, harekete geçmek için gece olmasını bekler. Gençler, planlarını gerçekleştirmek için de köylülerin camiye namaza gitmelerini gözler: "Nasıl mı? Baya ineriz. Budala şimdi herkes, camiye namaza girecek" (s.9). Sonraki yıllar İnci, Selanik'ten İstanbul'a geldiğinde kendine yeni bir hayat kurar. Adnan Bey ile İnci aralarında konuşurken Adnan Bey birden, "Şu minareleri görenen cami yok mu? Yıldız Cami" (s.74) sözlerini sarf eder.

Aka Gündüz'ün *Sansaros* romanının başkahramanı Sansaros maceralarını anlatırken yoksulluktan ve sahipsizlikten dolayı camiden ayakkabı çaldığından bahseder: "Pabuçlarım eskimişti. Anlayacağın, Tanrı'nın daltaban diye tanıttığı pabuçlara kalmışım. Pabuçsuz gezene, polis, serseri diyor ya. Serserilikten kurtulmak için pabuç bulmalı dedim. Gittim, Zincirli Camii'ne, akşam namazına gelenleri kolladım." (s.8) sözleriyle anlatır. Romanda cami unsuru, Müslümanların namaz kıldıkları ibadethane olarak geçer.

Hayri Düşünger'ün *Gönül Bir Su Gibidir* romanında cami unsuru sadece mekân olarak yer alır. Yazar, İzmir'den İstanbul'a dönen Sümran adlı kahramanın araba yolculuğu esnasında camiye fon olarak şöyle zikreder: "Otomobil köprüyü bir hamlede geçti. Yeni caminin önündeki kavisi döndü ve balık pazarının mahşeri kalabalığına sokuldu" (s.52).

Reşat Nuri Güntekin'in *Miskinler Tekkesi* romanında, hayatın şartları gereği dilencilik yapmaya mahkûm olan ve geçimini dilencilik ile sağlayan kahraman anlatıcının başından geçenler anlatılır. Çocukluğunda bolluk içinde büyüdüğünü ancak ilerleyen yıllarda felaketler sonucu fakirleşip dilenecek kadar naçar kaldığını okuyucuya aktarır. Aynı zamanda anlatısına felsefik boyut katarak insanın varoluşu ile ilgili yargılarda bulunur. Bir çocuğun küçükken nasıl karaktere sahipse büyüdüğü zaman yine aynı karakterde olacağını ama aradaki yıllarda geçişler yaşayabileceğini vurgular. Bunu örneklemek için de küçük yaşlarda "Süleymaniye Camii'nin" (s.11) ne kadar büyük bir ustalıkla yapıldığını hayranlıkla izleyen bir çocuğun ilerleyen yaşlarda mekânın manasına vararak camiye yaklaşabileceğini söyler. Dilencilik yapmaya mecbur kalan yazar anlatıcı, bu işe ciddi anlamda ilk kez İzmir'de "Eşrefpaşa Camii'nde" (s.49) başlar. Cemaatin namazdan çıkışını izlerken insanların yaşlı bir kadının eline para

vermesiyle kahramanın dilencilik fikri iyice zuhur eder. Meslek haline getirdiği dilencilikten iyi para kazanır ve İzmir’deki bir ayinde sahipsiz çocuk olan İsmail’e denk gelir. İsmail’e sahip çıkar ve evlatlık olarak yanına alır. İstanbul’u gezerken İsmail’in dikkatini en çok “camiler” (s.95) çeker. Cami ögesi fon olarak kullanılır.

İhsan Koza’nın *Senede Bir Gün* romanında Emin ile Nazlı’nın acı dolu aşk öyküleri ele alınır. Roman, Malatya’da bir bankada çalışan kişinin İstanbul’a yaptığı gezileri günlüğüne geçirmesiyle başlar. Bankacının, yazları gezintiye çıktığı Çamlıca tepesindeki yaşlı kadın ve erkek dikkatini çeker. Yaşlı kadın (Nazlı), Emin ile olan macerasını anlatmaya başlar. Bankacı da kadından duyduklarını romana çevirerek okuyucuya sunar. Bankacı, her yıl “aynı camileri” (s.5) gezer. Gezinti notlarını da günlüğüne yazar. Her yıl aynı tarihlerde aynı mekânları gezen anlatıcı, Çamlıca izlenimlerinden bahsederken Sarayburnu taraflarındaki “camilerin ince minareleri” (s.9) dikkatini cezbeder. Nazlı, başından geçenleri anlatmaya Bulgaristan’ın Yanbolu kasabasından başlar. Yanbolu’da sakin yaşayan halkın huzuru düşman kuvvetlerinin taşkınlıklarıyla bozulur. Yanbolu’daki insanların dünyaları “aile, toprak, ürün, bir de camilerinden ibarettir” (s.24) Sakin yaşayışları Yüzbaşı Kiril’in saldırılarıyla son bulur.

Kiril, Hilmi Efendi’nin büyük kızı Nazlı’ya tutulur. Nazlı’yı sürekli taciz ederek evlenmek istediğini söyler. Nazlı’nın ağabeyi Tosun, böyle bir tasavvurdan korkar ve babasının “camiye” (s.32) gitmesinin ardından kardeşi Nazlı’yla bu konuyu konuşmak ister. Nazlı’nın böyle bir şey düşünmediğini anlar. Nazlı, Emin’i sevmektedir. Aile Yanbolu’da rahat edemeyeceklerini anlayarak İstanbul’a gitmeye karar verir. Yolculuk esnasında Kiril engel olmaya çalışır. Emin, ailenin kurtulması için kendisini ateşe atarak esir düşer. Aile sağ salım İstanbul’a ulaşır. Hilmi Efendi, İstanbul’a yerleşince kızlarını evlendirmeyi düşünür. Nazlı’yı yanlarında çalışan Sabri’yle nikâhlamayı planlar. Sabri, ahlaklı, sürekli Hilmi Efendi ile “camiye” (s.82) giden bir çalışandır. Cami, romanda sadece mekân olarak yerini alır.

Safiye Erol’un *Ciğerdelen* romanında cami ögesine geniş yer verilir. Turhan Tuna yurt dışında mimarlık eğitimi tamamlayıp ülkesine dönen milliyetçi bir gençtir. Sılda ülkesinin özlemini çeker ve yurdunu tarif ederken kuşların “camilere” (s.11) yuva yapmasına değinir. Büyük dedelerinin Keşan’a gelişini ve nasıl yurt tuttuklarını anlattığı bölümde; camilere ne kadar önem verdiklerinden, her bir yana cami ve imaret inşa ettiklerinden, caminin eşyalarını temin etme yollarından, caminin haznesine cenaze defnettiklerinden bahseder (s.17). Turhan Tuna, Canzi adında güzel bir kadına âşık olur. Canzi de Turhan’dan hoşlanır ancak Turhan’ın kıskançlığı ilişkiye zarar verir. Canzi, Turhan için çeşitli hikâyeler yazar ve Turhan’a mesaj vermek ister. Öykülerden biri Sarı Sipahilerdir. Mustafa Durakça ile ecnebi kökenli Mariska’nın aşkının anlatıldığı bölümde cami unsuru mescit olarak geçer. İnsanların “mescit” (s.82) de toplandığı anlatılır. İkinci öykü olan Yedi Peçeli’de yine çocukların eğitim gördükleri yuva olarak “mescit” (s.178) gösterilir.

Turhan hikâyeleri okuduktan sonra iç çatışma yaşar. Canzi'nin de kendisini sevdiğini ve bu aşkın saygıya layık olması gerektiğini hikâyeler üzerinden sezer. Romanın başında anlattığı Keşan camilerine romanın sonunda da yer verir. Dedelerinin yaptırdığı “Cami[nin]” (s.226) içinde bir müddet aydınlanma geçirir. Yine caminin şadırvanında oynayan neşeli çocuklardan ve caminin haznesindeki Ashab-ı Kehf kitabesinden söz eder. (s.229) Cami ögesinin en etkili kullanıldığı roman *Ciğerdelen*'dir. Turhan Tuna'nın arınma yaşadığı mekân olan cami, romanda olayların seyrinin değişmesini sağlar. Bu nedenle din dili etkilidir.

Esat Mahmut Karakurd'un, *Sokaktan Gelen Kadın* romanında Semra, bohem hayatı yaşayan ucuz bir kadındır. Bir beyefendinin kendisiyle görüşmek istediği haberini alır. Görüşmede zengin bir iş adamı olan Şinasi Bey'in oğlu Selim'i kendisine âşık etmek için teklif alır. Teklifi kabul eden Semra Uludağ'a gider. Tesadüf eseri Selim olduğunu bilmediği bir genç ile tanışır ve ona ilgi duyar. İkili daha sık görüşmeye başlar. Semra hastalık derecesinde Selim'e âşık olur. Durumu fark eden Şinasi Bey araya girmek ister. Semra'nın eski âşıklarından Cemil'i devreye sokar. Cemil, Semra ve Selim'in cemiyet içinde olduğu bir ortamda Semra'yı eski yaşantısı nedeniyle suçlar. Semra sitemli bir şekilde kaderinden şikâyetçi olur. “mescidin kuytu köşesinde” (s.143) kendiliğinden eriyen bir mum gibi olamayışından dert yanar.

Sadi Günel'in *Onun Sesi* romanında cami ögesine iki yere geçer. Adı verilmeyen başkişi elinde diplomalarla iş arayan bir öğretmendir. Anadolu'nun muhtelif bölgelerinde çalışır. Yazar, romanın girişinde kahramanın ne kadar çaresiz olduğunu anlatır. Kahraman elinde diplomayla kapı kapı iş aramasını bir kıssadaki “camide” (s.6) dilenen adamın durumuna benzetir. Anlatıcı meslek gereği birçok bölgede çalışır. Sanatçı kimliği onun kadınlar arasında beğenilmesine olanak sağlar. Bu nedenle başından birçok aşk macerası geçer. Müzeyyen bunlardan biridir. Anlatıcı, Müzeyyen'in seslenişini “camilerde işittiği” (s.142) sese teşbih eder. Cami ögesi mekân olarak geçer.

Vedat Tanca'nın *Belki Bir Gün* eserinde Nihat, kızı Meral'i gezmeye çıkarır. Meral park yerine tarihi yerlere götürülür. Meral ilk defa gördüğü İstanbul'un semtlerini ağzı açık seyre dalar. “Tophanedeki camileri” (s.192) görünce şaşırır. Allah'ın ne kadar çok evi olduğunu söyleyerek hayretini ifade eder. Nihat, Füsün'un arkadaşı Filiz ile karşılaşır ve Lemi'yle Füsün'un neden ayrılmak zorunda kaldıklarını öğrenir. İkili el ele vererek arkadaşlarını yeniden bir araya getirmek için plan yaparlar. Nihat, arkadaşı Lemi'yi alarak Filiz'in ve Füsün'un olduğu konağa doğru gezintiye çıkar. Eylül günü çevre muhteşemdir. Minareler, “Cami kubbelerinin göğsünden kopmuş birer satır dua gibi” (s.217) yükselmektedir.

Ilgaz Vahap Nevruzhan'ın *Süyük Bike* eserinde Sevim, Kazan Hanı ile evlenir. Kazan Hanı, Rus asimilesi bir Türk'tür. Devletin kararlarını Rus sarayının menfaatine göre verir. Durumu fark eden Sevim, engel olmaya çalışsa da bir türlü muvaffak

olamaz. Kazan Hanı, Sevim'e âşık olduğu için Sevim'in dediklerini yapacağını söyler ama pek başaramaz. Sevim, Kazan Hanlığında nam salmış iyi bir hayırseverdir. Köylere okul yapar, açları doyurur. Herkes Sevim'in "Kazan'ın içine de bir büyük cami" (s.89) yaptıracığını konuşur. Kazan Hanı öldükten sonra Kırım Hanı Sefa Giray, Sevim'le evlenir. Sefa Giray, sarayda mutluluklar içinde yaşarken bir haberci gelerek Çar IV. İvan'ın sınırı geçtiğini bildirir. Sefa Giray, orduyu toplayarak sefere çıkar. Savaşı kazanırlar ancak bir müddet sonra Sefa Giray, atından düşerek ölür. Sefa Giray, "Sevim Bike'nin yaptırdığı, han mescidine gömül[ür]" (s.120).

Sefa Giray'ın ölümü üzerine Kazan şehri kaynamaya başlar. Rus Çarı, Kazan'ı yıkıp yakacağını ve Sevim'i de esir alacağını belirtir. Rus elçisi gelerek Sevim Bike'nin teslim olması halinde Kazan şehrine dokunulmayacağını söyler. Sevim Bike de teklifi kabul edeceğini elçiye bildirir. Sevim Bike, Kazan'dan ayrılmadan önce "kendi yaptırdığı han mescidine giderek" (s.135) namaz kılar ve ülkenin akıbeti için dualar eder. Ruslara karşı Ajderhan Hanı Kasım Han'ın oğlu Yadigâr Han, Kazan'a yardım için sefere çıkar. Yadigâr Han'ın şehre girişi sevinçle karşılanır. Rus imparatoru, Yadigâr Han'a teslim olmalarını söylese de Yadigâr Han'dan ret cevabını alır. Bunun üzerine Rus imparatoru İvan deliye dönerek şehre saldırır. Kadın, çocuk demeden herkesi kılıçtan geçirir. İvan bu kadarla yetinmez ve camileri de yıkar. İvan sadece Sevim Bike'nin yaptırdığı "han mescidine" (s.156) dokunmaz.

Tarihi deniz romanı olan Kadircan Kafilı'nın *Korsan Yuvası* eseri olayların başladığı yer olan köyün tasvir edilişiyle başlar. Ovacık Köyü, farklı dinlere inanan insanlarla doludur. Kimse kimsenin inancına karışmaz. Köyde diğer yerleşim yerlerinden farklı iki büyük yapı dikkati çeker. Yapılardan birisi kilisedir. Diğerinin "tahta minaresi ve tepesindeki ay onun cami olduğuna" (s.3) işaret eder. Köyde Müslümanlar ile Hristiyanlar özgürce ibadetlerini gerçekleştirirler. Korsanlar bu köyü basmadan önce köyün erkekleri "camiye ve kiliseye" (s.4) giderler. Korsanlar bir gün köye baskın yapar. Petronas, köyde altın olduğunu ileri sürerek korsanları getirir de köyde altın olmadığı anlaşılır. Korsanların reisi, kendilerini kandırdığını anlayarak Petronas'ı cezalandırır ancak eli boş dönmek için belirli miktar para ister. Korsanların istediği para gelince de korsanlar sözünde durarak köylülere dokunmadan giderler. Bir süre sonra sipahi beyi köye vergileri toplamak için gelir. Köylülerin birkaçı "cami avlusuna" (s.28) bazıları da meydana doğru hareketlenir. Köylüler camiye toplanır. Cami çok kalabalıktır (s.31).

Halikarnas Balıkcısı'nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Nusret Ağa çocuğunu nasıl kaybettiğini anlatır. Nusret Ağa'nın çocuğu hastalanıp uzun süre iyileşmeyince komşuları çocuğun ince hastalığa yakalanmış olabileceğini düşünürler. Nusret Ağa, söylenenlere kulak asmaz ve çocuğa sürekli öksürüğü kesilsin diye hintyağı içirir. Çocuk kısa süre sonra ölür. Hoca "Mescitte vaaz verirken" (s.30) peygamberin atıyla cennete gittiğini anlatır. Nusret Ağa da kendi çocuğunun cennete gideceğini düşünerek

sevinir. Mahmut denizi çok sevdiği için sürekli tekneyle denize açılmak ister. Komşuları Ateşoğlu'yla balık avlamaya çıkar. Balık oltaları denizin içinde “cami mahyalarının sura sıra kandilleri gibi” (s.60) parlamaktadır. Mahmut, köylüsü Ayşe ile evlenerek denize veda eder. Ramazan günü vaaz dinlemek için “mescide” (s.162) gider. Mescit ter kokuyordur. Mahmut durumdan rahatsız olsa da köy hayatına uyum sağlamaya çalışır. Komşularından bir kadın kocasının “Yenicami’de hela bekçiliğinden” (s.179) ne kadar para kazandığını ama helanın kötü koktuğu için belediye tarafından yıktırıldığını anlatır.

İki küçük çocuğa sahip çıkan han sahibinin hayatlarının konu edildiği Halit Fahri Ozansoy’un *Yol Geçen Hanı* eserinde Demir Pehlivan, başöğretmenin evinde bir çocuğu döver. Pişmanlık duyarak öğretmenden özür diler. Öğretmen başlarda sinirli davranır ama Demir Pehlivan düşüncesiz hareket ettiğini, şimdiyse bir melek gibi hatasını telafi etmek istediğini söyler. Başöğretmen de birkaç ihtiyaç sıraladıktan sonra “caminin de bir tamir görmesini” (s.130) ister. Cami ögesi fon olarak yer alır.

Halide Edip Adıvar’ın *Sonsuz Panayır* eserinde Ayşe Balkar ailesiyle yaşayan genç ama fakir bir kızdır. İmrendiği zengin insanların hayatına sahip olmak, onlarla aynı ortamlarda boy göstermek ister. Ayşe, öğretmeni Ali Bey’in yardımcılarıyla zengin bir ailenin kızlarına özel derse başlar. Ayşe, Bolluk ailesinin kızlarına edebiyat dersinin yanında dini derslerde vermeye çalışır. Bir bölümde eski harfler ve Kur’an okumayı ve namaz surelerini öğretir. Bolluk ailesi zenginlerin çocuklarının kimliklerini kaybederek Hristiyan olma ihtimali doğrultusunda “kiliseye karşı cami” (s.27) kavramlarını benimseterek çocuklarına kendi dinlerini ve kültürlerini aşılama çalışır. Bu bölümde cami ve din kahramanların hayatları için önem arz eder.

Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın *Dirilen İskelet* eseri batıl inanç ve inanışlarla örülüdür. Tayfur ve Ferhat sürekli mezarlığa giden iki arkadaştır. Bu durum Nihat, Sadi ve Feyzi adında üç gencin dikkatlerini celbeder ve gençler Tayfur’la Ferhat’ı takip ederler. Ferhat, mezarlıkta zebani gördüğünü söyler. Sadi ve Feyzi mezarlığa giderek müezzine görüşürler. İnanç ve din hakkında aralarında münazara başlar. Müezzin, “Geçen Ramazan Beyazıt Camii’nde” (s.21) vaaz vermeye başladığını ancak dünya işlerinden bahsettiği için yönetim tarafından tepkiyle karşılandığını söyler. Tayfur, mezarlıktaki olayları tertip edenin Banu adında bir kadın olduğunu öğrenir. Banu’yu ilk görünce çarpılır ve kadına âşık olur. Arkadaşlarına başlarda durumu anlatamaz fakat Ferhat vaziyeti çözer. Tayfur da olanları anlatmaya başlar. Tayfur, Banu’nun evine gider. Kapıya uzun süre vurur. Kapıyı açan Arap halayık, “İkindiye camide şekerli mevlüt var. Mutfakta yıkanıyordum” (s.172) diyerek kapının neden geç açıldığı hakkında malumat verir.

Erken yaşta anne ve babasını kaybeden Gediz’in hayata tutunma çabasının ele alındığı bir romandır Mükerrerrem Kamil Su’nun *İnandığım Allah* eseri. Ailesini kaybeden Gediz, ablası ve eniştesiyle birlikte yaşar. Edebiyat öğretmeni olur. Fakülteyi bitirdiği

gün arkadaşı Şükrü, Gediz'in yanına gelerek konuşmaya başlar. Şükrü, Gediz'i uzun süredir sevmektedir ve Gediz'e olan duygularından bahseder. Gediz duruma şaşırarak Şükrü'yü reddeder. Şükrü bir müddet üzüntüyle yürür. "Cami avlusundan çıkınca" (s.8) bir kadını Gediz'e benzetir. Gediz, aynı cami avlusuna, Ekrem Sel ile evlendikten sonra kuşlara yem vermek için gider. (s.107)

Turan Aziz Beler'in *Tüylendi Ailesi* eserinde hapishaneye düşen yazar, farklı kişilerin hayat öykülerinden bahseder. Bunlardan birisi Kuşlu Adam'ın acı dolu hikâyesidir. Kuşlu Adam yıllar önce Fadime ile nişanlanmak üzereyken Fadime'den ayrılmak zorunda kalır. Fadime'nin başka biriyle evleneceğini öğrendiğinde de köyüne dönerek Fadime'yi kaçırmayı düşünür. Köyünden uzun süre ayrı kalan Kuşlu Adam, köyünü uzaktan görünce değişiklikleri fark eder. "Köyün o tek camisinin çiftleşmiş" (s.105) olduğunu görür.

Suat Derviş'in *Fosforlu Cevriye* eserinde Cevriye anne babasını küçük yaşta kaybettiği için ailesi hakkında bilgi sahibi değildir. Günübirlik ilişkilerle hayatını sürdürür. Bir gün yoldan geçen bir uyuşturucu satıcısı, Cevriye'nin eline uyuşturucu paketi vererek kaybolur. Polisler Cevriye'yi yakalayarak hapse atarlar. Hapishanede birçok kadın mahkûm vardır. Kadınlar kendi aralarında konuşurlar. Mahkûmlardan birisi Cevriye'nin Allah'la aralarında bir şeyler olduğunu söyleyince, bir başka mahkûm ebe söylenenlerin günah olduğunu belirtir. Yankesici Melahat da "Biz buraya hepimiz camiye namaz kılmaya [...]" (s.217) gitmek üzereyken getirilmedik, sözleriyle ebeye karşı çıkar.

3.1.3.7.2. Minare

Aka Gündüz'ün *Sansaros* romanında kasabanın düşman saldırısına karşı boşaltılma kararı alınır. Salih Usta ve Sansaros beygirle çetin kış şartlarında güvenli bölgeye gitmek için yola koyulurlar ancak kış tüm sertliğini gösterir. Bir yanda aç kurtlar diğer yanda dondurucu soğuk ile boğuşurken birden "Beyaz kar sahasının ortasında görünmeyen beyaz minarenin çinko külâhı" (s.67) görülür. Minarenin görünmesiyle Salih Usta ve Sansaros kurtulduklarını anlarlar ve sevinirler. Minare, kurtuluşun ve hayatta kalmanın bir sembolü olarak romanda yerini alır.

Fahri Zeki Önal'ın *Ay Altında* romanında Şermin, Ferit'i sevmesine rağmen, Ferit'le değil, Ferit'in arkadaşı Nahit ile evlenir. Bu evlilikte Şermin'in babasının erken ölümü de etkili olur. İstanbul, I. Dünya Harbi'nden sonra düşman tarafından işgal edilir. Bu durum Şermin'i çok yaralar. Ölen babasına, bu günleri iyi ki görmedin diye günlüğüne yazar. Yabancı kuvvetlerin askerlerimizi şehit ettiğini söyleyerek üzüntüsünü günlüğe döker. Şimdi "minarelerden dökülen ışık" (s.40) bile mahzundur.

İhsan Koza'nın *Senede Bir Gün* romanında Emin ile Nazlı'nın acı dolu aşk öyküleri ele alınır. Roman, Malatya'da bir bankada çalışan kişinin İstanbul'a yaptığı gezileri günlüğüne geçirmesiyle başlar. Bankacının, yazları gezintiye çıktığı Çamlıca

tepesindeki yaşlı kadın ve erkek dikkatini çeker. Yaşlı kadın (Nazlı), Emin ile olan macerasını anlatmaya başlar. Bankacı da kadından duyduklarını romana çevirerek okuyucuya sunar. Her yıl aynı tarihlerde aynı mekânları gezen anlatıcı Çamlıca izlenimlerinden bahsederken Sarayburnu taraflarındaki “camilerin ince minareleri” (s.9) dikkatini cezbeder.

Sadi Günel’in *Onun Sesi* romanında adı verilmeyen sanatçı kahramanın acı ve aşk dolu maceraları konu edilir. Anlatıcı, Anadolu’nun birçok bölgesinde çalışır. Arkadaşının tavsiyesiyle zengin bir ailenin çocuğuna ders vermeye köşke gider. Köşke giden anlatıcı kahraman, gençlik aşkı yaşadığı Münevver’le karşılaşır. Münevver’in on dokuz yaşındaki üvey kızı Celadet’e ders vereceğini öğrenir. Anlatıcı, başına gelecek felaketleri sezer. İstanbul’a büyük umutlarla geldiğini, “minarelerin silüetleriyle” (s.17) canlı bir tabloyu andıran güzel İstanbul’un kendi hayatında ne derece yer edineceğini düşünür. İlk işinden, çalıştığı kurumun müdürüyle tartıştığı için ayrılır. Vapurla gezintiye çıktığında İstanbul’un eşsiz “minareleri” (s.27) dikkatini cezbeder.

Anlatıcı kahraman, Mübahat ile evlenir. Evliliklerinin ilk yılları maddi açıdan çetindir. Anlatıcı barlarda keman çalar. Beyoğlu’nda bir barda çalıştığı gün Mira adında kadın kendisini eve bırakmasını rica eder. Mira’yı merdivenlerden çıkarırken yorulan kahraman, güzel bir kadını kucakta “minareye bile” (s.86) çıkarabileceğini söyler. Münevver sayesinde salon ortamlarına takılan başkişi, kumar oynanan yerlere davet edilir. Bu mekânlarda kumarın “minare gibi” (s.143) yüksek binalarda oynandığını ifade eder. Başkişi ile Celadet, sabahın doğuşunu birlikte izleyerek aralarında konuşurlar. Başkişi, dertlerin “Sultanahmed’in minarelerine” (s.164) asılması gerektiğini belirtir.

Minare unsuru Vedat Tanca’nın *Belki Bir Gün* eserinde sadece bir defa teşbih yapılarak geçer. Lemi ile Füsün birbirini sevmelerine rağmen ayrılmak durumunda kalırlar. Nihat, Füsün’un arkadaşı Filiz ile karşılaşır ve Lemi’yle Füsün’un neden ayrılmak zorunda kaldıklarını öğrenir. İkili el ele vererek arkadaşlarını yeniden bir araya getirmek için plan yaparlar. Nihat, arkadaşı Lemi’yi alarak Filiz’in ve Füsün’un olduğu konağa doğru gezintiye çıkar. Eylül günü çevre muhteşemdir. Camilerin kubbelerinden göğe yükselen “minareler” (s.217) duayı andırırlar.

Ilgaz Vahap Nevruzhan’ın *Süyum Bike* eserinde Sevim, Kazan Hanı ile evlenir. Kazan Hanı, Rus asimilesi bir Türk’tür. Devletin kararlarını Rus sarayının menfaatine göre verir. Durumu fark eden Sevim, engel olmaya çalışsa da bir türlü muvaffak olamaz. Kazan Hanı, öldürülür. Durumu fırsat bilen Ruslar, Kazan’a saldırır. Kırım Hanı Sefa Giray yardıma gelerek düşmanı yener. Sefa Giray Sevim’le evlenerek tekrar cepheye gider. Sevim cepheden gelecek haberleri sabırsızlıkla beklemeye koyulur. “Topun gürlemesini muhtelif minarelerde[n]” (s.99) aynı anda okunan ezan sesleri takip ederek Sevim’i rahatlatır.

Han öldükten sonra yönetime Sevim Bike geçer. Rus ordusu durumu fırsat bilerek Kazan şehrine saldırmayı planlar. Ruslara karşı Ajderhan Hanı Kasım Han’ın

oğlu Yadiğâr Han, Kazan’a yardım için sefere çıkar. Yadiğâr Han’ın şehre girişi sevinçle karşılanır. Rus imparatoru, Yadiğâr Han’a teslim olmalarını söylese de Yadiğâr Han’dan ret cevabını alır. Bunun üzerine Rus imparatoru İvan deliye dönerek şehre saldırır. Kadın, çocuk demeden herkesi kılıçtan geçirir. İvan bu kadarla yetinmez ve camileri de yıkar. Sadece “Sevim Bike’nin minaresi” (s.156) bu kıyımdan kurtulur.

Tarihi deniz romanı olan Kadircan Kafilı’nın *Korsan Yuvası* eseri olayların başladığı yer olan köyün tasvir edilişiyle başlar. Ovacık Köyü, farklı dinlere inanan insanlarla doludur. Kimse kimsenin inancına karışmaz. Köyde diğer yerleşim yerlerinden farklı iki büyük yapı dikkati çeker. Yapılardan birisi kilisedir. Diğerinin “tahta minaresi ve tepesindeki ay onun cami olduğuna” (s.3) işaret eder.

Suat Derviş’in *Fosforlu Cevriye* eserinde hayat kadını olan Cevriye’nin bir idam mahkûmuna olan aşkını ve bu aşk bağlamında geçmişini düşünmesini ele alır. Cevriye gününbirlik ilişkilerle hayatını sürdürür. İdam mahkûmu bir adamla tanışır ve adama âşık olur. Sürekli adamın yanına gider. İstanbul üzerine sohbet ettikleri bir gün Galata Köprüsü’nün altındaki suyun derinliğinin “yedi minare boyu” (s.131) olduğunu belirtir. Minare eserde ölçü unsuru olarak yer alır.

3.1.3.7.3. Medrese

Medreseler, dünyevi ilimlerin yanında dini ilimlerin de okutulduğu müesseselerdir. İncelediğimiz romanlarda medrese ögesi güçlü değildir. Mekân olarak romanlarda yerini alır. Aka Gündüz’ün *Eğer Aşk* romanında kahraman Selim Caka, din algısının toplumda ne kadar yanlış anlaşıldığını belirtir: “Bu şehirde meyhane, kerhane yok muydu? Medreselerden çok meyhane, bir avuç darıdan çok kerhane vardı. Kafeşantanlar, barlar, hususiler de cabası. Demek oluyor ki ahlakın ve faziletin ölçüsünü başka noktalarda aramalı” (s.35). Medrese, eserde bir dini kurum olarak geçer ve yazarın fikrini destelemek amaçlı bir tespit içerisinde kullanılır.

Aka Gündüz’ün *Sansaros* romanında da medreseye yer verilir. Sansaros adlı çocuk kahraman yetimhanede kaldığı günlerde çocukların oynadıkları düğmeleri çalmakla suçlanır. Sansaros düğmeleri çalmadığı halde hırsız damgasını yer ve iş polise kadar uzar. Soruşturmayı yapan polis “Ben çocukluğumda öyle şeyler yapmadım. Merhum peder, her sabah elimden tutar, Taşmedreseye götürürdü, akşam gene beraber eve dönerdik” (s.89) der. Medrese eğitim kurumu olarak romanda zikredilir.

Kemal Samancıgil’in *Mezarın Kızı* romanında İnci, Adnan Bey ve Mahmude Hanım fayton ile yolculuk yaparken bir zabıt arabayı durdurur ve arabadakilerin kim olduğunu soruşturur. Zabıt aynı arabada kadın-erkek yan yana oturulduğunu görünce sinirlenir ve hükümetin kararlarına karşı geldiğini, bunun da suç olduğunu haykırır. Adnan Bey, duruma karşı çıkarak mekteb-i âliden olduğunu söyler. Zabıt bu söz üzerine daha da hiddetlenir. Yazar bu durumu şöyle açıklar: “Cidden Abdülhamid devrinde yüksek tahsile bir boykot vardı, sanki. Gençlik medrese köşelerinde çürütülür, aydın

mekteplerde göz açmamalarına dikkat edilirdi” (s.76-77). Romanda medrese kurumu tahrip olmuş bir mekân olarak zikredilir.

Safiye Erol’un *Ciğerdelen* romanında Turhan, Canzi adlı kadına âşık olur. İkili görüşmeye başlar ve ilişkileri devam eder. Turhan, Canzi’yi aşırı kıskançlıklarıyla bezdirir. Canzi de aşklarına zarar gelmemesi için Turhan’a çeşitli öyküler yazar. Tarihi olaylara değinen bu öykülerden ilki Sarı Sipahiler’dir. Sarı Sipahiler’de Mustafa Durakça küffara karşı savaşa gitmeye karar verir. Bu savaş çok büyük ve kanlı olacaktır. “Kahvelerden, medreselerden, kervansaraylara” (s.64) kadar memleketin kaderi tayin olacaktır. İkinci öykü Yedi Peçeli’de Mustafa Durakça’nın oğlu Sinan’ın hayatı ele alınır. Sinan babasına fitrat olarak benzemez. Kadınlara düşkündür. Evlendiği kadın Zühre’ye psikolojik yönden eziyet eder. Zühre’yle “medrese mollaları” (s.146) misali tartışmalara girer.

Reşat Nuri Güntekin’in yazar anlatıcı olarak bir dilencinin ağzından anlattığı romanı *Miskinler Tekkesi*’nde soylu ve zengin bir aileye mensup olan kahraman anlatıcının ailesi meşrutiyetin ilanıyla dağılır. Fakirleşen ve kimsesiz kalan yazar anlatıcı çaresizlikten dilenmeye başlar ve bunu meslek haline getirir. Arkadaşı Sakallı Talat’la karşılaşır ve muhabbet ederler. Sakallı Talat Darülfünun talebesidir. Mektebe kahraman anlatıcının da gelebileceğini söyleyince yazar anlatıcı idadi şahadetnamesi olmadığından yakını. Sakallı Talat, buna gerek olmadığını, herkesin rahatlıkla girebileceğini anlatır. Yazar anlatıcı, Darülfünun’ un yolgeçen hanı olduğunu anlar. Burayı “medrese softalarından” (s.35) varıncaya kadar her çeşit insan doldurur. Medrese unsuru üzerinden dönemin üniversite sayılan kurumlarının bozulduğuna dikkat çekmek ister.

Halide Edip Adıvar’ın *Sonsuz Panayır* eseri farklı sınıflara ait insanların ilişkilerini ve kültürlerini irdeler. Safi-Naz, zengin zümresine katılmak isteyen hayalleri olan genç ve güzel bir kızdır. Nihat Sertman’la evlenir. Fakirlikten kurtulma ümidiyle yaptığı evlilikten umduğunu bulamaz. Safi-Naz’ın babası da fakir olduğu için “medrese köşelerinde” (s.276) yatar. Nihat Sertman belirli bir para karşılığında Safi-Naz’ın babasına ev tutar. Medrese ögesi gerçek manasıyla bir mekân olarak geçer.

Ilgaz Vahap Nevruzhan’ın *Süyüm Bike* eserinde Sevim, Kazak Hanı ile evlenir. Kazan Hanı, Rus asimilesi bir Türk’tür. Devletin kararlarını Rus sarayının menfaatine göre verir. Durumu fark eden Sevim, engel olmaya çalışsa da bir türlü muvaffak olamaz. Kazan Hanı, Sevim’e âşık olduğu için onun dediklerini yapacağını söyler ama pek başaramaz. Sevim, Kazan Hanlığında nam salmış iyi bir hayırseverdir. Köylere okul yapar, açları doyurur. Herkes Sevim’in “Kazan’ın içine de bir büyük medrese” (s.89) yaptıracağını konuşur. Han öldükten sonra yönetime Sevim Bike geçer. Rus ordusu durumu fırsat bilerek Kazan şehrine saldırmayı planlar. Ruslara karşı Ajderhan Hanı Kasım Han’ın oğlu Yedigâr Han Kazan’a yardım için sefere çıkar. Yedigâr Han’ın şehre girişi sevinçle karşılanır. Rus imparatoru, Yedigâr Han’a teslim olmalarını söylese

de Han'dan ret cevabı alır. Bunun üzerine Rus imparatoru İvan deliye dönerek şehre saldırır. Kadın, çocuk demeden herkesi kılıçtan geçirir. İvan bu kadarla yetinmez ve medreseleri de yıkar. (s.156)

Kıskançlık üzerine kurulu olan Nahid Sırrı Örik'in *Kıskanmak* romanı temelde iki kardeşin üzerine kurulur. Halit Avrupa'dan dönerek Mükerrerem ile evlenir. Mükerrerem eşinden ilgi göremeyince yasak aşklar yaşamaya başlar. Nüzhet adında genç bir adamla sürekli buluşur. Halit, karısının kendisini aldattığını öğrenince Nüzhet'i öldürür ve hapse girer. Seniha vapurda ağabeyinin avukatıyla karşılaşır. Seniha, avukatı "eski medrese hocası ve şahadetnamesiz avukat İsmail Kazım" (s.211) diyerek tanıtır.

Suat Derviş'in *Fosforlu Cevriye* romanında Cevriye alımlı, güzel bir hayat kadınıdır. Anne babasını küçük yaşta kaybettiği için ailesi hakkında bilgi sahibi değildir. Günübirlik ilişkilerle hayatını sürdürür. Cevriye'ye, baygın olarak dışarda yattığı bir gün, adı verilmeyen idam mahkûmu bir adam yardım eder. Evine götürür ve Cevriye'yi iyileştirir. Cevriye, kendisine sırf iyilik amacıyla yardım eden bu adamdan etkilenir ve zamanla adama âşık olur. Sürekli adamın evine gidip gelmeye başlar. Cevriye, adama çocukluğunu anlatır. "Fatih'e yakın eski bir medresede" (s.136) barındığını, dilenerek geçini sağladığını söyler. Medrese ögesi gerçek manasıyla bir mekân olarak geçer.

3.1.3.7.4. Dergâh

Genellikle tarikat ehli insanların bir araya geldiği, dini ritüellerin gerçekleştirildiği, bazı sosyal meselelerin görüşüldüğü uhrevi mekânlardır dergâhlar. Romanlarda da bahsedilen vasıflarıyla geçer. Genellikle fon olarak kullanılır.

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* romanında Turhan Tuna yurt dışında mimarlık eğitimini tamamlayıp ülkesine dönen milliyetçi bir gençtir. Sılada ülkesinin özlemini çeker ve yurdunu tarif ederken büyük dedelerinin Keşan'a gelişini ve nasıl yurt tuttuklarını anlatır. Dedelerinin yaptırdığı "Sultan Dergâhının yerinde yeller" (s.14) esmektedir. Turhan Tuna, Canzi adında güzel bir kadına âşık olur. Canzi de Turhan'dan hoşlanır ancak Turhan'ın kıskançlığı ilişkiye zarar verir. Canzi, Turhan için çeşitli hikâyeler yazar ve Turhan'a mesaj vermek ister. Öykülerden biri Sarı Sipahiler'dir. Mustafa Durakça ile ecnebi kökenli Mariska'nın aşkı anlatılır. Öyküde aşk ele alınırken arka planda tarihi olaylara değinilir. Tasavvuf ehli, zat-ı muhteremlerden bahsedilirken "Gülbaba Dergâhı" (s.72) mekân olarak geçer.

Mustafa Durakça, Mariska ile evlenir. Mariska, Cangüzel adını alarak din değiştirir ve Müslüman olur. Cangüzel, Mustafa Durakça ile doyasıya raks etmek, eğlenmek ister. Mustafa Durakça gelenekçi bir bey olduğu için bu durumu hoş karşılamaz. Bir beyin herkesin içinde köçekler gibi dans etmesinin, dönmesinin ayıp olduğunu belirtir. Müslüman Türk geleneğinde sadece dervişlerin "dergâhta sema" (s.91) ettiklerini, bunun dışına çıkılmaması gerektiğini anlatır.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Dirilen İskelet* eserinde olağanüstü varlıkların mezarlıkta gezip dolaştıkları söylentisi çıkar. Söylentiye çıkaran Tayfur'la Ferhat'tır. Nihat, Feyzi, Sadi adında üç arkadaşta olanların doğru olup olmadığını merak edip mezarlığa giderek Tayfur'la Ferhat'ı takip ederler. Karanlıkta Ferhat ve Tayfur'u kaybederler. Feyzi, "Bu nihayetsiz karanlık kağıthane yoluna, Bahariye Dergâhı'na kadar uzanır" (s.37) diyerek üzüntüsünü belli eder. Aynı olağanüstü olayları üç arkadaş da yaşar. Dergâh mekân olarak geçer.

3.1.3.7.5. Tekke/Tarikat

Kemal Samancıgil'in *Mezarın Kızı* romanında İnci ile Ahmet Bey birbirini seven iki âşıktır. Mukadderat gereği birbirlerinden ayrılırlar. Bu ayrılık İnci'ye çok zor gelir, İnci hayattan tat alamaz: "Bazı aşklar bu derece ilerler. Karasevda denen sevginin iç yüzü budur. Maddi insanlardan ziyade mistik kimselerde bulunur veya olur. Bir adamın 'derviş; tariki dünya' olup şeyhine, tekkesine bağlanması bu nevi aşkların neticesidir." (s.65) Kahramanların besledikleri bu temiz sevgi, yazar tarafından ulvileştirilir. Romanda tekke unsuru dini bir mekân olarak yer alır. Tekkeye bağlılık sevgiliye bağlılık olarak görülür.

Aka Gündüz'ün *Sansaros* romanında Sansaros, kendisi gibi kimsesiz Emine'ye sahip çıkar. Emine'yi İlki Teyze'ye emanet ederek dostlarının yanına, kahvehaneye gider. Sansaros, kahveci ihtiyar Dalga Dayı ile Dede Fingir'i kahvede oturur halde bulur. Yazar Dalga Dayı'yı tasvir eder: "Dalga Dayı, çukur yanaklı, kır sakallı, kambur, eski püskü giyinmiş bir adamdı. Hangi tarikatın tekkesi? Kimse bilmezdi. Bilinmez bir tekkenin müridi olan Dalga Dayı, çocuk denilecek çağdan beri esrar çekiyordu." (s.45) Tarikat, tekke, mürit kelimeleri dini anlamlarında bir karakter üzerinden kullanılır.

Reşat Nuri Güntekin'in bir dilencinin gözünden anlattığı *Miskinler Tekkesi* eserinde tekke ögesi üç yerde geçer. Yazar anlatıcı çocukluğundan bahsederken büyük dedesi Kocabaş'ın sarayda görevli olduğunu anlatır. Sultan Mahmut'a hizmet eden Kocabaş, padişaha sürekli dualar eder. Padişahın yediği ekmeklerin kırıntısını da sedef bir kutuya koyarak ailenin yeni doğan çocuklarına yedirir. Bu sayede ailede ve çocuklarda rızık sıkıntısı çekilmeyeceğine hatta ekmeğin kendi eliyle geleceğine inanılır. Bu durum "Karacaahmet'in meşhur Miskinler Tekkesi'ne" (s.10) benzetilir. Yazar anlatıcı, gençliğini anlattığı bölümlerde nasıl sefalet çektiğini, zor şartlarda hayatta kaldığını da anlatır. Askerden döndüğünde İzmir'e yerleşir ve bir müddet burada dilenir. Tamaşalık Semti'nde bir ayını tasvir eder. Buradaki insanların hali "Acemlerin Seyid Ahmet Deresi tekkesindeki" (s.61) alaya benzetilir. İzmir'den İstanbul'a dönen yazar anlatıcı dilenmeye devam eder. Havanın soğumasıyla devlet dairelerinde dilenmeye başlar. "Tekkelerin abdalı [...]" (s.104) olduğunu, kendisinin de dairelerin abdalı olduğunu söyler. Tekke ögesi romanda mekân unsuru olarak ve benzetme yapılarak kullanılır.

Sadi Günel'in *Onun Sesi* romanında adı verilmeyen sanatçının acı ve aşk dolu maceraları konu edilir. Anlatıcı, Anadolu'nun birçok bölgesinde çalışır. Sanatçı kişiliği sayesinde ortamların aranan ismi olur. Kendi hayatından bahsettiği bölümde ailesinin doğuda bir yerlerde "Camile Tekkesini" (s.28) imar ettiğinden bahseder.

Vedat Tanca, *Belki Bir Gün* eserinde Lemi ile Füsün birbirlerini sevmelerine rağmen ayrılırlar. Füsün, Lemi'nin mahalleden komşusudur. Lemi bir gece pencereden sevdiği kadının evini seyre dalar. Ev boşaltılmıştır ve evde "türbe sessizliği vardı[r]" (s.75) Türbe, benzetme yapılarak kullanılır.

Halide Edip Adıvar'ın *Sonsuz Panayır* eseri farklı sınıflara ait insanların ilişkilerini ve kültürlerini irdeler. Ayşe Balkar ailesiyle yaşayan genç ama fakir bir kızdır. İmrendiği zengin insanların hayatına sahip olmak, onlarla aynı ortamlarda boy göstermek ister. Ayşe Balkar, zengin iş adamlarının çocuklarına özel dersler vererek arzuladığı hayata girer. Bolluk ailesiyle gittiği bir gazinoyu, hikâyesine malzeme çıkarmak için gözlemler. Sahnede hem alaturka hem de alafranga bir görünüm vardır. Trampet çalan müzisyeni, "içinde makine varmış gibi sağa sola, öne arkaya gidip geli[r]. Giydir hırkayı, fesi, Rûfai tekkesinde zikrederken vecde gelen bir dervişin hayaleti olabilir" (s.36) cümleleriyle tasvir eder.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Dirilen İskelet* eserinde Tayfur ve Ferhat sürekli mezarlığa giden iki arkadaştır. Bu durum Nihat, Sadi ve Feyzi adında üç gencin dikkatlerini celbeder ve gençler Tayfur'la Ferhat'ı takip ederler. Tayfur'la Ferhat, mezarlıkta gece hayaletlerin gezindiğini söyleyince gençlerin merakı iyice artar. Tayfur zengin bir ailenin çocuğudur ancak oturduğu konak eskidir. Feyzi, "Acaba neden konaktan ziyade cinli, perili, uğursuz bir tekkeye benzeyen bu korkunç damın altında oturuyor" (s.16) diye düşünür. Meraklarını gidermek için gece hep birlikte mezarlığa giderler. Mezarlık karanlık olduğu için gençler çok korkarlar; ellerindeki fenerlerle sağa solu aydınlatırlar. Bir ses gençlerin dikkatini çeker. Feneri oraya doğru tuttuklarında bazı nesnelerin "tekke dervişleri gibi" (s.95) ses çıkardıklarını işitirler. Ses çıkaran ve hayalet sanılan öğelerin başlarına bez geçirilmiş keçi olduğu ortaya çıkar.

Suat Derviş'in *Fosforlu Cevriye* eseri hayat kadını olan Cevriye'nin bir idam mahkûmuna olan aşkını ve bu aşk bağlamında geçmişini düşünmesini ele alır. Cevriye alımlı, güzel bir hayat kadınıdır. Anne babasını küçük yaşta kaybettiği için ailesi hakkında bilgi sahibi değildir. Gününbirlik ilişkilerle hayatını sürdürür. Cevriye âşık olduğu adama çocukluğunu anlatır. İmansız herif diye bahsettiği kişi yüzünden kendisinin ve birçok kişinin uyuşturucu içtiğini söyler. Adam "esrar tekkesi" (s.142) işleterek çocukları, gençleri kendisine bağlar. Tekke, benzetme ögesi olarak kullanılır.

3.1.3.7.7. Türbe/Yatır

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* romanında Turhan ile Canzi'nin ilişkileri ele alınır. Canzi, Turhan için muhtelif öyküler kaleme alır. Yazılan öykülerden ilki Sarı

Sipahiler'dir. Mustafa Durakça yiğit, cesur bir askerdir. Mariska'yı kaçırarak nikâhına alır. Savaş zamanı da cepheden cepheye koşar. Mustafa savaş meydanında ağır yaralanarak eve getirilir. Kısa süre sonra da hakkın rahmetine kavuşur. Mustafa'nın validesi Sümbül Hanım, oğlunun acısına ancak üç ay dayanabilir. Mustafa'nın ardından o da ölür ve "Battalkapı Türbesi'ne" (s.104) defnedilir. Mariska (Cangüzel) kocasının ölümüne çok üzülür. Ailesinden geriye sadece oğlu Sinan kalır. Ne yazık ki Sinan'da hayırsız bir evlattır. Annesini ziyaret etmez, hatırını sormaz. Cangüzel bu olaylar üzerine hastalanır. Adviye Molla çeşitli iksirler yapsa da işe yaramaz. Cangüzel ölümün sesini işitir ve "Sarı Sipahiler Türbesi'nde" (s.128) yerini hazırlar.

Fahri Zeki Önal'ın *Ay Altında* romanında Ferit'i hem teyzesinin kızı Kumru hem de Kumru'nun kız arkadaşı Şermin sevmektedir. Şermin'den ise Nahit hoşlanır. Şermin'in babası ölünce Şermin kimsesiz kalır. Şermin'in dayısının oğlu Samim, Şermin'le evlenmek ister. Şermin de Samim ile evlenmemek için Nahit'le evlenir. Nahit, Şermin'le evlenmeden birkaç gün önce Samim'in ısrarıyla yabancı bir kadınla beraber olur. Frengi hastalığına yakalanan Nahit, eşi Şermin'e yaklaşamaz. Hastalığın ona da bulaşacağından korkar. Çektiği ıstırapla intihar eder. Nahit'in intiharıyla yalnız kalan Şermin'e Samim yaklaşır. Şermin, kocasının katili sayılabilecek bu adama zamanla ısınır. Samim, Şermin'in hastalığı ile ilgilenir ve ona bakar. Şermin, hastanede uyurken Samim her gün başucuna gelir, Şermin'i bir an olsun yalnız bırakmaz. Kumru, Samim'in bu bekleyişini "türbe mumu[na]" (s.69) benzetir. Samim'in Şermin'in başında ne kadar bekleyeceği belli değildir.

Reşat Nuri Güntekin'in *Miskinler Tekkesi* romanında bir dilencinin gözünden hayatın zorluğu ve insanların ilişkileri anlatılır. Soylu bir aileden gelen yazar anlatıcı çocukluğunu refah ve huzur içinde geçirir. İkinci Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle ailenin büyükleri sürgüne gönderilir. Sürgünle kimsesiz kalan yazar anlatıcı çeşitli işlerde çalışsa da başarılı olamaz; dilencilik yaparak geçinmeye başlar. Dilencilikten iyi para kazanan kahraman anlatıcı, kendisi gibi sahipsiz kalan küçük bir çocuğu (İsmail) sahiplenerek yanına alır ve onu yatılı okula verir. Yatılı okulda başarılı olan İsmail yaz tatili için yazar anlatıcının yanına gelir ve birlikte gezintiye çıkarlar. İsmail, "Türbe parmaklıklarına tırmanarak kapalı kepenkler arasından içerisini görmeye uğraşır" (s.163). Türbe unsuru romanda mekân olarak geçer.

İhsan Koza'nın *Senede Bir Gün* romanında Emin ile Nazlı'nın acı dolu aşk öyküleri ele alınır. Roman, Malatya'da bir bankada çalışan kişinin İstanbul'a yaptığı gezileri günlüğüne geçirmesiyle başlar. Bankacının, yazları gezintiye çıktığı Çamlıca tepesindeki yaşlı kadın ve erkek dikkatini çeker. Yaşlı kadın (Nazlı), Emin ile olan macerasını anlatmaya başlar. Bankacı da kadından duyduklarını romana çevirerek okuyucuya sunar. Bankacı, her yıl "aynı türbeleri" (s.5) gezer. Gezinti notlarını da günlüğüne yazar.

Reşat Engin *Satılmış Bakire* eserinde şehvet düşkününü bir anne (Şeküre) ve kızın (Seniha) yaşamlarını anlatır. Seniha, Edirne'deki lise yıllarını anlatırken gençlik aşkı Fatin'den bahseder. Fatin çok utangaç mizaçlı bir gençtir. Seniha bir zaman Fatin'le görüşür ancak Seniha'nın babasının ölümü üzerine aile İstanbul'a taşınır. Seniha daktilo kursuna giderken Fatin'e rastlar. Birlikte “türbeye doğru” (s.27) yürürler. Türbe unsuru fon olarak kullanılır.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Dirilen İskelet* eserinde Tayfur ve Ferhat sürekli mezarlığa giden iki arkadaştır. Mezarlıkta olağanüstü varlıkların gezip dolaştıklarını fark ederler. Tayfur gezintiye çıktığı bir gün içinin daraldığını belirtir. Tayfur'un lalası da Beyoğlu'na gitmeyi teklif eder. Tayfur, Beyoğlu yerine Eyüp'e “Türbeye” (s.166) gitmek istediğini söyler.

Genç bir adamın aşk maceralarını anlattığı günlüğünden yola çıkılarak yazılan Faik Ökte'nin *Bir Aşk Masalı* romanında Nail, hukuk eğitimi görmüş ve başından birçok aşk macerası geçirmiş biridir. Nail, tuttuğu günlüğe başından geçen olayları yazar. Okuyucu bu günlük üzerinden Nail'in yaşadıklarına müşahit olur. Nail, Fransa'da Nevin ile aşk yaşar. Nevin ahlaki yönden zayıf bir kadındır. Birçok erkekle düşüp kalkar. Nail, Nevin'in durumunu bildiği halde ondan vaz geçemez. Nail, yakışıklılığı ve sanatçı yönüyle tüm kadınların dikkatini çekse de Nevin'i unutamaz. Eğitimini tamamlayıp Paris'ten ayrılacağı gün iç muhasebesini yapar. Dört yıl önce ne umutlarla, mutluluklarla geldiği şehirden şimdi “yıkık dökük bir türbenin enkazı olarak” (s.168) döndüğünü ifade eder.

Kuşlu Adam olarak anılan başkişinin hayat öyküsü, Turan Aziz Beler'in *Tüylendi Ailesi* eserinde ele alınır. Başkişi hapishane arkadaşlarına hayatını anlatmaya başlar. Rizeli olan başkahraman, Fadime adında kıza âşık olur ve Fadime'yi kaçıır. Yolda saldırıya uğrarlar. Fadime vurulur. Başkişi yan köyden yardım getirmek için Fadime'yi olay yerinde bırakarak gider. Olay yerine döndüğünde ise Fadime'nin öldüğünü anlar. Kuşlu Adam, Fadime'yi öldürme suçundan mahkûm edilir. Hapishaneye girince durumu kader anlayışıyla açıklar. “Elimde olsa sana bugün bile bir türbecik yaptırırm ve bu türbenin gönüllü bir türbedarı olurum” (s.152) sözleriyle Fadime'yi ne kadar çok sevdiğini vurgular.

Suat Derviş'in *Fosforlu Cevriye* romanında Cevriye alımlı, güzel bir hayat kadınıdır. Anne babasını küçük yaşta kaybettiği için ailesi hakkında bilgi sahibi değildir. Günöbirlik ilişkilerle hayatını sürdürür. Cevriye'ye, baygın olarak dışarda yattığı bir gün, adı verilmeyen idam mahkûmu bir adam yardım eder. Evine götürür ve Cevriye'yi iyileştirir. Cevriye, kendisine sırf iyilik amacıyla yardım eden bu adamdan etkilenir ve zamanla adama âşık olur. Sürekli adamın evine gidip gelmeye başlar. Cevriye, adama çocukluğunu anlatır. Küçükken mezarlıklarda yattığını, mezardaki “yatırın başındaki kavuktan” (s.142) korktuğunu söyler.

3.1.3.7.7. Mabet

Murat Sertoğlu'nun *Yapraklar Dökülürken* eseri Reşat, Süheyla ve Kamuran üçgeninde geçer. Reşat fakir bir üniversite talebesidir. Özel dersler vererek geçimini sağlar. Süheyla ile Kamuran ise zengin ailelere mensup, şımarık gençlerdir. Süheyla'nın babası Hüseyin Bey, şımarık kızına hoca yetiştiremez. Reşat'a ulaşır ve kızına ders vermesini teklif eder. Reşat, Suadiye'deki köşke tanışmaya gelir ancak Süheyla arkadaşlarıyla plajdadır. Hüseyin Bey, dersin yarın başlamasını rica edince Reşat köşkten çıkar. Reşat sonraki günlerde Süheyla'ya ders vermeye başlar. Zamanla Süheyla'ya hayranlık duyar. Öyle ki bu hayranlık Reşat'ın, Süheyla ile ders yaptığı odayı “mabet” (s.27) olarak görmesine kadar varır. Reşat'ın, sevdiği kadın Süheyla ile birlikte zaman geçirdiği mekânı mabede benzetmesi, duyulan aşkın ne derece ulvi olduğunu vurgulamak içindir.

Muazzez Tahsin Berkand'ın *Mağrur Kadın* eserinde Meral ve Ferdi küçük yaşta trende bulunmuş, sahipsiz çocuklardır. Kantarcılar'ın çiftliğine getirilir ve burada büyütülürler. Meral büyüyünce güzelliği başına bela olur ve çiftlikte çalışan Ferhat, Meral'i kaçırmak ister. Kaçırma sırasında Ferhat, Meral'e bir çeşit koku koklatır ve Meral baygınlık geçirir. Meral kendine gelince Kenan sevinerek Meral'in odasına “bir mabede girer” (s.128) gibi huşu içinde girer. Mabet teşbih yapılarak kullanılır.

Sadi Günel'in *Onun Sesi* romanında ders vermek için köşke giden anlatıcı yazar, gençlik aşkı Münevver'le karşılaşır. Münevver'in on dokuz yaşındaki üvey kızı Celadet'e ders vereceğini öğrenir. Kahraman anlatıcı derslere başlar ancak Celadet ile aralarında duygusal yönden yakınlaşma olur. Celadet mektup yazarak hocasına olan duyguları anlatır. “Mabetlerden başka yerleri aydınlatmayan” (s.167) ışıklar gibi gönlünün yanmasına izin vermemesi için yaratıcıya niyazda bulunur.

Fikret Arıt'ın *Güzel Yuana* eserinde Yuana kanser olduğunu ve acilen ameliyat olması gerektiğini öğrenir. Hastalığı ilerleyince de hastaneye yatar. Yuana öleceğini anlayınca vasiyetini söyler ve birkaç gün sonra da ölür. Yuana'nın annesi Melpi, kızının mezarından bir an olsun ayrılmak istemez. Sürekli kızının mezarında yatıp kalkar. Adeta kızının mezarını bir “mabet” (s.190) yeri olarak görür.

Nihat Tangüner'in *Sarhoş Şehir* adlı eserinde Kont Drayn, sevgilisi Donna Aspasya ve Kont Drayn'ın yakın arkadaşı Sarron David'in başından geçen polisiye türünde olaylar ele alınır. Donna, sevgilisini kurtarmak için Hâkim Rubi'yi öldürür ve kaçak durumuna düşer. Drayn'ın yakın dostu Sarron da bu yolculukta Donna'ya yardım eder. İkili, aralarında eski medeniyetlerden konuşurken Sarron, Mısırlıların “mabede yün elbisıyla girmediklerini” (s.80) söyler. Mabet ögesi romanlarda fon olarak yer alır. Romanların olay akışında önem arz etmezler.

3.1.3.7.8. Kâbe

İslam'ın şartlarından biri olan Hac ibadeti, Kâbe'yi ve civarındaki özel yerleri ziyaret etmek ve yapılması gereken ritüelleri ifa etmektir. Kâbe bu nedenle Allah'ın evi sayılır. Müslümanlar Allah'ın evi olması hasebiyle bu kutsal mekânı ziyaret ederler (Yücel, 2011, 514).

Naşide Duru'nun *Çiçeklenen Dallar* romanında Nevin, babasının ölümü üzerine İstanbul'dan ayrılıp Ankara'ya iş bulmaya gitmeyi düşünür. Nevin o güne kadar daha önce hiç Ankara'yı görmez. Bu nedenle Ankara'ya gideceği için heyecanlıdır ve muhayyilesinde ninesinin anlattığı masallar canlanır:

“Hem Ankara'yı da şimdiye kadar hiç görmemişti. Bu şehir hakkındaki duyguları, ninesinin ak saçlı başını seyrederek dinlediği Kâbe masallarına benziyordu! Ninesi, eskinin çok görüp geçirmiş bu dindar kadını; torununa, daima, dedesiyle yaptığı uzun ve zahmetli Kâbe yolculuklarını anlatır ve küçük kızın muhayyilesini, türlü eziyetlere rağmen yollarından dönmeyen mukaddes yolcuların hikâyeleriyle doldururdu... Ninesi onun hayalini 'Kâbe' yi insanın her derdini ve her müşkülünü gidereceği bir 'adak' yeri olarak perçinlemişti. Nevin Ankara'yı, ninesinin, dindar muhakemesiyle süsleyip kutsileştirdiği bir 'Kâbe' olarak değil, İstiklal ve mücadelenin, hız ve hamlenin birbirini destekleyip yeşerttiği bir mukaddes şehir olarak düşünüyordu” (s.10).

Ninenin masallarda, hikâyelerde anlattığı Kâbe ile Ankara arasında bir benzerlik kurulur. Kâbe, Müslümanların ilk kiblesidir. Bu nedenle Müslümanlar için kutsal bir mekândır. Ankara şehri de yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti olması hasebiyle önem arz eder. Nasıl ki Müslümanların bir nevi başkenti, toplanma yeri, Kâbe ise; Türklerin de başkenti Ankara şehridir. Yazar, iki şehrin insanlar için önemini vurgulamak için böyle bir teşbihe başvurur ancak Kâbe dini yönden kutsal bir mekânı imlerken, Ankara daha çok manevi duyguların kutsileştiği mekân olarak imlenir.

Reşat Nuri Güntekin'in *Miskinler Tekkesi* romanında bir dilencinin gözünden hayatın zorluğu ve insanların ilişkileri anlatılır. Soylu bir aileden gelen yazar anlatıcı çocukluğunu refah ve huzur içinde geçirir. İkinci Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle ailenin büyükleri de sürgüne gönderilir. Sürgünle kimsesiz kalan yazar anlatıcı çeşitli işlerde çalışsa da başarılı olamaz ve dilencilik yaparak geçinmeye başlar. Dilencilikten iyi para kazanan kahraman anlatıcı, kendisi gibi sahipsiz kalan küçük bir çocuğu (İsmail) sahiplenerek yanına alır ve onu yatılı okula verir. Yatılı okulda başarılı olan İsmail yaz tatili için yazar anlatıcının yanına gelir ve birlikte gezintiye çıkılır. İsmail, Kariye Cami'ne gitmek ister ancak yazar anlatıcı caminin nerede olduğunu bilmez. Sadece “Kâbe gibi istikametini” (s.163) bildiğini söyler. Kâbe ögesi olay akışı içinde önem arz etmeden kullanılır.

Denizci olmak için kendince bedeller ödeyen Mahmut'un maceralarının anlatıldığı Halikarnas Balıkcısı'nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Mahmut, denize veda ederek köylüsü Ayşe ile evlenir ve köye yerleşir. Mahmut, köyün imamı ile anlaşamaz. İmam sahtekâr bir tiptir, köylüleri sürekli kandırır. Evli olduğu halde karısını, kardeşi olarak tanıtip köyün zengin kızıyla evlenir. Mescidin kıblesini de yanlış yöne tayin eder. Durumu fark eden köylüler hocayı uyarmak isteyince imam itiraz eder: "Allah Allah yedi ay Tanrı'nın her gününün beş vaktini Kâbe'de kıldım. Namazda Beytullah tam önüme düşer, güneş tam Beytullah'ın arkasından doğardı" (s.162).

Sadi Günel'in *Onun Sesi* romanında başkişi, arkadaşının tavsiyesiyle zengin bir ailenin çocuğuna ders vermeye köşke gider. Köşke giden anlatıcı, gençlik aşkı Münevver'le karşılaşır. Münevver'in on dokuz yaşındaki üvey kızı Celadet'e ders vereceğini öğrenir. Kahraman anlatıcı derslere başlar ancak Celadet ile aralarında duygusal yönden yakınlaşma olur. Celadet başkişiye mektup yazar. Başkişi mektubu okuyunca bunun aşk itirafı olduğunu anlar. Celadet "Gönül Kâbe'sinin" (s.167) yanmaması için yaratıcıya yalvarır. Kâbe ögesi teşbih yoluyla anılır.

Genç bir adamın aşk maceralarının anlatıldığı günlükten yola çıkılarak yazılan Faik Ökte'nin *Bir Aşk Masalı* romanında Nail, hukuk eğitimi görmüş ve başından birçok aşk macerası geçirmiş biridir. Nail, tuttuğu günlüğe başından geçen olayları yazar. Okuyucu bu günlük üzerinden Nail'in yaşadıklarına müşahit olur. Nail Fransa'ya felsefe eğitimi almak için gider. Akademide din üzerine bir tartışma yapılır. Konu medeniyet ve dindir. Talebeler din ve medeniyet ilişkisini kendi düşüncelerine göre yorumlar. Behzat, dinlerin yirminci asırda vicdan meselesi olduğunu "rükûlu, sücutlu ibadetlere, Hicaz yollarında baş açık koşmaya" (s.127) gerek kalmadığını belirterek din algısı sunar.

Esat Mahmut Karakurd'un, *Sokaktan Gelen Kadın* romanında ahlaki yönden düşük bir kadının maceralarını anlatır. Semra, paraları için kendinden yaşlı erkeklerle düşüp kalkar. Cemil de bu erkeklerden biridir. Hali vakti yerinde olan Cemil, Semra ile ilişki yaşar. İkili birlikte oldukları bir gün Semra, sarhoşluğun etkisiyle Cemil'den adı verilmeyen kitabın bir bölümünü okumasını ister. Kitabın bahsedilen bölümünde Cahiliye Dönemi şairlerinden İmruül Kays'ın ne kadar cazibeli erkek olduğu anlatılır. Cemil, bu bölümü okudukça Semra kendinden geçer. Kitabın bahsedilen bölümünde İmruül Kays'ın "Kâbe duvarındaki" (s.3) asılı şiirlerinden söz edilir. Kâbe, mekân olarak başka bir olaya atıf yapılarak sadece burada kullanılır.

3.1.3.7.9. Mekke-Medine-Kudüs

İslam dini için önem arz eden şehirler vardır; Mekke, Medine, Kudüs gibi. Peygamberlerin bu şehirlerde yaşaması, önemli dini şahsiyetlerin bu şehirlerde bulunması şehirleri önemli kılan bazı öncüllerdir (Yılmaz, 2017, 370). İncelediğimiz romanlarda adları zikredilen şehirlere pek fazla yer verilmez.

Safiye Erol, *Ciğerdelen* eserinde başkişi Canzi, Turhan'ın kıskançlığı nedeniyle çeşitli öyküler kaleme alır. Amacı; Turhan'a dolaylı yoldan ders vermektir. Cangüzel'in kaleme aldığı ilk hikâyede Sarı Sipahiler'de Mustafa Durakça, Hafız Nuri, Feridun Bey anlatılır. Mustafa Durakça, ecnebi Mariska'yı kaçırarak evlenir. Bu evlilikten Sinan adında oğulları olur. Mustafa Durakça asker olduğu için cepheden cepheye, cenkten cenge gider. Mariska (Cangüzel) ise konakta can sıkıntısıyla oturur. Cangüzel sıkılmasın diye Mustafa Durakça her şeyi yapmaya çalışır. Cangüzel'e papağanlar, çeşitli elbiseler getirtir. Yine yesin içsin diyerek “Medine'den kutu kutu hurmalar” (s.98) sipariş eder. Turhan, kendisi için yazılan öyküleri okuyunca Canzi'nin vermek istediği mesajı alır ve Canzi'nin yanına gider. Canzi hasta yatağında, Hz. Hamza'yı şehit eden “Mekkeli bir köle” (s.219) olan Vahşi ile peygamberimizin arasında geçen olayı anlatır. Turhan, bu kıssadan Canzi'nin kendisini affettiğini anlar. Romanda kutsal şehirler gerçek manasıyla yer alır.

Suat Derviş'in *Fosforlu Cevriye* eseri hayat kadını olan Cevriye'nin bir idam mahkûmuna olan aşkını ve bu aşk bağlamında geçmişini düşünmesini ele alır. Cevriye alımlı, güzel bir hayat kadınıdır. Anne babasını küçük yaşta kaybettiği için ailesi hakkında bilgi sahibi değildir. Günübirlik ilişkilerle hayatını sürdürür. Cevriye'ye, serserinin biri paket vererek tutmasını ister. Pakette uyuşturucu vardır ve polisler Cevriye'yi yakalar. Cevriye hapisten döndüğünde sevdiği adamın da hapse düştüğünü öğrenir ve bunun üzüntüsüyle her gece oradan oraya sürüklenir. Cevriye'nin bu halini gören Sele Şevki, “Abla! Gel sen şu Mekke toprağını bir dene” (s.249) diyerek elindeki esrarı uzatır. Mekke şehri olumsuz benzetme ile anılır.

Aka Gündüz'ün *Eğer Aşk* romanında yarım kalmış bir aşkın tesadüflerle nihayete ermesi anlatılır. Medine şehri olayın akışı içerisinde fon olarak diğer şehirlerle birlikte anılır. “Afrika melezinin topuklarına uzun uzadıya dikkat ettim. Afrika'nın, Medine'nin, Borneolu'nun topukları arkaya doğru fırlak olur” (s.25).

Esat Mahmut Karakurd'un, *Sokaktan Gelen Kadın* romanında Kudüs'ten, başka bir olaya atıf yapılarak söz edilir. Semra, paraları için kendinden yaşlı erkeklerle düşüp kalkan ahlaki yönden düşük bir kadındır. Cemil de bu yaşlı erkeklerden biridir. Hali vakti yerinde olan Cemil, Semra ile ilişki yaşar. İkili birlikte oldukları bir gün Semra, sarhoşluğun etkisiyle Cemil'den adı verilmeyen kitabın bir bölümünü okumasını ister. Kitabın bahsedilen bölümünde Cahiliye Dönemi şairlerinden İmru'ül Kays'ın ne kadar cazibeli erkek olduğu anlatılır. Cemil, bu bölümü okudukça Semra kendinden geçer. Kays o kadar yakışıklıdır ki “Kudüs manastırlarında kendini ibadete vermiş” (s.3) gibi ihtişamlı olan Arap kızının gözleri kamaşır. Sınırlı sayıda kullanılan kutsal şehirler romanların olay akışına etki etmezler.

3.1.3.8. Kutsal Gün ve Geceler

3.1.3.8.1. Bayram

Fahri Zeki Önal'ın *Ay Altında* romanı gençlerin aşkları için neler yapabileceğini gözler önüne serer. Ferit ile Nahit iki iyi arkadaştır. Ferit'i hem teyzesinin kızı Kumru hem de Kumru'nun kız arkadaşı Şermin sevmektedir. Şermin'inden ise Nahit hoşlanır. Şermin babasının ölümünden sonra Ferit'e mektup yazarak kendisine sahip çıkmasını ister. Ferit bunu başaramaz ve teyzesinin kızı Kumru'ya yakınlaşır. Ferit, ziyaretine gelmediği için Kumru'ya latife yapar: “Bayramdan da nazlısın Kumru... Yılda bir bile gelmiyorsun” (s.21). Bayram ögesi benzetme yapılarak kullanılır.

İhsan Koza'nın *Senede Bir Gün* romanında Emin ile Nazlı'nın acı dolu aşk öyküleri ele alınır. Emin ile Nazlı nişanlı, birbirini seven iki çifttir. Nazlı güzelliğiyle Bulgar subayı Yüzbaşı Kiril'i etkiler. Nazlı, Kiril'e yüz vermez, onu görmemek için dışarı bile çıkmaz. Kiril, Nazlı'yı görmek ve elde etmek için önce Nazlı'nın ağabeyi Tosun'u daha sonra da nişanlısı Emin'i ortadan kaldırmayı planlar. Kiril, Ramazan'ın son haftasında ortadan kaybolarak tayininin çıktığı haberini yaydırır. “Bayrama kadar” (s.27) hiçbir şekilde ortalıkta görünmez. Bayram günü Yanbolu kasabası şenlik içindedir. İnsanlar sokaklarda eğlenir. Nazlı, kız kardeşi Zeynep'le yolda giderken Kiril ile karşılaşır. Kiril, Nazlı ile konuşmak ister. Nazlı ise yüzünü açmadan uzaklaşmak ister. Bunun üzerine Kiril “bayram” (s.29) hatırasına yüzünü açmasını ister.

Vedat Tanca, *Belki Bir Gün* eserinde Lemi ile Füsun'un ilişkisini anlatır. Lemi deniz subayıdır. Füsun adında genç bir güzel kızla tanışır. Lemi, Füsun'u istemek için ailesini göndereceğini belirtir. Füsun ise babası tarafından başka birisine sözlendirilmiştir. Lemi duruma üzümekle beraber çaresizdir. Füsun'la buluşacağı günler “bayram sevinçleri gibi” (s.46) mutlu olur.

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* eserinde tarihsel olaylar üzerinden Turhan ile Canzi'nin aşk hayatı konu edilir. Turhan, Canzi'yi aşırı kıskançlıklarıyla bezdirir. Canzi de aşklarına zarar gelmemesi için Turhan'a çeşitli öyküler yazar. Tarihi olaylara değinen bu öykülerden ilki Sarı Sipahiler'dir. Öyküde Mustafa Durakça'nın Mariska'yı kaçırmış ve onunla evliliği anlatılır. Mariska ile Mustafa'nın evlendiği gün evde şenlik verilir. Düğünden sonra “bayram günü” (s.87) konak misafirlerle dolar taşar. Cangüzel, kaynanası ile tartışır ve kendisinin cariyeye olmadığını vurgular. Kaynana da sözlere öfkeyle cevap verir. Cangüzel kapıyı çarpıp evden çıkar. Hafız Nuri'ye, “mübarek bayram gecesi” (s.93) kız kaçtı diye haber verilir. Bayram ögesi zamanı belirtmek için kullanılır.

Aka Gündüz'ün *Eğer Aşk* romanında bayram terimi, iki yerde fon olarak kullanılır. Kahraman anlatıcı, “Bugün Ramazan'ın son akşamı. Yarın bayram” (s.29) sözüyle zamanı belirtir. Yine kahraman anlatıcı, “Ben ömrüm boyunca hiçbir bayram hiç kimseye gitmedim ve gitmeyeceğim” (s.32) cümleleriyle bayram ögesini kullanır.

Romanda bayram ögesi gerçek anlamında kullanılır fakat romanın olay örgüsünde önemli bir yer tutmaz.

Suat Derviş'in *Fosforlu Cevriye* eserinde Cevriye alımlı, güzel bir hayat kadınıdır. Anne babasını küçük yaşta kaybettiği için ailesi hakkında bilgi sahibi değildir. Günübirlik ilişkilerle hayatını sürdürür. Cevriye'ye, baygın olarak dışarda yattığı bir gün, adı verilmeyen idam mahkûmu bir adam yardım eder. Evine götürür ve Cevriye'yi iyileştirir. Cevriye, kendisine sırf iyilik amacıyla yardım eden bu adamdan etkilenir ve zamanla adama âşık olur. Sürekli adamın evine gidip gelmeye başlar. Bayram yaklaştığı için adama hediye alır ve üzerine "Bayramınızı kutlar [...]" (s.162) ifadesiyle başlayan bir dizi söz yazdırır. Cevriye ailesiz büyüyen bir kız olduğu için çocukluğunun bayramlarını düşünür. "Bu bayramlar ne güzeldi" (s.180) diyerek eski bayramları özlemle anar.

Sadi Günel'in *Onun Sesi* romanında adı verilmeyen sanatçı kişinin acı ve aşk dolu maceraları konu edilir. Anlatıcı, Anadolu'nun birçok bölgesinde çalışır. Sanatçı kişiliği sayesinde ortamların aranan ismi olur. Kendi hayatından bahsettiği bölümde ailesinin doğuda bir yerlerde Camile Tekkesi'ni imar ettiğinden bahseder. Kendisi çocukken bu tekkede Kadir gecelerinde hatim dualarında bulunduğunu, "bayramlarda gurur ve huşu ile" (s.28) dolandığını vurgular.

Tarihi deniz romanı olan Kadircan Kafı'nın *Korsan Yuvası* eserinde köyü korsanlar basar. Korsanların reisi, yanındaki Yahudi'ye benzeyen adama seslenerek köydeki insanların ne kadar düka edeceğini sorar. Adam fiyatı söyler. Reis, köylülerin bu para karşılığında hayatta kalacağını bildirir. Korsanların istediği para gelince de korsanlar sözünde durarak köylülere dokunmadan giderler. Bir süre sonra sipahi beyi vergileri toplamak için köye gelir. Köylüler camiye toplanır. Cami "o sabah bayram namazlarından daha" (s.31) kalabalıktır.

Genç bir adamın aşk maceralarını anlattığı günlüğünden yola çıkılarak yazılan Faik Ökte'nin *Bir Aşk Masalı* romanında Nail hukuk eğitimi görmüş ve başından birçok aşk macerası geçirmiş biridir. Nail Fransa'da eğitimini tamamladıktan sonra yurda döner. Anadolu'nun muhtelif bölgelerinde görevlere gider. Bu yerlerden biri Gaziantep'tir. Bu şehir için "bayram günlerinde yedisinden yetmişine kadar herkes sarhoştur" (s.188) tespitinde bulunur.

Denizci olmak için kendince bedeller ödeyen Mahmut'un maceralarının anlatıldığı Halikarnas Balıkcısı'nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Mahmut'un yaşadığı köyden bir kadının çocuğu hastalıktan ölür. Kadının kocası deniz seferine diye çıkmış ancak epey zamandır geri dönmemiştir. Çocuğu gömmek için cami müezzini ile ölü yıkayıcısı uzaktan görünür. Kadın, çocuğunun arkasından "bayramda tıkırdatarak giydiğin kırmızı tasmalı nalıncıklarını görece[ğim] fakat seni bir daha göremeyece[ğim]" (s.70) diye feryat figan eder.

Kıskançlık üzerine kurulu olan Nahid Sırrı Örik'in *Kıskanmak* romanı temelde iki kardeşin üzerine kurulur. Seniha ve Halit birbirini pek sevmeyen iki kardeşdir. Seniha ömrü boyunca ağabeyi Halit'in gölgesinde kalır. Halit Avrupa'lara eğitim almaya gider. Seniha ise evde bir besleme gibi büyütülür. Aile her fırsatta oğullarının güzelliğine karşı kızlarının çirkinliğinden bahseder. Seniha, ailesinin kendisini sevmediğinin farkındadır. Bu nedenle de ailesine karşı soğuk hareketlerde bulunur. "Bayram ve kandil gibi" (s.63) önemli günler haricinde öpüşüp sarılmazlar.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Dirilen İskelet* eserinde olağanüstü varlıkların mezarlıkta gezip dolaştıkları söylentisi çıkar. Nihat, Feyzi, Sadi adında üç arkadaşta olanların doğru olup olmadığını merak edip mezarlığa giderler. Aynı varlıkları üç arkadaş da görür. Arkadaşlar görünen şeylerin gerçek olup olmadığını tartışır. Nihat, "Kurban Bayramı'nda etini yedikten sonra kemiklerini bahçeye gömdüğünüz koçun mezarından niye korkmuyorsunuz?" (s.30) diyerek korkulacak bir şey olmadığını söyler.

Erken yaşta anne ve babasını kaybeden Gediz'in hayata tutunma çabasının ele alındığı bir romandır Mükerrrem Kamil Su'yun *İnandığım Allah* eseri. Ailesini kaybeden Gediz, ablası ve eniştesiyle birlikte yaşar. Edebiyat öğretmeni olur. Anadolu'da öğretmenlik yapmaya başlar. Ev sahibinin kızları ile arkadaş olur. Kasabada Avukat Ekrem Sel ile tanışarak ondan hoşlanır. Kısa süre sonra Ekrem ile Gediz evlenir. İkilinin çocukları olmayınca doktora giderler. Gediz asla hamile kalamayacağını öğrenir. Ekrem'e çocuk veremeyeceği için ondan boşanmayı düşünür. Ekrem kabul etmese de Gediz Ekrem'den ayrılır. Kasabada dedikodular başlar. Gediz baskılara dayanamayıp İstanbul'a dönme kararı alır. Ev sahibi Sıdika Teyze ve kızlarıyla sürekli mektuplaşır. Şimdilerde ise sadece "bayramdan bayrama" (s.150) birbirlerine mektup yazarlar

Turan Aziz Beler'in *Tüylendi Ailesi* eserinde hapishaneye düşen yazar, farklı kişilerin hayat öykülerinden bahseder. Kuşlu Adam'ın acı dolu hikâyesini anlattıktan sonra hapishanede mevlit okuyan bir başka kişinin hayatını dinlemeye başlar. Olayı anlatmaya başlayan delikanlı, köylerine bir gün güzel bir kızın geldiğini ve delikanlının kendisine selam vererek elini uzattığını belirtir. Delikanlı "bayramdan bayrama" (s.177) erkeklerle el sıkıştığı için kızın bu hareketini garipser. Eserlerde bayram ögesi etkili değildir. Romanların olay akışına etki etmez. Günlük hayattaki karşılığıyla alelade kullanılır.

3.1.3.8.2. Arife

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* eserinde Turhan, yurda dönünce Canzi adında genç bir kadına sevdalanır. Turhan, Canzi'yi aşırı kıskançlıklarıyla bezdirir. Canzi de aşklarına zarar gelmemesi için Turhan'a çeşitli öyküler yazar. Tarihi olaylara değinen bu öykülerden ilki Sarı Sipahiler'dir. Öyküde Mustafa Durakça'nın Mariska'yı kaçıışı ve onunla evliliği anlatılır. Mariska ile Mustafa'nın evlendiği gün evde şenlik verilir.

Nikâhtan sonra Cangüzel adını alan Mariska, “Arife günü” (s.87) erkenden kalkar ve kaynanasına yardım eder. Cangüzel, kaynanası ile sözlü münakaşaya girer. Olaya çok sinirlenen Cangüzel, kapıyı çarparak odadan çıkar ve gider. “Arife” (s.92) olduğu için ortalık sakindir ve hemen Hafız Nuri’ye haber edilir.

Suat Derviş’in *Fosforlu Cevriye* romanında Cevriye alımlı, güzel bir hayat kadınıdır. Cevriye’ye, baygın olarak dışarda yattığı bir gün, adı verilmeyen idam mahkûmu bir adam yardım eder. Evine götürür ve Cevriye’yi iyileştirir. Cevriye, kendisine sırf iyilik amacıyla yardım eden bu adamdan etkilenir ve zamanla adama âşık olur. Sürekli adamın evine gidip gelmeye başlar. Mutlu günlerinin “bir arife gecesi” (s.162) son bulacağından habersizdir. Yoldan geçen serserinin biri tutması için Cevriye’ye paket verir. Pakette uyuşturucu vardır ve polisler Cevriye’yi tutuklar. Cevriye ailesiz büyüyen bir kız olduğu için çocukluğunun bayramlarını düşünür. “Arife günü” (s.180) atılan topların sesini işitir gibi eski bayramları özlemle anar.

3.1.3.8.3. Muharrem Ayı

Reşat Nuri Güntekin’in *Miskinler Tekkesi* romanında sahipsiz kalan aristokrat bir gencin dilencilğe nasıl başladığı ele alınır. Başlarda güllük gülistanlık içinde yaşayan yazar anlatıcının dayısı siyasi olaylar nedeniyle sürülür. Sürgünle birlikte fakirleşen ve kimsesiz kalan yazar anlatıcı muhtelif işlerde çalışır. Zamanı gelince de askere gider. Askerde bir kaza sonucunda yaralanıp sakat kalarak memlekete gönderilir. Çaresizlikten ne yapacağını bilemez ve dilencilğe başlar. İzmir’in Tamaşalık Senti’nde bir ev kiralar. Mahallede gezerken her yıl düzenlenen Dana Bayramı’na denk gelir. Bu bayramı Afrika’dan gelen putperest ayini olarak görür ve “On Muharrem ayinlerine” (s.61) benzetir.

3.1.3.8.4. Kadir Gecesi

Kur’an-ı Kerim, Kadir gecesinde indirildiği için ve bin aydan daha hayırlı olduğu için (Kur’an-ı Kerim, 97/1-3) Müslümanlar bu geceyi ibadet ve zikirle geçirir. İncelediğimiz romanların sadece üç tanesinde bu geceye gönderme yapılır.

Sadi Günel’in *Onun Sesi* romanında adı verilmeyen sanatçı kişinin acı ve aşk dolu maceraları konu edilir. Anlatıcı, Anadolu’nun birçok bölgesinde çalışır. Sanatçı kişiliği sayesinde ortamların aranan ismi olur. Kendi hayatından bahsettiği bölümde ailesinin doğuda bir yerlerde Camile Tekkesini imar ettiğinden bahseder. Kendisi çocukken bu tekkede “Kadir gecelerinde” (s.28) dualar okur.

Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın *Dirilen İskelet* eserinde olağanüstü varlıkların mezarlıkta gezip dolaştıkları söylentisi çıkar. Tayfur’la arkadaşı Ferhat, mezarlığı gezince olağanüstü varlıklar görürler. Bunların ne olduğunu araştırmak için de mezarlıkta inceleme yaparlar. Bir çobana rastlarlar ve aralarında konuşma başlar. Çoban mezarda birçok mübarek kişinin yattığını söyler. Tayfur, “Kadir gecesi” (s.84) veya

diğer önemli gecelerde mezarlıkta hareketlilik olup olmadığını sorar. Çoban, bazı geceler mezarlıktan ilahi nağmeleri duyduklarını anlatır.

Reşat Nuri Güntekin'in yazar anlatıcı olarak bir dilencinin ağzından anlattığı romanı *Miskinler Tekkesi*'nde soylu ve zengin bir aileye mensup olan kahraman anlatıcının ailesi meşrutiyetin ilanıyla dağılır. Fakirleşen ve kimsesiz kalan yazar anlatıcı çaresizlikten dilenmeye başlar ve bunu meslek haline getirir. İzmir'deki komşularından Damacı Hacı adında yaşlı bir adamdan bahsederken onun Ramazan gecesi sahura doğru rahmeti rahmana kavuştuğuna değinir. Meydanı insanlar doldurur ve “Kadir gecesi” (s.55) olduğu için meydanda gramofon çalmaz.

3.1.3.8.5. Miraç Gecesi/Kandili

Halikarnas Balıkcısı'nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Nusret Ağa, çocuğunu nasıl kaybettiğini anlatır. Nusret Ağa'nın çocuğu hastalanıp uzun süre iyileşmeyince komşuları çocuğun ince hastalığa yakalanmış olabileceğini düşünürler. Nusret Ağa, söylenene kulak asmaz ve çocuğa sürekli öksürüğü kesilsin diye hintyağı içirir. Çocuk kısa süre sonra “kandil gecesi, yani leyle-i miraç arifesinde” (s.30) ölür. Miraç hadisesine Kur'an-ı Kerim'de İsrâ suresinde değinilir (Kur'an-ı Kerim, 17, 1). Bu mucizevi olaya incelediğimiz romanlardan sadece bir tanesinde yer verilir.

3.1.3.8.6. Kerbela

Tarihte Hz. Hüseyin'in de aralarında bulunduğu yetmiş iki kişinin öldürülmesi Kerbela hadisesi olarak anılır (Apak, 2012, 96). Kerbela olayı günümüze kadar değişik yönleriyle hem şiirlerde hem de romanlarda yer alsa da incelediğimiz dönemin romanlarından sadece bir tanesinde benzetme yapılarak zikredilir.

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* eserinde Mustafa Durakça, yabancı kız Mariska'ya âşık olur. Veli Koca, bu evliliğe başta iyi bakmaz ve Mustafa'nın dervişlerle beraber çileye kapanmasını ister. Çileden sonra karar vermesinin daha münasip olacağını belirtir. Dervişler büyük cenk için Rumeli'den tüm Hacı Bektaş-ı Veli dergâhlarını gezerek yaz kış durmadan yol alıp büyük savaşa, “Kerbela gününe” (s.69) manevi destek vermeye gelirler.

3.1.3.8.7. Hıdırellez

Hızır ile İlyas'ın buluştuğuna inanılan ve baharın müjdecisi olarak varsayılan 6 Mayıs gününün halk arasında kutlanmasına Hıdırellez denir (Uca, 2007, 114).

Reşat Nuri'nin *Miskinler Tekkesi* romanında kahraman anlatıcı dilencilige nasıl başladığını, başından geçenleri anlattıktan sonra dilencilik mesleğine dair bilgiler verir. Şahit olduğu cenaze merasimlerinden ayrıntılar sunar. Bu törenlerin biri bahar ayına rast

gelir. Cemaat arasında torunlarını “Hıdırellez’e götürür gibi” (s.125) giydirip kuşatanlar da vardır. Hıdırellez geleneği teşbih yapılarak anılır.

3.1.3.9. Dini-Manevi Şahsiyetler

3.1.3.9.1. Ashabı- Kiram

İslam dininin peygamberi Hz. Muhammet’e inananlara ve ona iman edenlere ashap denmektedir (Tekineş, 2010, 59). Ashab-ı Kiram sadece iki eserde yer alır.

Reşat Nuri Güntekin’in *Miskinler Tekkesi* eserinde olaylar dilenci anlatıcının gözünden ele alınır. Kahraman anlatıcının soyu saraya kadar dayanır. Yazar anlatıcı, çocukluğundan bahsederken büyük dedesi Osman Melali Efendi’nin Divanı’nı okur. Dedesi divanda “Allah’a, peygambere ve teşrifat sırasıyla ashaba yalvarır” (s.10). Bahsedilen bölüm divanların içerisinde yer alan klasik giriş bölümleridir.

Denizci olmak için kendince bedeller ödeyen Mahmut’un maceralarının anlatıldığı Halikarnas Balıkçısı’nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Mahmut, denize veda ederek köylüsü Ayşe ile evlenir ve köye yerleşir. Mahmut, köyün imamı ile anlaşamaz. İmam sahtekâr bir tiptir, köylüleri sürekli kandırır. Evli olduğu halde karısını kardeşi olarak tanıtip köyün zengin kızıyla evlenir. Mescidin kiblesini de yanlış yöne tayin eder. Durumu fark eden köylüler hocayı uyarmak isteyince imam namazlarını Kâbe’de kılmış olduğunu hatırlatır. Köylüler imamı “aşere-i mübeşşerenin on birincisi sayarak” (s.162) saygıda kusur etmezler ve imamın her dediğini onaylarlar.

3.1.3.9.2. Hızır

Birçok İslam âlimine göre Hızır maneviyatı yüksek bir kişidir. Peygamber olduğu kesin değildir. İslam literatüründe muhtelif mucizeler gösterdiği bilinmektedir (Ertuğrul, 2021, 297-299). Hızır ögesi romanlarda; darda kalanlara yardım etme özelliğiyle geçer. Kahramanlar zor durumda kaldıklarında maneviyatı yüksek bu zat-ı muhteremin yetiştigiğine inanırlar.

Muazzez Tahsin Berkand’ın *Nişan Yüzüğü* romanında Hızır ögesi halk arasında sık kullanılan bir atasözü şekliyle yer alır. Macit geçirdiği bir kaza sonrasında sakat kalır ve yolu tesadüfen Nevin adlı genç kızla kesişir. Nevin, Macit’in konuşamadığını ancak algılama gücüne sahip olduğunu fark eder ve kendince yöntemler deneyerek Macit’i konuşturmaya çalışır. Sürekli Macit’le ilgilenen Nevin, yengesinden duyduğu atasözünü kullanır: “Kul sıkışmayınca Hızır yetişmez” (s.70). Nevin, kendisini adeta Macit’e yardım için gönderilen Hızır’a benzeterek bu işi önemser.

Reşat Engin *Satılmış Bakire* eserinde şehvet düşkünü bir anne (Şeküre) ve kızının (Seniha) yaşamlarını anlatır. Seniha’nın annesi genç Cemal Bey’le takılmaya başlar. Cemal, aileyi sık sık ziyarete gelir. Mehmet Bey yaşlı ve kadın düşkünü zengin biridir. Seniha’yı elde etmek ister. Şeküre, durumu anlayınca kızını Mehmet Bey’e karşı

kullanır. Seniha durumu anlayınca annesiyle çatışır. Annesine neden böyle yaptığını, kendisini bir mal gibi kullanıldığını söyler. Şeküre, kızına karşı çıkararak söylenenleri kabul etmez. O sırada “hızır” (s.72) gibi annesinin dostu Cemal içeri girerek Şeküre’ye destek çıkar. Hızır ögesi sadece benzetme unsuru olarak yer alır.

Vedat Tanca, *Belki Bir Gün* eserinde Lemi kardeşinin evlilik yıl dönümünde hediye almak için sandal bedestenine gider. Lemi kardeşi ve eniştesine seccade almayı planlar. Müzayedede yaşlı bir kadın ile çocukla tanışır. Yaşlı kadın müzayedede ailesinden yadigâr küpelerini satılığa çıkarır. Küpeyi yaşlı bir adam alır. Akşam yatsı ezanı okunurken kapı çalınır. Yaşlı kadın kapıyı açtığı anda zarfın içinde sattığı küpeleri görür. Yaşlı kadın namazlarını sürekli kıldığı için kapıyı çalanın “Hızır alehisselam” (s.142) olduğunu, Allah’ın böyle bir mükâfatı kendisine layık gördüğünü belirtir.

İntihar kavramının ele alındığı Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın *Ölüm Bir Kurtuluş Mudur?* eserinin başkişisi Doktor Nusret Hulki’dir. Doktor, intihar eğilimindeki insanlara ulaşmak ister. Onların neden intihar ettiklerini, çözümünün olup olamayacağını araştırmak için çalışmalar yapar. Doktorun hastalarından biri asilzade Adil Cevri Bey’dir. Kokain içen yaşlı adam tükenmiş bir halde intihara başvurur. Evlatlığı olarak yanında büyüyen kızı da âşık olduğu için ölümü kurtuluş olarak görür. Silahını alarak odasına kendini kilitler. Ev ahalisi, doktoru arayarak çağırır. Doktor eve gelince ev sahibesinden genç bir kız: “Aman efendim buyurunuz. Hızır bekler gibi sizi bekliyorduk” (s.78) sözleriyle sevincini belirtir.

Sitare adlı genç ve toy bir kızın imkânsız denebilecek aşkını konu alan Kerime Nadir’in *Solan Ümit* romanı popüler aşk romanlarındandır. Sitare liseye giden bir talebedir. Psikoloji profesörü olan Ferruh Bey’e hayranlık aşk karışımı bir duygu besler. Ferruh Bey’in köşküne giderek tanışır. Ferruh Bey ile duygusal olarak yakınlaşırlar. Ferruh Bey, kitaplığını düzelttiği bir gün Sitare köşke gelir. Ferruh Bey, Sitare’yi görünce: “Hızır gibi yetiştin Sitarem!” (s.16) diyerek sevincini belli eder.

Erken yaşta anne ve babasını kaybeden Gediz’in hayata tutunma çabasının ele alındığı bir romandır Mükerrrem Kamil Su’yun *İnandığım Allah* eseri. Ailesini kaybeden Gediz, ablası ve eniştesiyle birlikte yaşar. Edebiyat öğretmeni olur ve Anadolu’da öğretmenlik yapmaya başlar. Kasabada aktif bir öğretmenlik süreci geçirir. Kendisine ev sahibesi Sıdika Hanım çok yardımcı olur. Kasabadaki sarhoşun biri Gediz’e musallat olur. Sıdika Hanım Gediz’i bu gibi belalardan da korur. Gediz, “Hızır mısın sen?” (s.122) diyerek Sıdika Teyze’ye minnettar olduğunu belirtir.

Suat Derviş’in *Fosforlu Cevriye* eseri hayat kadını olan Cevriye’nin bir idam mahkûmuna olan aşkını ve bu aşk bağlamında geçmişini düşünmesini ele alır. Cevriye alımlı, güzel bir hayat kadınıdır. Anne babasını küçük yaşta kaybettiği için ailesi hakkında bilgi sahibi değildir. Günübirlik ilişkilerle hayatını sürdürür. Beyoğlu’ndaki kunduracıların birinde ayakkabı beğenir. Parası olmadığı için sadece bakmakla yetinir. Kendisine bu ayakkabıları alması için “Hızır Aleyhisselam’ı” (s.98) bekler.

31.3.9.3. Mesih

Çeşitli dinlere göre Mesih, Hz. İsa'nın diğer adıdır (Güvenç-Gürel, 2018, 422). Mesih ögesi sadece iki romanda gerçek anlamlarıyla Hz. İsa'nın yerine kullanılır. Romanın olay seyrinde etkili bir öge değildir.

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* romanında tarihsel olaylara göndermeler yapılarak aşk teması işlenir. Olayın anlatıcı ve başkişi konumundaki Turhan Tuna, Cangüzel (Canzi) adındaki kadına âşık olur. Canzi de bu aşka zamanla karşılık verir ancak Turhan Tuna'nın hal ve hareketlerinden şikâyetçidir. Estetik bir şekilde meramını anlatmak için birbirinin devamı niteliğinde tarihi üç hikâye yazar. Tarihi olaylara değinen bu öykülerden ilki Sarı Sipahiler'dir. Mustafa Durakça Macar prensesi Mariska'ya âşık olur ve onu kaçırrır. Memlekete gelince de düğün yaparak nikâhlanırlar. Mariska, Müslüman olup Cangüzel adını alır. Dinini değiştirmesi, vatanını bırakması ara sıra üzülmeye ve rüyalarında Azize Liuba'yı, Barbara'yı, İsa'yı görmesine neden olur. Din değiştirdiği için rüyalarında "mesih" (s.75) Mariska'ya hayıflanır.

Kadircan Kafilı'nın *Korsan Yuvası* eserinde Fatih Sultan Mehmet Akdeniz'de hâkimiyet sağlamak amacıyla çoğu yere fetihler düzenler, çıkarmalar yapar. Papa, durum üzerine Avrupa'nın her bir yanına elçiler göndererek haçlı ordusu toplamak ister. Papa'nın yardım istediği bölge liderlerinden biri Patmos Adası'nın korsan reisidir. Elçi, davete katılanların "Mesih'in ruhunu" (s.125) yücelteceğini vurgular. Korsanların reisi bu davete itibar etmez ve elçiyi huzurundan kovarak "Mesih böyle değildi" (s.126) der.

3.1.3.9.4. Hz. Hamza ve Hz. Vahşi

Hz. Peygamber'in hem anne hem de baba tarafından akrabası olan Hz. Hamza, İslam dininin yayılmasında önemli bir isimdir (Apak, 2015, 285). *Ciğerdelen* eserinde Safiye Erol, dini kişileri sıklıkla kullanır. Bu kişilerden birisi de Hz. Hamza'dır. Başkişileri Turhan ile Canzi olan romanda aşk konusu ele alınır. Yazar, okuyucuya zahmetsiz ele geçirilen şeylerin değersiz olduğunu, aşk gibi önemli kavramlar uğruna zahmet çekilmesi gerektiğini anlatmak ister. Canzi, Turhan'ın kıskançlığı nedeniyle çeşitli öyküler kaleme alır. Amacı; Turhan'a dolaylı yoldan ders vermektir. Turhan, kendisi için yazılan öyküleri okuyunca Canzi'nin vermek istediği mesajı alır ve Canzi'nin yanına gider. Canzi hasta yatağında "Hz. Hamza'yı" (s.219) şehit eden Vahşi ile peygamberimizin arasında geçen olayı (Ural, 2016, 154-158) anlatır. Turhan, bu kıssadan Canzi'nin kendisini affettiğini anlar. Turhan'ın anlatılan kıssadan ders çıkarıp hatasına varması din dilinin etkili kullanıldığını gösterir.

3.1.3.9.5. Ashab-ı Kehf

Kehf suresine de ismini veren bir grup gencin öykülerini ele alan Ashab-ı Kehf olayı (Şentürk, 2013, 225) iki romanda yer alır.

Halikarnas Balıkcısı'nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Nusret Ağa, camide Müftü Abdülvahap Hoca'dan, Hazreti Peygamber'in Düldül adlı atıyla cennete gitmiş olduğunu işitir. Nusret Ağa da bu olaydan etkilenerek beygirlerin cennete gidebilme imkânlarını sorar. Hoca bu soruyu onaylayarak "Ashabı Kehf'in Kıtmir adlı köpeği[nin]" (s.30) cennete gittiğini örnek gösterir.

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* eserinde Turhan, Canzi adında genç bir kadına sevdalanır. Turhan, Canzi'yi aşırı kıskançlıklarıyla bezdirir. Canzi de aşklarına zarar gelmemesi için Turhan'a çeşitli öyküler yazar. Turhan kendisi için yazılan öyküleri okuduktan sonra iç çatışma yaşar. Canzi'den ayrılmak kendisine zor gelir. Canzi'ye haksızlık ettiğini düşünür ve dışarı hava almaya çıkar. Gezinti sırasında cami avlusunda Ashab-ı Kehf'in kitabelerini görür. Kitabede "Yemliha, Misliha, Mekselina, Mernus, Debernuş, Sazenuş, Kefşetatayuş, Kıtmir" (s.229) adları yazılıdır. Camideki çocuklara bu gençlerin öyküsünü anlatır ve kendisi de iç çatışma yaşar. Ashab-ı Kehf ögesi Turhan'ın iç çatışmaya girmesine ve Canzi ile yeniden bir araya gelmesine yardımcı olur. Din dili yazar tarafından bu bölümde etkili kullanılır.

3.1.3.9.6. İmamı Azam Ebu Hanife

Gerçek adı Numan b. Sabit olan Ebu Hanife ehl-i sünnet içinde sistemleşen Hanefilik mezhebinin kurucusudur (Kutlu ve Aydın, 2013, 4234-424). Sadece bir romanda fon olarak ismi anılır. Denizci olmak için kendince bedeller ödeyen Mahmut'un maceralarının anlatıldığı Halikarnas Balıkcısı'nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Mahmut, denize veda ederek köylüsü Ayşe ile evlenir ve köye yerleşir. Mahmut, köyün imamı ile anlaşamaz. İmam sahtekâr bir tiptir, köylüleri sürekli kandırır. Evli olduğu halde karısını, kardeşi olarak tanıtip köyün zengin kızıyla evlenir. Mescidin kiblesini de yanlış yöne tayin eder. Durumu fark eden köylüler hocayı uyarmak isteyince imam itiraz eder: "Allah Allah yedi ay Tanrı'nın her gününün beş vaktini Kâbe'de kıldım. Namazda Beytullah tam önüme düşer, güneş tam Beytullah'ın arkasından doğardı. Biz Hanefilerin sağında Şafiler, solumuzda da Hanbeliler kırlarlardı. Biz elhamdülillah imamı azam Ebuhanife'nin ümmetindeniz. Kible işte şu taraftadır" (s.162).

3.1.3.9.7. İslam Tarihindeki Diğer Şahsiyet ve Kimlikler

3.1.3.9.8. Yezit

İslam tarihinde Hz. Peygamber'in torunu Hz. Hüseyin'in şehit edilmesinden sorumlu tutulan Yezit (Apak, 2012, 98) romanlarda kötü anılır. Yezit adının anıldığı bölümlerde din dili etkili değildir.

Aka Gündüz'ün küçük bir çocuğun hayat hikâyesini anlattığı *Sansaros* eserinde Ankara şehri tasvir edilirken tuğla işçilerinin hayatları da resmedilir. Tuğla işçilerinden

biri yemek hazırlamadığı gerekçesiyle karısını döver. Karısı duruma çok içerler ve şikâyetçi olmak ister. Tuğla işçisinin eşine fiziksel şiddet uygulaması etraftakilerce hoş karşılanmaz: “Yezit’in herifi! Bir bardak sıcak suyu önce sen bul da sonra avradından bir testi soğuk su iste” (s.4). Tuğla işçisi, İslam tarihinde Hz. Peygamberin ailesine yaptıklarından dolayı pek sevilmeyen Yezit’e benzetilir. Tuğla işçisinin eşine yaptığı zulüm, Yezit’in yaptığı zulme teşbih edilir. Yine Sansaros adlı başkahraman saygın bir kadını ensesinden öpünce karakola götürülür ve polise teslim edilir. “Polis efendi! Gel buraya! Yakala şu keratayı! Affedersiniz, hanımefendi, eğer tanışmamış olsaydık bu yezit kim bilir, daha ne edepsizlikler edecektir” (s.12). Sansaros, bu sözlerle Yezit ile anılarak kötülenmek istenir.

Sadi Günel’in *Onun Sesi* romanında adı verilmeyen başkişinin yaşadığı aşk maceraları anlatılır. Anadolu’nun muhtelif bölgelerinde çalışan kahraman, sanatçı kimliği nedeniyle ortamların sevilen ismi olur. Çarşıda gezdiği esnada kapkaç olayına şahit olur ve müdahale eder. Kadınların çantasını kaçıran hırsıza “Yezit herifi!” (s.195) diye seslenerek sinirlenir. Yezit ifadesi sevilmeyen, güven vermeyen bir sima olarak romanda benzetme amacıyla kullanılır.

Kuşlu Adam olarak anılan başkişinin hayat öyküsü, Turan Aziz Beler’in *Tüylendi Ailesi* eserinde ele alınır. Başkişi, hapishane arkadaşlarına hayatını anlatmaya başlar. Rizeli olan başkahraman, büyük baba ve büyük annesinden dem vurur. Büyükbabasının, annesinin sözünü dinlemediği için eşini baba evine yolladığından bahseder. Gelinin babası da damadını haklı bularak “Oh olsun Yezit’in kızı.” (s.15) diyerek öz kızına sinirlenir.

3.1.3.9.9. Nemrut

Reşat Nuri’nin *Miskinler Tekkesi* romanında kahraman anlatıcı dilencidir. Dilencilğe nasıl başladığını, başından geçenleri anlattır. İzmir’de dilencilik yaptığı günlerde bir bayram gezintisinde küçük bir çocuğa (İsmail) denk gelir ve onu da evlatlık olarak eve alır. Mesule Bacı, ilgiye muhtaç çocuğu çok şımartır, bir dediğini iki etmez. Çocuk, yazar anlatıcının da sözlerini dinlemez. İsmail yatılı yurda verilir. Mesule Bacı, İsmail’i sık sık ziyarete gider ancak İsmail bu ziyaretlerden hoşlanmaz. Kendisini evlatlık alan ve dilencilik yapan yazar anlatıcıdan utanır. Kahraman anlatıcı, çocuğun (İsmail) durumunu, “Allah’a ok atmaya kalkan Nemrut’a” (s.161) benzetir.

Fahri Zeki Önal’ın *Ay Altında* romanında Ferit ile Nahit iki iyi arkadaştır. Ferit’i hem teyzesinin kızı Kumru hem de Kumru’nun kız arkadaşı Şermin sevmektedir. Şermin’inden ise Nahit hoşlanır. Şermin’in babası ölünce kimsesiz kalır ve dayısının oğlu Samim, Şermin’le evlenmek ister. Şermin de Samim ile evlenmemek için Nahit’le evlenir. İki çift mutlu yaşarlar ancak yolunda gitmeyen bir şeyler vardır. Nahit, Şermin’le evlenmeden birkaç gün önce Samim’in ısrarıyla yabancı bir kadınla beraber olur. Bu yüzden Frengi hastalığına yakalanır. Frengi hastalığına yakalanan Nahit, eşi

Şermin'e yaklaşılamaz. Hastalığın ona da bulaşacağından korkar. Bu yüzden eşine “nemrutluk” (s.56) yaparak, onu kendisinden uzak tutmaya çalışır. Nemrut ögesi eserde zalimliğin, kötülüğün sembolü olarak kullanılır.

Genç bir adamın aşk maceralarının anlatıldığı günlükten yola çıkılarak yazılan Faik Ökte'nin *Bir Aşk Masalı* romanında Nail, hukuk eğitimi görmüş ve başından birçok aşk macerası geçirmiş biridir. Nail, tuttuğu günlüğe başından geçen olayları yazar. Okuyucu bu günlük üzerinden Nail'in yaşadıklarına müşahit olur. Nail Fransa'ya eğitim için gider. Fransa'da Nevin ile aşk yaşar. Nevin ahlaki olarak düşük bir kadındır. Birçok erkekle düşüp kalkar. Nail, Nevin'in durumunu bildiği halde ondan vazgeçemez. Nevin, Nail'le konuşurken mutlu olmayan insanların yasak aşk yaşayarak bu durumu geçiştirmek istediklerini belirtir. Devlet yönetiminin “Nemrut'un varisi gibi” (s.80) yaşananları engellemeye çalıştığını ancak çabaların nafile olduğunu söyler.

Halide Edip Adıvar'ın *Sonsuz Panayır* eseri farklı sınıflara ait insanların ilişkilerini ve kültürlerini irdeler. Safi-Naz, zengin zümresine katılmak isteyen hayalleri olan genç ve güzel bir kızdır. Nihat Sertman ile evlenir ancak aradığı mutluluğu bulamaz. Zengin, kadın düşkünü Samet Şaşırtmac, Safi-Naz'a göz koyar. Safi-Naz'ın güzelliği karşısında kendisini kaybeder. Safi-Naz'ın kocası Nihat Sertman'dan nefret eder. İkiliyi akşam yemeğine davet eder ve hep birlikte içki alırlar. Samet Şaşırtmac'ın zihninde her şey karışır. Beyni sorularla doludur: “Tarihi kadimdeki Nemrut'un kafasını parçalatan tek sinek yerine, bu modern Nemrut'un kafasını tedirgin eden birçok başka başka vızıltılar vardı” (s.205). Safi-Naz'ı elde etmek için kafasında planlar kurmaya başlar.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Dirilen İskelet* eseri batıl inanç ve inanışlarla örülüdür. Tayfur ve Ferhat sürekli mezarlığa giden iki arkadaştır. Bu durum Nihat, Sadi ve Feyzi adında üç gencin dikkatlerini celbeder ve Tayfur'la Ferhat'ı takip ederler. Ferhat, mezarlıkta zebani gördüğünü söyler. Arkadaşları merak ederek olaylara şahit olmak isterler. Bir gün Nihat Bey'in kapısı çalar. Gelen kişi mahalle caminin müezzini olduğunu söyler. Nihat Bey ziyaretin nedenini sorunca müezzin, komşusu Tayfur Bey'in “Firavun gibi Tanrı'ya ortaklığa koştuğunu” (s.19) kâfirce işler yaptığını, evinin damında aletler kurarak havayı gözlediğini, bu nedenle de uyarılması gerektiğini söyler.

Halide Nusret Zorlutuna'nın *Beyaz Selvi* eseri, Nadide adlı başkişinin aşk-ihanet-annelik üçgeninde sıkışmış hayatını ele alır. Nadide mutlu bir evlilik yaşarken Dünder adında eski tanıdığına rastlaması hayatını alt üst eder. Nadide'ye âşık olan Dünder, ona sahip olmak için delicesine mücadele verir. Romanın ikinci bölümüne yazar, ünlü şair Faruk Nafiz Çamlıbel'in şu mısralarıyla başlar:

“Nitekim Rabbini yâd ettiği an İbrahim,
Nar-ı Nemrut'un, o halile, gülüstan oldu!” (s.75)

Yazarın bu mısralarla başladığı bölümde Nadide, eşi Hamit tarafından aldatıldığını görür ve Dünder'a karşı meyletmeye başlar. Nadide çocukları ile Dünder'ın

sevgisi arasında çatışma yaşamaya başlar. Yazar, Hz. İbrahim'in Nemrut tarafından ateşe atılma kıssası ile Nadide'nin çatışması arasında bağlantı kurmak ister.

3.1.3.9.10. Kâfir

Allah'ın varlığını inkâr eden, inanmayan kişilerin (kâfirlerin) birçok cezaya çarptırılacağı Kur'an-ı Kerim'de geçer (Kur'an-ı Kerim, 2/162). Kâfir ögesi romanlarda ele alınan konulardandır. Genellikle zalim insanlar için kullanılan bir sıfat olarak karşımıza çıkar. Yine gerçek anlamından sıyrılıp; kötü talih, muzır, istenmeyen şeyler gibi anlamlarda da kullanıldığı görülür.

Muazzez Tahsin Berkand'ın *Lâle* eserinde ailesinin sözünü dinlemeyerek tiyatroculuğa soyunan Lale, yaz tatili için ünlü sanatçı Nahit Bey'in yazlığına gider. Yazlıkta Nahit Bey'in komşularından bazı kişiler Lale'ye talip olur. Bu kişilerden biri Refet Bey'dir. Lale'den çok hoşlanır ve onunla evlenmek ister. Lale bu teklifi kabul etmez. Refet Bey'den başka kişilerde Lale'ye talip olur ancak Lale bu teklifleri de tiyatro uğruna reddeder. Nahit Bey'in eşi Fatma Hanım, Lale'nin güzelliği nedeniyle komşularını etkilemesini şakaya vurarak “Vay kâfir kız!” (s.81) diye yorumlar. Romanın ilerleyen bölümlerinde Lale başından geçen çeşitli felaketlerden dolayı evine döner ve babasıyla birlikte yaşar. Nahit Bey ve eşi Fatma Hanım, Lale'yi ziyarete giderler. Lale, şık ve güzel bir kıyafetle misafirlerin yanına inince Nahit Bey iltifatta bulunur. Lale'nin babası, kızının psikolojik olarak düzelmeye başladığını görünce sevinir ve hep böyle giyinip kuşanmasını ister. Lale, babasına maddi olarak yük olmaz. Babası da bu durumu, “Benden para istediğin yok. Hâlbuki bu kâfir kızlar hep para tuzağı [...]” (s.182) ifadeleriyle kızına takılır.

İhsan Koza'nın *Senede Bir Gün* romanında Emin ile Nazlı'nın acı dolu aşk öyküleri ele alınır. Nazlı güzel bir genç kızdır. Ağabeyinin arkadaşı Emin'le aşk yaşarlar. Bulgar subayı Yüzbaşı Kiril, Nazlı'ya göz koyar. Nazlı'nın ağabeyi Tosun'u öldürür. Emin, başlarına gelecekleri sezerek Nazlı'nın babası Hilmi Efendi'nin yanına gelir ve Yanbolu'dan kaçmaları gerektiğini söyler. Aile yola çıkar ancak Emin, Kiril ve askerlerini oyalamak için ateş ederken yaralanır. Emin kendisini yaralayan “kâfir kurşun” (s.68) ile Tosun'u öldüren kurşunun aynı olduğunu belirtir. Kâfir ögesi benzetme olarak yer alır.

Sadi Günel'in *Onun Sesi* romanında adı verilmeyen başkişi elinde diplomalarla iş arayan bir sanatçıdır. Anadolu'nun muhtelif bölgelerinde çalışır. Sanatçı yönü kadınlar tarafından odak noktası olmasına neden olur. Öğretmenlik yaptığı maceralarını anlattığı bölümde, okuldan üç kişiyle aynı odada kaldığını söyler. Anlatıcı Beethoven'in resmini duvara asınca arkadaşının biri “elin gâvuruna her sabah” (s.36) bakmak istemediğini belirterek resmin kaldırılmasını ister.

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* romanında Turhan Tuna yurt dışında mimarlık eğitimini tamamlayıp ülkesine dönen milliyetçi bir gençtir. Sılada ülkesinin özlemine

çeker ve yurdunu tarif ederken büyük dedelerinin Keşan'a gelişini ve nasıl yurt tuttuklarını anlatır. Şimdi dedelerinin yaptırdığı Sultan Dergâhı'nın yerinde yeller esmektedir. Güzelim yerlerin hem yerli eşkıyalar hem de "gâvurlar" (s.14) tarafından yıkıldığından bahseder. Turhan Tuna, Canzi ile aşk yaşar ancak Turhan'ın kıskançlığı Canzi'yi bezdirir. Canzi de bu durum üzerine Turhan'a mesaj vermek için çeşitli öyküler yazar. Amacı Turhan'a kıssadan hisse vermektir. İlk öykü Sarı Sipahiler'dir. Öyküde Mustafa Durakça ile Mariska'nın aşkı, tarihsel olayların ekseninde anlatılır. Balkanlardaki çarpışmalar "kâfirle" (s.59) olan ilişkiler ele alınır. Balkanlarda Müslümanların sulha niyet ettiklerinde dahi "kâfir" (s.63) rahat durmaz.

Küffarla olan bu ilişkilerde Mustafa Durakça, gayrimüslim olan Mariska'ya sevdalanır ve onunla nikâhlanmak ister. Mariska da Mustafa Durakça'yı sever. Veli Koca durumu öğrenince olumlu karşılamaz. Mustafa Durakça'ya "kâfir banusu" (s.68) ile mi evlenmek istediğini sorar. Mustafa Durakça bu nikâhın olmasını arzuladığını belirtir. Ciğerdelen Kalesi'ni ele geçirmek isteyen Balkan küffarı harekete geçer. Mustafa Durakça ve arkadaşları "kâfire" (s.99) bir taş bile vermeyeceklerini söylerler. Canzi'nin Turhan için yazdığı ikinci öykü de birinci öykünün devamı niteliğinde olan Yedi Peçeli'dir. Mustafa Durakça ile Mariska'nın oğlu (Sinan) olur. Sinan da babası gibi Ciğerdelen Kalesi'ni korumakla görevlidir. "Kâfir," (s.138) saldırılarına devam eder. Sinan, Zühre ile evlenir. Bu evlilikten Nuri adında bir evlatları olur. Sinan bir zaman sonra Zühre'yi boşayarak terk eder. Zühre bir başına oğlunu yetiştirir. Ciğerdelen savunması için gittiği savaşta Nuri şehit düşer. Zühre acılar içinde halvete çekilir ve dünyalık işlerden elini eteğini çeker. Zühre, herkes tarafından kutsal bir kadın olarak görülür; hatta "Kâfir" (s.201) kadınları bile kendisinden medet ummaya gelir. Yöredeki herkes Zühre'ye saygı gösterir. Yalnız başına kalan bu kadına "kâfir çeteleri" (s.208) dahi dokunmaz. Kâfir ögesi eserde gerçek anlamıyla kullanılır.

Reşat Engin *Satılmış Bakire* eserinde şehvet düşkünü bir anne (Şeküre) ve kızının (Seniha) yaşamlarını anlatır. Seniha'nın babası ölünce aile İstanbul'a taşınır. Mehmet Bey, yaşlı ve kadın düşkünü zengin biridir. Seniha'yı elde etmek ister. Şeküre, durumu anlayınca kızını Mehmet Bey'e karşı kullanır. Mehmet Bey, her geçen gün Seniha'ya yakınlaşır ve onu taciz eder. Seniha'ya elbiseler alır. Seniha, üzerine giydiği elbiseye "kâfir şey" (s.68) ne kadar da çok yakıştı der. Kâfir ögesi sadece bir kere benzetme ögesi olarak kullanılır.

Kâfir unsuru Reşat Engin'in *Çapkın Subay* romanında da geçer. Eser, başkahraman Yüzbaşı Onur ile genç kızların ilişkilerini ele alır. Onur, Yüzbaşı rütbesinde yakışıklılığı ile tüm dikkatleri üzerine çeken bir Türk subayıdır. Yıllar sonra Ayten ve Suna, ağabey dedikleri Onur'la karşılaşırlar. Tüm genç kızlar Yüzbaşı'nın dedikodusunu yapar. Ayten'in etrafındaki kızlar bu yakışıklı subayı nereden tanıdıklarını sorarlar. Ayten anlatmak için kendini naza çeker. Arkadaşları, "bu kâfir

başka türlü söylemez” (s.34) diyerek hep birden Ayten’in üzerine çullanırlar. Aynı benzetme Yüzbaşı Onur tarafından da “Vay kâfir kız vay!” (s.73) şeklinde kullanılır.

Tarihi deniz romanı olan Kadircan Kafilı’nın *Korsan Yuvası* eseri, olayların cereyan etmeye başladığı köyün tasvir edilişiyle başlar. Ovacık Köyü, farklı dinlere inanan insanlarla doludur. Kimse kimsenin inancına karışmaz. Köyde Müslümanlar ile Hristiyanlar özgürce ibadetlerini gerçekleştirirler. Köyün imamı Abdullah Efendi çoğu zaman papaz Dimitriyos Manyakis’le seviyeli dini münakaşalar yapar. Hidayete kimin ereceğinin meçhul olduğunu hatta namazını hiç aksatmayan insanlar arasında “kâfirlerin” (s.6) olabileceğini vurgular. Köye bir gün korsanlar baskın yapar. Petronas, köyde altın olduğunu ileri sürerek korsanları köye getirse de köyde altın olmadığı anlaşılır. Korsanların reisi Petronas’ın kendilerini kandırdığını anlayarak onu cezalandırır ancak eli boş dönmek için belirli miktar para ister. Korsanların istediği para gelince de korsanlar sözünde durarak köylülere dokunmadan giderler.

Bu kargaşada bir köylü öldürülür. İmam Abdullah mevtanın ağabeyine teselli vermek amaçlı Allah beterinden korusun der. Adam daha beteri ne olabilir diye kızınca, imam eski devirlerde yaşanan bir kıssayı anlatır. Kıssada idama mahkûm biri sürekli Allah’a söver. Görevli asker “Bre kâfir, zındık!” (s.24) diye adama çıkışır. Yanlarındakiler şükret daha fenası da olabilir dedikçe adam daha çok söver. Sonunda adama, asmak yerine kazığa geçirme cezası verilir. Fatih Sultan Mehmet, Akdeniz’de hâkimiyet sağlamak amacıyla çoğu yere fetihler düzenler, çıkarmalar yapar. Papa, durum üzerine Avrupa’nın her bir yanına elçiler göndererek haçlı ordusunu toplamak ister. Papa’nın yardım istediği bölge liderlerinden biri Patmos Adası’nın korsanıdır. Elçi, Patmos Adası’na gelerek “Kâfirlerin padişahına” (s.125) karşı birleşme çağrısında bulunur. Elçinin kastettiği padişah Fatih Sultan Mehmet’tir.

Halikarnas Balıkcısı’nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Mahmut, babası gibi denizci olmak istese de babası Süleyman Efendi denizciliğin zor yanını bildiği için Mahmut’u denizden uzat tutmaya çalışır. Mahmut köylüsü Ayşe ile evlenerek çiftçilikle uğraşır. Mahmut, “Kâfir kadın” (s.140) her şeyi ayrıntısına kadar hesap ediyor diye eşi Ayşe’ye kızar. Köyde bir süre sonra kıtlık başlar, yağmur yağmaz olur. Köylüler hoca eşliğinde yağmur duasına çıkar. Yağmur öyle yağar ki ortalığı sel alır. Köylüler bu sefer duanın dozunu kaçırdık diye düşünür. Deveci Topuz Ahmet göge bakarak yeter anlamında yumruk sıkarak. Ahmet’in bu halini görenler “Asi kâfir!” (s.177) yaftasını yapıştırır.

İntihar kavramının ele alındığı Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın *Ölüm Bir Kurtuluş Mudur?* eserinin başkişisi Doktor Nusret Hulki’dir. Doktor, intihar eğilimindeki insanlara ulaşmak ister. Doktorun son hastası Saffet Avni Bey olur. İntihar üzerine ikili uzun bir konuşmaya girişir. Avni Bey büyükbabasının intihar ettiğini, kendisine de bu intiharın miras kaldığını düşünür. Doktora, intihar etmenin bir hastalık değil zorunluluk olduğunu söyler. Din ve inancın tartışmalı olduğunu, yaratıcının bilinmez bir muamma

olduğunu anlatır. “Son kâfir filozoflarda: Bir şey yok. Kötülük, iyilik eşit. Dünyada bu felaketleri yaratıp da öteki dünyada mükâfat veya ceza vermek için mahkeme kurmak gülünç şeydir diyorlar” (s.128). Doktor, hastayı intiharın yanlış bir düşünce olduğuna ikna etmeye çalışır.

Halide Edip Adivar’ın *Sonsuz Panayır* eserinde Ayşe Balkar, ailesiyle yaşayan genç ama fakir bir kızdır. İmrendiği zengin insanların hayatına sahip olmak, onlarla aynı ortamlarda boy göstermek ister. Okulun düzenlediği hikâye yazma yarışmasına katılır. Edebiyat öğretmeni Ali Bey’in dikkatini çekmek için etkileyici bir konu düşünür. Realist olsun diye diğer romanlar gibi yatak sahnelerden bahsetmeyeceğini ayrıca “kâfirlerle yatmaya niyeti” (s.17) olmadığını belirtir. Yazdığı hikâye ile birincilik kazanır.

Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın *Dirilen İskelet* eseri batıl inanç ve inanışlarla örülüdür. Tayfur ve Ferhat sürekli mezarlığa giden iki arkadaştır. Bu durum Nihat, Sadi ve Feyzi adında üç gencin dikkatlerini celbeder ve Tayfur’la Ferhat’ı takip ederler. Ferhat, mezarlıkta zebani gördüğünü söyler. Arkadaşları olayları merak ederek şahit olmak ister. Bir gün Nihat Bey’in kapısı çalar. Gelen kişi mahalle caminin müezzini olduğunu söyler. Nihat Bey ziyaretin nedenini sorunca müezzin, komşusu Tayfur Bey’in “kâfirce davranışlar” (s.19) yaptığını, evinin damında aletler kurarak havayı gözlediğini, bu nedenle de uyarılması gerektiğini söyler. Tayfur Bey, romanın sonuna doğru Banu adında güzel bir kadına âşık olur. Banu ile evlenme kararı alır. Tayfur’un eski sevgilisi Nasıra da duruma çok üzülür. Nikâhsız kendisini Tayfur’a teslim ettiği için pişmanlık duyar. Banu’nun başı açık fotoğrafını karşısına alarak konuşur. “Bu ne açık saçık kıyafet? Müslüman mısın, kâfir misin?” (s.146) sözleriyle sitem eder.

Kerime Nadir’in *Balay* romanı sonu faciayla biten aşk ve entrikanın iç içe geçtiği bir eserdir. Tevhit kırklı yaşlarda yakışıklı bir beydir. Eşi ölmeden önce arkasında bir mektup bırakarak kızları olarak büyüttükleri Armağan’ın üvey olduğu hakikatini açıklar. Tevhit, Armağan’a öz babası olmadığını anlatmak istese de başaramaz. Armağan’ın baygın olduğu bir durumdan faydalanarak Tevhit, Armağan’a sahip olur. Armağan kendisine kimin sahip olduğunu bilemediği için üzülür. Kısa süre sonra durumu Tevhit’e açıklar. Tevhit fırsatı değerlendirerek aralarında yalandan nikâh kıyabileceklerini ve bu sayede çocuğun babasız olmayacağını belirtir. İkili arasında nikâh kıyılır. Tevhit’in arkadaşı Doktor Şuayip, olanları bildiği için “Vay kâfir vay!” (s.88) diyerek şaşkınlığını belirtir.

Kuşlu Adam olarak anılan başkişinin hayat öyküsü, Turan Aziz Beler’in *Tüylendi Ailesi* eserinde ele alınır. Başkişi hapishane arkadaşlarına hayatını anlatmaya başlar. Rizeli olan başkahraman I. Dünya Harbi’nin çok çetin geçtiğini, köylülerin “gâvurlarla mücadele için” (s.24) ellerinde bulunan malları sattıklarını belirtir. Gâvur çeteleri her yere baskınlar düzenler, köyleri yağmalayıp yıkar. (s.24) Gâvurlardan kastedilen Karadeniz Bölgesini işgal eden Ruslardır.

Suat Derviş'in *Fosforlu Cevriye* romanı hayat kadını olan Cevriye'nin bir idam mahkûmuna olan aşkını ve bu aşk bağlamında geçmişini düşünmesini ele alır. Cevriye alımlı, güzel bir hayat kadınıdır. Cevriye'ye serserinin biri paket vererek tutmasını ister. Pakette uyuşturucu vardır ve polisler Cevriye'yi yakalar. Cevriye bir yıl hapis yatar. İstanbul'a döndüğünde arkadaşı Sümbül Dudu'nun yanına gider. Dudu, ile Cevriye hasret gidererek sohbet ederler. Cevriye hapis boyunca İstanbul'u özlediğini söyler. Sümbül Dudu da yabancı memleketli olmasına rağmen İstanbul'dan ayrılamadığını belirtir. Cevriye, Dudu'ya "Hani darılma sözün gelişi sen gavursun. Ya ben!" (s.238) karşılığını verir.

3.1.3.9.11. Deccal

Kıyamete yakın ortaya çıkacağına ve Hz. İsa tarafından öldürüleceğine inanılır (Topaloğlu, Yavuz ve Çelebi, 2010, 260). Deccal ögesi sadece bir romanda, kötülüğün sembolü olarak kullanılır.

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* eserinde Turhan, Canzi adında kadınla aşk yaşar ve birlikte yaşamaya başlarlar. Turhan'ın kıskançlığı ileri boyuta ulaşınca Canzi durumdan rahatsız olur ve okuması için Turhan'a çeşitli öyküler yazar. Yedi Peçeli öyküsünde Sinan, annesi Cangüzel'i ihmal eder, ziyaretine gitmez olur. Cangüzel biricik oğlu Sinan'ı canından çok sevmektedir. Cangüzel'in ahvalini görenler çok üzülür. Bir evladın annesine bu şekilde zulmetmesi hayra alamet değildir. Hafız Nuri, Sinan'ı "deccal" (s.130) olarak görerek hanedanın sonunun geldiğini düşünür.

3.1.3.10. İslam Diniyle İlgili Diğer Öğeler

3.1.3.10.1. Dua

İnsan hayatta kendisi için iyi temenniler diler. Gerçekleştiremediği durumlar için de yaratıcısına yönelerek medet ister. Dua kelimesi bünyesinde talep ve niyaz anlamlarını barındırır (Cilacı, 1994: IX, 529). Nitekim Kur'an-ı Kerim'de dua etmenin önemi vurgulanır: "Duanız olmasaydı, rabbim size neden değer versin ki" (Kur'an-ı Kerim, 25/77). Romanlarda da kahramanlar dileklerinin gerçekleşmesi için Rablerine el açıp dua ederler. İyi temennilerin gerçekleşmesi kötü işlerin gerçekleşmemesi için dua ögesine başvurulur. Romanlarda dua ifadesi taşıyan çoğu bölümler günlük hayatta sık kullanılan "İnşallah, ... dilerim, Allah razı olsun, Allah bağışlasın, Allah korusun" gibi kalıplaşmış söz ve söz öbekleridir. İncelediğimiz romanların hepsinde doğrudan veya dolaylı yolla duaya başvurulduğu görülür.

Kemal Samancıgil'in *Mezarın Kızı* eserinde İnci ile annesi birlikte yaşayan fakir bir ailedir. İnci'nin annesi hastalanır ve iyileşemez. Çaresizce ne yapacağını düşünen genç kızın yolu, aile dostları zengin Arif Bey'le kesişir. İnci, Arif Bey'i bir kurtarıcı olarak görür ve yaratıcıya yalvarır: "Ne olursun Allah'ım, anneciğimin şifa bulmasında

sebeup olacak Arif Bey'i ihsan et bana" (s.5). İnci'nin annesinin ölümü üzerine Ahmet Bey ile İnci arasındaki aşk ilerler ancak ikili muhtelif sebeplerden dolayı ayrı düşer. Bunu bir fırsat bilen Adnan Bey, çeşitli yollarla İnci'ye yaklaştırmaya çalışır. İnci, Adnan Bey'e karşılık vermez. İnci'den karşılık alamayan Adnan Bey dua eder: "Allah'ım! Huzuruna giriyorum; onun huzuruna!.. Fakat sen kendi huzuruna girdiğini farz et ve yapacağım niyazı sanaymiş gibi kabul eylet" (s.202). Adnan Bey, tüm bunlara rağmen bir karşılık alamaz. Ahmet Bey ile ayrı düşen İnci, kötü günler geçirir. Ev halkından Mahmude Hanım, İnci'yi nişanlamak ister. Bu duruma razı gelmeyen Arif Bey, yaratıcıya niyazda bulunur: "Allah'ım! dedi, şu Ahmet Bey'i kurtar; bir gün habersizce çıkagelsin, dava bitsin" (s.298).

Kimsesiz bir çocuk olan Sansaros'un hayatının anlatıldığı Aka Gündüz'ün *Sansaros* eserinde dua kavramı geçer. Yetimhane müdürü, Sansaros'u hiç sevmez ve her fırsatta onu döver. Bu dayakların birinde öğretmenler, müdüre karşı gelir ve müdürü şikâyet etmek için toplanırlar. Durumdan korkan müdür, valiyi telefonla arayarak durumu farklı anlatır: "Namusuma yemin ederim ki paşa efendi hazretleri... Allah, ömürler versin efendim. Allah, zatı devletini ve hükümeti mübeccelemizi vatani azizimize bağışlasın, efendim" (s.83-84). Müdür yemin ederek ve dua ederek valiyi ikna edeceğini ve bu işten sıyrılacağını umar.

Naşide Duru'nun *Çiçeklenen Dallar* eserinde Nevin ile Adalet arasında evlilik diyalogu geçer. Nevin, salt düşünceyle evlenmeye karşıdır. Hayatın hazırlığını yapmadan "ne de olsa yaratıcı rızık" verir düşüncesi Nevin'e doğru gelmez. Bu yüzden arkadaşı Adalet'i uyarır. Adalet de arkadaşının bir an önce evlenip yuva kurmasını ister. Nevin'in evlilik düşüncesi olmadığını öğrenince Adalet, arkadaşı için dua eder: "Tanrıdan senin önüne, kalbinin öncülük edeceği bir fırsat çıkarmasını dilerim" (s.99). Nevin, arkadaşının bu samimi duasına 'Amin' der. Romanın sonunda bu dua kabul olur (s.179) ve Nevin, Fikret Cemil ile bir ilişkiye başlar. Romanda dua kavramını belirgin şekilde yer aldığı ve duanın kabul olmasıyla başkahraman Nevin'in hayatının değiştiği görülür. Bu nedenle din dilinin bu romanda olayların akışında önemli rol üstlendiği görülmektedir.

Nevin çalıştığı işyerinden bir arkadaşının davetine gider. Davette Nuri Bey adlı zengin adam kendisinden faydalanmak ister. Nevin bu girişimlere cevap vermez ve eve gitmek ister. Vakit geç olduğu için Nuri Bey arabasıyla Nevin'i götürmek ister ancak yolda da sarkıntılık eder. Nevin bir an önce "evine kavuşmak için dua eder" (s. 102). İlerleyen bölümlerde Nevin türlü hilelerle işten çıkartılır. Kurumun doktoru, Nevin'in hasta olmadığı halde hasta numarası yaptığını, bu yüzden işe gelmediğini üstlerine rapor eder. Durumu öğrenmek için iş yerine giden Nevin, olayın aslını arkadaşlarından öğrenir ve hakkını aramak için genel müdürün yanına çıkar. Genel müdürün odacısı, Nevin'in durumunu görerek "Allah işini rast getirsin" (s.135) der. Nevin bu duaya minnettar olur.

Vecdet Demirman'ın *Sana İnanmıştım* eserinde kahramanlar dua ögesini sık kullanır. Olay örgüsü içerisinde başı sıkışan kahramanlar yaratıcıya yönelerek dua ederler. Perihan'ın annesinin ölümü üzerine arkadaşı Jale: “Ağlama, inşallah bundan sonra göreceğin mesut günlerle teselli bulursun” (s.42) şeklinde Perihan'a duada bulunur. Münir Bey'de kayınbiraderi Ressam Reşat Bey için bir duada bulunur. Ressam Reşat Bey yurt dışındaki sevgilisinden hastalık haberini alır. Bunun üzerine Münir Bey dua eder: “Merak etme Reşat Bey, inşallah ümit ettiğin gibi değildir” (s.49). Münir Bey'in kızı Jale evlendiği gece arkadaşı Perihan'ın talihi konusunda istişare yaparlar. Jale “Perihan senin de mesut ve bahtiyar olmanı bu gece Allah'tan dileyeceğim” (s.60) sözleriyle Perihan'a moral verir. Aynı şekilde Perihan arkadaşı Jale'nin izdivacı üzerine bir duada bulunur: “Jale'nin mesut ve bahtiyar olması için Allah'a yalvarıyordum” (s.61).

Romanın ilerleyen bölümlerinde Perihan'ın yengesi Lamiya, eşi Bedri Bey'le nasıl tanıştıklarını Perihan'a anlatır. Attan düşüp yaralanması neticesinde Bedri Bey'le tanıştığını anlatan Lamiya, “Bütün ruhumla onun olmak için Allah'a yalvarıyordum” (s.74) sözleriyle ne kadar içten dua ettiğini vurgular. Perihan da, aşığı Doktor Bülent'in hastalanması üzerine yatağının başına gelerek dua ettiğini belirtir: “Bir an evvel uyanman için içimden Allah'a yalvarıyordum.” (s.97), “Acı bir haberle karşılaşmamak için Allah'a dua ediyordum.” (s.116), “Seni yalnız bir daha görebilsem diye Allah'a yalvarıyorum” (s.135).

İhsan Koza'nın *Aradığım Kadın* romanında Ferit, resim yapmak için gittiği adalarda Hristiyan dininde önemli bir ritüel olan Yortu'ya denk gelir: “Yüksek çam ağaçları arasında uzanan sarp yolda ilerledikçe minimini çıplak ayaklarıyla annelerini takip eden küçük çocuklara, yaşlı kadınlara rastlıyor, bunların mırıldandıkları Rumca dualar[ını] işitir” (s.52-53). Ferit, Ayazma'ya yaklaşınca da “Şu basit Ayazma kapısı, uzaktan görülen dua eden kadınlar[ı]...” (s.55) görür. Küçük çocuğun yanındaki kadına, “Madam, isterseniz siz içeriye girip duanızı edin. Ben çocuğa arkadaşlık ederim” (s.56) der. Kadın da Ferit'e “Ama bizim duamız uzun sürer, ya çocuk sıkılırsa ya da siz gitmek istersiniz” (s.56) şeklinde cevap verir. Bir müddet sonra Ferit aradığı kadının İsviçre'de olduğunu adının da Nazan olduğunu öğrenir ve kadının yanına gider. Nazan, Ferit'e gezi için bir kiliseye gitmeyi teklif eder ve ikili kiliseye gitmeye karar verir.. Kiliseye gidince orada “[...] köşede dua eden üç dört kişinin bulunduğunu” (s.91) görürler.

Hayri Düşüngör'ün *Gönül Bir Su Gibidir* eserinde ablasının saadeti için eşiyle planlar yapan Sümran, evden kaçma numarası yapar ve ailesine bir mektupla durumu bildirir. Sümran'ın evden kaçtığını öğrenen valide olaya çok üzülür. Annesinin üzüldüğünü gören evin büyük kızı Ümran, bu olayın bir şaka olabileceğini söyleyerek annesini teselli eder. Valide hanım ise bu sözlerle dua ederek karşılık verir: “İnşallah evladım, inşallah” (s.12).

Muazzez Tahsin Berkand'ın *Nişan Yüzüğü* romanında dua kavramı güçlüdür. Kahramanlar sıkıştıklarında, darda kaldıklarında ve bir dilekte bulunacaklarında dua ederler. Nevin tesadüfen tanıştığı sakat Macit'e yardım etmek ister. Macit bir kaza sonucu sakat kalır ve konuşamaz. Nevin, Macit'in anlama yetisinin kaybolmadığını fark eder. Macit'i iyileştirmek için "Allah'ım bana yardım et" (s.70) şeklinde yaratıcıya yalvarır. Macit'in bu durumuna herkes üzülür. Macit'in dadısı Hatice Hanım da oturduğu yerden "Bir elinde tespih, sallana sallana dua eder" (s.103). Bir müddet sonra Nevin'in çabaları sonuç verir ve Macit yazarak derdini anlatmaya başlar. Macit'in psikolojik durumunun da iyiye gittiğini gören dadı Nevin'e "dualar eder" (s.111). Bu arada Nevin'in yengesi Faika Hanım, Nevin için bir kısmet bulur. Nevin bu kısmetin iyi bir evlilik olmayacağını düşünerek reddeder. Naşide ise "İnşallah aksi olur" (s.114) diyerek Nevin'e takılır. Nevin de "İnşallah, görürüz" (s.114) şeklinde karşılık verir. Nevin'in bu kısmeti kabul etmemesine yengesi çok kızar ve Faika Hanım'a inme iner. Bu haberi getiren Bayram Ağa "bir dua mırıldanır" (s.132). Şayeste Kalfa da hanımı Faika Hanım'ın hastalanmasına çok üzülür. Faika Hanım'ın iyileşmesi için elinden gelen her şeyi yapacağını belirtir. Hemen yaratıcıya niyazda bulunur: "Allah ondan razı olsun. Allah onun ölümünü bana göstermesin. İnşallah bir şeyciği kalmaz" (s.138).

Nevin'in çabaları sonucunda yazma yetisini tekrar kazanan Macit, Nevin'le yazışır. Aralarındaki sevgi ilerler ve Nevin, Macit'in "yaşamayı için gece gündüz Allah'a dua" (150) eder. Macit'in tedavisi için çok meşhur bir doktor bulunur. Doktor, Macit'i muayene ettikten sonra "İnşallah muvaffak olurum" (s.160) der. Macit, Nevin'in tüm bu fedakârlıkları karşısında bir mektup yazarak oturduğu konağı kendisine devrettiğini söyler. Nevin ise bu jest karşısında "Allah ona uzun ömür versin de her vakit onun olsun" (s.199) şeklinde yanıt verir. Konakta yalnız kalan Nevin'e Hatice Dadı bir teklif yapar. Yeğeni Nedret'in de dinlenmesi için misafir olarak konağa gelmesini ister. Nevin bu teklifi kabul edince Hatice Dadı çok sevinir ve Nevin için duada bulunur: "Ömrüne bereket! Öksüz sevindirmek sevaptır. Allah sana mükâfatını versin" (s.202).

Macit doktorun tedavisinden sonra iyileşir ve Faruk Bey kimliği ile konağa misafir olarak gelir. Nevin'in gönlünü çelen Faruk Bey, Nevin'e izdivaç teklifinde bulunur. Bu teklifi "Macit dönünceye kadar yahut Allah esirgesin, onun ölüm haberini alıncaya kadar [...]" (s.276) sözleriyle reddeder. Romanda edilen tüm dualar kabul görür. Macit eski sağlığına Nevin sayesinde kavuşur. Tekrar konağa gelerek Nevin ile evlenir. Nevin'e edilen hayırdualar da gerçekleşir. İyi bir kısmetle ömrüne devam eder. Din dili dua kavramı üzerinden romanda etkili şekilde kullanılır. Yazar, kahramanlarına yaptırdığı tüm duaları olumlu neticelendirerek din algısını güçlü tutar.

Muazzez Tahsin Berkand'ın *Lâle* eserinde Lale tiyatroya heves eden genç bir kızdır. Ailesi, tiyatro fikrinden vazgeçmesi için onu nişanlısı Necil'in kız kardeşinin yanına Trabzon'a gönderir. Lâle, gemiyle İstanbul'a dönerken dengesini kaybedip

düşecek olur. Lale'yi ünlü bir sanatçı olan Nahit Yılmaz kurtarır ve Lale'yle tanışır. Lale'nin tiyatro merakını öğrenen Nahit Bey, Lale'ye yardım etme sözü verir. Nahit Bey'in eşi Fatma Hanım da “Allah başarılı etsin” (s.23) şeklinde dua eder. Lale tiyatro yapmaya kesin olarak karar verince ailesine bir mektup yazar ve ailesinden kendisinin başarılı olmasını için “dua” (s.33) ister. Lale bir de nişanlısı Necil'e mektup yazarak kendisini mazur görmesini bekler. Hayallerini süsleyen tiyatroculuğu nişanlısına tercih ettiğinin bilincindedir. Nişanlısı Necil için “Allah'tan saadete ulaştırmasını” (s.35) diler.

Ailesi ve nişanlısı ile arası açılan Lale, tatil için Nahit Bey'in yazlığına gider. Orada iki erkek, Refet Bey ve Mükerrerem Bey, kendisine talip olur. Bu durumu haber vermek için Nahit Bey, Lale'yi yanına çağırır. Lale, iki izdivaç teklifini de reddedince Refet Bey çok üzülür. Nahit Bey, Refet Bey'in bu yaşta âşık olmasına şaşırır ve “İhtiyarlıkta âşık olmak pek güçmüş meğer! Rabbim cümlemizi korusun” (s.84) diyerek dua eder. Lale ilerleyen bölümlerde kendi gibi tiyatrocusu Hamit ile aşk yaşar. Durumu Nahit Bey'le paylaşır. Nahit Bey de “İnşallah mutlu olursun kızım” (s.95) demekle yetinir. Hamit ile Lale anlaşamazlar ve aralarında geçimsizlik boy gösterir. Hamit, Lale'den tamamen kurtulmak için aşığıyla bir olup Lale'ye tuzak kurar. Tuzağın farkına varan Lale kendisinden geçerek fenalaşır ve uzun süre hastanede tedavi görür. Hastanede kendisini ziyarete Necil gelir. Hastanede Necil'den başka Nahit Bey'de vardır. Aralarında konuşurlarken Nahit Bey konsültasyon sonucundan endişe duyduğunu belirtir: “İnşallah korktuğumuz sonuç çıkmaz” (s.210). Doktor Lale'nin teşhisini menenjit olarak belirler ve ardından “İnşallah hafif geçer” (s.213) diye ekler.

Hamit ile geçinemeyen Lale eşinden boşanır ve ailesinin konağına döner. Dadısıyla bahçede otururken eski nişanlısı Necil'in kız kardeşi Filiz'in çocuğunu görür. Dadiya, Filiz'in eşiyle olan akıbetini soran Lale, “İçtikleri su ayrı gitmiyor. Allah nazardan saklasın” (s.152) yanıtını alır. Lale eski arkadaşı Filiz'le daha da yakınlaşır. Filiz'in ikinci çocuğu olunca dadi ile aralarında konuşurlar. Dadi dua eder: “Allah bağışlasın. Rabbim ikisini de güle güle büyötmeyi nasip etsin” (s.232). Romanın son bölümünde Necil ile Lale yeniden nişanlanma kararı alırlar. Nişanlanma haberini Nahit Bey'e bildirince Nahit Bey çok sevinerek “Allah sizi mutlu kılsın” (s.246) der. Yazar, roman boyunca dua ögesini günlük hayatın akışı içerisinde geçtiği şekliyle kullanır.

Muazzaz Tahsin Berkand'ın *Mağrur Kadın* romanında da dua kavramı güçlüdür. Mısır'dan Türkiye'ye dönen Melek Hanım çok hastadır. Eskişehir'den trene biner ve iki çocuğuyla beraber yolculuk eder. Yolculuk sırasında ölür ve iki çocuğu trende yalnız başlarına kalır. Aynı trende yolculuk eden Münevver Hanım iyi bir insandır. Çocukların çaresizce ağladıklarını görünce yardım etmek için çocukların yanlarına gider. Münevver Hanım çocukların kimsesi olmadığını anlayınca onlara sahip çıkarak yakın arkadaşı Ferdane Hanım'ın çiftliğine götürür. Çiftliğe gidince de “İnşallah onu yalnız bulurum” (s.10) diye dua eder. Çiftlikte, olan biteni anlatan Münevver Hanım'a, Ferdane Hanım'ın oğlu Kenan destek verir. Bunun üzerine Münevver Hanım Kenan için “Allah

nazardan saklasın” (s.12) şeklinde dilekte bulunur. Münevver Hanım o günden itibaren yetim ve öksüz kalan bu çocuklara annelik yapar. Eğitim için Amerika’ya giden Kenan çiftliğe döndükten sonra Meral ve Ferdi ile daha yakından ilgilenir. Hatta onları tenis maçına davet eder. Maçı, Ferdi unutunca Münevver Hanım hatırlatır. Bunun üzerine Ferdi “Allah sizden razı olsun teyze” (s.43) diyerek teşekkür eder.

Kenan Meral’e olan ilgisini çeşitli şekillerle belli eder ancak Meral bu konuda net değildir. Kenan’ı düşünceli gören arkadaşı sıkıntının ne olduğunu sorar. Kenan bir ruhu anlamaya (Meral’i) çalıştığını söyleyince arkadaşı duada bulunur: “Allah muinin olsun kardeşim” (s.52). Münevver Hanım, Meral’e yetişkin bir kız olduğunu ve evlenme çağının geldiğini söyler. Meral ise “Allah göstermesin” (s.56) diyerek tepki gösterir. Çiftlikte düzenlenen baloların birinde Meral’den şarkı söylenmesi istenir. Meral şarkısını söyleyip tamamlayınca salondaki misafirlerin beğenisini toplar ve herkesin ilgisini cezbeder. Kenan bu baskılardan Meral’i kurtarınca kardeşi Zerrin, ağabeyine “Allah senden razı olsun Kenan” (s.68) diyerek dua eder. Baloda güzellik yarışması yapılmasına karar verilir. Salondaki kızlar buna çok heyecanlanır. Balodaki misafirlerden Suna, lisedeyken birinci seçildiğini ve bu şöhretin bile başını döndürdüğünü söyleyince Kenan, “Allah böyle bir sarhoşluktan bütün kızları muhafaza etsin!” (s.72) diye dua eder. Güzellik kraliçesi olarak Meral seçilir. Salondakiler Meral’i tebrik eder. Seyfettin Bey’de Meral’e bu yaşta, bu tacı taşımanın çok zor olduğunu vurgulayarak temennide bulunur: “Allah yardımcın olsun, kızım” (s.74).

Çiftlikte güzel zaman geçiren Kenan, Ferdi’yle birlikte ata binerler ancak bu esnada Ferdi düşerek yaralanır. Kenan tüm samimiyetiyle Ferdi’ye yardımcı olur ve Ferdi’nin ölümcül darbe almasını engeller. Bunu öğrenen Meral, “Kenan Bey’den Allah razı olsun” (s.92) diyerek dua eder. Çiftliğe davete gelen herkes Meral ile Kenan’ı yan yana görünce çok beğenir ve ikisini birbirlerine yakıştırırlar. Salondan yaşlı bir kadın iyi niyetini belirtir: “Allah bağışlasın, pek de yakışıklı tazeler” (s.111).

Ferhat, Meral’e göz koyar ve onu kaçırmaya karar verir. Kaçırma sırasında odaya Ferdi ve Kenan girer. Ferhat ile kavgaya tutuşurlar ve üçü de yaralanır. Ferdi silah ile omzundan vurulur. Meral de koku ile bayıltıldığı için bilinci kapalıdır. Münevver Hanım çocuklarını böyle görünce “Allah’a yalvarır” (s.123). Meral hasta yatarken Kenan, Meral’i çok sevdiğini ve onunla evlenmek istediğini iyice anlar. Durumu Seyfettin Bey’e anlatır. Seyfettin Bey’de sakin olup sabırla beklemesi gerektiğini telkin ederek “Yarın inşallah iyi haberler alır[ız]” (s.127) şeklinde temennilerde bulunur. Romanın sonunda Meral’in dayısının Fahri Bey olduğu ve ailesinin Kenan gibi soylu bir aileden geldiği ortaya çıkar. Fahri Bey, yeğenleri Meral ile Ferdi’yi yanlarına çağırır ve mirasını yeğenlerine bırakır. Kenan ile Meral’in de evlenip mutlu olması için dualar eder: “Allah’ım onları mesut et! Allah’ım benim bulamadığım saadeti onlara ver” (s.149). Fahri Bey’in duası kabul olur ve Meral ile Kenan evlenmeye karar verir. Romanda kullanılan dua ifadelerini; genellikle

kahramanların darda kaldıklarında yaratıcıya sığınmak için kullandıkları görülür. Yine, iyi temennilerde bulunmak için de kahramanlar dua ifadeleri kullanır. Bu yönüyle dua ögesinin romanda aktif olarak kullanıldığı söylenebilir.

Reşat Nuri Güntekin'in *Miskinler Tekkesi* romanında bir dilencinin gözünden hayatın zorluğu ve insanların ilişkileri anlatılır. Soylu bir ailede yetişen kahraman anlatıcının büyük dedesi sarayda padişaha hizmet eden bir kaz askerdir. Sürekli kendi neslinin refah içinde yetişmesi için padişaha dua eder. Kaz asker öyle ileri gider ki Sultan Mahmut'un sofrasından artan ekmek kırıntıları toplar ve bir sedef kutuya koyarak konağa getirir. Evde yeni doğan çocuklara da bu ekmek kırıntısından vererek yaratıcıya kendi neslinden gelenlere zahmetsiz rızık gelmesi için dualar eder. (s.10) Edilen bu dualar yazar anlatıcının hayatına tesir eder ve "Zahmetsiz ve sıkıntısız bir el ekmeği" (s.10) yiyeceği dilencilığe başlar. Dua kavramının en güçlü kullanıldığı bölüm burasıdır. Büyük dedenin ettiği dua kahraman anlatıcıda zuhur eder.

Kahraman anlatıcı mesut günleri ve refah içinde yetiştiği dönemleri anlatırken mahallede çıkan bir yangından bahseder. Ev ahalisi yangını izlemek için konağın yukarı katlarına çıkar. Tulumbacıların yangını söndürmek için gittiklerini görünce Gülfidan Kalfa bağırır: "Padişahın aslanları, Allah yolunuzu açık etsin" (s.14). Bu yangından birkaç gün sonra da kahraman anlatıcın konağı yanar. Aile başka bir küçük konağa taşınır. Evin büyük babaannesi yaşanan felaket karşısında metanetini "Allah kimseyi gördüğünden yad etmesin" (s.16) sözüyle korur. Soylu bir geçmişe sahip olan Kocabaş ailesinin misafirleri hiç eksik olmaz. Yaz kış evleri yatılı misafirle dolar. Büyük babaanne durumdan hiç şikâyetçi değildir hatta memnuniyetini "Allah kimsenin kapısını kapamasın" sözleriyle dile getirir (s.17). Kahraman anlatıcı ergenlik çağına gelince komşu kızı Mesrure'ye âşık olur. Başının büyük olmasını aşkına engel görür. Mesrure'yi görüntüsüyle değil de sanatıyla etkilemek ister. Bunun için de ut çalmaya başlar. Mesrure'nin babası kahraman anlatıcının ut çalışına hayran olur ve "Allah feyzinizi artırsın" (s.26) diye dua eder. Bir süre sonra müzik kabiliyeti ile Mesrure'nin de gözüne girer. Mesrure'ye talip olduğunu söyleyince "Allah nasip ederse mesut oluruz inşallah" (s.30) cevabını alır. Mesrure'nin bu duası kabul olmaz ve ikili hiçbir zaman evlenemez.

İkinci Meşrutiyet'in ilanıyla birlikte kahraman anlatıcının ailesi dağılır. Bir müddet sonra da büyük babaanne rahmeti rahmana kavuşunca kahraman çaresizce ortada kalır. Muhtelif işlere girip çıksa da dikiş tutturamaz. Askere gider ve bir kaza sonucunda sakat kalarak memleketine gönderilir. Çaresizce dilencilığe başlar. Dilencilik hayatını yaşarken etrafında gördüğü olayları ve insanları anlatır. Bu insanlardan bazıları fakir ve namuslu ailelerdir. Buhran sonucu fakirleşen ve dağılan ailelerin genç kızlarının kötü yola sürüklendiğini ya da zengin birisinin kapatması olduğunu anlatır. Bu kızlar sürekli kendilerini bu hayattan kurtaracak fakir ama namuslu bir gencin kurtarması için dualar ederler. Yazar bu sözleri "dua kadar samimi" (s.71) bulur ancak

yaratıcı bu kızların “dualarına aldanıp” (s.71) onları fakir, iyi bir delikanlıyla karşılaştırdığında kızlar eski şatafatlı hayatlarını terk etmek istemezler.

Kahraman anlatıcının dilenciler dünyasından kesitler sunduğu bölümlerin birinde Hacı isminde bir dilenci vardır. Bu dilenci dairelerde dilenir ve kimin kiminle ilişkisi olduğunu araştırır. Bu sayede dileneceği kişiden para isteyeceği zaman o şahısların adlarını sözlerinin içine katarak “duaya başlar” (s.120). Böylece karşıdaki kişi sadaka vermeye mecbur kalır. Romanın sonuna doğru kahraman anlatıcı babasız bir çocuğu (İsmail) sahiplenir ve onu yatılı okula verir. İşleri yürütmesi içinde yakın arkadaşı Talat’ı görevlendirir. İsmail durumdan çok memnuniyet duyar ve memnuniyetini Talat’a dile getirir. Talat da havadisleri kahraman anlatıcıya aktarırken “Allah seni başından eksik etmesin” (s.162) şeklinde dua eder.

Safiye Erol’un *Ciğerdelen* romanında dua ögesi önemli yer tutar. Kahramanlar sürekli iyi şeyler olması için yaratıcıya dua ederler. Turhan Tuna yurt dışında mimarlık eğitimini tamamlayıp ülkesine dönen milliyetçi bir gençtir. Dedelerinin Balkanlardan ne zaman geldiğini, nasıl Müslüman olduğunu anlatır. Dedelerinin saltanatlarını, mal ve mülklerini ahireti düşünerek hayır ve hasenat yaptıklarını, kendi ruhları için “dua” (s.17) edilmesini istediklerini dile getirir. Turhan, Canzi adında güzel bir kadına âşık olur. Canzi de Turhan’ı sever ancak Turhan’ın kıskançlığı canına tak eder ve Turhan’a okuması için hikâyeler yazar. Canzi’nin Turhan için yazdığı Sarı Sipahiler hikâyesinde Mustafa Durakça ile Mariska’nın aşkı anlatılır. Mustafa Durakça’nın ataları zamanında sınır boylarını fetheder ve buralara yerleşirler. Kalıcı olmaları için de yaratıcıya “Tanrı koruya duasını” (s.59) ederler. Yazar, Mustafa Durakça üzerinden fetihlerin devam edeceğini ve sınırların güven altında tutulmasının önemini anlatır. Büyük cenge tüm milletin kenetlendiğini “erenler çileye oturacak, ulema dua edecek” (s.63) şeklinde ifade eder. Cenk yolunda başarısız olmaktan, yüz karası olmaktan “Allah koruya!” (s.64) diye duaya devam eder. Fethe çıktıklarında Mustafa Durakça ve arkadaşları geride kalanlara kendileri için dua etmelerini ister. (s.99)

Canzi’nin yazdığı Yedi Peçeli öyküsünde Zühre’nin çocukluğundan başlanarak hayatı anlatılır. Zühre, Hafız Nuri’nin biricik güzel kızıdır. Advîye Molla’nın denetiminde büyür. Advîye Molla, Zühre’yi uykuya her yatırdığında “dualar” (s.121) okur. Yedi Peçeli öyküsünde Sinan ile Zühre birbirini sever ve evlenirler. Sinan maddi imkânlardan dolayı Zühre’yi boşar. Zühre yaşlı bir adamla formalite evlilik yapsa da gönlü hala Sinan’dadır. Saraç İsmail adlı yaşlı adam Zühre’ye dokunmaz. Zühre kendine ait bir odaya geçerek Sinan’ın sevgisine sadık kalacağı için yaratıcıya “dua” (s.159) eder. Zühre, oğlu Nuri’yi küffarla savaşırken şehit verir. Nuri’nin ölümü Zühre’de derin yaralar açar. Zühre kendisini dünyadan soyutlar ve halvete çekilir. Arınma gerçekleştiren Zühre, çevresi tarafından kutsal bir kadın olarak ün salar. Müslüman ve gayrimüslimler Zühre’ye “hayır dua” (s.201) istemeye gelirler. Zühre’nin bu tarz dualarına ilerleyen bölümlerde (s.205, 208, 209) yer verilir. Romanın sonunda

Turhan ile Canzi tekrar bir araya gelirler ve evlenme kararı alırlar. Turhan, Canzi'ye kavuşmanın mutluluğu ile yaratıcıya dua eder. (s.260)

Şükran Eğrilmez'in *Aldanmayan Hisler* eserinde dua kavramı birkaç yerde geçer. Zehra, hastane bahçesinde terk edilmiş halde bulduğu bebeği Lamia'nın kendi çocuğuymuş gibi Lamia'ya verir. Çocuğa Sevim adı konur. Hemşire ile Lamia arasında dostluk başlar. Hemşire Zehra, Sevim sayesinde Lamia ile dostluk kurduğunu, bu nedenle "Sevim'e dua ettiğini" (s.13) söyler. Sevim'in gerçek annesi Gülsüm, küçük yaşlarda prens Abdullah'la evlendirilerek Sara adını alır. Gülsüm (Sara) Vahap adlı bir gençle yasak aşk yaşar ve gebe kalır. Doğum olunca da herkesten gizli çocuğu Emine adlı kadın eliyle hastane bahçesine bıraktırır. Emine işlediği günah nedeniyle pişmanlık duyar, suçunu nasıl affettireceğini düşünerek yıllar sonra olayın peşine düşer. Pişmanlığını Gülsüm'e yazdığı mektupla itiraf eder. Çocuğun yaşadığını, bir ailenin sahip çıktığını anlatır. Bu nedenle "Allah günahımızı affetsin" (s.31) diyerek mektubu sonlandırır.

Sara kızının yaşadığı eve gelerek kızı Sevim'i ve ona sahip çıkan aileyi yakından tanımak ister. Evin hanımı Lamia, ile tanışır. Sevim'in çok tatlı ve güzel bir kız olduğunu belirterek "Allah bağışlasın" (s.42) der. Sevim'in ağabeyi Sermet'in doktor mektebine gittiğini öğrenince "Allah muvaffak etsin" (s.43) diyerek dua eder. Romanda dua kavramı güçlü değildir. Sadece olayların gidişatında günlük hayattaki karşılıklarıyla kullanılır.

N. Sonerman'ın *Medeniyet Sönüyor* romanı aşk teması üzerinden savaşın, insanların hayatında ne kadar yıkıcı olabileceğini ele alır. Howard ve Silviya birbirini seven iki çifttir. Mutlu günleri çok fazla uzun sürmez ve I. Dünya Harbi patlak verir. Howard cepheye alınacaktır. Silviya hamile olduğu için duruma daha çok üzülür. Howard, Silviya'ya veda eder ve cepheye gider. Savaş çok çetin geçer ve her gün bombalar patlar. Gazeteci küçük Bop'un olduğu gazinoya bomba düşer. Howard, arkadaşı Bop'a bir şey olmaması için "Allah'a niyaz" (s.39) eder ancak Bop, ölür. Howard, eşi Silviya'ya mektup yazarak yaralıları ile döneceğini söyler. Rıhtıma yanaşan vapurdan yaralıları inmeye başlasa da Howard ortalıklarda gözükmeyiz. Vapurdan Teğmen Morgan yaralı olarak inerek Silviya'nın yanına gelir. Eşi Howard'tan selam getirdiğini ve metin olması gerektiğini söyler.

Teğmen Morgan üstü kapalı olarak Howard'ın cephede öldüğünü Silviya'ya anlatmaya çalışır. Silviya, yaralı teğmenin ardından bakarak "Tanrı kurtarsın" (s.66) duasında bulunur. Yirmi yıl sonra II. Dünya Harbi başlar. İngiltere ve müttefikleri Almanya'ya karşı saldırıdadır. Rışar savaş pilotu olarak cepheye gidecektir. Anne Silviya Rışar'ın, babası Howard'ın kaderini yaşayacağını ve bir daha geri dönemeyeceğini düşünür. Rışar'ın cepheye gideceği gün bu felaketten kurtulması için "Tanrıya niyaz eder" (s.86). Cepheye sadece Rışar gitmez. Nişanlısı Linda'nın erkek kardeşi William da savaş pilotu olarak hazırlıklara başlar. Savaşta Rinda ve William

ölür. Anne Silviya'ya kahramanlık madalyası verilir. Oğlunun sevgilisi Linda da acı içindedir. Hem kardeşini hem sevgilisini savaşta kaybeder. Şehir bombardıman altındadır. Silviya, enkaz altında ölür, Linda yaralı olarak hastaneye kaldırılır. Kendisine bakan hemşire kardeşi William'ın sevgilisidir. Kendi aralarında konuşmaya başlarlar. Ölenlere rağmen “Allah kralı korusun” (s.120) temennisinde bulunurlar. Dua kavramı eserde zayıftır. Kahramanların ettikleri dualar karşılık bulmaz.

Murat Sertoğlu'nun *Yapraklar Dökülürken* eseri Reşat, Süheyla ve Kamuran üçgeninde geçer. Reşat fakir bir üniversite talebesidir. Özel dersler vererek geçimini sağlar. Süheyla ile Kamuran ise zengin ailelere mensup, şımarık gençlerdir. Süheyla'nın babası Hüseyin Bey, şımarık kızına hoca yetiştiremez. Reşat'a ulaşır ve kızına ders vermesini teklif eder. Reşat, sonraki günlerde Süheyla'ya ders vermeye başlar. Zamanla Süheyla'ya hayranlık ve sevgi duymaya başlar. Reşat, Süheyla ile birlikte olamayacağını, aralarında sosyal statü bakımından denklik olmadığını düşündükçe üzülür. Kendine daha fazla eziyet çektirmek istemez ve dersleri bırakır. Yolda bir gün Süheyla ile karşılaşır. Süheyla, Kamuran ile nişanlandıklarını sonbaharda da düğünlerini yapacaklarını söyler. Reşat şaşırılmış vaziyette “Allah mesut etsin” (s.57) diyerek dua da bulunur. Süheyla'nın babası Hüseyin Bey iflas ettiğini açıklayınca Kamuran evlilikten vaz geçer. Reşat köşke giderek Hüseyin Bey'e ve Süheyla'ya destek olur. Hüseyin Bey'in duruma üzüldüğünü görünce dua eder: “İnşallah her şey yoluna girer” (s.68). Dua, unsuru eserde kısıtlı ve cansız kullanılır. Olayların seyrine tesir etmez.

Fahri Zeki Önal'ın *Ay Altında* romanı gençlerin aşkları için neler yapabileceğini gözler önüne serer. Ferit ile Nahit iki iyi arkadaştır. Ferit'i hem teyzesinin kızı Kumru hem de Kumru'nun kız arkadaşı Şermin sevmektedir. Şermin'inden ise Nahit hoşlanır. Şermin'in babası ölünce kimsesiz kalır ve dayısının oğlu Samim, Şermin'le evlenmek ister. Şermin, durumu bildirmek üzere Ferit'e mektup yazar. Ferit kayıtsız kalır. Şermin de Samim ile evlenmemek için Nahit'le evlenir. Şermin'in kaynanası Nahit ile Samim'in kendisi için tartıştıklarını söyleyince Şermin sinirlenir. Kaynanasına sert sözle karşı gelse de söyledikleri için pişmanlık duyar. Odasında otururken Nahit'in fotoğrafına bakarak rahatlar. Nahit'in adı “bir dua gibi” (s.43) Şermin'e ferahlık verir.

İhsan Koza'nın *Senede Bir Gün* romanında dua kavramı roman boyunca kullanılır. Eserde; Emin ile Nazlı'nın acı dolu aşk öyküleri ele alınır. Roman, Malatya'da bir bankada çalışan kişinin İstanbul'a yaptığı gezileri günlüğüne geçirmesiyle başlar. Bankacının, yazları gezintiye çıktığı Çamlıca tepesindeki yaşlı kadın ve erkek dikkatini çeker. Durumu oradaki kahveciye sorar. Kahveci bu yaşlı çiftin yılın belirli bir günü sürekli buraya geldiklerini söyleyerek “Allah taksiratımızı bağışlasın” (s.15) der. Bankacı, çiftin yarın gelip gelmeyeceklerini sorunca da “İnşallah” (s.15) cevabını alır. Yaşlı kadın (Nazlı) hayatlarını bankacıya olduğu gibi anlatmaya başlar. Yıllar önce Bulgaristan'ın Yanbolu kasabasında yaşayan bu aile Yüzbaşı Kiril'in zulmünden İstanbul'a kaçmak zorunda kalır. Nazlı güzel bir genç

kızıdır. Ağabeyinin arkadaşı Emin’le aşk yaşarlar. Yüzbaşı Kiril, Nazlı’ya ulaşmak için önce Nazlı’nın ağabeyi Tosun’u öldürür. Nazlı’nın babası Hilmi Efendi, Kiril’in Emin’e zarar vereceğinden “Allah korusun” (s.44) diyerek endişe eder.

Kiril, Nazlı’ya sahip olmak için her türlü zulmü yapar. Siyasi politikayı bahane ederek evleri basar, insanları yıldırır. Emin, Hilmi Efendi’yi dikkatli olmaları için uyarır. Hilmi Efendi, “Allah insanı kuru iftiradan saklasın” (s.44) şeklinde duada bulunur. Nazlı ile görüşen Emin veda konuşması yapar. Tosun’un başına gelenlerin aynısı Emin için de muhtemel olması Nazlı’yı endişelendirir. Nazlı, “Allah seni korusun Emin.” (s.47) diyerek Emin’den ayrılır. Emin, Salih Efendi ile anlaşarak aileyi Yanbolu’dan İstanbul’a taşımak ister. Bulgar askerleri sürekli devriyede oldukları için sağ salim göç etmeleri zordur. Civarı iyi bilen Salih Efendi’den yardım alırlar. Salih Efendi planı anlattıktan sonra “Sağ salim varınız inşallah.” (s.49) der. Aile hazırlıklara başlar ve kasabadan kaçış tarihi belirlenir. Emin, kaçak durumunda olduğu için gizli hareket eder. Arkadaşının mezarını ziyarete gider ve hürce uçuşan kuşları görünce “İnşallah yarın güneş doğarken” (s.56) sizler gibi özgür olacağız diye sevinir. Salih Efendi, aileye ihanet ederek planı Yüzbaşı Kiril’le paylaşır. Aile yola çıkar ancak Emin, Salih Efendi’nin hareketlerinden şüphelenir. Arabayı hangi tarafa süreceği konusunda “Allah’ım sen bana yardım et” (s.61) diyerek duada bulunur.

Yüzbaşı Kiril, Hilmi Efendi’nin ailesine yetişir ve ateş etmeye başlar. Emin, arabadan atlayarak Yüzbaşı Kiril’i ve askerlerini oyalamak için mevzilenir ve ateş eder. Hilmi Efendi ailesiyle birlikte sınıra ulaşır. Emin vurulduğu için Yanbolu’da kalır. Türk sınırına ulaşıncı her şeyi anlatırlar. Türk Çavuş, “İnşallah iyi haber alırız” (s.72) diyerek aileyi teskin eder. Herkes Emin’in o cendereden sağ kurtulamayacağını kabul eder. Hilmi Efendi, İstanbul’a yerleşince kızlarını evlendirmeyi düşünür. Nazlı’yı yanlarında çalışan Sabri’yle nikâhlamayı planlar. Sabri, ahlaklı bir çalışandır ve yıllardır Hilmi Efendi’nin ailesinin içindedir. Nazlı, Emin’i unutmadığı için babasının bu düşüncesini reddeder. Ayşe Hanım, kocası Hilmi Efendi’yle konuşarak kızına baskı yapmamasını ister ve “Allah kem gözden saklasın” (s.88) temennisinde bulunur. Nazlı tüm kısmetleri geri çevirir. Emin’i düşünmekten yataklara düşer. Doktor Fuat, Nazlı ile ilgilenmeye başlar. Nazlı’nın güzelliğinden ve sadakatinden etkilenir. Nazlı, Doktor Fuat’a sürekli Emin’den bahseder. Geceleri rüyasında Emin’i görmek için “Allah’a yalvar[dığını]” (s.155) anlatır.

Emin, yaralı olarak ele geçirilir ve Bulgar hapishanelerine gönderilir. Hapishanede sürekli eziyet gören mahkûmlar hayatlarından bıkkındırlar. Emin de bu mahkûmlarla çabuk kaynaşır ve dertleşir. Hapishaneyi bir heyet ziyarete gelir. Hapishane baştan aşağı temizlenir, mahkûmlara sıcak yemek verilir. Heyetten bir kadın mahkûmlara durumlarını sorunca “Allah razı olsun” (s.165) cevabını alır. Emin, beraberindeki hapishane arkadaşlarıyla kaçmayı başarır ve İstanbul’a doğru yola revan olur. Emin’in aklında Nazlı’yı bir daha görememe düşüncesi peyda olur. “İnşallah”

(s.205) Nazlı hayattadır diye içinden geçirir. Roman boyunca edilen dualar romanda günlük hayat akışı içinde kullanılır. Romanın seyrinde önemli değişikliğe yol açmaz.

Esat Mahmut Karakurd'un, *Sokaktan Gelen Kadın* romanında Semra ile Selim'in ilişkileri anlatılır. Semra, paraları için kendinden yaşlı erkeklerle düşüp kalkan ahlaki yönden zayıf bir kadındır. Semra bohem hayatını yaşarken zengin bir iş adamı olan Şinasi Bey'in oğlu Selim'i kendisine âşık etmek için teklif alır. Selim zannettiği başka bir erkeği kendine bağlar. Durumu da mektupla Şinasi Bey'in yardımcısına yazarak bildirir. Semra, yardımcısı Marika'yla ertesi gün verilen görevi başarmanın keyfiyle doğa gezintisine çıkar. Marika sarı kayalıklardan korktuğunu belirtir: "Allah esirgesin, sonra bir kazaya uğrarsak" (s.45).

Semra bu gezintide Selim ile karşılaşır ancak Selim olduğunu bilmez. Selim, iki hanımefendinin "Allah esirgesin" (s.47) bu kayalıklardan düşebileceğini söyleyerek Semra'nın yanına gelir. Semra, Selim'den çok hoşlanır. İkili aşk yaşamaya başlarlar. Selim, Semra'nın namuslu bir kadın olduğunu düşünür. Semra, Selim'e bir mektup yazarak tüm gerçekleri aşikâr kılar. Semra, Selim'i bir daha görmeyeceğini ve Selim için "Allah'a dua edeceğini" (s.125) yazar. Romanda dua kavramı güçlü kullanılmaz. Günlük hayat içerisinde yer aldığı şekliyle eserde kullanılır.

Sadi Günel'in *Onun Sesi* romanında adı verilmeyen başkışı elinde diplomalarla iş arayan bir sanatçıdır. Anadolu'nun muhtelif bölgelerinde çalışır. Özel okulda öğretmenlik yaptığı sıralarda öğrencilere marş besteler. Okul müdürü tarafından hoş karşılanmayan eylemi nedeniyle işten kovulur. Arkadaşının yanında bir pansiyonda misafir olarak kalan anlatıcı "duaya" (s.8) sığınmaya başlar. Kahraman keman alanında kendini yetiştirir ve özel dersler verir. Ders vermek için gittiği köşkte gençlik aşkı Münevver'i görür. Münevver hoppa bir annenin kızıdır. Anlatıcı üniversite çağlarında Münevver'le aşk yaşayarak nişanlanma kararı alır. Anlatıcının annesi bu ilişkiye sıcak bakmasa da sırf oğlunun saadeti için "dualarla karşıla[r]" (s.31). Kahraman okulda çalıştığı sıralarda Mübahat Hanım ile tanışır ve kısa süre sonra evlenir. Evlilikten Beka adında kızları olur. Mübahat Hanım mektup yazarak kızlarının hastalandığını acil para lazım olduğunu yazar. Parayı almak için anlatıcı, Münevver'e gider. Münevver'in üvey kızı, anlatıcıya dua eder: "İnşallah yakında kızınızın sağlık haberini alırsınız." (s.53).

Anlatıcı kişi hem Münevver'le hem de Celadet ile ilişkilerini geliştirir. Evin kahyası konumundadır. Münevver'in eşi Muhsin Bey, anlatıcının evden ayrılıp ailesinin yanına gitmek istediğini duyunca "Allah davanıza hayırlı sonuçlar versin." (s.110) demekle yetinir. Anlatıcı kişi eşi Mübahat'tan ayrı kaldığı günlerini defterine yazar. Öğrencisi Celadet bu defterdeki yazıları okumasını ister. Anlatıcı eşi ve çocuğuna kavuşması için sürekli dua ettiğini "kutlu duaların da geç kabul olacağına" (s.113) inandığını söyler. Yine hatıra defterine yazdığı anılarında çalıştığı bir müzik okulunda öğrenciler tarafından çok beğenildiğini, babaların takdir ettiğini, "annelerin dua" (s.216)

ettiğini yazar. Eserde edilen dualar olay gereği kullanılır. Romanın akışı içinde önem arz etmez.

Reşat Engin *Satılmış Bakire* eserinde şehvet düşkünü bir anne (Şeküre) ve kızının (Seniha) yaşamlarını anlatır. Seniha'nın babası ölünce aile İstanbul'a taşınır. Seniha'nın annesi, genç Cemal Bey'le takılmaya başlar. Cemal, aileyi sık sık ziyarete gelir. Şeküre, kızı Seniha'yı Cemal'le tanıştırır. Cemal, Seniha'nın güzelliğini görünce "Allah bağışlasın, Allah korusun" (s.20) der. Cemal içki içmesi için Seniha'ya ısrar eder. Seniha bu ortamda hastalanarak yataklara düşer. Uzun zaman sonra Seniha kendisine gelir. Şeküre, kızının iyi olmasını önce Tanrı'ya, sonra da Mehmet Bey'e borçluyuz der. Mehmet Bey yaşlı ve kadın düşkünü zengin biridir. Seniha'yı elde etmek ister. Şeküre, durumu anlayınca kızını Mehmet Bey'e karşı kullanır. Kızının güzelliğini öven Şeküre'ye "Allah bağışlasın" (s.62) şeklinde mukabele eder. Mehmet Bey, her geçen gün Seniha'ya yaklaşır ve onu taciz eder. Seniha bu saldırılara dayanamayarak fenalık geçirir. Kendisine gelince yanında yine Mehmet Bey'i bulur. Mehmet Bey, "Allah korusun" (s.68) hepimizi korkuttunuz diyerek üzüntülü görünmeye çalışır. Mehmet Bey, Seniha'yı kontrol etmesi için doktor getirir. Doktor, Seniha'nın üzülmemesi ve yorulmaması gerektiğini belirtir. "Yakında sizi sapsağlam kaldıracamız inşallah" (s.70) diyerek odadan çıkar. Mehmet Bey, Seniha ile evlenir. Aylar geçer ve Seniha hamile kalır. Çocuğun babası konusunda endişeler vardır. Mehmet Bey, Seniha'yla konuşurken uzun bir iş gezisine çıkacağını "inşallah" (s.99) geri geleceğini söyler.

Dua ögesi Reşat Engin'in *Çapkın Subay* romanında çoğu yerde geçmesine rağmen olayların seyrinde bir önem arz etmez. Kahramanlar günlük hayatın olağan akışı içerisinde dua ögesini kullanır. Romanda başkışı Onur, Yüzbaşı rütbesinde bir Türk subayıdır. Onur yakışıklılığı ile tüm dikkatleri üzerine çeker. Gazinoda, Onur hakkında türlü dedikodular yapılır. Yüzbaşı Onur'u sadece genç kızlar konuşmaz. Evli ve yaşını almış kadınlar da Onur'u "Allah devlete, millete bağışlasın" (s.7) sözleriyle beğenilerini ifade ederler. Genç kızlar Onur'un ne kadar yakışıklı olduğunu anlatınca Ayten merak edip Onur'u görmek ister. Kızlardan biri pazar günleri gazinonun kapalı olduğunu ama "inşallah" (s.15) şanslarına açıldığını söyler. Kızlar Onur'u görmenin heyecanına kapılırlar ve acele adımlarla gazinoya doğru revan olurlar. Huriye, meraktan ölmek üzeredir. Huriye'nin ahvalini gören Şaziye şaşırır: "Allah korusun, kara sevdaya mı uğramış nedir" (s.16).

Gazinoda oturan Onur, Ayten ve Suna'nın çocukluklarından tanıdıkları bir simadır. Kızlar yıllar sonra karşılaşınca Onur ile muhabbet etmek isterler. Tüm genç kızlar Yüzbaşı'nın dedikodusunu yapar. Ayten'in etrafındaki kızlar bu yakışıklı subayı nereden tanıdıklarını sorarlar. Ayten Onur Yüzbaşı'nın kim olduğunu ve neler yaptığını anlatmaya başlar. Askeriyede herkes Onur'u "Allah razı olsun" (s.40) diye anar. Onur, Hümeysra ile nişanlanır. Ayten haberi duyunca baygınlık geçirerek kafasını çarpar. Onur hastaneye gelerek Ayten hakkında bilgi alır. Ayten'in bu duruma düşmesinde kendini

suçlu hisseden Onur ölmeyi bile düşündüğünü söyler. Onur vicdan azabıyla Hümeysra ile olan nişanını bozmak için Hümeysra'nın evine gider. Hümeysra ve annesi yaşanan olaylar karşısında büyük bir tevekkül içinde sessiz kalmayı tercih ederler. Onur nişanı atacağını söyleyince Hümeysra tabancayla intihar eder. Üst komşular bağışmalara koşar gelir. Onur, Hümeysra'yı o halde görünce kendini kaybeder. Komşulardan biri tıbbiye talebesidir ve hemen müdahale etmek ister. Her şeyi yaptığını, “Allah geride kalanlara ve size ömürler versin” (s.106) diyerek Onur'u teselli eder. Hümeysra iyileşir ve tekrar Onur'la birlikte olur.

Vedat Tanca, *Belki Bir Gün* eserinde Lemi ile Füsün'un ilişkisini anlatır. Lemi deniz subayıdır. Lemi'nin yakın dostu Nihat trenle sıladan döner. Nihat'ı karşılamaya Lemi gider. Nihat eski günleri anlatırken Lemi ve Fahir'den bahseder. Üç arkadaş çocukluklarından beri beraberdirler. Fahir'in babası, “Allah rahmet eylesin” (s.11) bu üçlü arkadaşına “sacayak” adını takar. Lemi sandal bedestenine alışveriş yapmaya gittiği bir gün çocukla annesinin konuşmalarına şahit olur. Çocuk leyli meccani olduğu için annesi gurur duyar: “Allah bozmasın” (s.39). Yaşlı kadın müzayedede ailesinden yadigâr küpelerini satılığa çıkarır. Lemi duruma üzülmeye küpeleri satın alır ve gizli bir el ile küpeleri kadına ulaştırır. Kadın yapılan iyiliğin karşılığında aileden yadigâr şamdanlığı verir. Lemi şamdanlığı alarak kapıcılarına hediye eder. Kapıcı bu hediyeye “Allah ömürler versin” (s.44) şeklinde mukabele eder.

Lemi ailesine Füsün'dan hoşlandığını ve evlenmek istediğini belirtir. Füsün'un teyzesi Lamia, Füsün'un sözlü olduğunu söyler. Füsün, istemediği biriyle babasının zoruyla sözlüdür. Lemi duruma üzümle beraber çaresizdir. Füsün'la sahilde buluşarak durumu konuşmaya başlarlar. İkili de ilişkilerindeki çaresizliğin farkındadır. Füsün, geceleyin “Büyük Allah'ım! Bu iyi adamdan beni ayırma” (s.50) nidalarıyla dua ettiğini anlatır. Aynı bölüm Lemi'nin Füsün'dan ayrılıp dayısının yanına İzmir'e gittiği zamanda tekrarlanır. Lemi, Füsün'un ayrılığında geçmişini düşünerek anılarını tazeler. Füsün'un “Büyük Allah'ım! Bu iyi adamdan beni ayırma” (s.175) duası hayalinde canlanır. Lemi gemide olduğu bir gün askerin biri yanına gelir ve başka bir motorun yakıt istediğini söyler. Yüzbaşı Lemi duruma öfkelenir de “içindeki kadınlara dua etsinler” (s.66) diyerek kabul eder. Füsün'un pederi Ragıp Bey, sert mizaçlı, katı bir adamdır. Kızını da kendi istediği biriyle evlendirmek ister. Füsün, Lemi'yi çok sevdiği için evden kaçır. Füsün, yumuşak huylu, babasının sözünden çıkmayan bir kızıdır. Füsün'un bu derece uç bir eylem göstermesi Lemi tarafından “dua” (s.84) olarak adlandırılır.

Lemi'nin yakın dostu Nihat, Füsün'un yakın arkadaşı Filiz ile yolda karşılaşır. İkili konuşurken Filiz tüm gerçekleri anlatır. Füsün'un teyzesi ve avukat aracılığıyla kandırıldığını, genç âşıkların yok yere ayrıldıklarını söyler. Nihat'a bu genç âşıkların mutlaka bir araya getirilmesi gerektiğini, “Büyük Allah bizi birbirimizden ayırma dualarına” (s.203) yardımcı olmaları gerektiğini vurgular. Ragıp Bey'in kızını neden

Lemi'ye vermek istemediği romanın sonunda anlaşılır. Ragıp Bey, Füsün'u vermeyi düşündüğü Haydar Bey'in ablasına tutulur. Bundan dolayı da bu izdivacı onaylamak ister. Aylar sonra yanlış yaptığının farkına varır ve Lemi'ye durumu anlatır. "Allah düşmanıma çektirmesin" (s.211) sözüyle Lemi'ye düştüğü azabın etkisini açıklamak ister. Füsün'un ettiği dua romanın sonunda kabul olur ve genç âşıklar tekrar bir araya gelir. Füsün'un ettiği dua kabul olduğu için din dilinin bu bölümde etkili kullanıldığı görülür.

Tarihi roman olan Ilgaz Vahap Nevruzhan'ın *Süyüm Bike* eserinde dua geniş yer tutar. Kahramanlar sürekli birbirlerine iyi niyet temennisi olarak dua söyleminde bulunurlar. Savaşa giderken, kendi aralarında konuşurken, hastalıkta, alelade hayatın akışı içerisinde dua ifadesi taşıyan cümleler roman boyunca tekrar eder. Sevim Bike kahraman, bilgili, güzel bir kızdır. Çevresi tarafından çok sevilir. Geç kalktığı bir gün arkadaşları Sevim'i merak eder. Başına bir şey gelmesinden endişe ederler. Sevim'i uyanmış vaziyette görünce "Allah eksikliğinizi göstermesin" (s.8) sözüyle sevinirler. Yapılan şenlikte Sevim hep birinci gelir. At sürmede çok mahirdir. Sevim'in arkadaşları duruma çok sevinirler. Sevim atıyla kızların yanına gelir. Kızlar hep bir ağızdan "Allah kem gözlerden korusun" (s.10) temennisinde bulunurlar.

Sevim'in babası Yusuf Mirza vatansever biridir. İsmail Mirza'yı Ruslara yakın olduğu için sevmez. Sevim, İsmail Mirza'nın genç ve yakışıklı oğluna sevdalanır. Babasının İsmail Mirza ile arasının soğuk olmasına üzülür. Babası ile İsmail Mirza'nın aralarının düzelmesi için "Allah'a yalvarır" (s.18). Yusuf Mirza, kızının ahvalinden habersiz siyasetle uğraşmaya devam eder. Ajderhan'daki isyana gider. Saraydaki herkesin bakışı, görüşü farklıdır. Bazı bakışlarda dostluk ışığı, bazılarında ise düşmanlık vardır. Yusuf Mirza dostluk ışığının çoğalması için dua eder: "Ne olur ulu Tanrım, bu ışıktan hepimize ihsan et" (s.23).

Yusuf Mirza'ya bir elçi gelerek Kazan Hanı Can Ali Hanın, Sevim Bike'ye talip olduğunu söyler. Yusuf Mirza duruma çok şaşırır. Elçiye bu tekliften memnun olduğunu "İnşallah ülkelerimiz için de" (s.27) iyi olur diyerek temennisini dile getirir. Yusuf Mirza durumu kızı Sevim'e anlatır. Sevim, gönlünde başka birisinin olduğunu söylese de babası Sevim'i vatanın geleceği için bu evliliğin gerçekleşmesi gerektiğine ikna eder. Sonra da ellerini kaldırarak "bize yardım et, milletimizi ezilmekten, vatanımı çiğnenmekten koru" (s.33) şeklinde yaratıcıdan medet umar. Sevim de kendi hülyaları içinde aşkını içinde taşıdığı İsmail Mirza'nın oğlunu düşünür. Onu bir defa daha görmenin iştiağı ile yaşar. "Ne olur Allah'ım" (s.40) nidalarıyla sevdiğini görmek ister. Sevim, Uluğ Mehmet Han'ın hayatını okuduğu eserde Han, askerlerini kendisine bağlılığını görüp atından inerek secdeye kapanarak yaratıcıya yönelir. "Bir mucize yarat ki düşmandan kurtulalım" (s.53) şeklinde dua eder. Duası kabul olur ve küffar yenilir.

Kazak Hanı, Rus asimilesi bir Türk'tür. Devletin kararlarını Rus sarayının menfaatine göre verir. Durumu fark eden Sevim, engel olmaya çalışsa da bir türlü

muvaffak olamaz. Kazak Hanı, Sevim’e âşık olduğu için dediklerini yapacağını söyler ama pek başaramaz. Bulat Bik, Han’ı silahla vurarak öldürür. Ruslar şehre saldırı için hazırlık yaparlar ve büyük bir orduyla Kazan’a gelirler. Kırım Hanı Sefa Giray, Kazan’a yardıma gelir ve düşmanı püskürtür. Aylar sonra Sefa Giray’ın Sevim’i ziyarete geleceği haberi verilir. Sefa Giray, Sevim’e talip olur ve ikili evlenir. Çiftler mutluluk içindeyken Rusların büyük bir orduyla saldırıya geçeceği haberi gelir. Sefa Giray, Sevim’i öptükten sonra “sağ ve muzaffer dönmemiz için dua et” (s.96) diyerek ayrılır.

Sevim, Sefa Giray’a çocuk vermek için can atar. Bir gün kadınlar Sevim’in gebe olduğunu Sefa Giray’a müjdeler. Sefa Giray haberi duyunca sevincinden hediyeler dağıtır. Sevim’in gebeliği risklidir. Sefa Giray kadınlara Sevim’in doğum esnasında ölme riskini sorar. Kadınlar “Allah etmesin, aklınıza kötü şeyler getirmeyin” (s.107) diyerek Sefa Giray’ı teselli ederler. Sevim dünyaya erkek çocuğu getirir. Çocuk büyüyüp konuşmaya başlayınca Sevim Bike, oğluna şu duayı öğretir:

“Ulu Tanrım, büyük Tanrım, yaradan sensin, koruyan sensin. Sana sığınan eli boş göndermezsin. Ben de sana yalvarıyorum; yurdumu, ulusumu, annemi, babamı, koru, askerlerimize kuvvet ver. Bizi hiçbir zaman mağlup etme, yurdumu düşmana çiğnetme” (s.109).

Sefa Giray, sarayda mutluluklar içinde otururken haberci gelerek Çar IV. İvan’ın sınırını geçtiğini haber verir. Sefa Giray, orduyu toplayarak sefere çıkar. Savaşçı fedaileri yanına çağırır ve önemli bir görev verir. Başarılı olmaları için de “Allah yardımcınız olsun” (s.114) diye dua eder. Savaş kazanılır. Herkes Han’dan övgüyle ve duayla bahseder. Sevim Bike de kocasından gururla bahsederek mutluluğunu belirtir: “İnşallah, oğlumuz da büyüyünce Çar’lar yenecek” (s.115). Savaşı kazanırlar ancak bir müddet sonra Sefa Giray, atından düşerek ölür. Sefa Giray’ın ölümü üzerine Kazan şehri kaynamaya başlar. Rus Çarı Kazan’ı yıkıp yakacağına ve Sevim’i de esir alacağını belirtir. Rus elçisi gelerek Sevim Bike’nin teslim olması halinde Kazan şehrine dokunulmayacağını söyler. Sevim Bike de teklifi kabul edeceğini elçiye bildirir. Sevim Bike Kazan’dan ayrılırken şehrin ileri gelenlerine “Vatanın müdafaasına hazırlanın. Allah yardımcınız olsun” (s.135) diye teselli verir.

Fikret Arıt’ın *Güzel Yuana* romanında yasak aşkın meyvesi olan güzel Yuana’nın maceraları ele alınır. Yazar anlatıcının arkadaşı Pelayia bir kadının hikâyesini anlatacağını söyleyerek arkadaşını mezarlığa getirir. Mezarlığa gelince anlatıcının dikkatini bir kadın çeker. Üstü başı dağınık bir kadın, “Allah bana ömür versin de yanından ayrılmayayım” (s.6) sözleriyle dua eder. Yuana’nın babası Agâh Bey, yaşlı patronun kâtibidir. Patron ölmeden önce çok güvendiği bu adama mirasını ve kız kardeşini verir. Vasiyetini açıkladıktan sonra Agâh Bey ile kız kardeşi Mebruke’nin nikâhlarını kıydırır. Agâh Bey, patronuna “Allah göstermesin prens hazretleri” (s.9) dese de patron, ölümün nefesini hisseder.

Agâh Bey, Hristiyan bir kadınla (Melpi) ilişki yaşar. Yaşanan ilişkinin meyvesi Yuana olur. Yuana Müslüman bir baba ile Hristiyan bir ananın çocuğudur. Agâh Bey, Yuana'yı evlatlığı Abdurrahman ile nikâhlamak ister. Yuana, Aristo adlı bir genci sevdiği için bu izdivaca gönlü olmaz. Aristo tek çarenin kaçmak olduğunu aksi halde Hristiyan bir kızın Müslüman erkekle evlendiğinde kendilerini İsa'nın lanetleyeceğini söyler. Melpi, bu sözler karşısında ürperir: “Allah korusun” (s.27). Yuana babasına mektup yazarak Yunanistan'a kaçır. Yunanistan'da Stefanos ile tanışır. Genç çiftler nişanlanma kararı alırlar. Yuana'ya bu mutlu günlerinde babasının öldüğü haberi gelir. Kiveli, “Allah sabır versin” (s.79) diyerek Yuana'yı teselli eder.

Stefanos, düğünden bir hafta önce Patrikhane'deki muameleyi yaptırmak için Yuana'nın kimliğini ister. Köşeye sıkışan Yuana daha fazla yalan söylemeyi göze alamaz ve babasının Müslüman olduğunu itiraf ederek tüm gerçekleri anlatır. Stefanos, Yuana'ya inandığını ve birlikte kiliseye giderek onun Hristiyan olacağını belirtir. Yuana kutsal suyla vaftiz edilir ve düğün tarihi belirlenir. Nikâh günü başpapaz genç çift için “dua” (s.93) eder. Nikâh anında Yuana'nın annesi Melpi'nin dost hayatı yaşadığı ve bu ilişkiden Yuana'nın olduğu ortaya çıkar. Stefanos'un babası bu evliliği reddeder. Hayalleri yıkılan genç kız kabuğuna çekilir. Yanopulos'un, Yuana'nın zor günleri atlatmasında epey desteği olur. Yuana'yı hayatta tutmaya çalışır. Yuana bu dönemlerinde Nikola adlı gençle ilişki yaşar. Yanopulos, “Allah yardımcın olsun” (s.132) diyerek Yuana'nın yanından ayrılır. Yuana kansere yakalanır, ölüm döşğinde vasiyetlerini verir. Cenazesine kimsenin gelmemesini ister. Yuana, o günün sabahına hayatını kaybederek defnedilir. Stefanos her hafta sevgilisinin mezarına gelerek “dua ed[er]” (s.177) .

Tarihi deniz romanı olan Kadircan Kaflı'nın *Korsan Yuvası* eseri, olayların cereyan etmeye başladığı köyün tasvir edilişiyile başlar. Ovacık Köyü, farklı dinlere inanan insanlarla doludur. Kimse kimsenin inancına karışmaz. Köyde Müslümanlar ile Hristiyanlar özgürce ibadetlerini gerçekleştirirler. Köyün imamı Abdullah Efendi çoğu zaman papaz Dimitriyos Manyakis'le seviyeli dini münakaşalar yapar. Hidayete kimin ereceğinin meçhul olduğunu bazılarının “kilisede dua ettiği halde” (s.6) Müslüman olabileceğini söyler.

Köyü bir gün korsanlar basar. Petronas, köyde altın olduğunu ileri sürerek korsanları getirse de köyde altın olmadığı anlaşılır. Korsanların reisi Petronas'ın kendilerini kandırdığını anlayarak onu cezalandırır. Yanındaki Yahudi'ye benzeyen adama seslenerek köydeki insanların ne kadar düka edeceğini sorar. Adam fiyatı söyler ve köylülerin bu para karşılığında hayatta kalacağını bildirir. Korsanların istediği para gelince de korsanlar sözünde durarak köylülere dokunmadan giderler. Köylüler “Allah beterinden korusun!” (s.23) diyerek dua ederler. Bir süre sonra sipahi beyi vergileri toplamak için köye gelir. Köyün ileri gelenleri durumu anlatarak ricada bulunsa da

Tımar Beyi ikna olmaz ve bazılarına ceza verir. İmam, zulüm yapıldığını haykırınca Tımar Beyi “başındaki sarığa dua et!” (s.38) diyerek imamı sindirir.

Fatih Sultan Mehmet Akdeniz’de hâkimiyet sağlamak amacıyla çoğu yere fetihler düzenler, çıkarmalar yapar. Papa, durum üzerine Avrupa’nın her bir yanına elçiler göndererek haçlı ordusu toplamak ister. Papa’nın yardım istediği bölge liderlerinden biri Patmos Adası’nın korsan reisidir. Elçi, davete katılanların kutsanacağını, cennete gideceğini bildirerek korsanların reisini etkilemeye çalışır. Korsanların reisi elçiyi huzurundan kovar: “Benim ne nasihate ne de duaya ihtiyacım var” (s.126). Cin Ali bu fırsatı değerlendirerek korsanlardan intikam almayı düşünür. Reisten izin alarak Fatih Sultan Mehmet’i öldürmek için hazırlık yapmak ister. Reis, Cin Ali’ye izin verir. Cin Ali’nin amacı adadan ayrılıp Türk askerlerine malumat vermektir. Cin Ali padişaha ulaşarak durumu anlatır. Padişah Cin Ali’ye gerekli desteği verir. Harekete geçen Cin Ali “Allah yardımcımız olsun” (s.160) diyerek yanındaki Türk askerlerine moral verir.

Nihat Tangüner’in *Sarhoş Şehir* adlı eserinde Başrahip Pitus, Donna’nın cinayet işlediğini öğrenir ve Donna’yı kaçırmak ondan faydalanmak ister. Donna’ya katil olduğunu hatırlatır. Donna, yeryüzünde yaşamayı hak etmeyecek bir adamı öldürdüğünü, yaratıcının adeta bu iş için kendisini seçtiğini ve bunun kaderin cilvesi olduğunu söyler. Donna’yı bindirdiği teknenin kaptanı ile tanışır. Kaptan, “Deniz havası inşallah kendilerine çok yarayacaktır” (s.136) şeklinde temennide bulunur. Pitus, bu güzel iltifatlara, “Şahane bir tekne, Allah ve denizler onu size bağışlasın” (s.137) diyerek mukabele eder.

Genç bir adamın aşk maceralarını anlattığı günlüğünden yola çıkılarak yazılan Faik Ökte’nin *Bir Aşk Masalı* romanında Nail hukuk eğitimi görmüş ve başından birçok aşk macerası geçirmiş biridir. Nail, tuttuğu günlüğe başından geçen olayları yazar. Okuyucu bu günlük üzerinden Nail’in yaşadıklarına müşahit olur. Nail Fransa’da Nevin ile aşk yaşar. Nevin ahlaki olarak düşük bir kadındır. Birçok erkekle düşüp kalkar. Nail Nevin’in durumunu bildiği halde ondan vazgeçemez. Nail, yakışıklılığı ve sanatçı yönüyle tüm kadınların dikkatini çeker. Nail, Ketî ile ilişki yaşasa da eski aşkı depresir. Ketî’den ayrılacağı gün ikili hüznü bir konuşma gerçekleştirir. Ketî, “Seni Allah korusun sevgilim” (s.163) diyerek Nail için dua eder ve Nail’den ayrılır. Nail eğitimi tamamladıktan sonra yurda döner. Sirkeci’de bir adamın kadını dövdüğüne şahit olur ve müdahil olur. Kadını döven adam Nail’i görünce af dileyerek suçsuz olduğunu vurgulamak ister. Nail olayı kadının lehine çözer. Kadın Nail’e “dualar ederek” (s.174) oradan ayrılır.

Hüseyin Nihal Atsız’ın *Bozkurtların Ölümü* eserinde Göktürk Hükümdarlığının Çin esaretine nasıl girdiği ve esaretten Kür Şad’ın önderliğinde nasıl kurtulmaya çalıştığı anlatılır. Çinliler normal yollarla Türkleri alt edemeyince desiseye başvurur. Çinli kadınları Türk Beylerine vererek iç karışıklık çıkarırlar. Kül Er Tigin elçilerle

beraber Kara Kağan'ın huzuruna çıkarlar. Kül Er Tigin, Kara Kağan'a çeşitli hediyeler sunduktan sonra kendi Kağan'larının Kara Kağan'ın "çerilerinin keskin kılıçlı, katı yaylı, demir yürekli olmaları için Tanrı'ya" (s.64) dua ettiğini belirtir. Aynı temenniler Kara Kağan'a gelen bitikte de vardır. Kara Kağan bitiği açıp okumaya başlayınca dua sözlerini görür: "Senin sağ, esen olmanı Tanrı'dan dilerim" (s.66).

Yüzbaşı Böğü Alp, ulusunun akıbetini öğrenmek için Kam Kırac Ata'ya başvurur. Kırac Ata gerekli ritüelleri yaptıktan sonra kelenin en üstüne çıkarak "Tanrı'ya yakarır" (s.174). Tanrı bu yakarış karşısında geleceği Kam Kırac Ata'ya bildirir. Türkler Çin ile yaptıkları savaşı kaybedince binlerce Türk esir düşer. Esirlerin başında da Kür Şad vardır. Çinlilerin masum köylüleri, kadınları, çocukları katledeceğini düşünerek "Türk Tanrı'sına" (s.327) yalvarıp yakarmaya başlar. Türkler esaret altında yaşayamayacaklarını anlayınca Kür şad öncülüğünde isyan planı yaparlar. Amaçları Çin Sarayı'nı bozgun vermektir. Türklerin ileri gelenleri çadırda toplanıp isyan gününü kararlaştırırlar. O günün gecesinde Gök Börü ellerini kaldırarak Tanrı'ya dua eder:

"Türk Tanrısı! Türk Yersuları! Umay! Yarın için bana güç verin! Öcüm yağıda (düşmanda) kalmasın! Budun tutsak olmasın. Türk Tanrısı! Eşimi alıp on iki yıldır gönlümü kara kıldın. Gözlerimi alıp on yıldır dünyamı karanlığa saldın. Yüksünmedim. Yarın için bana ululuğunu saç. Savaş bitinceye kadar gözlerimi aç! Kana kana vuruşayım. Doya doya kırışayım. Can gövdeme yük oldu. Bir umudum sende kaldı. Sonsuz karanlığımı aydınlat! Sönmez ışığından bir damlasını yoluma fırlat! Ocağımı söndür de budunu yaşat! ... Türk Tanrısı! Can senin olsun, gözlerimi ver! Yıllarca neler çektim, kimse bilmedi. Gözlerim ışık aradı, ama bulamadı. Gözsüz at koşturdum, gönül tat almadı. Her şeyden vazgeçtim. Yalnız bir savaşıklık ışık ver. Türk Tanrısı! Göğün rengini, güneşin parlaklığını, gecelerin süsü olan yıldızları, yeşil ağaçları, hatta arkadaşlarımı, yakınlarımı, oğlumu bile gösterme. Yalnız ben dövüşüp ölünceye kadar yağıyı (düşmanı) göster. Sadağımdaki ok, kolumdaki güç, damarımdaki kan tükeninceye kadar yağıyı göster" (s.395).

Eserde kullanılan en önemli dua bölümü burasıdır. Gök Börü, tüm varlığıyla Tanrı'sına yönelir ve düşmandan öç almak için Tanrı'ya yalvarır. Yazarın dua kavramı üzerinden din dilini etkili kullanarak dini söylevde bulunduğu söylenebilir. Duayı işiten Yamtar ve Sungur da gözyaşlarını tutamazlar. Ertesi gün Türk çerileri, Çin askerlerine epey zayıat verdirerek şehit olurlar.

Halikarnas Balıkcısının *Aganta Burina Burinata* eserinde Murat Dayı'nın eşek tepmesi sonucunda ayağı kırılır. Kahveci Kör Halit, Murat Dayı'ya oyun oynayarak eşeğini elinden almak için Murat Dayı'yı hasta bakıcıya götürür. Köylüler Murat Dayı'nın eşinin yanına giderek öldü zannettikleri için "Vah vah, başın sağ olsun, ömrün

uzun olsun” (s.44) derler. Romanın başkişisi Mahmut, babası, amcaları gibi denizci olmak istese de babası Süleyman Efendi denizciliğin zor yanını bildiği için Mahmut’u denizden uzat tutmaya çalışır. Mahmut’u mahalle mektebine verir. Mahmut mektebi ve hocayı hiç sevmez. Sürekli denizin hayalini kurar ve deniz için dua eder. (s.53)

Mahmut, komşularının kızı Fatma ve Fatma’nın babası Ateşoğlu ile balığa çıkar. Ateşoğlu bu gençlere bakarak “İnşallah avımız bereketli olur” (s.58) dese de o gün fazla balık tutamazlar. Mahmut babasının sözlerini dinlemeyerek denizci olur ve denizlere yelken açar. Mahmut’un annesi oğluna mektup yazarak babasının öldüğünü haber verir. Mahmut mektubu üzüntüyle okur babasının hayaliyle konuşmaya başlar. Mahmut, babasının sözünü dinlemediği için pişman olduğunu belirtir. Babası da dua okuyor gibi “Allah yardımcın olsun” (s.95) diyerek kaybolur. Mahmut, köylüsü Ayşe ile evlenerek yuva kurar. Ortakçılarından mahsulü tahsil etmek için gittiğinde ortakçılarının biraz yalan biraz gerçek kötü durumuyla karşılaşır. Onlardan hiçbir şey almayacağını söyleyince ortakçı yaşlı kadın hayırdüada bulunur: “İnşallah oğlum paşa olur kılıç kuşanırsın. Tuttuğun altın olur.” (s.157). Köyde kıtlık baş gösterir ve imamın öncülüğünde yağmur duasına çıkılır. Yazar anlatıcı köy imamının iyi biri olmadığını bildiği için bu dualarında boşa gideceğini düşünür. (s.176)

İki küçük çocuğa sahip çıkan han sahibinin hayatlarının konu edildiği Halit Fahri Ozansoy’un *Yol Geçen Hanı* eserinde dua inancı gündelik hayattaki karşılıklarıyla kullanılır. Roman din ve inanç açısından zengin değildir. Hasan ile Mehmet anneleri ölmüş iki küçük kardeştir. Babalarının da jandarma peşindedir. İki kardeş çaresizce aç susuz yürürken bir eve misafir olurlar. Evdekiler çocuklara çorba verdikten sonra “Allah yardımcınız olsun” (s.11) diyerek çocukları salıverirler. Mehmet yağmur da korkar ve annesinin “Allah’a dua et, o seni korur” (s.11) sözün anımsar. Böylece Allah’a sığınarak dua eder.

Çocuklara Rıza Bey rastlar ve onları Yol Geçen Hanı’na götürür. Hanın sahibesi Emine Hanım ve kız kardeşi Hacer çok iyi insanlardır. Çocukları kabul ederek onlarla ilgilenirler. Rıza Bey ile Hacer de yıllar sonra evlenir. Başöğretmen, çifti “Allah ikinizi de mesut etsin çocuklarım” (s.66) sözüyle tebrik eder. Demir Pehlivan özünde iyi bir insandır ve han sahipleriyle tanıştıktan sonra handa yatıp kalkar. Hacer’in ne kadar iyi kalpli bir insan olduğuna şahit olunca “Hay Allah senden razı olsun, kızım” (s.127) diyerek iltifatta bulunur. Yıllar sonra hana çocukların babası (Selim) gelir ve hemen kendi çocuklarını tanır. Çocuklarına kavuştuğu için sevinçlidir. Emine Hanım ise çocuklardan ayrılacağı için müteessirdir. Emine hanım, çocuklardan ayrılmamak için Selim Bey’le evlenir. Demir Pehlivan bu iki çiftte de duada bulunur: “Allah gönlünüze göre verdi. Hep beraber mesut olun çocuklarınızla” (s.155). Eserde edilen dualar güçlü değildir. Olayın akışı içinde fon olarak kullanılır.

İntihar kavramının ele alındığı Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın *Ölüm Bir Kurtuluş Mudur?* eserinin başkişisi Doktor Nusret Hulki’dir. Doktor, intihar eğilimindeki

insanlara ulaşmak ister. Onların neden intihar ettiklerini, çözümünün olup olamayacağını araştırmak için çalışmalar yapar. Çatana Arif doktorun ilk hastasıdır. Arif, intihar etmek istediğini, eşiyle anlaşılamadığını, “eridim eridim, kilise mumuna döndüm. Allah Cumhuriyet’e zeval vermesin, fakülteye gittim, muayene oldum” (s.19) diye anlatır. Doktora ikinci vaka olarak Ahmet Sami Bey gelir. Varlıklı olan Ahmet Sami’nin kızı Vasfiye, Nüzhet adında fakir bir adamla aşk yaşar. Ahmet Sami kızını bu adamla evlendirmek istemediği için ilişkiye karşı çıkar. Kızının intihar etmesinden de endişe duyarak doktordan yardım ister. Doktor bu tarz gençlerin her geçen gün intihar ettiğini belirtince Ahmet Sami korkar: “Allah sabırlar versin, çok zor şey” (s.53).

Doktorun diğer hastalarından biri asilzade Adil Cevri Bey’dir. Kokain içen yaşlı adam tükenmiş bir halde intihara başvurur. Evlatlığı olarak yanında büyüyen kızı da âşık olduğu için ölümü kurtuluş olarak görür. Adil Cevri Bey’in oğlu da bu evlatlık kıza (Gülfem) âşıktır. Gülfem ise konakta besleme olarak büyüyen kimsesiz Veysi ile aşk yaşamaktadır. Fahir durumu öğrenince Veysi ile atışır. Evin hanımı Zahide, “Kıçlar baş oldu, başlar kış oldu... Allah sonumuzu iyi eyleye...” (s.97) sözleriyle Veysi’ye kızgınlığını ifade eder. Veysi ile Gülfem evden kaçmaya karar verirler. Bu dünyada mutlu olamayacaklarını düşünerek intihar etmeyi düşünürler. Ev ahalisi gençlerin öleceğinden endişe duyarak peşlerine düşer. Tanıdıklara sorarlar. “İnşallah iyi haber alırsız” (s.110) umuduyla her kapıya sorarlar. Veysi ile Gülfem intihar eder.

Halide Edip Adıvar’ın *Sonsuz Panayır* eseri farklı sınıflara ait insanların ilişkilerini ve kültürlerini irdeler. Ayşe Balkar ailesiyle yaşayan genç ama fakir bir kızdır. İmrendiği zengin insanların hayatına sahip olmak, onlarla aynı ortamlarda boy göstermek ister. Bolluk ailesinin sayesinde zenginler zümresinin ortamlarına girip çıkar. Gittiği ortamlarda yazacağı hikâyeye malzeme olması için gözlemler yapar. Gazinolarda, salonlarda zevk ve paraya düşkün kadınlar dikkatini çeker. “Allah şerlerinden esirgesin” (s.111) diye dua eder. Samet Şaşırtmaç bu tür kadınlara para yedirmekten hoşlanan zengin bir adamdır. Karısı Emine, hiçbir şeye karışmayan, sessiz, kendi halinde annesiz babasız büyüyen zavallı biridir. Küçük yaşta yetim ve öksüz kalınca evlatlık olarak mutasarrıfa verilir. Mutasarrıf, evlatlığı Emine’nin mutlu olması için her zaman “hayır dua” (s.207) eder. Emine’nin yolu Samet Şaşırtmaç’la kesişir. Ayşe Balkar, Safi-Türk’ün şirketinde sekreter ve kızlarına ders veren hoca olarak işe başlar. Kendisine bodrum kat bir daire tahsis edilir. Ayşe ailesiyle bu bodrum kata taşınır. Bolluk ailesinin hanımı Behire Bolluk aileye taşınma esnasında yardımcı olur. Ayşe’nin annesi Behire’ye minnettarlığını vurgular: “İnşallah, inşallah Ayşe’nin gelin olduğu vakit de yuvasını sizin kutsal eliniz süsler” (s.229).

Kıskançlık üzerine kurulu olan Nahid Sırrı Örik’in *Kıskanmak* romanı temelde iki kardeşin üzerine kurulur. Seniha ve Halit birbirini pek sevmeyen iki kardeşdir. Seniha ömrü boyunca ağabeyi Halit’in gölgesinde kalır. Aile her zaman Halit’i önceleyip Seniha’yı öteler. Avrupa’da eğitim alan Halit’e her ay düzenli para gönderilir.

Cemal Paşa'nın maaşı yetmeyince Seniha'ya ait çeyizlik eşyalar satılmaya başlanır. “Aman çocuk yabancı memleketlerde sıkılmasın. İnşallah Avrupa'dan dönüp yüksek maaşlara geçince bir tanecik kardeşine o daha alalarını alır” (s.64) sözleriyle Seniha avutulmaya çalışılır. Halit Avrupa'dan dönerek Mükerrerem ile evlenir. Mükerrerem eşinden ilgi göremeyince yasak aşklar yaşamaya başlar. İçinde bulunduğu durum onu çıkmaza sürükler ve buhranlı günler geçirir. Seniha, yengesi Mükerrerem'e neden ağladığını, sıkıldığını sorunca Mükerrerem yalan söyleyerek annesinin rüyasında ölmüş olduğunu belirtir. Seniha da “Annen inşallah daha çok yaşayacak” (s.123) sözleriyle teselliye başlar.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Dirilen İskelet* eseri batıl inanç ve inanışlarla örülüdür. Tayfur ve Ferhat sürekli mezarlığa giden iki arkadaştır. Mezarlıkta olağanüstü varlıkların gezip dolaştıklarını fark ederler. Nihat, Feyzi, Sadi adında üç arkadaş da olanların doğru olup olmadığını merak edip mezarlığa giderler. Aynı varlıkları üç arkadaş da görür. Bir gün Nihat Bey'in kapısı çalar. Gelen kişi mahalle caminin müezzini olduğunu söyler. Nihat Bey ziyaretin nedenini sorunca müezzin, camiye ibadet için sadece iki kişinin gittiğini, bu nedenle de caminin depo yapılacağı söylentisinin olduğundan yakınıdır. Böyle bir şey olmaması için “dua ettim” (s.19) diyerek anlatır.

Sadi Bey, Feyzi ve Nihat mezarlıkta neler olduğunu öğrenmek için gece yarısı mezarlığa giderler. Mezarlıkta olağanüstü varlıkları görüp korkarak kaçarlar. Kaçış esnasında ateş ederler. Feyzi, Sadi'ye o varlıklara ateş bile işlemediğini, Sadi'nin “dua bilmediğini” (s.52) hatırlatır. Ferhat'la Tayfur mezarlıktaki olayı araştırmaya başlar. Mezarın içinde evi bulunan yaşlı bir kadından malumat toplarken, kadın sürekli konunun dışına çıkar. Kendi hayatını anlatır. Tayfur, “bir gün geliriz de inşallah iki fincan kahvenizi içerek bu eski dertleriniz üzerine uzun uzadıya konuşuruz” (s.109) diyerek kadını konuya çekmeye çalışır. Mezarlıktaki olayları düzenleyen kişinin Banu adında bir kadının olduğu anlaşılır. Banu, keçilerin kafalarına bez sararak onları ruh gibi mezarlıkta gezintiye çıkarır. Olayların içyüzünü öğrenen Tayfur, Banu'ya âşık olur. Tayfur'un eski sevgilisi Nasıra bu durumdan hoşnut olmaz. Nikâh kıyılma vaadi ile kendisini Tayfur'a teslim ettiği için pişmanlık duyar ve Tayfur'un kendisine olan iştiağı kaybettiğini düşünerek üzülür. Tayfur'dan konakta kalabilmesi için söz ister. Tayfur, Nasıra'ya istediği kadar kalabileceğini söyleyerek söz verir. Nasıra da Tayfur'a dua eder: “Tanrı sana akıl, sevdiğin kıza merhamet, bana da sabır versin” (s.161).

Sitare adlı genç ve toy bir kızın imkânsız denebilecek aşkını konu alan Kerime Nadir'in *Solan Ümit* romanı popüler aşk romanlarından. Sitare liseye giden bir talebedir. Psikoloji profesörü olan Ferruh Bey'e hayranlık aşk karışımı bir duygu besler. Ferruh Bey'in köşküne giderek tanışır. Ferruh Bey ile duygusal olarak yakınlaşırlar. Sitare sık sık köşke Ferruh Bey'i ziyaret eder. Aralarındaki ilişki epey ilerler. Ferruh Bey, ilişkilerinin imkânsız olduğunu söyleyerek Sitare'ye başkasıyla yuva kurmasını

telkin eder. Sitare'ye ağabeyinin arkadaşı Turgut talip olur. Sitare bunu duyunca "Turgut'la evlenmek mi? Allah esirgesin!" (s.29) sözüyle gönülsüz olduğunu belirtir. Aşkının imkânsız olduğunu anlayan Sitare, Turgut'la evlenerek İzmir'e yerleşir. İzmir'de sürekli Ferruh Bey'i düşler. Ferruh Bey'in hasretinden hastalanır. Günlerce yatağa düşer. İstanbul'a Ferruh Bey'i görmeye gelir. Ferruh Bey, Sitare'ye her şeyin düzeleceğini anlatır: "İnşallah öyle iyi günler doğacak" (s.44). Sitare eşi Turgut'un yanına dönse de bir türlü mutlu olamaz. Hiçbir şey Ferruh Bey'i unutturamaz. Dönmemek üzere İstanbul'a tekrar döner. Ferruh Bey'in kapısını çalar. Ferruh Bey'in Mısır'a gittiğini öğrenince dışarı çıkar. "Tanrım! Yardımcım ol!" (s.71) diyerek dua eder.

Kerime Nadir'in *Balay* romanı sonu faciayla biten aşk ve entrikanın iç içe geçtiği bir eserdir. Tevhit kırklı yaşlarda yakışıklı bir beydir. Eşi ölmeden önce arkasında bir mektup bırakır. "Okuduğun zaman inşallah ben hayatta olmam" (s.42) sözüyle başlayan mektup Armağan'ın üvey evlat olduğu hakikatini açıklar.

Erken yaşta anne ve babasını kaybeden Gediz'in hayata tutunma çabasının ele alındığı bir romandır Mükerrerem Kamil Su'yun *İnandığım Allah* eseri. Ailesini kaybeden Gediz, ablası ve eniştesiyle birlikte yaşar. Edebiyat öğretmeni olur. Kader cilvesini göstererek ablası ve eniştesini de çok erken Gediz'in hayatından alır. Gediz Anadolu'da öğretmenlik yapmaya başlar ve Avukat Ekrem Sel ile tanışır. Ekrem Sel, akıllı ve başarılı bir avukattır. Gediz, Ekrem Sel'den etkilenir. İkili birlikte olmaya başlarlar ve kısa sürede evlenirler. Evlilik günü Gediz dua eder:

"Allah'ım, Allah'ım bizi koru, bizi terk etme. O benim her şeyimdir.

Dünyada ondan başka kimsem yok benim. Onu benden alma. Bizi birbirimizden ayırma Allah'ım. Ölünceye kadar onun karısı olarak yaşamama, bir yastıkta kocamamıza izin ver" (s.72).

Hayat Gediz'in yüzüne gülmeye başlamıştır ancak kötü günler kapıdadır. Gediz ve Ekrem'in çocukları olmaz. Birkaç doktora tedavi için başvurulur. Bu tedaviler sonucunda Gediz'in anne olamayacağı ortaya çıkar. Gediz bunun üzüntüsüyle yıkılır. Ekrem, eşine sahip çıkıp destek olsa da Gediz anne olamama duygusunu üzerinden atamaz ve boşanmak ister. Gediz boşandıktan sonra İstanbul'a yerleşir. Kendini yazmaya adar. Ekrem bu arada evlenir ve bu evlilikten çocukları olur. Yıllar sonra Ekrem, Gediz'i bulur. Ekrem çocuklarının öldüğünü, kendisinin de kanser olduğunu söyler. Gediz, Ekrem'i tedavi ettirmek istese de Ekrem için vakit çok geçtir. Gediz, "Her zaman Allah'a yalvardım. Senin hissene düşen acıyı da ben çekeyim diye" (s.162) dua ettiğini vurgular. Hastalığı iyice ilerleyen Ekrem, Gediz'i arkada bırakarak ölür. Çaresizlik içinde kıvranan Gediz, yaratıcıya el açarak her acıya katlanmasını sağladığı için duada bulunur. (s.166)

Kuşlu Adam olarak anılan başkişinin hayat öyküsü, Turan Aziz Beler'in *Tüylendi Ailesi* eserinde ele alınır. Başkişi hapishane arkadaşlarına hayatını anlatmaya

başlar. Hapishaneye nasıl düştüğünden, aşklarından bahseder. Rizeli olan başkahraman büyük annesini “Allah rahmet eylesin” (s.12) diyerek anar. Bu dua sözü çeşitli akrabalar için tekrarlanır. (s.13, 33, 36) Başkişi, yanında çalıştığı Mehmet Efendi’nin kızı Elif’i kaçırmaya köy köy kaçak hayatı yaşar. Kız da başkişi de kaçak hayatından bıkarlar. İzlerinin belli olmaması için tren raylarından giderler. Bu nedenle de başkişi, tren raylarını döşeyenlere dualar eder. (s.64) Kaçak hayatından yorulan çiftler aileyle barışmaya karar verir. Mehmet Efendi ile usulüyle konuşulur ve nikâh kıyılır. “Hoca nikâh duasını okumaya başlar” (s.74).

Kahraman anlatıcı yıllar önce ayrılmak zorunda kaldığı Fadime’yi düşünür. Fadime ile nişanlanacağı vakit elim bir kaza geçirir. Kazadan dolayı da kızın ailesi nişanı yapmaz. Yıllar sonra Fadime için yollara düşer. Memlekete gidip Fadime’yi kaçırmaya çalışır. Yolculukta çatışma çıkar ve Fadime vurularak ölür. Başkişi, mahkemede Fadime’yi vurmaya suçlanınca başkişi kendisini savunur: “Ben vurmuşsam Allah beni ıslah etsin” (s.152). Mahkeme sonunda başkişi suçlu bulunarak hapse mahkûm edilir. Başkişi içerde Fadime için mevlit okutacağını ancak parası olmadığı için başka birisiyle ortak okutmasının doğru olup olmayacağını sorar. Hapishane arkadaşı da “Candan duaları Tanrı elbette kabul eder” (s.160) diyerek başkişiye destek verir. Mevlit ortak okutulur. Dua ögesinin etkili kullanıldığını söylemek güçtür.

Suat Derviş’in *Fosforlu Cevriye* romanı hayat kadını olan Cevriye’nin bir idam mahkûmuna olan aşkını ve bu aşk bağlamında geçmişini düşünmesini ele alır. Cevriye alımlı, güzel bir hayat kadınıdır. Anne babasını küçük yaşta kaybettiği için ailesi hakkında bilgi sahibi değildir. Günöbirlik ilişkilerle hayatını sürdürür. İdam mahkûmu bir adamla tanışır ve adama âşık olur. Cevriye, adama geçmişini anlatır. Küçükken eroin içtiğini “Allah ona kimseyi alıştırmasın” (s.141) sözleriyle ifade eder. Adam inançsız biridir. Cevriye ile inanç hakkında şüphelerini paylaşır. Cevriye’nin arkadaşı için mevlit okutmasının gereksiz olduğunu söyler. Cevriye de Allah’ı kastederek yanıt verir: “Elbet onun okuduğu duaların benim hesabıma okunduğunu bilir” (s.152).

Cevriye işlemediği bir suç yüzünden tevkif edilir ve hapse girer. Hapiste her türlü suçtan yatan kadın vardır. Bunlardan biri Arap Fazile’dir. Hapishanedeki kadınlara “dualar” (s.210) öğreterek para kazanır. Hapisten çıkan Cevriye İstanbul’a sevdiği adamı bulmaya gelir ancak adam başka bir suçtan hapidedir. Adamın yaşadığı evde Kerim adında başka birisi vardır. Kerim olanları anlatır. Adamın kurtulması için evdeki bazı delillerin ve eşyaların yok edilmesi gerektiğini söyler. Cevriye bu işe gönüllü olur ve belgeleri torbaya doldurarak sokağa çıkar. Geç vakit olduğu için mahalle bekçisi Cevriye’yi fark eder. Cevriye “inşallah beni tanımaz.” (s.265) diye dua etse de bekçiden kaçmaya başlar.

Halide Nusret Zorlutuna’nın *Beyaz Selvi* eseri, Nadide Adlı başkişinin aşk-ihanet-annelik üçgeninde sıkışmış hayatını ele alır. Nadide mutlu bir evlilik yaşarken Dünder adında eski tanıdığına rastlaması hayatını alt üst eder. Nadide’ye âşık olan

Dündar, ona sahip olmak için delicesine mücadele verir. Dündar ile Nadide bir gezide karşılaşır. İkili eski günlerden konuşmaya başlar. O sırada Nadide'nin çocukları İpek ve Demir annelerinin yanına gelir. Nadide anaç bir kadındır. Havanın soğuk olduğunu söyleyerek Demir'i üstüne bir şeyler giymesi için uyarır. Geçen yıl zatürreye yakalandığını "Allah bir daha göstermesin" (s.16) diyerek hatırlatır. İkili bu karşılaşmanın ardından yakınlaşmaya başlar. Dündar sürekli Nadide'ye aşk mektupları yazar. Evine ve eşine bağlı olan Nadide, Dündar'ın aşkına kayıtsız kalır. Nadide'nin eşi Hamit, Gülten adında genç bir kadınla Nadide'yi aldatmaya başlar. Durumu öğrenen Nadide, Dündar'ın aşkına cevap verir. Her şeyi bırakıp gidecekken çocukları aklına gelir. Oğlu Demir'in hastalandığını, ölüm döşeginde olduğunu rüyasında görür. Uyandığında oğlunun adını sayıklayarak hüngür hüngür ağlar. Nadide'nin büyük oğlu Demir, annesinin yanına gelerek "Allah korusun" (s.97) sözleriyle Nadide'yi teskin eder. Bir müddet sonra Çelik gerçekten de hastalanır ve ateşi yükselir. Nadide rüyasının da etkisiyle ne yapacağını bilemeden dua etmeye başlar:

"40, aman Allah'ım! 40! Allah'ım! Güzel Allah'ım! Büyük Allah'ım! Gittikçe yükseliyor... Acı bana! Acı bana! Merhametli Tanrım, acı bana! Bağışla çocuğumu! Çocuklarım ölmesinler, başka bir şey istemiyorum senden, ulu Tanrım! Çocuklarım yaşasınlar, işte bu kadar! Ben sana isyan ettim ama sen erhamürrahimsin. Affet beni, affet güzel Allah'ım... Affet beni! Evlatlarımı bana bağışla" (s.99).

Nadide, yaratıcıya yalvararak evladının ölmemesini ister. Demir kısa süre sonra iyileşir ancak bu heyecan Nadide'nin kalbinde hasar bırakır. Nadide bir müddet sonra kalbine yenik düşerek ölür. Romanda dua bölümünün en etkili kullanıldığı bölüm burasıdır. Yazar, din dilinden faydalanarak okuyucuda merhamet duygusunu oluşturmak ve kadın kahramanına okuyucunun acımasını sağlamak ister. Yine Nadide'nin ettiği dua ile oğlu Demir'in hayata bağlanması olumlu din algısını gösterir.

3.1.3.10.2. Beddua

Dinlerin çoğu sevgi diliyle konuşur. Öğretilerinde barış ve huzur vardır. Kişi kendisi için istediği iyiliği başkası için de istemelidir (Yaran, 2010, 285). Kur'an-ı Kerim'de bu hususa dikkat çekilir. İnsanoğlu hem iyiliğe hem de kötülüğe yatkındır. Kendisini kötülüklerden arıyanlar mutlu olacaktır (Yaran, 2012, 14). Tüm bunlar belirtilmişken bazı anlarda insan kötü olmayı seçer, kötülük yapar. Zulme uğrayan kişi gücü yetmediği için sesli veya sessiz yaratıcıya yönelerek zulmeden için kötü dilekte bulunur. Dua kavramının zıttı olan beddua, bünyesinde muhatabı olan kişi için iyi dilekler barındırmaz. İncelenen eserlerde kahramanlar gücü yetmediği kişilere veya durumlara kötü sözlerde bulunur. İncelediğimiz yirmi romanda beddua unsuru kullanılmıştır.

Aka Gündüz'ün *Sansaros* eserinde yetimhanede kalan Sansaros zor günler geçirir. Yetimhane müdürü tarafından sürekli dövülür. Bu dayakların birine öğretmenler şahit olurlar ve müdürü şikâyet ederler. Hatta öğretmenlerden biri o kadar sinirlenir ki müdüre bedduada bulunur: “Cephede can verenlerin çocuklarının canını almak isteyenlerin Allah canlarını alsın” (s.84). Sansaros'un babası da cephede savaşmış birisidir. Onun emanetine yeteri kadar sahip çıkılmamaktadır.

Naşide Duru'nun *Çiçeklenen Dallar* eserinde Nevin namusuyla para kazanmaya çalışan genç ve güzel bir kızdır. Girdiği her iş yerinde bu güzelliği başına bela olur ve sıkıntılar yaşar. Çoğu erkek Nevin'in güzelliğinden ve gençliğinden faydalanmak ister. Nevin de tüm bu girişimleri boşa çıkarınca erkeklerin gazabına uğrayarak çeşitli desiselerle işten çıkartılır. Durumu öğrenen muhasebe müdürü Sedat Bey sebep olanlara kızar: “Allah belanızı versin” (s.113). Sedat Bey tepki gösterse de elinden bir şey gelmez ve suskunluğa bürünür.

Muazzez Tahsin Berkand'ın *Nişan Yüzüğü* romanında kimsesiz kalan Nevin'e uzaktan akrabası Faika Hanım sahip çıkar. Vakti gelince de Nevin'i zengin ama kötü mizaca sahip Galip Bey'le evlendirmek ister. Nevin, adamdan hoşlanmaz ve durumu arkadaşı Macit'e anlatır. Macit, adamı tanıdığını ve adamın kötü biri olduğunu söyler. Nevin'i inandırmak için amcasının, Galip Bey için “Anasına, kız kardeşine acımasam bu herifi hapishanelerde çürütürüm ama haydi belasını benden değil Allah'tan bulsun” (s.118). şeklinde beddua ettiğine dikkat çeker. Nevin bu sözlere kanaat getirir ve Galip Bey'in kötü biri olduğuna karar verir. Macit'in amcasının ettiği bedduaya inanan Nevin, Galip Bey'le evlenmez ve romanın sonunda Macit'le evlenir.

Beddua kavramının romandaki olay örgüsüne müdahil olduğu ve olayların seyrini değiştirdiği görülür. Faika Hanım Nevin'in evlenmeme kararına sert çıkar. Nevin'i Galip Bey'le evlendireceğini kesin bir dille belirtir. Nevin, Faika Hanım'ın bu ısrarı üzerine bedduada bulunur: “Allah o dakikada ettiğim duaları kabul etmiş olsa yengemin bağında taş taş üstünde kalmazdı ve içindekilerle birlikte havaya uçardı, ya bir yangın yahut bir yıldırım orasını yakar, kül ederdi” (s.126). Bu olaydan kısa bir süre sonra Faika Hanım hastalanarak felç geçirir. Romanın bu bölümünde de din dilinin etkili kullanıldığı görülür.

Muazzez Tahsin Berkand'ın *Lâle* romanında yine bedduaya yer verilir. Lale tiyatrocusu olmak için evini ve nişanlısını terk eder. Tiyatrodan arkadaşı olan Hamit'le bir süre sonra evlense de evlilikten istediğini bulamaz. Hamit eşine kötü davranır ve eşi Lale'yi başka bir kadınla aldatır. Lale tüm bunları öğrenince fenalık geçirerek hastalanır, günlerce hastanede yatar. Kendisine gelince de Hamit'ten boşanarak babasının evine yerleşir. Lale'nin dadısı, Lale'nin ne kadar yıpranıp zayıf düştüğünü görünce, “Hayinler, evladımı ne hale sokmuşlar. Allah'tan bulsunlar inşallah!” (s.139) şeklinde beddua eder.

Muazzez Tahsin Berkand'ın *Mağrur Kadın* romanında da beddua ögesine yazar tarafından değinilir. Meral kimsesiz bir kızdır. Münevver Hanım bu kıza sahip çıkar ve Ferdane Hanım'ın çiftliğine getirir. Ferdane Hanım'ın büyük çocuğu Kenan ile Meral arasında duygusal bağ oluşur. Bir gezinti sırasında Münevver Hanım'ın ağabeyi Seyfettin Amca'ya rastlarlar. Adam, küçük bir çocukla karşıdan gelir. Kenan, küçük çocuğun sarhoş babanın oğlu olduğunu öğrenince çocukla ilgilenmeyerek, "Bırakın Allah aşkına. Gebersin yavrucaklar!" (s.74) şeklinde beddua eder. Bunun üzerine Meral, Kenan'a yanlış düşündüğünü söyleyerek kızar. Yine Kenan'ın yardımcısı olarak çiftlikte çalışan Ferhat, Meral'e göz diker. Ferhat, Meral'in annesi Melek'e de göz diker ancak başaramaz. Annesini elde edemeyince kızını elde ederek intikam almayı düşünür. Meral'i kaçıracağı sırada Kenan ile Ferdi engel olurlar. Kenan, Ferhat'ı ölümcül bir yarayla yaralar. İntikamını alma fırsatını vermediği için Kenan'a "Allah'tan bul!" (s.154) diye beddua eder. Ferhat'ın bu bedduası gerçekleşmez. Kenan, Meral'le evlenerek mutluluğa adım atar.

Reşat Nuri Güntekin'in *Miskinler Tekkesi* romanında bir dilencinin gözünden hayatın zorluğu ve insanların ilişkileri anlatılır. Soylu bir aileden gelen yazar anlatıcı çocukluğunu refah ve huzur içinde geçirir. İkinci Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle ailenin büyükleri de sürgüne gönderilir. Sürgünle kimsesiz kalan yazar anlatıcı çeşitli işlerde çalışsa da başarılı olamaz ve dilencilik etmeye başlar. Dilencilik yaptığı mahallede Şeyh Abdu adında bir adamın zavallı bir kadını dövdüğüne şahit olur. Zavallı kadın feryat figan ederek çevreden yardım isterken imdadına kahraman anlatıcı yetişir ve kadını adamın elinden kurtarır. Adam kadına "kuvvetli beddua" (s.59) eder ve kadını bırakır. Mesule Bacı adındaki kimsesiz kadını başkışı evine yardımcı olarak alır.

Bayram gezintisinde küçük bir çocuğa (İsmail) denk gelirler ve onu da evlatlık olarak eve alırlar. Mesule Bacı, ilgiye muhtaç çocuğu çok şımartır, bir dediğini iki etmez. Çocuk, yazar anlatıcının da sözünü dinlemez. Yazar anlatıcı duruma "Hay, Allah belasını versin!" (s.79) diyerek içerler. Kahraman anlatıcının yakın arkadaşı Sakallı Talat, iş yerinden şikâyetçidir. Amiri, Talat'ın odasına bir zil bağlatır ve zili çaldığı zaman hemen yanına gelmesini ister. Talat bu olaya çok üzülür ve amirine beddua eder: "Allah belanı versin deyyus" (s.106). Eserde edilen beddualar olayın akışı içinde gerçekleşir ve etkili olarak kullanılmaz.

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* romanında Turhan Tuna yurt dışında mimarlık eğitimini tamamlayıp ülkesine dönen milliyetçi bir gençtir. Turhan, Canzi adında güzel bir kadına âşık olur. Canzi de Turhan'ı sever ancak Turhan'ın kıskançlığı canına tak eder ve Turhan'a okuması için hikâyeler yazar. Canzi'nin Turhan için yazdığı Sarı Sipahiler hikâyesinde Mustafa Durakça ile Mariska'nın aşkı anlatılır. Mustafa Durakça, gayrimüslim olan Mariska ile evlenmek ister. Stefan bu evliliğe karşı çıksa da engelleyemez. Stefan gizliden Sarı Sipahiler'e baskın vermeyi planlar ve Beganoğlu'yla anlaşır. Beganoğlu, Stefan'a ihanet edip, onu yalnız bırakır. Stefan, Mustafa Durakça'ya

savaş meydanında mağlup olur. Duruma çok üzülür ve Beganoğluna “Allahtan bul” (s.81) diye beddua eder.

İkinci öykü olan Yedi Peçeli’de ise Sinan ile Zühre’nin acı dolu aşk hikâyeleri anlatılır. Zühre, küçük yaşlarda dadı elinde büyür. Elinde topla oynarken testiği kırar. Bunun üzerine dadı Advie Molla, küçük yavrucağa, “Yedi Peçeli’nin hışmına uğra” (s.120) diye beddua eder. Advie Molla’nın bedduası gerçekleşir ve Zühre, Sinan ile evlenir. Kısa bir süre sonra Sinan Zühre’yi boşar. Zühre kimsesiz, sahipsiz kalır. Sonraları, Zühre’nin çocuğu on altısında şehit olur. Bir türlü beladan kurtulamaz. Yazar, Advie Molla üzerinden din dilini etkili kullanılır ve kahramanın hayatında önemli etkiler gerçekleşir.

Zühre’nin babası Hafız Nuri ile arkadaşı Feridun Bey’in aralarında konuştuğu bölümde Beganoğlu’ndan bahsedilir. Beganoğlu, Feridun Bey’le düşmandır. Beganoğlu af dilemesine rağmen Feridun Bey kabul etmez ve kan davası güder. Hafız Nuri, bu durumu Feridun Bey’e bahsederken Beganoğlu’nun, “var Hak’tan bul!” (s.139) bedduasında bulunduğunu anlatır. Feridun Bey aynı zamanda babacan biridir. Arkadaşının kızı olan Zühre’ye sahip çıkar. Sinan, Zühre’yi boşadığı zaman Zühre’nin yanına gelerek ihtiyacının olup olmadığını sorar. Sinan’dan “Allah’tan bulası” (s.171) şeklinde bahseder.

Fahri Zeki Önal’ın *Ay Altında* romanında Ferit ile Nahit iki iyi arkadaştır. Ferit’i hem teyzesinin kızı Kumru hem de Kumru’nun kız arkadaşı Şermin sevmektedir. Şermin’den ise Nahit hoşlanır. Şermin’in babası ölünce kimsesiz kalır ve dayısının oğlu Samim, Şermin’le evlenmek ister. Şermin de Samim ile evlenmemek için Nahit’le evlenir. Nahit, Şermin’le evlenmeden birkaç gün önce Samim’in ısrarıyla yabancı bir kadınla beraber olur ve Frengi hastalığına yakalanır. Frengi hastalığına yakalanan Nahit, eşi Şermin’e yaklaşamaz. Hastalığın ona da bulaşacağından korkar. Çektiği ıstırapla intihar eder. Bu arada Ferit ile Kumru nişanlanır. Şermin haberi alınca çok hiddetlenir. Yakın arkadaşı Kumru’nun kendi sevdiği kişide gönlü olduğunu öğrenmesi Şermin’i derinden yaralar ve Kumru’ya “cehennem gibi yan” (s.77) diyerek bedduada bulunur.

İhsan Koza’nın *Senede Bir Gün* romanında Emin ile Nazlı’nın acı dolu aşk öyküleri ele alınır. Roman, Malatya’da bir bankada çalışan kişinin İstanbul’a yaptığı gezileri günlüğüne geçirmesiyle başlar. Bankacının, yazları gezintiye çıktığı Çamlıca tepesindeki yaşlı kadın ve erkek dikkatini çeker. Yaşlı kadın (Nazlı) hayatlarını bankacıya olduğu gibi anlatmaya başlar. Yıllar önce Bulgaristan’ın Yanbolu kasabasında yaşayan bu aile Yüzbaşı Kiril’in zulmünden İstanbul’a kaçmak zorunda kalır. Nazlı güzel bir genç kızdır. Ağabeyinin arkadaşı Emin’le aşk yaşarlar. Yüzbaşı Kiril, Nazlı’ya ulaşmak için önce ağabey Tosun’u öldürür. Emin, Salih Efendi ile anlaşarak aileyi Yanbolu’dan İstanbul’a taşımak ister. Bulgar askerleri sürekli devriyede oldukları için sağ salim göç etmeleri zordur. Civarı iyi bilen Salih Efendi’den yardım alırlar. Salih Efendi, aileye ihanet ederek planı Yüzbaşı Kiril’le paylaşır. Aile yola çıkar

ancak Emin, Salih Efendi'nin hareketlerinden şüphelenir. Emin beddua eder: “Lanet olası kambur. Gammazladın bizi. Allah'ından bul” (s.64).

Hilmi Efendi, İstanbul'a yerleşince kızlarını evlendirmeyi düşünür. Nazlı'yı yanlarında çalışan Sabri'yle nikâhlamayı planlar. Sabri, ahlaklı bir çalışandır ve yıllardır Hilmi Efendi'nin ailesinin içindedir. Nazlı, Emin'i unutmadığı için babasının bu düşüncesini reddeder. Ayşe Hanım, kocası Hilmi Efendi'yle konuşarak kızına baskı yapmamasını ister. Hilmi Efendi kararında kesindir ve “Sözümü dinlemeyecek evlat cehennemine dibine gitsin” (s.88) ifadesiyle kızgınlığını belirtir. Nazlı'dan istediği cevabı alamayınca da ikinci kızı Zeynep'i Sabri'yle evlendirir. Beddua kavramı romanda olay gereği, günlük hayat akışında kullanılır. Romanın olay örgüsünde önemli yer tutmaz.

Esat Mahmut Karakurd'un, *Sokaktan Gelen Kadın* romanında Semra ile Selim'in ilişkileri anlatılır. Semra, paraları için kendinden yaşlı erkeklerle düşüp kalkan bayağı bir kadındır. Semra bohem hayatını yaşarken zengin bir iş adamından oğlunu kendisine âşık etmek için teklif alır. Ava giden avlanır misali Selim adlı gence gerçekten tutulur. Selim, Semra'nın bohem bir hayat yaşadığını bilmez. Semra, Selim'e gerçekleri nasıl söyleyeceğini düşünerek acı çeker ve bu durumlara gelmesine sebep olan ailesine beddua eder:

“Babamla anam mezarlarında yatmasınlar! Rahat yüzü görmesinler inşallah! Ruhları ölmesin, kemikleri çürümesin de; onlar da şimdi benim çektiğim azapların, işkencelerin hiç olmazsa bir parçasını olsun duysunlar! İstirap cehennemi içinde yansınlar” (s.96).

Beddua ögesi Reşat Engin'in *Çapkın Subay* romanında sadece bir kez günlük hayatta alelade kullanımıyla geçer. Romanın başkahramanı Onur, Yüzbaşı rütbesinde bir Türk subaydır. Onur yakışıklılığı ile tüm dikkatleri üzerine çeker. Gazinoda, Onur hakkında türlü dedikodular yapılır. Kadınlardan biri Onur'un daha önceden evli olduğunu ancak karısı tarafından aldatıldığını anlatınca başka bir kadın “Hay Allah böyle kadınların gözlerini kör etsin” (s.8) ifadesiyle kızgınlığını belirtir.

Vedat Tanca, *Belki Bir Gün* eserinde Lemi ile Füsün'un ilişkisini anlatır. Lemi deniz subayıdır. Lemi'nin yakın dostu Nihat trenle sıldan döner. Nihat'ı karşılamaya Lemi gider. Lemi'nin mutsuzluğu Nihat'ın gözünden kaçmaz ve ne olduğunu sorar. Lemi, teselliye gerek olmadığını belirterek başından geçenleri anlatır. Çocuklar Arap bir kadını kartopu tufanına tutarlar. Arap kadın, kendisine kartopu atarak canını yakan çocuklara “eli kırılınsın inşallah” (s.15) diye beddua eder. Beddua kelimesi romanda günlük hayatta kızgınlık ifadesi olarak geçer. Olayların akışında önem arz etmez.

Tarihi roman olan Ilgaz Vahap Nevruzhan'ın *Süyyüm Bike* eserinde Sevim Bike bilgili, güzel bir kızdır. Çevresi tarafından çok sevilir. Sevim'in babası Yusuf Mirza vatansever biridir. İsmail Mirza'yı Ruslara yakın olduğu için sevmez. Sevim, İsmail Mirza'nın genç ve yakışıklı oğluna sevdalanır. Babasının İsmail Mirza ile arasının

soğuk olmasına üzüldür. Yusuf Mirza, kızının durumunu anlar gibi olur ve kızının yanında “Allah bu gibilere ya akıl versin veya yeryüzünden kaldırsın” (s.25) sözüyle Sevim’e aba altından sopa gösterir.

Fikret Arıt’ın *Güzel Yuana* romanında yasak aşkın meyvesi olan güzel Yuana’nın maceraları ele alınır. Agâh Bey, Hristiyan bir kadınla (Melpi) ilişki yaşar. Yaşanan ilişkinin meyvesi Yuana olur. Yuana Müslüman bir baba ile Hristiyan bir ananın çocuğudur. Yuana tek gezdiği günlerden birinde iki delikanlı musallat olur. Durumu öğrenen Yuana’nın üvey kardeşi Abdurrahman delikanlılarla dövüşerek onlara iyi bir ders verir. Agâh Bey, “Tüh Allah belanı versin” (s.17) diye beddua eder. Agâh Bey, Yuana’yı evlatlığı Abdurrahman ile nikâhlamak ister. Yuana, Aristo adlı bir genci sevdiği için bu izdivaca gönlü olmaz. Aristo tek çarenin kaçmak olduğunu belirtir. Kaçış planına uyularak anne kız Yunanistan’a giderler ancak Aristo aileye ihanet ederek eşyaları alıp kaçır. Anne kız Atina’da çaresiz başlarına mektup yazarak durumu Agâh Bey’e bildirerek af dilerler. Agâh Bey, Abdurrahman’ı Atina’ya gönderir. Aristo’yu neden polise ihbar etmediklerini sorunca Yuana “Bırak Allah’tan bulsun” (s.44) cevabını verir.

Tarihi deniz romanı olan Kadircan Kafil’in *Korsan Yuvası* eserinde bir gün köyü korsanlar basar. Köylülerin ellerinde avuçlarında ne varsa alıp götürürler. Bir süre sonra sipahi beyi vergileri toplamak için köye gelir. Köyün ileri gelenleri durumu anlatarak ricada bulunsa da Tımar Beyi ikna olmaz ve bazılarını ceza verir. İmam, zulüm yapıldığını haykırır da Tımar Beyi kimseyi dinlemeyerek Veli Koca’yı atının arkasına bağlayarak sürükler. Veli Koca’yı öldü zannederek bırakırlar. Veli Koca o günün akşamına ölür. Veli Koca’nın oğlu Cin Ali, Tımar Bey’i için “Allah’tan bulsun” (s.49) diyerek intikam peşine düşer. Beddua kelimesi romanda günlük hayatta kızgınlık ifadesi olarak geçer. Olayların akışında önem arz etmez.

Hüseyin Nihal Atsız’ın *Bozkurtların Ölümü* eserinde beddua ögesi kargış olarak geçer. Çinliler normal yollarla Türkleri alt edemeyince desiseye başvurur. Çinli kadınları Türk Beylerine vererek iç karışıklık çıkarırlar ve sonunda Türkler Çin’e esir düşerler. Türkler esaret altında yaşamayacaklarını anlayınca Kür Şad öncülüğünde isyan planı yaparlar. Amaçları Çin Sarayı’na bozgun vermektir. Türklerin ileri gelenleri çadırda toplanır isyan gününü kararlaştırırlar. O günün gecesinde Üçoğul Çinli bir kadına gönlünü kaptırdığı için isyana geç kalır. Çinli kadının eşi Üçoğul’u kendi evinde görünce kızar ve tartışma çıkar. Üçoğul da Çinliyi öldürür. Geç kaldığı için bir yandan koşar, diğer yandan da “Çinliye kargışlar savurur, söver” (s.406).

Denizci olmak için kendince bedeller ödeyen Mahmut’un maceralarının anlatıldığı Halikarnas Balıkçısı’nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Mahmut, babası gibi denizci olmak istese de babası Süleyman Efendi denizciliğin zor yanını bildiği için Mahmut’u denizden uzat tutmaya çalışır. Mahmut her şeye rağmen deniz tutkusuna yenik düşerek denizci olmaya çalışır. Amcası Davut ile erkeklerin arasına oturmaya

giderler. Orada adamlar denizcilik anılarından bahsederler. Denizcilerden biri, “Karı mı? En iyisinin Allah belasını versin” (s.11) diyerek karısının ne kadar kötü olduğunu vurgular. Mahmut komşuları Ateşoğlu ile balık tutmaya denize açılır. Denizde fırtına çıkar ve herkes korku içindedir. Tayfalardan biri ipleri kesmeyi önerince diğer tayfa “Allah belasını versin” (s.73) diyerek söylenen söze hiddetlenir. Mahmut’a yaşlı bir kadın kocasının tuvalet bekçiliğinden kazandığı paranın ne kadar bereketli olduğunu anlatır. Dönemin belediyesi tuvaletleri pis kokuyor diye yıktırır ve aile aç kalır. Kadın tuvaletleri yıkanlara beddua bulundur: “Ah o canım yeri yıkanların evleri barkları da inşallah tepelerine yıkılsın” (s.179).

Kıskançlık üzerine kurulu olan Nahid Sırrı Örik’in *Kıskanmak* romanı temelde iki kardeşin üzerine kurulur. Seniha ve Halit birbirini pek sevmeyen iki kardeşler. Seniha ömrü boyunca ağabeyi Halit’in gölgesinde kalır. Halit, kendisinden epey küçük Mükerrerem ile evlenir. Mükerrerem kocasından istediği ilgiyi görmez ve saadeti dışarıda aramaya başlar. Seniha ile Mükerrerem komşuları Nuriye Hanım’ın evine misafir olurlar. Nuriye Hanım misafirleri görünce daha önceden neden gelmedikleri için tatlı bir sitemde bulunur. Sonra da durumu havalara bağlar: “Hava o kadar fena ki! Allah kahretsin, bu Zonguldak’ın yağmuru bir başladı mı bitmek bilmiyor” (s.26). Beddua kelimesi romanda günlük hayatta kızgınlık ifadesi olarak geçer. Olayların akışında önem arz etmez.

Erken yaşta anne ve babasını kaybeden Gediz’in hayata tutunma çabasının ele alındığı bir romandır Mükerrerem Kamil Su’yun *İnandığım Allah* eseri. Ailesini kaybeden Gediz, ablası ve eniştesiyle birlikte yaşar. Edebiyat öğretmeni olur. Anadolu’da öğretmenlik yapmaya başlar. Ev sahibinin kızları ile arkadaş olur. Kasabada Avukat Ekrem Sel ile tanışarak ondan hoşlanır. Kısa süre sonra Ekrem ile Gediz evlenir. İkisinin çocukları olmayınca doktora giderler. Gediz asla hamile kalamayacağını öğrenir. Ekrem’e çocuk veremeyeceği için ondan boşanmayı düşünür. Ekrem kabul etmese de Gediz Ekrem’den ayrılır. Kasabada dedikodular başlar. Gediz baskılara dayanamayıp İstanbul’a dönme kararı alır. Ev sahibi Sıdika Teyze, “Allah da onları vursun, iyi gün görmesinler inşallah!” (s.132) diyerek üzüntüsünü ifade eder.

Kuşlu Adam olarak anılan başkişinin hayat öyküsü, Turan Aziz Beler’in *Tüylendi Ailesi* eserinde ele alınır. Başkişi hapishane arkadaşlarına hayatını anlatmaya başlar. Rizeli olan başkahraman babasının askerden güzel bir atla döndüğünü, atın güzelliğinden dolayı da çevresine caka sattığını belirtir. At bir süre sonra ölür. Anlatıcı yazar durumu nazar olarak yorumlar: “Kötü bakanlar Allah’tan bulsun” (s.17). Başkişi Fadime adında kızla nişanlanma arifesindeyken ayrılmak zorunda kalır. Bir müddet sonra da Fadime’yi kaçırmaya gider. Aralarına girenleri de “Bana çektirdiğinizi Allah size de çektirsin” (s.135) diyerek kötü anar.

Suat Derviş’in *Fosforlu Cevriye* eseri hayat kadını olan Cevriye’nin bir idam mahkûmuna olan aşkını ve bu aşk bağlamında geçmişini düşünmesini ele alır. Cevriye

alımlı, güzel bir hayat kadınıdır. Anne babasını küçük yaşta kaybettiği için ailesi hakkında bilgi sahibi değildir. Günübürlük ilişkilerle hayatını sürdürür. İdam mahkûmu bir adama âşık olur. Adam kaçak hayatı yaşamaktadır ancak başka bir suçtan hapse girer. Cevriye geçmiş hayatını düşünerek biraz pişmanlıkla “Allah belasını versin” (s.255) diyerek kendisine ve içinde bulunduğu hayata sitem eder.

Halide Nusret Zorlutuna’nın *Beyaz Selvi* eseri, Nadide Adlı başkişinin aşk-ihanet-annelik üçgeninde sıkışmış hayatını ele alır. Nadide mutlu bir evlilik yaşarken Dünder adında eski tanıdığına rastlamasını hayatını alt üst eder. Nadide’ye âşık olan Dünder, ona sahip olmak için delicesine mücadele verir. Dünder ile Nadide bir gezide karşılaşırlar. İkili eski günlerden konuşmaya başlar. Dünder sürekli aşk mektupları yazarak Nadide’den aşkına karşılık vermesini ister. Nadide evine ve eşine bağlı olduğu için Dünder’a karşılık vermez ancak eşi Hamit’in kendisini aldattığını öğrenince Dünder’a karşılık vermeyi düşünür. “Beni seven biri var... Her şey bitmiş değildir... O, esmer sevgilisi ile cehenneme gitsin...” (s.105) diyerek eşine beddua eder.

3.1.3.10.3. Lanet Okuma

Tarihi deniz romanı olan Kadircan Kafilî’nin *Korsan Yuvası* eserinde bir gün köyü korsanlar basar. Korsanları köye baskına getiren yıllar önce papazın yanında çalışan ve papazın kızına sarkıntılık ettiği için kovulan Petronas’tır. Korsanlar kiliseye girerek altınları ararlar ancak hiçbir şey bulamazlar. Korsanların reisi, altınların yerini söylemesi için papazı kırbaçlatır. Adam ölmek üzereyken bile altın olmadığını vurgular. Korsanların reisi, Petronas’ın kendilerini kandırdığını anlar. Petronas’ı cezalandırmak için dilinin kesilmesi talimatını verir. Köylüler bu cezaya “lanet okuyarak” (s.13) sevinirler.

Nihat Tangüner’in *Sarhoş Şehir* adlı eserinde Kont Drayn, sevgilisi Donna Aspasya ve Kont Drayn’ın yakın arkadaşı Sarron David’in başından geçen polisiye türünde olaylar ele alınır. Donna, sevgilisini kurtarmak için Hâkim Rubi’yi öldürür ve kaçak durumuna düşer. Drayn’ın yakın dostu Sarron da bu yolculukta Donna’ya yardım eder. İskenderiye halkı Donna’nın bir katil olduğunu öğrenince ayaklanır. Donna’nın adı İskenderiye’de “lanetle dolaşmaya” (s.175) başlar.

Fikret Arıt’ın *Güzel Yuana* romanında Agâh Bey, Hristiyan bir kadınla (Melpi) ilişki yaşar. Yaşanan ilişkinin meyvesi Yuana olur. Yuana, Müslüman bir baba ile Hristiyan bir ananın çocuğudur. Agâh Bey, Yuana’yı evlatlığı Abdurrahman ile nikâhlamak ister. Yuana, Aristo adlı bir genci sevdiği için bu izdivaca gönlü olmaz. Aristo tek çarenin kaçmak olduğunu aksi halde Hristiyan bir kızın Müslüman erkekle evlendiğinde kendilerinin “İsa’nın bütün lanetlerine” (s.27) uğrayacaklarını belirtir. Melpi, bu sözler karşısında ürpererek kaçma planına sıcak bakar. Kaçış planına uyularak anne kız Yunanistan’a giderler. Arkalarında, Agâh Bey’e yazılı bir mektup

bırakırlar. Agâh Bey kızını kendisinden ayırdığı için Melpi'ye “Lanet olsun” sözleriyle kızar.

Genç bir adamın aşk maceralarının anlatıldığı günlükten yola çıkılarak yazılan Faik Ökte'nin *Bir Aşk Masalı* romanında Nail, hukuk eğitimi görmüş ve başından birçok aşk macerası geçirmiş biridir. Nail, tuttuğu günlüğe başından geçen olayları yazar. Okuyucu bu günlük üzerinden Nail'in yaşadıklarına müşahit olur. Nail Fransa'ya eğitim için gider. Fransa'da Nevin ile aşk yaşar. Nevin ahlaki olarak düşük bir kadındır. Birçok erkekle düşüp kalkar. Nail, Nevin'in durumunu bildiği halde ondan vazgeçemez. Nevin'i kendisinden ayıran her şeye “lanet eder” (s.74).

Halikarnas Balıkcısı'nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Mahmut, babası gibi denizci olmak istese de babası Süleyman Efendi denizciliğin zor yanını bildiği için Mahmut'u denizden uzat tutmaya çalışır. Mahmut'a sürekli denizi kötüler. Denize verdiğimiz emeği şu toprağa harcasaydık buraları çoktan cennete çevirmiş olurduk diyerek oğlunu ikna etmeye çalışır. Kayığı satıp oğluna bir iki tarla bırakacağını, öldükten sonra arkasından “lanet okuma[ması]” (s.14) için gerekli olan her şeyi planladığını söyler. Mahmut söylenenlere kulak asmaz ve denizci olur.

Halide Edip Adıvar'ın *Sonsuz Panayır* eseri farklı sınıflara ait insanların ilişkilerini ve kültürlerini irdeler. Ayşe Balkar ailesiyle yaşayan genç ama fakir bir kızdır. İmrendiği zengin insanların hayatına sahip olmak, onlarla aynı ortamlarda boy göstermek ister. Ayşe'nin babası fakir bir adamdır ve tek amacı kızını okutmaktır. Ayşe bulunduğu konumdan dolayı babasını suçlar, babasından utanır. Yazar, ihtiyar nesillerin Ayşe gibi evlatları lanetleyerek anacağını söyler. (s.12) Safi-Naz adlı güzel genç kız da Ayşe Balkar gibi sosyete hayatına merak salar. Bu nedenle de Nihat Sertman ile evlenir. Safi-Naz kocasından yeteri ilgiyi göremeyince istediği sosyete hayatına kavuşamaz. Kayınpederinin kötü işlere bulaşmasıyla ellerindeki tüm paraları da gider. Ne yapacağını bilemez, kendisini kötü hisseder. Çaresizlik içinde sorgulamaya başlar. Çıkış yolu olarak Ali Bey'i görür. Hemen toparlanarak Ali Bey'in evine gider. Kapının önüne geldiğinde “ölülerin ruhuna, belki içinden lanet, fakat ağzı ile bağıra bağıra rahmet okuyarak geçen topal dilencinin sesi birdenbire kesilir” (s.275). Safi-Naz eve girerek Ali Bey'e evlenme teklifi eder. Safi-Naz, Ali Bey'den de olumsuz yanıt alınca iyice sukut-u hayale uğrar.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Dirilen İskelet* eseri batıl inanç ve inanışlarla örülüdür. Tayfur ve Ferhat sürekli mezarlığa giden iki arkadaştır. Bu durum Nihat, Sadi ve Feyzi adında üç gencin dikkatlerini celbeder ve Tayfur'la Ferhat'ı takip ederler. Mezarlığa girince Nihat korkulu bir sesle arkadaşına “Feyzi, her adımında bir ölünün kafasına basıyormuşum da hemen ayağımın altından bir şikâyet ve bir lanetleme sesi çıkacak sanıyor musun?” (s.11) diyerek ne kadar korktuğunu belli eder.

Erken yaşta anne ve babasını kaybeden Gediz'in hayata tutunma çabasının ele alındığı bir romandır Mükerrer Kamil Su'yun *İnandığım Allah* eseri. Ailesini kaybeden

Gediz, ablası ve eniştesiyle birlikte yaşar. Edebiyat öğretmeni olur. Anadolu’da öğretmenlik yapmaya başlar. Ev sahibinin kızları ile arkadaş olur. Kasabada aktif olarak çalışır; konferanslar verir. Kasabada Avukat Ekrem Sel ile tanışır. Kısa süre sonra Ekrem ile Gediz evlenir. Kasabada yaşayan Ali, sarhoş olduğu bir gün Gediz’in evine gelir. Bağırıp çağırır. O sırada eve gelen Ekrem, Ali ile kavgaya tutuşur ve yaralanır. Ekrem “bu uğursuz yaraya lanet” (s.120) ederek üzülür.

Kuşlu Adam olarak anılan başkişinin hayat öyküsü, Turan Aziz Beler’in *Tüylendi Ailesi* eserinde ele alınır. Anlatıcı yazar, Samsun’a gelerek bütün işlerinde çalışmaya başlar. Yanında çalıştığı Mehmet Efendi’nin kızı Elif ile aralarında bir ilişki olduğu dedikodusu yayılır. Mehmet Efendi ile başkişi bu nedenle sorun yaşar. Başkişi, Mehmet Efendi’den ayrılır. Kuşlu Adam bir müddet sonra Elif’i kaçırarak diyar diyar gezdirir. Kaçırma işinde başkişiye, arkadaşı yardımcı olur. Kız kaçırma olayında erkeğe yardımcı olan kişinin kardeş sayıldığını, eğer yardımcı olan kişinin başına bir bela gelirse buna sebep olan kıza ve kızın ailesine “lanet” (s.60) okunduğunu belirtir.

Suat Derviş’in *Fosforlu Cevriye* eseri hayat kadını Cevriye’nin bir idam mahkûmuna olan aşkını ve bu aşk bağlamında geçmişini düşünmesini ele alır. Cevriye alımlı, güzel bir hayat kadınıdır. Anne babasını küçük yaşta kaybettiği için ailesi hakkında bilgi sahibi değildir. Günübirlik ilişkilerle hayatını sürdürür. Saçları fosfordan parladığı için kendisine Fosforlu lakabı takılır. Cevriye meyhanelerin, sokakların aranan kadını olur. Bu nedenle de sürekli karakola girip çıkar. “Lanet gece” (s.7) olarak adlandırdığı yağmurlu, soğuk bir günde karakola düşer.

Halide Nusret Zorlutuna’nın *Beyaz Selvi* eseri, Nadide adlı başkişinin aşk-ihanet-annelik üçgeninde sıkışmış hayatını ele alır. Nadide mutlu bir evlilik yaşarken Dünder adında eski tanıdığına rastlaması hayatını alt üst eder. Nadide’ye âşık olan Dünder, ona sahip olmak için delicesine mücadele verir. Dünder sürekli aşk mektupları yazarak Nadide’den aşkına karşılık vermesini ister. Nadide evine ve eşine bağlı olduğu için Dünder’a karşılık vermez. Nadide, eşi Hamit’in kendisini aldattığını öğrenince yıkılır ve Dünder’a karşılık vermeyi düşünür. Bu sırada çocuğu Demir hastalanır. Nadide, çocuklarını unutup bir erkeğe meylettiği için pişman olur. Rüyasında oğlu Demir’in öldüğünü, çocuklarının kendisine “Çocuğu sen öldürdün! Katil! Katil! Kahpe! Kahpe! Sana lanet olsun! Sana lanet olsun!” (s.91) dediklerini işitir ve ağlayarak uyanır. Nadide rüyanın etkisiyle aşkından vazgeçip kendisini tamamen çocuklarına adar. Dünder da yaptığı hatanın farkına varır. Son kez Nadide’ye mektup yazarak tüm yaptıklarından pişmanlık duyduğunu anlatır. Nadide’nin “lanetine bile erişemeyeceği bir mahlûk” (s.106) olarak kendisini niteler.

3.1.3.10.4. Şükretme

Şükretmek, nimetin nereden geldiğini bilip nimetin sahibine teşekkür etmektir. Dini anlamda ise kulun yaratıcısına verdiği her türlü nimete karşı uyanık olup

yaratıcının adını anmasıdır (İmam Gazali, 548). Roman kişileri başlarına gelen iyi durumlar için ya da başına daha fena bir iş gelmediği için yaratıcıya şükrederler. İncelediğimiz romanların yirmi sekizinde şükür ögesi geçmektedir.

Hayri Düşüngör'ün *Gönül Bir Su Gibidir* romanında Nurettin adlı genç müteahhit annesinin ölümü üzerine bir mezar yaptırmak ister. Maddi olarak durumu iyi olan Nurettin, mimar Fikret'ten gösterişli bir mezar yapmasını ister. Fikret'in hiçbir masraftan kaçmaması içinde telkinlerde bulunur ve durumunun çok iyi olduğunu şükreder: "Allah'a şükür, bugün bu iş için sarf edecek üç beş kuruşum var" (s.99).

Muazzez Tahsin Berkand'ın *Nişan Yüzüğü* eserinde şükür ögesi çoğu yerde geçer. Naşide, ağabeyi Macit'in geçirdiği kazayı anlatırken onu sağ salim bulduklarına şükreder: "Hamdolsun yaşıyormuş" (s.18). Macit hayatta kalır ama sakattır. Naşide, ağabeyi Macit'in çektiği acıları hissetmediğini düşünerek "Allah'a yüz bin şükür olsun ki, zekâsını da aynı zamanda kaybetti" (s.18) cümlesiyle sevinir. Macit'in nişanlısı kaza sonucunda Macit'i terk eder. Naşide bu acı durumu ağabeyinin kavrayamayacak durumda olmasını "bin şükür" (s.19) ederek sevinir. Macit ile Nevin arasında duygusal yakınlaşma olur.

Macit, hastalığından dolayı intihar etmeyi düşünür ve bunu Nevin'e söyler. Nevin sert bir şekilde bu görüş için Macit'i tersler. Böyle düşündüğü için Macit'le tartışır. Macit de Nevin'e sert bir üslupla mukabele eder. Nevin bunun üzerine hızla evden çıkar ve "Gidiyorum. Allah'a şükür olsun, gidiyorum artık" (s.94) diyerek uzaklaşır. Macit, Nevin'le aralarında yaşanan bu tartışmadan sonra fenalaşır. Doktor durumunun iyi olmadığına hükmeder. Ağabeyinin kötü olduğunu gören Naşide, Nevin'den yardım ister. Nevin eve gelince Macit'in sağlığını sorar. Naşide "Allah'a şükür olsun, yaşıyor, nefes alıyor" (s.105) der. Macit tedavi için hastaneye yatar ve olumlu sonuç alır. Nevin'in sadakatini denemek için başka bir kimlikte Nevin'in karşısına çıkar ve Macit'in ne kadar çirkin olduğunu vurgulamak için "Allah'a şükür o ucube ile karşılaşmadım" (s.235) der. Faruk, Nevin'den istediği ilgiyi göremez. Nevin, Macit'i düşünür ve onu bekler. Birkaç gün Faruk'un olduğu konağa gitmez. Faruk, bu duruma üzülür. Nevin, kendisini Faruk'un beklediğinden habersizdir. Haberi olması halinde geleceğini belirtir. Bu ifadeye Faruk sevinir: "Allah'a şükürler olsun" (s.245).

Muazzez Tahsin Berkand'ın *Lâle* eserinde Lale tiyatroya heves eden genç bir kızdır. Ailesi, tiyatro fikrinden vazgeçmesi için onu nişanlısı Necil'in kız kardeşinin yanına Trabzon'a gönderir. Lâle, gemiyle İstanbul'a dönerken dengesini kaybedip düşecek olur. Lale'yi ünlü bir sanatçı olan Nahit Yılmaz kurtarır ve Lale'yle tanışır. Lale'nin tiyatro merakını öğrenen Nahit Bey, Lale'ye yardım etme sözü verince Lale sevincinden "Allah'a yüz bin şükür olsun!" (s.23) der. Lale İstanbul'a dönünce ailesi çok sevinir. Babası Lale'yi kucaklayarak "Oh, çok şükür, kızımı tekrar buldum" (s.26) şeklinde sevgisini gösterisinde bulunur. Yine annesi de aynı sözlerle şükreder. (s.27) Lale, İstanbul'a dönünce arkadaşlarıyla bir araya gelip sinemaya gitmek, gezmek ister.

Annesi bu durumu Lale'nin babasına söyleyince, Osman Bey: "Allah'a şükür bizim kızımızın akli başında, terbiyesi yerinde" (s.28) şeklinde karşılık verir. Tüm ısrarlara rağmen Lale ailesini ve nişanlısını dinlemeyerek tiyatroculuğa başlar. Ünlü tiyatrocu Nahit Bey'in yazlığına tatile gider. Nahit Bey'in komşusu Refet Bey, bağbozumundan bahsederek hamt eder. (s.65)

Lale, kendisi gibi tiyatrocu Hamit ile evlenir ancak evliliği istediği gitmez. Hamit, Lale'yi aldatır ve Lale'ye çeşitli tuzaklar kurar. Nahit Bey, Lale'nin bu tuzaklardan sağ salim kurtulduğu için "Allah'a şükret[mesi]" (s.129) gerektiğini vurgular. Bir müddet sonra da Hamit'ten boşanır. Hamit'ten resmen boşandığı haberini Lale'nin babası duyunca "Yarabbi şükür!" (s.170) diyerek sevinir. Hamit'ten boşanan Lale, tekrardan eski nişanlısı Necil ile yakınlaşır. Necil'in kız kardeşi Filiz'in de yardımlarıyla ikilinin arasında eski aşk yeniden alevlenir. Filiz bu sahne karşısında yaratıcıya yönelerek sevinir: "Sana çok şükür Yarabbi" (s.245).

Muazzez Tahsin Berkand'ın *Mağrur Kadın* eserinde az da olsa şükretme ögesinden bahsedilir. Meral ve Ferdi küçük yaşta trende bulunmuş, sahipsiz çocuklardır. Kantarcılar'ın çiftliğine getirilir ve burada büyütülürler. Evin beyi Kenan, bu iki çocukla çok ilgilenir. Ferdi'yle birlikte ata binerken kaza yaşanır ve Ferdi yere düşer. Olaya şahit olan Ferhat durumun kötü olmadığını Meral'e anlatırken "Hamdolsun" (s.86) diye şükreder. Ferhat, Meral'e âşık olur ve onu kaçırmak ister. Kaçırma sırasında Kenan ile Ferdi olayı fark eder ve engellemek için kavgaya tutuşurlar. Ferhat, Ferdi'yi ve Kenan'ı yaralar. Hemen doktor çağırılır ve müdahale edilir. Durumun iyi olduğunu söylerken "Allah'a şükrederler" (s.122). Kaçırma esnasında Ferhat, Meral'e koku koklatır ve Meral bir süre baygınlık geçirir. Meral kendine gelince Kenan sevinerek "Allah'a yüz bin şükür olsun" (s.128) der. Şükürlerin hepsi kötü olayların iyiyle sonuçlanmasından sonra edilir. Romanın akışı içinde önem arz etmez.

Reşat Nuri Güntekin'in *Miskinler Tekkesi* romanında bir dilencinin gözünden hayatın zorluğu ve insanların ilişkileri anlatılır. Soylu bir aileden gelen yazar anlatıcı çocukluğunu refah ve huzur içinde geçirir. İkinci Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle ailenin büyükleri sürgüne gönderilir. Sürgünle kimsesiz kalan yazar anlatıcı çeşitli işlerde çalışsa da başarılı olamaz ve askere gider. Askerde yaralanarak sakat kalır ve memlekete gönderilir. İzmir'e kadar gelebilen kahraman anlatıcı bir süre tütün deposunda kalır. Tütün deposunda günde bir öğün de olsa çorba ve başını koyacak bir ot yastık bulduğu için "Buna da Allah bereket versin" (s.47) sözleriyle şükreder. Şükür ögesi, romanda sadece bir yerde kullanılmasına rağmen kuvvetlidir. Yazar anlatıcının başından bir sürü felaket geçmesine rağmen o, umutsuzluğa düşüp isyan etmez. Yaşama sevinci her daim diridir.

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* eserinde Sinan, Zühre'yi sevmesine rağmen boşamak zorunda kalır. Zühre bu duruma çok üzülür ve her an Sinan'ı özler. Sinan'ın sahipsiz bıraktığı Zühre'ye Feridun Bey sahip çıkar. Arkadaşının kızı olan Zühre'ye babalık

yaparak, ihtiyaçlarını karşılaması için para verir. Feridun Bey'e, Zühre'yi ziyaret geldiği bir gün ayran ikram edilir. Feridun Bey ayranı kafasına dikerek içtikten sonra şükreder: "Ya Rabbi şükür" (s.171).

N. Sonerman'ın *Medeniyet Sönüyor* romanı aşk teması üzerinden savaşın, insanların hayatında ne kadar yıkıcı olabileceğini ele alır. Howard ve Silviya birbirini seven iki çifttir. Mutlu günleri çok fazla uzun sürmez ve I. Dünya Harbi patlak verir. Howard cepheye alınacaktır. Silviya'nın içi sıkıntılıdır ancak boyun eğerek sessiz kalır. Howard cepheye gidince sürekli mektup yazar. Mektupları gazeteci Bop, postaya verir. Bop, Howard'a durumların nasıl gittiğini sorunca "çok şükür işler yolunda" (s.36) cevabını alır. Mektupta yakın zamanda geleceğini yazar ancak yaralıları getiren gemide Howard yoktur. Silviya duruma çok üzülür. Teğmen Morgan yaralı bir halde Silviya'nın yanına gelerek Howard'tan bahseder. Howard'ın öldüğünü ima ederek kendi durumuna bakar ve haline "şükreder" (s.65). Gerçekleri öğrenen Silviya yıkılır.

Murat Sertoğlu'nun *Yapraklar Dökülürken* eseri Reşat, Süheyla ve Kamuran üçgeninde geçer. Reşat fakir bir üniversite talebesidir. Özel dersler vererek geçimini sağlar. Süheyla ile Kamuran ise zengin ailelere mensup, şımarık gençlerdir. Süheyla'nın babası Hüseyin Bey, şımarık kızına hoca yetiştiremez. Reşat'a ulaşır ve kızına ders vermesini teklif eder. Reşat, Suadiye'deki köşke tanışmaya gelir ancak Süheyla arkadaşlarıyla plajdadır. Hüseyin Bey, dersin yarın başlamasını rica edince Reşat köşkten çıkar. Suadiye'deki zengin muhiti sıkıcı bulan Reşat "Allah'a şükür" (s.9) kurtuldum diyerek sevinir. Reşat sonraki günlerde Süheyla'ya ders vermeye başlar. Zamanla Süheyla'ya hayranlık ve sevgi duysa da Süheyla kendi gibi zengin Kamuran ile nişanlanır. Süheyla'nın babası Hüseyin Bey iflas ettiğini açıklayınca, Kamuran evlenmekten vaz geçer. Fırsatı değerlendiren Reşat, Süheyla'ya yakınlaşarak destek olur. İkili arasında aşk başlar ve nişanlanmaya karar verirler. Süheyla, Kamuran gibi asıl amacı para olan adamdan kurtulduğu için "Allah'a şükreder" (s.81). Romanda şükür unsuru canlı değildir. Olayların seyri içinde kullanılır.

Şükretme ögesine İhsan Koza'nın *Senede Bir Gün* romanında da yer verilir. Emin, nişanlısı Nazlı ve onun ailesi için canını hiçe sayarak Bulgar askerlerine esir düşer. Yıllarca Bulgar hapishanelerinde işkenceyle yaşar. Emin, uzun uğraşlar neticesinde arkadaşlarıyla firar eder. Nazlı'nın nikâhlıldığı gün Nazlı'yı bulur ancak iş iştenden çoktan geçmiştir. Nazlı, Emin'e neler olup bittiğini, şimdiye kadar nerelerde olduğunu sorar. Emin, Nazlı'nın üzülmemesi için "Allah'a şükür" (s.241) diyerek her şeyin yolunda olduğunu belirtir. Şükür ögesi romanda zayıf kullanılır.

Reşat Engin *Satılmış Bakire* eserinde şehvet düşkünü bir anne (Şeküre) ve kızın (Seniha) yaşamlarını anlatır. Seniha'nın babası ölünce aile İstanbul'a taşınır. Seniha'nın annesi genç Cemal Bey'le takılmaya başlar. Cemal, aileyi sık sık ziyarete gelir. Seniha'ya da göz diker. İçki içmesi için Seniha'ya ısrar eder. Seniha bu ortamda hastalanarak yataklara düşer. Uzun zaman sonra Seniha kendisine gelince annesi

“Allah’a çok şükür” (s.43) diyerek sevinir. Mehmet Bey, Seniha’yı kontrol etmesi için doktor getirir. Doktor, Seniha’nın üzülmemesi ve yorulmaması gerektiğini belirtir. Mehmet Bey, yaşlı ve zengin biridir. Seniha ile evlenir. Aylar geçer ve Seniha hamile kalır. Çocuğun babası konusunda endişeler vardır. Mehmet Bey, Seniha’yla konuşurken uzun bir iş gezisine çıkacağını söyler. Seniha bu yaşlı adamdan kurtulacağı için şükreder: “Allaha bin şükürler olsun” (s.99).

Reşat Engin’in *Çapkın Subay* romanında Onur, yüzbaşı rütbesinde bir Türk subayıdır. Onur yakışıklılığı ile tüm dikkatleri üzerine çeker. Suna ile Ayten çocukluklarından beri Onur’u sevmektedirler. Onur, Hümeysra ile nişanlanır. Ayten haberi duyunca baygınlık geçirerek kafasını çarpar. Hastaneye Ayten’in durumunu öğrenmek için babası gelir. Doktorlar Ayten’in iyi olduğu söyleyince baba, “Elhamdülillah” (s.79) der. Doktorlar ayrıntılı bilgiler verir. Baba, doktora bir telefon numarası vererek hastaneden ayrılır. Kızının iyileşmesi umuduyla “Allah’a bin şükür” (s.82) eder.

Tarihi roman olan Ilgaz Vahap Nevruzhan’ın *Süüyüm Bike* eserinde Sevim cengâver, güzel ve akıllı bir kızıdır. Sevim, istemeyerek de olsa Kazak Hanı ile evlenir. Kazak Hanı, Rus asimilesi bir Türk’tür. Devletin kararlarını Rus sarayının menfaatine göre verir. Durumu fark eden Sevim, engel olmaya çalışsa da bir türlü muvaffak olamaz. Kazak Hanı, Sevim’e âşık olduğu için dediklerini yapacağını söylese de pek başaramaz. Bulat Bik, Han’ı silahla vurarak öldürür. Han, Sevim’e yazdığı mektupta “hele şükür bugün arzunuzu yerine getirdim” (s.78) sözleriyle düşmanı öldürdüğünü belirtir.

Kazan Han’ın ölümünden sonra başa Kırım Hanı Sefa Giray geçerek Sevim Bike ile evlenir. Sarayda mutluluklar içinde otururken haberci gelerek Çar IV. İvan’ın sınırı geçtiğini haber verir. Sefa Giray, “hele şükür, bir hükümdarla çarpışmak fırsatı çıktı” (s.113) diyerek sevinir. Sefa Giray’ın ölümü üzerine Kazan şehri kaynamaya başlar. Rus Çarı Kazan’ı yıkıp yakacağına ve Sevim’i de esir alacağını belirtir. Rus elçisi gelerek Sevim Bike’nin teslim olması halinde Kazan şehrine dokunulmayacağını söyler. Sevim Bike de teklifi kabul ederek Rus Sarayı’na gider. Rus Çar’ı kendinden emin şekilde Sevim Bike’yle alay etmeye başlar. Sevim Bike cevap verir: “Esiriniz oldum, mamafih yine de yaratanıma şükrediyorum, çünkü köleniz olmadım” (s.141).

Fikret Arıt’ın *Güzel Yuana* romanında Agâh Bey, kızı Yuana’yı evlatlığı Abdurrahman ile nikâhlamak ister. Yuana, Aristo adlı bir genci sevdiği için bu izdivaca gönlü olmaz. Aristo tek çarenin kaçmak olduğunu belirtir ve Yunanistan’a kaçmayı düşünürler. Anne kız Aristo’nun ihanetine uğrayarak parasız pulsuz bir başlarına kalırlar. Mektup yazarak durumu Agâh Bey’e bildirerek af dilerler. Agâh Bey, Abdurrahman’ı Atina’ya gönderir. Abdurrahman, Aristo’yu bularak ona ağır hakaretler eder. Aristo’nun arkadaşları, yabancı adama neden tepki vermediği için kızarlar.

“Yüzüne tükürüyorlar da Yarabbi şükür deyip, geçiyorsun” (s.47) sözleriyle Aristo’yu iğnelerler. Eserde şükür ifadesi günlük hayatta sık kullanılan bir deyimle kullanılır.

Tarihi deniz romanı olan Kadircan Kafilı’nın *Korsan Yuvası* eserinde köyü korsanlar basar. Petronas, köyde altın olduğunu ileri sürerek korsanları getirir de köyde altın olmadığı anlaşılır. Korsanların reisi Petronas’ın kendilerini kandırdığını anlayarak onu cezalandırır. Yanındaki Yahudi’ye benzeyen adama seslenerek köydeki insanların ne kadar düka edeceğini sorar. Adam fiyatı söyler ve köylülerin bu para karşılığında hayatta kalacağını bildirir. Korsanların istediği para gelince de korsanlar sözünde durarak köylülere dokunmadan giderler. Köylüler “hallerine şükreder[ek]” (s.23) korsanların gidişini izler. Bir süre sonra sipahi beyi köye gelir. Köylülerin ahvalini sorunca “Çok şükür! Allah’a çok şükür!” (s.29) yanıtını alır.

Nihat Tangüner’in *Sarhoş Şehir* adlı eserinde Başrahip Pitus, Donna’nın cinayet işlediğini öğrenir ve Donna’yı kaçırarak ondan faydalanmak ister. Donna’yı bindirdiği teknenin kaptanı ile tanışır. Kaptan denizcilik hikâyelerinden bahsederek yolculuğun zevkli geçmesini sağlar. Tekne bir sabah Filistin kıyılarına varır. Pitus kıyıya ulaştıklarını görünce sevinir: “Çok şükür sabah olmuş ve çok şükür ki Filistin’e geldik” (s.160). Kısa sürede yakalanır. Manastırın rahiplerinden Malk, Pitus’a çok kızgındır. Kiliseyi ve dini kullanarak kötülük yaptığını düşünür. Pitus’a, “Allah’a şükret ki seni denize atmıyoruz!” (s.170) diyerek ne kadar hınç dolu olduğunu vurgulamak ister. Romanda şükür unsuru canlı değildir. Olayların seyri içinde kullanılır.

Hüseyin Nihal Atsız’ın *Bozkurtların Ölümü* eserinde Göktürk Hükümdarlığının Çin esaretine nasıl girdiği ve esaretten Kür Şad’ın önderliğinde nasıl kurtulmaya çalıştığı anlatılır. Kara Kağan çerilerinden bazılarını Batı Kağanı’na elçi olarak gönderir. Bu gurupta birbirinden yiğit alpler vardır. Burguçan bu yiğitlerden biridir. Genç yaşta gözüne yediği okla görme yetisi zayıflar. Hükümdarlığın keskin nişancılarından olan Burguçan, yine de “herkes kadar ok atabilirse Tanrı’ya şükreder” (s.195). Göktürk Hanedanlığı Çin’e esir düşer ancak Kür Şad öncülüğünde ayaklanma planları yapılır. Bu konuda milletin ileri gelenleri ve yiğit çerileri birbiriyle münakaşa eder. Kür Şad özgürlük konusunda kendisiyle hemfikir olmayan Tulu Han’la tartışır. Ona bıçak atar ancak “Tanrı’ya şükür ki Tulu Han kolundan aldığı küçük bir yara ile savuşturur” (s.338). Kür Şad kendisine ve milletine bağlı kırk çeriyle birlikte Çin Sarayı’nı basıp milletini esaretten kurtarmaya çalışır. Kür Şad ve kırk yiğit alp bu uğurda şehit olur.

Denizci olmak için kendince bedeller ödeyen Mahmut’un maceralarının anlatıldığı Halikarnas Balıkcısı’nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Mahmut, babası gibi denizci olmak istese de babası Süleyman Efendi denizciliğin zor yanını bildiği için Mahmut’u denizden uzat tutmaya çalışır. Mahmut her şeye rağmen deniz tutkusuna yenik düşerek denizci olmaya çalışır. Komşuları Ateşoğlu’yla balığa çıkar. Ateşoğlu tuttuğu balığın büyüklüğüne bakarak sevinir: “Çok şükür Allah’a, ekmeğimiz çıkıyor”

(s.61). Başka bir balık günü denizde fırtına çıkar. Mahmut ve diğer tayfalar fırtınanın şiddetinden korkarlar. Ateşoğlu tecrübesiyle bu fırtınadan tekneyi sağ salim kurtarır. “Elhamdülillah kurtulduk!” (s.74) diye sevincini paylaşır. Mahmut ilerleyen yıllarda denize veda ederek köylüsü Ayşe ile evlenir. Tarla, toprak işiyle uğraşarak hayatına devam eder. Ortakçılarından kendi paylarını almaya gittiğinde ortakçıları verimin az olduğundan şikâyet eder. Mahmut’a vermeleri gereken payı veremeyeceklerini; “Çok şükür bereket olacak” (s.155) diye düşündüklerini ancak umdukları gibi olmadığını belirtirler.

İki küçük çocuğa sahip çıkan han sahibinin hayatlarının konu edildiği Halit Fahri Ozansoy’un *Yol Geçen Hanı* eserinde şükür inancı gündelik hayattaki karşılıklarıyla kullanılır. Roman din ve inanç açısından zengin değildir. Hasan ile Mehmet anneleri ölmüş iki küçük kardeştir. Babalarının da jandarma peşindedir. İki kardeş çaresizce aç susuz yürürken bir eve misafir olurlar. Evdekiler çocuklara çorba verir. Çocuklar karınlarını doyurabildikleri için “Allaha hamde[derek]” (s.11) yollarına devam ederler. Çocuklara Rıza Bey rastlar ve çocukları Yol Geçen Hanı’na götürür. Çocukların halini anlatır. Hanın sahibi Emine adında dul genç bir kadındır. Kız kardeşi Hacer’le birlikte bu han üzerinden geçindikleri için “hamt eder” (s.17). Çocuklara Emine ve Hacer sahip çıkar, çocukları büyütür. Rıza bu iyi kadınlardan etkilenir ve Hacer’le evlenir. Han sahiplerinin Demir Pehlivan adında dostları vardır. Kimsesiz çocuk olan Recep, Demir Pehlivan’a saldırır. Rıza, Demir Pehlivan’ı Recep’in elinden sağ salim kurtarır. Yazar, durumu özetler: “Hamdolsun adamcağızın sarsıntıdan, yere yuvarlanmış ve ezilişten bir tarafına bir şey olmamıştı” (s.118).

İntihar kavramının ele alındığı Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın *Ölüm Bir Kurtuluş Mudur?* eserinin başkışisi Doktor Nusret Hulki’dir. Doktor, intihar eğilimindeki insanlara ulaşmak ister. Onların neden intihar ettiklerini, çözümünün olup olamayacağını araştırmak için çalışmalar yapar. Zengin iş adamı olan Ahmet Sami Bey, doktora kızının intihar etmesinden korktuğunu anlatır. Kızı Vasfiye, Nüzhet adında bir adamla aşk yaşamaktadır. Ahmet Sami ise kızını zengin bir adamla evlendirmeyi düşündüğü için bu evliliği onaylamaz. Doktor, Ahmet Sami’ye ailesinde hastalık geçiren biri olup olmadığını sorunca Ahmet Sami, “Allah’a şükür” (s.38) sözüyle hastalığın olmadığını vurgular. Doktora ilerleyen günlerde bir hasta daha gelir. Halikoğlu halik adlı hasta intiharı savunarak mantıklı açıklamalar yapmaya çalışır. Doğadan örnekler verir. İnsanların her geçen gün doğup öldüğünü bu durumun normal karşılanması gerektiğini söyler: “Ya merhametli, acıması bol Tanrım, sana bin şükür. Bir yumurtanın üzerine oturarak yirmi günde iki düzine evlada sahip olan tavuğun döl bereketini insanlara da vermiş olsaydı ne yapardık” (s.80). İnsanların kendi yaşamlarına son vermesini doğal karşıladığını vurgular.

Halide Edip Adıvar’ın *Sonsuz Panayır* eseri farklı sınıflara ait insanların ilişkilerini ve kültürlerini irdeler. Ayşe Balkar ailesiyle yaşayan genç ama fakir bir

kızıdır. İmrendiği zengin insanların hayatına sahip olmak, onlarla aynı ortamlarda boy göstermek ister. Zenginlerin çocuklarına özel dersler vererek âlemlerde tanınır. Hep birlikte gittikleri pavyona dilden dile dolaşan Safi-Naz adındaki kadın gelecektir. Sabırsızlıkla beklerken Safi-Naz içeri girer. Ayşe, Safi-Naz'ı pek güzel bulmaz. Diğer davetliler ise Safi-Naz'ın güzelliğinden etkilenir. Kocalarının bu kadına gönlünü kaptırmalarından korkarak “Çok şükür Sertman, karısını iki ay sonra Avrupa'ya götürecekmış.” (s.58) diye sevinirler. Safi-Naz umduğu hayatı Sertman'da bulamaz. Kocası kötü işlere bulaşır ve kendisini de ihmal eder. Safi-Naz kurtuluş yolu olarak Ali Bey'i görür. Hayata onun eliyle tutunabileceğini düşünerek Ali Bey'e evlilik teklifi eder. Ali Bey'den sevgiden başka hiçbir şey beklemediğini belirtir. Ali Bey, Safi-Naz'ın “çok şükür, iradesini zayıflatacak bir şey” (s.310) söylemediğini düşünce de yapılan teklifi reddetmek mecburiyetinde kalır. Romanda şükür unsuru canlı değildir. Olayların seyri içinde kullanılır.

Kıskançlık üzerine kurulu olan Nahid Sırrı Örik'in *Kıskanmak* romanı temelde iki kardeşin üzerine kurulur. Seniha ve Halit birbirini pek sevmeyen iki kardeşler. Seniha ömrü boyunca ağabeyi Halit'in gölgesinde kalır. Halit, kendisinden epey küçük Mükerrerem ile evlenir. Mükerrerem kocasından istediği ilgiyi görmez ve saadeti dışarıda aramaya başlar. Seniha ile Mükerrerem komşuları Nuriye Hanım'ın evine misafir olurlar. Misafirler akşam olunca kalkmak için müsaade isteyince Nuriye Hanım misafirlere oturmasını söyler: “Sokaklarda kadınlara sataşma âdeti hamdolsun artık kalmadı” (s.30).

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Dirilen İskelet* eseri batıl inanç ve inanışlarla örülüdür. Tayfur ve Ferhat sürekli mezarlığa giden iki arkadaştır. Nihat, Sadi ve Feyzi adında üç gencin dikkatlerini celbeder ve Tayfur'la Ferhat'ı takip ederler. Ferhat, mezarlıkta zebani gördüğünü söyler. Arkadaşları merak ederek olaya şahit olmak isterler. Bir gün Nihat Bey'in kapısı çalar. Gelen kişi, mahalle caminin müezzini olduğunu söyler. Nihat Bey ziyaretin nedenini sorunca müezzin, caminin depo yapılacağını üzüntüyle bildirir. Sabaha kadar Tanrıya ve bütün erenlere, evliyalara yalvardığını söyler. “Çok şükür ki bir daha gözükmедiler” (s.19) diyerek duasının kabul olduğunu mağrur bir şekilde anlatır. Tayfur gezintiye çıktığı bir gün içinin daraldığını belirtir. Tayfur'un lalası da Beyoğlu'na gitmeyi teklif eder. Tayfur, Beyoğlu yerine Müslüman mahallelerinden geçmek istediğini söyler. Tayfur'un arkadaşı Ferhat, “Tanrıya bin şükür... Nihayet seni de inançlı bir duruma getirdi” (s.166) diyerek mukabele eder.

Sitare adlı genç ve toy bir kızın imkânsız denebilecek aşkını konu alan Kerime Nadir'in *Solan Ümit* romanı popüler aşk romanlarından. Sitare liseye giden bir talebedir. Psikoloji profesörü olan Ferruh Bey'e hayranlık aşk karışımı bir duygu besler. Ferruh Bey'in köşküne giderek tanışır. Ferruh Bey ile duygusal olarak yakınlaşırlar. Sitare sık sık köşke Ferruh Bey'i ziyaret eder. Aralarındaki ilişki epey ilerler. Ferruh

Bey, aşklarının imkânsız olduğunu anlatır. Sitare'ye ağabeyinin arkadaşı Turgut talip olur. Sitare evlenmek istemez. Sitare'nin ablası evliliğin iyi bir şey olduğunu, kendisinin “hamdolsun” (s.30) mutlu olduğunu anlatır. Sitare, kısa süre sonra Turgut'la evlenerek İzmir'e yerleşir. İzmir'de Ferruh Bey'in hasretine dayanamaz ve yeniden İstanbul'a gelir. İstanbul'da menenjit geçirerek uzun süre baygın yatar. Kendisine gelince Turgut'u karşısında görür. Turgut, “oh çok şükür Tanrıma” (s.75) diyerek sevinir.

Kerime Nadir'in *Balay* romanı sonu faciayla biten aşk ve entrikanın iç içe geçtiği bir eserdir. Tevhit kırklı yaşlarda yakışıklı bir beydir. Eşi ölmeden önce arkasında bir mektup bırakarak kızları olarak büyüttükleri Armağan'ın üvey olduğu hakikatini açıklar. Armağan Avrupa'da eğitim almaktadır. İkinci dünya savaşı başlayınca da ülkeye dönme kararı alır. Armağan'ın İstanbul'a döndüğü gün tren istasyonu mahşer yeri gibidir. Trenden inen Armağan babasına sarılarak sevincini belli eder: “Oh çok şükür artık vatanımdayım” (s.8). Armağan'ın kendi kızı olmadığını öğrenen Tevhit, Armağan'a farklı duygular besler ve Armağan'ın kendinde olmadığı bir gün onunla birlikte olur. Armağan, hamile kalır. Gebeliği ilerleyince kanama geçirir. Doktor, kızı “çok şükür” (s.75) kurtardık diyerek sevinir.

Erken yaşta anne ve babasını kaybeden Gediz'in hayata tutunma çabasının ele alındığı bir romandır Mükerrrem Kamil Su'yun *İnandığım Allah* eseri. Ailesini kaybeden Gediz, Edebiyat öğretmeni olur. Gediz Anadolu'da öğretmenlik yapmaya başlar. Kasabada aktif bir öğretmenlik süreci geçirir. Avukat Ekrem Sel ile tanışır. Ekrem Sel, yakışıklı ve başarılı bir avukattır. Gediz, Ekrem Sel'den etkilenir. İkili birlikte olmaya başlar ve kısa sürede evlenirler. Hayat, Gediz'in yüzüne gülmeye başlamıştır ancak kötü günler kapıdadır. Gediz ve Ekrem'in çocukları olmaz. Birkaç doktora tedavi için başvurulur. Bu tedaviler sonucunda Gediz'in anne olamayacağı ortaya çıkar. Gediz şükreder: “Allah'a şükür ki, kusurlu olan, eksik olan benim” (s.88). Ekrem, eşini sevdiği için ona sürekli destek olur ancak Gediz, Ekrem'den ayrılmak ister. Ekrem inanç krizi yaşayarak, “Allah'ına, inançla şükrettiğin o Allah'a” (s.106) isyan etmek istediğini ifade eder. Gediz anne olamama duygusunu üzerinden atamaz ve boşanmak ister. Gediz boşandıktan sonra İstanbul'a yerleşir. Kendini yazmaya adar. Ekrem bu arada evlenir ve bu evlilikten çocukları olur. Yıllar sonra Ekrem Gediz'i bulur. Ekrem çocuklarının öldüğünü, kendisinin de kanser olduğunu söyler. Gediz, Ekrem'i tedavi ettirmek istese de Ekrem için vakit çok geçtir. Ekrem ölür. Gediz her şeye rağmen “şükürler olsun” (s.166) diyerek inancını korumaya çalışır.

Kuşlu Adam olarak anılan başkişinin hayat öyküsü, Turan Aziz Beler'in *Tüylendi Ailesi* eserinde ele alınır. Anlatıcı yazar, Fadime adında Rizeli bir kızla sözlenme aşamasındayken bir kaza geçirir. Ayağı aksadığı için Fadime'nin ailesi bu evliliği onaylamaktan vazgeçer. Başkişi de durumu gurur meselesi yaparak Fadime'yi kaçıracığına yemin eder. Zamanı gelince de Fadime'yi kaçıır. Kuşlu Adam'a arkadaşı

ve onun eşi yardımcı olur. Yolda çatışma çıkar. Silah sesleri her yeri doldurur. Karanlık olduğu için başkişi vurulan birinin olup olmadığını sorar. Arkadaşının eşi Zehra, “Yok çok şükür” (s.149) diyerek cevap verse de Fadime vurulmuştur. Romanda şükür unsuru canlı değildir. Olayların seyri içinde kullanılır.

Suat Derviş’in *Fosforlu Cevriye* eseri hayat kadını olan Cevriye’nin bir idam mahkûmuna olan aşkını ve bu aşk bağlamında geçmişini düşünmesini ele alır. Cevriye alımlı, güzel bir hayat kadınıdır. Anne babasını küçük yaşta kaybettiği için ailesi hakkında bilgi sahibi değildir. Günübirlilik ilişkilerle hayatını sürdürür. Cevriye’ye, baygın olarak dışarda yattığı bir gün, adı verilmeyen idam mahkûmu bir adam yardım eder. Evine götürür ve Cevriye’yi iyileştirir. Cevriye, kendisine sırf iyilik amacıyla yardım eden bu adamdan etkilenir ve zamanla adama âşık olur. Sürekli adamın evine gidip gelmeye başlar. İdam mahkûmu olan adam Allah’a inanmayan biridir. Her fırsatta yaratıcıyı ve olayları sorgulamayı tercih eder. Cevriye, “Ben ona şükrederim” (s.134) sözleriyle adama karşı çıkar.

Halide Nusret Zorlutuna’nın *Beyaz Selvi* eseri, Nadide Adlı başkişinin aşk-ihanet-annelik üçgeninde sıkışmış hayatını ele alır. Nadide mutlu bir evlilik yaşarken Dünder adında eski tanıdığına rastlaması hayatını alt üst eder. Nadide’ye âşık olan Dünder, ona sahip olmak için delicesine mücadele verir. Dünder ile Nadide bir gezide karşılaşır. İkili eski günlerden konuşmaya başlar. Dünder sürekli aşk mektupları yazarak Nadide’den aşkına karşılık vermesini ister. Nadide evine ve eşine bağlı olduğu için Dünder’a karşılık vermez ancak eşi Hamit’in kendisini aldattığını öğrenince Dünder’a karşılık vermeyi düşünür. Bu arada çocuğu Demir hastalanır. Nadide aşkı ile çocukları arasında kalarak çatışma yaşar. Çocuklarını unutup bir aşka meylettiği için pişmanlık duyar. Demir’in iyileşmesi için günlerce Allah’a dua eder. Nihayetinde Demir iyileşir. Nadide “Büyük Allah’ıma şükürler olsun ki onu bana bağışladı” (s.112) diyerek Dünder’a haber verir.

3.1.3.10.5. Hayır Dileme

Müslümanlar birbirleriyle kardeştir. Bir Müslüman kendi için istediği iyiliği başka bir Müslüman için de istemelidir. Bu durum iman etmenin göstergelerindendir. Böylece dünya ve insanlık daha güzel hale gelir (Gazali, 2009, 139-140). İnsanlar kendileri için istedikleri hayırlı sonuçları çevresi için de istemelidir. Güzel olan hayırlı olandır. Kişi hem kendisi için hem de çevresi için hayırlı olanı istediğinde aynı zamanda güzeli de istemiş olacaktır (Koç, 2008, 80). İncelediğimiz eserlerde kahramanlar olayların neticesinde ya da henüz olayların başında hayır diler. Hayır dileme romanlarda sık kullanılan kavramlardır.

Naşide Duru’nun *Çiçeklenen Dallar* romanında Nevin, iş bulmak ümidiyle Ankara’ya gelir. Bir müddet dolaştıktan sonra daktilo sekreterliğinde çalışmak üzere iş bulur. Müdürün odasından çıkarken odacı “Haydi, hayırlı olsun” der. (s.16) Nevin

çalıştığı yerde çok sevilir ve çalışkanlığı sayesinde herkesin beğenisini kazanır. Bunun üzerine kurum, Nevin'in maaşına zam yapar. Nevin bu zammı az bulduğu için pek önemsemez ancak bu haberi duyan mutemet Nevin'den müjde bahşisi ister. Nevin, mutemede bahşiş verir. Bahşisi mutemet “Haydi uğurlu olsun, darısı diğer zamlara!” (s.61) sözleriyle kabul eder. Nevin'i uzun süre çalıştığı bu kurumda çekemeyen insanlar olur ve Nevin hakkında dedikodu çıkarırlar. Kurum müdürü Fikret Cemil ile ilişkisi olduğu söylentilerinden rahatsız olan Nevin, işten ayrılmayı düşünür. Kurum müdürü Fikret Cemil'e işten ayrılmak istediğini, daha yüksek maaşla iş bulduğunu söyler. Bu durum karşısında Fikret Cemil, içinden: “Hayır onu alıkoyamam. Seçtiği yolda, verdiği kararlarda şimdilik serbest kalması daha hayırlı, diye düşün[ür]” (s.76).

Muazzez Tahsin Berkand'ın *Nişan Yüzüğü* eserinde Nevin, Macit, Naşide üçgeninde geçen olaylar anlatılır. Macit geçirdiği uçak kazasından dolayı sakat kalır ve tedavi için hastaneye yatar. Kardeşi Naşide de ağabeyi Macit'i yalnız bırakmamak için hastanede yanında bulunur. Macit'in doktoruyla Naşide arasında aşk başlar ve ikili evlenme kararı alır. Naşide izdivaç haberini Nevin'e mektup yazarak verir. Nevin mektubu alınca Dadı Hatice Hanım'ı çağırır. Hatice Hanım, Nevin'i: “Hayrolsun! İyi bir haberdir inşallah!” (s.202) diyerek karşılar.

Muazzez Tahsin Berkand'ın *Lâle* eserinde Lale tiyatroya heves eden genç bir kızdır. Ailesi, tiyatro fikrinden vazgeçmesi için onu nişanlısı Necil'in kız kardeşinin yanına, Trabzon'a gönderir. Lâle, gemiyle İstanbul'a dönerken dengesini kaybedip düşecek olur. Lale'yi ünlü bir sanatçı olan Nahit Yılmaz kurtarır ve Lale'yle tanışır. Lale bu karşılaşmayı “bunda mutlak bir hayır var” (s.22) şeklinde niteler. Bu karşılaşma Lale için pek de hayırlı olmaz. Nahit Bey'in yardımcılarıyla tiyatroya başlayan Lale, nişanlısı Necil'den ayrılır ve kötü bir insan olan tiyatrodan arkadaşı Hamit ile nikâhlanır. Nahit Bey'le samimi olduktan sonra Nahit Bey'in yazlığına giden Lale, birçok kişiyle tanışır. Bu kişilerden Sadi Bey, genç kız Nihal'e ilgi duyar. Lale, Nihal'e olan bu ilgiyi fark edince bu durumu “hayırlı bir belirti” (s.71) sayar.

Muazzez Tahsin Berkand'ın *Mağrur Kadın* romanında da hayır dilemeye yer verilir. Meral ve Ferdi küçük yaşta ailesiz kalırlar. Münevver Hanım çocuklara sahip çıkarak onları arkadaşı Ferdane Hanım'ın çiftliğine getirir. Meral burada ezilmişlik duygusu içinde yaşar. Çiftlikte düzenlenen bir baloya katılmak istemez ve bunun kendisi için “daha hayırlı” (s.56) olduğunu belirtir. Meral güzelliği ile nam salar ve birçok kişiyi kendine âşık eder. Bunlardan biri de çiftlikte çalışan ve Meral'in babasının katili olan Ferhat'tır. Meral'le evlenmek, onu elde etmek için bir gün üzerine yürür. Meral yardım için bağırınca olay yerine Kenan gelir ve Ferhat kaçır. Meral olan biteni Kenan'a anlatır. Kenan bu adamı hemen kovmak istese de Fahri Bey karşı çıkar. Böyle tehlikeli adamın yakınlarda tutulması gerektiğinin daha “hayırlı ol[acağı]” (s.111) düşünülür.

Sadi Günel'in *Onun Sesi* romanında adı verilmeyen başkişi elinde diplomalarla iş arayan bir sanatçıdır. Kahraman keman alanında kendini yetiştirir ve özel dersler verir. Ders vermek için gittiği köşkte gençlik aşkı Münevver'i görür. Anlatıcı kişi hem Münevver'le hem de Münevver'in üvey kızı Celadet ile ilişkilerini geliştirir. Evin kahyası konumundadır. Münevver'in eşi Muhsin Bey, anlatıcının evden ayrılıp ailesinin yanına gitmek istediğini duyunca "Allah davanıza hayırlı sonuçlar versin" (s.110) demekle yetinir. Münevver sayesinde salon ortamlarına takılan başkişi kumar oynanan yerlere davet edilir. Bu mekanlarda Mihriye ile tanışır. Mihriye kumarda çok kaybettiğini belirtince başkişi "hayırlıdır, aşkta kazanırsın" (s.143) diyerek Mihriye'yi teselli eder. Romanda hayır dileme unsuru canlı değildir. Olayların seyri içinde kullanılır.

Reşat Engin *Satılmış Bakire* eserinde şehvet düşkünü bir anne (Şeküre) ve kızının (Seniha) yaşamlarını anlatır. Seniha'nın babası ölünce aile İstanbul'a taşınır. Seniha'nın annesi genç Cemal Bey'le takılmaya başlar. Cemal, aileyi sık sık ziyarete gelir. Cemal içki içmesi için Seniha'ya ısrar eder. Seniha bu ortamda hastalanarak yataklara düşer. Uzun zaman sonra Seniha kendisine gelir. Şeküre, kızının iyi olmasını Mehmet Bey'e borçlu olduklarını belirtir. Mehmet Bey yaşlı ve kadın düşkünü zengin biridir. Seniha'yı elde etmek ister. Şeküre, Mehmet Bey'e bir şey sormak istediğini söyleyince Mehmet Bey "hayır ola!" (s.46) Şeküre der.

Vedat Tanca, *Belki Bir Gün* eserinde Lemi ile Füsün'un ilişkisini anlatır. Lemi deniz subayıdır. Füsün'u kartopu savaşında tanır. İkili birbirine yakınlaşır. Lemi ailesine Füsün'dan hoşlandığını ve evlenmek istediğini belirtir. Lemi'nin ailesi, "hayırlı gün olduğundan" (s.33), Perşembe günü kız istemeye karar verirler. Füsün'un pederi Ragıp Bey, sert mizaçlı, katı bir adamdır. Kızını da kendi istediği biriyle evlendirmek ister. Füsün da babasının kararına karşılık evden kaçır. Lemi, işi tatlıya bağlanması için annesini yine "hayırlı gün" (s.90) olması hasebiyle Perşembe günü Ragıp Bey'e gönderir.

Tarihi roman olan Ilgaz Vahap Nevruzhan'ın *Süyüm Bike* eserinde Sevim Bike kahraman, bilgili, güzel bir kızdır. Çevresi tarafından çok sevilir. Geç kalktığı bir gün arkadaşları Sevim'i merak eder. Sevim'e bir şey olmasından endişe ederler. Sevim'i uyanmış görünce hepsi sevinerek "Sabahınız hayırlı olsun." (s.8) derler. Sevim'in babası Yusuf Mirza vatansever biridir. İsmail Mirza'yı Ruslara yakın olduğu için sevmez. Sevim, İsmail Mirza'nın genç ve yakışıklı oğluna sevdalanır. Yusuf Mirza'ya bir elçi gelerek Kazan Hanı Can Ali Hanın Sevim Bike'ye talip olduğunu söyler. Yusuf Mirza duruma çok şaşırır. Elçiye bu tekliften memnun olduğunu, "İnşallah ülkelerimiz için de hayırlı olsun" (s.27) diyerek belirtir.

Tarihi roman olan Ilgaz Vahap Nevruzhan'ın *Süyüm Bike* eserinde Kazan askerleri Rus casusu yakalayarak Sefa Giray'ın huzuruna getirirler. Sefa Giray, casusa suçunun ne olduğu sorsa da casus başta masum olduğunu belirterek hiçbir şey anlatmaz.

Sefa Giray, casusa doğruları anlatması neticesinde serbest kalacağı sözünü verir. Söz üzerine casus, isyan çıkartmak için geldiğini söyler. Sefa Giray, casusun dediği isyanı çıkararak Ruslara oyun yapmayı planlar. Planı işiten Sevim Bike, “Allah hakkımızda hayırlı etsin.” (s.104) demekle yetinir. Romanda hayır dileme unsuru canlı değildir. Olayların seyri içinde kullanılır.

Kadircan Kaflı’nın *Korsan Yuvası* eserinde korsanlar bir gün köye baskın yapar. Köylülerin neyi var neyi yok alırlar. Tımar Beyi köylülerden vergiyi toplamak için geldiğinde köylüler durumu anlatır. Tımar Beyi bahane kabul etmeyerek vergiyi ister. Köyün ileri gelenleri ricada bulunsa da Tımar Beyi ikna olmaz ve bazılarını ceza verir. İmam, zulüm yapıldığını haykırınca Tımar Beyi “Senin için hayırlı olmaz!” (s.38) diyerek imamı sindirir. Tımar Beyi Veli Koca’yı atının arkasına bağlayarak sürükler. Veli Koca o günün akşamına ölür. Veli Koca’nın oğlu Cin Ali, intikam için köyden ayrılır. Cirit oyunlarında fırsatını bularak Tımar Beyi’ni öldürür. Tımar Beyi’nin adamları Cin Ali’nin peşine düşerler. Çetin bir fırtına başlar. Cin Ali “bunun kendisi için hayırlı mı yoksa hayırsız mı olacağını” (s.64) bilemez.

Genç bir adamın aşk maceralarının anlatıldığı günlükten yola çıkılarak yazılan Faik Ökte’nin *Bir Aşk Masalı* romanında Nail hukuk eğitimi görmüş ve başından birçok aşk macerası geçirmiş biridir. Nail, tuttuğu günlüğe başından geçen olayları yazar. Okuyucu bu günlük üzerinden Nail’in yaşadıklarına müşahit olur. Nail çalıştığı kurumda genç bir kadını, Rıfat’ın tacizinden kurtarır. Olay amirlere kadar gider ve soruşturma açılır. Şeyda Bey, Nail’e durumların nasıl şekilleneceğini sorunca “Sabah ola hayır ola” (s.26) yanıtını alır. Hayır ögesi eserde günlük hayatta sık kullanılan deyim şekliyle geçer.

Denizci olmak için kendince bedeller ödeyen Mahmut’un maceralarının anlatıldığı Halikarnas Balıkcısı’nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Mahmut, babası gibi denizci olmak istese de babası Süleyman Efendi denizciliğin zor yanını bildiği için Mahmut’u denizden uzat tutmaya çalışır. Mahmut’u ayakkabı dükkânına çırak verir. Dükkânın müdavimlerinden Nusret Ağa çocuğunu nasıl kaybettiğini anlatır. Nusret Ağa’nın çocuğu hastalanıp uzun süre iyileşmeyince komşuları çocuğun ince hastalığa yakalanmış olabileceğini düşünürler. Nusret Ağa, “Ağzınızı hayra açsanıza” (s.29) diye komşularına çıkarır.

İntihar kavramının ele alındığı Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın *Ölüm Bir Kurtuluş Mudur?* eserinin başkişisi Doktor Nusret Hulki’dir. Doktor, intihar eğilimindeki insanlara ulaşmak ister. Onların neden intihar ettiklerini, çözümünün olup olmayacağını araştırmak için çalışmalar yapar. Hastalardan biri de asilzade Adil Cevri Bey’dir. Kokain içen yaşlı adam tükenmiş bir halde intihara başvurur. Evlatlığı olarak yanında büyüyen kızı da âşık olduğu için ölümü kurtuluş olarak görür. Adil Cevri Bey karısını sevmemektedir ve ona bunu söyler. Karısı da, “kız senden bucak bucak kaçıyor. Gönlünü edebilirsen Allah mübarek eylesin” (s.95) sözleriyle mukabele eder.

Halide Edip Adıvar'ın *Sonsuz Panayır* eseri farklı sınıflara ait insanların ilişkilerini ve kültürlerini irdeler. Samet Şaşırtmaç ahlaki yönden zayıf kadınlara para yedirmekten hoşlanan zengin bir adamdır. Karısı Emine, hiçbir şeye karışmayan, sessiz, kendi halinde annesiz babasız büyüyen zavallı biridir. Emine'nin babası, Emine küçükken ölür ve Emine evlatlık olarak "hayır işleriyle tanınan" (s.207) mutasarrıfın karısına verilir. Ayşe Balkar çalışkanlığı ve azmiyle zengin zümrenin arasına girmeyi başarır. Zengin ailelerin çocuklarına özel dersler verir. Bu sayede ailesini rahat ettirebilecek apartman dairesine taşınırlar. Ev hizmetçisi, Ayşe Hanım eve gelince "Mübarek olsun hocanım!" (s.233) sözüyle hayır dileklerinde bulunur.

Kıskançlık üzerine kurulu olan Nahid Sırrı Örik'in *Kıskanmak* romanı temelde iki kardeşin üzerine kurulur. Seniha ve Halit birbirini pek sevmeyen iki kardeşler. Seniha ömrü boyunca ağabeyi Halit'in gölgesinde kalır. Halit Avrupa'dan dönerek Mükerrerem ile evlenir. Mükerrerem eşinden ilgi göremeyince yasak aşklar yaşamaya başlar. İçinde bulunduğu durum onu çıkmaza sürükler ve buhranlı günler geçirir. Seniha, yengesi Mükerrerem'e neden ağladığını, sıkıldığını sorunca Mükerrerem yalan söyleyerek annesinin rüyasında ölmüş olduğunu belirtir. Seniha da teselliye başlar: "Rüyada ölüm görmek hayır alametidir" (s.123).

Sitare adlı genç ve toy bir kızın imkânsız denebilecek aşkını konu alan Kerime Nadir'in *Solan Ümit* romanı popüler aşk romanlarından. Sitare liseye giden bir talebedir. Psikoloji profesörü olan Ferruh Bey'e hayranlık aşk karışımı bir duygu besler. Ferruh Bey ile duygusal olarak yakınlaşırlar. Ferruh Bey, aşklarının imkânsız olduğunu anlatır. Sitare de ağabeyinin arkadaşı Turgut'la evlenerek İzmir'e yerleşir. Ferruh Bey'in özlemi hala yüreğindedir. Ferruh Bey İzmir'e Sitare'yi ziyarete gelir. Turgut o gece evde değildir. İkili ayrılık özlemi giderir. Sitare, Ferruh Bey'den gece kalmasını isteyince Ferruh Bey, "gitmem ikimiz için de hayırlı olur" (s.91) yanıtını verir.

Erken yaşta anne ve babasını kaybeden Gediz'in hayata tutunma çabasının ele alındığı bir romandır Mükerrerem Kamil Su'yun *İnandığım Allah* eseri. Ailesini kaybeden Gediz, ablası ve eniştesiyle birlikte yaşar. Edebiyat öğretmeni olur. Kader cilvesini göstererek ablası ve eniştesini de çok erken Gediz'in hayatından alır. Gediz Anadolu'da öğretmenlik yapmaya başlar. Kasabada aktif bir öğretmenlik süreci geçirir. Avukat Ekrem Sel ile tanışır. Ekrem Sel, akıllı ve başarılı bir avukattır. Gediz, Ekrem Sel'den etkilenir. İkili birlikte olmaya başlar ve kısa sürede evlenirler. Ekrem, evlilik haberini ailesine mektupla bildirir. Ekrem'in annesi mektubu "Hayırlısı olsun..." (s.71) sözüyle bitirir. Romanda hayır dileme unsuru canlı değildir. Olayların seyri içinde kullanılır.

Kuşlu Adam olarak anılan başkişinin hayat öyküsü, Turan Aziz Beler'in *Tüylendi Ailesi* eserinde ele alınır. Anlatıcı yazar, Samsun'a gelerek bütün işlerinde çalışmaya başlar. Yanında çalıştığı Mehmet Efendi'nin kızı Elif ile aralarında bir ilişki olduğu dedikodusu yayılır. Mehmet Efendi ile başkişi bu nedenle sorun yaşar. Başkişi, Mehmet Efendi'den ayrılır. Kuşlu Adam bir müddet sonra Elif'i kaçıarak diyar diyar

gezdirir. Soğuk bir gün yol alırlarken karşılarına samanlık çıkar. Donmaktan korkan başkişi konuşur: “Ölürsek bari sıcakta ölelim. Samanlıkta ölmek çalı dibinde ölmekten daha hayırlıdır” (s.70). Samanlığa girip biraz ısınırlar. Kaçak hayatına dayanamayan çift aileyle barışma kararı alır. Mehmet Efendi gençlerin izdivacını kabul edeceğini bildirince gençler yanlarına adam alarak yola revan olurlar. Herhangi bir saldırı olması halinde de herkesin silahını kullanacağı kararı alınır. “Tanrı hayırlı neticeler ihsan etsin” (s.90) diyerek köye varırlar.

3.1.3.10.6. Günah/Haram

Bir sözün veya fiiliyatın günah/haram sayılması ayetle, hadisle ve din adamlarının yorumlarıyla belirlenmiştir. İslam dinini kabul etmiş bir birey bu doğrultuda hayatına yön verir (Bardakoğlu, 2002: II, 31). İncelediğimiz romanların hemen hepsinde günah/haram kavramının kullanıldığını gördük. Kahramanların bazıları eylemlerini gerçekleştirirken yapılacak eylemin veya söylenecek sözün günah/haram olmasına dikkat ederler. Bazı eserlerde ise günah/haram ögesi sadece kelime olarak geçer, olayların akışında etkiye sahip değildir.

Hayri Düşünger’ün *Gönül Bir Su Gibidir* eserinde evli olan Sümran, eşiyle yaptığı plan gereği evden kaçır ve arkasında ailesine yazılı bir mektup bırakır. Mektupta yaptığı şeyin çok günah olduğunu ve suçunu şu sözlerle anlatır: “Anneciğim, işlediğim cürmün ve günahın büyüklüğü biliyor ve titriyorum” (s.11). Anne, mektubunu okuyunca üzölür. Sümran aslında kaçmaz. Kardeşi Ümran’ın psikolojik olarak iyi olabilmesi için böyle bir plan gerçekleştirir.

Kemal Samancıgil’in *Mezarın Kızı* romanında Ahmet Bey ile İnci birbirini sever. İkili arasında çeşitli olaylar cereyan eder ve ayrı düşerler. İnci’nin manevi babası sayılan Arif Bey, duruma müdahale etmek ister: “Emektar bir adamın kimsesiz kalmış kızını büyüterek istikbalini sağlayacak bir neticeye ulaştırmakla sevap kazanmak istediği halde, onun bir esir vaziyetine sokularak, ahlarından günah kazanmak doğru değildi” (s.136). Arif Bey, inancı gereği günaha girmekten endişe duyar ve İnci’nin istikbalini düşünür. Günah ögesi, Arif Bey’i romanın akışı içinde olumlu yönde sevk eder. Yine Adnan Bey’in çeşitli entrikalar çevirerek İnci ile Ahmet Bey’in arasına girdiğini öğrenen Arif Bey: “İftira etme, temiz adamları lekelemek isteyiş kadar büyük günah olmaz! Yakında her şey meydana çıkacaktır” (s.253) cümleleriyle Adnan Bey’e kızır.

Aka Gündüz’ün *Sansaros* romanında kendisi gibi kimsesiz Emine’ye sahip çıkar başkişi Sansaros. Emine’yi İlki Teyze’ye emanet eder ve oradan ayrılmak üzere dostlarının yanına kahvehaneye gider. Sansaros, kahveci ihtiyar Dalga Dayı ile Dede Fingir’i kahvede oturur halde bulur. Dalga Dayı eski günlerden bahseder: “Devletin gidişi, kötü gidiş. Senin anlayacağın Dede Fingir, bu işin sonu gelmez. Rakıyı, şarabı yasak etmişlerdi. Eyvallah! Ondan kötüsü avrat kişi olmaktır. Rakı, şarap nemize gerek.

Zaten onu haram kılmış, kılanlar” (s.46). Dalga Dayı, şarabın ve rakının yaratıcı tarafından yasaklandığını, haram kılındığını ifade eder. Sansaros, sonraki bölümlerde çeşitli kişilerin himayesinde bulunur ve çalışır. Bu işlerin birinde çalışırken Raşit Efendi, Sansaros’a dışarıda gezdiği için kızar. Sansaros da kendisine karışmamasını söyler. Bu sözler üzerine Raşit Efendi sinirlenir ve Sansaros’u döver. Durumu gören komşular, “Yahu Raşit Efendi, etme günahtır! Elin yetiminden ne istersin birader!” (s.132) diyerek çıkışırlar.

Vecdet Demirman’ın *Sana İnanmıştım* eserinde Perihan; annesi ile amcasının birbirini sevdiğini ve amcası Bedri Bey’in aslında babası olduğunu anlar: “Böylece annemin sağlığında taşıdığı büyük ıstırapı ve belki de elinde olmayan bir sebeple işlediği büyük günahı öğrenmiştim” (s.22). Amcası olarak bildiği Bedri Bey için de: “Ruhumdaki boşluk ve acıyı, işlediği günahın acısından utanan amcamın [...]” (s.24) ifadesiyle yapılan ilişkinin yanlışlığını vurgulamak ister. Günah ögesi dinen yapılması hoş görülmeleyen bir suç olarak romanın olay örgüsü içerisinde geçer. Perihan ile Kadri Bey birbirlerini sevmelerine rağmen aralarına Nilüfer girer. Bu olayda Perihan: “Onun bunda ne gibi bir günahı vardı. Kolları arasına düşen havai kadının kaprislerini tatminden başka...” (s.34) diyerek Doktor Kadri Bey’in suçsuz olduğunu belirtir. Doktor Kadri Bey’de Perihan’a ithafen, “Beni günahkâr bilin. Lakin affedin” (s.36) der. Perihan da hemcinsi Nilüfer’i, “Bütün günahları biçare kadının omuzlarına yükletmek cesaretini size veren vicdanınızdan, emin olun, şüphe ederim” (s.38) sözleriyle savunur.

İhsan Koza’nın *Aradığım Kadın* romanında Ferit, intihar etmek isteyen güzel bir kadını denizden kurtarır. Daha sonra kadını her yerde arar ancak bulamaz. Ferit, aradığı genç kadını bulamayınca adalara resim yapmaya gider ve orada Hristiyanların ayinlerini gerçekleştirmek için bir yığın insanın ve küçük bir çocuğun yalın ayak yürüdüğünü görür. Çocuğun durumuna üzülen genç adama bu durumun ne olduğunu sorar. Adam cevap verir: “Yukarıdaki Ayazma’ da bugün “yortu” olduğunu, herhangi bir günahın kefareti veya adak olarak Rumlar arasında bu yokuşun çıplak ayakla çıkılmasının dini bir teamül[dür]” (s.52). Aradığı kadının (Nazan) İsviçre’de tedavi gördüğünü öğrenen Ferit, apar topar İsviçre’ye gider. Aralarında duygusal anlamda yakınlaşma olur ve Ferit, Nazan’a neden intihar etmek istediğini sorar. Nazan, intihar etme müsebbibi olarak kocasını gösterir. Ferit, bazı hataların affedilebileceğini söyleyince Nazan, “Ya bu günah affedilemeyecek, unutulamayacak kadar büyükse?” (s.113) şeklinde karşılık verir. Günah ögesi, romanda fon olarak kullanılır.

Muazzez Tahsin Berkand’ın *Nişan Yüzüğü* eserinde Macit geçirdiği uçak kazası sonucunda sakat kalır. Bu sakatlık Macit’te psikolojik sıkıntılara sebep olur ve Macit intiharı düşünür. Tesadüfen tanıştığı Nevin’e intihar düşüncesini anlatır ve Nevin’den kendisine yardım etmesini ister. Nevin bu duruma çok sinirlenir: “Ben cürmünüze şerik olamam.” (s.85). Nevin, günah olduğu için Macit’in dediğini yapmaz. Macit’i

iyileştirmek için gayret gösterir. Macit romanın sonunda iyileşir. Günah ögesi eserde olayların seyrine etki edebilecek şekilde güçlü kullanılır.

Muazzez Tahsin Berkand'ın *Lâle* eserinde de günah ögesine yer verilir. Ailesinin sözünü dinlemeyerek tiyatroculuğa başlayan Lale, yaz tatili için ünlü sanatçı Nahit Bey'in yazlığına gider. Yazlıkta Nahit Bey'in komşusu Refet Bey, Lale'den çok hoşlanır ve onunla evlenmek ister. Lale'ye tiyatroculuğu bırakması için telkinlerde bulunur. Tiyatronun kendisi için tehlikeli olabileceğinden, güzelliğinin tiyatro uğruna kötü adamların elinde harcanacağından korktuğunu belirtir ve "Günah vallahi!" (s.67) diyerek yemin eder. Kendisine yapılan teklifleri reddeden Lale, tiyatrodan arkadaşı olan Hamit ile evlenir. Hamit'in gözü dışardadır ve Lale'yi sürekli aldatır. Lale'den kurtulmak için ona çeşitli tuzaklar kurar. Lale böyle bir evliliği yaptığı için kendisine kızar ve çıkmaza girer. Yazar anlatıcı Lale'nin psikolojik çıkmazını açıklar: "Hamit, onun için, bile bile işlenilen günahı. Karşı karşıya bulundukça, ya o günahı işlemeye devam edecek yahut da cansız bir makine haline girecekti" (s.110).

Lale bu olaylara rağmen bazı geceler kocası Hamit'e yaklaşımaya devam eder. Hamit'i hala sevebilme ihtimali karşısında ürpererek kendi kendine "Bu günahı..." (s.111) nasıl işlediğini sorar. Bir müddet sonran da Hamit'ten ayrılarak baba evine yerleşir. Eski komşuları ve nişanlısı olan Necil, Lale'yi ve Lale'nin babasını sürekli ziyarete gelir. Lale'nin babası da kızının eski nişanlısına karşı çok içten davranır. Lale bu durumu kendi onuruna pek yediremez ve "[...] günahım bu kadar mı büyüktü?" (s.169) sözleriyle iç çatışma yaşar. Necil, tiyatro uğruna kendisini terk eden Lale'ye kızmakla beraber ona hak da verir. Lale'nin bir oyununu izlemeye gider ve Lale'nin performansını çok beğenir. Lale'ye oyuncu olması için fırsat vermediğine ve bu fikre karşı çıktığına içten içe sinirlenir ve bu durumun "bir günah işlemekten farksız" (s.203) olduğunu söyler.

Muazzez Tahsin Berkand'ın *Mağrur Kadın* eserinde de haram kavramı kullanılır. Kantarcılar ailesi civarın saygın ve zengin eşrafındandır. Yazar, bu aileden bahsederken ne kadar dürüst ve yardım sever olduğunu belirtmek için "Bu çiftlik haram para ile değil, helal para ile alınmıştır" (s.8) ifadesine yer verir. Günah ögesi de yine romanın dört farklı yerinde geçer. Münevver Hanım trende bulup sahip çıktığı iki çocuğu Kantarcılar çiftliğine getirir. Kantarcıların torunu olan Kenan, bu çocukların çiftlikte kalmalarına müsaade eder. Eğitimleriyle de ilgileneceğini vurgular. Erkek çocuk Ferdi'yi çok beğenir ve böyle bir çocukla ilgilenmemenin "günah" (s.16) olduğunu söyler. Münevver Hanım da Kenan'la aynı fikirdedir. Trenden eve getirdiği diğer çocuk Meral'dir. Meral'in musikiye olan yatkınlığı ve kabiliyeti Münevver Hanım'ın dikkatini çeker. Meral'e özel müzik dersleri verilmesi gerektiğini, aksi halde çok "günah" (s.20) olacağını vurgular.

İlerleyen yıllarda Meral ile Kenan arasında duygusal bağ oluşur. Bir gezinti sırasında Münevver Hanım'ın ağabeyi Seyfettin Amca'ya rastlarlar. Adam, küçük bir

çocukla karşıdan gelir. Kenan, küçük çocuğun sarhoş babanın oğlu olduğunu öğrenince çocukla ilgilenmez ve çocuğun ailesi için kötü söz söyler. Bunun üzerine Meral, “Babasının günahını çocuk mu çeksinsin?” (s.74) diyerek Kenan’a kızar. Kenan geçmişe dair Meral’le olan tartışmasında kamçı ile Meral’i yaraladığını hatırlar ve üzülür. Meral’e yaptığı bu davranıştan dolayı çok pişman olduğunu anlatırken “küçük kıza işlediğim bir günah” (s.90) diye bahseder. Eserde günah ögesi yapılması hoş olmayan durumları anlatmak için kullanılır. Olayların akışında çok önem arz etmez.

Reşat Nuri Güntekin’in *Miskinler Tekkesi* romanında bir dilencinin gözünden hayatın zorluğu ve insanların ilişkileri anlatılır. Soylu bir aileden gelen yazar anlatıcı çocukluğunu refah ve huzur içinde geçirir. Ergenlik dönemine geldiği zaman kendisine uygun helal süt emmiş bir kız bulmayı düşünür, çünkü çapkınlık etmeyi “büyük bir ayıp ve günah” (s.13) olarak görür. Komşularının kızı Mesrure’ye âşık olur ancak bir sorun vardır. Kahraman anlatıcının başı olması gerekenden çok daha büyüktür. Bu nedenle Mesrure’ye açılmaktan imtina eder. Mesrure olayı öğrenince kahraman anlatıcının kafasının büyüklüğünden şikâyet eder. Mesrure’nin dadısı da Allah’ın yarattığı kulun kusurlarını söylemenin “günah” (s.29) olduğunu belirtir. Meşrutiyet’in ilan edilmesiyle konak halkının büyükleri sürgün edilir ve kahraman anlatıcı kimsesiz kalır. Bu kimsesizlik hali dilenciliğe kadar gider. İyi bir dilenci olan yazar anlatıcı, Mesrure Bacı adında bir kadını ile İsmail adında ve bir çocuğu da evine alır. İsmail’i eğitim alması için yatılı okula verir. Duruma üzülen Mesrure Bacı, İsmail’in hangi okulda olduğunu Talat’tan öğrenir. Mesrure Dadı, Talat’tan İsmail’in yerini öğrendiğini yazar anlatıcıya söylememesi istese de Talat durumu yazar anlatıcıya söyler. Mesrure Bacı, Talat’ın sözünde durmamasını “günah” (s.160) olarak yorumlar.

Yazar anlatıcı romanın sonuna doğru oturduğu mahalledeki insanların hayatlarına da değinir. Bunlardan biri Tombul İmam’dır. Tombul İmam yozlaşmış bir insandır ve dini kimliğini kaybeder. Kahve işleten arkadaşına, bu devirlerin geride kaldığını artık içkili gazinoların tutulduğunu ve bunun da “günah” (s.191) olmadığını anlatır. Başka bir komşusu olan Hacı Hanım ise oğlunu gizliden görmeye gelen bir yaşlı kadındır. Kadının oğlu soylu bir aileyle evlenince kadının oğlu ailesinin soylu olmayışından utanarak annesinin kimliğini gizler. Annesine; gelininin evine ve ailesine gitmeyeceğine yemin ettirir ve edilen yeminin de bozulmaması gerektiğini belirtir. Aksi takdir de annesinin “günaha” (s.200) gireceğini vurgular.

Safiye Erol’un *Ciğerdelen* romanında tarihsel olaylara göndermeler yapılarak aşk teması işlenir. Turhan Tuna yurt dışında eğitimini tamamlayıp ülkesine döner. Canzi adında güzel bir kadınla aşk yaşar. Turhan’ın aşkını, kıskançlığı gölgeler. Canzi bu durumdan rahatsız olur ve Turhan’a kıssadan hisse vermek amacıyla muhtelif öyküler kaleme alır. Anlatıcı kahraman Turhan kendi hatalarını gün yüzüne çıkarıp iç çatışma yaşar. “Aşk[nın] günahsız taze bahar” (s.22) günlerini anımsadıkça hayıflanır. Canzi’ye haksızlık yaptığını, bu nedenle de “günah[nı] ödediği[ni]” (s.51) söyler. Turhan,

yaşadığı iç çatışmada itiraflarda bulunurken insanların ümitsiz olmadığını, “işledikleri günahları unutturmak” (s.110) için yaratıcıya kurbanlar sunduklarına da değinir.

Canzi’nin yazdığı Sarı Sipahiler öyküsünde Mustafa Durakça’nın aşkı ve arkadaşlarıyla küffara karşı cenk etmesi ele alınır. Mustafa Durakça, ecnebi kız Mariska’ya âşık olur. İkili evlenme kararı alır. Mariska’nın yakınları bu olaya sıcak bakmaz. Kızın arkasından gelen Stefan çeşitli olaylar neticesinde Müslüman olmaya karar verir ve Veli Koca ile konuşur. Veli Koca, tam inanmadıkça böyle bir “günaha yordakçılıkta” (s.84) bulunmayacağını söyler. Yedi Peçeli öyküsünde ise bir masal sembol olarak kullanılır ve Zühre ile Sinan’ın sevdası işlenir. Zühre’nin küçükken dinlediği Yedi Peçeli masalında prenses, eşinin yüzündeki peçeleri açar. Peçeler açılınca prensesin eşi yanar ve ölür. Prensese “günah ödemek” (s.121) için diyar diyar dolaşır. Zühre genç kız olunca Sinan ile evlenir. Sinan, babaları gibi cengâver değildir. Hareme düşkündür. Babasının arkadaşı ve kayınpederi Hafız Nuri’yi cenge gönderir. Hafız Nuri şehit düşer. Advıye Molla haberi alınca üzülür ve Yasin okur. Bir yandan da hayıflandığı için “günaha” (s.140) girer.

Sinan, Zühre’yi boşar ve başka bir kadınla nikâhlanır. Zühre sahipsiz kalmamak için Saraç İsmail adında yaşlı bir adamla formalite evlilik gerçekleştirir. Saraç İsmail, Zühre’yi koynuna aldığı anda, Zühre’nin isteksiz olduğunu görür ve onu yatağından kovar. Zühre, gönlünün bir başkasına ait olduğunu ve bu nedenle “günahlı” (s.158) sayıldığını belirtir. Zühre, çektiği tüm sıkıntılara rağmen Sinan’ı sevmeye devam eder. Sinan için yaratıcıdan dua dilenir. Yaptıklarından ötürü Sinan’a “günah yazma” (s.163) şeklinde niyazda bulunur. Sinan, Zühre’yi boşamasına rağmen onunla ilişkisini kesmez. Zühre ile yatıp kalkmaya devam eder. Zühre, oğulları Nuri büyüyüp akıllı yetince durumun açığa çıkmasından korkar ve Sinan’la ilişkisinin sonlanmasını ister. Sinan’a “haramdan vazgeçelim” (s.184) der. Sinan bu teklifi reddeder. Turhan, Canzi’nin yazdığı tüm hikâyeleri okuyunca mesajı alır. Canzi’ye büyük haksızlık hatta eziyet ettiğine kanaat getirir. Canzi’ye giderek tekrar bir araya gelmek ister. Canzi’ye “büyük bir günah” (s.253) ile haksızlık ettiğini itiraf eder. Canzi, Turhan’ı sevdiği için özrü kabul eder ve ikili evlilik kararı alır.

N. Sonerman’ın *Medeniyet Sönüyor* romanı aşk teması üzerinden savaşın, insanların hayatında ne kadar yıkıcı olabileceğini ele alır. Howard ve Silviya çocukluklarından bu yana birbirini seven iki çifttir. Mehtaplı bir gece de dans eden kadınların arasında Silviya dikkatleri üzerine çeker. Howard aşkının ne denli büyük olduğunu itiraf ederken, Silviya “günah itiraf eder gibi” (s.12) utanır. Howard, Silviya’ya cesaret vererek onu kendisine doğru çeker ve “günahsız” (s.13) dudakları birleşir. Ne yazık ki çiftin bu mutlu günleri uzun sürmez ve I. Dünya savaşı patlak verir. Howard cepheye alınacağını öğrenir. Karısı Silviya hamiledir. Howard cepheden Silviya’ya kısa bir süre sonra döneceğini yazar ancak cepheye ölür. Haberi Teğmen

Morgan getirir. Morgan, Howard'ın cephede öldüğünü ima ederken yüzünde “günahkâr insan” (s.65) ifadesi vardır.

I. Dünya Harbi sona erince İngiltere’de bayram havası yaşanır. Howard’ı cephede şehit veren Silviya, artık oğlu Rişar için yaşar. Howard’tan geriye kalan biricik oğludur. Resmigeçit töreninde Silviya, gözyaşlarını tutamaz. Rişar, annesine neden ağladığını sorduğunda Silviya sevinçten olduğunu söyler. Silviya yalan söylediği için dudakları “yalan söylemenin günahı ile büzülür” (s.69). Yirmi yıl sonra babasının kaderini oğlu Rişar yaşar. II. Dünya Harbi başladığı için cepheye gidecektir. Annesi olabilecekleri hissediyor gibi mutsuz olur. Annesinin üzüntüsünü gören Rişar, “günahkâr üzüntüsü ile” (s.82) mahcup olur. Günah ögesi romanda günlük hayattaki karşılığı ile kullanılır. Romandaki olayların akışında önem arz etmez.

Fahri Zeki Önal’ın *Ay Altında* romanı gençlerin aşkları için neler yapabileceğini gözler önüne serer. Ferit ile Nahit iki iyi arkadaştır. Ferit’i hem teyzesinin kızı Kumru hem de Kumru’nun kız arkadaşı Şermin sevmektedir. Şermin’inden ise Nahit hoşlanır. Şermin’in babası ölünce kimsesiz kalır ve dayısının oğlu Samim, Şermin’le evlenmek ister. Şermin, durumu bildirmek üzere Ferit’e mektup yazar. Ferit kayıtsız kalır. Şermin de Samim ile evlenmemek için Nahit’le evlenir. İki çift mutlu yaşarlar ancak yolunda gitmeyen bir şeyler vardır. Nahit, Şermin’le evlenmeden birkaç gün önce Samim’in ısrarıyla yabancı bir kadınla beraber olur. Bu yüzden Şermin’e “Sana karşı günahımı biliyorum” (s.44) diyerek suçunu sezdirir. Nahit bu acıya daha fazla dayanamaz ve intihar eder. Şermin, Nahit’in intiharından sonra Nahit’in tuttuğu günlüğü okuyarak her şeyi öğrenir. Nahit “günahımı biliyorum” (s. 53) ifadesini günlüğüne de yazar. Frengi hastalığına yakalanan Nahit, eşi Şermin’e yaklaşamaz. Hastalığın ona da bulaşacağından korkar. Çektiği ıstırapla intihar etmeyi, “günahının” (s.55) başka yolla temizlenemeyeceğini düşünür. Şermin’i sürekli yatağından uzak tutmak için türlü bahaneler bulur kavgalar eder. “Günahımı çektim” (s.56) diyerek intihar eder. Nahit’in intiharıyla yalnız kalan Şermin’e Samim yakınlaşır. Kocasının katili sayılabilecek bu adama Şermin zamanla ısınır. Samim, Şermin’in hastalığı ile ilgilenir ve ona bakar. Şermin, Samim’in “günahkâr” (s.64) olduğu için böyle davrandığını düşünür.

İhsan Koza’nın *Senede Bir Gün* romanında günah ögesine geniş yer verilir. Emin ile Nazlı nişanlı, birbirini seven iki çifttir. Nazlı güzelliğiyle Bulgar subayı Yüzbaşı Kiril’i etkiler. Nazlı, Kiril’e yüz vermez, onu görmemek için dışarı bile çıkmaz. Kiril, Nazlı’yı görmek ve elde etmek için önce Nazlı’nın ağabeyi Tosun’u daha sonra da nişanlısı Emin’i ortadan kaldırmayı düşünür. Kiril, tayininin çıktığı haberini kasabada yayar, bayrama kadar da ortalıkta görünmez. Nazlı’nın eğlenceli bayram günü sokağa çıkacağını düşünür. Kiril, bayram günü Nazlı ile karşılaşır ve onunla konuşmak ister. Nazlı, Kiril’in cevabını reddedince Kiril hiddetlenir: “Benden günah gider” (s.29). Emin, Nazlı’ya ve Nazlı’nın ailesine bir fenalık gelmesin diye Türkiye’ye göç etmeyi düşünür. Planını Hilmi Efendiye de anlatır. Hazırlıklar yapılır ve yola revan olunur.

Yolda aile efradı dinlenirken Emin, nişanlısı Nazlı'yı süzer. Gözleri Nazlı'nı üzerinde gezindikçe “günah işlemiş kadar” (s.56) mahcubiyet duyar.

Kaçış sırasında Emin kendini feda ederek ailenin kurtulmasını sağlar. Emin, vurulup Bulgarlara esir düşer. Nazlı ve ailesi de İstanbul'a yerleşir. Hilmi Efendi kızı Nazlı'yı yanında çalışan Sabri'ye vermeyi düşünür. Sabri sürekli camiye giden hiç “günahı” (s.82) olmayan bir adamdır. Nazlı, kendisi için uygun görülen bu izdivaca karşı çıkar. Anne Ayşe Hanım, kocasının hiddetleneceğini hesap ederek kızı Nazlı'yı, “Babaya karşı saygısızlık büyük günahıdır” (s.86) diye telkinde bulunur. Hilmi Efendi, Nazlı'dan kesin ret cevabı alınca ikinci kızı Zeynep'e yönelir ve Sabri'yi Zeynep ile evlendirir. Zeynep, babasından çekindiği için bu izdivacı gönülsüz onaylar. Bu olaydan sonra Zeynep hayata küser. Hilmi Efendi “işlediği günahın büyüklüğünden habersiz” (s.129) yaşamaya devam eder.

Emin, tüm olanlardan habersiz Bulgar hapishanelerinde günlerini geçirmeye başlar. Oda arkadaşlarıyla tanışıp kaynaştıktan sonra kaçış planına katılır. Hapishaneden kaçmayı başardıktan sonra İstanbul'a Nazlı'yı bulmaya gelir. Nazlı'yı görememe endişesi Emin'i derinden yaralar. Tüm bu yaşadıklarının hangi “günah[ına]” (s.204) karşılık geldiğini mahcubiyetle Allah'a sorar. Nazlı'nın Doktor Fuat ile nikâhlandığı gün köşke gelir ve her şeyi öğrenir. Hilmi Efendi, Emin'i nikâha karşı çıkmasını engellemek için oyalar. Durumu fark eden Zeynep, babasına karşı çıkarak yaptığının “günah” (s.228) olduğunu söyler. Nazlı, nikâhtan sonra Emin'in geldiğini öğrenerek yanına gelir. Emin, Nazlı'ya kızgın olmakla beraber kırgındır. Nazlı'ya ağlamamasını, hiçbir “günahının” (s.243) olmadığını söyler.

Şükran Eğrilmez'in *Aldanmayan Hisler* romanında Sevim, bebekken Emine adlı kadın tarafından bir hastane bahçesine bırakılır. Hastanede hemşire olarak çalışan Zehra çocuğu bulur. Bebeğin “günahının ne olduğunu” (s.6) düşünür. Hastanede yatan ve üç gün önce bebeği ölen bir anneye (Lamia) bebeği vermeyi düşünür. Lamia, hastane bahçesinde bulunarak hemşire tarafından kendisine verilen bebeği kendi çocuğu zannederek kucağına basar ve çocuğa Sevim adı verir. Sevim'in gerçek annesi Gülsüm, küçük yaşlarda, prens Abdullah'la evlendirilerek Sara adını alır. Gülsüm (Sara) Vahap adlı bir gençle yasak aşk yaşar ve gebe kalır. Kimsenin haberi olmadan bu “günahının” (s.26) cezasını nasıl telafi edeceğini düşünür. Yakın bir akrabası olan Emine'nin yanına giderek tüm “günahını” (s.28) anlatır. Doğum olunca da herkesten gizli, Emine'ye, çocuğu hastane bahçesine bıraktırır. Emine işlediği suç nedeniyle pişmanlık duyar. Allah'a, suçu nasıl affettireceğini düşünerek yıllar sonra olayın peşine düşer. Pişmanlığını Gülsüm'e yazdığı mektupla itiraf eder. “Günaha girme[sinin]” (s.30) nedeni olarak Gülsüm'ü görür. Çocuğun yaşadığını, bir ailenin sahip çıktığını anlatır. Bu nedenle “Allah günahımızı affetsin” (s.31) diye mektubunu sonlandırır.

Gülsüm, mektubu aldıktan sonra kızının babası olan Vahap'ı bulur. Vahap, yaptığı tüm hataların farkındadır ve pişmanlık duyar. Gülsüm'e “günahkâr” (s.58) biri

olduğunu itiraf eder. Kızlarını bulup babalık görevini yerine getirmek istediğini söyler. Sermet, kardeşi olarak bildiği Sevim'e içten içe sevgi besler. Sevim de bir başkasıyla nişanlanma kararı alır. Hemşire Zehra tüm bu yaşananlara son vermek, her şeyi itiraf edip “günah işlemekten” (s.61) kurtulmayı düşünür. Gülsüm ve Vahap, tüm gerçekleri Sevim ve Lamia'ya anlatır. Genç yaşta bir cahillik ettiğini, yasak aşk yaşadığını, “günahının” (s.73) bedeli olarak bebeği gördüğünü, bu nedenle onu terk ettiğini belirtir. Her şeyi öğrenen Sevim, kendisini terk eden annesine sarılarak onu affeder.

Gülsüm'ün yasak aşk yaşadığını günah olarak adlandırması inanç bakımından olumludur. Yaptığı eylemin kötü ve yanlış olduğunu bilir. Çocuğu hastane bahçesine bırakan Emine yaptığı hatanın günah olduğunu, çocuğu bulan hemşirenin de yalan söyleyerek çocuğu başka bir aileye vermesinin bedelinin günah olduğunu bilir. Yapılan bu günahların Allah tarafından cezalandırılacağını düşünmeleri de olumlu inanç algısından kaynaklanır. Eylemleri yüzünden günahlarının bedelini ödemeye hazır olmaları yazarın günah ögesi üzerinden din dilini etkili kullandığını gösterir.

Esat Mahmut Karakurd'un, *Sokaktan Gelen Kadın* romanında Semra ile Selim'in ilişkileri anlatılır. Semra, paraları için kendinden yaşlı erkeklerle düşüp kalkan ahlaki yönden zayıf bir kadındır. Semra bohem hayatını yaşarken zengin bir iş adamı olan Şinasi Bey'in oğlu Selim'i kendisine âşık etmek için teklif alır. Selim'in kendinden emin küstah tavırları Semra'yı kızdırır. Ava giden avlanır misali Semra zamanla Selim'e bağlanarak âşık olur. Bir gece kendisini Selim'e teslim eder. Selim, sevdiği kadına karşı bu “günahı” (s.80) yapamayacağını söyler. Semra, alışıktı olmadığı için Selim'in bu davranışını garipser ve yaşanan dünyada “günahların” (s.81) değil arzuların var olduğunu vurgular.

Semra tüm gerçeklere karşı Selim'e ne diyeceğini bilemez. Selim gerçeklerden habersiz olduğu için Semra'dan ayrılmak istemez. Araya Selim'in babası Şinasi Bey girer. Oğlunu bu düşkün kadının elinden kurtarmak ister ve yardımcısı İhsan'ı konuşması için elçi gönderir. İhsan, “günahkâr kadın” (s.109) Semra ile konuşsa da Semra bu dünyadaki tek “günah işleyen kadının” (s.110) kendisi olmadığını vurgular. Semra vicdan azabına dayanamaz ve bir mektup yazarak tüm gerçekleri Selim'e anlatır. Kendisinin “günahlarla yoğrulmuş” (s.124) bir kadın olduğunu ancak her şeye rağmen Selim'i samimi duygularla sevdiğini haykırır.

Semra, hayatının acıyla dolu olduğunu düşünerek acılı günler geçirir. Yardımcısı Marika'ya, ömrünü “günahla” (s.129) geçirmiş bir kadının nasıl mutlu olabileceğini sorar. Selim, Semra'yı her şeye rağmen kabul etse de Semra yine “günahlarının” (s.132) affedilemeyecek kadar çok olduğunu vurgular. İkili birlikte yaşamaya karar verirler. Arkadaşlarıyla birlikte oldukları meclise Semra'nın eski âşıklarından Cemil gelir. Semra'ya hakaret ederek böyle “günahkâr” (s.137) bir kadının temiz bir mecliste nasıl bulunabileceğini haykırır. Semra gözyaşları içinde salonu terk eder. Bir balıkçıya rastlayarak kendisini ona sunar. “Günahla dolu” (s.146) vücudunu ancak bu yolla

cezalandıracağını düşünür. Yazar günah ögesini romanın başkişisi Semra üzerinden kullanır. Romanda din dili etkili değildir sadece olay gereği günah ögesi yerini alır.

Sadi Günel'in *Onun Sesi* romanında adı verilmeyen başkişi elinde diplomalarla iş arayan bir sanatçıdır. Anadolu'nun muhtelif bölgelerinde çalışır. Özel okulda öğretmenlik yaptığı sıralarda öğrencilere marş besteler. Okul müdürü tarafından hoş karşılanmayan eylemi nedeniyle işten kovulur. Arkadaşının tavsiyesiyle zengin bir ailenin çocuğuna ders vermeye köşke gider. Köşke giden anlatıcı gençlik aşkı yaşadığı Münevver'le karşılaşır. Münevver'in üvey kızı Celadet'e ders vereceğini öğrenir. Celadet, tüm enstrümanlarla ilgilenen bir kızdır. Müzik terbiyesi almadığı için bu durumu “günah” (s.12) olarak görür. Derslere başlayınca anlatıcı ile Münevver arasında eski anılar depresir ve ikili geceyi birlikte geçirir. Anlatıcı bu durumdan pişmanlık duyarak “günahın” (s.74) tekrarlanmamasını ister ancak Celadet, başkişiyle bu “günahı” (s.178) yine işler.

Münevver'den sonra anlatıcı ders verdiği Celadet ile de yakınlaşır. Celadet, anlatıcının dudağına kondurduğu buseyi “günahsız sevgi” (s.96) olarak yorumlar. Münevver üvey kızının, hocasına olan duygularından endişe eder. Kendisinin başkişiyle olan ilişkisini düşünüp ağlar. Aralarına üvey kızı Celadet'in gireceğini düşünür. Başkişiden böyle “bir günah” (s.160) işlememesini ister. Münevver yıllar önce başkişiyle olan ilişkisini hatırlatır. Annesinin “günahını” (s.161) çoktan ödediğini vurgular. Celadet anlatıcının günlüğünü bulur ve okumaya başlar. Hocasının Mira adındaki kadınla yaşadığı aşk macerasını okur. Anlatıcı barda çalıştığı bir gece Mira'yla tanışır. Mira, anlatıcının evli olduğunu öğrendiği halde ilişkisini devam ettirir. Kahraman, bu ilişkiye son vermesi gerektiğini, Mira'nın “günahkâr bir melek” (s.114) olduğunu söyler. Mira, zengin erkekleri eğlendiren bir kadın olsa da anlatıcı onu onurlu biri olarak tasvir eder. Sarhoşların, dengesiz insanların isteklerini karşılayan bu kadına “günahkâr demenin günah olduğunu” (s.119) vurgular.

Anlatıcı geçmiş yaşantısından bahsederken Münevver'le tanışmasını anlatır. Öğrencilik yıllarında Muazzez'le aşk yaşayıp nişanlanma kararı aldıklarını ancak Muazzez'in vazgeçtiğini, bunun üzerine kendisinin Münevver'le nişanlandığını söyler. Muazzez durumu kendisine yediremez, babası aracılığıyla “kendi günahını” (s.20) anlatıcıya ödetmeye çalışır. Anlatıcı Münevver'e olan kızgınlığını ile ilk önce kendisine meyilli olan komşu kızı Sabiha'dan çıkarır. Annesinin müspet aile kızı olarak gördüğü bu kız vücudunda “birkaç günahın izini” (s.32) taşır. Öğretmenlik yaptığı maceralarını anlattığı bölümde birçok kadınla düşüp kalkar. Bu sırada evleneceği genç kız Mübahat'ı görür. Anlatıcı bu güzel kıza bir şiir yazarak izdivaç ışıklarını yakmak ister. Genç kız Mübahat bu isteğe gönüllüdür. Bunun üzerine anlatıcı Mübahat'ın alnına “günahkârlar gibi” (s.41) öpücük kondurur.

Başkişi defterine komşu kızı Sabiha'nın attığı iftiradan da bahseder. Anlatıcının bu iftiradan kurtulması yedi ayı bulur. Mahkeme salonundan alını ak olarak çıktığında

Mira ile yaşadıklarını düşünür. Mira kirli dünyada temiz kalır. Sabiha ise temiz dünyada “günah dolu” (s.193) yaşar. Anlatıcı kahraman öğrencisi Celadet’le kadınlar üzerine konuşurlar. Başkışı bazı kadınların sebep yokken bile kötü olabileceğini anlatmak için tarihten örnekler verir. Herkesin günahlar işleyebileceğini, kimsenin masum olmadığını ve en başta kendisinin “günahkâr” (s.240) olduğunu belirtir. Romanda günah unsuru etkili değildir, sadece olay gereği günah ögesine yer verilir.

Reşat Engin *Satılmış Bakire* eserinde şehvet düşkünü bir anne (Şeküre) ve kızın (Seniha) yaşamlarını anlatır. Seniha’nın babası ölünce aile İstanbul’a taşınır. Mehmet Bey yaşlı ve kadın düşkünü zengin biridir. Seniha’yı elde etmek ister. Şeküre, durumu anlayınca kızını Mehmet Bey’e karşı kullanır. Mehmet Bey, Seniha’nın kendisinin olacağı için mutluluk duyarak Seniha’yla evlenir. Seniha hamile kalınca Mehmet Bey çocuğun kendisinden mi olduğu konusunda endişe duyar. Seniha’ya çocuğun kendinden mi olduğunu sorunca Seniha üzülür. Mehmet Bey, Seniha’nın üzüldüğüne dayanamayarak şeytana uyduğunu söyler. Seniha adamın saflığı karşısında ne kadar “günahkâr” (s.86) olduğunu anlar. Cemal, Seniha’yla konuşurken Şeküre’nin yanlış şeyler yaptığını, annesine fazla inanıp güvenmemesi gerektiğini anlatır. Seniha, Cemal’e inanmak istemez ve “günahının” (s.112) olmadığını belirtir. Seniha, hayattan umudu kalmayan bir kadın çaresizliğiyle Şinasi’ye sığınır. Seniha, tüm hayatını, erkeklerle ilişkilerini tüm gerçekleriyle Şinasi’ye anlatır. Seniha, Şinasi’den kendisine sahip çıkmasını, kendisini kötü hayatından kurtarmasını ister. Şinasi tüm masumluğuyla kabul etse de Seniha eski hayatına devam eder. Yıllar sonra tekrar Şinasi ile karşılaşınca, pişmanlık duyar. Şinasi, Seniha’ya “bütün ömrünün günahları da o temiz göz yaşlarıyla silinir” (s.128) diyerek Seniha’yı kabul eder.

Reşat Engin’in *Çapkın Subay* romanında başkahraman Yüzbaşı Onur ile genç kızların ilişkilerini ele alır. Onur, Yüzbaşı rütbesinde yakışıklılığı ile tüm dikkatleri üzerine çeken bir Türk subayıdır. Yıllar sonra Ayten ve Suna, ağabey dedikleri Onur’la karşılaşır. Suna, Onur’la yalnız kalınca aşkını itiraf eder. Yüzbaşı duruma üzülür ve bunu genç kızlara karşı işlediği bir “günah” (s.31) olarak görür. Suna bunun bir “günah” (s.31) olmadığını belirtir. Onur, Hümeysra ile nişanlanır. Ayten haberi duyunca baygınlık geçirerek kafasını çarpar. Onur hastaneye gelerek Ayten hakkında bilgi alır. Suna’yla dertleşirken Ayten’in bu duruma düşmesinde kendini suçlu hissettiğini, ölmeyi bile düşündüğünü, “günahının ne” (s.93) olduğunu sorar. Suna da yaşanan olayların müsebbibi olarak Onur’u gösterince Onur üzülür. Suna ve Ayten’in kendisine karşı aşk besleyeceklerini bilmediğini “günahım yok” (s.100) diyerek anlatır. Onur vicdan azabıyla Hümeysra ile olan nişanını bozar. Hümeysra duruma öfkelenir ve silahla intihar eder. Hastanede durumu ağır olan Hümeysra’nın yanına tüm sevdikleri gelir. Onur “tüm günahlar benim” (s.118) sözüyle vicdan muhasebesi yapar.

Vedat Tanca, *Belki Bir Gün* eserinde Lemi ile Füsün’un ilişkisini anlatır. Lemi deniz subayıdır. Ailesine Füsün’dan hoşlandığını ve evlenmek istediğini belirtir.

Fusun'un teyzesi Lamia, Fusun'un sözlü olduğunu belirtir. Fusun, istemediği birsiyle babasının zoruyla sözlüdür. Lemi duruma üzülmekle beraber çaresizdir. Fusun kaçarak Lemi'ye gelir. Fusun'un teyzesi Lamia ve avukatları Cemal Bey bu izdivaca karşı oldukları için bir oyun düşünürler. Cemal Bey, seven insanların günahsız olduğunu belirtir: “Melaikeler gibi sevenlerde günah olmaz” (s.130).

Lemi İzmir'e dayısının yanına ziyarete gider. Dayısının kızı çok şakacı bir insandır. Gemide seyahat ederken genç kızların hep bir ağızdan kendisini çağırdığını işitir. Gemi görevlisi, Lemi'ye kızların güzelliğinden dolayı cennetten çağırıldığını söyler. Lemi de görevliye “sevap ve günahların” (s.147) hesabı sorulmadan bunun mümkün olamayacağını söyleyerek latife eder. İzmir'de dayısının kızı Meliha ve Meliha'nın arkadaşı Benek'le gezintiye çıkarlar. Onlarla epey vakit geçirir. Benek, Lemi'ye zamanla âşık olur ve durumu arkadaşı Meliha'ya açar. Benek, saf bir sevgiyle Lemi'ye bağlanır. Birlikte çekindikleri fotoğrafı kimse görmesin diye önce yırtar sonra aynı fotoğrafın agrandismanını çıkartmak için fotoğrafçıya gider. Benek, Lemi'ye olan sevgisini “günahlar gibi” (s.189) saklar. Romanda günah unsuru etkili değildir, sadece olay gereği günah ögesine yer verilir.

Tarihi roman olan Ilgaz Vahap Nevruzhan'ın *Süyüm Bike* eserinde Sevim cengâver, güzel ve akıllı bir kızıdır. Tüm eğitimleriyle babası ilgilenir. Sevim'in babası Yusuf Mirza vatansever biridir. İsmail Mirza'yı Ruslara yakın olduğu için sevmez. Sevim, İsmail Mirza'nın genç ve yakışıklı oğluna sevdalanır. Babasının İsmail Mirza ile arasının soğuk olmasına üzüldür. İsmail Mirza'nın yakışıklı oğluyla konuşarak babasının yolundan gitmemesini, babasını da bu yanlış yoldan döndürmesini ister. Aksi halde beraber olamayacaklarını ve “bir sürü günahsızları da” (s.20) felakete sürükleyeceğini bildirir. Sevim, istemeyerek de olsa Kazak Hanı ile evlenir. Kazak Hanı, Rus asimilesi bir Türk'tür. Devletin kararlarını Rus sarayının menfaatine göre verir. Durumu fark eden Sevim, engel olmaya çalışsa da bir türlü muvaffak olamaz. Kazak Hanı, Sevim'e âşık olduğu için dediklerini yapacağını söyler ama pek başaramaz. Bulat Bik, Han'ı silahla vurarak öldürür. Han, Sevim'e yazdığı mektupta çektiği eziyetler neticesinde “günahlardan temizlen[diğini]” (s.78) belirtir.

Rus Çarı Kazan'ı yıkıp yakacağını ve Sevim'i de esir alacağını belirtir. Rus elçisi gelerek Sevim Bike'nin teslim olması halinde Kazan şehrine dokunulmayacağını söyler. Sevim Bike de teklifi kabul ederek Rus sarayına gider. Kazan ileri gelenlerinden Bulat Bik, yapılan hakareti kendisine yediremez. Sevim Bike'nin esir düşmesinde kendisinin de büyük hatası olduğunu düşünür. “Günahı temizlensin diye kendisini nehre at[ar]” (s.150). Ruslara karşı Ajderhan Hanı Kasım Han'ın oğlu Yedigâr Han Kazan'a yardım için sefere çıkar. Yedigâr Han'ın şehre girişi sevinçle karşılanır. Rus imparatoru Yedigâr Han'a teslim olmalarını söylese de ret cevabını alır. Bunun üzerine Rus imparatoru İvan deliye dönerek şehre saldırır. Kadın, çocuk demeden herkesi kılıçtan geçirir. İvan bu kadarla yetinmez ve camileri de yıkar. İvan gaipten “Hiç günahsız yere

bir milleti yıktın, bari medeniyetini bırak” (s.156) sözlerini ıstır. Bu sözler üzerine Sevim Bike’nin yaptırdığı minareye dokunmaz.

Fikret Arıt’ın *Güzel Yuana* romanında Agâh Bey, Hristiyan bir kadınla (Melpi) ilişki yaşar. Yaşanan ilişkinin meyvesi Yuana olur. Yuana Müslüman bir baba ile Hristiyan bir ananın çocuğudur. Agâh Bey, Yuana’yı evlatlığı Abdurrahman ile nikâhlamak ister. Yuana, Aristo adlı bir genci sevdiği için bu izdivaca gönlü olmaz. Aristo tek çarenin kaçmak olduğunu belirtir. Kaçış planına uyularak anne kız Yunanistan’a giderler. Agâh Bey durumdan dolayı çok müteessir olsa da çaresizce yaşamaya devam eder. Yuana, Atina’dan babasına mektup yazarak affedilmelerini, zor durumda olduklarını yazar. Agâh Bey, kızını affedeceğini ancak “mücrim, bir günahkâr” (s.39) olan Melpi’yi affetmeyeceğini yazar.

Yunanistan’da Yuana, Stefanos ile nişanlanır. Stefanos civarın zengin ailesindendir. Yuana’nın komşusu İulia kötü bir kadındır. Stefanos, nişanlısının bu kadınla konuşmasını istemez. Yuana, “Ne günahı var zavallının?” (s.82) diyerek Stefanos’a itiraz eder. Yuana ile Stefanos’un nikâhlarının kıyılacağı gün Melpi’nin gayrimeşru sonucunda Yuana’yı dünyaya getirdiği ortaya çıkar. Stefanos’un babası evliliğin olamayacağını bildirerek nikâhı sonlandırır. Stefanos ile Yuana ayrılmak zorunda kalır. Yuana, Stefanos’tan hamiledir. “Yakında günahının izlerini saklayamayacak bir hale” (s.111) gelince ne yapacağını düşünür. Yuana, karnında taşıdığı çocuğu nikâhsız bir ilişki sonucunda yaptığı için günah olarak adlandırır.

Yuana, acılı günler geçirir ve Yanopulos’la yakınlaşır. İkili inanç üzerine konuşurken Yuana kendisini yaratıcıya adayarak manastıra kapanacağını belirtir. Yanopulos, bu fikre karşı çıkarak Yuana’nın zorlu günlerinde hep yanında olur. Yuana’nın hayata tutunması için her şey yapar. Yuana, Yanopulos’a müteşekkik olduğunu, kendisini “günahsız” (s.130) olarak gördüğünü söyler. Yuana yaşanan tüm bu hadiselerden sonra Mısır’a döner. Mısır’da Alberto adında heykeltıraşla tanışarak yakınlaşır. Alberto, Yuana’nın heykelini yapmaya başlar ancak Yuana kanser olduğunu ve acilen ameliyat olması gerektiğini öğrenir. Alberto, Yuana ile evlilik kararı alır. Yuana, Alberto’ya geçmiş hayatını anlatmak ister. Alberto önceden Allah’a inandığını ama şimdi sadece kendi duygularına inandığını belirtince Yuana söylenenlerin “günah” (s.164) olduğunu söyler.

Tarihi deniz romanı olan Kadircan Kafı’nın *Korsan Yuvası* eserinde korsanlar köye baskın yapar. Petronas, köyde altın olduğunu ileri sürerek korsanları getirse de köyde altın olmadığı anlaşılır. Korsanların reisi, Petronas’ın kendilerini kandırdığını anlayarak onu cezalandırır ancak eli boş dönmek için belirli miktar para ister. Korsanların istediği para gelince de korsanlar sözünde durarak köylülere dokunmadan giderler ancak o kargaşada bir köylü öldürülür. İmam Abdullah mevtanın ağabeyine teselli vermek amaçlı Allah beterinden korusun der. Adam daha beteri ne olabilir diye kızınca imam eski devirlerde yaşanan bir kıssayı anlatır. Kıssada idama mahkûm biri

sürekli Allah'a söver. Yanlarındakiler şükret "günaha giriyorsun" (s.24) daha fenası da olabilir dedikçe adam daha çok söver. Sonunda adama asma yerine kazığa geçirme cezası verilir. İmam Abdullah Efendi'nin dünyalar güzeli kızı olan Hatice korsanların eline düşer. Korsanlar, bu genç güzel kızı eğlence aracı olarak görürler. Korsanların reisi Hatice ile oynamaya başlar. Hatice bir fırsatını bularak reisi hançerlemek istese de başaramaz. Korsanların reisi bu hareketi kılıç darbesiyle püskürtür ve Hatice ölür. Reis "bir günah işlediğini" (s.146) düşünerek üzülür. Romanda günah unsuru etkili değildir, sadece olay gereği günah ögesine yer verilir.

Nihat Tangüner'in *Sarhoş Şehir* adlı eserinde Kont Drayn, sevgilisi Donna Aspasya ve Kont Drayn'ın yakın arkadaşı Sarron David'in başından geçen polisiye türünde olaylar ele alınır. Donna, sevgilisini kurtarmak için Hâkim Rubi'yi öldürür ve kaçak durumuna düşer. Drayn'ın yakın dostu Sarron da bu yolculukta Donna'ya yardım eder. Donna, katil olduğunu düşünerek üzülür. Sarron David, Donna'ya "günahını" (s.22) temizleyebileceğini söyler. Donna, kendisine ilgili davranan Sarron'a yakınlık duyar ve ona âşık olur. Kont Drayn'ı sevmediğini, kendisini Sarron'a ait hissettiğini söyler. Sarron, yakın arkadaşı Kont Drayn'a ihanet edemeyeceğini, bunun "günah" (s.52) olduğunu vurgular.

Başrahip Pitus, Donna'nın cinayet işlediğini öğrenir ve Donna'yı kaçırarak ondan faydalanmak ister. Donna'ya katil olduğunu hatırlatır. Donna, yeryüzünde yaşamayı hak etmeyecek bir adamı öldürdüğünü, yaratıcının adeta bu iş için kendisini seçtiğini ve bunun kaderin cilvesi olduğunu söyler. "Günahlardan nadim bir kadını" (s.135) sürekli eleştirdiği için Pitus'a sitem eder. İskenderiye halkı Donna'nın bir katil olduğunu öğrenince ayaklanır. Donna'ya gerekli cezayı vermek için toplanırlar. David plan yaparak Donna'yı kurtarır ancak günah işlediğini düşünür. Malk ise David'e "sen günahsız bir adamsın" (s.191) diyerek moral vermeye çalışır.

Genç bir adamın aşk maceralarının anlatıldığı günlükten yola çıkılarak yazılan Faik Ökte'nin *Bir Aşk Masalı* romanında Nail hukuk eğitimi görmüş ve başından birçok aşk macerası geçirmiş biridir. Nail, tuttuğu günlüğe başından geçen olayları yazar. Okuyucu bu günlük üzerinden Nail'in yaşadıklarına müşahit olur. Nail Fransa'ya eğitim için gider. Fransa'da Nevin ile aşk yaşar. Nevin ahlaki olarak düşük bir kadındır. Birçok erkekle düşüp kalkar. Nail, Nevin'in durumunu bildiği halde ondan vazgeçemez. Nevin, Nail'le konuşurken mutlu olmayan insanların yasak aşk yaşayarak bu durumu geçiştirmek istediklerini ve "huzur, rahat, aşk, günah duygularını tatmin" (s.80) ettiklerini söyler. Nail eğitimini tamamladıktan sonra yurda döner. Anadolu'nun muhtelif bölgelerinde görevlere gider. Bu yerlerde Nevin'e olan aşkı depreşir ve günlüğüne şu satırları yazar: "Yalnız kendini düşünerek bir günah daha işledin, belki bu senin son günahındır. Fakat bu günah benim hayatıma mal oldu" (s.184). Nail, Nevin'i unutamaz ve kısa süre sonra intihar eder.

Hüseyin Nihal Atsız'ın *Bozkurtların Ölümü* eserinde Göktürk Hükümdarlığının Çin esaretine nasıl girdiği ve esaretten Kür Şad'ın önderliğinde nasıl kurtulmaya çalıştığı anlatılır. Çinliler normal yollarla Türkleri alt edemeyince desiseye başvurur. Çinli kadınları Türk Beylerine vererek iç karışıklık çıkarırlar ve sonunda Türkler Çin'e esir düşerler. Türkler esaret altında yaşamayacaklarını anlayınca Kür Şad öncülüğünde isyan planı yaparlar. Amaçları Çin Sarayı'na bozgun vermektir. Türklerin ileri gelenleri çadırda toplanıp isyan gününü kararlaştırırlar. O günün gecesinde Üçoğul, Çinli bir kadına gönlünü kaptırdığı için isyana geç kalır. Böğü Alp, Üçoğul için "günaha" (s.406) girdiğini belirtir.

Halikarnas Balıkcısı'nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Nusret Ağa, camiye Müftü Abdülvahap Hoca'nın vaazını dinlemeye gider. Hoca, peygamberler kıssasından örnekler verdikten sonra iyilerin cennete gideceğini anlatır. Nusret Ağa da ölen çocuğunun cennete gideceğini düşünür. Kendisi gibi "kötü ve günahkâr" (s.30) insanların cennete gidemeyeceğinden yakınıır. Başkişi Mahmut, köylüsü Ayşe ile evlenerek tarım işine başlar. Ramazan günü camiye vaaz dinlemeye gittiğinde hocanın, "günah işleyenlerin cehennemde neler çekeceğini" (s.162) anlattığını işitir.

İki küçük çocuğa sahip çıkan han sahibinin hayatlarının konu edildiği Halit Fahri Ozansoy'un *Yol Geçen Hanı* eserinde Demir Pehlivan, başöğretmenin evinde bir çocuğu döver. Pişmanlık duyarak öğretmenden özür diler. Başöğretmen, Demir Pehlivan'a kızgındır. Demir Pehlivan vicdan azabı çekerek öğretmene gider. Başöğretmen, "günahını Allah affetsin" (s.124) diyerek Demir Pehlivan'ı gönderir. Son kez şansını denemek isteyen Demir Pehlivan başöğretmene bir daha gider ve şeytan gibi hareket ettiğini ama günahını telafi etmek istediğini söyler (s.130).

İntihar kavramının ele alındığı Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Ölüm Bir Kurtuluş Mudur?* eserinin başkişisi Doktor Nusret Hulki'dir. Doktor, intihar eğilimindeki insanlara ulaşmak ister. Onların neden intihar ettiklerini, çözümünün olup olamayacağını araştırmak için çalışmalar yapar. Doktora bir mektup gelir. Hasta, mektubunda şu cümleleri yazar: "Günahlılara karşı ateş püsküren dinler bile seni cehenneme sokabilmekten acizdirler" (s.24). Hasta, intiharın doğal bir şey olduğunu anlatmak için mektubunu bu sözlerle noktalandırır. Romanda günah unsuru etkili değildir, sadece olay gereği günah ögesine yer verilir.

Halide Edip Adıvar'ın *Sonsuz Panayır* eseri farklı sınıflara ait insanların ilişkilerini ve kültürlerini irdeler. Ayşe Balkar ailesiyle yaşayan genç ama fakir bir kızdır. İmrendiği zengin insanların hayatına sahip olmak, onlarla aynı ortamlarda boy göstermek ister. Ayşe Balkar, Bolluk ailesinin gölgesinde zenginlerle içli dışlı olur. Onların gittiği ortamlara girip çıkar. Zenginlerin toplanarak sırf eğlence olsun diye düzenledikleri isprizma seanslarına katılır. Medyum ruh çağırma işlemine başlar. Vehbi Efendi'nin ruhunu çağırmaya karar verirler. Bu zatı muhterem, "Zaptiye Nazırı olan Selim Paşa isminde bir adamı günahlarına tövbe için" (s.176) hacca gitmeye razı

eder. Safi-Naz da aynı Ayşe Balkar gibi zengin zümresine katılmak isteyen hayalleri olan genç ve güzel bir kızdır. Eski sevgilisi Nihat Okoğlu'ndan umduğunu bulamayınca Nihat Sertman'la nişanlanır. İsteddiği hayata kavuşma ümidiyle “zemzemle yıkanmış bir günahkâr gibi” (s.307) mutlu olur.

Kıskançlık üzerine kurulu olan Nahid Sırrı Örik'in *Kıskanmak* romanı temelde iki kardeşin üzerine kurulur. Seniha ve Halit birbirini pek sevmeyen iki kardeşdir. Seniha ömrü boyunca ağabeyi Halit'in gölgesinde kalır. Halit, kendisinden epey küçük Mükerrerem ile evlenir. Mükerrerem kocasından istediği ilgiyi görmez ve saadeti dışarıda aramaya başlar. Birçok erkekle “günahın adeta eşğine” (s.54) varıncaya dek konuşur. Seniha, ağabeyi Halit'e kızgınlığından yengesinin pervasızlıklarını görmezden gelir, hatta işten içe ağabeyine darbe indirecek diye sevinir. Mükerrerem'in tamamen kocasına karşı işleyeceği “günahı” (s.100) sabırsızlıkla beklemeye koyulur. Mükerrerem, Nüzhet adında gençle görüşmeye başlar. Nüzhet'ten iyice etkilenir ve ona bağlanır. Nüzhet'in evinde buluştukları bir gün “günah işlemeye” (s.108) tam karar vermemiş olsa da kendisini Nüzhet'in kollarında bulur.

Ağabeyine sunulan imkânlar Seniha'ya sunulmaz. Seniha yaşının geçmiş olmasıyla iyice sıkıntıya girer. Evlilikten yana nasibinin olamayacağına kendisini inandırır. Komşusu ile kaçamak bir gece yaşayan Seniha evlenmemeye karar verir. Kendisine gelen teklifleri reddedeceğinden emin olur. Yıllar sonra ağabeyinin yardımcılarında biriyle ilişki yaşar. “Hayatındaki bu ikinci günah saatinin hiçbir zerresi hafızasından kaybolmamıştı. Bu ikinci günahın şuurunu tamamıyla muhafaza ederek ve hareketlerine hâkim olarak işlemişti” (s.202). Seniha işlediği bu günahla bile ağabeyi Halit'i suçlayacaktır.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Dirilen İskelet* eseri batıl inanç ve inanışlarla örülüdür. Tayfur ve Ferhat sürekli mezarlığa giden iki arkadaştır. Mezarlıkta olağanüstü varlıkların gezip dolaştıklarını fark ederler. Nihat, Feyzi, Sadi adında üç arkadaşta olanların doğru olup olmadığını merak edip mezarlığa giderler. Aynı varlıkları üç arkadaş da görür. Bir gün Nihat Bey'in kapısı çalar. Gelen kişi mahalle caminin müezzini olduğunu söyler. Nihat Bey, ziyaretin nedenini sorunca müezzin, camiye ibadet için sadece iki kişinin gittiğini, bu nedenle de “Tanrı'dan günahlarımızı bağışlamasını dileyece[ğini]” (s.19) anlatır. Tayfur Bey'in evinin damına çeşitli aletler koyarak gökyüzünü izlediğini, yaratıcıya karşı geldiğini söyler. Nihat Bey, Tayfur'un yaptıklarının teknoloji, bilim olduğunu söyleyince müezzin “günahtır” (s.20) mukabelesinde bulunur.

Mezarlıktaki olayları düzenleyen kişinin Banu adında bir kadının olduğu anlaşılır. Banu, keçilerin kafalarına bez sararak onları ruh gibi mezarlıkta gezintiye çıkarır. Olayların içyüzünü öğrenen Tayfur Banu'ya âşık olur. Tayfur'un eski sevgilisi Nasıra bu durumdan hoşnut olmaz. Nikâh kıyılma vaadi ile kendisini Tayfur'a teslim ettiği için pişmanlık duyar ve Tayfur'un kendisine olan iştihakı kaybettiğini düşünür:

“Her günahın muhakkak bir cezası vardır” (s.149). Banu Cevri Bey adında gençle aşk yaşamaktadır. Tayfur’a, Cevri’yi akrabası olarak tanıtır ve gizli gizli aşkına devam eder. Cevri, Tayfur’a giderek tüm gerçekleri anlatacağını, Banu’yu kıskandığını söyler. Banu, böyle bir durum karşısında Tayfur’un kendisini boşayacağını, maddi olarak yine zor duruma düşeceklerini belirtir. Cevri, devrin değiştiğini, “babalar kızlarının, erkek kardeşler kız kardeşlerinin, kocalar karılarının bu yolda günahlarına pek aldırıyorlar” (s.237) savunmasında bulunur.

Kerime Nadir’in *Balay* romanı sonu faciayla biten aşk ve entrikanın iç içe geçtiği bir eserdir. Tevhit kırklı yaşlarda yakışıklı bir beydir. Eşi ölmeden önce arkasında bir mektup bırakarak kızları olarak büyüttükleri Armağan’ın üvey olduğu hakikatini açıklar. Tevhit, Armağan’a öz babası olmadığını anlatmak istese de başaramaz. Talat ve Nedim, Armağan’ı sevmektedirler. Bu sevgiye Müteahhit Bekir Bey de dâhil olur. Herkes Armağan’ın güzelliğinden etkilenir. Bir tekne gezisinde Armağan rahatsızlanarak baygın halde yatar. Sırayla Armağan’ın başında nöbet tutulur. Bu nöbetlerde bir kişi Armağan’a sahip olur. Armağan bu “günahı” (s.51) arkadaşı Talat’ın işlediğini düşünür. Talat’ın masum olduğunu anlayınca gözlerini Nedim’e çevirir. Nedim’in de “günahının” (s.52) olmadığını kısa sürede anlar. Armağan’a karşı bu günahı işleyen Tevhit’tir. Romanda günah unsuru etkili değildir, sadece olay gereği günah ögesine yer verilir.

Kuşlu Adam olarak anılan başkişinin hayat öyküsünün ele alındığı *Tüylendi Ailesi* romanında kahraman iki büyük yemin eder. Ettiği yeminleri hayata geçirmek için birkaç maceraya girer. Romanın asıl olay örgüsünü bu maceralar oluşturur. Başkişi hapisane arkadaşlarına hayatını anlatmaya başlar. Rizeli olan başkahraman I. Dünya Harbi’nin çok çetin geçtiğini, köylülerin düşmanla savaşmak için ellerinde bulunan malları sattıklarını belirtir. Anneler, çocuklarının seslerini düşmanın duymaması için ağızlarını kapatır. Bu nedenle de “günahsız” (s.24) yavrucaklardan ölenler olur. Başkişi tütün işinde çalışan genç biridir. Patronu konumundaki Mehmet Efendi’nin kızı Elif ile dedikoduları çıkar. Durumdan rahatsız olan Mehmet Efendi ile başkişi arasında sıkıntılar yaşanır. Başkişi bu durum üzerine yemin eder: “Mehmet Efendi’nin kızını eğer kaçırıp almazsam bana da Müslüman kızı haram olsun” (s.55).

Kısa zaman sonra başkişi nişanlanmak üzereyken ayrılmak zorunda kaldığı Fadime’yi hatırlar ve bir mektup yazarak memleketindeki havadisleri öğrenmek ister. Yazdığı mektuba karşılık gelir. Fadime’nin başka biriyle nişanlandığını öğrenen başkahraman ikinci yemininde bulunur: “Fadime’mi kaçırıp almazsam bana da Müslüman kızı haram olsun, bıyıklarımı kazırım” (s.56). Başkişinin, “Müslüman kızının haram olması” ifadesine vurgu yapması, edilen sözün kendisi için bir onur meselesi olarak görülmesinden kaynaklanır. Başkişi ettiği yeminleri yerine getirir. Fadime kaçırıldıktan sonra çatışmada kör kurşuna kurban olarak ölür. Mahkeme tarafından suçlu bulunan başkişi mahkûm olur. Başkişinin annesi ziyarete gelerek “Kendini

üzersen sana verdiğim süt haram olsun” (s.152) sözleriyle oğluna destek çıkmaya çalışır.

Suat Derviş’in *Fosforlu Cevriye* eseri, hayat kadını olan Cevriye’nin bir idam mahkûmuna olan aşkını ve bu aşk bağlamında geçmişini düşünmesini ele alır. Cevriye alımlı, güzel bir hayat kadınıdır. Anne babasını küçük yaşta kaybettiği için ailesi hakkında bilgi sahibi değildir. Günübirlilik ilişkilerle hayatını sürdürür. Cevriye Mahmut adlı dostundan hamile kalır ve hastanede düşük yapar. Mahmut, Cevriye’yle ilgilenmek yerine ortalıktan kaybolur. Cevriye meyhaneye gelerek içmek ister. Olanları meyhaneciye anlatır. Meyhaneci, Cevriye’ye böyle bir şey yaptığı için kızar. Cevriye her şeyi yapanın Allah olduğunu söyleyince meyhaneci, “Günah Cevriye” (s.71) sözleriyle itiraz eder. Cevriye de başkaları söyleyince sevap, kendisi söyleyince “günah” (s.72) olduğunu belirtir. Bir gün yoldan geçen bir uyuşturucu satıcısı Cevriye’nin eline uyuşturucu paketi vererek kaybolur. Polisler Cevriye’yi yakalayıp hapse atarlar. Hapishanede birçok kadın mahkûm vardır. Kadınlar kendi aralarında konuşurlar. Mahkûmlardan birisi ebedir ve düşük yaptırdığı çoğu kadına “günahtır diye” (s.217) parasız yardım ettiğini belirtir. Romanda günah unsuru etkili değildir, sadece olay gereği günah ögesine yer verilir.

Halide Nusret Zorlutuna’nın *Beyaz Selvi* eseri, Nadide Adlı başkişinin aşk-ihanet-annelik üçgeninde sıkışmış hayatını ele alır. Nadide mutlu bir evlilik yaşarken Dünder adında eski tanıdığına rastlaması hayatını alt üst eder. Nadide’ye âşık olan Dünder, ona sahip olmak için delicesine mücadele verir. Dünder ile Nadide bir gezide karşılaşırlar. İkili eski günlerden konuşmaya başlar. Dünder sürekli aşk mektupları yazarak Nadide’den aşkına karşılık vermesini ister. Nadide evine ve eşine bağlı olduğu için Dünder’a karşılık vermez ancak eşi Hamit’in kendisini aldattığını öğrenince Dünder’a karşılık vermeyi düşünür. Hamit’i aldatmaya sürükleyen Dünder’ın planlarıdır. Dünder yaptıklarından pişmanlık duyarak Nadide’ye mektup yazar. “Günahkâr alnımı yere koyuyorum.” (s.105) diyerek Nadide’den yaptıkları için af diler. Görüldüğü gibi eserlerin bazılarında günah/haram ögesi romanın akışında önem arz ederken bazı romanlarda fon olarak kullanılmıştır. Fon olarak kullanılan romanlar sayıca daha fazladır.

3.1.3.10.7. Helal

“Allah tarafından yapılmasına izin verilen veya ayet ve hadislerde yasak edilmeyen her şey, fiil ve davranış helal sayılır” (Döndüren, 2011, 813). Günlük hayatta ise helal ögesi daha çok; kişilerin birbirleri üzerindeki haklarından feragat etme anlamında kullanılır. Kahramanların diyalog arasında; “helalleşmek, helal olsun, helal süt emme” ifadelerini kullandığı görülür.

Muazzez Tahsin Berkand’ın *Lâle* eserinde ünlü sanatçı Nahit Bey tatil için Aydın’daki yazlığına gider. Nahit Bey komşularıyla otururken Refet Bey,

bağbozumunun çok bereketli olduğunu ve bunu Mehmet Ağa'nın çabaları sayesinde olduğunu belirtir. Mehmet Ağa için “Helal süt emmiş bir adam” (s.65) diyerek halk arasında kalıplaşmış ve çok sık kullanılan bir tabir kullanır.

Muazzez Tahsin Berkand'ın *Mağrur Kadın* eserinde de helal kavramı kullanılır. Kantarcılar ailesi civarın saygın ve zengin eşrafındandır. Yazar bu aileden bahsederken ne kadar dürüst ve yardım sever olduğunu belirtmek için “Bu çiftlik haram para ile değil, helal para ile alınmıştır” (s.8) ifadesine yer verir. Yine aynı bölümde Kantarcılar ailesindeki erkeklerin evlenme şartlarından biri “helal süt emmiş” (s.9) kız olmasıdır. Helal ögesi günlük hayatta kullanıldığı şekilde romanda yer alır.

Reşat Nuri Güntekin'in *Miskinler Tekkesi* romanında bir dilencinin gözünden hayatın zorluğu ve insanların ilişkileri anlatılır. Soylu bir aileden gelen yazar anlatıcı çocukluğunu refah ve huzur içinde geçirir. İkinci Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle ailenin büyükleri sürgüne gönderilir. Sürgünle kimsesiz kalan yazar anlatıcı, çeşitli işlerde çalışsa da başarılı olamaz ve askere gider. Askerde yaralanarak sakat kalır ve memlekete gönderilir. İzmir'e gelen kahraman anlatıcı dilencilik yaparak geçinmeye başlar. Dilencilikten iyi para kazanan kahraman, yanına ev işlerini görmesi için sahipsiz Mesule Bacı'yı da alır. Askerden kalan sakatlığını tedavi için her yıl belirli günlerde Bursa ve Yalova'daki kaplıcalara gider. Yolculuğa, “Mesule Bacı ile Hacca gidiyor gibi helalleşerek” (s.139) çıkar. Helalleşme kavramı sadece teşbih amacıyla kullanılır.

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* eseri, başkahraman Turhan'ın kendisine yazılan hikâyeler üzerinden okuyucuya sunulur. Sarı Sipahiler öyküsünde Mustafa Durakça'nın kahramanlığı ve aşkı ele alınır. Büyük cenk başlamak üzeredir ve Türkler küffara karşı savaşa hazırlık yaparlar. Dervişler de büyük cenk için Rumeli'den tüm Hacı Bektaş-ı Veli dergâhlarını gezerek yaz kış durmadan yol alıp büyük savaşa manevi destek vermeye gelirler. Yola koyulma vakti gelince konaktakilerle “helalleşmek üzere” (s.72) harekete geçerler.

Mustafa Durakça büyük cenkte ağır yaralı olarak konağa getirilir. Eşi Cangüzel, Durakça'nın başına gelerek ağıt yakar. Mustafa Durakça konakta bulunan herkesten “helallik” diler. Cangüzel hıçkırıklar içinde “Helal olsun” (s.102) diyebilir ve Mustafa Durakça şehitlik payesine erişir. Turhan'a yazılan ikinci öykü olan Yedi Peçeli'de Mustafa Durakça'nın oğlu Sinan'ın maceraları söz konusu edilir. Sinan, babası gibi savaşçı değildir. Kadınlara ve içkiye düşkündür. Durumdan rahatsız olan Hafız Nuri, Sinan'a “helal-haram” (s.126) mefhumunu birbirine karıştırdığı için uyarıda bulunur. Sinan, annesi Cangüzel'e karşı da ilgisiz ve acımasızdır. Annesi oğlunun hasretiyle yanar tutuşur. Oğlunun ilahî cezaya çarptırılması için de yaratıcıya sürekli dualar eder. Sinan'ın gelip kendisinden “helallik dile[meşini]” (s.130) ister. Sinan bu dileği yerine getirmez ve Cangüzel ölür. Eşi Zühre'ye de kötü davranır, onu boşayarak acılar çekmesine neden olur. Oğlu cephede şehit olur. Tüm bu olaylar neticesinde eşi Zühre'den “helallik” (s.210) diler.

İhsan Koza'nın *Senede Bir Gün* romanında Emin, Bulgar askerlerine esir düşerek hapishaneye gönderilir. Hapishanede şartlar çok kötüdür ve mahkûmlar sürekli işkence görürler. Hapishanede iyi dostluklar kuran Emin, hapishanedekilerin kaçış planına ortak olur. Kader arkadaşları gece olunca “her ihtimale karşı birbirleriyle helalleşirler” (s.192). Kilise çanının çalmasıyla da firar planını uyguladılar. Emin ve arkadaşları hapishaneden kaçmayı başarır ve İstanbul'a gitmek için hazırlık yaparlar. Emin, nişanlısı Nazlı'yı biran olsun aklından çıkaramaz. Sürekli sevdiği kadını düşünür. Nazlı için ne acılar ne sıkıntılar çektiğini düşününce yaratıcıya sitem eder. Yine de Nazlı'yı bir kez daha görebilmek için tüm sıkıntılarını “helal” (s.204) eder. Emin'in, İstanbul'da Nazlı'ya ulaştığı gün Nazlı'nın başkasıyla nikâhı kıyılır. Nazlı'nın babası Hilmi Efendi tüm olan biteni anlatarak, Emin'in çekip gitmesini ister. Emin, Nazlı'nın saadeti için “Hakkınızı helal edin” (s.234) diyerek köşkten çıkar.

Genç bir adamın aşk maceralarının anlatıldığı günlükten yola çıkılarak yazılan Faik Ökte'nin *Bir Aşk Masalı* romanında Nail Anadolu'nun muhtelif bölgelerinde görevlere gider. Bu yerlerden sonuncusu Erzincan'dır. Nail'in ölü bedenini bakkal Ali Efendi bulur. Nail'in ölümü üzerine tetkikat başlatılır. Nail'in ölmeden önce üzerinde beş yüz bin lira olduğu ancak cenaze günü yüz on bin lira çıktığı belirlenir. Parayı aldığını itiraf eden bakkal Ali Efendi “Vallahi her gün beyin ruhuna Yasin-i Şerif okuyorum. Hakkını helal etsin diye” (s.222) yemin eder. Bakkal Ali Efendi affedilir.

Denizci olmak için kendince bedeller ödeyen Mahmut'un maceralarının anlatıldığı Halikarnas Balıkcısı'nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Mahmut, babası, amcaları gibi denizci olmak istese de babası Süleyman Efendi denizciliğin zor yanını bildiği için Mahmut'u denizden uzat tutmaya çalışır. Süleyman Efendi kardeşi Davut'u gemide bir kaza sonucu kaybeder. Davut'un cansız bedeni Süleyman Efendi'nin kucağına düşer. Süleyman Efendi, kardeşiyle farklı teknelere bindiğinde bu şekilde “helalleştiklerini” (s.23) hatırlar.

Halide Edip Adıvar'ın *Sonsuz Panayır* eseri farklı sınıflara ait insanların ilişkilerini ve kültürlerini irdeler. Ayşe Balkar ailesiyle yaşayan genç ama fakir bir kızdır. İmrendiği zengin insanların hayatına sahip olmak, onlarla aynı ortamlarda boy göstermek ister. Ayşe, öğretmeni Ali Bey'in yardımlarıyla zengin bir ailenin kızlarına özel derse başlayarak zengin ortamlarında boy gösterir. Ayşe Balkar, Emine Şaşırtmac'ın birçok hayır işlerinde bulunduğunu söyleyince Firuzan Tıngır hiddetlenir. Kötü işler yapan, soyguncu, sahtekâr insanların her türlü işi yaptıktan sonra iyi görünmek için milletin lehine işler yapmasının neticeyi değiştirmeyeceğini bildirir. Süleyman Bolluk ise Firuzan Tıngır'ın görüşüne karşı çıkar: “Siz gençlerin görevi artık helal veya haram olduğunu tartışmak değil, memleketin kalkınması uğrunda yardım etmelisiniz” (s.175). sözlerini sarf eder.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Dirilen İskelet* eseri batıl inanç ve inanışlarla örülüdür. Tayfur ve Ferhat sürekli mezarlığa giden iki arkadaştır. Tayfur, nikâhsız

birlikte olduğu Nasıra adlı kadını bırakıp Banu ile evlenir. Banu, Tayfur'u aldatır. İskelet tarafından tuhaf biçimde öldürülür. Olaya şahit olan Nasıra, “Tanrının acıması, bağışlaması boldur. Ona hakkınızı helal ediniz.” (s.251) diyerek Tayfur'u teselli eder.

Erken yaşta anne ve babasını kaybeden Gediz'in hayata tutunma çabasının ele alındığı bir romandır Mükerrerrem Kamil Su'yun *İnandığım Allah* eseri. Ailesini kaybeden Gediz, ablası ve eniştesiyle birlikte yaşar. Edebiyat öğretmeni olur. Anadolu'da öğretmenlik yapmaya başlar. Ev sahibinin kızları ile arkadaş olur. Kasabada Avukat Ekrem Sel ile tanışarak ondan hoşlanır. Kısa süre sonra Ekrem ile Gediz evlenir. İkisinin çocukları olmayınca doktora giderler. Gediz asla hamile kalamayacağını öğrenir. Ekrem'e çocuk veremeyeceği için ondan boşanmayı düşünür. Ekrem kabul etmese de Gediz Ekrem'den ayrılır. Kasabada dedikodular başlar. Gediz baskılara dayanamayıp İstanbul'a dönme kararı alır. Ev sahibi Sıdika Teyze'den helallik ister. Sıdika Teyze, “Ah yavrum, helal olsun, yüz kere, bin kere helal olsun” (s.132) diyerek hakkını helal ettiğini belirtir.

Kuşlu Adam olarak anılan başkişinin hayat öyküsü, Turan Aziz Beler'in *Tüylendi Ailesi* eserinde ele alınır. Anlatıcı yazar, Samsun'a gelerek tütün işlerinde çalışmaya başlar. Yanında çalıştığı Mehmet Efendi'nin kızı Elif ile aralarında bir ilişki olduğu dedikodusu yayılır. Mehmet Efendi ile başkişi bu nedenle sorun yaşar. Başkişi, “Hakkınızı helal edin, gidiyorum işte” (s.53) diyerek Mehmet Efendi'den ve bulunduğu köyden ayrılır. Kuşlu Adam tütün işiyle uğraştığı için tütünün Anadolu'daki tarihinden de bilgi verir. Tütünün Osmanlı Devleti zamanında bazı dönemlerde yasaklandığını bazı dönemlerde ise “Şeyhülislam Bahatî Efendi'nin verdiği Helallik fetvasıyla” (s.96) meşrulaştığını ifade eder.

Halide Nusret Zorlutuna'nın *Beyaz Selvi* eseri, Nadide Adlı başkişinin aşk-ihanet-annelik üçgeninde sıkışmış hayatını ele alır. Nadide mutlu bir evlilik yaşarken Dünder adında eski tanıdığına rastlaması hayatını alt üst eder. Nadide'ye âşık olan Dünder, ona sahip olmak için delicesine mücadele verir. Dünder ile Nadide bir gezide karşılaşırlar. İkili eski günlerden konuşmaya başlar. Dünder sürekli aşk mektupları yazarak Nadide'den aşkına karşılık vermesini ister. Nadide evine ve eşine bağlı olduğu için Dünder'a karşılık vermez. Nadide, eşi Hamit'in kendisini aldattığını öğrenince yıkılır. Bir süre sonra da kalbine yenik düşerek ölür. Annelerinin ölümünden babalarını mesul tutan çocuklar, Hamit'e karşı kin duyarlar. Nadide, bunu bildiği için ölmeden önce çocuklarına “Hakkımı helal etmem” (s.148) diyerek babalarına karşı iyi davranmalarını ister. Görüldüğü üzere incelenen eserlerde bir kavramın helal haram olmasının ötesinde insanların birbirlerinin üzerindeki haklarının helal edilmesi eserlerde konu edilir. Helal ögesi kullanılan eserlerde çok güçlü değildir.

3.1.3.10.8. Sevap

İslam dinince haram sayılmayan ve gerçekleştiğinde hoş karşılanan söz ve davranışlar sevap olarak adlandırılır. İncelediğimiz romanların çoğunda sevap ögesi etkisiz kullanılır. Kahramanlar günlük hayatın akışı içinde sevap ögesini alelade kullanır. Romanların seyrine etki etmez.

Kemal Samancıgil'in *Mezarın Kızı* romanında Ahmet Bey ile İnci birbirini sever. İkili arasında çeşitli olaylar cereyan eder ve ayrı düşerler. İnci'nin manevi babası sayılan Arif Bey, duruma müdahale eder: "Emektar bir adamın kimsesiz kalmış kızını büyüterek istikbalini sağlayacak bir neticeye ulaştırmakla sevap kazanmak istediği halde, onun bir esir vaziyetine sokularak, ahlârlarından günah kazanmak doğru değildi" (s.136). Arif Bey, inancı gereği günaha girmekten endişe duyar ve İnci'nin istikbalini düşünür. Sevap ögesi, Arif Bey'i romanın akışı içinde olumlu yönde sevk eder. Adnan Bey'in yaptığı kötülükleri öğrenen Arif Bey, yanında yaşayan Adnan Bey'i kovmak ister. Arif Bey'in eşi Mahmude Hanım ise Arif Bey'e karşı çıkar: "Aaa! Günah. Bunca emeklerimiz ve sevaplarımız ne olur sonra? Sakın, sakın öyle bir şey yapayım deme" (s.272).

Aka Gündüz'ün *Sansaros* romanında başkahraman Sansaros, ömrü boyunca birçok iftiraya uğrar. Bu iftiralarından biri de mutemedin parasının çalınması olayıdır. Parayı Sansaros'un çalmadığı anlaşılınca Sansaros polis tarafından serbest bırakılır. Sansaros, okula mutemedi görmeye gider ve mutemet tarafından iki kâğıt ile ödüllendirilir. Sansaros parayı verem sandığına yatırmaya karar verir ancak oradakiler paranın Sansaros'a ait olduğuna inanmazlar: "Böyle hayır işleyenler ne çok... Sansaros belaya çatmıştı. Hırsızlık eder dayak yer; hayır işler, hakaret" (s.51). Sansaros üzerinden sevap kavramı romanda işlenir.

İhsan Koza'nın *Aradığım Kadın* romanında Ferit, adalara resim yapmaya gider ve orada Hristiyanların bir ayini gerçekleştirmek için bir yığın insanın ve küçük bir çocuğun yalın ayak yürüdüğünü görür. Çocuğun durumuna üzülen genç adama bu durumun ne olduğunu sorar. Bunun Rumlar 'da bir dini teamül olduğunu öğrenir. Refik küçük çocuğa üzüldü: "Madam, çocuğun bu kadar sevabı kâfi. İşte yarı yola kadar çıktı ya, bu da bir şeydir" (s.54)

Muazzez Tahsin Berkand'ın *Nişan Yüzüğü* romanında Nevin ailesini kaybetmiş güzel bir kızdır. Annesinin dayısının hanımı olan Faika Hanım'ın yanında kalır. Faika Hanım, Nevin'i bir adrese kira tahsili için gönderir ama Nevin adresi karıştırarak farklı bir eve gider. Bu evde Macit ile Naşide ile tanışır. Macit bir kaza sonrasında sakat kalır. Ağabeyiyle ilgilenen Naşide'nin fedakârlığı Nevin'i derinden etkiler ve o da Macit'e yardım etmeye karar verir. Sık sık bu aileyi ziyarete gelir. Nevin'in gelip gitmelerinden memnun olan evin dadısı Hatice Hanım, "Allah senden razı olsun yavrum, sevap işlemiş olu[yorsun]" (s.54) diyerek Nevin'i över. Macit tedavi için hastaneye yatar ve yaptığı fedakârlıklar nedeniyle konağı Nevin'e devreder. Konakta yalnız kalan Nevin'e

Hatice Dadı bir teklif yapar. Yeğeni Nedret'in dinlenmesi için misafir olarak konağa gelmesini ister. Nevin bu teklifi kabul edince Hatice Dadı çok sevinir ve "ömrüne bereket! Öksüz sevindirmek sevaptır" der. (s.202) Sevap ögesi romanın olağan akışı içerisinde sadece iki yerde kullanılır.

Reşat Engin *Satılmış Bakire* eserinde şehvet düşkününü bir anne (Şeküre) ve kızının (Seniha) yaşamlarını anlatır. Seniha kötü bir hayat yaşar. Annesi, Seniha'nın bu hayatı yaşamasının müsebbibidir. Seniha'yı birkaç erkek kullandıktan sonra terk eder. Seniha, hayattan umudu kalmayan bir kadın çaresizliğiyle Şinasi'ye sığınır. Seniha hayatını, erkeklerle ilişkilerini tüm gerçekleriyle Şinasi'ye anlatır. Seniha, Şinasi'den kendisine sahip çıkmasını, kendisini terk etmemesini ister. Şinasi böyle yaparsa "büyük bir sevap işlemiş olur" (s.118).

Vedat Tanca, *Belki Bir Gün* eserinde Lemi ile Füsün'un ilişkisini anlatır. Lemi deniz subayıdır. Lemi İzmir'e dayısının yanına ziyarete gider. Dayısının kızı çok şakacı bir insandır. Gemide seyahat ederken genç kızların hep bir ağızdan kendisini çağırdığını işitir. Gemi görevlisi, Lemi'ye kızların güzelliğinden dolayı cennetten çağırıldığını söyler. Lemi de görevliye "sevap ve günahların" (s.147) hesabı sorulmadan bunun mümkün olamayacağını söyleyerek latife eder. Sevap ögesi romanın olağan akışı içerisinde kullanılır. Etkili değildir.

Nihat Tangüner'in *Sarhoş Şehir* adlı eserinde Kont Drayn, sevgilisi Donna Aspasya ve Kont Drayn'ın yakın arkadaşı Sarron David'in başından geçen polisiye türünde olaylar ele alınır. Donna, sevgilisini kurtarmak için Hâkim Rubi'yi öldürür ve kaçak durumuna düşer. Drayn'ın yakın dostu Sarron da bu yolculukta Donna'ya yardım eder. Donna, kendisine ilgili davranan Sarron'a yakınlık duyar ve âşık olur. Kont Drayn'ı sevmediğini, kendisini Sarron'a teslim edeceğini söyler. Sarron, yakın arkadaşı Kont Drayn'a ihanet edemeyeceğini, bunun günah olduğunu vurgular. Donna neden günah olduğunu sorar. Sarron, "sevabı da günahı da" (s.52) toplumun kurallarının belirleyeceğini belirtir.

Denizci olmak için kendince bedeller ödeyen Mahmut'un maceralarının anlatıldığı Halikarnas Balıkcısı'nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Mahmut, denize veda ederek köylüsü Ayşe ile evlenir ve köye yerleşir. Köye uzun süredir yağmur yağmadığı için köylüler yağmur duasına çıkarlar. "Okudukları taşları sevaptır diye kendi sırtlarında taşırlar" (s.176). Köye bu yağmur duasından sonra öyle bir yağmur yağar ki sel olur. Köylüler bu seferde selin hışmına uğramış olurlar.

Suat Derviş'in *Fosforlu Cevriye* eseri, hayat kadını olan Cevriye'nin bir idam mahkûmuna olan aşkını ve bu aşk bağlamında geçmişini düşünmesini ele alır. Cevriye alımlı, güzel bir hayat kadınıdır. Anne babasını küçük yaşta kaybettiği için ailesi hakkında bilgi sahibi değildir. Günübirlilik ilişkilerle hayatını sürdürür. Cevriye, Mahmut adlı dostundan hamile kalır ve hastanede düşük yapar. Mahmut, Cevriye'yle ilgilenmek yerine ortalıktan kaybolur. Cevriye meyhaneye gelerek içmek ister. Olanları

meyhaneciye anlatır. Meyhaneci, Cevriye'ye böyle bir şey yaptığı için kızar. Cevriye her şeyi yapanın Allah olduğunu söyleyince meyhaneci, günaha girmemesini söyler. Cevriye de başkaları söyleyince “sevap” (s.72) kendisi söyleyince günah olduğunu belirtir. Bir gün yoldan geçen bir uyuşturucu satıcısı Cevriye'nin eline uyuşturucu paketi vererek kaybolur. Polisler Cevriye'yi yakalayarak hapse atarlar. Hapishanede birçok kadın mahkûm vardır. Kadınlar kendi aralarında konuşurlar. Mahkûmlardan birisi ebedir ve düşük yaptırdığı çoğu kadına “sevap olsun diye parasız” (s.217) yaptırdığını belirtir. Sevap ögesi romanın olağan akışı içerisinde kullanılır. Etkili değildir.

Halide Nusret Zorlutuna'nın *Beyaz Selvi* eseri, Nadide Adlı başkişinin aşk-ihanet-annelik üçgeninde sıkışmış hayatını ele alır. Nadide mutlu bir evlilik yaşarken Dünder adında eski tanıdığına rastlaması hayatını alt üst eder. Nadide'ye âşık olan Dünder, ona sahip olmak için delicesine mücadele verir. Dünder ile Nadide bir gezide karşılaşırlar. İkili eski günlerden konuşmaya başlar. Dünder sürekli aşk mektupları yazarak Nadide'den aşkına karşılık vermesini ister. Nadide evine ve eşine bağlı olduğu için Dünder'a karşılık vermez. Dünder, “Günahım da sevabım da sizsiniz” (s.105) diyerek Nadide'ye olan sevgisini anlatmak ister.

3.1.3.10.9. Yemin

Dini anlamda yemin: “Bir işi yapmak veya yapmamak için verilen karara kuvvet kazandırılın diye Allah'a ant vermektir” (Bilmen, 310-311). Kişiler inandırıcılığını artırmak için kutsal addedilen kavramlar üzerine söz arasında yemin ederler. İncelediğimiz romanların çoğunda yemin alelade şekliyle geçer. Kahramanlar alışkanlığı olarak sözlerinin arasında “vallahı, yeminle” ifadelerini kullanır. Bazı eserlerde ise yemin ögesinin güçlü kullanıldığı, romanın seyrine etki ettiği görülür.

Hayri Düşünger'ün *Gönül Bir Su Gibidir* romanında ablasının kendi eşine âşık olduğunu öğrenen Sümran, olayı eşi Türabi'ye anlatırken yemin eder: “Vallahı seviyor Türabi, bu gün anladım.” (s.3) Türabi olayın ciddiyetini yemin sayesinde kavrar ve neler olduğunu anlamaya çalışır. Türabi, eşiyle plan yaparak baldızı Ümran'ı içinde bulunduğu psikolojiden kurtarmak ister. Romanda yemin edilen yer sadece bu bölümdür.

Kemal Samancıgil'in *Mezarın Kızı* romanında Ahmet Bey ile arkadaşları toplanıp gezmeye çıkarlar. Gezi sırasında bir falcı dükkânının önünden geçerler ve aralarında fal baktırma konusunda şakalaşırlar. Ahmet Bey'in arkadaşı Tahsin daha önceleri bu tip mekânlara sık giden biridir ancak sürekli gittiği falcı kadına epeydir uğramaz. Falcı kadın Tahsin'i görünce “Vallahı bizi unuttun sanıyordum” (s.89) diyerek sitem eder. Yemin ögesi, günlük hayatın akışı içerisinde bir fon olarak kullanılır.

Kimse bir çocuk olan Sansaros'un hayatının anlatıldığı Aka Gündüz'ün *Sansaros* eserinde yemin kavramı bir defa geçer. Yetimhane müdürü, Sansaros'u hiç

sevmez ve her fırsatta onu döver. Bu dayakların birinde öğretmenler müdüre karşı gelir ve müdürü şikâyet etmek için toplanırlar. Durumdan korkan müdür, valiyi telefonla arayarak durumu farklı anlatır: “Namusuma yemin ederim ki paşa efendi hazretleri... Allah, ömürler versin efendim. Allah, zatı devletini ve hükümeti mübeccelemizi vatani azizimize bağışlasın, efendim” (s.83-84). Müdür yemin ederek ve dua ederek valiyi ikna edeceğini ve bu işten sıyrılacağını umar.

İhsan Koza'nın *Aradığım Kadın* eserinde Ressam Ferit tesadüf eseri çizdiği küçük bir çocuğun resmi üzerinden aradığı kadına ulaşır. Kadın, Ferit'in bilerek ve isteyerek çocuğun resmini çizdiğini, bu yolla kendisinden acı bir intikam aldığını düşünür. Ferit, böyle bir amaç gütmeyeceğine ve tamamıyla her şeyin tesadüfen geliştiğine genç kadını inandırmak için yemin eder: “Sizi temin ederim, istediğiniz yemini edebilirim, bunu da mektubunuzdan öğrendim” (s.80). Genç kadın bu yemin üzerine Ferit'e karşı yumuşar ve Ferit hakkındaki olumsuz düşüncelerini değiştirir. Din ögesi olan yemin, romanda olayların seyrini değiştirmiş ve kahramanlar üzerinde hayati değişikliğe neden olmuştur. Bu bakımdan yemin ögesinin romanda önemli paya sahip olduğu görülür.

Aka Gündüz'ün *Eğer Aşk* romanında otel barındaki müşteriler arasında bir diyalog gerçekleşir. Kahramanlardan biri, “Ulan benim ölümü ne diye ortaya atıp öpüyorsun? Başka yemin bulamadın mı?” (s.13) şeklinde çıkışta bulunur. Yemin sözcüğü dini terim olarak romanda geliş güzel olayın akışı gereği kullanılmıştır.

Naşide Duru'nun *Çiçeklenen Dallar* romanında Nevin daktilo sekreteri olarak işe başladığı kurumda çok sevilir ve başarıyı çabuk yakalar. İş yerindeki herkes Nevin'in çalışkanlığını ve iş bitiriciliğini takdir eder. Kuruma iş başvurusu yapacak olanlar bile ona gelip akıl danışırlar. Bu iş başvurusu için gelen bir kadın, Nevin'i sorularıyla bunaltır. Nevin'e sürekli iş ilanları hakkında soru sorması üzerine Nevin kadını savuşturur: “Vallahi iyi bilmiyorum. Yalnız ilk aranan şey tabiatıyla makinede iyi ve süratli yazmaktır zannederim” (s.56). Nevin, ettiği yemin sayesinde kadından kurtulur. Nevin'in kurumda bu kadar sevilmesi bazı çalışanları kıskandırır ve Nevin için dedikodu çıkarırlar. Kurum müdürü Fikret Cemil'in Nevin ile ilişkisi olduğu söylentileri yayılır. Nevin'e bu durumdan bahseden mesai arkadaşı Nevin'in tepkisi üzerine manevra yaparak “Vallahi ben bir şey demek istemiyorum! Fakat hususi Kalem Müdürü'nün sizin hakkınızdaki düşüncelerini bütün vekâlet biliyor” (s.62) der. Nevin bu olay üzerine işten çıkmayı düşünür.

Yemin ögesinin etkisiyle Nevin söylenenlere inanır. Romanın başkahramanı Nevin, bu söylentilerin doğru olduğuna yemin kavramı sayesinde inanır ve romanın olay akışı farklı yönde seyreder. Söylentiler neticesinde iş yerinden ayrılan Nevin, başka bir kurumda işe başlar. Burada da çalışkanlığı ve güzelliğinden dolayı ön plandadır. Mesai arkadaşları Nevin'in bu kadar yükselmesini müdürü tanımasına bağlasalar da Nevin, “Vallahi bilmem efendim. Kendisini ilk defa o gün (işe başladığı gün)

görmüştüm.” (s.80) diye kendisini savunur. Nevin’in bu yeminine çalışanlar hemen inanır. Nevin namusuyla para kazanmaya çalışarak hayatına devam etmek ister ancak girdiği her iş yerinde bu güzelliği başına bela olur ve sıkıntılar yaşar. Çoğu erkek Nevin’in güzelliğinden ve gençliğinden faydalanmak ister. Nevin de tüm bu girişimleri boşa çıkarınca erkeklerin gazabına uğrayarak çeşitli desiselerle işten çıkartılır. Durumu öğrenen kurum müdürü Selim Bey çok üzülür. Bu kötü haberi Nevin’e kendisi iletmek ister ve onun suçsuz olduğunu bilir: “[...] kendisinden öç almak duygusu ile yapılmış olan bu hareketi tamir için elinden gelen her şeyi yapacağına yemin ede[r]” (s.113).

Muazzez Tahsin Berkand’ın *Nişan Yüzüğü* eserinde yemin kavramı iki farklı şekilde kullanılır. İlkine edilen yeminler günlük hayat içerisinde hayret etme veya ağız alışkanlığı olarak sıradan edilen yeminlerdir. İkinci olarak edilen yeminler ise romanın olay örgüsüne etki eden yeminlerdir. Macit geçirdiği uçak kazası sonucunda sakat kalır. Bu sakatlık Macit’te psikolojik sıkıntılara sebep olur ve Macit intiharı düşünür. Tesadüfen tanıştığı Nevin’e intihar düşüncesini anlatır ve kendisine yardım etmesini söyler. Nevin bu duruma çok sinirlenerek teklifi reddeder ve “yemin ed[erek]” (s.88) bir daha konağa gelmeyeceğini söyler. Eve dönen Nevin, yengesi Faika Hanım’la tartışır. Faika Hanım, Nevin’in komşu konağa gitmesine kızar. Morali bozuk olan Nevin, yengesine “Vallahi başım çok ağrıyor, hiç halim yok” (s.96) şeklinde sitemde bulunur.

Macit’i görmeye uzun süre gitmeyen Nevin merak içindedir. Macit’in konağından bir gün haber gelir. Macit’in hastalığının nüksettiği ve krizler geçirdiği, muhakkak konağa gelmesi gerektiği anlatılır. Macit, Nevin’i görünce hafiften iyi olur, morali düzelir. Macit’in kız kardeşi Naşide bu olay üzerine sevinerek yemin eder: “Nevin, seni tanıdı. Vallahi tanıdı” (s.108). Nevin’i evlendirmek isteyen Faika Hanım hayırlı bir kısmet bulduğunu söyler. Nevin bu izdivacı kabul etmez ve arkadaşı Naşide’ye yengesi için, “Beni o adama vereceğine yemin etti” (s.127) diyerek anlatır. Kahramanların bu diyaloglarda ettikleri yeminler romanın akışı içerisinde önem arz etmez. Günlük hayatta alelade edilen yemin tarzında sözlerdir.

Nevin’in tekrar konağa gelmesiyle düzelen Macit mutlu olur ve Nevin’den kendisini bir daha bırakmamasını söyler. Nevin bu duruma sevinerek Macit’in intihar etme düşüncesini kafasından çıkaracağı şartını ileri sürer. Macit de “yemin ediyorum” (s.110) şeklinde mukabele eder. Nevin çok sevinir ve o da Macit’i bir daha bırakmayacağına “yemin eder” (s.110). Romanda edilen bu yeminler romanın olay örgüsü için çok önemlidir. Macit bu yemini üzerine iyileşmek için elinden geleni yapar ve tedavi olmayı kabul eder. Bu tedavi sonucunda da sıhhatine kavuşur. Nevin, Macit’i asla bırakmayacağı üzerine ettiği yemine romanın sonuna kadar sadık kalır. Kendisine talip olan Faruk Bey’in izdivaç teklifini kabul etmeyerek Macit’in ölümsüz aşkını kazanır. Yemin ögesi üzerinden din dili romanın bu bölümlerinde etkili kullanılır. Romanın olay akışını değiştirerek kahramanların mutlu sona ulaşmasını sağlar.

Muazzez Tahsin Berkand'ın *Lâle* eserinde ailesinin sözünü dinlemeyerek tiyatroculuğa soyunan Lale, yaz tatili için ünlü sanatçı Nahit Bey'in yazlığına gider. Yazlıkta Nahit Bey'in komşularıyla otururken birden Nihal çıkagelir. Nihal'i büyümüş genç bir kız olarak gören Nahit Bey ona iltifat eder. Nihal bu iltifata, “*vallahi darılırım Nahit Bey*” (s.66) diyerek cevap verir. Nihal'in babası Refet Bey de Lale'den çok hoşlanır ve onunla evlenmek ister. Lale'ye tiyatroculuğu bırakması için telkinlerde bulunur. Tiyatronun kendisi için tehlikeli olabileceğinden, güzelliğinin tiyatro uğruna kötü adamların elinde harcanacağından korktuğunu yemin ederek anlatır. (s.67) Refet Bey'den başka kişilerde Lale'ye talip olsa da Lale tüm bu teklifleri tiyatro uğruna reddeder. Nahit Bey ise Lale'nin bu teklifleri reddetmesine anlam veremez ve eşi Fatma Hanım'a bu durumdan yakınır. Fatma Hanım'da ısrarların yersiz olduğunu belirtir ve “*vallahi çıldıracağım*” (s.80) şeklinde yemin eder. Tüm teklifleri reddeden Lale, kendisi gibi tiyatrocusu olan Hamit ile evlenir. Hamit'in gözü dışardadır ve Lale'yi aldatır. Lale'den kurtulmak için ona çeşitli tuzaklar kurar. Lale bu olaylara daha fazla dayanamayarak Hamit'ten ayrılır. Yaşadığı olayların etkisiyle hayata küsen Lale'ye Fatma Hanım, “*Vallahi seni tanıyamıyorum artık Lale!*” (s.180) diyerek çıkışır. Romanda kullanılan yemin ifadeleri, romanın olay akışında pek fazla önem arz etmez. Kahramanlar yemin ifadelerini sıradan, olay akışı içerisinde kullanırlar.

Muazzez Tahsin Berkand'ın *Mağrur Kadın* romanında da yemin ögesine yer verilir. Mısır'dan Türkiye'ye dönen Melek Hanım çok hastadır. Eskişehir'den trene biner ve iki çocuğuyla beraber yolculuk eder. Yolculuk sırasında ölür ve iki çocuğu trende yalnız başlarına kalır. Trende biletleri kontrol eden görevli memur, bu ailenin birinci mevkide yolculuk ettiğini anlar. Ailenin biletleri üçüncü mevkie aittir. Memur hiddetli sesle kızar: “*Ne ala şey bu! Vallahi çok cesur insanlarmışsınız!*” (s.4). Sahipsiz çocuklara, trende yolculuk yapan Münevver Hanım sahip çıkarak onları Kenan Bey'in çiftliğine yerleştirir. Ev sahibi Kenan'ın verdiği davete o civarın saygın ailelerinden Fahri Bey'de katılır. Fahri Bey aynı zamanda koleksiyoncudur ve eski devrin paralarını biriktirir. Kenan, Fahri Bey'e merhum babasının eşyalarını gösterirken Fahri Bey'in dikkatini bir madalyon çeker. Böyle bir madalyon için Tibet'e kadar gitmeyi bile göze alacağını vurgulayınca ev sahibi Kenan “*Vallahi bundan bir şey anlamıyorum*” (s.60) sözüyle şaşkınlığını ifade eder. Görevli memurun ettiği yemin ile Kenan'ın ettiği yemin şaşkınlık ifadesidir. Romanda önemli bir yer tutmaz.

Aynı davette misafirler eğlenmek için bir güzellik yarışması tertip ederler. Yarışmayı kazanan güzellik kraliçesine kaval-yelik edecek bir de genç erkek gerekir. Kaval-yelik için ev sahibi Kenan uygun görülür. Kenan bu görevi arkadaşı Hamdi'ye havale etmek isteyince Hamdi, “*Vallahi ayıp olur. Ev sahibi sensin*” (s.71) şeklinde savunmaya geçer. Kenan bu yemin karşısında görevi kabul eder. İlerleyen günlerde Kenan'ın kız kardeşi Zerrin'in doğum gününü kutlamak için parti planlanır. Yetim çocuklardan Meral, kalabalıktan ve gösterişli ortamlardan hoşlanmadığı için partiye

katılmayı istemez. Zerrin, en yakın arkadaşı Meral'in partiye katılmak istemediğini duyunca "Vallahi yüzüne bakmam, adını anmam" (s.102) diye yemin eder. Meral bu yemin karşısında partiye katılmaya mecbur kalır. Romanın bu bölümlerinde din dilinin etkili kullanıldığı görülür. Edilen yeminler kahramanları, o işi yapmaya mecbur kılar.

Kenan'ın yardımcısı olarak çiftlikte çalışan Ferhat, Meral'e göz diker. Ferhat, Meral'in annesi Melek'e de göz diker ancak başaramaz. Annesini elde edemeyince kızını elde ederek intikam almayı düşünür ve bunu Melek'e, "Onu elde edememiştım ama siz benim karım olacaksınız" (s.109) şeklinde ifade eder. Ferhat ettiği yemini gerçekleştirmek için Meral'i kaçıtırken kavgada yaralanarak ölür. Ferhat'ın ettiği yemin de romanda etkili kullanılır.

Reşat Nuri Güntekin'in *Miskinler Tekkesi* romanında bir dilencinin gözünden hayatın zorluğu ve insanların ilişkileri anlatılır. Soylu bir aileden gelen yazar anlatıcı çocukluğunu refah ve huzur içinde geçirir. Ergenlik dönemine geldiği zaman kendisine uygun helal süt emmiş bir kız bulmayı düşünür. Komşularının kızı Mesrure'ye âşık olur. Yazar anlatıcının dadıları araya girer ve bir mektup yazılır. Mektubu Mesrure'den başka kimsenin okumayacağına dair dadılar "yemin" eder. (s.30) İkinci Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle iki ailenin büyükleri de sürgüne gönderilir. Sürgünle kimsesiz kalan yazar anlatıcı çeşitli işlerde çalışsa da başarılı olamaz ve askere gönderilir. Askerde yaralanarak sakat kalır ve memlekete gönderilir. İzmir'e gelen kahraman anlatıcı dilencilik yaparak geçinmeye başlar. Dilencilik yaparken İsmail adında babasız bir çocuğu da sahiplenir. İsmail'in annesi, "Vallahi billahi bir şey yapmıyorum" (s.65) diyerek yemin etse de sağlam ayakkabı değildir.

Yazar anlatıcı İsmail'e sahip çıkarak onu yatılı yurda verir. Evin dadısı konumundaki Mesule Bacı, ayrılığa dayanamaz ve yazar anlatıcının en yakın arkadaşı Talat'tan İsmail'in yerini öğrenir. Mesule Bacı Talat'tan, İsmail'in yerini öğrendiğini kahraman anlatıcıya söylememesini istese de Talat durumu yazar anlatıcıya söyler. Bu durum karşısında Mesule Bacı, "Söylemem diye bir de yemin etmişti" (s.160) sözleriyle Talat'a sitem eder. Talat sürekli İsmail'i ziyarete gider. Yurdun Müdür'ü tatilde İsmail'in evine gidip gitmeyeceğini sorunca Talat, "Vallahi bilmem" (s.162) diyerek cevap verir. Mesule Bacı'ya İsmail'den ayrılmak zor gelir ve tekrar İsmail'e kavuşunca horoz keseceğine dair "yemin eder" (s.170). Kahraman anlatıcı dilencilik yaptığı mahalledeki komşularından bahsederken yaşlı bir kadının yalnızlığına değinir. Yaşlı kadının oğlu zengin ve soylu bir kızla evlendiği için annesini bu aileden saklar. Annesinin de kendilerini ziyarete gelmemesi için Kuran üzerine "yemin" (s.199) ettirir.

Yazar anlatıcı İstanbul'a dönünce eski arkadaşı Talat'a rastlar. Talat zor geçinen bir memurdur ve evlendirdiği çocuklarına dahi bakmaya mecbur kalır. Kahraman anlatıcı neden böyle bir şey yaptığını sorunca Talat, torunlarına dayanamadığını, torun sevgisinin evlat sevgisinden daha fazla olduğuna "Vallahi" (s.103) diyerek yemin eder. Talat memurluk yaptığı yerden memnun değildir. Amiri onu çağırmak için odasına zil

bağlatır. Bu durum Talat'ın gücüne gider. Zili kimin bağlattığını sorunca odacı, “Bilmem vallahi” (s.106) diyerek topu müdüre atar. Romanda edilen tüm yeminler olayın akışı içinde kullanılır ve önem arz etmez. Din dili bu bölümlerde zayıf kullanılır.

N. Sonerman'ın *Medeniyet Sönüyor* romanında yemin unsuru sadece iki yerde kullanılır. Eserde aşk teması üzerinden savaşın, insanların hayatında ne kadar yıkıcı olabileceği ele alınır. Howard ve Silviya birbirini seven iki çifttir. Mutlu günleri çok fazla uzun sürmez ve I. Dünya Harbi patlak verir. Howard cepheye alınacaktır. Silviya'nın içi sıkıntılıdır, kocası Howard'ın cepheye gitmesini istemez. Howard'tan geri döneceğine dair söz vermesini ister. Howard, “yemin eder gibi sesle” (s.25) mutlaka geri döneceğini belirtir. Howard'ın bu yemini gerçekleştiremez ve cepheye ölür. Silviya oğlu Rişar ile bir başına kalır. Yirmi yıl sonra II. Dünya Harbi başlar ve Rişar ile Rişar'ın sevgilisi Linda'nın erkek kardeşi William askere alınır. Ne yazık ki iki genç de savaşta ölürlere ve geri dönemezler. Linda, “yemin eder gibi bir sesle” (s.120) sevgilisinin ve kardeşinin ülkeleri uğruna feda olduğunu, gerekirse kendisinin de canını vereceğini söyler.

Murat Sertoğlu'nun *Yapraklar Dökülürken* eserinde yemin ögesi güçlü kullanılmaz. Sadece bir yerde günlük hayatın akışı içinde alelade biçimde kullanılır. Eser; Reşat, Süheyla ve Kamuran üçgeninde geçer. Reşat fakir bir üniversite talebesidir. Özel dersler vererek geçimini sağlar. Süheyla ile Kamuran ise zengin ailelere mensup, şımarık gençlerdir. Süheyla'nın babası Hüseyin Bey, şımarık kızına hoca yetiştiremez. Reşat'a ulaşır ve kızına ders vermesini teklif eder. Reşat, Süheyla'ya ders vermeye başlar. Zamanla Süheyla'ya hayranlık ve sevgi duysa da aralarındaki sosyal statü Reşat'ın duygularına gem vurmasına neden olur. Yaşadığı aşkın acısına daha fazla dayanamayan Reşat dersleri bırakır. Süheyla Kamuran ile nişanlanır. Kamuran kendi arkadaşlarından birini, Süheyla'nın arkadaşı Necla ile tanıştırmayı düşünür. Süheyla'ya fikrini açıklar. Süheyla, Kamuran'a arkadaşının arabasının olup olmadığını sorarak, Necla'nın otomobil tutkusu olduğunu söyler. Kamuran “vallahi bilmiyorum” (s.61) diyerek cevap verir.

Fahri Zeki Önal'ın *Ay Altında* romanı gençlerin aşkları için neler yapabileceğini gözler önüne serer. Ferit ile Nahit iyi iki arkadaştır. Ferit'i hem teyzesinin kızı Kumru hem de Kumru'nun kız arkadaşı Şermin sevmektedir. Şermin'inden ise Nahit hoşlanır. Ferit ile Şermin deniz kenarında gezerken birbirlerine aşklarını itiraf ederler. Ferit, Şermin'e sadece kendisini sevmesini söyleyince genç sevgililer “ant içerler” (s.13). Sevgililer ettikleri yemine sadık kalmaz ve ikisi de farklı kişilerle evlenirler. Ant içme/yemin ögesi eserde zayıf kullanılır.

İhsan Koza'nın *Senede Bir Gün* romanında Emin, Nazlı'nın babası Hilmi Efendi'nin yanına gelerek Yanbolu'dan kaçmaları gerektiğini söyler. Aile yola çıkar ancak Emin, Kiril ve askerlerini oyalamak için ateş ederken yaralanır. Emin, yaralı olarak ele geçirilir ve Bulgar hapishanelerine gönderilir. Emin'i diğer mahkûmların

olduğu hücreye atarlar. Mahkûmlar Emin'in vücudundan kurşunu çıkarmayı başarır ve Emin'e kaçış planını anlatmayı düşünürler. Emin'den bu planı kimseyle paylaşmaması için yemin etmesi istenir: "Allah'ımın üzerine yemin ederim" (s.124). Mahkûmlar edilen yemine itimat ederler. Nazlı, Emin'i öldü zannederek günlerini geçirir. Kendisine yapılan birçok izdivaç teklifini de reddeder. Doktor Fuat, Nazlı'ya talip olanlardan biridir. Nazlı, Doktor Fuat'a sürekli Emin'i anlatır. Onun ne kadar sözünün eri biri olduğunu vurgulamak için, "verdiği sözü Allah'ın önünde edilmiş yeminle" (s.154) bir tuttuğundan bahseder. Emin'in, kendisi ve ailesi için canını hiçe saydığını, bundan dolayı da kendisinin Emin'den başka kimseyi sevmeyeceğine "yemin et[tiğini]" (s.155) söyler.

Esat Mahmut Karakurd'un *Sokaktan Gelen Kadın* romanında Semra ile Selim'in ilişkileri anlatılır. Semra, paraları için kendinden yaşlı erkeklerle düşüp kalkan ahlaki yönden zayıf bir kadındır. Semra bohem hayatını yaşarken zengin bir iş adamı olan Şinasi Bey'in oğlu Selim'i kendisine âşık etmek için teklif alır. Selim zannettiği başka bir erkeği kendine bağlar. Durumu da mektupla Şinasi Bey'in yardımcısına yazarak bildirir. Semra, yardımcısı Marika'yla ertesi gün verilen görevi başarmanın keyfiyle doğa gezintisine çıkar. Semra bu gezintide Selim ile karşılaşır ancak Selim olduğunu bilmez. Selim'in kendinden emin küstah tavırları Semra'yı kızdırır. Yardımcısı Marika ile Selim'i konuşurlar. Semra, bu adamın çirkin, suratsız biri olduğunu söyleyince Marika "Vallahi bilmem" (s.54) cevabını verir.

Semra başka bir gün Selim'le yine karşılaşır ve ikili birlikte yürürler. Selim, Semra'yı tanımak istediğini söyleyince Semra gururlanarak kendisini naza çeker. Selim tanışmayı istemesinin sadece meraktan kaynaklandığını belirtince Semra sinirlenerek, "Şaşıyorum vallahi" (s.66) der. Semra, Selim'e iyice bağlanır. Kendisine âşık etmeye çalışacağı asıl kişinin Selim olduğunu öğrenince de yıkılır. Semra'nın yardımcısı Marika, olanları öğrenince bu kadar tesadüfe şaşıarak "çıldıracağım vallahi" (s.95) der. Semra, Selim'e bir mektup yazarak tüm gerçekleri anlatır. Selim her şeyi kabul ederek Semra'ya dönmek ve onunla birlikte yaşamak ister. Dünya için azap çekmeye gerek olmadığını, mutlu yaşamının gerekliliğini yemin ederek söyler. (s.134) Romanda kullanılan yemin ifadeleri güçlü değildir. Günlük hayat dilinde kullanılan alelade sözlerdir.

Sadi Günel'in *Onun Sesi* romanında anlatıcı elinde diplomalarla iş arayan bir sanatçıdır. Anadolu'nun muhtelif bölgelerinde çalışır. Sanatçı yönü kadınlar tarafından odak noktası olmasına neden olur. Öğretmenlik yaptığı maceralarını anlattığı bölümde birçok kadınla düşüp kalkar. Bu sırada evleneceği genç kız Mübahat'ı görür. Anlatıcı bu güzel kıza bir şiir yazarak izdivaç ışıklarını yakmak ister. Genç kız Mübahat bu isteğe gönüllü olarak "ant içer" (s.41). Mübahat yeminine sadık kalır ve anlatıcı ile nikâhlanır. Başkişi, komşu kızı Sabiha'yla yıllar sonra vapurda karşılaşır. Sabiha ile geçmişte ilişki yaşasalar da ayrılırlar. Sabiha'nın halasının kızı olan Azize'nin yanına giderler. Azize

yıllardır başkişiyi görmez. Başkişinin çok değişmediğini ifade eder: “Sokakta görsem vallahi tanırdım” (s.203).

Reşat Engin *Satılmış Bakire* eserinde şehvet düşkününü bir anne (Şeküre) ve kızının (Seniha) yaşamlarını anlatır. Seniha Edirne’deki hayatlarını anlatırken annesinin nasıl bir kadın olduğunu, civarda ne şekilde tanındığını söyler. Seniha, annesinin kirli emelleriyle ortalığa düşmüş bir kızdır. “Yemin ederim ki ben kabahatli değilim” (s.5) diyerek suçsuz olduğunu vurgular. Babasının vefatı üzerine aile Edirne’den İstanbul’a taşınır. Seniha, aileye yük olmamak için daktilo kursuna yazılır. Daktiloyu tez vakitte öğreneceğine de “ant içer”. (s.19) Seniha’nın annesi genç Cemal Bey’le takılmaya başlar. Cemal, aileyi sık sık ziyarete gelir. Cemal içki içmesi için Seniha’ya ısrar eder. Seniha bu ortamda hastalanarak yataklara düşer. Uzun zaman sonra Seniha kendisine gelir. Şeküre, kızının iyi olmasını Mehmet Bey’e borçlu olduklarını belirtir.

Mehmet Bey yaşlı ve kadın düşkününü zengin biridir. Seniha’yı elde etmek ister. Şeküre, durumu anlayınca Mehmet Bey’e, “Ne şensiniz vallahi” (s.46) der. Cemal, genç kızı yaşlı adama kaptırdığı için üzgündür ve hayıflanır. Mehmet Bey, Seniha’nın kendisinin olacağı için mutluluk duyar. Cemal, Seniha’dan vazgeçmeyeceğini “vallahi de billahi de” (s.74) sözleriyle vurgular. Mehmet Bey, Seniha ile evlenir. Cemal, Seniha’yla yalnız kaldıkları bir gün Mehmet Bey’in başka biriyle evli olduğunu söyler. Seniha, Cemal’in dediklerine “Vallahi” (s.94) inanmam der. Seniha annesiyle konuşurken Mehmet’in bahsi konu olur. Şeküre, kızına kocasını sevip sevmeyiğini sorunca Seniha “vallahi” (s.108) sevmiyorum şeklinde yeminle karşılık verir.

Yemin ögesi Reşat Engin’in Çapkın Subay romanında çoğu yerde geçmesine rağmen olayların seyrinde bir önem arz etmez. Kahramanlar günlük hayatın olağan akışı içerisinde “vallahi” ögesini kullanır. Onur, Yüzbaşı rütbesinde bir Türk subayıdır. Onur yakışıklılığı ile tüm dikkatleri üzerine çeker. Gazinoda, Onur hakkında türlü dedikodular yapılır. Genç kızlar aralarında konuşurlarken her kızın Onur’la olmak isteyeceğini, “Vallahi” (s.6) yeminiyle vurgularlar. Aynı bağlamdaki yemin ifadesi (s.7, 11, 18, 23, 26, 34) tekrar eder. Onur’u gazinoda otururken gören kızlar heyecanlanır. Onur; Ayten ve Suna’nın çocukluklarından tanıdıkları bir simadır. Kızlar yıllar sonra Onur’la karşılaşınca Onur ile muhabbet etmek isterler. Suna, Onur’la yalnız kalınca aşkını “senin başına yemin ediyorum” (s.30) diyerek itiraf eder.

Tüm genç kızlar Yüzbaşı’nın dedikodusunu yapar. Ayten’in etrafındaki kızlar bu yakışıklı subayı nereden tanıdıklarını sorarlar. Ayten anlatmak için kendini naza çeker. Arkadaşları hep birden Ayten’in üzerine çıkarlar. Ayten, kızlardan kendisini rahat bırakmalarını, her şeyi anlatacağına “yemin eder” (s.35). Onur, Hümeysra ile nişanlanır. Ayten haberi duyunca baygınlık geçirerek kafasını çarpar. Onur hastaneye gelerek Ayten hakkında bilgi alır. Suna’yla dertleşirken Ayten’in bu duruma düşmesinde kendini suçlu hissettiğini, ölmeyi bile düşündüğünü söyler. Suna da yaşanan olayların

müsebbibi olarak Onur'u gösterince Onur üzüldü. Suna ve Ayten'in kendisine karşı aşk besleyeceklerini bilmediğini "yemin ederek" (s.100) anlatır.

Vedat Tanca, *Belki Bir Gün* eserinde Lemi ile Füsün'un ilişkisini anlatır. Lemi deniz subayıdır. Lemi'nin yakın dostu Nihat trenle sıladan döner. Nihat'ı karşılamaya Lemi gider. Lemi'nin mutsuzluğu Nihat'ın gözünden kaçmaz ve ne olduğunu sorar. Lemi, teselliye gerek olmadığını belirterek başından geçenleri anlatır. Çocuklar Arap bir kadını kartopu tufanına tutarlar. Arap kadın, "Vallahi etlerim çürük içinde kalacak" (s.14) sözüyle feryat eder. Aynı çocuklar Füsün'a da kartopu atarlar. Lemi, genç kızı kurtarır. İki genç arasında yakınlaşma olur ve sinemaya giderler. Sinemada Füsün, teyzesi Lamia'yı görür ve Lemi'yle tanıştır. Lamia çok genç biridir. Lemi, Füsün'un teyzesi olamayacağını düşündüğü için afallar. Füsün da "vallahi ciddi söylüyorum" (s.29) diye yemin eder.

Tarihi roman olan İlğaz Vahap Nevruzhan'ın *Süyük Bike* eserinde Sevim Bike; kahraman, bilgili, güzel bir kızdır. Sevim'in babası Yusuf Mirza vatansever biridir. İsmail Mirza'yı Ruslara yakın olduğu için sevmez. Sevim, İsmail Mirza'nın genç ve yakışıklı oğluna sevdalanır. Yusuf Mirza'ya bir elçi gelerek Kazan Hanı Can Ali Han'ın Sevim Bike'ye talip olduğunu söyler. Yusuf Mirza duruma çok şaşırır ve sevinir. Durumu kızı Sevim'e anlatır. Sevim, gönlünde başka birisinin olduğunu söylese de babası Sevim'i vatanın geleceği için bu evliliğin gerçekleşmesi gerektiğine ikna eder. Sevim, vatanın, milletin selameti için her şeyi yapacağına "yemin eder" (s.32). Sevim, istemeyerek de olsa Kazak Hanı ile evlenir. Kazak Hanı, Rus asimilesi bir Türk'tür. Devletin kararlarını Rus sarayının menfaatine göre verir. Durumu fark eden Sevim, engel olmaya çalışsa da bir türlü muvaffak olamaz. Kazak Hanı, Sevim'e âşık olduğu için dediklerini yapacağını söyler ama pek başaramaz. Bulat Bik, Han'ı silahla vurarak öldürür. Bulat Bik, Sevim'e yazdığı mektupta düşmanı öldürdüğünü, "meclise gelerek yemin edeceğini" (s.78) belirtir. Han'ın ömrü buna müsaade etmez.

Kazan askerleri Rus casusu yakalayarak Sefa Giray'ın huzuruna getirirler. Sefa Giray, casusa suçunun ne olduğu sorsa da casus başta masum olduğunu belirterek hiçbir şey anlatmaz. Sefa Giray, casusa doğruları anlatması neticesinde serbest kalacağı sözünü verir. Söz üzerine casus, isyan çıkartmak için geldiğini söyler. Sefa Giray, casusa "Haçını çıkar da yemin et" (s.103) der. Rus casus haçını çıkarıp doğru söylediğine yemin eder. Sefa Giray, orduyu toplayarak sefere çıkar. Savaşı kazanırlar ancak bir müddet sonra Sefa Giray, atından düşerek ölür. Sefa Giray'ın ölümü üzerine Kazan şehri kaynamaya başlar. Şehrin ileri gelenleri tahtta hak iddia ederler. Sevim Bike, Kanuni Sultan Süleyman'a haber göndererek İslam diyarının ona ihtiyacı olduğunu söylemek ister. Haberciler Rus ordusu tarafından kılıçtan geçirilir. Sevim Bike'nin mektubunu Rus Çarı okuyunca sinirlenerek Kazan'ı yıkıp yakacağına ve Sevim'i de "esir edip Moskova'ya getireceğine haç öpüp yemin eder" (s.132). Haberler üzerine Sevim Bike savaş hazırlıklarına başlar. Rus elçisi gelerek Sevim Bike'nin teslim

olması halinde Kazan şehrine dokunulmayacağını söyler. Sevim Bike Çar’a nasıl inanabileceğini düşünürken elçi “haçını çıkarıp yemine başlar” (s.134). Romanda edilen yeminlere sadık kalınır. Sevim Bike Rus Çar’ına teslim olur. Kazan şehri yağmalanmaktan kurtulur. Yazar din dilini yemin ögesi üzerinden bu bölümde etkili kullanır.

Fikret Arıt’ın *Güzel Yuana* romanında yasak aşkın meyvesi olan güzel Yuana’nın maceraları ele alınır. Agâh Bey, Hristiyan bir kadınla (Melpi) ilişki yaşar. Yaşanan ilişkinin meyvesi Yuana olur. Yuana, Müslüman bir baba ile Hristiyan bir ananın çocuğudur. Agâh Bey, Yuana’yı evlatlığı Abdurrahman ile nikâhlamak ister. Yuana’nın bu izdivaca gönlü olmaz. Yuana, annesi Melpi’ye evlenmeyi istemediğini söyleyince Melpi, Agâh Bey ile konuşur. Agâh Bey, Yuana’nın gönlünde biri olduğunu düşünerek Melpi’ye böyle bir şeyin olup olmadığını sorar. Melpi, “Vallahi doğru söylüyorum” (s.26) sözüyle habersiz olduğunu vurgulamak ister. Yuana, evlenmemek için Yunanistan’a kaçar. Yunanistan’da Stefanos ile tanışarak evlenme kararı alır. Nikâh gününde Yuana’nın annesi Melpi’nin dost hayatı yaşadığı ve bu ilişkiden Yuana’nın olduğu ortaya çıkar. Stefanos’un babası bu evliliği reddeder. Hayalleri yıkılan genç kız kabuğuna çekilir ve bir zaman sonra Mısır’a döner. Abdurrahman, Yuana’yı karşısında görünce “Vallahi inanamıyorum” (s.151) diye şaşırır.

Kadircan Kaflı’nın *Korsan Yuvası* eserinde korsanlar bir gün köye baskın yapar. Korsanların reisi eli boş dönmek için belirli miktar para ister. Korsanların istediği para gelince de korsanlar sözünde durarak köylülere dokunmadan giderler. Bir süre sonra sipahi beyi köye vergileri toplamak için gelir. Köylüler camiye toplanır. Veli Koca durumu izah etse de Sipahi beyi vergiyi vermelerini ister. Veli Koca’ya, “Billah bu baş şu omuzlar üstünden düşürülür” (s.33) sözüyle adamı tehdit eder. Tımar Beyi ikna olmaz ve Veli Koca’yı atının arkasına bağlayarak sürükler. Veli Koca o günün akşamına ölür. Veli Koca’nın oğlu Cin Ali, intikam için köyden ayrılır. Cirit oyunlarında fırsatını bularak Tımar Beyi’ni öldürür. Tımar Beyi’nin adamı, “Vallahi onu bu meydanda kazığa vuracağım” (s.59) sözüyle yemin eder.

Nihat Tangüner’in *Sarhoş Şehir* adlı eserinde Kont Drayn, sevgilisi Donna Aspasya ve Kont Drayn’ın yakın arkadaşı Sarron David’in başından geçen polisiye türünde olaylar ele alınır. Donna, sevgilisi Drayn’ın yakın dostu Sarron ile birçok maceraya atılır. Kiliselerin çoğu yozlaştığı için halk gerçek dinden kopuktur. Sis bölgesinde yaşayan insanlar ve din adamları sapkınlık içindedir. Sis manastırı bu tür insanların yaşadığı bir mabettir. Manastırın başrahibi Pitus ve yardımcısı Zuten kadınlarla düşüp kalkar. Manastırdaki rahiplerden Malk, bu ortama alet olmamak için hasta olduğunu “Vallahi” (s.70) sözüyle pekiştirir. Kadınlı içkili eğlenceye katılmaz. İskenderiye halkı Donna’nın bir katil olduğunu öğrenince ayaklanır. Donna’ya gerekli cezayı vermek için toplanırlar. David plan yaparak Donna’yı kurtarmak ister. Gizlice Donna’yı kaçıracaktır. Tekneci ve bir yardımcı ayarlayarak planını uygulamaya başlar.

Yardımcı neler olduğunu merak eder ve “Vallahi çatlayacağım” (s.190) diyerek neler olacağını anlatılmasını bekler.

Genç bir adamın aşk maceralarının anlatıldığı günlükten yola çıkılarak yazılan Faik Ökte’nin *Bir Aşk Masalı* romanında Nail hukuk eğitimi görmüş ve başından birçok aşk macerası geçirmiş biridir. Nail, tuttuğu günlüğe başından geçen olayları yazar. Okuyucu bu günlük üzerinden Nail’in yaşadıklarına müşahit olur. Nail çalıştığı kurumda genç bir kadını (Cavidan), Rıfat’ın tacizinden kurtarır. Olay amirlere kadar gider ve soruşturma açılır. Nail’in Cavidan’la ilişki yaşadığı söylenir. Nail, “namusum üzerine yemin ederim!” (s.28) diyerek bu iftirayı püskürtür. Nail daha sonraları Fransa’ya eğitim için gider. Fransa’da Nevin ile aşk yaşar. Nevin ahlaki olarak düşük bir kadındır. Birçok erkekle düşüp kalkar. Nail Nevin’in durumunu bildiği halde ondan vazgeçemez. Nail, Nevin’e sürekli şiirler okur. Nevin, Nail’in de şair olduğuna “yemin eder” (s.82).

Nail, yakışıklılığı ve sanatçı yönüyle tüm kadınların dikkatini çeker. Matilde, Nail’in ne kadar güzel olduğunu tarif ederken onu bir tanrıya benzediğine “yemin eder” (s.103). Nail eğitimini tamamladıktan sonra yurda döner. Sirkeci’de bir adamın kadını dövdüğüne şahit olur ve müdahil olur. Kadını döven adam Nail’i görünce, “Vallahi memur bey bu kadın yalan söylüyor” (s.173) diyerek suçsuz olduğunu vurgulamak ister. Nail olayı çözerek oradan ayrılır. Nail Anadolu’nun muhtelif bölgelerinde görevlere gider. Bu yerlerden sonuncusu Erzincan’dır. Nail’in ölü bedenini bakkal Ali Efendi bulur. Nail’in ölümü üzerine tetkikat başlatılır. Nail’in ölmeden önce üzerinde beş yüz bin lira olduğu ancak cenaze günü yüz on bin lira çıktığı belirlenir. Parayı aldığını itiraf eden bakkal Ali Efendi, “Vallahi her gün beyin ruhuna Yasin-i Şerif okuyorum. Hakkını helal etsin diye” (s.222) yemin eder. Bakkal Ali Efendi affedilir.

Hüseyin Nihal Atsız’ın *Bozkurtların Ölümü* eserinde Göktürk Hükümdarlığının Çin esaretine nasıl girdiği ve esaretten Kür Şad’ın önderliğinde nasıl kurtulmaya çalıştığı anlatılır. Çinliler normal yollarla Türkleri alt edemeyince desiseye başvurur. Çinli kadınları Türk Beylerine vererek iç karışıklık çıkarırlar. Batı Kağanı’ndan gelen mektup Kara Kağan tarafından Türkler önünde okutturulur. Batı Kağanı Çin saldırısına karşı tüm Türk milletinin yekvücut olmasını aksi halde dağılma tehlikesinin olabileceğini bildirir. Bunun için de Türk Beylerinin birbirlerine düşmanlık etmemesi için “ant içmesini” (s.78) söyler.

Türk çerilerinden Karabudak, Türk töresine uymadığı için ok ile infaz edilir. Karabudak’ın arkadaşları Karabudak’ın kanından kımızlarına damlatarak birer yudum içerler. “Gök tanık olsun. Yer tanık olsun. Ağaç tanık olsun. Su tanık olsun. Ant içtik” (s.102) diyerek kardeş olduklarını ve intikam alacaklarını ifade ederler. Türkler Çinlilere savaşta yenilerek esir düşerler. Çin boyunduruğunda yaşayamayacaklarını anlayan Türk Beyleri Kür Şad öncülüğünde isyan planları yapar. Çadırda bir araya gelen Türk Beyleri sonuna kadar savaşacaklarına “Gök girsin, kızıl çıksın!” (s.390)

diyerek sözlerinden dönmeyeceklerine yemin ederler. Haberi alan diğer Türk Beyleri de Kür Şad'ın isyan kararına sevinerek harekâta katılacaklarına ant içerler (s.394).

Denizci olmak için kendince bedeller ödeyen Mahmut'un maceralarının anlatıldığı Halikarnas Balıkcısı'nın *Aqanta Burina Burinata* eserinde Mahmut, babası gibi denizci olmak istese de babası Süleyman Efendi denizciliğin zor yanını bildiği için Mahmut'u denizden uzat tutmaya çalışır. Mahmut her şeye rağmen deniz tutkusuna yenik düşerek denizci olmaya çalışır. Komşuları Ateşoğlu'na gidip onunla beraber balığa çıkmayı teklif edince Ateşoğlu teklifi reddeder: "Yooo, olmaz... Seni kayığa kabul edersem baban vallahi ikimizin de derisini yüzer" (s.75). Mahmut, balığa çıkmak için Ateşoğlu'nun kızı Fatma'yla işbirliği yapar. Fatma, Mahmut'un annesine giderek Mahmut'un denize çıkmasına izin verilmediği takdirde Mahmut'un kendisine zarar vereceğini bildirir. Mahmut, Fatma'yı "Vallahi de tallahi de kaçırım" (s.78) sözüyle onaylar. Anne bu yeminden sonra korkarak oğluna denize çıkması için izin verir. Mahmut'un ettiği yemin üzerinden din dili etkili kullanılır. Mahmut'un annesi, Mahmut'un ettiği yeminden dolayı onu serbest bırakır.

Mahmut delikanlı çağına gelince köylerindeki zengin Zeynel Kaptan'ın kızı Ayşe ile evlendirilmek istenir. Teklifi yapan Mahmut'un küçüklüğünden beri sevip saydığı Kalafat Ahmet Usta'dır. Mahmut yapılan teklife şaşkınlıkla "Vallahi ne ve nasıl münasip görürseniz öyle yapınız" (s.135) cevabını verir. Mahmut, Ayşe ile evlenerek mutlu bir hayata başlar. Uzak bir köye gitmesi gerekir. Yaşlı bir eşeğe binerek yola koyulur. Mahmut'un halini gören bir adam güler. Mahmut düştüğü durumu, "Vallahi halime ağlayacaktım" (s.151) sözüyle tasvir eder. Burada edilen yeminler söz gelişi, öylesine edilen yeminlerdir. Romanın olay örgüsüne tesir etmez.

İki küçük çocuğa sahip çıkan han sahibinin hayatlarının konu edildiği Halit Fahri Ozansoy'un *Yol Geçen Hanı* eserinde Hasan ile Mehmet anneleri ölmüş iki küçük kardeştir. Jandarma da babalarının peşindedir. İki kardeş çaresizce aç susuz yürürken Rıza Bey'e rastlarlar. Rıza Bey çocukların durumunu öğrendikten sonra iki kardeşi Yol Geçen Hanı'na götürür. Hanın sahibesi Emine Hanım'a durumu anlatır. Kadın "Vallahi bilmiyorum" (s.16) diyerek ne yapacağını şaşırır. Emine Hanım çocuklara sahip çıkarak onları büyütür. Çocukların her türlü ihtiyacıyla ilgilenir. Rıza Bey Antakya, Adana seyahatine çıkar. Çocukları tekrar görmek için sabırsızlanır. Yazar anlatıcı, "Hele çocuklar burnunda tüt müştü vallahi!" (s.41) diyerek Rıza Bey'in içinde bulunduğu durumu açıklar. Demir Pehlivan handakilerle dost olur. Başöğretmenin evinde bir çocuğu dövdüğü için pişmanlık yaşar ve kendisini affettirmek için Başöğretmene gider. Maddi olarak çocuklara her türlü yardımda bulunacağını bildirir. Başöğretmene nelere ihtiyacı olduğunu sorunca başöğretmen, "Vallahi, Bay Demir, ne diyeyim?" (s.130) şeklinde mukabele eder. Eserde edilen yeminler güçlü değildir. Olay içerisinde şaşkınlık ifadesi olarak kullanılır.

İntihar kavramının ele alındığı Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Ölüm Bir Kurtuluş Mudur?* eserinin başkışısı Doktor Nusret Hulki'dir. Doktor, intihar eğilimindeki insanlara ulaşmak ister. Onların neden intihar ettiklerini, çözümünün olup olamayacağını araştırmak için çalışmalar yapar. Zengin iş adamı olan Ahmet Sami Bey, doktora kızının intihar etmesinden korktuğunu anlatır. Kızı Vasfiye, Nüzhet adında bir adamla aşk yaşamaktadır. Ahmet Sami ise kızını zengin bir adamla evlendirmeyi düşündüğü için bu evliliği onaylamaz. Kızı Vasfiye ortadan kaybolur. Herkes intihar etmesinden endişe eder. Doktorun yanında Ahmet Sami Bey ağlar: “Vallahi üzüntüden mi, ümitsizlikten mi bilmiyorum.” (s.53). İntihar eğilimindeki başka bir hastada asilzade Adli Bey'dir. Kokain bağımlısı olan bu adam evlatlık olarak yetiştirdiği genç kız Gülfem'e âşık olur. İmkânsız aşkından dolayı da intihar etmek ister. Gülfem'e aynı zamanda Adli Bey'in oğlu Fahir'de âşıktır. Gülfem'in Veysi ile ilişkisi olduğunu anlaşıncı ortalık karışır. Gülfem ve Veysi'yi “öldüreceklerine yeminler” (s.102) ederler. Bu dünyada kavuşamayacaklarını anlayan genç âşıklar denizde intihar ederler.

Halide Edip Adıvar'ın *Sonsuz Panayır* eseri farklı sınıflara ait insanların ilişkilerini ve kültürlerini irdeler. Ayşe Balkar ailesiyle yaşayan genç ama fakir bir kızdır. İmrendiği zengin insanların hayatına sahip olmak, onlarla aynı ortamlarda boy göstermek ister. Safi-Naz da aynı Ayşe Balkar gibi zengin zümresine katılmak isteyen hayalleri olan genç ve güzel bir kızdır. Safi-Naz'ın sosyete de boy gösterdiği ilk yıllar herkes onun para düşkünü, erkek avcısı biri olduğunu düşünür. Gazeteci Firuzan Tıngır, bu tür kadınları nikâhlı ve nikâhsız, insanlığın zehirleri olarak nitelendirir: “Ben yemin ettim. Bu tür kadınları nerede görürsem sergilemekten çekinmeyeceğim” (s.130). Safi-Naz'ın babası eroinmandır ve bu işin satıcılığına da yapar. Safi-Naz babasının oturduğu eve ziyarete gittiğinde evin dağınık olduğunu görür. Komşu kadına ahvali sorar. Komşu kadın eve polislerin gelip gittiğini, hatta polisin kendisini de sorguladığını söyler. Komşu kadın polise adamı tanımadığını, “iki elim yanıma gelecek nasıl yalan yere yemin ederim” (s.274) diyerek polisi ikna ettiğini belirtir.

Kıskançlık üzerine kurulu olan Nahid Sırrı Örik'in *Kıskanmak* romanı temelde iki kardeşin üzerine kurulur. Seniha ve Halit birbirini pek sevmeyen iki kardeştir. Seniha ömrü boyunca ağabeyi Halit'in gölgesinde kalır. Eserde edilen yeminler roman için önem arz etmez. Söz arasında edinilen yeminlerdir. Halit gece hayatından bıkararak evlenmeye karar verir. Mükerrerem adında güzel bir bayanla evlenir. Evlilikten önce her türlü gece âlemlerinde boy gösteren Halit, eşi Mükerrerem'e gereken ilgi ve alakayı göstermez. Mükerrerem eşinden “aşk neşideleri, ebedi aşk ve vefa yeminleri” (s.82) beklese de boşunadır.

Mükerrerem aradığı ilgiyi bulamayınca yasak aşk yaşar. Nüzhet adında genç bir adamla birlikte olur. Halit'in kız kardeşi Seniha her şeyin farkındadır ancak ağabeyinden nefret ettiği için ses etmez. Gece yarısı Seniha aşıyla buluşmak için evden çıkar. Seniha, evin hizmetçisine çıkan kişinin Mükerrerem olup olmadığını sorar.

Hizmetçi, “Benim hiçbir şeyden haberim yok vallah!” (s.149) diye söylenir. Halit, eşi Mükerrerem’in aşığı Nüzhet’i öldürerek hapse düşer. Seniha ağabeyine son darbeyi vurmak için evdeki hisselerini satın almayı planlar. Avukat aracılığıyla haber gönderir. Avukat, Halit’in istediği miktarı bildirince Seniha, “Vallahi beş yüz liram olsa, sırf bu fena günde kendisine yardım olsun diye verirdim” (s.215) sözleriyle avukatı kendisine inandırmak ister.

Suat Derviş’in *Fosforlu Cevriye* romanı hayat kadını olan Cevriye’nin bir idam mahkûmuna olan aşkını ve bu aşk bağlamında geçmişini düşünmesini ele alır. Cevriye alımlı, güzel bir hayat kadınıdır. Anne babasını küçük yaşta kaybettiği için ailesi hakkında bilgi sahibi değildir. Günübirlik ilişkilerle hayatını sürdürür. Cevriye ailesiz olduğu için gökyüzünden düştüğüne inanır. Çımacı Mustafa gökyüzünde her insanın bir yıldızı olduğunu insan ölünce o yıldızın kaydığını “yemin eder[ek]” (s.57) anlatır. Cevriye, benim yıldızım hangisi acaba diye düşünür. “Bilsem yıldızlardan hangisi benimdir; vallahi göğe merdiven kurar çiviyle onu göğe çakardım” (s.58). Cevriye bu sözlerle, Çımacı Mustafa’nın anlattıklarına inandığını belirtir.

Cevriye hastalıktan baygın yattığı bir gün, idam mahkûmu bir adam kendisine sahip çıkarak kendi evine getirir. Cevriye’yi iyi eder ve ona iyi davranır. Adam kaçak durumundadır, yerinin ifşa olmaması için Cevriye’yle görüşmek istemez. Cevriye ise hemen her gün adamın evine gelerek “Anam avradım olsun, yediğim her lokma ekmek beni çırpın, ben ne seni ne de seni saklayanları ele veririm” (s.121) diye yeminler eder. Cevriye bir gece adama giderken serserinin birine denk gelir. Serseri, Cevriye’ye bir paket vererek onu saklamasını ister. Pakette eroin vardır. Polisler Cevriye’yi yakalayarak hapse atarlar. Bir müddet hapis yatan Cevriye cezasını çektikten sonra mahallesine gelir. Arkadaşı Sümbül Dudu’nun kapısını çalar ve “Vallahi, billahi Sümbül Teyze, herif kopuğun biriydi” (s.229) sözleriyle başına gelenleri anlatır. Sümbül Dudu, kendi kayınvalidesinin öldüğünü söyleyince Cevriye üzüntüsünden ağlar. Yaşlı kadını sevdiğinden bahseder. Sümbül Dudu da karşılık verir: “Vallahi de billahi de melekler gibi günahsız tertemiz ruhunu teslim etti” (s.233).

Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın *Dirilen İskelet* eseri batıl inanç ve inanışlarla örülüdür. Tayfur ve Ferhat sürekli mezarlığa giden iki arkadaştır. Mezarlıkta olağanüstü varlıkların gezip dolaştıklarını fark ederler. Olay üzerine araştırma yapmak için mezarlıktaki ev sakinlerinden malumat almaya başlarlar. Yaşlı kadına doğruları anlatması söylenince kadın sinirli bir ifadeyle, “Efendi ant verme” (s.108) der. Mezarlıktaki olayları tertip edenin Banu adında bir kadın olduğu ortaya çıkar. Tayfur, Banu’nun güzelliğinden etkilenir ve ona evlenme teklifi eder. Banu, “Vallahi beyfendi” (s.211) diyerek evlilik konusundaki tereddütlerini anlatır. Eserde edilen yeminler roman akışı içinde önem arz etmez.

Sitare adlı genç ve toy bir kızın imkânsız denebilecek aşkını konu alan Kerime Nadir’in *Solan Ümit* romanı popüler aşk romanlarından. Sitare liseye giden bir

talebedir. Psikoloji profesörü olan Ferruh Bey’e hayranlık aşk karışımı bir duygu besler. Ferruh Bey ile duygusal olarak yakınlaşırlar. Ferruh Bey, aşklarının imkânsız olduğunu anlatır. Sitare de ağabeyinin arkadaşı Turgut’la evlenerek İzmir’e yerleşir. Komşusu Makbule gençliğinde amcasının oğluyla evleneceklerini ancak babalarının kavgası sonucunda evliliğin olmadığını söyler. Hatta babası bu evliliğin olmayacağına dair “büyük yemin eder” (s.55). Makbule, hala amcasının oğlunun aşkını kalbinde taşır. Sitare, Ferruh Bey’i özlediği için İstanbul’a döner. Baba evine gelince Sitare’nin annesi kızına kocasıyla kavga edip etmediğini sorar. Sitare, eşiyle problem yaşamadığına “yemin eder” (s.73).

Kerime Nadir’in *Balay* romanı sonu faciayla biten aşk ve entrikanın iç içe geçtiği bir eserdir. Tevhit kırklı yaşlarda yakışıklı bir beydir. Eşi ölmeden önce arkasında bir mektup bırakarak kızları olarak büyüttükleri Armağan’ın üvey olduğu hakikatini açıklar. Tevhit, Armağan’a öz babası olmadığını anlatmak istese de başaramaz. Armağan’ın baygın olduğu bir durumdan faydalanarak Tevhit Armağan’a sahip olur. Armağan kendisine kimin sahip olduğunu bilemediği için üzülür. Kısa süre sonra durumu Tevhit’e açıklar. Tevhit fırsatı değerlendirerek aralarında yalandan nikâh kıyabileceklerini ve bu sayede çocuğun babasız olmayacağını belirtir. İkili arasında nikâh kıyılır. Tevhit’in arkadaşı Doktor Şuayip, olanları bildiği için arkadaşı Tevhit’e, “O müthiş iradenle vallah dünyayı bile fethedebilirsin” (s.88) diyerek şaşkınlığını belirtir.

Erken yaşta anne ve babasını kaybeden Gediz’in hayata tutunma çabasının ele alındığı bir romandır Mükerrrem Kamil Su’yun *İnandığım Allah* eseri. Ailesini kaybeden Gediz, ablası ve eniştesiyle birlikte yaşar. Edebiyat öğretmeni olur. Kader cilvesini göstererek ablası ve eniştesini de çok erken Gediz’in hayatından alır. Gediz Anadolu’da öğretmenlik yapmaya başlar. Kasabada aktif bir öğretmenlik süreci geçirir. Avukat Ekrem Sel ile tanışır. Ekrem Sel, akıllı ve başarılı bir avukattır. Gediz, Ekrem Sel’den etkilenir. İkili birlikte olmaya başlar ve kısa sürede evlenirler. Gediz, kocasını çok sevdiğine ve kendisini asla unutturmayacağına “yemin eder” (s.86). Hayat Gediz’in yüzüne gülmeye başlamıştır ancak kötü günler kapıdadır. Gediz ve Ekrem’in çocukları olmaz. Birkaç doktora tedavi için başvurulur. Bu tedaviler sonucunda Gediz’in anne olamayacağı ortaya çıkar. Ekrem, eşine sahip çıkıp destek olsa da Gediz anne olamama duygusunu üzerinden atamaz ve boşanmak ister. Gediz boşandıktan sonra İstanbul’a yerleşir. Kendini yazmaya adar. Ekrem başkasıyla evlenir ve bu evlilikten çocukları olur. Yıllar sonra Ekrem Gediz’i bulur. Ekrem çocuklarının öldüğünü, kendisinin de kanser olduğunu söyler. Gediz, Ekrem’i tedavi ettirmek istese de Ekrem için vakit çok geçtir. Ekrem, Gediz’den isteğinin yerine getirmesi için “yemin et[mesini]” (s.159) ister. Gediz ne olursa olsun yapacağına yemin eder.

Yemin ögesi, Turan Aziz Beler’in *Tüylendi Ailesi* eserinde önem arz eden bir din ve inanç unsurudur. Kuşlu Adam olarak anılan başkışının hayat öyküsünün ele alındığı

Tüylendi Ailesi romanında kahraman iki büyük yemin eder. Ettiği yeminleri hayata geçirmek için de birkaç maceraya girer. Romanın asıl olay örgüsünü bu maceralar oluşturur. Başkişi tütün işinde çalışan genç biridir. Patronu konumundaki Mehmet Efendi'nin kızı Elif ile dedikoduları çıkar. Durumdan rahatsız olan Mehmet Efendi ile başkişi arasında sıkıntılar yaşanır. Başkişi bir gün yemin eder: “Mehmet Efendi'nin kızını eğer kaçırp almazsam bana da Müslüman kızı haram olsun” (s.55).

Kısa zaman sonra başkişi nişanlanmak üzereyken ayrılmak zorunda kaldığı Fadime'yi hatırlar ve bir mektup yazarak memleketindeki havadisleri öğrenmek ister. Yazdığı mektuba karşılık gelir. Fadime'nin başka biriyle nişanlandığını öğrenen başkahraman, “Fadime'mi kaçırp almazsam bana da Müslüman kızı haram olsun, bıyıklarımı kazırım” (s.56) yemininde bulunur. Edilen yeminlerin tesiriyle başkişi önce Elif'i kaçırmakla onunla evlenir. Daha sonra da ikinci yemini olan Fadime'yi kaçırmakla. Romandaki olayların gelişmesini sağlayan yemin ögesi yazar tarafından etkili kullanıldığı söylenebilir. Romanda edilen diğer yeminler eserin olay örgüsünde önem arz etmeyen ifadelerdir. Günlük hayatta söz arasında gelişigüzel sarf edilen sözlerdir (s. 6, 67, 171, 200, 208).

Halide Nusret Zorlutuna'nın *Beyaz Selvi* eseri, Nadide Adlı başkişinin aşk-ihanet-annelik üçgeninde sıkışmış hayatını ele alır. Nadide mutlu bir evlilik yaşarken Dünder adında eski tanıdığına rastlaması hayatını alt üst eder. Nadide'ye âşık olan Dünder, ona sahip olmak için delicesine mücadele verir. Dünder, Nadide'yi uzun yıllar sonra karşısında görünce güzelliğinden etkilenir. Dünder, sanatkar olmasında Nadide'nin çok büyük yardımlarının dokunduğunu belirtir. Nadide bu iltifatı kabul etmeyince Dünder “yemin eder” (s.13). İkili bu konuşmanın ardından yakınlaşmaya başlar. Dünder sürekli Nadide'ye aşk mektupları yazar. Evine ve eşine bağlı olan Nadide, Dünder'in aşkına kayıtsız kalır. Nadide'nin eşi Hamit, Gülten adında genç bir kadınla Nadide'yi aldatmaya başlar. Durumu öğrenen Nadide, Dünder'in aşkına cevap verir. Her şeyi bırakıp gidecekken çocukları aklına gelir. Oğlu Demir'in hastalandığını, ölüm döşğinde olduğunu rüyasında görür. Uyandığında oğlunun adını sayıklayarak hüngür hüngür ağlar. Nadide'nin büyük oğlu Demir, annesinin yanına gelerek, “Annem vallahi billahi çelik ölmedi, ölmeyecek” (s.97) sözleriyle Nadide'yi teskin eder. Edilen iki yemin de olayların seyrinde etkili değildir.

3.1.3.10.10. Af Dilenmek/Tövbe Etmek

Günlük hayatta insan bilerek yahut bilmeyerek birçok eylem gerçekleştirir. Mesul olunan bu eylemlerden kimi zaman da pişmanlık duyar. Kulun pişmanlık duyarak yaratıcısına yönelmesi, yaptığı hataların yanlış olduğunu kabul etmesi ve bir daha aynı eylemlerde bulunmaması için af dilemesi tövbedir (Dalgın, 1999, 34). Romanlarda kahramanlar yaptıkları hatalardan pişmanlık duyarak yaratıcıya yönelip af dilerler. İncelediğimiz romanların on dördünde af dileme/tövbe etme unsuru yer alır.

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* romanında tövbe kavramı sadece bir yerde geçer. Canzi'nin Turhan için yazdığı öyküler üzerinden tarihsel olaylara atıf yapılır. Yedi Peçeli öyküsünde Hafız Nuri'nin kızı Zühre ile damadı Sinan'ın acı dolu aşkları ele alınır. Hafız Nuri cepheden cepheye koşan yiğit bir askerdir. Şehit olunca evin dadısı Advîye Molla, Nuri için kuran okur. Kuran okurken, tüm ev halkının birer birer öldüğü ama kendisinin çok yaşlı olmasına rağmen ölmediği fikri aklına gelir. Bu fikrin küfürle eş değer olduğunu düşünerek hemen “tövbeye sarılır” (s.140).

Hayri Düşüngör'ün *Gönül Bir Su Gibidir* romanında Türabi, eşi Sümran'a ihanet ettiği için pişman olur ve vicdan azabı çeker. Yıllardır görmediği Sümran'ın acı içinde olduğunu düşünerek yaratıcıya sığınır ve af dilemek ister: “Eğer, bir gün onunla karşılaşmam mukadderse, Allah'ın beni af etmesi için bu genç kadının önünde diz çökeceğim” (s.75).

Kemal Samancıgil'in *Mezarın Kızı* romanında Ahmet Bey ile İnci'nin sevgisini kıskanan Adnan Bey çeşitli oyunlarla ikilinin arasına girmeye çalışır. Durumdan haberdar olan iki âşık arasında bir anlaşmazlık olsa da olay sonraları tatlıya bağlanır. Ahmet Bey, Adnan Bey'in dediklerine inanan İnci'ye alınır. İnci de Ahmet Bey'e hitafen, “Darıldın mı, kırıldın mı? Fakat ben daha önce çocukluğumu itiraf edip, günahlarımın affını dilemişim gönlümün Allah'ından!” (s.229) diyerek Ahmet Bey'den affını ister. İnci'nin yaptığı “gönlümün Allah'ı” benzetmesi din algısıyla açıklanabilir.

Halide Nusret Zorlutuna'nın *Beyaz Selvi* eseri, Nadide Adlı başkişinin aşk-ihanet-annelik üçgeninde sıkışmış hayatını ele alır. Nadide mutlu bir evlilik yaşarken Dünder adında eski tanıdığına rastlamasın hayatını alt üst eder. Nadide'ye âşık olan Dünder, ona sahip olmak için delicesine mücadele verir. Dünder ile Nadide bir gezide karşılaşırlar. İkili eski günlerden konuşmaya başlar. Dünder sürekli aşk mektupları yazarak Nadide'den aşkına karşılık vermesini ister. Nadide evine ve eşine bağlı olduğu için Dünder'a karşılık vermez. Dünder ısrarında hatalı olduğunu anlayarak “Allah bile kullarını cehenneminde yakarak temizliyor ve affediyor. Sen de beni affet!” (s.43) sözleriyle hem yaratıcıdan hem de Nadide'den af diler.

Nadide'nin eşi Hamit, Gülten adında genç bir kadınla Nadide'yi aldatmaya başlar. Durumu öğrenen Nadide, Dünder'ın aşkına cevap verir. Her şeyi bırakıp gidecekken çocukları aklına gelir. Oğlu Demir'in hastalandığını, ölüm döşğinde olduğunu rüyasında görür. Bir müddet sonra Çelik gerçekten de hastalanır ve ateşi yükselir. Nadide rüyasının da etkisiyle ne yapacağını bilemeden yaratıcıdan af dilenir: “Ben sana isyan ettim ama sen erhamürrahimsin. Affet beni, affet güzel Allah'ım... Affet beni! Evlatlarımı bana bağışla” (s.99). Çelik iyileşerek sağlığına kavuşur.

Sadi Günel'in *Onun Sesi* romanında adı verilmeyen başkişinin hayatı anlatılır. Anlatıcı Mübahat'la evlendikten sonra maddi sıkıntılar çeker. Barlarda keman çalar. Mübahat gebedir ve doğumu yakındır. Anlatıcı onlara iyi bir hayat sunmak için para kazanmaya çalışır. Mübahat'tan mektuplar İstanbul'daki teyzesinin evine gelir. Teyze

kızı mektupları anlatıcıya verirken, Mübahat'ın kendi başına doğum yapacağı konusunda latife eder. Anlatıcı bunun imkânsız olduğunu, kendisi olmadan Mübahat'ın asla bir şey yapamayacağını belirtince teyze; “Aman evladım tövbe de! Allah'ın işine ne diye karışyorsun?” (s.130) şeklinde serzenişte bulunur.

Af dilemek, Reşat Engin'in *Çapkın Subay* romanında da geçer. Suna ile Ayten çocukluklarından beri Onur'u sevmektedirler. Onur, Hümeysra ile nişanlanır. Ayten haberi duyunca baygınlık geçirerek kafasını çarpar. Onur hastaneye gelerek Ayten hakkında bilgi alır. Ayten'in bu duruma düşmesinde kendini suçlu hisseden Onur ölmeyi bile düşündüğünü söyler. Suna'nın büyük annesi Şaziment bu sözler üzerine Onur'a kızar. Onur pişman olduğunu belirterek af diler. Şaziment, kendisinin affettiğini, önemli olan “Allah'ın affetmesi” (s.88) gerektiğini söyleyerek Onur'a teselli verir. Onur, vicdan azabıyla Hümeysra ile olan nişanını bozar. Hümeysra duruma öfkelenir ve silahla intihar eder. Hastanede durumu ağır olan Hümeysra'nın yanına tüm sevdikleri gelir. Onur aynı sözleri burada da sarf edince Şaziment, “Allah'tan af dile oğlum” (s.118) diyerek teselliye devam eder.

Ilgaz Vahap Nevruzhan'ın *Süyüm Bike* eserinde Sefa Giray'ın ölümü üzerine Kazan şehri kaynamaya başlar. Rus Çarı Kazan'ı yıkıp yakacağına ve Sevim'i de esir alacağını belirtir. Rus elçisi gelerek Sevim Bike'nin teslim olması halinde Kazan şehrine dokunulmayacağını söyler. Sevim Bike, teklifi kabul edeceğini elçiye bildirir. Sevim Bike yaratıcıya yönelerek halkını affetmesi için dua eder. (s.136) Ruslara karşı Ajderhan Hanı Kasım Han'ın oğlu Yedigâr Han, Kazan'a yardım için sefere çıkar. Yedigâr Han'ın şehre girişi sevinçle karşılanır. Rus imparatoru, Yedigâr Han'a teslim olmalarını söylese de ret cevabını alır. Bunun üzerine Rus imparatoru İvan deliye dönerek şehre saldırır. Kadın, çocuk demeden herkesi kılıçtan geçirir. Sevim'in babası Yusuf Mirza, Kazan'a gelip manzarayı görünce muhteris insanların buna sebep olduğunu belirtir: “Allah günahlarını affetsin” (s.157).

Fikret Arıt'ın *Güzel Yuana* romanında, Yuana ile Stefanos'un nikâhlarının kıyılacağı gün Melpi'nin gayrimeşru ilişki sonucunda Yuana'yı dünyaya getirdiği ortaya çıkar. Stefanos'un babası evliliğin olamayacağını bildirerek nikâhı sonlandırır. Stefanos ile Yuana ayrılmak zorunda kalır. Yuana, acılı günler geçirir ve Yanopulos'la yakınlaşır. İkili inanç üzerine konuşurken Yuana kendisini yaratıcıya adayacağını, bir manastıra kapanarak yaraticının “affına” (s.119) sığınacağını belirtir.

Denizci olmak için kendince bedeller ödeyen Mahmut'un maceralarının anlatıldığı Halikarnas Balıkcısı'nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Mahmut, babası gibi denizci olmak istese de babası Süleyman Efendi denizciliğin zor yanını bildiği için Mahmut'u denizden uzat tutmaya çalışır. Mahmut her şeye rağmen deniz tutkusuna yenik düşerek denizci olur. Çeşitli maceralar atlattıktan sonra da Mahmut denize veda ederek köylüsü Ayşe ile evlenir ve köye yerleşir. Köye uzun süredir yağmur yağmaz. Köylüler imam eşliğinde yağmur duasına çıkarlar. İmam Abdülvahap Efendi köylülere,

“Ahir zamandayız. Tövbe istiğfar edin” (s.160) diyerek herkesin dua etmesini ister. Mahmut deniz hasretiyle yanıp tutuşur. Karada yapamayacağını anlar. Karısı Ayşe, eşinin denize gideceğinden endişe ettiği için her yola başvurur ancak “tövbeler ve yeminler” (s.186) Mahmut’u karaya bağlayamaz. Mahmut dönmek üzere denize gider. Tövbe ögesi romanın akışı içinde kullanılır. Romandaki olayların seyrine etki etmez.

İki küçük çocuğa sahip çıkan han sahibinin hayatlarının konu edildiği Halit Fahri Ozansoy’un *Yol Geçen Hanı* eserinde Demir Pehlivan, başöğretmenin evinde bir çocuğu döver. Pişmanlık duyarak öğretmenden özür diler. Başöğretmen, Demir Pehlivan’a kızgındır. Demir Pehlivan vicdan azabı çekerek öğretmene gider. Başöğretmen, “günahını Allah affetsin!” (s.124) diyerek Demir Pehlivan’ı gönderir.

Halide Edip Adıvar’ın *Sonsuz Panayır* eseri farklı sınıflara ait insanların ilişkilerini ve kültürlerini irdeler. Ayşe Balkar ailesiyle yaşayan genç ama fakir bir kızdır. İmrendiği zengin insanların hayatına sahip olmak, onlarla aynı ortamlarda boy göstermek ister. Ayşe Balkar, Bolluk ailesinin gölgesinde zenginlerle içli dışlı olur. Onların gittiği ortamlara girip çıkar. Zenginlerin toplanarak sırf eğlence olsun diye düzenledikleri isprizma seanslarına katılır. Medyum ruh çağırma işlemine başlar. Vehbi Efendi’nin ruhunu çağırmaya karar verirler. Bu zatı muhterem zamanında, “Zaptiye Nazırı olan Selim Paşa isminde bir adamı günahlarına tövbe için Hacca gitmeye” (s.176) razı eder.

Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın *Dirilen İskelet* eseri batıl inanç ve inanışlarla örülüdür. Tayfur ve Ferhat sürekli mezarlığa giden iki arkadaştır. Mezarlıkta olağanüstü varlıkların gezip dolaştıklarını fark ederler. Nihat, Feyzi, Sadi adında üç arkadaşta olanların doğru olup olmadığını merak edip mezarlığa giderler. Aynı varlıkları üç arkadaş da görür. Bir gün Nihat Bey’in kapısı çalar. Gelen kişi mahalle caminin müezzini olduğunu söyler. Nihat Bey, ziyaretin nedenini sorunca müezzini, camiye ibadet için sadece iki kişinin gittiğini, ancak şimdilerde tek kaldığını anlatır. “*Tanrıdan günahlarımızı bağışlamasını*” (s.19) dilediğini söyler. Komşusu Tayfur Bey’in evin damına aletler kurarak göğü dikizlediğini, günaha girdiğini söyleyince Nihat Bey, bunların bilimsel aletler olduğunu belirtir. Müezzini “tövbe getirdikten sonra” (s.20) yapılanların günah olduğunu tekrarlar. Romanın sonunda Tayfur, nikâhsız birlikte olduğu Nasıra adlı kadını bırakıp Banu ile evlenir. Banu, Tayfur’u aldatır. Banu, iskelet tarafından tuhaf biçimde öldürülür. Olaya şahit olan Nasıra, “Tanrının acıması, bağışlaması boldur” (s.251) diyerek Tayfur’u teselli eder.

Kerime Nadir’in *Balay* romanı sonu faciayla biten aşk ve entrikanın iç içe geçtiği bir eserdir. Tevhit kırklı yaşlarda yakışıklı bir beydir. Eşi ölmeden önce arkasında bir mektup bırakarak kızları olarak büyüttükleri Armağan’ın üvey olduğu hakikatini açıklar. Tevhit, Armağan’a öz babası olmadığını anlatmak istese de başaramaz. Zamanla Armağan’a aşk duyguları besler. Arkadaşı Doktor Şuayip’ten

yardım ister. Tevhit, Armağan'a âşık olduğunu söyleyince, Doktor Şuayip "Tövbe estağfurullah!" (s.31) diye şaşırır. Tövbe ögesi romanın akışı içinde kullanılır. Romandaki olayların seyrine etki etmez.

Erken yaşta anne ve babasını kaybeden Gediz'in hayata tutunma çabasının ele alındığı bir romandır Mükerrerrem Kamil Su'yun *İnandığım Allah* eseri. Ailesini kaybeden Gediz, Edebiyat öğretmeni olur. Gediz Anadolu'da öğretmenlik yapmaya başlar. Avukat Ekrem Sel ile tanışarak onunla evlenir. Hayat Gediz'in yüzüne gülmeye başlamıştır ancak kötü günler kapıdadır. Gediz ve Ekrem'in çocukları olmaz. Birkaç doktora tedavi için başvurulur. Bu tedaviler sonucunda Gediz'in anne olamayacağı ortaya çıkar. Gediz, Ekrem'den ayrılır. Gediz boşandıktan sonra İstanbul'a yerleşir. Ekrem bu arada evlenir ve bu evlilikten çocukları olur. Yıllar sonra Ekrem, Gediz'i bulur. Ekrem çocuklarının öldüğünü, kendisinin de kanser olduğunu söyler. Gediz, Ekrem'i tedavi ettirmek istese de Ekrem için vakit çok geçtir. Gediz ile Ekrem böyle bir ayrılık yaşadıkları için inanç krizine düşerek isyan ederler. Kısa süre sonra Ekrem ölür. Ekrem'in ölümüyle kendine gelen Gediz, "sarsılmış olan imanından ötürü Allah'tan af diler" (s.166). Yaratıcıya el açıp medet umar. Gediz'in son anda hatasının farkına varıp yaratıcıdan af dilemesi din ve inanç algısını gösterir.

Suat Derviş'in *Fosforlu Cevriye* eserinde hayat kadını olan Cevriye'nin bir idam mahkûmuna olan aşkını ve bu aşk bağlamında geçmişini düşünmesini ele alır. Cevriye alımlı, güzel bir hayat kadınıdır. Anne babasını küçük yaşta kaybettiği için ailesi hakkında bilgi sahibi değildir. Günübirlilik ilişkilerle hayatını sürdürür. Cevriye'ye, baygın olarak dışarda yattığı bir gün, adı verilmeyen idam mahkûmu bir adam yardım eder. Evine götürür ve Cevriye'yi iyileştirir. Cevriye, kendisine sırf iyilik amacıyla yardım eden bu adamdan etkilenir ve zamanla adama âşık olur. Sürekli adamın evine gidip gelmeye başlar. İdam mahkûmu olan adam Allah'a inanmayan biridir. Her fırsatta yaratıcıyı ve olayları sorgulamayı tercih eder. Cevriye, "Tövbe et" (s.153) diye adamı uyarır. Bir gün yoldan geçen bir uyuşturucu satıcısı Cevriye'nin eline uyuşturucu paketi vererek kaybolur. Polisler Cevriye'yi yakalayarak hapse atarlar. Hapishanede birçok kadın mahkûm vardır. Kadınlar kendi aralarında konuşurlar. Mahkûmlardan birisi Cevriye'nin Allah'la arasında bir şeyler var diye takılır. Başka mahkûm kadın da "Kız tövbe et!" (s.217) diyerek kızar. Tövbe ögesi romanın akışı içinde kullanılır. Romandaki olayların seyrine etki etmez.

3.1.3.10.11. İsyen Etmek

Allah (c.c) kutsal kitabı Kur'an-ı Kerim'de isyan etmenin kötü bir amel olduğunu belirtir: "Kim Allah'a ve elçisine isyan eder ve sınırları aşarsa, Allah, onu içinde ebedi kalacağı ateşe koyar" (Kur'an-ı Kerim, 4/14). İncelediğimiz romanlarda kahramanlar kolay kolay isyanda bulunmazlar. İncelediğimiz romanların sadece iki tanesinde isyan içerikli ifade kullanılmıştır.

Kemal Samancıgil'in *Mezarın Kızı* romanında Ahmet Bey ile İnci'nin sevgisini kıskanan Adnan Bey çeşitli oyunlarla ikilinin arasına girmeye çalışır. Bu oyunlar neticesinde Ahmet Bey, Trablusgarp'a sürülür. Bir başına, çaresiz gurbete düşen Ahmet Bey: "Yarabbi! dedi, benim uğradığım hangi günahımın cezasıdır? Şu dakikada bile her şeye isyan etmek galeyanı içinde bulunduğu halde, onun hayalinden çekinerek sustu" (s.279). Adnan Bey bu sözleriyle isyana yaklaşır.

Halide Nusret Zorlutuna'nın *Beyaz Selvi* eseri, Nadide Adlı başkışının aşk-ihanet-annelik üçgeninde sıkışmış hayatını ele alır. Nadide mutlu bir evlilik yaşarken Dünder adında eski tanıdığına rastlaması hayatını alt üst eder. Nadide'ye âşık olan Dünder, ona sahip olmak için delicesine mücadele verir. Dünder sürekli aşk mektupları yazarak Nadide'den aşkına karşılık vermesini ister. Nadide evine ve eşine bağlı olduğu için Dünder'a karşılık vermez. Nadide'nin eşi Hamit, Gülten adında genç bir kadınla Nadide'yi aldatmaya başlar. Durumu öğrenen Nadide, Dünder'ın aşkına cevap verir. Her şeyi bırakıp gidecekken çocukları aklına gelir. Oğlu Demir'in hastalandığını, ölüm döşeğinde olduğunu rüyasında görür. Bir müddet sonra Çelik gerçekten de hastalanır ve ateşi yükselir. Nadide rüyasının da etkisiyle ne yapacağını bilemeden, "Ben sana isyan ettim ama sen erhamürrahimsin. Affet beni, affet güzel Allah'ım" (s.99) sözleriyle isyan ettiği için pişman olduğunu dile getirir.

3.1.3.10.12. Fetva

Aka Gündüz'ün küçük bir çocuğun hayat hikâyesini anlattığı *Sansaros* eserinde Ankara şehri tasvir edilirken tuğla işçilerinin hayatları da resmedilir. Tuğla işçilerinden biri yemek hazırlamadığı gerekçesiyle karısını döver. Karısı da "Şimdi müftüye gideceğim, fetva çıkarıp senden boşanacağım!" (s.4) diyerek öç almak ister. Roman 1900'lü yılların başını konu aldığı için şeri hukuk kuralları geçerlidir. Tuğla işçisinin karısı da şikâyet için müftüye başvuracağını belirtir. Bu durum karşısında tuğla işçisi, "Fetva günleri geçti, kaltak!" (s.4) diyerek cevap verir.

Ilgaz Vahap Nevruzhan'ın *Süyyüm Bike* eserinde Sevim Kazan Hanı ile evlenir. Kazan Hanı, Rus asimilesi bir Türk'tür. Devletin kararlarını Rus sarayının menfaatine göre verir. Durumu fark eden Sevim, engel olmaya çalışsa da bir türlü muvaffak olamaz. Kazan Hanı, öldürülür. Durumu fırsat bilen Ruslar, Kazan'a saldırır. Kırım Hanı Sefa Giray yardıma gelerek düşmanı yener. Sevim de kendi vatanına döner. Aylar sonra Sefa Giray'ın Sevim'i ziyarete geleceği haberi verilir. Sevim, Sefa Giray'ın kendisine talip olacağını aklından geçirirse de hanın dört hanımı olduğunu ve İslam dininde beşinci nikâhın olamayacağını düşünerek üzülür. Sefa Giray, ulemanın başı olan Seyit hazretlerinin vatanın selameti için evlilik için "fetva verdiğini" (s.94) belirtir. Sefa Giray bu fetvayla Sevim'le evlenir. Fetva unsuru romandaki olayların seyrine etki ettiği için din dili aktif olarak kullanılır.

Kuşlu Adam olarak anılan başkişinin hayat öyküsü, Turan Aziz Beler'in *Tüylendi Ailesi* eserinde ele alınır. Anlatıcı yazar, Samsun'a gelerek tütün işlerinde çalışmaya başlar. Kuşlu Adam tütünün Anadolu'daki tarihinden bilgi verir. Tütünün Osmanlı Devleti zamanında bazı dönemlerde yasaklandığını, bazı dönemlerde ise "Şeyhülislam Bahati Efendi'nin fetvasıyla" (s.96) meşrulaştığını ifade eder.

3.1.3.10.13. Vaaz

Aka Gündüz'ün *Eğer Aşk* romanında başkahraman Selim Caka, hoşlandığı kız şarkıcı Adelina ile alakalı düşüncelerini aktarırken vaaz terimi romanın olay örgüsü içinde fon olarak yer alır:

"Taranta Babu, bir esmer inci gibi avucuma kondu. Taşa çalmaya hakkım yoktur. Bir fikre bağlılık ve sadakat yüksek bir fazilettir. Fakat onun açtığı yollardan kötü faydalanmamak şartıyla. Kendi kendime vaaz ediyorum. Bin bir günahlı kakavan bir papaz gibi! Hayır, bu bir vaaz değil, gece yarıları, bir defterin yaprakları üzerinde basit bir nefis murakabesi" (s. 61).

İhsan Koza'nın *Aradığım Kadın* romanında başkişi Ressam Ferit toplumdan uzaklaşan, özellikle de kadınlara ilgi duymayan, sanatla uğraşan bir karakterdir. En yakın arkadaşı Doktor Refik, Ferit'in bu durumuna çok itiraz eder ve Ferit'i sürekli kadınların olduğu ortamlara götürmeye çalışır. Ferit, arkadaşının bu ısrarlarına binaen, "Yine vaazlarına mı başlayacaksın Refik?" (s.24) sözüyle sitem eder. Vaaz kelimesi, romanda; bir konu hakkında sürekli öğüt verme bağlamında kullanılır.

İhsan Koza'nın *Senede Bir Gün* romanında da vaaz terimine benzetme yapılarak yer verilir. Eserde Emin ile Nazlı'nın acı dolu aşk öyküleri ele alınır. Emin, Kiril ve askerlerini oyalamak için ateş ederken yaralanır. Emin, yaralı olarak ele geçirilir ve Bulgar hapishanelerine gönderilir. Nazlı ve ailesi Emin'in öldüğünü düşünür. Hilmi Efendi kızı Nazlı'yı evlendirmek ister. Sürekli Nazlı'ya izdivaç için baskı yapar. Nazlı, izdivaç tekliflerini kabul etmez. Hilmi Efendi, Nazlı'yı ikna etmek için "vaaz verir gibi" (s.183) sürekli evliliğin olumlu yönlerinden bahseder.

Denizci olmak için kendince bedeller ödeyen Mahmut'un maceralarının anlatıldığı Halikarnas Balıkcısı'nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Nusret Ağa, çocuğunu nasıl kaybettiğini anlatır. Nusret Ağa'nın çocuğu hastalanıp uzun süre iyileşmeyince komşuları çocuğun ince hastalığa yakalanmış olabileceğini düşünürler. Nusret Ağa, söylenenlere kulak asmaz ve çocuğa sürekli öksürüğü kesilsin diye hintyağı içirir. Çocuk kısa süre sonra ölür. Hoca "Mescitte vaaz verirken" (s.30) peygamberin atıyla cennete gittiğini anlatır. Nusret Ağa da kendi çocuğunun cennete gideceğini düşünerek sevinir. Mahmut, köylüsü Ayşe ile evlenerek denize veda eder. Ramazan günü köyün hocası "vaaz verecektir" (s.161). Mahmut mescide gider ancak mescit ter kokuyordur. Mahmut durumdan rahatsız olur.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Dirilen İskelet* eserinde Tayfur ve Ferhat sürekli mezarlığa giden iki arkadaştır. Bu durum Nihat, Sadi ve Feyzi adında üç gencin dikkatlerini celbeder ve Tayfur'la Ferhat'ı takip ederler. Ferhat, mezarlıkta zebani gördüğünü söyler. Sadi ve Feyzi mezarlığa giderek müezzinle görüşürler. İnanç ve din hakkında aralarında münazara başlar. Müezzin, “Geçen Ramazan Beyazıt Cami şerifinde vaaz etmek” (s.21) istediğini ancak yönetimin dünya işlerinden vaaz verdiğini işitince kendisinin alaşağı edildiği söyler.

Suat Derviş'in *Fosforlu Cevriye* eserinde Cevriye alımlı, güzel bir hayat kadınıdır. Anne babasını küçük yaşta kaybettiği için ailesi hakkında bilgi sahibi değildir. Günübirlik ilişkilerle hayatını sürdürür. Bir gün yoldan geçen bir uyuşturucu satıcısı Cevriye'nin eline uyuşturucu paketi vererek kaybolur. Polisler Cevriye'yi yakalayarak hapse atarlar. Hapishanede birçok kadın mahkûm vardır. Kadınlar kendi aralarında konuşurlar. Mahkûmlardan birisi Cevriye'nin Allah'la aralarında bir şeyler olduğunu söyleyince mahkûm ebe söylenenlerin günah olduğunu belirterek kızar. Yankesici Melahat da biz buraya “Vaaz dinlemeye gidiyoruz veya fukaraya sadaka verdik diye tıklımadık ya!” (s.217) sözleriyle ebeye karşı çıkar. Vaaz unsuru, eserlerde güçlü kullanılmaz. Sadece fon olarak romanlarda yer alır.

3.1.3.10.14. İlahi

Reşat Nuri Güntekin'in yazar anlatıcı olarak bir dilencinin ağzından anlattığı romanı *Miskinler Tekkesi*'nde soylu ve zengin bir aileye mensup olan kahraman anlatıcının ailesi meşrutiyetin ilanıyla dağılır. Fakirleşen ve kimsesiz kalan yazar anlatıcı çaresizlikten dilenmeye başlar ve bunu meslek haline getirir. İzmir'deki komşularından Damacı Hacı adında yaşlı bir adamdan bahsederken onun aniden ölümünü anlatır. Hacı, öldüğü gün sarığıyla, cübbesiyle meydanda görünür. İnsanlar, Hacı'yı karşılarında görünce şaşırır. Gündüz vakti “ilahilerle” (s.55) defnettikleri Hacı'nın karşılarına çıkmasının ürpertici olduğu söylenir.

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* romanında Turhan eğitim hayatının ne zorlukla geçtiğini anlatır. Yurt dışında okuduğu yıllarda harçlıksız kaldığını, çeşitli işlerde çalıştığını ve amcasına “İlahiler okuyarak” (s.23) kendini sofı gibi gösterip harçlık aldığını söyler. Turhan, bu işi mecburiyetten, parasızlıktan yapar. Turhan, Canzi adında kadınla aşk yaşar ve birlikte yaşamaya başlarlar. Turhan'ın kıskançlığı ileri boyuta ulaşınca Canzi durumdan rahatsız olur. Okuması için Turhan'a çeşitli öyküler yazar. Yedi Peçeli öyküsünde Sinan, annesi Cangüzel'i ihmal eder, ziyaretine gitmez olur. Cangüzel biricik oğlu Sinan'ı canından çok sevmektedir. Oğlunun hasretiyle “ilahiler” (s.123) okur.

İntihar kavramının ele alındığı Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Ölüm Bir Kurtuluş Mudur?* eserinin başkışisi Doktor Nusret Hulki'dir. Doktor, intihar eğilimindeki insanlara ulaşmak ister. Onların neden intihar ettiklerini, çözümünün olup

olamayacağını araştırmak için çalışmalar yapar. Doktorun hastalarından biri asilzade Adil Cevri Bey'dir. Kokain içen yaşlı adam tükenmiş bir halde intihara başvurur. Evlatlığı olarak yanında büyüyen kıza da âşık olduğu için ölümü kurtuluş olarak görür. Adil Cevri Bey, “Hocaların vaat ettikleri öteki dünya cennetinden önce sizi bu dünya cennetine sokmak istiyorum. Şol cennetin ırmakları akar Allah deyu deyu” (s.85) ilahisini söyleyerek içinde bulunduğu psikolojik bunalımı yansıtır. Doktor, hastasının intihar düşüncelerine karşı kendince mantıklı açıklamalar getirmeye çalışır.

Halide Edip Adivar'ın *Sonsuz Panayır* eseri farklı sınıflara ait insanların ilişkilerini ve kültürlerini irdeler. Ali Bey, edebiyat öğretmenidir ve birçok sosyete ortamına girer çıkar. Bir dost meclisinde Burhan ve arkadaşları ile mistik konulara girerler. Burhan, meclisten izin alarak “en yanık ilahilerinden birini” (s.145) söylemeye başlar. Ev sahibinin babası da bu ilahiden etkilenerek başka bir ilahi söyler. (s.146)

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Dirilen İskelet* eserinde olağanüstü varlıkların mezarlıkta gezip dolaştıkları söylentisi çıkar. Tayfur'la arkadaşı Ferhat, mezarlığı gezince olağanüstü varlıklar görürler. Bunların ne olduğunu araştırmak için de mezarlıkta inceleme yaparlar. Bir çobana rastlarlar ve aralarında konuşma başlar. Çoban mezarda birçok mübarek kişinin yattığını, önemli günlerde “ilahî” (s.84) okuduklarını söyler. İlahî ögesi eserlerde fon olarak geçer. Romanların olay akışında etkili değildir.

3.1.3.10.15. Cenaze Merasimi / Mezar/ Lahit/ Tabut/Musalla Taşı

Müslümanlar ölülerini toprağa defnederek çeşitli ritüeller gerçekleştirirler. İslam dininin peygamberi Hz. Muhammed cenaze ile ilgili neler yapılması gerektiğine örnek teşkil edecek uygulamalarda bulunur. Şemsettin Kırış, (2017) yaptığı çalışmada cenaze merasiminde yapılması gerekenleri, defin işlemlerini, Hz. Peygamber'in sözlerinden ve fiillerinden hareketle ele alır. İncelediğimiz romanlarda cenaze ve cenaze ile ilgili öğelere epey yer verildiği görülür.

Hayri Düşüngör'ün *Gönül Bir Su Gibidir* romanında Ümran, kardeşi Sümran'ın öldüğünü beklemedik bir anda öğrenir. Kardeşinin ölümünden kendini suçlu gören Ümran, ağlayarak vicdan azabı çeker ve kardeşinin mezarına gitmek ister. Kardeşini defneden okul müdiresine: “Onun mezarını bana gösteriniz.” (s.90) diyerek yalvarır. Nurettin adlı genç müteahhit, annesinin ölümü üzerine bir mezar yaptırmayı düşünür. Maddi olarak durumu iyi olan Nurettin, mimar Fikret'ten gösterişli bir mezar yapmasını ister. Fikret de lahidin nereye konması gerektiğini ve bunun için mezar yerini görmesinin faydalı olacağını vurgular: “Yalnız, lahdin konacağı yeri bir kere görmem lazımdır” (s.100). Lahit kelimesi, fon olarak romanda konuşma esnasında geçer.

Kemal Samancıgil'in *Mezarın Kızı* eserinde İnci'ye âşık olan köyün gençleri onu kaçırmak ister. Bir gece bu planlarını faaliyete geçirirler ancak İnci, gençlerin ellerinden kurtularak kaçır. Bu kaçış sırasında yaralanan İnci, iki genç tarafından mezarlıkta bulunur. İnci'yi bulan gençler, kızın adını bilmedikleri ve onu mezarda buldukları için

İnci'ye “Mezarın Kızı” derler. İnci kendine geldiğinde, “Ben mezarda değilim, değil mi?” (s.16) der. Talihsizlikler İnci'yi roman boyunca bırakmaz. İftiraya uğrayan Ahmet Bey'den ayrı düşen İnci hayata olan olumsuz bakış açısını ortaya koyar: “Ne çıkar, dedi. Mezardan geldim, mezara giderim.” (s.261)

Reşat Nuri Güntekin'in *Miskinler Tekkesi* romanında yazar anlatıcı dilencidir. İlk dilencililiğine nasıl başladığını anlatır. Yazar anlatıcı askerde sakat kalıp ser sefil memlekete dönünce ne yapacağını bilemez ve dilencilige başlar. Durumunu biraz düzeltince de İzmir'in Tamaşalık Senti'nde kendine bir oda ayarlar. Evin sahibesi Nur-i Nigah Kalfa adında bir kadındır. Hasta olan bu kadının “ikinci namazında cenazesi” kaldırılır. (s.52) Yine mahallenin komşularından Damacı Hacı adında yaşlı bir adam, Ramazan günü sahur vaktinde rahmeti rahmana kavuşur ve “cenaze alayı” (s.55) düzenlenir. Kahraman anlatıcı dilencilik yaptığı mahallede Şeyh Abdu adında bir adamın zavallı bir kadını dövdüğüne şahit olur. Şeyh Abdu, cadde üzerinde yaz kış “musalla taşı olması mümkün” (s.57) bir taşın yanında hamam malzemeleri satan bir esnaftır. Yazar anlatıcı camilerde dilenirken bir cenaze merasimine denk gelir. “Musalla taşlarından birinde Acem şallarına sarılmış bir tabut” (s.129) dikkatini çeker. Musalla taşı romanın olay zinciri içerisinde günlük hayattaki kullanımıyla geçer ve olaylarda önem arz etmez.

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* romanında Turhan Tuna yurt dışında mimarlık eğitimini tamamlayıp ülkesine dönen milliyetçi bir gençtir. Sılada ülkesinin özlemini çeker ve yurdunu tarif ederek büyük dedelerinin Keşan'a gelişini ve oraları nasıl yurt tuttuklarını anlatır. Şimdi dedelerinin yaptırdığı Sultan Dergâhı'nın yerinde yeller esmektedir. Balkan Savaşlarında Bulgarların yıkımına uğrayan bu dergâhta sadece “mezar taşı” (s.14) kalmış ve mezar “yeni kabristana” (s.14) nakledilmiştir. Turhan Tuna, Canzi adında güzel bir kadına âşık olur. Canzi de Turhan'dan hoşlanır ancak Turhan'ın kıskançlığı ilişkiye zarar verir. Canzi, Turhan için çeşitli hikâyeler yazar ve Turhan'a mesaj vermek ister. Öykülerden biri Sarı Sipahiler'dir. Eserde Mustafa Durakça ile ecnebi kökenli Mariska'nın aşkı anlatılır. Tema olarak hikâyelerde aşk ele alınır ve arka planda tarihi olaylara değinilir. Balkanlardaki düşmanlarla cenk ederken iki devletin birbirine ne kadar saygılı olduğu yazar tarafından anlatılır. Savaş esnasında “Şehit mezarlıklarına, kabristana” (s.60) asla dokunulmadığını vurgular.

Turhan'a yazılan ikinci öykü olan Yedi Peçeli'de Mustafa Durakça'nın oğlu Sinan'ın hayatı anlatılır. Sinan, Zühre'yle nikâhlânır. Maddi durumu kötüye gidince de Zühre'yi boşayarak başka bir kadınla evlenir. Zühre bu boşanma olayına çok üzülür. Konağın kullanılmayan ve içinde “teneşirle birkaç tabut” (s.149) olan bir odasına kaçır. Turhan, Canzi'nin kendisi için yazdığı hikâyeleri okuduktan sonra iç çatışma yaşar. Yaptığı hatalardan pişmanlık duyar ve değişmeye karar verir. Transformatör bölümünde insanın ölüm anında her şeyini verebileceğini, son kurşununu da kullanacağını anlatır.

Kendisinin “teneşirde tabutta” (s.248) karar kılıp beklemeyeceğini ve harekete geçeceğini belirtir.

İhsan Koza'nın *Senede Bir Gün* romanında kabristan ögesi bir kez geçer. Emin ile Nazlı birbirini seven iki çifttir. Nazlı'nın güzelliği Bulgar subayı Yüzbaşı Kiril'in dikkatini çeker. Yüzbaşı Kiril, Nazlı'ya sahip olmak ve Nazlı'yı elde etmek için Nazlı'nın ağabeyi Tosun'u öldürür. Emin, olayların daha da kızışmaması için Nazlı'nın babası Hilmi Efendi'nin yanına gelerek Yanbolu'dan kaçmaları gerektiğini söyler. Kaçışın gerçekleşeceği gece Emin, arkadaşı Tosun'un da yattığı “Türk kabristanının yolunu” (s.53) tutar. Amacı, arkadaşıyla vedalaşmaktır.

Esat Mahmut Karakurd'un, *Sokaktan Gelen Kadın* romanında Semra, bohem hayatı yaşayan ucuz bir kadındır. Bir beyefendinin kendisiyle görüşmek istediği haberini alır. Görüşmede zengin bir iş adamı olan Şinasi Bey'in oğlu Selim'i kendisine âşık etmek için teklif alır. Teklifi kabul eden Semra, Uludağ'a gider. Tesadüf eseri Selim olduğunu bilmediği bir genç ile tanışır ve ona ilgi duyar. İkili daha sık görüşmeye başlar. Semra hastalık derecesinde Selim'e âşık olur. Durumu fark eden Şinasi Bey araya girmek ister. Semra'nın eski âşıklarından Cemil'i devreye sokar. Cemil, Semra ve Selim'in cemiyet içinde olduğu bir ortamda Semra'yı eski yaşantısı nedeniyle suçlar. Semra sitemli bir şekilde kaderinden şikâyetçi olarak oradan uzaklaşır. Kaderine kızgın olduğu için bir balıkçının yanına giderek balıkçının “lahit kapağı ağırlığında” (s.146) kollarına kendisini teslim eder. Lahit ögesi teşbih yapılarak kullanılır.

Sadi Günel'in *Onun Sesi* romanında adı verilmeyen başkışı elinde diplomalarla iş arayan bir sanatçıdır. Anadolu'nun muhtelif bölgelerinde çalışır. Arkadaşının tavsiyesiyle zengin bir ailenin çocuğuna ders vermeye köşke gider. Köşke giden anlatıcı, gençlik aşkı Münevver'le karşılaşır. Münevver'in on dokuz yaşındaki üvey kızı Celadet'e ders vereceğini öğrenir. Dersler vasıtasıyla anlatıcı hem Münevver hem de Celadet ile yakınlaşır. Köşkte düzenlenen bir baloda Cavidan, çok eskiden genç bir kemancının kemanını parçaladığını anlatır. Sarhoş bir adam kemancıya bahşiş verir. Genç kemancı gurur meselesi yapar ve “ölen hülyalarının tabutunu taşıyormuş gibi” (s.70) adımlarla yürüyerek kemanını kırar. Tabut, benzetme olarak kullanılır.

Vedat Tanca, *Belki Bir Gün* eserinde Lemi kardeşinin evlilik yıl dönümünde hediye almak için sandal bedestenine gider. Lemi, kardeşi ve eniştesine seccade almayı planlar. Müzayedeye katılır ve bu müzayededen güzel bir Şirvan seccadesi alır. Müzayede yaşlı bir kadın ile çocukla tanışır. Yaşlı kadın, müzayedede ailesinden yadigâr küpelerini satılığa çıkarır. Küpelerin arkasından “aziz ölülerinin tabutlarını pencereden” (s.41) izleyenler gibi üzüntüye kapılır. Lemi'nin dayısının kızı Meliha, mizaç olarak şakacı biridir. Meliha gece ruh kılığına girerek insanlara şakalar yapar ve onları korkutur. İnsanlar uykudan uyanınca “tabutun kapağı” (s.144) zannederek çarptıkları tahta parçasından ürperirler.

Ilgaz Vahap Nevruzhan'ın *Süyüm Bike* eserinde Sefa Giray'ın ölümü üzerine Kazan şehri kaynamaya başlar. Rus Çarı, Kazan'ı yıkıp yakacağını ve Sevim'i de esir alacağını belirtir. Rus elçisi gelerek Sevim Bike'nin teslim olması halinde Kazan şehrine dokunulmayacağını söyler. Sevim Bike de teklifi kabul edeceğini elçiye bildirir. Sevim Bike, Sefa Giray'ın mezarına giderek ağlar: “Bana mezarını aç, bu mezar ikimize de yeter. Esir olup düşmanımın sarayında yaşamaktansa, vatanımın mezarında yatmayı ben de istiyorum” (s.136). Mezar unsuru, sığınılacak bir liman olarak ele alınır.

Fikret Arıt'ın *Güzel Yuana* romanında yasak aşkın eseri olan güzel Yuana'nın maceraları ele alınır. Yazar anlatıcının arkadaşı Pelayia, bir kadının hikâyesini anlatacağını söyler. Arabayla yol alırken bir “mezarlığın önünde” (s.4) dururlar. Pelayia, Yuana'nın hayatını anlatmaya başlar. O sırada üstü başı dağınık, yaşlı bir kadın “mezara eğil[erek]” (s.6) ağlamaya başlar. Ağlayan kadın, mezarda yatan Yuana'nın annesidir. Yuana, başından birkaç aşk macerası geçirmiş ve hiç mutlu ol(a)mamış genç bir kızdır. Yuana kansere yakalanır, ölüm döşğinde cenazesine kimsenin gelmesini istemez. Hastanede hademe olarak çalışan Aristo'yu çağırarak “Cenazemi yalnız sen takip edeceksin” (s.174) der.

Yuana, o günün sabahına defnedilir. Yuana'nın annesi Melpi gece vakti mezarlığa girerek toprağı eşeler. “Tabut meydana çık[ar]” (s.175). Tabuta sarılıp uzun uzun ağlar. Yuana, mezarına lahit yapılmamasını vasiyet eder. Yuana'nın eski dostlarından Stefanos da “lahit yapılmayan mezarın etrafına” (s.177) mermer salıp diktirir. Yuana'nın annesi Melpi, kızının mezarından bir an olsun ayrılmak istemez. Sürekli kızının mezarında yatıp kalkar. Adeta kızının mezarını bir mabet yeri olarak görür. “Yeni cenazeler de” (s.191) Melpi'yi alakadar etmez. Mezarda yaşamaya devam eder. “Hristiyan mezarlıklarında” (s.193) mezar yeri satın alınmazsa aynı yere başka bir cenaze gömüldüğü için Melpi, mezarı eşerek kızının kemiklerini torbaya koyar.

Tarihi deniz romanı olan Kadircan Kaflı'nın *Korsan Yuvası* eserinde korsanlar köylülerin ellerinde avuçlarında ne varsa alıp götürürler. Bir süre sonra sipahi beyi vergileri toplamak için köye gelir. Köyün ileri gelenleri durumu anlatarak ricada bulunsa da tımar beyi ikna olmaz ve bazılarına ceza verir. İmam, zulüm yapıldığını haykırır. Tımar beyi kimseyi dinlemeyerek Veli Koca'yı atının arkasına bağlayarak sürükler. Veli Koca'yı öldü zannederek bırakırlar. Veli Koca o günün akşamına ölür. Veli Koca'nın oğlu Cin Ali, “son defa babasının mezarında diz çökerek” (s.49) ağladıktan sonra intikam için köyden ayrılır.

Nihat Tangüner'in *Sarhoş Şehir* romanında Sarron, arkadaşı Malk ile Kilikya bölgesindeki ibadethaneleri ve tarihi yerleri gezer. Kalenin birinde eski tanrıların kabartmalarını görürler. Kalenin ortasındaki “büyük mezar kitabeleri” (s.102) ikilinin dikkatlerini cezbeder.

Halide Edip Adivar'ın *Sonsuz Panayır* eserinde Ayşe Balkar ailesiyle yaşayan genç ama fakir bir kızdır. İmrendiği zengin insanların hayatına sahip olmak, onlarla

aynı ortamlarda boy göstermek ister. Ayşe, öğretmeni Ali Bey'in yardımlarıyla zengin bir ailenin kızlarına özel derse başlar. Bu sayede zengin çevrelerde boy gösterir. Ali Bey iyi kalpli, geleneklerine bağlı biridir. Yazar, Ali Bey'in çocukluğundan bilgi verdiği bölümde annesi ile her cuma günü Ali Bey'in merhum babasının "Edirnekapısı'ndaki mezarlığa" (s.87) gittiklerini belirtir. Safi-Naz da Ayşe gibi fakir aileden gelen bir kızıdır ve zenginler zümresine katılmak ister. İstemediği evlilikler yapar. Sonunda mutsuz olur. Babası Sıtkı Bey'i eroin bağımlılığından kaybeder. "Ertesi sabah öğle vakti cenaze kalkar" (s.284). Safi-Naz yıkılmış hayalleriyle baş başa kalır.

Genç bir adamın aşk maceralarını anlattığı günlüğünden yola çıkılarak yazılan Faik Ökte'nin *Bir Aşk Masalı* romanında Nail, hukuk eğitimi görmüş ve başından birçok aşk macerası geçirmiş biridir. Nail, tuttuğu günlüğe başından geçen olayları yazar. Okuyucu bu günlük üzerinden Nail'in yaşadıklarına müşahit olur. Nail, Fransa'da Nevin ile aşk yaşar. Nevin ahlaki yönden zayıf bir kadındır. Birçok erkekle düşüp kalkar. Nail, Nevin'in durumunu bildiği halde ondan vazgeçemez. Nail, yakışıklılığı ve sanatçı yönüyle tüm kadınların dikkatini çekse de Nevin'i unutamaz. Eğitimini tamamlayıp Paris'ten ayrılacağı gün şehrin kenarındaki "mezarlıklarda yatanların her biri sağlıklarında kendilerine göre bir mesele, bir varlık olduktan sonra bir gün kimseye sezdirmeden, kimsenin hakiki alakasını çekmeden bir daha dönmeyecekleri uzun bir yolculuğa" (s.168) çıktıklarını düşünerek hüzünlenir. Nail yurda döndükten sonra Anadolu'nun muhtelif bölgelerinde görevlere gider. Bu yerlerden sonuncusu Erzincan'dır. Nail'in ölü bedenini bakkal Ali Efendi bulur. Ali Efendi, Nail'in ölümü üzerine "cenazesini bir gün sonra kaldırdık[larını]" (s.221) belirtir.

Denizci olmak için kendince bedeller ödeyen Mahmut'un maceralarının anlatıldığı Halikarnas Balıkcısı'nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Mahmut, babası gibi denizci olmak ister. Babası Süleyman Efendi ise denizciliğin zor yanını bildiği için Mahmut'u denizden uzat tutmaya çalışır. Mahmut'u ayakkabı dükkânına çırak verir. Dükkânın müdavimlerinden Nusret Ağa çocuğunu nasıl kaybettiğini anlatır. Nusret Ağa'nın çocuğu hastalanıp uzun süre iyileşmeyince komşuları çocuğun ince hastalığa yakalanmış olabileceğini düşünürler. Nusret Ağa, söylenenlere kulak asmaz. Kısa süre sonra çocuğun "tabutu bahçe damından çıkarken" (s.29) gözyaşlarını tutamaz.

Bir başka kadının çocuğu da hastalıktan ölür. Kadının kocası balık seferine diye çıkmış ancak epey zamandır geri dönmemiştir. Kadın çocuğunu gömmek için belediyeye gidip kefen parası ister. Belediye kadını, kocasının olduğundan dolayı paraya ihtiyacı olmadığını vurgulayarak eli boş gönderir: "Sana kefenlik mefenlik versek fakir fukaraya ne kalır?" (s.68) Mahmut, köyün imamı ile anlaşamaz. İmam sahtekâr bir tiptir, köylüleri sürekli kandırır. Evli olduğu halde karısını, kardeşi olarak tanıtp köyün zengin kızıyla evlenir. Kendi arazisini de mezarlık olarak köylüye satar. Köylüler bu mezarlığa gömülenlerin "kabrine nur indiğine" (s.161) inanır. Eserde din dili etkili kullanılmaya çalışılır.

İntihar kavramının ele alındığı Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Ölüm Bir Kurtuluş Mudur?* eserinde intihar eğilimindeki hastalardan biri asilzade Adil Cevri Bey'dir. Kokain bağımlısı olan bu adam evlatlık olarak yetiştirdiği genç kız Gülfem'e âşık olur. İmkânsız aşkından dolayı da intihar etmek ister. Gülfem'e aynı zamanda Adil Bey'in oğlu Fahir'de âşıktır. Gülfem'in Veysi ile ilişkisi olduğunu anlaşıncı ortalık karışır. Çünkü Adil Bey'in kızı Nazmiye de Veysi'ye âşıktır. Veysi ile Gülfem bu dünyada bir araya gelemeyeceklerini anlayarak denizde intihar ederler. Adil Cevri Bey olayı hazmedemez ve özel dalgıçlar tutarak iki cesedin bulunmasını, “konağın bahçesinde iki mezar kazdırıp onları gömeceği[ni], aralarına da kendisinin yatacağı[nı]” (s.114) söyler. Gençlerin cesetleri bulunamaz.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Dirilen İskelet* eseri batıl inanç ve inanışlarla örülüdür. Tayfur ve Ferhat sürekli mezarlığa giden iki arkadaştır. Nihat, Sadi ve Feyzi adında üç arkadaş da Tayfur'la Ferhat'ı takip ederler. Ferhat, mezarlıkta zebani gördüğünü söyler. Arkadaşları merak ederek söylenenlere şahit olmak isterler. Nihat Bey “mezarlıkta böyle gayet acayip yaratıkların gezindiğini görünce” (s.10) çok korkar. Cami müezzini mezarlıkların destursuz gezilmesine karşı çıkar. Mana âleminde bir zat-ı muhteremin kendisine görüldüğünü ve “İslam mezarlarını abdestsiz, kirli elleriyle karıştıran” (s.24) insanlara kızdığını belirtir.

Mezarlıktaki olayları düzenleyen kişinin Banu adında bir kadının olduğu anlaşılır. Banu, keçilerin kafalarına bez sararak onları ruh gibi mezarlıkta gezintiye çıkarır. Olayların içyüzünü öğrenen Tayfur Banu'ya âşık olur. Tayfur'un eski sevgilisi Nasıra bu durumdan hoşnut olmaz. Nikâh kıyılma vaadi ile kendisini Tayfur'a teslim ettiği için pişmanlık duyar ve Tayfur'un kendisine olan iştihakı kaybettiğini düşünür. Ferhat, Nasıra'nın ulvi bir kadın olduğunu söyler. Tayfur da Nasıra'nın “Valide Sultan'ın rüyasına girerek kendine şahane bir cenaze alayı yaptırtan Hırka-ı Şerif'li Deli Sabriye'ye benzettiklerini” (s.170) anlatır.

Sitare adlı genç ve toy bir kızın imkânsız denebilecek aşkını konu alan Kerime Nadir'in *Solan Ümit* romanı popüler aşk romanlarından. Sitare liseye giden bir talebedir. Psikoloji profesörü olan Ferruh Bey'e hayranlık aşk karışımı bir duygu besler. Ferruh Bey ile duygusal olarak yakınlaşırlar. Ferruh Bey, aşklarının imkânsız olduğunu anlatır. Sitare de ağabeyinin arkadaşı Turgut'la evlenerek İzmir'e yerleşir. Ferruh Bey'in özlemi hala yüreğindedir. Sitare, gazetede Ferruh Bey'in eşinin ölüm haberini okuyarak şaşırır: “Cenazesi bugün İstinye'deki köşkerlerinden kaldırılacak” (s.95).

Suat Derviş'in *Fosforlu Cevriye* eserinde Cevriye, kendisine sırf iyilik amacıyla yardım eden adamdan etkilenir ve zamanla adama âşık olur. Sürekli adamın evine gidip gelmeye başlar. Cevriye, adama çocukluğunu anlatır. Küçükken mezarlıklarda yattığını, “içinde dört beş mezar ve kocaman bir sanduka” (s.142) olan mezarlığı evi olarak kullandığından bahseder. Mezarda incir ağaçları da vardır. Cevriye bu incirlerle beslendiğini, en iyi incir ağacının “sandukanın yeşil sarıklı evliyanın başucunda”

(s.143) olduğunu anlatır. Bu nedenle Cevriye, “mezarlardan” (s.144) korkmadığını vurgular.

Halide Nusret Zorlutuna’nın *Beyaz Selvi* eseri, Nadide adlı başkişinin aşk-ihanet-annelik üçgeninde sıkışmış hayatını ele alır. Nadide mutlu bir evlilik yaşarken Dünder adında eski tanıdığına rastlaması hayatını alt üst eder. Nadide’ye âşık olan Dünder, ona sahip olmak için delicesine mücadele verir. Dünder sürekli aşk mektupları yazarak Nadide’den aşkına karşılık vermesini ister. Nadide evine ve eşine bağlı olduğu için Dünder’a karşılık vermez. Nadide, eşi Hamit’in kendisini aldattığını öğrenince yıkılır ve Dünder’a karşılık vermeyi düşünür. Bu sırada Nadide’nin çocuğu Demir hastalanır. Nadide, çocuklarını unutup bir erkeğe meylettiği için pişman olur. Rüyasında oğlu Demir’in öldüğünü, “en önde dört kişinin omzunda küçük bir tabut” (s.91) taşıdıklarını görür. Nadide’nin hassas kalbi yaşadıklarına dayanamaz ve bir süre sonra ölür. Çocuklar babalarını annelerinin ölümünden sorumlu tutarlar. Demir, “Cenazeyi takip etmeyeceksiniz!” (s.148) diyerek babasına kızar.

3.1.3.10.16. Ayin

Fahri Zeki Önal’ın *Ay Altında* romanı gençlerin aşkları için neler yapabileceğini gözler önüne serer. Ferit ile Nahit iki iyi arkadaştır. Ferit’i hem teyzesinin kızı Kumru hem de Kumru’nun kız arkadaşı Şermin sevmektedir. Şermin’inden ise Nahit hoşlanır. Şermin, Ferit’e kavuşamaz ve Nahit ile evlenir. Evlilikleri iyi gitmez, Nahit intihar eder. Nahit’in arkadaşı Samim de Şermin’le evlenir. Şermin verem hastalığına yakalanarak ölür. Arkadaşları Kumru ile Ferit, Şermin’i her ölüm yıl dönümünde anarlar. Ferit bu anma gününü arkadaşına, “Bu gece ayinimiz var” (s.6) şeklinde belirtir.

Nihat Tangüner’in *Sarhoş Şehir* adlı eserinde Başrahip Pitus, Donna’nın cinayet işlediğini öğrenir ve Donna’yı kaçıırarak ondan faydalanmak ister. Donna’yı bindirdiği teknenin kaptanı ile tanışır. Kaptan denizcilik hikâyelerinden bahsederken Barbaros’un kahramanlığına değinir. Kendisine hainlik yapanları bir “ayin” (s.139) günü öldürttüğünü söyler.

Genç bir adamın aşk maceralarının anlatıldığı günlükten yola çıkılarak yazılan Faik Ökte’nin *Bir Aşk Masalı* romanında Nail, hukuk eğitimi görmüş ve başından birçok aşk macerası geçirmiş biridir. Nail, tuttuğu günlüğe başından geçen olayları yazar. Okuyucu bu günlük üzerinden Nail’in yaşadıklarına müşahit olur. Nail, Fransa’ya felsefe eğitimi almak için gider. Akademide din üzerine bir tartışma yapılır. Konu medeniyet ve dindir. Talebeler din ve medeniyet ilişkisini kendi düşüncelerine göre yorumlar. Öğrencilerden Behzat, “dinlerin ayin bahsi üzerinde” (s.1279) duracağını, insanların dinlerini toplumda pekiştirmek için “ayinlere” (s.127) başvurduklarını belirtir.

Halide Edip Adıvar’ın *Sonsuz Panayır* eseri farklı sınıflara ait insanların ilişkilerini ve kültürlerini irdeler. Ayşe Balkar ailesiyle yaşayan genç ama fakir bir

kızıdır. İmrendiği zengin insanların hayatına sahip olmak, onlarla aynı ortamlarda boy göstermek ister. Ayşe, öğretmeni Ali Bey'in yardımlarıyla zengin bir ailenin kızlarına özel derse başlayarak zengin ortamlarında boy gösterir. Hep birlikte gittikleri eğlence yerinde Üftade Hanım sahnedekileri beğenmeyerek onlara laf atar. "Sahnedekiler dinsel bir ayindeymiş gibi" (s.37) yerlerini alırlar ve gösteriye başlarlar. Ayin ögesi romanlarda fon olarak yerini alır.

3.1.3.10.17. Şehitlik

Genellikle Allah ve din için öldürülen insanlara şehit denir. Şehitlik, İslam dininde çok önemli bir mertebedir ve yaratıcı tarafından mükâfatlandırılacağı ayetlerle sabittir. (Kurt, 2012, 197-198). Şehitlik unsuru romanlarda hem gerçek manasıyla hem de mecaz bağlamında kullanılır.

Hayri Düşünger'in *Gönül Bir Su Gibidir* romanında genç müteahhit Nurettin, annesine mezarlık yapması için mimar Fikret'e gider. Fiyat konusunda anlaşılan ikili mezarın yerini görmek için mezarlığa doğru yola düşer. Yazar bu bölümde fon olarak kullandığı şehitliği bir mekân olarak şöyle zikreder: "Edirne kapı dışındaki şehitliğin ruha kutsi bir huzur veren mezarları arasında dolaşan iki adam birdenbire durdular." (s.100)

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* romanında Turhan, Canzi'yi aşırı kıskançlıklarıyla bezdirir. Canzi de aşklarına zarar gelmemesi için Turhan'a çeşitli öyküler yazar. Tarihi olaylara değinen bu öykülerden ilki Sarı Sipahiler'dir. Bu hikâyede Koca Turhan Bey'in sınır boylarını nasıl yurt edindiğinden bahsedilir. Turhan'dan sonra Veli Koca da aynı şiarı kendisine rehber edinir. Oğlu Sinan'a genç yaşta "şehitlik şerbetini" (s.61) içirmiş, şimdi ise torunu Mustafa'ya ihtimam göstermeye gayret eder. Mustafa, Mariska adında ecnebi kadınla evlenir. Mariska'ya Cangüzel adı verilir. Cangüzel ile Mustafa'nın bir oğlu olur. Hafız Nuri, çocuğun adını Sinan olarak kulağına ezanla fısıldar. Lohusa yatağında yatan Cangüzel, oğlu Sinan'ı kucığına alınca "Bismillah! Ya gazi, ya şehit!" (s.95) diyerek sevinçle haykırır. Romanın sonunda Sinan, genç yaşında din uğruna şehit olur. Cangüzel'in ettiği şehitlik temennisi kabul olur. Bu bölümde din dilinin daha etkin kullanıldığı görülür. Ataları gibi savaşçı olan Mustafa Durakça ve arkadaşları Ciğerdelen Kalesi'ni korumak, küffarla cenk etmek için hazırlık yapıp sefere çıkarlar. Avrupalı milletler hep birlikte Ciğerdelen'e saldırıp ele geçirmek isterlerse de karşılarında kararlı bir ordu görürler. Mustafa Durakça bu savaşta ataları gibi "şehitlik payesine" (s.100) yüz tutar.

N. Sonerman'ın *Medeniyet Sönüyor* romanı aşk teması üzerinden savaşın, insanların hayatında ne kadar yıkıcı olabileceğini ele alır. Howard ve Silviya birbirini seven iki çifttir. Mutlu günleri çok fazla uzun sürmez ve I. Dünya Harbi patlak verir. Howard cepheye alınacaktır. Silviya, Howard'ın gitmesini istemez ancak boyun eğerek sessiz kalır. Howard cephede ölür. O günden sonra Silviya'nın en büyük destekçisi oğlu

Rişar olur. Yirmi yıl sonra II. Dünya Harbi başlar. İngiltere ve müttefikleri Almanya'ya karşı saldırıdadır. Rişar, savaş pilotu olarak cepheye gidecektir. Silviya, ayrılık vakti gelince oğlunu gardan uğurlar. Cepheye ölen askerlerin isimlerini “şehitler tahtasına” (s.103) yazarlar. Rişar da saldırıda şehit olur.

Fahri Zeki Önal'ın *Ay Altında* romanında şehit ögesi sadece bir defa geçer. Şermin, Ferit'i sevmesine rağmen, Ferit'le değil, Ferit'in arkadaşı Nahit ile evlenir. Bu evlilikte Şermin'in babasının erken ölümü de etkili olur. İstanbul I. Dünya Harbi'nden sonra düşman tarafından işgal edilir. Bu durum Şermin'i çok yaralar. Ölen babasının bu günleri görmediği için sevinir ve günlüğüne yazar. Yabancı kuvvetlerin “askerlerimizi şehit etti[ğini]” (s.39) söyleyerek üzüntüsünü günlüğe döker. Romanda şehitlik ögesi olayın akışı içinde fon olarak verilir.

İhsan Koza'nın *Senede Bir Gün* romanında Emin ile Nazlı'nın acı dolu aşk öyküleri ele alınır. Nazlı güzel genç bir kızdır. Ağabeyinin arkadaşı Emin'le aşk yaşarlar. Bulgar subayı Yüzbaşı Kiril, Nazlı'ya göz koyar ve Nazlı'nın ağabeyi Tosun'u saf dışı bırakmak ister. Kiril, Tosun'u bir oyuna getirerek öldürür. Tosun'un babası Hilmi Efendi, oğlunu “şehitliğe” (s.41) kanlı elbiseleriyle defneder.

Kadircan Kafil'nın *Korsan Yuvası* eserinde Fatih Sultan Mehmet Akdeniz'de hâkimiyet sağlamak amacıyla çoğu yere fetihler düzenler, çıkarmalar yapar. Papa, durum üzerine Avrupa'nın her bir yanına elçiler göndererek haçlı ordusunu toplamak ister. Papa'nın yardım istediği bölge liderlerinden biri Patmos Adası'nın korsanıdır. Korsanların reisi bu çağrıya kulak asmaz. İçerdeki adam rolünü üstlenen Cin Ali durumu fırsata çevirir. Reise, Osmanlı padişahını öldürmeyi planladığını söyleyerek reisten izin alır ve hazırlık yapar. Cin Ali'nin amacı Osmanlı padişahına ulaşip ada hakkında bilgi vermektir. Cin Ali bu uğurda “şehit olmayı” (s.159) göze alır.

Hüseyin Nihal Atsız'ın *Bozkurtların Ölümü* eserinde Göktürk Hükümdarlığının Çin esaretine nasıl girdiği ve esaretten Kür Şad'ın önderliğinde nasıl kurtulmaya çalıştığı anlatılır. Çinliler, kendi kadınlarını Türk Beylerine vererek iç karışıklık çıkarırlar ve sonunda Türkler Çin'e esir düşerler. Türkler esaret altında yaşamayacaklarını anlayınca Kür Şad öncülüğünde isyan planı yaparlar. Amaçları Çin Sarayı'na bozgun vermektir. Ertesi gün kanlı bir cenk olur. Kür Şad ve kırk çeri şehit olurlar. “Şehitlerin ruhları” (s.434) şehrin üzerinde dolaşarak Tanrı Dağı'na ulaşırlar.

Denizci olmak için kendince bedeller ödeyen Mahmut'un maceralarının anlatıldığı Halikarnas Balıkçısı'nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Mahmut, denize veda ederek köylüsü Ayşe ile evlenir ve köye yerleşir. Köyde canı sıkılınca köy kahvehanesine giderek insanları dinler. Mahmut köy kahvesinde iki gurup insan olduğunu; bunlardan birincisinin hali vakti yerinde köyün eşraflarından diğerlerinin ise fakir fukara kısmından olduğunu söyler. Fakir fukara gurubundakiler evlenip aile hayatına karıştıktan sonra “Yemen'de veya Havran'da veyahut Rumeli'nde şehit olan

oğulları gibi ölüp gitmişlerdi” (s.165). Bu insanlar sadece hayatlarını, günlerini tamamlamak için yaşarlar.

Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın *Dirilen İskelet* eseri batıl inanç ve inanışlarla örülüdür. Tayfur ve Ferhat sürekli mezarlığa giden iki arkadaştır. Mezarlıkta olağanüstü varlıkların gezip dolaştıklarını fark ederler. Olay üzerine araştırma yapmak için mezarlıktaki ev sakinlerinden malumat almaya başlarlar. Yaşlı kadının biri, oğlunun askerde “şehit düştüğünü” (s.111) bu nedenle de yalnız kaldığını, olanları anlatmaya korktuğunu söyler. Tayfur’la arkadaşı Ferhat İstanbul’un semtlerini gezerken bir tepede durarak manzarayı izlerler. Tayfur, İstanbul’a baktıkça “uçuşan şehitlerin kefensiz kanlı hayallerini” (s.165) gördüğünü söyler. Şehitlik fon olarak geçer.

Kuşlu Adam olarak anılan başkişinin hayat öyküsü, Turan Aziz Beler’in *Tüylendi Ailesi* eserinde ele alınır. Başkişi hapishane arkadaşlarına hayatını anlatmaya başlar. Hapishaneye nasıl düştüğünden, aşklarından bahseder. Rizeli olan başkahraman memleketindeki kadın erkek ilişkilerini anlatır. Bir kadının kocası askerde öldüğü zaman, “şehit karsısıyım” (s.12) diyerek bir daha evlenmez. Şehit karısı olmanın kadınlar için bir mükâfat olarak görüldüğünü anlatır.

3.1.3.10.18. Nikâh/ Nikâh Merasimi/Hülle

Evlenme, nikâh hususuna İslam dininin kutsal kitabı Kur’an-ı Kerim’de birçok ayette gönderme yapılır. Müminlerin kimlerle, nasıl, ne şekilde evlenmesi gerektiği anlatılır (Kur’an-ı Kerim, 4/24-25). İncelediğimiz romanların yarıya yakınında evlilik, nikâh konusuna yer verilir. Hülle ögesi de bir romanda geçmektedir. Yine günlük hayatta kullanılan “nikâhta keramet vardır” sözü romanlarda yerini alır.

Hayri Düşünger’ün *Gönül Bir Su Gibidir* romanında yazar, nikâh geleneğine önem verir. Eşiyle ayrı şehirlerde yaşamak zorunda kalan Sümran, nikâhın bağlayıcılığına güvenir. Nikâhlı oldukları için eşinin bir başkasıyla evlenemeyeceğini düşünür. Nikâhın bağlayıcılığına olan güvenini, “Peki, dedi, ya nikâhım? Şimdi iki karı almak var mı?” (s.61) sözleriyle dile getirir. Sümran’ın bahsettiği nikâh, resmi nikâhtır.

Kemal Samancıgil’in *Mezarın Kızı* eserinde II. Abdülhamit dönemi olumsuz yönde eleştirilir. II. Abdülhamit’in İstibdat uyguladığı ve bu durumun içtimai hayatta ne gibi zararlar doğurduğunu örneklendirmek ister: “İstibdat’ın fena taraflarından biri bu değil mi? Kadının rüştü kabul edilmez; daima bir esir gibidir de. Altmış yaşına gelmiş bulunsa kızı ana, baba evlendirir. ‘Nikâhta keramet var’ diye en iğrenç bir adamın koynuna sokar” (s.106). Nikâh kavramı üzerinden dönemin sosyal anlayışına göndermeler yapılır.

Aka Gündüz’ün *Sansaros* romanında yazar, izbe yerleri tasvir ederken evlerde yaşanan eş kavgalarını: “Kıskançlık kavgasına imam nikâhlı çiftler, metresli erkekler, metresli kadınlar, bekâr komşular, o saat orada kim varsa koşarlar” (s.7) cümleleriyle

anar. Roman I. Dünya Harbi yıllarını konu aldığı için eşler resmi nikâhla değil imam nikâhı ile evlidir.

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* romanında tarihsel olaylara göndermeler yapılarak aşk teması işlenir. Olayın anlatıcı ve başkişi konumundaki Turhan Tuna, Cangüzel (Canzi) adındaki kadına âşık olur. Canzi de bu aşka zamanla karşılık verir ancak Turhan Tuna'nın hal ve hareketlerinden şikâyetçidir. Estetik bir şekilde meramını anlatmak için birbirinin devamı niteliğinde tarihi üç hikâyeye yazar. Tarihi olaylara değinen bu öykülerden ilki Sarı Sipahiler'dir. Mustafa Durakça, Macar prensesi Mariska'ya âşık olur ve onu kaçıır. Çeşitli badireler atlatan ikili nikâhlanmaya karar verir. "Nikâhları" (s.86) bayramdan önce kıyılır.

Şükran Eğrilmez'in *Aldanmayan Hisler* romanında Gülsüm genç yaşında Prens Abdullah adında yaşlı bir adamla evlendirilir. Gülsüm, gençliğinin verdiği heyecanı Abdullah ile gideremez ve kendine yeni maceralar arar. Vahap adında genç bir adamla tanışarak yasak aşk yaşar. Yasak aşktan bir bebek dünyaya gelir. Bebek kimsenin haberi olmadan hastane bahçesine bırakılır. Hastanede hemşire olarak çalışan Zehra, bebeği bularak Lamia adında bir kadına verir. Lamia yeni doğum yapmıştır ancak doğum esnasında bebeği ölür. Bebeğinin öldüğünden haberi olmadığı için hastane bahçesine bırakılan bebeği kendi çocuğu olduğuna inanır. Çocuğa Sevim adı verilir. Lamia Hanım'ın Sermet adında başka bir çocuğu daha vardır ve Sevim ile Sermet birlikte büyürler. Kardeşlerin birbirlerine farklı duygu beslediklerini hemşire Zehra fark eder ancak gerçekleri açıklayamaz. Sevim, başkasıyla nişanlanma kararı alır. "Nikâh kıyılmak üzere[yken]" (s.67) Zehra tüm gerçekleri açıklar. Nikâh kıyılmaz, Sevim, ağabeyi bildiği Sermet ile nişanlanır.

Fahri Zeki Önal'ın *Ay Altında* romanı gençlerin aşkları için neler yapabileceğini gözler önüne serer. Ferit ile Nahit iki iyi arkadaştır. Ferit'i hem teyzesinin kızı Kumru hem de Kumru'nun kız arkadaşı Şermin sevmektedir. Şermin'inden ise Nahit hoşlanır. Şermin'in babası ölünce kimsesiz kalır ve dayısının oğlu Samim, Şermin'le evlenmek ister. Şermin, durumu bildirmek üzere Ferit'e mektup yazar. Ferit kayıtsız kalır. Şermin de Samim ile evlenmemek için Nahit'le hoca ve şahitler huzurunda nikâh kıyar. (s. 32) Nahit nikâhın kıyıldığı günkü mutluluğunu günlüğüne de yazar. (s.50)

İhsan Koza'nın *Senede Bir Gün* eserinde İstanbul'a yerleşen Hilmi Efendi, Emin'in öldüğünü düşünerek kızı Nazlı'yı evlendirmek ister. Fikrini eşi Ayşe Hanım'a açar. Ayşe Hanım, kızının bu teklife olumlu bakmayacağını bildiği halde Hilmi Efendi'den çekindiği için hayırlısı demekle yetinir. Hilmi Efendi kendinden emin şekilde kızı Nazlı'ya, "yakında nikâhınız kıyılacak" (s.90) cümlesiyle evlilik kararını bildirir. Nazlı, bu izdivacı kabul etmese de babasının ısrarları sonucunda civarın tanınmış doktorlarından Fuat Bey'le evlenir. "Nikâh töreninin başlaması için şeyhülislam Efendi'nin" (s.210) iştirak etmesi beklenir. Şeyhülislam Efendi köşke iştirak edince de nikâh kıyılır. (s.226)

Vedat Tanca'nın *Senede Bir Gün* romanında Füsün'un pederi Ragıp Bey, sert mizaçlı, katı bir adamdır. Kızını da kendi istediği biriyle evlendirmeyi düşünür. Füsün da babasının kararına karşılık evden kaçarak sevdiği adamın (Lemi) yanına gider. Ragıp Bey'in avukatı Cemal Bey, Füsün'un teyzesi Lamia ile işbirliği yaparak Füsün'a oyun oynarlar. Füsün'a "nikâh" (s.107) kısılmadığı için çevrede dedikodu olacağını ve bu durumdan ailenin yıpranacağını söyler. Nikâh unsuru hem dini hem de sosyal bir güç olarak romanda yerini alır.

Ilgaz Vahap Nevruzhan'ın *Süyüm Bike* eserinde Sevim, Kazan Hanı ile evlenir. Kazan Hanı, Rus asimilesi bir Türk'tür. Devletin kararlarını Rus sarayının menfaatine göre verir. Durumu fark eden Sevim, engel olmaya çalışsa da bir türlü muvaffak olamaz. Kazan Hanı, öldürülür. Durumu fırsat bilen Ruslar, Kazan'a saldırır. Kırım Hanı Sefa Giray yardıma gelerek düşmanı yener. Sevim de kendi vatanına döner. Aylar sonra Sefa Giray'ın Sevim'i ziyarete geleceği haberi verilir. Sevim, Sefa Giray'ın kendisine talip olacağını aklından geçirir de Han'ın dört hanımı olduğunu ve "İslam dininde beşinci nikâhın olamayacağını düşünerek" (s.92) üzülür. Romanda İslam akaidine göre nikâh sayısının belirlenmesi din dilinin etkili kullanıldığını gösterir.

Fikret Arıt'ın *Güzel Yuana* romanında yasak aşkın meyvesi olan güzel Yuana'nın maceraları ele alınır. Agâh Bey, yaşlı patronun kâtibidir. Patron ölmeden önce çok güvendiği bu adama mirasını ve kız kardeşini verir. Vasiyetini açıkladıktan sonra Agâh Bey ile kız kardeşi Mebruke'nin "nikâhlarını kıydırır" (s.9). Agâh Bey'in Mebruke'den çocuğu olmaz. Melpi ile yasak ilişki yaşayarak bir kız çocuğu (Yuana) olur. Agâh Bey, kızı Yuana'yı, evlatlık olarak aldığı Abdurrahman ile nikâhlamak ister. Yuana bu evliliği onaylamaz. Abdurrahman ise "Bütün kerameti nikâhta bekleyerek" (s.25) susmayı tercih eder. Yuana bu evliliği engellemek için Yunanistan'a kaçar. Yunanistan'da Stefanos ile nişanlanma kararı alır. Stefanos, düğünden bir hafta önce Patrikhane'deki muameleyi yaptırmak için Yuana'nın kimliğini ister. Melpi kızına kimliği vereceği zaman kimlikte baba hanesinin boş olduğunu görür. Yuana, "babamla resmi nikâhımız yoktu" (s.87) der.

Denizci olmak için kendince bedeller ödeyen Mahmut'un maceralarının anlatıldığı Halikarnas Balıkcısı'nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Mahmut, denize veda ederek köylüsü Ayşe ile evlenir ve köye yerleşir. Mahmut, köyün imamı ile anlaşamaz. İmam sahtekâr bir tiptir, köylüleri sürekli kandırır. Evli olduğu halde kendi karısını, kardeşi olarak tanıtır köyün zengin kızıyla evlenir. Köylüler imamın gerçek karısına, imamın kardeşi gibi muamele edince ortalık karışır. Kadın, "Ben nikâhlı karısıyım" (s.160) diye itiraz eder.

İntihar kavramının ele alındığı Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Ölüm Bir Kurtuluş Mudur?* eserinin başkişisi Doktor Nusret Hulki'dir. Doktor, intihar eğilimindeki insanlara ulaşmak ister. Onların neden intihar ettiklerini, çözümünün olup olmayacağını araştırmak için çalışmalar yapar. Zengin iş adamı olan Ahmet Sami Beyi

doktora kızının intihar etmesinden korktuğunu anlatır. Kızı Vasfiye, Nüzhet adında bir adamla aşk yaşamaktadır. Ahmet Sami ise kızını zengin bir adamla evlendirmeyi düşündüğü için bu evliliği onaylamaz. Kızı Vasfiye ortadan kaybolur. Herkes intihar etmesinden endişe eder. Doktorun yanında Ahmet Sami Bey ağlar. Doktor da kızın sağ salim gelmesi durumunda nikâha izin vermesi için Ahmet Sami Bey'den söz ister. Ahmet Sami Bey gençlerin izdivaçlarını onaylar. (s.53) İntihar eğilimindeki başka bir hasta da asilzade Adil Cevri Bey'dir. Kokain bağımlısı olan bu adam evlatlık olarak yetiştirdiği genç kız Gülfem'e âşık olur. İmkânsız aşkından dolayı da intihar etmek ister. Adil Cevri Bey, karısını sevmediğini aslında onu boşayıp yeni bir evlilik yapmak istediğini açıkça söyler. Adil Cevri Bey'in eşi bu sözleri sakinlikle dinledikten sonra kocasına istediğini yapabileceğini, başka birisiyle evlenebileceğini belirtir. Adil Cevri Bey, "Yeni kanun uyarınca sen nikâhımda iken başka kadınla evlenemem ki [...]" (s.96) diye çaresizliğini dile getirir. Nikâh ögesinin metnin olay örgüsünde bağlayıcı/sınırlandırıcı unsur olarak görülür. Bu bölümde din dili nikâh ögesi üzerinden etkili kullanılır.

Halide Edip Adıvar'ın *Sonsuz Panayır* eseri farklı sınıflara ait insanların ilişkilerini ve kültürlerini irdeler. Ayşe Balkar ailesiyle yaşayan genç ama fakir bir kızdır. İmrendiği zengin insanların hayatına sahip olmak, onlarla aynı ortamlarda boy göstermek ister. Safi-Naz da aynı Ayşe Balkar gibi zengin zümresine katılmak isteyen hayalleri olan genç ve güzel bir kızdır. Safi-Naz'ın sosyete boy gösterdiği ilk yıllar herkes onun para düşkünü, erkek avcısı biri olduğunu düşünür. Gazeteci Firuzan Tıngır, bu tür kadınları "nikâhlı ve nikâhsız, insanlığın zehirleri" (s.130) olarak nitelendirir. Safi-Naz'ı nikâhsız yaşamış biri olarak düşündüğünü ama şimdi bu düşüncelerinden ötürü pişmanlık duyduğunu itiraf eder. Safi-Naz, bazı maceralar atlatır. Eski sevgilisi Nihat Okoğlu'ndan umduğunu bulamaz. Nihat Sertman'la "nikâhlanır" (s.307). İsteddiği hayata kavuşma ümidiyle mutlu olur ancak Safi-Naz'ı kötü sürprizler beklemektedir.

Kıskançlık üzerine kurulu olan Nahid Sırrı Örik'in *Kıskanmak* romanı temelde iki kardeşin üzerine kuruludur. Seniha ve Halit birbirini pek sevmeyen iki kardeşdir. Seniha ömrü boyunca ağabeyi Halit'in gölgesinde kalır. Halit, kendisinden epey küçük Mükerrerem ile evlenmeye niyetlenir. Mükerrerem annesiyle harap olmuş bir evde yaşar. Bu harap evden kısa süre sonra "nikâhla beraber yapılan çok sade bir düğünle" (s.77) azat olur. Mükerrerem kocasından istediği ilgiyi görmez ve saadeti dışarıda aramaya başlar. Birçok erkekle konuşur. Mükerrerem, Nüzhet adında gençle görüşmeye başlar. Nüzhet'ten iyice etkilenir ve ona bağlanır. Nüzhet, Mükerrerem'den kısa sürede bıkar ve başına bela aldığını düşünür. "Sanki Halit Bey'in üstüne bana da nikâhlandı" (s.135) diye sitem eder.

Ağabeyine sunulan imkânlar Seniha'ya sunulmaz. Seniha yaşının geçkin olmasıyla iyice sıkıntıya girer. Evlilikten yana nasibinin olamayacağına kendisini inandırır. Komşusu Cemil Şevket'le mektuplaşmaya başlayan Seniha, evliliği düşünür.

Cemil Şevket’le kaçamak bir gece yaşar. Cemil Şevket nefisini evli olmadığı bir adama sunan “kızın nikâhla alınmasının” (s.201) doğru olmayacağını düşünerek Seniha ile evlenmekten çekinir. Mükerrerem’in işlediği günahlar ortaya çıkınca Halit, kendisini kaybederek Mükerrerem’in aşığı Nüzhet’i öldürür. Halit hapse düşer, Seniha da yengesine sahip çıkmaz. Mükerrerem İstanbul’a dönerek zengin bir adama, “nikâh edeceğine” (s.235) inanarak, kendisini teslim eder. Adam, Mükerrerem’e nikâh kıymaz. Mükerrerem’i metresi yapar.

Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın *Dirilen İskelet* eserinde ailesi zengin olan Tayfur, Nasıra adlı kızla aşk yaşar. Tayfur ilişkide ileri gitmeye kalkınca Nasıra, “nikâhsız senin olmak istemem” (s.76) diyerek kendisini geri çeker. Tayfur, “Nasıra, ilk nikâh kızla oğlanın gönüllerinde, vicdanlarında kıyılır. Bizim nikâhımız çoktan oldu bitti” (s.76) cevabını verir. Tayfur’la arkadaşı Ferhat mezarlıkta olağanüstü olaylar yaşarlar. Durumu araştırmak için de mezarlığın içinde bulunan evdeki yaşlı kadından malumat alırlar. Kadın hayatını anlatmaya başlar. İftiraya uğradığını, kocasının kendisini boşadığını ancak aşkına dayanamayıp hülle yaparak “bir gecelik nikâh” (s.109) kıyıldığını söyler. Olayları düzenleyen kişinin Banu adında bir kadın olduğu ortaya çıkar. Tayfur, Banu’yla evlenmeye karar verir. Nikâh günü evdeki halayıklar dedikoduya başlar. Halayıklardan biri, “Evler apartmanlar olacak, karılar nikâhsız, çocuklar babasız, artık kimsenin kocaya vardığına inanmaz oldum” (s.203) diyerek dönemin eleştirisini yapar. Tayfur, Ferhat, Banu arasında da nikâhtan sonra mihr-i müeccel ve mihr-i muaccel meselesi konuşulur (s.210). Nikâh ögesi yazar tarafından etkili kullanılmaya çalışılır.

Kerime Nadir’in *Balay* romanı sonu faciayla biten aşk ve entrikanın iç içe geçtiği bir eserdir. Tevhit kırklı yaşlarda yakışıklı bir beydir. Eşi ölmeden önce arkasında bir mektup bırakarak kızları olarak büyüttükleri Armağan’ın üvey olduğu hakikatini açıklar. Tevhit, Armağan’a öz babası olmadığını anlatmak istese de başaramaz. Talat ve Nedim Armağan’ı sevmektedirler. Bu sevgiye Müteahhit Bekir Bey de dâhil olur. Herkes Armağan’ın güzelliğinden etkilenir. Bir tekne gezisinde Armağan rahatsızlanarak baygın halde yatar. Sırayla Armağan’ın başında nöbet tutulur. Bu nöbetlerde Tevhit, Armağan’a sahip olur. Armağan kendisine kimin sahip olduğunu bilemediği için üzülür, Kısa süre sonra durumu Tevhit’e açıklar. Tevhit fırsatı değerlendirerek aralarında yalandan “nikâh” (s.83) kıyabileceklerini ve bu sayede çocuğun babasız olmayacağını belirtir. Armağan bu nikâh olayının çevre tarafından hoş karşılanmayacağını belirtir. (s.86) Kısa süre sonrada bu fikir Armağan’a mantıklı gelir ve ikili arasında nikâh kıyılır. (s.89)

Kuşlu Adam olarak anılan başkişinin hayat öyküsü, Turan Aziz Beler’in *Tüylendi Ailesi* eserinde ele alınır. Başkişi, hapishane arkadaşlarına hayatını anlatmaya başlar. Başkişi, yanında çalıştığı Mehmet Efendi’nin kızı Elif’i kaçırmak köy köy kaçak hayatı yaşar. Kız da başkişi de kaçak hayatından bıkarlar. İzlerinin belli olmaması için

tren raylarından giderler. Kaçak hayatından yorulan çiftler aileyle barışmaya karar verir. Mehmet Efendi ile usulüyle konuşulur ve nikâh kıyılır:

“-Allah’ın emriyle seni yanımdaki erkeğe veriyorum. Nikâhına izin veriyor musun?

-Kabul ettim ve razıyım.

Elif de bu sözü üç defa bu sözü tekrar ettikten sonra Hoca nikâh duasını okumaya başladı. Birerde şahit bulduk. Şerbetler dağıldı.” (s.74)

Suat Derviş’in *Fosforlu Cevriye* eseri, hayat kadını olan Cevriye’nin bir idam mahkûmuna olan aşkını ve bu aşk bağlamında geçmişini düşünmesini ele alır. Cevriye alımlı, güzel bir hayat kadınıdır. Anne babasını küçük yaşta kaybettiği için ailesi hakkında bilgi sahibi değildir. Günübirlilik ilişkilerle hayatını sürdürür. Tensel zevkleri için istediği adamla yatar. Bu yüzden kendisini şanslı hisseder. “Zavallı nikâhlı karılara” (s.87) acır. “Vallahi evlilik hayatı kodese girmek gibi bir şey!” (s.87) diyerek evli kadınlar için üzüldüğünü belirtir.

3.1.3.10.19. Sünnet Merasimi

Safiye Erol’un *Ciğerdelen* eserinde Sinan, Zühre’yi sevmesine rağmen maddi imkânsızlıklar nedeniyle Zühre’yi boşamak zorunda kalır. Zühre bu duruma çok üzülür ve her an Sinan’ı özler. Sinan, maddi durumu iyi olan Düriye Hanım’la evlenir. Konakta toplu sünnet düğünü yapılacaktır. “Oğlanların sünnet düğünü” (s.180) Zühre’nin üzüntülü geçen günlerine bir nebze neşe katar.

Kadircan Kaflı’nın *Korsan Yuvası* eserinde Fatih Sultan Mehmet Akdeniz’de hâkimiyet sağlamak amacıyla çoğu yere fetihler düzenler, çıkarmalar yapar. Papa, durum üzerine Avrupa’nın her bir yanına elçiler göndererek haçlı ordusunu toplamak ister. Cin Ali bu fırsatı değerlendirerek korsanlardan intikam almayı düşünür. Reisten izin alarak Fatih Sultan Mehmet’i öldürmek için hazırlık yapar. Reis, Cin Ali’ye izin verir. Cin Ali’nin amacı adadan ayrılıp Türk askerlerine malumat vermektir. Türk askerlerine bilerek yakalanır. Müslüman olduğunu kanıtlamak için namaz surelerini okur. “Sünnetli olduğu” (s.157) için de Türk askerleri, Cin Ali’nin Müslüman olduğuna kanaat getirirler. Sünnet ögesi romanda olay örgüsüne etki edecek şekilde kullanılır. Cin Ali’nin Müslüman olduğuna inanan Türk askerleri, Cin Ali’yi padişahla görüştürürler. Böylece Cin Ali eliyle, korsanların sonu gelmiş olur.

3.1.3.10.20. Haremlik/Selamlık/Kaç-göç Anlayışı

Kadınların mahrem kabul edildiği dönemlerde kadınlar, herkese açık mekânda değil kendilerine tahsis edilen özel yerlerde (haremlik) otururlardı. Selamlık ise erkek ve kadının birbirine mahrem olmayan kişilerle birlikte rahatça oturabildiği bir yerdi (Demir, 2011, 80). Osmanlı Devleti’nden günümüze kadar süregelen harem-selam, kaç-göç anlayışı romanlara da yansır. Zikredilen ögeler genellikle fon olarak geçer.

Aka Gündüz'ün *Eğer Aşk* romanında buruk bir aşk öyküsü anlatılır. Başkışı Selim Caka, sevdiği kadından ayrılır ancak uzun yıllar sonra sevdiği kadının kızına da âşık olur. Selim Caka, sevdiği kadının kızı olan Adelina'dan etkilenir ve onun giydiği elbise ilgisini çeker. Adelina'nın kıyafetleri hususunda Selim Caka ile Adelina arasında şu konuşma gerçekleşir:

“-Bu giyinişin ne kadar alaturka.

-Alaturka mı?

-Eski haremelerde kibar kadınlar böyle giyinirlerdi” (s.16).

Selim Caka, bu sözlerle bir yabancı olan Adelina'yı Türk kadınlarına benzetir. Harem ögesi eserde fon olarak yer alır.

Reşat Nuri Güntekin'in *Miskinler Tekkesi* romanında bir dilencinin gözünden hayatın zorluğu ve insanların ilişkileri anlatılır. Soylu bir aileden gelen yazar anlatıcı, çocukluğunu refah ve huzur içinde geçirir. Ergenlik dönemine geldiği zaman kendisine uygun helal süt emmiş bir kız bulmayı düşünür. Komşularının kızı Mesrure'ye âşık olur ancak onu sürekli görme imkânı bulamaz. “Kaç-göç devri” (s.19) olduğu için aşkını uzaktan uzağa yaşadığı için durumdan mustariptir.

Kemal Samancıgil'in *Mezarın Kızı* romanında Ahmet Bey, İstanbul'a askeri tıbbiyeye yolculuk ederken Suriyeli bir kadın muharrir ile sohbete dalar. Suriyeli kadın muharrir, Osmanlı toplumundaki kadınların kaç-göç anlayışını eleştirir ve taassupla eş değer görür: “Siz bizim o taraflara gelseniz, memnun kalırsınız zannederim. Hoş bizimde Müslümanlarımızda kaçgöç vardır, sizin idarenizde yaşarsız; fakat hiçbir zaman bu kadar taassup göstermeyiz” (s.63). Yazar, Suriyeli muharrir üzerinden Osmanlı toplumundaki kadınların sosyal hayatlarını ortaya çıkarmak ve II. Abdülhamit dönemini eleştirmek ister. Ahmet Bey, bir iftiraya uğrayarak sevdiği kızdan, İnci'den, ayrı düşer; Trablusgarp'a sürgün edilir. Bu süreçte Adnan Bey, çeşitli desiselerle İnci'ye yanaşır ve İnci nişanlanmaya mecbur kalır. Nişan zamanı Ahmet Bey'in arkadaşlarından Tahsin, elinde Ahmet Bey'in Trablusgarp'tan döneceğini anlatan bir telgrafla kadınların odasına girer. O dönemlerde haremlik selamlık olduğu için Tahsin çekinir. Yazar bu durumu ifade eder: “Kaçgöç meselesinden Tahsin başını önüne eğmiş olarak girdi” (s.313).

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* eserinde Turhan ile Canzi'nin aşkı anlatılır. Turhan, Canzi'yi ilk gördüğü andan itibaren sever. Canzi'yi eski eşi Haşmet'ten ve diğer tüm erkeklerden kıskanır. Öyle ki aşırı kıskançlığı ile Canzi'yi huzursuz eder. Turhan kıskançlığını, eski dönemlerde yaşayan “kadınlarını hareme kapatan” (s.54) dedelerini örnek vererek somutlaştırır. Turhan'ın aşırıya kaçan bu davranışı Canzi'yle olan ilişkilerine zarar verir ve ikili ayrılır.

İhsan Koza'nın *Senede Bir Gün* romanında Emin ile Nazlı'nın acı dolu aşk öyküleri ele alınır. Roman, Malatya'da bir bankada çalışan kişinin İstanbul'a yaptığı gezileri günlüğüne geçirmesiyle başlar. Bankacının, yazları gezintiye çıktığı Çamlıca

tepesindeki yaşlı kadın ve erkek dikkatini çeker. Yaşlı kadın (Nazlı), Emin ile olan macerasını anlatmaya başlar. Bankacı da kadından duyduklarını romana çevirerek okuyucuya sunar. Nazlı, başından geçenleri anlatmaya; Bulgaristan'ın Yanbolu kasabasından başlar. Yanbolu'da sakin yaşayan halkın huzuru düşman kuvvetlerinin taşkınlıklarıyla bozulur. Bulgar subayı Kiril, Hilmi Efendi'nin büyük kızı Nazlı'ya tutulur. Nazlı'yı sürekli taciz ederek onunla evlenmek istediğini söyler. Aile, Yanbolu'da rahat edemeyeceklerini anlayarak İstanbul'a gitmeye karar verir. Hilmi Efendi, İstanbul'a yerleşince kızlarını evlendirmeyi düşünür. Nazlı'yı yanlarında çalışan Sabri'yle nikâhlamayı planlar. Sabri, ahlaklı bir çalışandır ve yıllardır Hilmi Efendi'nin ailesinin içindedir. Sabri, aileyi ziyarete geldiğinde “kaçgöçe lüzum” (s.83) gerekmez.

Denizci olmak için kendince bedeller ödeyen Mahmut'un maceralarının anlatıldığı Halikarnas Balıkcısı'nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Mahmut, babası gibi denizci olmak istese de babası Süleyman Efendi denizciliğin zor yanını bildiği için Mahmut'u denizden uzat tutmaya çalışır. Mahmut uzun süren deniz yolculuklarından sonra köyüne dönerek Fatma ile evlenmek ister. Mahmut köyde yokken, Fatma'nın yüzü yaralanmış bir gözü akmıştır. Bu nedenle Fatma yüzünü herkesten gizler. Mahmut, Fatma'yı yüzü örtülü görünce, “kaçgöçe dört elle sarılmışa benziyorsun” (s.127) diyerek olayı anlamaya çalışır.

Kıskançlık üzerine kurulu olan Nahid Sırrı Örik'in *Kıskanmak* romanı temelde iki kardeşin üzerine kurulur. Seniha ve Halit birbirini pek sevmeyen iki kardeşdir. Seniha ömrü boyunca ağabeyi Halit'in gölgesinde kalır. Halit, kendisinden epey küçük Mükerrerem ile evlenir. Mükerrerem kocasından istediği ilgiyi görmez ve saadeti dışarıda aramaya başlar. Seniha ile Mükerrerem, komşuları Nuriye Hanım'ın evine misafir olurlar. Misafirler akşam olunca kalkmak için müsaade isteyince Nuriye Hanım misafirlere oturma konusunda ısrar eder ve vaktin erken olduğunu belirtir. Seniha, “kaçgöç zamanlarını” (s.30) hatırlatarak kadınların geç kalmasının doğru olmadığını belirtir. Halit Bey, eve gelmediği günlerin birinde yardımcısını kendi evine göndererek birkaç parça eşya almasını ister. Seniha kapıyı açar. Adamlar kapıda konuşurken, “kaçgöç hafiflemiş olsa bile ortadan daha büsbütün kalkmamış olduğu halde” (s.203) adam bir anda içeri girer. Seniha bu girişime olumsuz tepki vermez. Aksine memnun olur.

Kuşlu Adam olarak anılan başkişinin hayat öyküsü, Turan Aziz Beler'in *Tüylendi Ailesi* eserinde ele alınır. Anlatıcı yazar, can sıkıntısından geceleri ava çıkar. Ava çıktığı bir gün arkadaşı Şükrü'yü de davet etmek için arkadaşının kapısını çalar. Kapıyı Şükrü'nün gayrimeşru ilişki yaşadığı kadın açar. Kadın, kocası evde olmadığı halde başkişiyi içeri alır. Bu sahnede başkişi, bu tarz kadınlar hakkında bilgiler verir. Eskiden beri Anadolu'da zenginlerin hafif meşrep kadınları “selamlıkta bir araya toplayarak” (s.44) çalgılı eğlence tertip ettiklerini belirtir.

3.1.3.10.21. Giyim-Kuşam/Kılık-Kıyafet

3.1.3.10.21.1. Çarşaf, Sarık, Başörtüsü, Cübbe, Örtünme, Sakal, Kavuk, Fes, Peçe

Reşat Nuri Güntekin'in *Miskinler Tekkesi*'nde soylu ve zengin bir aileye mensup olan kahraman anlatıcının ailesi meşrutiyetin ilanıyla dağılır. Fakirleşen ve kimsesiz kalan yazar anlatıcı çaresizlikten dilenmeye başlar ve bunu meslek haline getirir. İstanbul'dayken tanıştığı ve roman boyunca anlattığı Sakallı Talat'ı tasvir ederken; Talat'ın sakalının sofuluktan değil züğürtlükten olduğunu söyler. (s.33) İzmir'deki komşularından malumat verdiği bölümde Damacı Hacı adında yaşlı bir adam Ramazan gecesi sahura doğru rahmeti rahmana kavuşur. Meydan insan doludur ve Kadir gecesi olduğu için meydanda gramofon çalmaz. Vakit ilerleyince de ölen Hacı'yı "ince hurma sarı, zümrüt yeşili cübbesiyle" (s.55) karşılarında görürler. Yazar anlatıcı kendisi gibi dilenerek geçimini sağlayan bir arkadaşından kısaca bahseder. Fukara-yı sabirin adındaki bu dilenci "eskimiş bir cübbe ve sarıkla" (s.77) dolaşır. İzmir'deki mahallede Tombul İmam vardır. Tombul İmam yozlaşmış bir din adamıdır. Başlarda iyi bir insan olmasına karşın zamanla değişir. "Sarığın kaldırıldığı" (s.190) dönemlerde, sabır ve sükûnetle bekler.

Aka Gündüz'ün *Eğer Aşk* romanında Selim Caka dönemin geleneğini yansıtmak amaçlı ve biraz da eleştirel bakışla serzenişte bulunur: "O zaman kaçgöç, çarşaf, sarık vardı. Çok yakın akraba olmadıkça bir kız veya kadın hiçbir erkeğe başı açık görünemezdi. Çünkü softalarca namus, fazilet demek bir metrelik başörtüsü demekti" (s.29-30). Yazar, kendi düşüncelerini kahraman üzerinden ilereyerek dönem insanlarının dine bakışını eleştirir. Romanda yazarın sözcülüğünü üstlenen Selim Caka, Abdülhamid dönemini sakal üzerinden de eleştirir. Sarayda önemli yerlere gelmek isteyen kişilerin olumlu bir din algısı oluşturabilmeleri için sakallı olmaları gerektiğine değinir: "Eskiden sadrazamlar mutlaka sakallı olurlardı. Bu, sarayın ve Babıali'nin bir ananesiydi. Yalnız sadrazamlar değil, biraz yüksek bir yere geçenler de sakal koyuvermek mecburiyetinde idiler" (s.40). Daha sonraki bölümlerde yazar bu olayı komik bulduğunu ifade eder.

Hayri Düşünger'ün *Gönül Bir Su Gibidir* romanında başörtüsü fon olarak yer alır. Türedi'nin eşi Ümran evi terk edip İstanbul'a dönünce evin anahtarını komşusuna verir. Komşu kadından, "Beyaz başörtülü ihtiyar bir kadın, bir zarfla, kapımızın anahtarını bana uzatarak [...]" (s.71) şeklinde bahsedilir.

Kemal Samancıgil'in *Mezarın Kızı* romanında İnci, Adnan Bey ve Mahmude Hanım fayton ile yolculuk yaparken bir zabıt arabayı durdurur. Arabadakilerin kim olduğunu sorar. Zabıt aynı arabada kadın-erkek yan yana oturulduğunu görünce sinirlenir ve hükümetin kararlarına karşı gelindiğini, bunun da suç olduğunu haykırır. Yazar, II. Abdülhamit dönemini "Örtünme devri olduğundan, buna pek aşırı derecede

riayet edildiğinden adam içeri bakamıyordu” (s.75) sözleriyle eleştirir. II. Abdülhamit’i bağınazlık ile suçlar.

Aka Gündüz’ün *Sansaros* romanında Sansaros’un acılı hayatı ele alınır. Sansaros kendi gibi sahipsiz Emine adlı genç kıza yardımcı olmak ister. Emine’yi, İlki Yenge’nin evine getiren Haymanak, kapıya vurunca İlki Yenge üstünü başını düzeltir ve mahrem biri geldiği için “Başörtüsünü hemen takar” (s.27). Başörtüsü, eserde sadece bir yerde kadınların eşyası olarak geçer.

Safiye Erol’un *Ciğerdelen* romanında Turhan Tuna yurt dışında mimarlık eğitimini tamamlayıp ülkesine dönen milliyetçi bir gençtir. Sılada ülkesinin özlemine çeker ve yurdunu tarif ederken büyük dedelerinin Keşan’a gelişini ve nasıl yurt tuttuklarını anlatır. Şimdi dedelerinin yaptırdığı Sultan Dergâhı’nın yerinde yeller esmektedir. Balkan Savaşlarında Bulgarların yıkımına uğrayan bu dergâhta sadece mezar taşı kalmıştır. Mezar taşının başında “kavuşun” (s.14) sapasağlam durduğunu nakleder. Turhan, Canzi’yi ilk gördüğü andan itibaren sever. Canzi’yi eski eşi Haşmet’ten ve diğer tüm erkeklerden kıskanır. Öyle ki aşırı kıskançlığı ile Canzi’yi huzursuz eder. Turhan, kıskançlığını eski dönemlerde yaşayan “kadınlarını hareme kapatan, çarşaf giydiren” (s.54) dedelerini örnek vererek somutlaştırır. Turhan’ın aşırıya kaçan bu davranışı Canzi’yle olan ilişkilerine zarar verir ve ikili ayrılır. Canzi, Turhan’ın hatasını anlaması için muhtelif hikâyeler yazar. Turhan, hikâyeleri okuduktan sonra Canzi’nin verdiği mesajı alır ve Canzi’ye haksızlık ettiğine kanaat getirir. Turhan iç çatışma yaşadığı günlerden birinde caminin haznesinde bulunan Ashab-ı Kehf’in kitabesini görür ve manevi duygulara dalar. Onların “cübbelerinden” (s.230) güzel kokular salmalarını ve kendisinin huzura ermesini temenni eder.

İhsan Koza’nın *Senede Bir Gün* romanında Emin ile Nazlı’nın acı dolu aşk öyküleri ele alınır. Emin, Kiril ve askerlerini oyalamak için ateş ederken yaralanır. Emin, yaralı olarak ele geçirilir ve Bulgar hapishanelerine gönderilir. Emin arkadaşlarıyla hapishaneden firar ederek İstanbul’a nişanlısını görmeye gider. Emin, Nazlı’ya güzel görünmek için “yeni bir fes” (s.208) satın alır.

Sadi Günel’in *Onun Sesi* romanında adı verilmeyen sanatçı adamın acı ve aşk dolu maceraları konu edilir. Anlatıcı, Anadolu’nun birçok bölgesinde çalışır. Sanatçı kişiliği sayesinde ortamların aranan ismi olur. Kendi hayatından bahsettiği bölümde; ailesinin doğuda bir yerlerde Camile Tekkesini imar ettiğine değinir. Kendisi çocukken bu tekkede Kadir gecelerinde hatim dualarında bulunduğunu, “gurur ve huşu ile cübbesinin yenini” (s.28) öptürdüğünü vurgular.

Vedat Tanca, *Belki Bir Gün* eserinde Lemi ile Füsun’un ilişkisini anlatır. Lemi deniz subayıdır. Lemi’nin yakın dostu Nihat trenle sıladan döner. Nihat’ı karşılamaya Lemi gider. Lemi’nin mutsuzluğu Nihat’ın gözünden kaçmaz ve Nihat ne olduğunu sorar. Lemi, teselliye gerek olmadığını belirterek başından geçenleri anlatır. Çocukların kartopu tufanına tuttuğu “başörtülü yaşlı bir Arap bacının” (s.13) bağışmalarını

duyarak yanına gider. Lemi, dayısının yanına İzmir'e gittiği gemi yolculuğunda iç konuşma gerçekleştirerek "kadınların peçe kullandıkları" (s.150) kızlara acıdığını belirtir.

Ilgaz Vahap Nevruzhan'ın *Süyum Bike* romanında Yusuf Mirza'ya bir elçi gelerek Kazan Hanı Can Ali Han'ın Sevim Bike'ye talip olduğunu söyler. Yusuf Mirza durumu kızı Sevim'e anlatır. Sevim, gönlünde başka birisinin olduğunu söylese de babası Sevim'i vatanın geleceği için bu evliliğin gerçekleşmesi gerektiğine ikna eder. Sevim, gelin giderek Hanın huzuruna çıkarılır. Hanın düşman etkisinde kaldığını anlayınca da ulema sınıfının seydine haber salarak durumu anlatır. Bu haber üzerine "Uzun cübbe giymiş, başına beyaz sarık sarmış olan" (s.66) Seyit, huzurunda Türk büyüklerini toplayarak karar almaya çalışır.

Fikret Arıt'ın *Güzel Yuana* romanında yasak aşkın meyvesi olan güzel Yuana'nın maceraları ele alınır. Yuana, evlenmemek için Yunanistan'a kaçar. Yunanistan'da Stefanos ile tanışarak evlenme kararı alır. Nikâh gününde Yuana'nın annesi Melpi'nin dost hayatı yaşadığı ve bu ilişkiden Yuana'nın olduğu ortaya çıkar. Stefanos'un babası bu evliliği reddeder. Hayalleri yıkılan genç kız kabuğuna çekilir ve bir zaman sonra Mısır'a döner. Yuana'nın üvey kardeşi Abdurrahman, Yuana'yı yıllar sonra karşısında görünce şaşırır. Yuana, "peçesi ve hotozu ile" (s.151) Mısırlı kadınları andırır. Peçe eserde fon olarak yerini alır.

Kadircan Kaflı'nın *Korsan Yuvası* adlı romanında korsanlar bir gün köye baskın yapar. Petronas, köyde altın olduğunu ileri sürerek korsanları getirirse de köyde altın olmadığı anlaşılır. Korsanların reisi, Petronas'ın kendilerini kandırdığını anlayarak onu cezalandırır ancak eli boş dönmek için köylülerden belirli miktar para ister. Korsanların istediği para gelince de korsanlar sözünde durarak köylülere dokunmadan giderler. Bir süre sonra sipahi beyi vergileri toplamak için köye gelir. Sipahi beyinin "başında Davas şalından burma sarık" (s.29) vardır. Köyün ileri gelenleri durumu anlatarak ricada bulunsa da Tımar Beyi ikna olmaz ve bazılarına ceza verir. İmam, zulüm yapıldığını haykırınca Tımar Beyi "başındaki sarığa dua et!" (s.38) diyerek imamı sindirir.

Nihat Tangüner'in *Sarhoş Şehir* adlı eserinde Başrahip Pitus, Donna'nın cinayet işlediğini öğrenir ve Donna'yı kaçırarak ondan faydalanmak ister. Donna'yı bindirdiği teknenin kaptanı ile tanışır. Kaptan denizcilik hikâyelerinden bahsederken Barbaros'un kahramanlığına değinir. Kendisine hainlik yapanları bir ayın günü, "fesatçıları sarıklarının tülbentleri ile" (s.139) öldürttüğünü söyler.

Halikarnas Balıkcısı'nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Nusret Ağa, camide Müftü Abdülvahap Hoca'nın, Hazreti Peygamber'in Düldül atıyla cennete gitmiş olduğundan söz eder. Nusret Ağa da bu olaydan etkilenerek beygirlerin cennete gidebilme imkânlarını sorar. Hoca bu soruyu onaylayarak Musa Aleyhisselam'ın bazen asa diye kullandığı engerek yılanının cennete gittiğini örnek gösterir. Nusret Ağa ölen

çocuğunun da cennete gideceğini düşünerek sevinir. Hocanın “davul kadar sarılığıyla yalan” (s.30) söylemeyeceğini belirtir. Hocanın başındaki sarık romanın sonlarında yine aynı benzetmeyle kullanılır. (s.162)

Halide Edip Adıvar’ın *Sonsuz Panayır* eseri farklı sınıflara ait insanların ilişkilerini ve kültürlerini irdeler. Ayşe Balkar ailesiyle yaşayan genç ama fakir bir kızdır. İmrendiği zengin insanların hayatına sahip olmak, onlarla aynı ortamlarda boy göstermek ister. Ayşe Balkar’ın babası Saffet Balkar paltosunu satıp kızına ipek çorap ve ayakkabı alır: “Eski günlerde yeldirmeli ve başörtülü kadınlar nasıl hep bir eski zaman örneği iseler bugün de boyasız ve ipek çorapsız kadın bir eski zaman örneğidir.” (s.11) Ayşe hayal ettiği sosyete hayatına ilk girişi bu şekilde yapmış olur. Öğretmeni Ali Bey’in yardımcılarıyla zengin bir ailenin kızlarına özel derse başlar. Bu sayede zengin çevrelerde boy gösterir. Ders verdiği kızların ailesiyle birlikte civarın en ünlü pavyonuna gider. Pavyonda “siyah başörtülü, temiz yüzlü ihtiyar kadın” (s.24) ortamı anlamaya çalıştığı için yanındakilerce dışlanır. Çünkü başörtülü muhafazakâr yaşlı bir kadının sosyetenin gittiği pavyonda olması garipsenir.

Ayşe Balkar, Bolluk ailesiyle gittiği başka bir gazinoda hikâyesine malzeme çıkarmak için gözlemler. Sahnede hem alaturka hem de alafranga bir konsept vardır. Sahnede trampet çalan müzisyeni, “içinde makine varmış gibi sağa sola, öne arkaya gidip geli[r]. Giydir hırkayı, fesi, Rûfai tekkesinde zikrederken vecde gelen bir dervişin hayaleti olabilir!” (s.36) cümleleriyle tasvir eder. Ayşe Balkar’ın zengin zümreden tanıştığı başka bir kişi de Samet Şaşırtmacı’dır. Zengin ve çapkın bir iş adamıdır. Giydiği smokin üzerinde komik durur. Ayşe, smokini, “eski Osmanlı devrinin entari ve cübbesine” (s.106) teşbih eder.

Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın *Dirilen İskelet* eseri batıl inanç ve inanışlarla örülüdür. Tayfur ve Ferhat sürekli mezarlığa giden iki arkadaştır. Mezarlıkta olağanüstü varlıkların gezip dolaştıklarını fark ederler. Nihat, Feyzi, Sadi adında üç arkadaşta olanların doğru olup olmadığını merak edip mezarlığa giderler. Aynı varlıkları üç arkadaş da görür. Bir gün Nihat Bey’in kapısı çalar. Gelen kişi mahalle caminin müezzini olduğunu söyleyen “eski bir abaya sarınmış kır sakallı, derbeder sarıklı ihtiyar bir softadır” (s.18). Müezzin, Nihat Bey’den komşusu Tayfur’u, mezarlığı rahat bırakması için uyarmasını ister. Tayfur gezintiye çıktığı bir gün içinin daraldığını belirtir. Tayfur’un lalası da Beyoğlu’na gitmeyi teklif eder. Tayfur, Beyoğlu yerine “küçük çember sakallı, şalvarlı, arakiyeli, abanili, nur yüzlü” (s.166) insanların olduğu semtlere gitmek istediğini söyler.

Kuşlu Adam olarak anılan başkişinin hayat öyküsü, Turan Aziz Beler’in *Tüylendi Ailesi* eserinde ele alınır. Anlatıcı yazar, Samsun’a gelerek tütün işlerinde çalışmaya başlar. Kuşlu Adam tütünün Anadolu’daki tarihinden de bilgi verir. Tütünün Osmanlı Devleti zamanında bazı dönemlerde yasaklandığını bazı dönemlerde ise din

adamlarının fetvalarıyla meşrulaştığını ifade eder. Yasağa uymayanların, “hatta peçeli kadınların bile” (s.96) cellat eliyle öldürüldüğünü söyler.

Suat Derviş’in *Fosforlu Cevriye* romanı hayat kadını olan Cevriye’ye, baygın olarak dışarda yattığı bir gün, adı verilmeyen idam mahkûmu bir adam yardım eder. Evine götürür ve Cevriye’yi iyileştirir. Cevriye, kendisine sırf iyilik amacıyla yardım eden bu adamdan etkilenir ve zamanla adama âşık olur. Sürekli adamın evine gidip gelmeye başlar. Cevriye, adama çocukluğunu anlatır. Küçükken mezarlıklarda yattığını, mezardaki “yatırın başındaki kavuktan” (s.142) korktuğundan bahseder. Mezarlıkta incir ağaçları da vardır. Cevriye bu incirlerden her gün yediğini, en güzel incirinde “yeşil sarıklı sandukanın başucunda” (s.144) bulunan incir ağacında olduğunu ifade eder.

3.1.3.10.23. Mezhepler

İslam dininde mezhep denilince akılda fıkıh ekolleri anlaşılır. Bu ekolleri ortaya çıkaran ise İslam dininin farklı yorumlanış şekilleridir (Bozkuş, 2011, 7). Mezhep ögesine sadece bir romanda yer verilir.

Denizci olmak için kendince bedeller ödeyen Mahmut’un maceralarının anlatıldığı Halikarnas Balıkcısı’nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Mahmut, denize veda ederek köylüsü Ayşe ile evlenir ve köye yerleşir. Mahmut, köyün imamı ile anlaşamaz. İmam sahtekâr bir tiptir, köylüleri sürekli kandırır. Evli olduğu halde karısını, kardeşi olarak tanıtıp köyün zengin kızıyla evlenir. Mescidin kiblesini de yanlış yöne tayin eder. Durumu fark eden köylüler hocayı uyarmak isteyince imam hiddetlenerek itiraz eder: “Allah Allah yedi ay Tanrı’nın her gününün beş vaktini Kâbe’de kıldım. Namazda Beytullah tam önüme düşer, güneş tam Beytullah’ın arkasından doğardı. Biz Hanefilerin sağında Şafilere, solumuzda da Hanbeliler kılardı” (s.162).

3.1.3.10.24. Zikir

Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın *Dirilen İskelet* eserinde Tayfur ve Ferhat sürekli mezarlığa giden iki arkadaştır. Bu durum Nihat, Sadi ve Feyzi adında üç gencin dikkatlerini celbeder ve Tayfur’la Ferhat’ı takip ederler. Tayfur’la Ferhat, mezarlıkta gece hayaletlerin gezindiğini söyleyince gençlerin merakı iyice artar. Meraklarını gidermek için gece hep birlikte mezarlığa giderler. Mezarlık karanlık olduğu için gençler çok korkarlar ellerindeki fenerlerle sağa solu aydınlatırlar. Bir ses gençlerin dikkatini çeker. Feneri oraya doğru tuttuklarında bazı varlıkların “Hu... Hu hu hu hu... diye zikre[ttiklerini]” (s.95) işitirler. Ses çıkaran ve hayalet sanılan öğelerin başlarına bez geçirilmiş keçi olduğu ortaya çıkar.

İhsan Koza’nın *Aradığım Kadın* romanında Ressam Ferit, intihar etmeye çalışan genç bir kadını engeller ve ikili arasında kısa süreli bir yakınlaşma olur. Ferit, o günden

sonra bir daha kadını göremez ve kadının yüzünü unutmamak için kadının portesini yapar. Bir ziyaret sırasında bu portreyi yakın dostu Doktor Refik görür. Tabloya bir isim vermek ister. Refik: “Hiç unutmam bir gün Çallı’nın evinde bir derviş tablosu görmüştüm. Zikreden ve ibadetiyle mest olan bir derviş” (s.28) diyerek tabloya “Aşk Hasreti” ismini verir. Tasavvufta önemli bir ritüel olan zikir çekmek eylemine, romanda bir tablo üzerinden yer verilir.

3.1.3.10.25. Mevlevi

Mevlevilik Sultan Veled’in yöntemini ve ilkelerini belirlediği bir sistemdir. Mevlevi ise bu ayini gerçekleştiren kişidir (Kudret, 1995, 141). Reşat Nuri Güntekin’in yazar anlatıcı olarak bir dilencinin ağzından anlattığı romanı *Miskinler Tekkesi*’nde soylu ve zengin bir aileye mensup olan kahraman anlatıcının ailesi meşrutiyetin ilanıyla dağılır. Fakirleşen ve kimsesiz kalan yazar anlatıcı muhtelif işlerde çalışır. Zamanı gelince askere gider. Mısır’a gidecek olan trenin “Mevlevi Alayı’nın” (s.45) olduğu bölüme yerleştirilir. Mevlevi unsuru sadece olayın akışında fon olarak geçer.

Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın *Dirilen İskelet* eserinde Tayfur, Nasıra adında bir kızla ilişki yaşamasına rağmen Banu’ya âşık olur. Tayfur’un eski sevgilisi Nasıra bu durumdan hoşnut olmaz. Nikâh kıyılma vaadi ile kendisini Tayfur’a teslim ettiği için pişmanlık duyar ve Tayfur’un kendisine olan iştihakı kaybettiğini düşünerek üzülür. Nasıra her şeyi kabullendiğini ancak konaktan kendisinin kovulmamasını ister. Banu konağa gelir. Nasıra’2.1.1.3.10.25. ya adını sorar. “Kızcağız dönen Mevlevi gibi” (s.215) hüzünlü bir sesle adının Nasıra olduğunu söyler.

3.1.3.10.26. Cariye/ Cariyelik/ Esirlik

Aka Gündüz’ün *Eğer Aşk* romanında yazar esirlik kurumu üzerinden cariyeliğe gönderme yapar. Cariye durumunda olan kişilerin buna mecbur bırakıldığını hatırlatır. Bu durumda olan insanları ayıplamamak gerektiğini, asıl ayıplanması gerekenin bu durumu müspet kılan yasalar olduğunu söyler: “Bir takım insan haramileri bir köyden bir kız çocuğu aşırımlar, satmışlar. Çocuğun bunda günahı ne? Bunda bir günah, bir ayıp aranmak lazımsa hala esirliği köleliği güden kanunlarımızda aranmalı” (s.46).

Cariye unsuru Vedat Tanca’nın *Belki Bir Gün* eserinde sadece bir defa benzetme yoluyla geçer. Lemi ile Füsün birbirini sevmelerine rağmen ayrılmak durumunda kalırlar. Nihat, Füsün’un arkadaşı Filiz ile karşılaşır ve Lemi’yle Füsün’un neden ayrılmak zorunda kaldıklarını öğrenir. İkili el ele vererek arkadaşlarını yeniden bir araya getirmek için plan yaparlar. Nihat, arkadaşı Lemi’yi alarak Filiz’in ve Füsün’un olduğu konağa doğru gezintiye çıkar. Eylül günü çevre muhteşemdir. “Kızkulesi, divan durmuş bir cariyeye gibi ayakucunda” (s.217) beklemektedir.

Ilgaz Vahap Nevruzhan’ın *Süyyüm Bike* romanında Yusuf Mirza’ya bir elçi gelerek Kazan Hanı Can Ali Han’ın, Sevim Bike’ye talip olduğunu söyler. Yusuf Mirza

durumu kızı Sevim'e anlatır. Sevim, gönlünde başka birisinin olduğunu söylese de babası Sevim'i vatanın geleceği için bu evliliğin gerçekleşmesi gerektiğine ikna eder. Sevim gelin giderek Han'ın huzuruna çıkarılır. Han'ın düşman etkisinde kaldığını anlayınca da ulema sınıfının seydine haber salarak durumu anlatır. Han'a karşı "cariye" (s.65) konumunda olan kendisinin de itaat etmeyeceğini söyler.

Fikret Arıt'ın *Güzel Yuana* romanında Yuana babasına mektup yazarak Yunanistan'a kaçar. Yunanistan'da Stefanos ile tanışır. Stefanos, Yuana'dan etkilenir ve ikili yakınlaşarak nişanlanma kararı alır. Nişan günü Yuana'nın annesi Melpi kendi hayatını gözden geçirir. Genç yaşında zengin bir adam olan Agâh Derviş Bey'in "cariyesi" (s.59) olduğu için hayatına ve kaderine nefretle bakar.

Hüseyin Nihal Atsız'ın *Bozkurtların Ölümü* eserinde Göktürk Hükümdarlığının Çin esaretine nasıl girdiği ve esaretten Kür Şad'ın önderliğinde nasıl kurtulmaya çalıştığı anlatılır. Türk töresinde evli kadınlara ilişen erkekler öldürülür. Üçoğul da bir şölenle eğlenirken Çinli kadınlar yanına gelerek onun kucağına oturur. Üçoğul itiraz ederek arkadaşı Karakulan'a kadınların kim olduğunu sorar. Karakulan, "Bunların hepsi kırıktır (cariye)" (s.264) cevabını verir. Sözler üzerine Üçoğul, kadınlarla eğlenmeye devam eder.

İntihar kavramının ele alındığı Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Ölüm Bir Kurtuluş Mudur?* eserinin başkişisi Doktor Nusret Hulki'dir. Doktor, intihar eğilimindeki insanlara ulaşmak ister. Onların neden intihar ettiklerini, intihar düşüncesinin çözümünün olup olamayacağını araştırmak için çalışmalar yapar. İntihar eğilimindeki hastalardan biri asilzade Adil Cevri Bey'dir. Kokain bağımlısı olan bu adam, evlatlık olarak yetiştirdiği genç kız Gülfem'e âşık olur. İmkânsız aşkından dolayı da intihar etmek ister. Gülfem'e aynı zamanda Adil Bey'in oğlu Fahir'de âşıktır. Gülfem'in Veysi ile ilişkisi olduğunu anlaşıncı ortalık karışır. Çünkü Adil Bey'in kızı Nazmiye de Veysi'ye âşıktır. Veysi, "dört yaşında iken konağa alınmış bir Arnavut çocuğu idi. Kız da esirliğin kaldırılmış olmasına rağmen anası tarafından para karşılığında küçük bir yaşta konağa satılmış bir halayıktı" (s.93). Ev ahalisi de bu iki besleme üzerinde tasarruf hakkına sahip olduklarını düşünürler.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Dirilen İskelet* eserinde Tayfur, Nasıra adında bir kızla ilişki yaşamasına rağmen Banu'ya âşık olur. Tayfur'un eski sevgilisi Nasıra bu durumdan hoşnut olmaz. Nikâh kıyılma vaadi ile kendisini Tayfur'a teslim ettiği için üzülür. Nasıra Tayfur'dan konaktan kendisini kovmamasını ister. Banu konağa gelince kendisini Banu'ya "Nasıra cariyeniz" (s.215) ifadesiyle tanıtır.

Kıskançlık üzerine kurulu olan Nahid Sırrı Örik'in *Kıskanmak* romanı temelde iki kardeşin üzerine kurulur. Seniha ve Halit birbirini pek sevmeyen iki kardeştir. Seniha ömrü boyunca ağabeyi Halit'in gölgesinde kalır. Halit, kendisinden epey küçük Mükerrerem ile evlenir. Mükerrerem kocasından istediği ilgiyi görmez ve saadeti dışarıda aramaya başlar. Seniha ile Mükerrerem komşuları Nuriye Hanım'ın evine misafir olurlar.

Nuriye Hanım biricik oğlu Nüzhet'i dizlerine yatırmış okşar vaziyettedir. İki genç kadın bu genç delikanlıdan etkilenir. Kendilerini Nuriye Hanım'ın yerine koyarak "bu ipek saçları saatlerce bir cariyeye gibi okşamak" (s.25) isterler. Mükerrerem, sonraları bu genç delikanlı ile yasak aşk yaşamaya başlar. Halit, karısının kendisini aldattığını öğrenince Nüzhet'i öldürür ve hapse girer. Seniha, ağabeyinin hapse girmesi üzerine çeşitli şehirlerde öğretmenlik yapar. Eski evlerine yıllar sonra geldiğinde hüzünlenir. Geçmiş günlerde bu evde "azat edilmiş eski halayıklar" (s.219) gibi yaşadığı günleri anımsar ve ağabeyi Halit'ten bir kez daha nefret eder.

3.1.3.10.27. Adak Adama

Müslümanlar inançları gereği bir dileklerinin gerçekleşmesi için adak adarlar. Bu sayede yaratıcıya dua ederek dualarının gerçekleşeceğine inanırlar. İncelediğimiz romanların sadece altı tanesinde adak unsuruna yer verilir. Bu romanlarda kahramanlar bir dileklerinin gerçekleşmesi için ya da dilekleri gerçekleştiği için adak adarlar. Adak unsurunun geçtiği yerlerde din dili etkili değildir.

Naşide Duru'nun *Çiçeklenen Dallar* romanında Nevin, babasının ölümü üzerine İstanbul'dan ayrılıp Ankara'ya iş için gitmeyi düşünür. Nevin o güne kadar hiç Ankara'yı görmemiştir. Bu nedenle Ankara'ya gideceği için heyecanlıdır ve muhayyilesinde ninesinin sözleri canlanır: "Ninesi onun hayalini Kâbe'yi insanın her derdini ve her müşkülünü gidereceği bir 'adak' yeri olarak perçinlemişti" (s.10). Nevin, iş bulmak ve yeni bir hayata başlamak için Ankara'ya gitmek ister. Onun Kâbe'si yani kutsalı da Ankara olacaktır. Bu yönden Kâbe ile Ankara arasında muhayyilesinde bağlantı kurar.

Vedat Tanca, *Belki Bir Gün* eserinde Lemi ile Füsün'un ilişkisini anlatır. Lemi deniz subayıdır. Füsün'u kartopu savaşı sırasında tanır. İkili birbiriyle yakınlaşır. Lemi, ailesine Füsün'dan hoşlandığını ve onunla evlenmek istediğini belirtince kız kardeşi Güzin sevinir. Güzin, ağabeyi Lemi'nin evlenmeyeceğinden endişe ettiği için "İbrahim Etem dedeye adak" (s.32) adar. Aynı adak sahnesi yine tekrarlanır. (s.90)

Cigerdelen romanında Safiye Erol iki gencin aşkını konu alır. Turhan, Canzi'yi çok sevmesine rağmen kıskançlığı yüzünden Canzi'yi kendinden kaçırr. Canzi, Turhan için çeşitli öyküler kaleme alarak Turhan'a ders vermeyi amaçlar. Turhan, sevdiği kadın Canzi'nin kendisi için yazdığı hikâyeleri okuduktan sonra iç çatışma yaşar. Yaptığı hatalardan pişmanlık duyar ve değişmeye karar verir. İnsanoğlunun binlerce yıldır sevgiyle yaşadığını, bu uğurda binlerce yıl "adaklar" (s.260) adadığını söyler. İç çatışma sonucunda Turhan ile Canzi tekrar bir araya gelerek mutluluğa kapı aralar.

Ilgaz Vahap Nevruzhan'ın *Süyük Bike* romanında Kazan Hanı Can Ali Hanın ölümünden sonra Sevim Bike, Kırım Hanı Sefa Giray ile evlenir. Sefa Giray adaletli, cesur bir liderdir. Bir haberci gelerek Çar IV. İvan'ın sınırı geçtiğini haber verir. Sefa Giray, orduyu toplayarak sefere çıkar. Savaş kazanılır, halk mutluluk içinde naralar atar.

Ordunun muzaffer olması halinde yaşlı bir kadın geçim kaynağı olan tek bir ineğini “kurban adayacaktır” (s.115). Galibiyet üzerine de ineği kurban eder.

Denizci olmak için kendince bedeller ödeyen Mahmut’un maceralarının anlatıldığı Halikarnas Balıkcısı’nın *Ağanta Burina Burinata* eserinde Mahmut, babası gibi denizci olmak istese de babası Süleyman Efendi denizciliğin zor yanını bildiği için Mahmut’u denizden uzat tutmaya çalışır. Mahmut her şeye rağmen deniz tutkusuna yenik düşerek denizci olmaya çalışır. Mahmut amcasının gemisine tayfa olarak yazılır. Denizde şiddetli bir fırtına çıkar. Herkes korkudan ne yapacağını şaşırır. Bazıları “Allah’a, evliyalara kurbanlar adar” (s.93). Fırtına bitip de herkes kıyıya kavuştuğunda bu sözler unutulur, yerine getirilmez.

Turan Aziz Beler’in *Tüylendi Ailesi* eserinde hapishaneye düşen yazar, farklı kişilerin hayat öykülerinden bahseder. Bunlardan birisi Kuşlu Adam’ın acı dolu hikâyesidir. Kuşlu Adam yıllar önce Fadime ile nişanlanmak üzereyken bir kaza geçirir. Kuşlu Adam’ın ayağının total kalma ihtimali vardır. Duruma üzülen başkışı total kalacağını düşünerek endişe eder. Total kalmamak için “adak bile adar” (s.51). Kızın ailesi de bir topala kız verilmez düşüncesiyle nişanı bozar.

3.1.3.10.28. Sadaka

Reşat Nuri Güntekin’in *Miskinler Tekkesi* romanında bir dilencinin gözünden hayatın zorluğu ve insanların ilişkileri anlatılır. Soylu bir aileden gelen yazar anlatıcı çocukluğunu refah ve huzur içinde geçirir. İkinci Meşrutiyet’in ilan edilmesiyle ailenin büyükleri sürgüne gönderilir. Sürgünle kimsesiz kalan yazar anlatıcı çeşitli işlerde çalışsa da başarılı olamaz ve dilencilik etmeye başlar. İlk dilencilliğini Eşrefpaşa Camisi’nde yapar. Yaşlı bir kadın, yazar anlatıcıya para verir. Bu yazar anlatıcının “ilk resmi sadaka[sıdır]” (s.49). Kahraman anlatıcı geçimini her ne kadar dilencilikten sağlasa da durumdan memnun değildir. Bazı zamanlar iç çatışma yaşar ve “avucundaki sadakalara” (s.67) boş boş bakarak yoluna devam eder. Dilenmekten iyi para kazanan yazar anlatıcı, dilencilik hakkında bilgiler de verir. Şehirlerde yaşayan insanların birçoğunun vergi vermediğini ama bu insanlardan “sadaka vermeyenin” (s.72) neredeyse hiç olmadığına değinir. Perişan halde dilendiği günlerden birinde beyefendi bir adamın kendisine nasıl utana sıkıla para verdiğini anlatır. Bu para yazar anlatıcıya Eşrefpaşa Camisi’ndeki yaşlı kadının verdiği “ilk sadakayı” (s.75) hatırlatır.

Muazzaz Tahsin Berkand’ın *Nişan Yüzüğü* romanında Nevin ailesiz bir kızıdır. Uzaktan bir akrabasının yanında sığıntı olarak yaşar. Tesadüf eseri tanıştığı Macit ile aralarında aşk başlar. Macit bir uçak kazasında sakat kalır. Nevin, Macit’in bu sakatlık durumuyla kendi kimsesizliği arasında bağ kurar: “Düşündüm ki, ben sadaka ile geçinen, lütfen yengemin evine kabul edilmiş olan bir kızım” (s.41). Dinimizde sadaka; ihtiyacı olan kişilere verilen para, mal, mülktür. Nevin kimsesiz olduğunu ve sadaka ile

geçindiğini vurgulamak ve okuyucuya acıma duygusunu hissettirmek amacıyla sadaka ögesinden yararlanır.

Muazzez Tahsin Berkand'ın *Lâle* eserinde sadaka ögesi roman boyunca sadece bir kez benzetme yapılarak kullanılır. Lale tiyatrocusu olmak isteyen genç ve güzel bir kızdır. Nişanlısı Necil'i bunun için bir türlü ikna edemeyince Necil'e bir mektup yazarak ondan yarılr. Lale kararında o kadar keskindir ki Necil'in kendisiyle konuşmasını istemez ve bu durumu "sadaka dilenmek" (s.35) ile eş değer görür.

Muazzez Tahsin Berkand'ın *Mağrur Kadın* eserinde de sadaka unsuru kullanılır. Meral küçük yaşta trende bulunmuş, sahipsiz bir kızdır. Kantarcılar'ın çiftliğine getirilir ve burada büyütülür. Evin şımarık kızı Şermin, Meral'i sürekli kıskanır, ona kötü davranır ve onu aşağılar. Meral bu küçümsemeye daha fazla dayanamaz ve kendi hayatını kazanmak için çalışmaya karar verir. Kendi durumunun nasıl görüldüğünü belirtmek için de Münevver Hanım'a, "sadaka ile büyümüş zavallı kızın" (s.81) diye bahseder. Kantarcılar'ın beyi Kenan, Meral'e âşık olur ancak çevresindekiler bu ilişkiyi onaylamaz. "Sadakalarla" (s.97) büyümüş bir kızın soylu bir aileye gelin gelmesinin hoş olmayacağı söylenir.

İhsan Koza'nın *Senede Bir Gün* romanında Emin ile Nazlı'nın acı dolu aşk öyküleri ele alınır. Emin, Bulgar subayı Kiril ve askerlerini oyalamak için ateş ederken yaralanır. Emin, yaralı olarak ele geçirilir ve Bulgar hapishanelerine gönderilir. Emin arkadaşlarıyla hapishaneden firar ederek İstanbul'a nişanlısını görmeye gider. Nazlı'nın o gün nikâhı kısılacaktır. Emin, Nazlı'nın ikamet ettiği köşke gelir. Kapıcı ve zengin misafirler Emin'in giyim kuşamına bakarak "sadaka için gelmiş" (s.213) zavallı bir dilenci zannederler.

Sadi Günel'in *Onun Sesi* romanında adı verilmeyen başkişi, elinde diplomalarla iş arayan bir öğretmendir. Anadolu'nun muhtelif bölgelerinde çalışır. Yazar, romanın girişinde kahramanın ne kadar çaresiz olduğunu anlatır. Kahramanın elinde diploma ile kapı kapı iş aramasını, bir kıssada anlatılan dilencinin "sadaka" (s.6) istemesine benzetir. Anlatıcı kahraman meslek hayatında yaşadığı aşklardan da bahseder. Bu aşklardan biri Mira'dır. Mira, güzel, alımlı bir kadındır. "Sadaka dağıtır gibi" (s.91) etrafına gülücükler saçır. Anlatıcı kahraman, Mübahat Hanım'la evlenir ve bu evlilikten bir çocuğu olur. Çocuğun doğduğu gün anlatıcı heyecanından yerinde duramaz. Eşi Mübahat'ın ve çocuğunun hastane bahçesinden sağlıklı çıkacağı gün "sadaka vereceğim" (s.182) der. Eserde sadaka ögesi fon olarak kullanılır.

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* romanında Turhan, Canzi'yi aşırı kıskançlıklarıyla bezdirir. Canzi de aşklarına zarar gelmemesi için Turhan'a çeşitli öyküler yazar. Tarihi olaylara değinen bu öykülerden ilki Sarı Sipahiler'dir. Sarı Sipahiler'de Mustafa Durakça, gayrimüslim bir kız olan Mariska'ya gönlünü kaptırır ve onunla evlenmeyi düşünür. Halini büyüklere açınca olumlu yanıt alır. Veli Koca, Mustafa'yı deneme amaçlı sevgisinin bedeli olarak ne yapacağını sorar. Mustafa, "sadaka dağıtacağım,

kurban keseceğim” (s.70) diye cevap verir. Turhan’ın okuduğu ikinci öykü Yedi Peçeli’dir. Sinan, annesine sahip çıkmayan hayırsız bir evlattır. Zühre adında güzel bir kızla evlenir ancak onu da boşar. Annesi oğlunun hasretiyle yanıp tutuşarak ölür. Zehra’nın babası Hafız Nuri, Sinan’ın annesi Cangüzel Hatun’un ruhu için kuranlar okur, kurbanlar keser, “sadakalar” (s.131) verir.

Vedat Tanca’nın *Belki Bir Gün* romanında Lemi’nin gemide olduğu bir gün askerin biri gelir ve başka bir motorun yakıt istediğini söyler. Yüzbaşı Lemi duruma öfkelenir de içinde kadınlar olduğu için kabul eder. Gemide mahsur kalanlar, asker gemisinden yakıt istedikleri için endişelidir. Askerlerin kendilerine kızacaklarını düşünürler. Füsün ise rahat olmaları gerektiğini “sadaka istemediklerini” (s.72) vurgular.

Sadaka verilmesi Ilgaz Vahap Nevruzhan’ın romanında sadece bir defa yer alır. Kazan Hanı Can Ali Han’ın ölümünden sonra Sevim Bike, Kırım Hanı Sefa Giray ile evlenir. Sefa Giray adaletli, cesur bir liderdir. Sevim, Sefa Giray’a çocuk vermek için can atar. Bir gün kadınlar Sevim’in gebe olduğunu Sefa Giray’a müjdelir. Sefa Giray haberi duyunca “sadakalar dağıtılmasını” (s.106) emreder.

Fikret Arıt’ın *Güzel Yuana* romanında Yuana, babasına mektup yazarak Yunanistan’a kaçar. Yunanistan’da Stefanos ile tanışır. Stefanos, Yuana’dan etkilenir ve ikili yakınlaşarak nişanlanma kararı alır. Stefanos’un babası terfi ederek ordunun başına geçecektir. Yanopulos, dul kadın Evdoksiya ile bunu konuşur. Yanopulos, “âşıkların merhamet sadakalarıyla” (s.74) geçimini sağladığını belirtir. Düğün günü toplulukta Melpi’yi tanıyanlar çıkar. Melpi’nin Mısırlı zengin bir iş adamının metresi olduğu ortaya çıkınca Stefanos’un babası nikâhı engeller. Stefanos’un bu evlilikten vazgeçmesi için tehdit eder. Stefanos, babasının tehdidinde boyun eğerek Yuana’yı terk etme zorunda kalır. Yuana’ya her ay para göndereceğini belirtir. Yuana bu sözler karşısında “Ben sadaka dilenmiyorum” (s.102) diyerek kızgınlığını belirtir.

İki küçük çocuğa sahip çıkan han sahibinin hayatlarının konu edildiği Halit Fahri Ozansoy’un *Yol Geçen Hanı* eserinde Hasan ile Mehmet anneleri ölmüş iki küçük kardeştir. Çocuklara Rıza Bey rastlar ve onları Yol Geçen Hanı’na götürür. Hanın sahibesi Emine Hanım ve kız kardeşi Hacer çok iyi insanlardır. Çocukları kabul ederek onlarla ilgilenirler. Rıza Bey ile Hacer de evlenir. Yıllar sonra hana çocukların babası (Selim) gelir ve çocukları görünce kendi çocukları olduğunu hemen anlar. Çocuklarına kavuştuğu için sevinçlidir. Emine Hanım ise çocuklardan ayrılacağı için müteessirdir. Emine hanım, çocuklardan ayrılmamak için Selim Bey’le evlenir. Demir Pehlivan bu iki çifti çok sevdiği için düğün günü “sadakalar dağıtır” (s.155). Çiftleri tebrik eder.

Halide Edip Adivar’ın *Sonsuz Panayır* eseri farklı sınıflara ait insanların ilişkilerini ve kültürlerini irdeler. Safi-Naz, zengin zümresine katılmak isteyen hayalleri olan genç ve güzel bir kızdır. Nihat Sertman’la evlenir. Fakirlikten kurtulma ümidiyle yaptığı evlilikten umduğunu bulamaz. Safi-Naz’ın babası da fakir olduğu için medrese

köşelerinde yatar. Nihat Sertman belirli bir para karşılığında Safi-Naz'ın babasına ev tutsa da adam eroinman olduğu için ölür. Anlatıcı yazar, Safi-Naz'ın her ay “sadaka vermek için” (s.281) babasını ziyaretine geldiğini belirtir.

Kıskançlık üzerine kurulu olan Nahid Sırrı Örik'in *Kıskanmak* romanı temelde iki kardeşin üzerine kurulur. Seniha ve Halit birbirini pek sevmeyen iki kardeşdir. Seniha ömrü boyunca ağabeyi Halit'in gölgesinde kalır. Halit, kendisinden epey küçük Mükerrerem ile evlenir. Mükerrerem kocasından istediği ilgiyi görmez ve saadeti dışarıda aramaya başlar. Seniha, ağabeyinin eline baktığı için kendisini sığıntı gibi hisseder. Mükerrerem ara sıra Seniha'ya bohça tarzında paketler verir. Yazar bu bohçaları “acımlı olarak verilmiş sadaka” (s.21) olarak yorumlar. Seniha, ağabeyine olan düşmanlığı ve kini nedeniyle ona çeşitli oyunlar yapar. Halit hapse düşünce kardeşi tarafından gelen paralar da yine yazar tarafından “sadaka” (s.208) olarak yorumlanır.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Dirilen İskelet* eserinde Tayfur gezintiye çıktığı bir gün içinin daraldığını belirtir. Tayfur'un lalası da Beyoğlu'na gitmeyi teklif eder. Tayfur, Beyoğlu yerine Müslüman mahallelerinden geçmek istediğini söyler. İkili Eyüp'e gider. Tayfur, caminin önündeki dilencilere “cebinden eline ne geçerse” (s.166) verir.

Kerime Nadir'in *Balay* romanı sonu faciayla biten aşk ve entrikanın iç içe geçtiği bir eserdir. Tevhit kırklı yaşlarda yakışıklı bir beydir. Eşi ölmeden önce arkasında bir mektup bırakarak kızları olarak büyüttükleri Armağan'ın üvey olduğu hakikatini açıklar. Tevhit, Armağan'a öz babası olmadığını anlatmak istese de başaramaz. Tevhit kıskançlığın ve sarhoşluğun tesiriyle Armağan'ın baygın yattığı bir gün Armağan'a sahip olur. Tevhit ile Armağan evlenerek balayına çıkar. Balayında Armağan'ın erkeklerle dans etmesi Tevhit'i sinirlendirir ve kısmi felç geçirmesine sebep olur. Armağan o günden sonra Tevhit'ten soğumaya başlar. Sürekli kavga ederler. Tevhit “aşkının son sadakasını dilenmek için” (s.121) sevdiği kadına yanaşmaya çalışsa da nafiyledir.

Kuşlu Adam olarak anılan başkişinin hayat öyküsü, Turan Aziz Beler'in *Tüylendi Ailesi* eserinde ele alınır. Başkişi hapishane arkadaşlarına hayatını anlatmaya başlar. Rizeli olan başkahraman birkaç kadınla aşk yaşar. Elif adında bir kızla evlenerek çocuk sahibi olur ancak eski aşkı Fadime'yi unutamaz. İstanbul'a giderek kafa dağıtmak ister. Parası tükenince de memlekete dönmeye karar verir. “Başımın sadakası diye fukaraya sadaka ver[ir]” (s.121). Memlekete dönünce de eski aşkı Fadime'yi kaçırmaya karar verir.

Suat Derviş'in *Fosforlu Cevriye* eserinde Cevriye alımlı, güzel bir hayat kadınıdır. Günübürlük ilişkilerle hayatını sürdürür. Bir gün yoldan geçen bir uyuşturucu satıcısı, Cevriye'nin eline uyuşturucu paketi vererek kaybolur. Polisler Cevriye'yi yakalayıp hapse atarlar. Hapishanede birçok kadın mahkûm vardır. Kadınlar kendi aralarında konuşurlar. Mahkûmlardan birisi Cevriye'nin Allah'la aralarında bir şeyler

olduğunu söyleyince mahkûm ebe, söylenenlerin günah olduğunu belirterek kızar. Yankesici Melahat da biz buraya “Fukaraya sadaka verdik diye tıklımadık ya!” (s.217) sözleriyle ebeye karşı çıkar.

3.1.3.10.29. Fitre

Reşat Nuri Güntekin’in *Miskinler Tekkesi* romanında başlarda güllük gülistanlık içinde yaşayan yazar anlatıcının dayısı siyasi olaylar nedeniyle sürülür. Sürgünle birlikte fakirleşen ve kimsesiz kalan yazar anlatıcı dilencilğe kadar düşer. Genellikle dilencilerin yaşadığı İzmir’in Tamaşalık Sementi’nde ev tutar ve yaşamına bu mahallede devam eder. Mahallede kimse sadaka kelimesini ağzına almaz sadaka yerine “fitre, zekât” (s.80) kelimelerini kullanır. Fitre ögesi romanda sadece bir kez günlük hayattaki karşılığıyla kullanılır.

3.1.3.10.30. Nur

Muazzez Tahsin Berkand’ın *Nişan Yüzüğü* romanında Nevin, tesadüfen tanıştığı fiziksel yetersizliği bulunan Macit’e yardım etmek ister. Macit bir kaza sonucu sakat kalır ve konuşamaz. Nevin, Macit’in anlama yetisinin kaybolmadığını fark eder ve kendince çareler ararken “birdenbire başının içi, bir nur inmiş kadar aydınlan[ır]” (s.70). Macit’in yazarak derdini anlatabileceğini ve bu durumu zamanla başarabileceğini düşünür. Macit tedavisinin tamamlanması için hastaneye yatırılır. Hastaneden Nevin’e bir mektup gelir. Mektupta Macit’in ameliyat sonrası iyileştiğini ancak “Allah’ın nuru gibi parladıktan sonra tekrar karanlıklara doğru” (s.189) sürüklendiğini yazar. Nur ögesi romanda sadece benzetme olarak kullanılır ve olayların akışına etki etmez.

Safiye Erol’un *Ciğerdelen* romanında tarihsel olaylara göndermeler yapılarak aşk teması işlenir. Turhan Tuna yurt dışında eğitimini tamamlayıp ülkesine döner. Canzi adında güzel bir kadınla aşk yaşar. Turhan’ın kıskançlığı aşkını gölgeler. Canzi bu durumdan rahatsız olur ve Turhan’a kıssadan hisse vermek amacıyla muhtelif öyküler kaleme alır. Anlatıcı kahraman Turhan kendi hatalarını gün yüzüne çıkarıp iç çatışma yaşar. “Gözlerindeki istiğrak nuruyla” (s.22) eski günlerini anımsadıkça hayıflanır. Canzi’nin Turhan için yazdığı Sarı Sipahiler öyküsünde Mustafa Durakça, ecnebi kız Mariska’ya âşık olur ve onu kaçıır. Büyüklerine Mariska ile evleneceğini söyler. Veli Koca, Mustafa’nın sevgisinden emin olmak için sorular sorar. Mustafa gönlündeki aşkı “Tanrı makamından kopmuş bir nur” (s.71) olarak nitelendirir. Sınavı geçen Mustafa, Mariska ile nikâhlanır. Sefer hazırlıkları başlayınca da Mustafa Durakça savaşa gider ve savaşta ağır yaralanır. Ailesiyle helalleşirken atının öldüğü haberi gelir. Mustafa Durakça “yüzünde nur parçaları uçuşarak” (s.102) güler. Atının cennette kendisini bekleyeceğini düşünür. Turhan’ın okuduğu Yedi Peçeli öyküsünde ise Sinan ile Zühre’nin aşkları anlatılır. Sinan, Zühre ile evlenir ve Nuri adında oğlu olur. Bir müddet sonra da Zühre’yi boşayarak başka bir kadınla evlenir. Evlendiği kadının da çocukları

vardır. Veysel Hoca çocuklara ders okuturken Nuri'nin diğer talebelerden daha akıllı olduğunu kavrar. Veysel Hoca, yaratıcının, “nurunu” (s.178) bu fakir çocuğa verdiğini söyler.

Sadi Günel'in *Onun Sesi* romanında adı verilmeyen başkişi elinde diplomalarla iş arayan bir sanatçıdır. Anadolu'nun muhtelif bölgelerinde çalışır. Arkadaşının tavsiyesiyle zengin bir ailenin çocuğuna ders vermeye köşke gider. Köşke giden anlatıcı, gençlik aşkı Münevver'le karşılaşır. Münevver'in on dokuz yaşındaki üvey kızı Celadet'e ders vereceğini öğrenir. Kahraman anlatıcı derslere başlar ancak Celadet ile aralarında duygusal yönden yakınlaşma olur. Bir tartışma sırasında anlatıcı, Celadet ile öpüşür. Celadet bunun bir anlık heves olduğunu, neden böyle bir şey yaptığını düşünür. “Nur ve çiçek sarayı” (s.65) olan cennete izinsiz girdikleri için ağlar.

N. Sonerman'ın *Medeniyet Sönüyor* romanı aşk teması üzerinden savaşın, insanların hayatında ne kadar yıkıcı olabileceğini ele alır. Howard ve Silviya birbirini seven iki çifttir. Mutlu günleri çok fazla uzun sürmez ve I. Dünya Harbi patlak verir. Howard cepheye alınacaktır. Silviya, Howard'ın gitmesini istemez ancak duruma boyun eğerek sessiz kalır. Howard cephede ölür. O günden sonra Silviya'nın en büyük destekçisi oğlu Rişar olur. Yirmi yıl sonra II. Dünya Harbi başlar. İngiltere ve müttefikleri Almanya'ya karşı saldırıdadır. Rişar savaş pilotu olarak cepheye gidecektir. Silviya, ayrılık vakti gelince oğlunu gardan uğurlar. Rişar da babası Howard'ın kaderini paylaşarak askerde ölür. Silviya hem oğlunun hem de eşinin acısıyla uhrevileşerek yüzü “nurlanır” (s.115). Acılar adeta Silviya'yı Tanrı'ya yakınlaştırır.

Reşat Engin *Satılmış Bakire* eserinde şehvet düşkün bir anne (Şeküre) ve kızın (Seniha) yaşamlarını anlatır. Seniha'nın babası ölünce aile İstanbul'a taşınır. Seniha'nın annesi, Cemal Bey'le takılmaya başlar. Cemal, aileyi sık sık ziyarete gelir. Seniha'ya da göz diker. İçki içmesi için Seniha'ya ısrar ederek “Nur ol” (s.36) der. İçki kadehinin nur ile özdeşleştirilmesi inanç algısını ortaya koyar.

Vedat Tanca, *Belki Bir Gün* eserinde Lemi ile Füsün birbirlerini sevmelerine rağmen ayrılırlar. Lemi aylar sonra Füsün'un teyzesi Lamia'yı adalar gezisinde görür. Lamia, karşı tarafta oturan Lemi'ye bağırarak seslenir. Lemi, Füsün'dan haber alma maksadıyla vapurun kalabalığını yararlanarak ilerlemeye başlar. Vapurdaki yaşlı bir çift duruma hiddetlenerek, “hoca kılıklı, nur yüzlü bir adam ” (s.112) böyle yapar mı der.

Tarihi roman olan Ilgaz Vahap Nevruzhan'ın *Süyüm Bike* eserinde Sevim'in babası Yusuf Mirza vatansever biridir. Çocuklarını da alarak Ajderhan'daki isyana gider. Saraydaki herkesin bakış açısı, görüşü farklıdır. Bazı bakışlarda dostluk ışığı, bazılarında ise düşmanlık vardır. Yusuf Mirza dostluk ışığının çoğalması için yaratıcıya dua eder. İyilik ışığının “nur olarak” (s.23) yayılmasını ve düşmanın bu nurda boğulmasını ister. Yusuf Mirza'ya bir elçi gelerek Kazan Hanı Can Ali Han'ın, Sevim Bike'ye talip olduğunu söyler. Yusuf Mirza durumu kızı Sevim'e anlatır. Sevim, gönlünde başka birisinin olduğunu söylese de babası Sevim'i vatanın geleceği için bu

evliliğin gerçekleşmesi gerektiğine ikna eder. Sevim gelin giderek Han'ın huzuruna çıkarılır. Hanın düşman etkisinde kaldığını anlayınca da ulema sınıfının seyidine haber salarak durumu anlatır. Bu haber üzerine “insanların içine ferahlık veren bir nurani” (s.66) yüzüyle Seyit, Türk büyüklerini toplayarak karar almaya çalışır.

Fikret Arıt'ın *Güzel Yuana* romanında Agâh Bey, kızı Yuana'yı evlatlığı Abdurrahman ile nikâhlamak ister. Yuana, Aristo adlı bir genci sevdiği için bu izdivaca gönlü olmaz. Babasına mektup yazarak Yunanistan'a kaçar. Yunanistan'da annesiyle bir başlarına kalırlar. Yuana, Stefanos ile tanışır. Stefanos, Yuana'dan etkilenir ve onunla arkadaş olur. Stefanos, Aya Yorgi'nin en göze görünmeyecek bir yerine yarım ay salıp çizdiğini ve yarım kalan salibi birlikte tamamlayabileceklerini Yuana'ya teklif eder. Aya Yorgi'ye çıktıklarında Yuana'nın güzelliğiyle o yerler “nura boğul[ur]” (s.55).

Reşat Nuri Güntekin'in *Miskinler Tekkesi* romanında nur ögesi sadece iki yerde geçer. Hayatın şartları gereği dilencilik yapmaya mahkûm olan ve geçimini dilencilik ile sağlayan kahraman anlatıcı kış aylarında devlet dairelerinde dilenir. Dairelerde dilendiği bir gün daireyi vekil ziyarete gelir. Daire çalışanları ortalığı velveleye vererek hazırlık yaparlar. Vekil ise her şeye umursamaz tavırlarla sanki “Sina Dağı'nda Tanrı ile konuşmuş Musa gibi nurlar içinde [...]” (s.115) yürümeye devam eder. Bir ara mezarlıklar da kalan ve dilenen kahraman anlatıcı, kaçınılmaz sonla yüzleşerek ölen insanların hayatlarına değinir. Sıradan bir memur öldüğü zaman arkasından kimse yaş dökmeyecektir. Arkasında “nur yüzlü bir kızcağız” (s.128) bıraktıysa o kızda harcanıp gidecektir.

Denizci olmak için kendince bedeller ödeyen Mahmut'un maceralarının anlatıldığı Halikarnas Balıkcısı'nın *Aganta Burina Burinata* eserinde nur ögesi iki yerde geçer. Mahmut, babası gibi denizci olmak istese de babası Süleyman Efendi denizciliğin zor yanını bildiği için Mahmut'u denizden uzat tutmaya çalışır. Mahmut her şeye rağmen deniz tutkusuna yenik düşer ve denizci olur. Yazar anlatıcı Mahmut, babasının ölümünden bahsederken “Rahmetli babamı andıkları vakit, Nur içinde yatsın veyahut toprağı bol olsun demezlerdi” (s.7) der. Çünkü Mahmut'un babası kara da değil denizde ölür. Mahmut çocukluktan yetişkinliğe erince köyün İmamı Abdülvahap Hoca ile çatışır. İmam, kötü bir kişidir ve köylüleri kandırır. Taşlık araziye mezarlık diye satar. Köylüler mezarlarının üzerine “nur indiğini” (s.161) söylerler.

İki küçük çocuğa sahip çıkan han sahibinin hayatlarının konu edildiği Halit Fahri Ozansoy'un *Yol Geçen Hanı* eserinde Hasan ile Mehmet anneleri ölmüş iki küçük kardeştir. Jandarma da babalarının peşindedir. İki kardeş çaresizce aç susuz yürürken Rıza Bey'e rastlarlar. Rıza Bey çocukların durumunu öğrenince iki kardeşi Yol Geçen Hanı'na götürür. Han sahibesi Emine Hanım çocuklara sahip çıkacağını, nasıl biri olduğunu da soruşturabileceğini Rıza Bey'e söyler. Rıza Bey gerekli tahkikatı yapar ve Emine Hanım'ın yanına giderek çocukları ona teslim eder. Emine Hanım çocukları,

yanlarında çalışan Ali Bey’e gösterir. Ali Bey çocukları görünce “Maşallah ikisi de nur topu gibi!” (s.34) sözleriyle beğenisini dile getirir. Nur ifadesi deyim şekliyle kullanılır.

İntihar kavramının ele alındığı Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın *Ölüm Bir Kurtuluş Mudur?* eserinin başkişisi Doktor Nusret Hulki’dir. Doktor, gazeteye ilan vererek intihar eğilimindeki insanlara ulaşmak ister. Doktora gelen hastalardan biri asilzade Adil Cevri Bey’dir. Kokain içen yaşlı adam tükenmiş bir halde intihara başvurur. Evlatlığı olarak yanında büyüyen kızı da âşık olduğu için ölümü kurtuluş olarak görür. Doktor, Adil Bey’i konuşmaya ikna eder ve ikili ölüm, intihar hakkında muhavereye başlar. İntihardan şimdilik vazgeçen Adil Cevri Bey tekrar kokain almaya başlar ve kendisini “saydam elbiseleri içinde bütün vücutlarının nurlu dolgunluklarıyla oraya buraya serpilmiş” (s.93) meleklerin arasında görür.

Halide Edip Adıvar’ın *Sonsuz Panayır* eseri farklı sınıflara ait insanların ilişkilerini ve kültürlerini irdeler. Ayşe Balkar ailesiyle yaşayan genç ama fakir bir kızdır. İmrendiği zengin insanların hayatına sahip olmak, onlarla aynı ortamlarda boy göstermek ister. Ayşe Balkar gibi Safi-Naz adlı güzel genç kız da sosyete hayatına merak eder. Bu nedenle de Nihat Sertman ile evlenir. Nihat Sertman’ın ailesiyle birlikte yaşarlar. Safi-Naz, eşinin annesiyle hiç anlaşılamaz. Nihat Sertman ile Safi-Naz’ın tartıştıkları bir gün, kaynanası “Aman Allah’ım, oğlan galiba karıyı dövüyor! Eli var olsun, nurdan kopsun” (s.120) sözleriyle sevincini belli eder.

Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın *Dirilen İskelet* eseri batıl inanç ve inanışlarla örülüdür. Tayfur ve Ferhat sürekli mezarlığa giden iki arkadaştır. Mezarlıkta olağanüstü varlıkların gezip dolaştıklarını fark ederler. Tayfur gezintiye çıktığı bir gün içinin daraldığını belirtir. Tayfur’un lalası da Beyoğlu’na gitmeyi teklif eder. Tayfur, Beyoğlu yerine “küçük çember sakallı, şalvarlı, arakiyeli, abanili, nur yüzlü” (s.166) insanların olduğu semtlere gitmek istediğini söyler.

Sitare adlı genç ve toy bir kızın imkânsız denebilecek aşkını konu alan Kerime Nadir’in *Solan Ümit* romanı popüler aşk romanlarından. Sitare liseye giden bir talebedir. Psikoloji profesörü olan Ferruh Bey’e hayranlık aşk karışımı bir duygu besler. Ferruh Bey’in köşküne giderek onunla tanışır. Ferruh Bey ile duygusal olarak yakınlaşırlar. Sitare sık sık köşke giderek Ferruh Bey’i ziyaret eder. Aralarındaki ilişki epey ilerler. Ferruh Bey, aşklarının imkânsız olduğunu anlatır. Sitare de ağabeyinin arkadaşı Turgut’la evlenir. Yüzüklerin takıldığı gece “sanki gökten gümüşten bir nur iniyor” (s.37) gibidir.

Kerime Nadir’in *Balay* romanı sonu faciayla biten aşk ve entrikanın iç içe geçtiği bir eserdir. Tevhit kırklı yaşlarda, yakışıklı bir beydir. Eşi ölmeden önce arkasında bir mektup bırakarak kızları olarak büyüttükleri Armağan’ın üvey olduğu hakikatini açıklar. Tevhit, üvey kızı Armağan’ı İstanbul’dan ve kendisinden uzak tutmak için Fransa’ya bir akrabasının yanına gönderir. Sekiz yıl sonra ikinci dünya savaşı başlayınca Armağan, yanında Nedim ve Talat ile temelli İstanbul’a döner.

Akşama salonda yemek verilir. Avizeden serpilen ışıklar “sofrayı tatlı bir nura” (s.13) gark eder. Nur ifadesi ışık anlamında fon olarak geçer.

Erken yaşta anne ve babasını kaybeden Gediz’in hayata tutunma çabasının ele alındığı bir romandır Mükerrerrem Kamil Su’yun *İnandığım Allah* eseri. Ailesini kaybeden Gediz, ablası ve eniştesiyle birlikte yaşar. Edebiyat öğretmeni olur. Fakülteyi bitirdiği gün arkadaşı Şükrü, Gediz’in yanına gelerek konuşmaya başlar. Gediz’i seven Şükrü, Gediz’in “gözünün değdiği yerler nurlanıyor” (s.4) diye düşünür.

Kuşlu Adam olarak anılan başkişinin hayat öyküsü, Turan Aziz Beler’in *Tüylendi Ailesi* eserinde ele alınır. Başkişi, hapishane arkadaşlarına hayatını anlatmaya başlar. Rizeli olan başkahraman, Fadime adında kıza âşık olur ve kızı kaçıır. Yolda saldırıya uğrarlar. Fadime vurulur. Başkişi yan köyden yardım getirmek için Fadime’yi olay yerinde bırakarak gider. Olay yerine döndüğünde ise Fadime’nin öldüğünü anlar. Kuşlu Adam, Fadime’yi öldürme suçundan mahkûm edilir. Hapishaneye girince durumu kader anlayışıyla açıklar. “O nur yüzlü” (s.152) annesine acı çektiği için üzülür.

Suat Derviş’in *Fosforlu Cevriye* eseri hayat kadını olan Cevriye’nin bir idam mahkûmuna olan aşkını ve bu aşk bağlamında geçmişini düşünmesini ele alır. Cevriye alımlı, güzel bir hayat kadınıdır. Anne babasını küçük yaşta kaybettiği için ailesi hakkında bilgi sahibi değildir. Günübirlilik ilişkilerle hayatını sürdürür. Cevriye’nin âşık olduğu idam mahkûmu adam inanmayan biridir ve Cevriye’nin neden inandığını sorgular. Cevriye, uzun uzadıya inanç hakkındaki görüşlerini bildirdikten sonra göğe bakar. “Yıldızlar nurdan bir yağmur gibi” (s.154) gökyüzünde sık sık dizilidir.

Halide Nusret Zorlutuna’nın *Beyaz Selvi* eseri, Nadide adlı başkişinin aşk-ihanet-annelik üçgeninde sıkışmış hayatını ele alır. Nadide mutlu bir evlilik yaşarken Dünder adında eski tanıdığına rastlaması hayatını alt üst eder. Nadide’ye âşık olan Dünder, ona sahip olmak için delicesine mücadele verir. Dünder sürekli aşk mektupları yazarak Nadide’den aşkına karşılık vermesini ister. Nadide evine ve eşine bağlı olduğu için Dünder’a karşılık vermez ancak eşi Hamit’in kendisini aldattığını öğrenince Dünder’a karşılık vermeyi düşünür. Hamit’i, eşini aldatmaya sürükleyen Dünder’ın planlarıdır. Dünder yaptıklarından pişmanlık duyarak Nadide’ye mektup yazar. “Nurdan bir selvi” (s.105) diyerek Nadide’yi nitelendirir. Dünder romanın ilerleyen bölümlerinde aynı tür benzetmeyi tekrar eder: “Işıktan, Allah’ın kendi nurundan yaratılmış gibi” (s.107). Nadide aile-aşk ikilemine dayanamaz ve kalbine yenik düşer.

3.1.3.10.31. Kevser

Kur’an-ı Kerim’de Kevser ögesi, bol nimet olarak geçmektedir (Kur’an-ı Kerim, 108/1). İncelediğimiz romanların sadece bir tanesinde Kevser unsuruna yer verilir. Safiye Erol’un *Ciğerdelen* romanında tarihsel hikâyeler üzerinden Turhan ile Canzi’nin ilişkisi ele alınır. Turhan, Canzi’nin yazdığı hikâyeleri okudukça iç çatışma yaşar ve

Canzi'ye haksızlık ettiğine karar verir. Turhan, Canzi'yle yaşadığı güzel günleri anarken; “Kendi cennetimizin gül baharı içinde kevserle şerbetlenmiş gibi şen ve hafiftik” (s.107) benzetmesini yapar. Canzi ile olan ayrılık, başkahraman Turhan'a ağır gelir ve Turhan kötü günler geçirir. Hava almak için çıkıp dolaştığı bir gün esen rüzgârdan etkilenerek Canzi'yi düşünür. O an yanında Canzi'nin olmasını diler ve “Gözyaşlarından süzdüğüm kevseri ona akıtsam” (s.229) diyerek iç konuşma yapar. Kevser ögesi yazar tarafından benzetme unsuru yapılarak kullanılır.

3.1.3.10.32. Zemzem

Muazzez Tahsin Berkand'ın *Lâle* romanında Lale tiyatrocu olmak için evini ve nişanlısını terk eder. Tiyatrodan arkadaşı olan Hamit'le evlense de evlilikten istediğini bulamaz. Hamit eşine kötü davranır ve eşi Lale'yi başka bir kadınla aldatır. Lale tüm bunları öğrenince fenalık geçirerek hastalanır, günlerce hastanede yatar. Kendisine gelince de Hamit'ten boşanarak babasının evine yerleşir. Lale'nin dadısı, Lale'ye çok iyi bakar. Lale bu durum için dadısına teşekkür edince dadı: “Afiyet olsun kızım. Sen her lokmayı yuttukça, ben bir yudum zemzem suyu içmiş kadar oluyorum” (s.139) der. Zemzem suyu sadece bir yerde benzetme olarak kullanılır.

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* eserinde Turhan, Canzi adında genç bir kadına sevdalanır. Turhan, Canzi'yi aşırı kıskançlıklarıyla bezdirir. Canzi de aşklarına zarar gelmemesi için Turhan'a çeşitli öyküler yazar. Tarihi olaylara değinen bu öykülerden ilki Sarı Sipahiler'dir. Öyküde Mustafa Durakça'nın Mariska'yı kaçırmış ve onunla evliliği anlatılır. Mariska ile Mustafa'nın evlendiği gün evde şenlik verilir. Cangüzel ile Mustafa'nın bir oğlu olur. Hafız Nuri, çocuğun adını Sinan olarak kulağına ezanla fısıldar. Sonra da “Üç namaz vakti beklenerek oğlan şekerli su ve zemzem” (s.95) ile avutulur. Mustafa Durakça ve arkadaşları Ciğerdelen Kalesi'ni korumak, küffarla cenk etmek için hazırlık yapıp sefere çıkarlar. Avrupalı milletler hep birlikte Ciğerdelen'e saldırıp ele geçirmek ister. Mustafa Durakça bu savaşta şehit olur ve konağa getirilir. Veli Koca, Mustafa'nın şehit olduğunu görünce büyük bir teslimiyet içinde Allah'a sığınır ve “zemzem kumkumasını” (s.101) hazırlar.

Sadi Günel'in *Onun Sesi* romanında adı verilmeyen başkişi, arkadaşının tavsiyesiyle zengin bir ailenin çocuğuna ders vermeye köşke gider. Köşke giden anlatıcı, gençlik aşkı Münevver'le karşılaşır. Münevver'in on dokuz yaşındaki üvey kızı Celadet'e ders vereceğini öğrenir. Kahraman anlatıcı derslere başlar ancak Celadet ile aralarında duygusal yönden yakınlaşma olur. Celadet'le kadınlar üzerine konuşurlar. Başkişi bazı kadınların sebep yokken bile kötü olabileceğini anlatmak için bir Arap kıssasına değinir. Kıssaya göre Arap'ın biri sırf kötülük yapmak için “Zemzem kuyusuna tükürür” (s.236).

Halide Edip Adıvar'ın *Sonsuz Panayır* eseri farklı sınıflara ait insanların ilişkilerini ve kültürlerini irdeler. Ayşe Balkar ailesiyle yaşayan genç ama fakir bir

kızıdır. İmrendiği zengin insanların hayatına sahip olmak, onlarla aynı ortamlarda boy göstermek ister. Safi-Naz da aynı Ayşe Balkar gibi zengin zümresine katılmak isteyen hayalleri olan genç ve güzel bir kızdır. Eski sevgilisi Nihat Okoğlu'ndan umduğunu bulamayınca Nihat Sertman'la nişanlanır. İsteddiği hayata kavuşma ümidiyle “zemzemle yıkanmış bir günahkâr gibi” (s.307) mutlu olur.

Kıskançlık üzerine kurulu olan Nahid Sırrı Örik'in *Kıskanmak* romanı temelde iki kardeşin üzerine kurulur. Seniha ve Halit birbirini pek sevmeyen iki kardeşdir. Seniha ömrü boyunca ağabeyi Halit'in gölgesinde kalır. Mükerrerem ile Halit evlenip Ankara'ya yerleşir. Seniha da ağabeyi Halit'in yanında kalır. Mükerrerem istediği ilgiyi kocası Halit'ten göremeyince ilgiyi başkalarında arar ve çeşitli maceralara girer. Seniha durumun farkındadır ancak ağabeyinin acı çekmesi için olaylara müdahale etmez. Ağabeyini sırtından vurabileceği darbeyi sabırsızlıkla bekler. “Aman bu Ankara! Şişli'nin dedikoduları burada yapılanların yanında yüz kere zemzemle yıkanmış!” (s.93) sözleriyle ağabeyinin olaylara uyanmaması için telkinlerde bulunur. Zemzem unsuru eserlerde güçlü kullanılmaz. Romanın olay akışında sadece fon olarak yer alır.

3.1.3.10.33. Mevlit/ Lokma

Doğum, doğum zamanı anlamlarına gelen mevlit; özelde Hz. Peygamber'in doğumunu anlatmak için ve doğumunu övmek, kutlamak amaçlı yazılan eserlerdir (Akkuş, 2007, 156). Daha sonraları bu özel günü anan törenlere de bu ad verilir. Eserlerde mevlit geleneği az da olsa yer alır. Kahramanlar yakınlarının ölümleri üzerine arkalarından dua ve sevap amaçlı Kur'an-ı Kerim okutup mevlit geleneğini icra ederler. Mevlit geleneği eserlerde genellikle fon olarak geçer.

Reşat Nuri Güntekin'in *Miskinler Tekkesi* eserinde yazar anlatıcının İzmir'e yerleştiği bölümde mahallenin Tombul İmam'ından bahseder. Tombul İmam yozlaşmış bir din adamıdır. Tombul İmam mahallenin her işini yapar. Bir nevi akıl hocasıdır. “Mevlitler, hafız tehniyeleri” (s.190) gibi çeşitli törenler ondan sorulur. Başlarda iyi bir insan olmasına karşın zamanla yozlaşır. Çocukları da bir zamanlar “en meşhur mevlitçilere” (s.191) bile yardım eden hafızlardandır ancak onlar da babaları Tombul İmam gibi bozulurlar.

Vedat Tanca, *Belki Bir Gün* eserinde Lemi ile Füsün'un ilişkisini anlatır. Lemi deniz subayıdır. Lemi'nin yakın dostu Nihat trenle sıladan döner. Nihat'ı karşılamaya Lemi gider. Lemi'nin mutsuzluğu Nihat'ın gözünden kaçmaz ve Nihat ne olduğunu sorar. Lemi, teselliye gerek olmadığını, verilen tesellinin “mevlitlerde serpilen gülsuyu gibi üç beş damladan ibaret” (s.11) olacağını vurgular.

Halikarnas Balıkcısı'nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Mahmut denizci olmak istese de babası Süleyman Efendi denizciliğin zor yanını bildiği için Mahmut'u denizden uzat tutmaya çalışır. Mahmut her şeye rağmen deniz tutkusuna yenik düşerek denizci olmaya karar verir. Mahmut, amcasının gemisine tayfa olarak yazılır.

Denizdeyken annesinden mektup alır. Annesi mektupta babasının öldüğünü, “bir mevlit okutacak ve onun adına bir lokma pişirecek kadar” (s.94) para ister.

Erken yaşta anne ve babasını kaybeden Gediz’in hayata tutunma çabasının ele alındığı bir romandır Mükerrerrem Kamil Su’yun *İnandığım Allah* eseri. Ailesini kaybeden Gediz, ablası ve eniştesiyle birlikte yaşar. Edebiyat öğretmeni olur. Anadolu’da öğretmenlik yapmaya başlar. Ev sahibinin büyük kızı ile arkadaş olur. Kasabaya alışmak için kızla aralarında kasabadaki olaylardan; “mevlutlardan, düşürülen çocuklardan, şundan, bundan” (s.19) sohbet etmeye başlarlar.

Halide Edip Adivar’ın *Sonsuz Panayır* eserinde Ayşe Balkar ailesiyle yaşayan genç ama fakir bir kızdır. İmrendiği zengin insanların hayatına sahip olmak, onlarla aynı ortamlarda boy göstermek ister. Ayşe, öğretmeni Ali Bey’in yardımlarıyla zengin bir ailenin kızlarına özel derse başlayarak zengin ortamlarında boy gösterir. Hep birlikte gittikleri eğlence yerinde yaşlı bir kadın, Ayşe’nin dikkatini çeker. Yaşlı kadın, Ayşe’ye eski günlerini anımsatır: “Yüzündeki anlam bana, biz çocukken ninemin mevluda gittiği günleri hatırlattı” (s.32).

Safiye Erol’un *Ciğerdelen* romanında Turhan, Canzi’yi aşırı kıskançlıklarıyla bezdirir. Canzi de aşklarına zarar gelmemesi için Turhan’a çeşitli öyküler yazar. Tarihi olaylara değinen bu öykülerden ilki Sarı Sipahiler’dir. Mustafa Durakça ve arkadaşları Ciğerdelen Kalesi’ni korumak, küffarla cenk etmek için hazırlık yapıp sefere çıkarlar. Avrupalı milletler hep birlikte Ciğerdelen’e saldırıp ele geçirmek isterler. Mustafa Durakça bu savaşta şehit olur. Şehitler bir yandan gömülürken diğer yandan “mevlutlar” (s.100) okunur. Mustafa Durakça şehit olduktan sonra Cangüzel, oğlu ile yalnız kalır. Sinan hayırsız bir evlattır ve annesini ihmal eder. Kocasının acısının ardından oğlunun da hayırsız çıkması Cangüzel’i çok yıpratır ve Cangüzel ölür. Vefalı dost Hafız Nuri, Cangüzel’in arkasından “mevlutlarını” (s.131) okutmayı ihmal etmez. Romanın sonunda Sinan yaptığı hataların farkına varır ve pişmanlık duyar. Babası gibi Ciğerdelen için çarpışmaya gider. Kanlı bir savaş olur, “mevlutlar okun[ur]” (s.224). Ciğerdelen sonunda düşmana yenik düşer.

Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın *Dirilen İskelet* eseri batıl inanç ve inanışlarla örülüdür. Tayfur ve Ferhat sürekli mezarlığa giden iki arkadaşdır. Mezarlıkta gece hayaletlerin dolaştığını görürler. Takip ve incelemeler neticesinde Tayfur, mezarlıktaki olayları tertip edenin Banu adında bir kadın olduğunu öğrenir. Tayfur, Banu’yu ilk görünce çarpılır ve kadına âşık olur. Arkadaşlarına başlarda durumu anlatamaz fakat Ferhat vaziyeti çözer. Tayfur’da olanları anlatmaya başlar. Tayfur, Banu’nun evine gider. Kapıya uzun süre vurur. Kapıyı açan Arap halayık, “İkindiye camide şekerli mevlüt var. Mutfakta yıkanıyordum” (s.172) diyerek kapının neden geç açıldığı hakkında malumat verir.

Kuşlu Adam olarak anılan başkişinin hayat öyküsü, Turan Aziz Beler’in *Tüylendi Ailesi* eserinde ele alınır. Başkişi, hapisane arkadaşlarına hayatını anlatmaya

başlar. Kahraman anlatıcı yıllar önce ayrılmak zorunda kaldığı Fadime'yi düşünür. Fadime ile nişanlanacağı vakit elim bir kaza geçirir. Kazadan dolayı da kızın ailesi nişanı yapmaz. Yıllar sonra Fadime için yollara düşer. Memlekete gidip Fadime'yi kaçıır. Yolculukta çatışma çıkar ve Fadime vurularak ölür. Başkişi suçlu bulunarak hapse mahkûm edilir. İçerde Fadime için “mevlit” (s.160) okutacağını söyler. Parası olmadığı içinde başka birisiyle ortak okutmaya karar verir ve “mevlit alt katta okunur” (s.161).

Suat Derviş'in *Fosforlu Cevriye*'de hayat kadını olan Cevriye'nin bir idam mahkûmuna olan aşkını ve bu aşk bağlamında geçmişini düşünmesini ele alır. Cevriye alımlı, güzel bir hayat kadınıdır. Anne babasını küçük yaşta kaybettiği için ailesi hakkında bilgi sahibi değildir. Günübirlilik ilişkilerle hayatını sürdürür. Cevriye, kendisine sırf iyilik amacıyla yardım eden idam mahkûmu adamdan etkilenir ve zamanla adama âşık olur. Sürekli adamın evine gidip gelmeye başlar. Cevriye, ölen arkadaşı için “para biriktirsem onun için mevlit okutacağım” (s.150) der. Mevlit okutmanın ölümlerin ruhuna gideceğini söyler. İdam mahkûmu adam, Cevriye'nin bu fikrine itiraz eder.

3.1.3.10.34. Hatim

Reşat Nuri Güntekin'in *Miskinler Tekkesi* romanında sahipsiz kalan aristokrat bir gencin dilencilığe nasıl başladığı ele alınır. Çocukluğundan beri hazır yemeye alışan kahraman anlatıcı, askerde sakatlanır ve memleketine gönderilir. Bu ağır yolculukta ilk kez dilenmeye mecbur kalan yazar anlatıcı bu işi ilerleyen yıllarda geliştirir. Meslek haline getirdiği dilencilikten iyi para kazanır ve bir ayinde sahipsiz çocuk İsmail'e denk gelir. İsmail'e sahip çıkar ve evlatlık olarak yanına alır. İsmail'in her türlü ihtiyacıyla yakından ilgilenir. İstanbul'u gezdirirken İsmail'in dikkatini en çok camiler çeker. İsmail, caminin içerisinde dolaşırken yazar anlatıcının dikkatini “rahlesinin önünde alçak sesle hatim süren bir hafız” çeker. (s.95) Hatim ögesi olayların akışı içerisinde fon olarak kullanılır.

Sadi Günel'in *Onun Sesi* romanında adı verilmeyen sanatçı kahramanın acı ve aşk dolu maceraları konu edilir. Anlatıcı kahraman, Anadolu'nun birçok bölgesinde çalışır. Sanatçı kişiliği sayesinde ortamların aranan ismi olur. Kendi hayatından bahsettiği bölümde ailesinin doğuda bir yerlerde Camile Tekkesini imar ettiğinden bahseder. Kendisi de çocukken bu tekkede, Kadir gecelerinde “hatim dualarında” (s.28) bulunur.

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* romanında Canzi, Turhan için muhtelif öyküler kaleme alır. Yazılan öykülerden ilki Sarı Sipahiler'dir. Mustafa Durakça yiğit, cesur bir askerdir. Mariska'yı kaçırarak nikâhına alır. Savaştan savaşa koşan Mustafa Durakça ağır yaralanarak eve getirilir. Karısı Mariska feryat figan eder ancak Mustafa şehitlik şerbetini içer. Mariska, kocasının ölümü üzerine oğluyla yalnız kalır. Oğlu Sinan, babası

gibi cengâver değildir, Sinan kadınlara düşkündür. Kadınlara düşkünlüğü nedeniyle de annesini ihmal eder. Mariska oğluna hasret kalır. Yaşadığı acılara dayanamayarak ölür. Aile dostu Hafız Nuri, Mariska'nın ardından mevlitler okutur, “hatimler indirir” (s.131), yemekler yedirir.

3.1.3.10.35. Dini Öneme Sahip Hayvanlar

3.1.3.10.35.1. Düldül, Kıtmir, Burak

Hız. Peygamber'in atı olan Düldül, Hız. Peygamber tarafından Hız. Ali'ye verilir (Yardıı, 1994: X, 20). Denizci olmak için kendince bedeller ödeyen Mahmut'un maceralarının anlatıldığı Halikarnas Balıkçısı'nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Düldül bir defa geçer. Nusret Ağa, çocuğunu nasıl kaybettiğini anlatır. Nusret Ağa'nın çocuğu hastalanıp uzun süre iyileşmeyince komşuları çocuğun ince hastalığa yakalanmış olabileceğini düşünür. Nusret Ağa, söylenenlere kulak asmaz ve çocuğa sürekli öksürüğü kesilsin diye hintyağı içirir. Çocuk kısa süre sonra ölür. Camide Müftü Abdülvahap Hoca, “Hazreti Peygamber'in Düldül atıyla cennete gitmiş olduğundan söz eder” (s.30). Nusret Ağa da bu olaydan etkilenererek kendi çocuğunun cennete gideceğini düşünür. Nusret Ağa da bu olaydan etkilenir ve ölen atı aklına gelir. Beygirlerin cennete gidebilme ihtimalini hocaya sorar. Hoca bu soruyu onaylayarak “Ashabı Kehf'in Kıtmir adlı köpeği[nin]” (s.30) cennete gittiğini örnek gösterir.

Kıtmir, Safiye Erol'un *Ciğerdelen* romanında da yer alır. Turhan Tuna yurt dışında mimarlık eğitimini tamamlayıp ülkesine dönen milliyetçi bir gençtir. Dedelerinin Balkanlardan ne zaman geldiğini, nasıl Müslüman olduğunu anlatır. Turhan, dedelerini o kadar çok düşünür ki sonunda her gece rüyasında dedelerini görür. Dedesinde, eski dini olan Hristiyanlığın etkilerinin kalıp kalmadığını merak eder. Bir gece uykusuna Müslüman olan Ahmet dedesi gelir ve İslam dinine olan aşkıını görmez misin diye torununa kızar ve şu şiiri okur:

“Dinim, imanım
Kılıcım, Kuranım
Kıtmir, Cincime
Hemcanım” (s.18).

Turhan'ın dedesinin okuduğu dörtlükteki Kıtmir diye bahsettiği kendi köpeğidir. Turhan'ın dedesi köpeğine Ashab-ı Kehf'in sadık köpekleri olan Kıtmir'in adını verir.

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* romanında Burak ögesine bir defa yer verilir. Canzi, Turhan'ın davranışlarından hoşnut değildir. Turhan'a bu durumu anlatmak için de hikâyeler yazar. Canzi'nin Turhan için yazdığı Sarı Sipahiler öyküsünde Mustafa Durakça savaşırken ağır yaralanır. Ailesiyle helalleşirken atının şehit olduğu haberi gelir. Mustafa Durakça da atı için “Acele etti, cennet kapısında beni bekleyecek. Beni kıskanır, Buraklara bindirmez” (s.102) der. Burak ögesi romanda gerçek anlamında

kullanılır. Dinimizde şehit olanların cennete gideceğine inanılır. Yazar cennette var olduğuna inanılan bir çeşit binek olan Burak ögesini kullanarak romanda din dilini etkili kullanmaya çalışır.

3.1.3.10.36. Huri

Kur'an-ı Kerim'de Vakıa suresinde güzel gözlü hurilerden bahsedilir (Kur'an-ı Kerim, 56/22-24). Genç bir adamın aşk maceralarının anlatıldığı günlükten yola çıkılarak yazılan Faik Ökte'nin *Bir Aşk Masalı* romanında huri ögesine yer verilir. Nail, hukuk eğitimi görmüş ve başından birçok aşk macerası geçirmiş biridir. Nail, tuttuğu günlüğe başından geçen olayları yazar. Okuyucu bu günlük üzerinden Nail'in yaşadıklarına müşahit olur. Nail Fransa'ya felsefe eğitimi almak için gider. Akademi'de din üzerine bir tartışma yapılır. Konu medeniyet ve dindir. Talebeler din ve medeniyet ilişkisini kendi düşüncelerine göre yorumlar. Öğrencilerden biri dinin şartsız kayıtsız inanmak olduğunu belirtir. Bu nedenle de insanların daha dünyadayken yapay bir cennette olduğunu vurgular. Sabih de “hayal kudretiyle o muhayyel cennetle, hurilerle” (s.125) insanların asırlarca mutlu olduğunu ekler.

3.1.3.10.37. Mucize/Keramet

Şükran Eğrilmez'in *Aldanmayan Hisler* romanında Gülsüm genç yaşında Prens Abdullah adında yaşlı bir adamla evlendirilir. Gülsüm, gençliğinin verdiği heyecanı Abdullah ile gideremez ve kendine yeni maceralar arar. Gülsüm, kocası Abdullah'ın hastalığını fırsat bilerek ata binmeyi öğrenip tek başına gezintilere çıkar. Bu gezintide Vahap adında genç ve yakışıklı bir erkekle tanışır. Vahap, Gülsüm'ü etkiler ve ikili yasak aşk yaşamaya başlar. Gülsüm yasak aşk sonucu gebe kalır. Ne yapacağını bilemez. Hamileliği ilerlemeden kocasının yanından ayrılp uzak akrabasının yanına gitmek ister ancak kocası Abdullah hastadır. Abdullah bir anda “mucize” (s.27) gibi iyileşir ve Gülsüm'e ailesini ziyaret etmek için gidebileceğini söyler. Mucize ögesi teşbih edilerek kullanılır.

Tarihi roman olan Ilgaz Vahap Nevruzhan'ın *Süyüm Bike* eserinde Sevim Bike kahraman, bilgili, güzel bir kızdır. Sevim'in babası Yusuf Mirza vatansever biridir. Kızını da bilgili ve cengâver olarak yetiştirir. Sevim, gönlünde başka birisinin olduğunu söylese de babası Sevim'i vatanın geleceği için Kazan Hanı ile evlenmesi gerektiğine ikna eder. Sevim gelin giderek Hanın eşi olur. Sevim eline geçen bir kitabı okumaya başlar. Kitapta Uluğ Mehmet Han, askerlerinin kendisine olan bağlılığı görünce atından inerek secdeye kapanır ve yaratıcıya yönelir. “Bir mucize yaratması” (s.53) için yaratıcıya acizlik içinde dua eder.

N. Sonerman'ın *Medeniyet Sönüyor* romanı aşk teması üzerinden savaşın, insanların hayatında ne kadar yıkıcı olabileceğini ele alır. Howard ve Silviya birbirini seven iki çifttir. Mutlu günleri çok fazla uzun sürmez ve I. Dünya Harbi patlak verir.

Howard cepheye alınacaktır. Silviya'nın içi sıkıntılıdır ancak boyun eğerek sessiz kalır. Cephede işler kötüye gider ve komutan çok önemli bir yerin zapt edilmesini, düşmanın bu bölgeyi ele geçirmemesi gerektiğini anlatır. Zor ve çetrefilli olan bu görevi yerine getirmenin de “mucize” (s.47) olduğunu belirtir. Howard bu savaştan sağ çıkamaz ve ölür. Silviya, oğlu Rişar ile baş başa kalır. Rişar annesini seven, annesini hiç yormayan bir çocuktur. Sadece küçükken büyük bir hastalık geçirir ve o hastalıktan da “mucize olarak kurtul[ur]” (s.72). Mucize ögesi teşbih edilerek kullanılır.

İhsan Koza'nın *Senede Bir Gün* romanında Emin ile Nazlı'nın acı dolu aşk öyküleri ele alınır. Emin, Kiril ve askerlerini oyalamak için ateş ederken yaralanır. Emin, yaralı olarak ele geçirilir ve Bulgar hapishanelerine gönderilir. Nazlı ve ailesi Emin'in öldüğünü düşünür. Hilmi Efendi kızı Nazlı'yı evlendirmek ister. Sürekli Nazlı'ya izdivaç için baskı yapar. Nazlı, izdivaç tekliflerini kabul etmez. Hilmi Efendi “nikâhta keramet” (s.183) olduğunu söyleyerek Nazlı'yı ikna etmeye çabalar. Keramet unsuru eserde, halk arasında sık kullanılan bir deyim ile kullanılır.

Vedat Tanca, *Belki Bir Gün* eserinde Lemi ile Füsün birbirlerini sevmelerine rağmen ayrılırlar. Füsün'un pederi Ragıp Bey sert mizaçlı, katı bir adamdır. Kızını da kendi istediği biriyle evlendirmek ister. Füsün, Lemi'yi çok sevdiği için evden kaçır. Lemi, Füsün'un bu eylemini “mucizeye” (s.83) benzetir. Füsün yumuşak huylu, babasının sözünden çıkmayan bir kızdır. Füsün'un bu derece uç bir eylem göstermesi yazar tarafından “mucize” (s.84) olarak adlandırılır. Lemi bu sahneyi romanın ilerleyen sahnelerinde de tahayyül ettikçe bu durumun gerçekten “Tanrının mucizesi” (s.110) olduğuna kanaat getirir.

Reşat Nuri Güntekin'in *Miskinler Tekkesi* romanında sahipsiz kalan aristokrat bir gencin dilencilikğe nasıl başladığı ele alınır. Başlarda güllük gülistanlık içinde yaşayan yazar anlatıcının dayısı siyasi olaylar nedeniyle sürülür. Sürgünle birlikte fakirleşen ve kimsesiz kalan yazar anlatıcı muhtelif işlerde çalışır. Zamanı gelince de askere gider. Askerde katır kazası sonucunda yaralanıp sakat kalarak memlekete gönderilir. Memlekete dönüş kahraman anlatıcı için çok çetrefilli olur. Yazar anlatıcı aç, susuz, parasız kalır ve sağ salim memlekete dönmesini mucize olarak görür. Kahraman anlatıcı daha da ileriye giderek bu mucizeyi peygamberler tarihindeki Kızıldeniz'in yarılması ve ayın ikiye ayrılması olayından daha büyük görür (s.46). Kahraman anlatıcının hayatta kalmasını, peygamberlerin mucizelerinden üstün tutması yazarın din ve inanç algısını gösterir.

Halikarnas Balıkcısı'nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Mahmut, denize veda ederek köylüsü Ayşe ile evlenir ve köye yerleşir. Mahmut, köyün imamı ile anlaşamaz. İmam sahtekâr bir tiptir, köylüleri sürekli kandırır. Evli olduğu halde karısını, kardeşi olarak tanıtır köyün zengin kızıyla evlenir. Mescidin kiblesini de yanlış yöne tayin eder. Durumu fark eden köylüler hocayı uyarmak isteyince imam, namazlarını Kâbe'de kılmış olduğunu hatırlatır. Köylüler imama saygıda kusur etmezler ve imamın her

dediğini onaylarlar. İmam mescitte vaaz verirken zinanın ne kadar büyük günah olduğunu ve cehennemde türlü işkencelere katlanılacağını ateşler püskürerek anlatır. Bu sözler kafes ardında “bulunan kadınlar arasında mucizeler yaratır” (s.162). Çünkü kadınların çoğu korkularından altlarını ıslatırlar. Yazar, bu tespitle köydeki kadınların zinaya bulaştıklarına gönderme yapmak ister.

Kerime Nadir’in *Balay* romanı sonu faciayla biten aşk ve entrikanın iç içe geçtiği bir eserdir. Tevhit kırklı yaşlarda yakışıklı bir beydir. Eşi ölmeden önce arkasında bir mektup bırakarak kızları olarak büyüttükleri Armağan’ın üvey olduğu hakikatini açıklar. Tevhit, Armağan’a öz babası olmadığını anlatmak istese de başaramaz. Talat ve Nedim Armağan’ı sevmektedirler. Bu sevgiye Müteahhit Bekir Bey de dâhil olur. Herkes Armağan’ın güzelliğinden etkilenir. Bir tekne gezisinde Armağan rahatsızlanarak baygın halde yatar. Sırayla Armağan’ın başında nöbet tutulur. Bu nöbette Tevhit, Armağan’a sahip olur. Tevhit, arkadaşı Doktor Şuayip’e olanları anlatırken kendisini bu durumdan “ancak bir mucizenin” (s.71) kurtarabileceğini vurgular. Tevhit bir müddet sonra gerçekleri Armağan’a anlatır. Armağan duyduklarına tepki göstermez. Armağan ile Tevhit evlenerek balayına çıkarlar. Mutluluk içinde yaşarken balayında Tevhit kısmi felç geçirir. Bu hastalık ikilinin arasının açılmasına neden olur. Tevhit, “bir mucize bekleyerek” (s.118) durumun düzelmesini ümit eder.

Erken yaşta anne ve babasını kaybeden Gediz’in hayata tutunma çabasının ele alındığı bir romandır Mükerrrem Kamil Su’yun *İnandığım Allah* eseri. Ailesini kaybeden Gediz, edebiyat öğretmeni olur. Gediz, Anadolu’da öğretmenlik yapmaya başlar. Kasabada aktif bir öğretmenlik süreci geçirir. Avukat Ekrem Sel ile tanışır. Ekrem Sel, akıllı ve başarılı bir avukattır. Gediz, Ekrem Sel’den etkilenir. İkili birlikte olmaya başlar ve kısa sürede evlenir. Hayat Gediz’in yüzüne gülmeye başlamıştır ancak kötü günler kapıdadır. Gediz ve Ekrem’in çocukları olmaz. Birkaç doktora tedavi için başvurulur. Bu tedaviler sonucunda Gediz’in anne olamayacağı ortaya çıkar. Doktor haberi verdikten sonra “mucizeler göstermek mevkiinde değiliz” (s.87) diyerek umutsuzluğunu belirtir.

Suat Derviş’in *Fosforlu Cevriye* eseri hayat kadını olan Cevriye’nin bir idam mahkûmuna olan aşkını ve bu aşk bağlamında geçmişini düşünmesini ele alır. Cevriye alımlı, güzel bir hayat kadınıdır. Anne babasını küçük yaşta kaybettiği için ailesi hakkında bilgi sahibi değildir. Günübirlik ilişkilerle hayatını sürdürür. İdam mahkûmu bir adamla tanışır. Adam, diğer erkekler gibi değildir. Cevriye’yi yargılamaz ve ona iyi davranır. Cevriye bu adama âşık olur. Kendisini “Akıl almaz bir mucize bekleyen bir bekâretle dolu” (s.83) gibi hisseder.

3.1.3.10.38. Nazar

Kur’an-ı Kerim’de nazar kavramına değinilir. Yine Hz. Peygamber de nazarın var olduğunu belirtir. Nazardan korunmak için Felak ve Nâs sureleri önerilir (Dini

Terimler Sözlüğü, 2010). Nazar ögesi romanlarda çok fazla yer almaz ve romanların seyrine etki etmez.

Hayri Düşüngör'ün *Gönül Bir Su Gibidir* romanında eşinden ayrı düşen Sümran hastalanır. Ayrılık acısıyla hummalı günler geçiren Sümran, bir müddet sonra iyileşir. Sümran'ın iyi olduğunu gören akrabalarından biri, "Kızımıza nazar değmesin. Bugün dünden daha farklı görüyorum!" (s.46) der.

Kemal Samancıgil'in *Mezar'ın Kızı* romanında batıl inanç unsurlarından nazara yer verilir. Ahmet Bey ile İnci birbirini seven iki gençtir ve çeşitli nedenlerle ayrı düşerler. İnci, sevgilisi Ahmet'in hasretine, ayrılığına dayanamaz. İnci'nin çevresindeki herkes bu durumdan haberdar olur. Ev halkı, Ahmet Bey'in yakışıklılığını kendi aralarında konuşurken Rabiye Kadın övücü sözler sarf eder: "Allah nazardan saklasın oğlumuzu, Maşallahsız konuşmayın, göz ve dil insanı çat diye çatlatır" (s.209). Günlük hayatta çok kullanılan ve var olduğuna inanılan nazar değme olayı romanda kahramanın güzelliği üzerinden kullanılır.

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* eserinde yazar, Canzi ile Turhan Tuna'nın aşkını konu edinir. Canzi, Turhan için çeşitli öyküler kaleme alır. Bu öykülerden biri Yedi Peçeli'dir. Öyküde Zühre ile Sinan'ın acı dolu sevdası anlatılır. Zühre çok güzel bir kızdır. Çocukken bile saçları "nazar boncukları" (s.120) ile bezelidir. Zühre'nin babası savaşçı Mustafa Durakça'dır. Sürekli küffarla çarpışıp ülkesini korumaya çalışır. Mustafa Durakça'nın cenk arkadaşları olan Hafız Nuri ve Feridun Bey kendi aralarında konuşurlar. Hafız Nuri, Beganoglu'nun, Feridun Bey'in gazabından kaçtığını, hatta büyü bozmak için papazlara altın taşıdığını bile söyler. Öyle ki Beganoglu başına ne musibet gelse Feridun Bey'den bilir. İşleri kötü gidince Feridun Bey'in "kem nazarına" (s.133) bağlar.

Muazzez Tahsin Berkand'ın *Lale* romanında başkişi Lale, nişanlısından tiyatrocı olmak uğruna ayrılır. Başına çeşitli maceralar gelir ve yanlış yaptığını anlar. Baba evine tekrar dönen Lale, dadısıyla bahçede otururken eski nişanlısı Necil'in kız kardeşi Filiz'in çocuğunu görür. Dadiya, Filiz ile eşinin akıbetini sorar. Dadi, "içtikleri su ayrı gitmiyor. Allah nazardan saklasın!" (s.152) yanıtını verir. Nazar ögesi romanda halk arasında günlük hayatta kullanıldığı şekliyle yer alır.

Muazzez Tahsin Berkand'ın *Mağrur Kadın* romanında Münevver Hanım tren yolculuğunda bir olayın içerisinde kalır. Anneleri ölen çocukların kimsesi olmadığını anlayınca onlara sahip çıkarak yakın arkadaşı Ferdane Hanım'ın çiftliğine götürür. Çiftlikte olan biteni anlatır. Ferdane Hanım'ın oğlu Kenan, çocuklara yardım edeceklerini söyler. Bunun üzerine Münevver Hanım "Allah nazardan saklasın" (s.12) diyerek Kenan'a iyi dilekte bulunur.

Kuşlu Adam olarak anılan başkişinin hayat öyküsü, Turan Aziz Beler'in *Tüylendi Ailesi* eserinde ele alınır. Başkişi, hapishane arkadaşlarına hayatını anlatmaya başlar. Rizeli olan başkahraman babasının askerden güzel bir atla döndüğünü, atın

güzelliğinden dolayı da çevresine caka sattığını belirtir. At bir süre sonra ölür. Anlatıcı yazar, durumu “Göz! Nazar” (s.17) olarak yorumlar.

Suat Derviş’in *Fosforlu Cevriye* romanı hayat kadını olan Cevriye’nin bir idam mahkûmuna olan aşkını ve bu aşk bağlamında geçmişini düşünmesini ele alır. Cevriye alımlı, güzel bir hayat kadınıdır. Anne babasını küçük yaşta kaybettiği için ailesi hakkında bilgi sahibi değildir. Günübirlilik ilişkilerle hayatını sürdürür. Cevriye sürekli eski dostu Sümbül Dudu’ya misafir olur. Sümbül Dudu, Cevriye’yi sevdiği için onu her daim misafir eder. Gençliğinde çok alımlı bir kadın olan Sümbül Dudu şimdi hastalıklarla boğuşmaktadır. Cevriye’ye “nazara uğramışım, o güzelliğim, o gençliğim heba olmuş” (s.112) sözleriyle gençliğini anlatarak hayıflanır.

3.1.3.11. Tasavvuf

Tasavvuf kelimesinin neredeyse binden fazla tanımı yapılmaktadır (Ekinci, 2012, 31). Abdülbaki Gölpınarlı, tasavvuf ehlinin yün elbise giydiği için sûfi adını aldıklarını, sûfilerin de yaşam tarzına tasavvuf dendiğini belirtir (1985, 7). Tasavvuf ve tasavvufla ilgili ögelere incelediğimiz romanlardan yedi tanesinde rastlanır. Tasavvuf ögeleri Safiye Erol’un *Ciğerdelen* romanında biraz daha etkili kullanılmaya çalışılır. Diğer romanlarda fon olarak yer alır. Tasavvuf, çile, nefis terbiyesi kullanılan tasavvuf unsurlarıdır.

Genç bir adamın aşk maceralarının anlatıldığı günlükten yola çıkılarak yazılan Faik Ökte’nin *Bir Aşk Masalı* romanında Nail, hukuk eğitimi görmüş ve başından birçok aşk macerası geçirmiş biridir. Nail, tuttuğu günlüğe başından geçen olayları yazar. Okuyucu bu günlük üzerinden Nail’in yaşadıklarına müşahit olur. Nail Fransa’ya eğitim için gider. Fransa’da Nevin ile aşk yaşar. Nevin ahlaki olarak düşük bir kadındır. Birçok erkekle düşüp kalkar. Nail, Nevin’in düştüğü durumun farkına varması için çabalar. Nail: “Seni o kadar inandığın materyalizm dünyasından bir ucu tasavvufa giden mistik sanat dünyasına götüreceğim” (s.63) diyerek Nevin’e yaşadığı hayatın ne kadar basit olduğunu anlatmak ister. Nevin eski hayatını bırakamaz ve erkeklerle düşüp kalkmaya devam eder.

Safiye Erol’un *Ciğerdelen* romanında tasavvuf ve çile terimleri geçer. Turhan Tuna yurt dışında mimarlık eğitimini tamamlayıp ülkesine dönen milliyetçi bir gençtir. Turhan, Canzi adında kadınla aşk yaşar. Canzi, Turhan için çeşitli öyküler kaleme alır. Canzi’nin Turhan için yazdığı Sarı Sipahiler hikâyesinde Mustafa Durakça ile Mariska’nın aşkı anlatılır. Mustafa, büyüklerinden, Mariska ile nikâhlanmak için destur ister. Veli Koca da onay vereceğini ancak Mustafa’nın dervişlerle “on gün çileye” (s.69) kapanmasını şart koşar. Mustafa bu teklifi kabul ederek çileye kapanır. Veli Koca, bu yolla Mustafa’daki aşkın sahil olup olmadığını anlamak ister. Mustafa on gün sonra çileden çıkar ve Mariska ile evlenir. Mustafa Durakça’nın ataları zamanında sınır boylarını fetheder ve buralara yerleşir. Yurtlarında kalıcı olmaları için de yaratıcıya dua

ederler. Yazar, Mustafa Durakça üzerinden fetihlerin devam edeceğini ve sınırların güven altında tutulmasının önemini anlatır. Büyük cenge tüm milletin kenetlendiğini “erenler çileye oturacak, ulema dua edecek” (s.63) şeklinde ifade eder. Başka bir öyküde Zühre’nin acı dolu hayatı anlatılır. Zühre, kocası tarafından terk edilmiş çocuklu bir kadındır. Dünyadan elini eteğini çekmek ister. Bu yüzden “şeyhinin dizi dibinde tasavvufa” (s.189) dalar. Yazar tasavvufta önemli olan çileye kapanma geleneğini romanda etkili kullanarak din dilini aktifleştirir.

Erken yaşta anne ve babasını kaybeden Gediz’in hayata tutunma çabasının ele alındığı bir romandır Mükerrerem Kamil Su’nun *İnandığım Allah* eseri. Ailesini kaybeden Gediz, edebiyat öğretmeni olur. Anadolu’da öğretmenlik yapmaya başlar. Ev sahibinin kızları ile arkadaş olur. Kasabada Avukat Ekrem Sel ile tanışır. Kısa süre sonra Ekrem ile Gediz evlenir. İkisinin çocukları olmayınca doktora giderler. Gediz asla hamile kalamayacağını öğrenir. Ekrem’e çocuk veremeyeceği için ondan boşanmayı düşünür. Ekrem kabul etmese de Gediz Ekrem’den ayrılır. Kasabada dedikodular başlar. Gediz baskılara dayanamayıp İstanbul’a döner. Münzevi bir hayat yaşamaya başlayan Gediz, kasabada ev sahibinin kızları ile olan arkadaşlığını anımsar. Gülsüm’ün “Hadi gı sende, böyle yaşanır mı hiç? Deli dervişler gibi çile mi dolduracaksın?” (s.146) dediğini işitir gibi olur.

Aka Gündüz’ün *Eğer Aşk* romanında başkahraman Selim Caka, Adelina hakkındaki düşünceleri nedeniyle iç çatışmaya girer. Ona yanlış yapmaması ve onun haklarına saygı duyması gerektiğini ve kendine hâkim olma zorunluluğunu nefis terbiyesiyle bağdaştırır:

“Taranta Babu, bir esmer inci gibi avucuma kondu. Taşa çalmaya hakkım yoktur. Bir fikre bağlılık ve sadakat yüksek bir fazilettir. Fakat onun açtığı yollardan kötü faydalanmamak şartıyla. Kendi kendime vaaz ediyorum. Bin bir günahlı kakavan bir papaz gibi! Hayır, bu bir vaaz değil, gece yarıları, bir defterin yaprakları üzerinde basit bir nefis mürakabesi” (s. 61).

Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın *Dirilen İskelet* eserinde Tayfur, Banu’ya âşık olur. Tayfur’un eski sevgilisi Nasıra bu durumdan hoşnut olmaz. Nikâh kıyılma vaadi ile kendisini Tayfur’a teslim ettiği için pişmanlık duyar ve Tayfur’un kendisine olan iştihakı kaybettiğini düşünerek üzülür. Nasıra yaptığı hatanın düzeltilmesi gerektiğini belirtir: “İşlediğim günahın cezasını çekerek ruhumun temizlenmesine uğraşacağım. Bazı tarikatlarca nefsi cezalandırmanın bir ibadet olduğunu biliyorum” (s.149).

Kerime Nadir’in *Balay* romanı sonu faciayla biten aşk ve entrikanın iç içe geçtiği bir eserdir. Tevhit kırklı yaşlarda yakışıklı bir beydir. Eşi ölmeden önce arkasında bir mektup bırakarak kızları olarak büyüttükleri Armağan’ın üvey olduğu hakikatini açıklar. Armağan’ın kendi kızı olmadığını öğrenen Tevhit, Armağan’ı kendisinden uzak tutmak için Avrupa’ya gönderir. Kızı, neden böyle bir şey yaptığını

sorduğunda Tevhit, “Nefsimi ıslaha yeni karar vermiş olduğumdur” (s.11) cevabını verir. Tevhit, zamanla Armağan’a farklı duygular besler ve Armağan’ın kendinde olmadığı bir gün onunla birlikte olur. Armağan, hamile kalır. Tevhit tüm gerçekleri anlatınca Armağan durumu kabullenir. Evlenerek balayına giderler. Tevhit balayında felç geçirir. Armağan’la aralarında sıkıntılar başlar, yataklar ayrılır. Armağan bir yandan “nefsiyle mücadele ederken” (s.107) diğer yandan Tevhit’in ısrarlarıyla uğraşır.

Halide Nusret Zorlutuna’nın *Beyaz Selvi* eseri, Nadide adlı başkişinin aşk-ihanet-annelik üçgeninde sıkışmış hayatını ele alır. Nadide mutlu bir evlilik yaşarken Dünder adında eski tanıdığına rastlaması hayatını alt üst eder. Nadide’ye âşık olan Dünder, ona sahip olmak için delicesine mücadele verir. Dünder sürekli aşk mektupları yazarak Nadide’den aşkına karşılık vermesini ister. Nadide evine ve eşine bağlı olduğu için Dünder’a karşılık vermez. Dünder, aşkının temiz olduğunu ifade etmek ister: “İnsana insanlık asaletini veren ve bazı kimseleri herkese benzemek adiliğinden kurtararak onlara beşerin üstünde bir yer hazırlayan, onları Allah’a kadar yükselten işte bu kuvvettir: İrade kuvveti, Nefse hâkimiyet kudreti!” (s.50).

3.1.3.11.1. Mutasavvıflar

Hacı Bektaş-ı Veli, Sarı Saltuk, İbrahim Edhem, Mevlana, Yunus Emre, Pir Sultan Abdal, Hallac-ı Mansur, Şeyh Bedrettin incelediğimiz romanlarda yer alan mutasavvıflardır. Romanların olay akışında önem arz etmeyen mutasavvıflar romanlarda fon olarak yer alır.

Hoca Ahmet Yesevi’nin talebelerinden olan Hacı Bektaş-ı Veli, Horasan’dan Anadolu’ya gelmiş bir mutasavvıftır (Eyupoğlu, 1990, 182). Safiye Erol’un *Ciğerdelen* eserinde Hacı Bektaş-ı Veli ögesi sadece bir yerde kullanılır. Mustafa Durakça, yabancı kız Mariska’ya âşık olur. Veli Koca, bu evliliği başta iyi karşılamaz ve dervişlerle çileye kapanmasını ister. Çileden sonra karar vermesinin daha münasip olacağını belirtir. Dervişler büyük cenk için Rumeli’den tüm “Hacı Bektaş-ı Veli dergâhlarını” (s.69) gezerek yaz kış durmadan yol alıp büyük savaşa manevi destek vermeye gelirler.

Hayatı hakkında kesin bilgiler bulunmayan Sarı Saltuk’un on üçüncü yüzyılda yaşadığı ve Edirne’nin alınmasında büyük katkıları olduğu bilinmektedir (Aktaş, 2008, 141). Safiye Erol’un *Ciğerdelen* romanında Sarı Saltuk bir defa geçer. Canzi’nin yazdığı ikinci öykü olan Yedi Peçeli’de Zühre ile Sinan’ın aşkı ele alınır. Zühre ile Sinan birbirlerini sevmelerine rağmen ayrılmak zorunda kalırlar. Sinan’dan ayrılan Zühre, kötü ve zor günler geçirir. Zühre, oğlu Nuri’yi savaşta şehit verdikten sonra kendini dünya işlerinden alıkoyar ve halvete çekilir. Civar köylerde ermiş kadın diye nam salar. Müslümanlar onun evliya kızı, “Sarı Saltuk neslinden” (s.201) olduğunu söyler. Zühre’nin manevi kişiliğe bürünüp dünyadan kendini soyutlaması Anadolu kültüründe önemli bir mutasavvıf olan Sarı Saltuk’a teşbih edilir.

Taç ve tahtı terk edip dervişliğe soyunmasıyla bilinen İbrahim Edhem (Aktaş, 2008, 40) sadece bir romanda kullanılır. Vedat Tanca, *Belki Bir Gün* eserinde Lemi ile Füsün'un ilişkisini anlatır. Lemi deniz subayıdır. Füsün'u kartopu savaşı yapılırken tanır. İkili birbirine yakınlaşır. Lemi, ailesine Füsün'dan hoşlandığını ve evlenmek istediğini belirtince Lemi'nin kız kardeşi Güzin sevinir. Güzin, ağabeyi Lemi'nin evlenmeyeceğinden endişe ettiği için "İbrahim Etem dedeye yüz göbet atayım." (s.32) diye adak adar. Aynı adak sahnesi yine tekrarlanır. (s.90)

Önemli şair ve mutasavvıflardan biri olan Mevlana (Köprülü, 1984, 217) sadece bir romanda şairliği hasebiyle geçer. Halide Edip Adıvar'ın *Sonsuz Panayır* eseri farklı sınıflara ait insanların ilişkilerini ve kültürlerini irdeler. Ayşe Balkar, ailesiyle yaşayan genç ama fakir bir kızdır. İmrendiği zengin insanların hayatına sahip olmak, onlarla aynı ortamlarda boy göstermek ister. Okullarında düzenlenen hikâye yazma yarışmasına katılır. Edebiyat öğretmenleri Ali Bey'i cezbedecek bir konu düşünür. Ali Bey duygusal bir öğretmendir ve sürekli "Mevlana'dan acemce şiirler okur" (s.17). Ayşe de duygusal bir konu seçerek hikâye yazma yarışmasında birinci olur. Yazar, Ali Bey'in huy ve mizacı bakımından ve Mevlana'ya olan ilgisinden dolayı çevresi tarafından Ali Bey'in "Mevlana" (s.49) diye alay konusu edildiğini de belirtir. Ayşe Balkar, zengin ailelerin çocuklarına özel dersler vererek sosyeteye girer. Ruh çağırma seanslarına katılır. Ali Bey'in ruhu "Mevlana'nın kendisi olur." (s.176) diye düşünür.

Anadolu'da on üç ve on dördünü yüzyıllarda yaşayan Yunus Emre, derviş bir şairdir (Köprülü, 1984, 261). Halide Nusret Zorlutuna'nın *Beyaz Selvi* eseri, Nadide adlı başkişinin aşk-ihanet-annelik üçgeninde sıkışmış hayatını ele alır. Nadide mutlu bir evlilik yaşarken Dünder adında eski tanıdığına rastlaması hayatını alt üst eder. Nadide'ye âşık olan Dünder, ona sahip olmak için delicesine mücadele verir. Nadide başlarda bu aşka kayıtsız kalsa da kocası Hamit'in, kendisini aldatması neticesinde Dünder'in aşkına cevap verir. Bu sırada Nadide'nin oğlu Çelik hastalanır. Nadide oğlunun hastalığı ile bu aşktan vazgeçer. Kalbi, çektiği acılara daha fazla dayanamaz ve Nadide aniden ölür. Nadide'nin eşi Hamit de eşinin ölümü üzerine intihar eder. Hamit'in intiharının anlatıldığı bölümün başında yazar, "Derviş Yunus, çiğdik, piştik elhamdülillah!" (s.155) sözünü kullanır. Yazar bu dizeyle Nadide ve Hamit'in hatalarının farkına varıp pişmelerine gönderme yapar.

Ciğerdelen romanında Safiye Erol iki gencin aşkını konu alır. Turhan, Canzi'yi çok sevmesine rağmen kıskançlığı yüzünden kendinden kaçırır. Canzi, Turhan için çeşitli öyküler kaleme alarak Turhan'a ders vermeyi amaçlar. Turhan, sevdiği kadın Canzi'nin kendisi için yazdığı hikâyeleri okuduktan sonra iç çatışma yaşar. Yaptığı hatalardan pişmanlık duyar ve değişmeye karar verir. İnsanoğlunun binlerce yıldır sevgiyle yaşadığını, bu uğurda binlerce yıl adaklar adadığını söyler. Canından çok sevdiği kadın Canzi ile yaratıcının cennetinde yaşamayı arzular. Öyle ki "Pir Sultan

köçeklerinin hafif kanatlı oyun adımlarıyla” (s.261) neşe içinde ölüm anında yaratana gitmek istediğini söyler.

Tasavvufu “Enel-Hakk” söylemiyle maruf olan ve öldürülen Hallac-ı Mansur mutasavvıflardandır (Eyupoğlu, 1990, 116). Bir diğer mutasavvıf da Osmanlı döneminde yaşayan ve öldürülen Şeyh Bedrettin’dir (Aktaş, 2008, 188). Halide Edip Adıvar’ın *Sonsuz Panayır* eseri farklı sınıflara ait insanların ilişkilerini ve kültürlerini irdeler. Ali Bey, edebiyat öğretmenidir ve birçok sosyete ortamına girer çıkar. Bir dost meclisinde Burhan ve arkadaşları ile mistik konulara girerler. Burhan, “Hangi insan acaba bir İsa, bir Hallaç, bir Bedreddin-i Simavi’nin tek laf etmeden acıya, cellada baş eğdiği dakikaları idrak etmemiştir?” (s.146) diyerek meclistekileri sorgulamaya davet eder.

Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın *Dirilen İskelet* eserinde olağanüstü varlıkların mezarlıkta gezip dolaştıkları söylentisi çıkar. Tayfur’la arkadaşı Ferhat, mezarlığı gezince olağanüstü varlıklar görürler. Bunların ne olduğunu araştırmak için de mezarlıkta inceleme yaparlar. Bir çobana rastlarlar ve aralarında konuşma başlar. Çoban mezarda “Hallacı Mansur hazretleri[nin]” (s.83) yattığı yeri gösterir.

3.1.3.12. Batıl İnançlar

Varlığı kesin olarak belirlenememiş, doğruluğu kanıtlanamayan ancak halkın geçmişten bugüne varlığına ve doğruluğuna inandığı halk inanışlarıdır. Batıl inançlar, gündelik olayların yüzyıllarca mütemadiyen birikmesi ve insanların bu inançlara muhtelif yakıştırmalar yapmasıyla şekillenir. İncelediğimiz romanlarda batıl inanç unsurları diyebileceğimiz kullanılan kavramlar şunlardır: peri, nazar, uğur, medyum, mum yakma, kurşun dökme, büyü, büyücülük sihir, tılsım, muska yazma, Gulyabani, Umacı, cadı, hortlak, hayalet, vampir, zombi, falcı, fal bakma, remil, kâhin, münecim, kehanet, ispritizma.

İhsan Koza’nın *Aradığım Kadın* eserinde Ferit ile Nazan İsviçre’de bir araya gelirler. İkisi de birbirinden hoşlanır. Nazan, Ferit’e meşhur olan bir kiliseye gitmeyi teklif eder. Nazan kiliseyi anlatırken, “Sonra biliyor musunuz, orada tekrarlanan dilekler bir gün gelir hakikat olurmuş. Herkes söylüyor. Doğru imiş” (s.88) ifadelerini kullanarak halk arasında dedikodusu yapılan bir batıl inanca değinir. Kiliseye gitmeye karar verirler ve kiliseyi gezerken Nazan, “İşte burası dilek köşesi. Bu resmin önünde söylenilen arzular bir gün gelir muhakkak hakikat olurmuş, bir dileğiniz varsa durmayın, hemen söyleyin” (s.91) diyerek batıl inanç anlayışını tekrar eder.

3.1.3.12.1. Peri

İslam dininde peri inancı olmamakla beraber, bu kelime güzel yaratık anlamına gelmektedir (Bozkurt, 2007: XXXIV, 232). Romanlarda kadınların güzel ve iyi olması periye teşbih edildiği görülür. Ayrıca peri masalı, peri kızı ifadesi de romanlarda geçer.

İncelediğimiz romanların yarıya yakınında peri unsuruna yer verilir. Peri ögesi eserlerde genellikle fon olarak geçer, romanların olay örgüsüne etki etmez.

Reşat Nuri'nin *Miskinler Tekkesi* romanında kahraman anlatıcı dilencidir. Dilencilige nasıl başladığını, başından geçenleri anlattıktan sonra İzmir'deki komşularından bahseder. Komşularından birisi de Gani Dede adında zat-ı muhteremdir. Bilgili ve görgülü olan Gani Dede çok güzel hikâyeler anlatır. Her yaşa, her kesime göre gerçek veya uydurmaca “peri masalları” (s.149) anlatır.

Hayri Düşüngör'ün *Gönül Bir Su Gibidir* romanında Sümran, ablası Ümran'ın mutluluğu için tehlikeli bir plan yapar ancak olaylar planlandığı gibi gelişmez. Sümran, eşinden ayrılır ve bir müddet sonra hastalanarak ölür. Ölüm sebebinin kendisi olduğunu öğrenen Ümran, vicdan azabı çeker ve kardeşinin mezarına gidip içini döker. Bu esnada kardeşi Sümran'ı periye benzetir: “Duyduğum azaba, katlandığım ıstıraba daha fazla tahammül edemeyeceğim Sümran. Bana uykusuz geçirdiğim karanlık gecelerde bir peri, bir melek gibi görün ve beni affettiğini söyle” (s.104).

Öksüz ve yetim kız Nevin'in anlatıldığı Muazzez Tahsin Berkand'ın *Nişan Yüzüğü* eserinde peri ögesi benzetme yapılarak kullanılır. Nevin, ailesiz kalmış genç ve güzel bir kızdır. Tesadüfen tanıştığı Macit ile aşk yaşamaya başlar. Macit kendisine bir şey olması durumunda kaldıkları konağı Nevin'e bırakacağına dair bir vasiyet hazırlar. Konakta tek başına kalan ve sıkıntılı günler geçiren Nevin'e, evin dadısının yeğeni olan Nedret adında bir kız arkadaşlık etmeye başlar. İkili güzel günler geçirir. Nevin, Nedret'in bu hayat dolu canlılığını “Bu sefer de peri kızı, peri masallarına layık bir şekilde [...]” (s.215) sözleriyle periye benzetir.

Şükran Eğrilmez'in *Aldanmayan Hisler* romanında kardeş olarak büyüyen Sevim ile Sermet'in kardeş olmadıkları anlaşılır. İkili çocukluklarından gençliklerine kadar birbirlerine farklı duygular besler. Sevim, bebekken Emine adlı kadın tarafından bir hastane bahçesine bırakılır. Hastanede hemşire olarak çalışan Zehra, çocuğu bulur. Hastanede yatan ve üç gün önce bebeği ölen bir anneye (Lamia) bebeği vermeyi düşünür. Lamia, hastane bahçesinde bulunarak hemşire tarafından kendisine verilen bebeği, kendi çocuğu sanarak kucağına basar ve çocuğa Sevim adı verilir. Sermet'le Sevim kendi aralarında hayallerden konuşurlar. Sevim bir gemiye binip uzak diyarlara gitmeyi istediğini söyler. Sermet dün gece gördüğü rüyanın tesirindedir. Kardeşi Sevim'in dudaklarından öperken uyanır. Kardeşi Sevim'in, gece gördüğü rüyada “peri diyarından” (s.51) gelen bir kız olarak tahayyül eder.

N. Sonerman'ın *Medeniyet Sönüyor* romanı aşk teması üzerinden savaşın insanların hayatında ne kadar yıkıcı olabileceğini ele alır. Howard ve Silviya birbirini seven iki çifttir. Mehtaplı bir gece de dans eden kadınların arasında Silviya dikkatleri üzerine çeker. Yazar Silviya için, “Perilerin peri prensesini andıran Silviya” (s.10) benzetmesini yaparak okuyucunun dikkatini çeker. Çiftin bu mutlu günleri uzun sürmez

ve I. Dünya savaşı patlak verir. Howard cepheye alınacağını öğrenir. Karısı Silviya hamiledir. Silviya'yı balkonda görünce “aşk masalının perisi” (s.31) aklına gelir.

Fahri Zeki Önal'ın *Ay Altında* romanı gençlerin, aşk için neler yapabileceğini gözler önüne serer. Ferit ile Nahit iki iyi arkadaştır. Ferit'i hem teyzesinin kızı Kumru hem de Kumru'nun kız arkadaşı Şermin sevmektedir. Şermin'in babası vefat eder. Şermin, Ferit'e mektup yazarak kendisine sahip çıkmasını yoksa dayısının oğlu Samim'le evlenme mecburiyetinde kalacağını ifade eder. Mektubu getiren Sabri Bey, “peri yazısı” (s.19) diyerek Ferit'e uzatır. Sabri, peri yazısı ifadesiyle mektubun kadın eliyle yazıldığını belirtmek ister. Babası ölen Şermin, kimsesiz kalır ve dayısının oğlu Samim, Şermin'le evlenmek ister. Şermin, durumu bildirmek üzere Ferit'e mektup yazar. Ferit yazılan mektuplara kayıtsız kalır. Şermin de Samim ile evlenmemek için Nahit'le nişanlanır. Şermin, Nahit'le nikâhlanacağı gün “peri masalı” (s.32) yaşadığını söyler.

Peri ögesi Sadi Günel'in *Onun Sesi* romanında teşbih yapılmak amacıyla kullanılır. Anlatıcı kahraman elinde diplomalarla iş arayan bir sanatçıdır. Anadolu'nun muhtelif bölgelerinde çalışır. Sanatçı yönü kadınlar tarafından odak noktası olmasına neden olur. Öğretmenlik yaptığı maceralarını anlattığı bölümde birçok kadınla düşüp kalkar. Bu sırada evleneceği genç kız Mübahat'ı görür. Mübahat o kadar güzeldir ki “Peri padişahı kızlarının elinden alınmış” (s.40) gibidir. Anlatıcı kahraman, aynı benzetmeyi eşini tanımadan önce üniversite yıllarında tanıştığı kız arkadaşı Müzeyyen için de yapar. Müzeyyen “peri gibi ince yapısı” (s.142) ile tüm erkeklerin ilgisini cezbeden genç bir kızdır.

Vedat Tanca, *Belki Bir Gün* eserinde Lemi ile Füsun'un ilişkisini anlatır. Lemi, deniz subayıdır. Lemi İzmir'e dayısının yanına ziyarete gider. Dayısının kızı çok şakacı bir insandır. Gemide seyahat ederken genç kızların hep bir ağızdan kendisini çağırdığını işitir. Gemi görevlisi, Lemi'ye kızların güzelliğinden dolayı cennetten çağırıldığını söyleyerek teşbih yapar. Lemi kızların bulunduğu yerde “Periler kotrası” (s.148) yazısını okur. İçindekilerin de peri olduğunu söyleyerek latifeye devam eder. Nihat, Füsun'un arkadaşı Filiz ile karşılaşır ve Lemi'yle Füsun'un neden ayrılmak zorunda kaldıklarını öğrenir. İkili el ele vererek arkadaşlarını yeniden bir araya getirmek için plan yaparlar. Nihat, arkadaşı Lemi'yi alarak Filiz'in ve Füsun'un olduğu konağa doğru gezintiye çıkar. Eylül günü çevre muhteşemdir. Çamlıca'nın her yeri yemyeşil tonuyla “şiir perisinin yaktığı gönülleri” (s.217) her yerden taşırmaktadır.

Reşat Engin'in *Çapkın Subay* romanında peri ögesi teşbih yapılarak bir defa kullanılır. Onur, Yüzbaşı rütbesinde bir Türk subayıdır. Onur yakışıklılığı ile tüm dikkatleri üzerine çeker. Onur'u gazinoda otururken gören kızlar heyecanlanır. Onur, Ayten ve Suna'nın çocukluklarından tanıdıkları bir simadır. Kızlar yıllar sonra Onur'la karşılaşınca Onur ile muhabbet etmek isterler. Tüm genç kızlar Yüzbaşı'nın dedikodusunu yapar. Ayten'in etrafındaki kızlar bu yakışıklı subayı nereden

tanıdıklarını sorarlar. Ayten anlatmak için tüm kızları etrafına toplar. Meraklı kızların simaları “peri masalındakileri” (s.37) anımsatır.

Tarihi roman olan Ilgaz Vahap Nevruzhan’ın *Süyüm Bike* eserinde Sevim Bike kahraman, bilgili, güzel bir kızdır. Çevresi tarafından çok sevilir. Yarışlarda, at sürmede hep birinci gelir. Düzenlenen şenlikte yine birinci gelince İsmail Mirza, “Maşallah, Allah özenmiş de yaratmış, kız değil peri” (s.10) sözüyle beğenisini dile getirir. Sevim Bike, Kırım Hanı’nın kardeşi Sefa Giray ile evlenir ve Kazan Hanlığının başına geçer. Ruslara akınlar düzenleyerek Türklerin övgüsüne mazhar olur. Ordudaki askerler “zafer perisini yakalamak fırsatını veren” (s.100) hanlarını sevgiyle alkışlar. Peri ögesi teşbih yapılarak kullanılır.

Genç bir adamın aşk maceralarının anlatıldığı günlükten yola çıkılarak yazılan Faik Ökte’nin *Bir Aşk Masalı* romanında Nail, hukuk eğitimi görmüş ve başından birçok aşk macerası geçirmiş biridir. Nail, tuttuğu günlüğe başından geçen olayları yazar. Okuyucu bu günlük üzerinden Nail’in yaşadıklarına müşahit olur. Nail Fransa’ya felsefe eğitimi almak için gider. Nail eğitimini tamamladıktan sonra yurda döner. Anadolu’nun muhtelif bölgelerinde görevlere gider. Bu yerlerden biri Diyarbakır’dır. Nail, Dicle’yi görünce eski anıları depreşir. Okuduğu şiirlerdeki, hatıratlardaki Dicle’yi anımsar. “Yıldızlı gecelerde beyazlar giyinmiş perilerin köpükten sallarla bu nehirde seyahat ettiklerine inanırdım” (s.198) sözlerini anı defterine yazar.

Halide Edip Adıvar’ın *Sonsuz Panayır* eseri farklı sınıflara ait insanların ilişkilerini ve kültürlerini irdeler. Yazar, “Apartman Beyleri” bölümünde kiracılar ile ev sahipleri arasındaki çekişmeye değinir. Ev sahipleri fakir kiracıları evlerinde fazla oturtmak istemezler ve türlü bahanelerle kiracıları çıkartmak isterler. Güçleri yetmeyen kiracıları farklı yollarla çıkartmaya çalışırlar. Yüksek katta oturan kiracılar asansörü kullanmasın diye asansörü bozarlar. Ev sahipleri asansöre binince asansör çalışır fakat kiracı bineceği zaman asansör “aksi bir peri olur” (s.93) ve hayret verici şekilde çalışmaz. Başkişi Ayşe Balkar, edebiyat öğretmeni Ali Bey vasıtasıyla zenginlerin arasında yer alır, onlarla ahabap olur. Apartman dairesine taşınır. Apartmandaki ruh çağırma seansını merak eder ve bu toplantılara katılır. Bir yandan da “Aman annem duymasın, bu apartmana cinli, perili diye ayak basmaz” (s.171) diye düşünür.

Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın *Dirilen İskelet* eseri batıl inanç ve inanışlarla örülüdür. Tayfur ve Ferhat sürekli mezarlığa giden iki arkadaştır. Bu durum Nihat, Sadi ve Feyzi adında üç gencin dikkatlerini celbeder ve Tayfur’la Ferhat’ı takip ederler. Tayfur’la Ferhat, mezarlıkta gece hayaletlerin gezindiğini söyleyince gençlerin merakı iyice artar. Tayfur zengin bir ailenin çocuğudur ancak oturduğu konak eskidir. Feyzi, Tayfur’un bu evde neden oturduğunu sorgular: “Acaba neden konaktan ziyade cinli, perili, uğursuz bir tekkeye benzeyen bu korkunç damın altında oturuyor” (s.16). Meraklarını gidermek için mezarlığa giden Nihat ile Feyzi arasında din hakkında kısa bir tartışma çıkar. Nihat, mezarlıktan korkulmaması gerektiğini, toprağın altında

yatanların zararsız kemik yığını olduğunu söyler. Feyzi, itiraz ederek hortlakların ve cadıların bu mezarlıklardan çıkarak “Cinleri, perileri, inançsızları, saygısızları çarpmak için” (s.30) görevlendirildiğini vurgular. Mezarlıktaki olayları düzenleyen kişinin Banu adında bir kadının olduğu anlaşılır. Banu, keçilerin kafalarına bez sararak onları ruh gibi mezarlıkta gezintiye çıkarır. Olayların içyüzünü öğrenen Tayfur, Banu’yu görür görmez âşık olur. “Bu periyi görmeye giderler” (s.132) düşüncesiyle arkadaşlarına Banu’dan bahsetmez.

Kerime Nadir’in *Balay* romanı sonu faciayla biten aşk ve entrikanın iç içe geçtiği bir eserdir. Tevhit kırklı yaşlarda yakışıklı bir beydir. Eşi ölmeden önce arkasında bir mektup bırakarak kızları olarak büyüttükleri Armağan’ın üvey olduğu hakikatini açıklar. Tevhit, üvey kızı Armağan’ı İstanbul’dan ve kendisinden uzak tutmak için Fransa’ya bir akrabasının yanına gönderir. Armağan iki erkek arkadaşıyla sekiz yıl sonra ülkeye döner. Armağan’ın şerefine balo tertip edilir. “Esrarengiz bir periyi” (s.21) andıran Armağan, o gece herkesi büyüler. Aynı benzetme Armağan’ın rahatsızlanıp bir yatağa uzatıldığı vakit Doktor Şuayip tarafından yinelenir. (s.40)

Erken yaşta anne ve babasını kaybeden Gediz’in hayata tutunma çabasının ele alındığı bir romandır Mükerrrem Kamil Su’nun *İnandığım Allah* eseri. Ailesini kaybeden Gediz, ablası ve eniştesiyle birlikte yaşar. Edebiyat öğretmeni olur. Anadolu’da öğretmenlik yapmaya başlar. Ev sahibinin kızları ile arkadaş olur. Kasabada aktif olarak çalışır; konferanslar verir. Kasabada düzenlenen törende iki genç dans ederken çiftler “periler, geniş yapraklı çiçekler gibi” (s.38) dikkat çekicidir.

Halide Nusret Zorlutuna’nın *Beyaz Selvi* eseri, Nadide adlı başkişinin aşk-ihanet-annelik üçgeninde sıkışmış hayatını ele alır. Nadide mutlu bir evlilik yaşarken Dünder adında eski tanıdığına rastlaması hayatını alt üst eder. Nadide’ye âşık olan Dünder, ona sahip olmak için delicesine mücadele verir. Dünder, Nadide’yi uzun yıllar sonra karşısında görünce onun güzelliğinden etkilenir. Yazar, Nadide’yi “peri masallarındaki prenseslere benzeyen ince, kumral bir kız” (s.11) olarak nitelendirir.

3.1.3.12.2. Uğur Getirme

Uğur getirme veya uğursuz olma kavramları romanlarda yer alan batıl inanç unsurlarındandır. Roman kahramanları bazı kişilerin, nesnelerin kendilerine iyilik, şans getirdiklerine inanırlar. Aynı zamanda bu durum olumsuz yönde de olabilir. Uğur ögesi romanlarda etkili kullanılmaz.

Reşat Nuri Güntekin’in *Miskinler Tekkesi* romanında bir dilencinin gözünden hayatın zorluğu ve insanların ilişkileri anlatılır. Soylu bir aileden gelen yazar anlatıcı çocukluğunu refah ve huzur içinde geçirir. İkinci Meşrutiyet’in ilan edilmesiyle ailenin büyükleri sürgüne gönderilir. Sürgünle kimsesiz kalan yazar anlatıcı çeşitli işlerde çalışsa da başarılı olamaz ve dilencilik etmeye başlar. İlk dilencilliğini Eşrefpaşa

Camisi'nde yapar. Yaşlı bir kadın, yazar anlatıcıya para verir ve yazar anlatıcı bu paranın “uğurlu geldiğini” (s.50) o kadından sonra iyi para kazandığını söyler.

Fahri Zeki Önal'ın *Ay Altında* romanı gençlerin, aşkları için neler yapabileceğini gözler önüne serer. Ferit ile Nahit iki iyi arkadaştır. Ferit'i hem teyzesinin kızı Kumru hem de Kumru'nun kız arkadaşı Şermin sevmektedir. Şermin'inden ise Nahit hoşlanır. Şermin, Ferit'e kavuşamaz ve Nahit ile evlenir. Evlilikleri iyi gitmez, Nahit intihar eder. Nahit'in arkadaşı Samim de Şermin'le evlenir. Şermin verem hastalığına yakalanarak ölür. Arkadaşları Kumru ile Ferit, Şermin'i her ölüm yıl dönümünde anarlar. Ferit, eski günleri anlatmaya başlar. Mülkiye Mektebinde öğrenciyken Şermin'i düşünmenin kendisine “uğur” (s.14) getirdiğinden bahseder. Şermin'in babası ölünce Şermin kimsesiz kalır ve dayısının oğlu Samim, Şermin'le evlenmek ister. Şermin, durumu bildirmek üzere Ferit'e mektup yazar. Ferit yazılan mektuba kayıtsız kalır. Yıllar sonra Ferit, teyzesinin kızı Kumru ile yakınlaşır. Kumru, Ferit'in neşesiz olduğunu görünce, “uğursuz kadının yasını” (s.26) bitirmesini ister. Ferit yasını bitirerek Kumru ile evlenir.

Uğur getirme inancına İhsan Koza'nın *Senede Bir Gün* romanında da yer verilir. Emin, nişanlısı Nazlı ve onun ailesi için canını hiçe sayarak Bulgar askerlerine esir düşer. Yıllarca Bulgar hapishanelerinde işkenceyle yaşar. Hapishane arkadaşı Yanko, Emin'in hasretle baktığı mendili görür. Sevgili tarafından verilen mendilin “uğur getirmeyeceğini” (s.247) belirtir. Emin, uzun uğraşlar neticesinde Nazlı'nın nikâhlandığı gün Nazlı'ya gelerek bu mendili verir. Emin, Nazlı'ya kavuşamaz. Yanko'nun uğur getirmez dediği mendil Emin için hayırlı olmaz. Din dili bu bölümde etkilidir.

Reşat Engin *Satılmış Bakire* eserinde şehvet düşkününü bir anne (Şeküre) ve kızın (Seniha) yaşamlarını anlatılır. Seniha'nın babası ölünce aile İstanbul'a taşınır. Mehmet Bey yaşlı ve kadın düşkününü zengin biridir. Seniha'yı elde etmek ister. Şeküre, durumu anlayınca kızını Mehmet Bey'e karşı kullanır. Mehmet Bey, Seniha'nın kendisinin olacağı için mutluluk duyarak Seniha'yla evlenir. Seniha başka erkeklerle de düşüp kalkar. Komşular dedikodu yaparak Mehmet Bey'e “uğurlu olsun” (s.88) derler.

Uğursuzluk ögesi Reşat Engin'in *Çapkın Subay* romanında özeleştirilerek yapılarak geçer. Onur, Yüzbaşı rütbesinde bir Türk subayıdır. Onur yakışıklılığı ile tüm dikkatleri üzerine çeker. Suna ile Ayten çocukluklarından beri Onur'u sevmektedirler. Onur, Hümeysra ile nişanlanır. Ayten haberi duyunca baygınlık geçirerek kafasını çarpar. Onur hastaneye gelerek Ayten hakkında bilgi alır. Ayten'in bu duruma düşmesinde kendini suçlu hisseden Onur ölmeyi bile düşündüğünü “ne kadar uğursuz” (s.91) bir adam olduğunu söyler.

Tarihi deniz romanı olan Kadircan Kaflı'nın *Korsan Yuvası* eserinde bir gün köyü korsanlar basar. Köylülerin ellerinde avuçlarında ne varsa alıp götürürler. Bir süre sonra sipahi beyi vergileri toplamak için köye gelir. Köyün ileri gelenleri durumu anlatarak ricada bulunsa da Tımar Beyi ikna olmaz ve bazılarını ceza verir. İmam,

zulüm yapıldığını haykırır. Tımar Beyi kimseyi dinlemeyerek Veli Koca'yı atının arkasına bağlayarak sürükler. Veli Koca'yı öldü zannederek bırakırlar. Veli Koca'nın oğlu Cin Ali, babasının kalbini dinlediğinde yaşadığını anlar ancak tepesinde öten İshak kuşunun “uğursuzluğundan” (s.46) endişe eder. Veli Koca o günün akşamına ölür. Öten kuşların uğursuzluk getireceğine inanılması ve Veli Koca'nın o akşam ölmesi din dilinin etkili kullanılmasını sağlar.

Genç bir adamın aşk maceralarının anlatıldığı günlükten yola çıkılarak yazılan Faik Ökte'nin *Bir Aşk Masalı* romanında Nail, hukuk eğitimi görmüş ve başından birçok aşk macerası geçirmiş biridir. Nail, tuttuğu günlüğe başından geçen olayları yazar. Okuyucu bu günlük üzerinden Nail'in yaşadıklarına müşahit olur. Nail Fransa'ya eğitim için gider. Fransa'da Nevin ile aşk yaşar. Nevin ahlaki olarak düşük bir kadındır. Birçok erkekle düşüp kalkar. Nail Nevin'in durumunu bildiği halde ondan vazgeçemez. “Hangi uğursuz rüzgâr beni buraya sürüklemiştir?” (s.70) diye düşüncelere dalar.

Hüseyin Nihal Atsız'ın *Bozkurtların Ölümü* eserinde Göktürk Hükümdarlığının Çin esaretine nasıl girdiği ve esaretten Kür Şad'ın önderliğinde nasıl kurtulmaya çalıştığı anlatılır. Çinliler normal yollarla Türkleri alt edemeyince desiseye başvurur. Çinli kadınları Türk Beylerine vererek iç karışıklık çıkarırlar. Böğü Alp, Batı Kağanına elçi olarak yardım istemeye gider. Huzura varınca dertlerini anlatır. “Uğursuzluk olup kıtlık olduğunu” (s.200) dile getirir. Daha sonra çeriler at yarışına başlar. Batılı atlılar Doğulu atlıları geçmek üzeredir. Onbaşı Alka Ötüken'in en iyi at binicisi olmasına karşın “bir uğursuzluk olur” (s.205) ve tuğ yere düşer. Onbaşı Alka, tuğu çevik bir hareketle yerden alsa da geri kalmamaya muktedir olamaz. Çinlilere yenik düşen Türkler Kür Şad öncülüğünde ayaklanmayı planlarlar. Çadırda kurultay toplanır. Kür Şad, kendi çadırında kötü bir asker olan Şen-King'i görünce huzursuz olur ve bunu “uğursuzluk say[ar]” (s.316). Çin buyruğunda yaşamak Türk çerilerine ağır gelir. Yamtar Çeri'ye Çinli askerin “Ni Yang” diye seslenmesi hoş karşılanmaz. Yamtar Çeri, Çinli askere sinirlenir. “Uğursuz” (s.365) Çinliye diş biler. Kür Şad çerileriyle birlikte Çin Sarayı'nı basar. Kanlı bir çarpışmanın sonunda Türk çerileri yenik düşmek üzeredir ve nehirden geçmeye çalışırlar. Barmaklağın çerinin atı karşıya geçerken suya yenik düşer ve suya kapılır. Barmaklağın bu hadiseyi uğursuzluk olarak yorumlar. (s.429)

Denizci olmak için kendince bedeller ödeyen Mahmut'un maceralarının anlatıldığı Halikarnas Balıkcısı'nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Mahmut, denize veda ederek köylüsü Ayşe ile evlenir ve köye yerleşir. Bir iş için Milas'tan Bodruma giderler. Mahmut, Bodrum'da kocaman gemileri ve usta gemicileri görünce tuhaf olur; içindeki deniz aşkı tekrar alevlenir. Gemi ustalarını hayretle izler. Onlar hakkında okuyucuya malumatlar verir. Bu gemiciler yapılan gemileri inceleyip sahibine “uğur getirmesini” (s.169) söylerler.

İntihar kavramının ele alındığı Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Ölüm Bir Kurtuluş Mudur?* eserinin başkişisi Doktor Nusret Hulki'dir. Doktor, intihar eğilimindeki

insanlara ulaşmak ister. Onların neden intihar ettiklerini, çözümünün olup olamayacağını araştırmak için çalışmaya girişir. Gazetelerde her gün intihar eden insanların “uğursuz haberleri bir vah vah üzüntüsü ile” (s.11) okunduğunu hatırlatarak gazete ilanı üzerinden intihar etmek isteyen insanlara ulaşmaya çalışır. Bu hastalardan biri Adil Cevri Bey’dir. Silahla kendisini odaya kilitleyerek öldürmek ister. Doktor olay yerine geldiğinde Adil Cevri Bey’in kararlılığını anlar. Adil Cevri Bey kendi silahıyla birazdan beynini parçalayacağını söyleyince Doktor Nusret “bu uğursuz sözden ürküntü yerine tersine hafif bir gülümseme ile” (s.83) konuyu farklı bir noktaya çeker ve Adil Cevri Bey’i intihardan vazgeçirir.

Halide Edip Adıvar’ın *Sonsuz Panayır* eseri farklı sınıflara ait insanların ilişkilerini ve kültürlerini irdeler. Ayşe Balkar ailesiyle yaşayan genç ama fakir bir kızdır. İmrendiği zengin insanların hayatına sahip olmak, onlarla aynı ortamlarda boy göstermek ister. Ayşe, öğretmeni Ali Bey’in yardımlarıyla zengin bir ailenin kızlarına özel derse başlayarak zengin ortamlarında boy gösterir. Hep birlikte gittikleri eğlence yerinde Üftade Hanım hakkında konuşulur. Üftade Hanım’ın zengin parası yiyen eski düşkün kadınlardan ve “İstanbul’da uğursuzluğu ile” (s.40) tanınan biri olduğu söylenir.

Kıskançlık üzerine kurulu olan Nahid Sırrı Örik’in *Kıskanmak* romanı temelde iki kardeşin üzerine kurulur. Seniha ve Halit birbirini pek sevmeyen iki kardeşir. Seniha ömrü boyunca ağabeyi Halit’in gölgesinde kalır. Halit, Avrupa’dan dönerek Mükerrerem ile evlenir. Mükerrerem eşinden ilgi göremeyince yasak aşklar yaşamaya başlar. Nüzhet adında genç bir adamla sürekli buluşur. Halit, karısının kendisini aldattığını öğrenince Nüzhet’i öldürür ve hapse girer. Ortalıkta “uğursuz kadın” (s.194) Mükerrerem’in, zengin bir adamla kaçıp gittiği dedikodusu edilir.

Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın *Dirilen İskelet* eseri batıl inanç ve inanışlarla örülüdür. Tayfur ve Ferhat sürekli mezarlığa giden iki arkadaştır. Bu durum Nihat, Sadi ve Feyzi adında üç gencin dikkatlerini celbeder ve Tayfur’la Ferhat’ı takip ederler. Ferhat, mezarlıkta zebani gördüğünü söyler. Arkadaşları merak ederek olaya şahit olmak isterler. Tayfur ve Ferhat birkaç gün mezarlık ziyaretlerini kesince gençler iki arkadaşın “mezarlığın uğursuzluğuna” (s.13) maruz kaldığını düşünürler. Cami müezzini ile gençler arasında din ve teknoloji tartışması çıkar. Müezzini bazı teknolojik gelişmelerin Allah’a şirk olduğunu belirtir. Sadi, müezzinin bu görüşüne karşı çıkar. Müezzini, yaratıcıya karşı gelerek gökyüzünde uçan insanların “korkunç uğursuzluklarla” (s.20) karşılaşacağını vurgular. Mezarlıktaki olayları düzenleyen kişinin Banu adında bir kadının olduğu anlaşılır. Banu, keçilerin kafalarına bez sararak onları ruh gibi mezarlıkta gezintiye çıkarır. Olayların içyüzünü öğrenen Tayfur, Banu’yu görür görmez âşık olur. “Gece uğursuzluğundan kurtuldukları cadiya çarpılırlar” (s.132) diye düşünerek arkadaşlarına Banu’dan bahsetmez.

Erken yaşta anne ve babasını kaybeden Gediz’in hayata tutunma çabasının ele alındığı bir romandır Mükerrerem Kamil Su’yun *İnandığım Allah* eseri. Ailesini kaybeden

Gediz, ablası ve eniştesiyle birlikte yaşar. Edebiyat öğretmeni olur. Anadolu’da öğretmenlik yapmaya başlar. Ev sahibinin kızları ile arkadaş olur. Kasabada aktif olarak çalışır; konferanslar verir. Kasabada Avukat Ekrem Sel ile tanışarak ondan hoşlanır. Kasabada düzenlenen törende Ekrem Sel’i, başka bir bayan öğretmenden kıskanır. “Uğursuz bir hastalık” (s.38) olarak gördüğü kıskançlık duygusunu şimdi kendisi yaşamaktadır. Kısa süre sonra Ekrem ile Gediz evlenir. Kasabada yaşayan Ali, sarhoş olduğu bir gün Gediz’in evine gelir. Bağırıp çağırır. O sırada eve gelen Ekrem, Ali ile kavgaya tutuşur ve yaralanır. Ekrem “bu uğursuz yaraya” (s.120) lanet eder.

Kuşlu Adam olarak anılan başkişinin hayat öyküsü, Turan Aziz Beler’in *Tüylendi Ailesi* eserinde ele alınır. Başkişi, hapishane arkadaşlarına hayatını anlatmaya başlar. Rizeli olan başkahraman, Fadime adında kıza âşık olur ve kızı kaçıır. Yolda saldırıya uğrarlar. Fadime vurulur. Başkişi yan köyden yardım getirmek için Fadime’yi olay yerinde bırakarak gider. Silah seslerini duyan başka insanlar “uğursuz yere” (s.151) vardıklarında bir kadını kanlar içinde yerde bulurlar.

Suat Derviş’in *Fosforlu Cevriye* eseri hayat kadını olan Cevriye’nin bir idam mahkûmuna olan aşkını ve bu aşk bağlamında geçmişini düşünmesini ele alır. Cevriye alımlı, güzel bir hayat kadınıdır. Anne babasını küçük yaşta kaybettiği için ailesi hakkında bilgi sahibi değildir. Günübirlik ilişkilerle hayatını sürdürür. Şoför Osman, Cevriye’yi sevdiği için onun uğur getirdiğine inanır: “Gel bakalım Cevriye, bin yanıma biraz dolaşalım. Bana uğur getiriyorsun” (s.177). Cevriye’ye serserinin biri paket vererek tutmasını ister. Pakette uyuşturucu vardır ve polisler Cevriye’yi yakalar. Cevriye bir yıl hapis yatar. Başına gelen bu macerayı anlatırken de “bir uğursuz mendeburun yüzünden” (s.241) ifadesini kullanır.

3.1.3.12.3. Mum Yakma/Kurşun Dökme

Reşat Nuri’nin *Miskinler Tekkesi* romanında kahraman anlatıcı dilencidir. Kahraman anlatıcı dilencilığe nasıl başladığını, başından geçenleri anlattıktan sonra dilencilik mesleğine dair bilgiler verir. İstanbul’da çeşit çeşit dilenci olduğunu, bunlardan bazılarının dilenciler arasında gözde olduğunu söyler. Öyle ki insanlar bu dilencilerden bazılarını evliya addedip başında “mumlar yakmaya” (s.117) bile kalkar. Mum yakma batıl inanç olarak romanda yerini alır.

Safiye Erol’un *Ciğerdelen* eserinde tarihsel olaylar üzerinden Turhan ile Canzi’nin aşk hayatı konu edilir. Turhan, Canzi’yi aşırı kıskançlıklarıyla bezdirir. Canzi de aşklarına zarar gelmemesi için Turhan’a çeşitli öyküler yazar. Tarihi olaylara değinen bu öykülerden ilki Sarı Sipahiler’dir. Öyküde Mustafa Durakça’nın Mariska’yı kaçırmış ve onunla evliliği anlatılır. Mariska ile Mustafa’nın evlendiği gün evde şenlik verilir. Düğünden sonra bayram günü konak misafirlerle dolar taşar. Cangüzel, kaynanası ile tartışır ve kendisinin cariye olmadığını vurgular. Kaynana da sözlere öfkeyle cevap verir. Cangüzel kapıyı çarpıp evden çıkar. Cangüzel’in kızgınlıkla

söylediği sözlere insanlar şaşırır. Cangüzel için “tütsüye tutmalı, kurşun dökmeli” (s.93) diye laflar ederler. Romanın ilerleyen bölümlerinde Cangüzel sevdiklerini kaybeder. Ailesinden sadece oğlu Sinan kalır ancak Sinan’da hayırsız bir evlattır. Annesini ziyaret etmez, annesinin hatırını sormaz. Cangüzel bu olaylar üzerine hastalanır. Advîye Molla “kurşun dök[se]” (s.128) de işe yaramaz. Cangüzel ölümün sesini işitir.

3.1.3.12.4. İspiritizma

Halide Edip Adıvar’ın *Sonsuz Panayır* eseri farklı sınıflara ait insanların ilişkilerini ve kültürlerini irdeler. Ayşe Balkar ailesiyle yaşayan genç ama fakir bir kızdır. İmrendiği zengin insanların hayatına sahip olmak, onlarla aynı ortamlarda boy göstermek ister. Ayşe Balkar, Bolluk ailesinin gölgesinde zenginlerle içli dışlı olur. Onların gittiği ortamlara girip çıkar. Zenginlerin toplanarak eğlence olsun diye düzenledikleri ispiritizma seanslarına katılır. Medyum ruh çağırma işlemine başlar. (s.179) Aynı seans başka bir mekânda yine zenginler arasında tekrar eder. (s.256)

Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın *Dirilen İskelet* eseri batıl inanç ve inanışlarla örülüdür. Tayfur ve Ferhat sürekli mezarlığa giden iki arkadaştır. Bu durum Nihat, Sadi ve Feyzi adında üç gencin dikkatlerini celbeder ve Tayfur’la Ferhat’ı takip ederler. Tayfur’la Ferhat, mezarlıkta gece hayaletlerin gezindiğini söyleyince gençlerin merakı iyice artar. Tayfur zengin bir ailenin çocuğudur ancak oturduğu konak eskidir. Feyzi, Tayfur’un neden bu eski konakta oturduğunu düşünür. Nihat da Tayfur’un ilginç biri olduğunu “espiritizm, ölümlerle ilişki kurmak” (s.17) gibi faaliyetlerle ilgilendiğini söyler. Genç arkadaşlar Ferhat’la Tayfur’u takip ederek mezarlığa giderler. Gerçekten de mezarda hortlak tarzında nesnelerin hareket ettiklerini görürler ve hemen mezarlıktan kaçarlar. Feyzi, söylenenlerin doğru olduğunu söyler. Sadi, bu durumun doğaüstü bir olay, bir çeşit “İspiritizmacıların” (s.53) tarzında hareketler olduğunu belirtir.

3.1.3.12.5. Büyü/ Büyücülük/ Sihir/Tılsım/Muska Yazma

Tabiatüstü güçleri kontrol altına alıp onları kendi isteği doğrultusunda kullanmaya büyü denir (Sharpe, 2000, 7). Büyü ile uğraşan kişilerde büyücüdür. Sihir, tılsım kelimeleri çoğu zaman büyü ile aynı doğrultuda kullanılır. Eserlerde kadınların güzelliği sebebiyle erkekleri etkilemesi başka bir ifadeyle büyülemesi geçer. Bazı romanlarda da büyü, büyücü, sihir, tılsım kelimeleri gerçek anlamıyla yer alır. Yine muska ve muska yazma ifadesinin de romanlarda kullanıldığı görülür.

Kemal Samancıgil’in *Mezarın Kızı* romanında İnci ile Ahmet Bey birbirini seven iki âşıktır. Birlikte güzel günler geçirirler ancak Adnan Bey’in olaylara dâhil olmasıyla bu ikili arasındaki ilişki bozulur. Romanın ilerleyen bölümlerinde Ahmet Bey iftiraya uğrar ve Trablusgarp’a sürülür. Önceleri tıbbiye öğrencisi olduğunu öğrenen birkaç iyi insan Ahmet Bey’e yardım etmek isteyerek bir dükkân verir. Yazar, Ahmet Bey’e yapılan bu ihsanı över: “Hey gidi o vaktin insanlığı! Tevekkeli değil, kendilerini

muskaya, büyü ve üfürüğe vermemişler. Koca karı ilaçlarına bağlanmamışlar!” (s.289) Yazar, bağnazlığın ve taassubun karşısına bilim ve irfanı çıkararak batıl inançları Ahmet Bey’in olayı üzerinden eleştirir.

Naşide Duru’nun *Çiçeklenen Dallar* eserinde Nevin ile en yakın arkadaşı Adalet arasında evlilik, kadın-erkek ilişkisi konu olur. Nevin, işler yoluna girmeden evlenmeye karşı çıkar. Salt sevgiyle her şeyin üstesinden gelineceği düşüncesinin laf-ı güzaf olduğunu Adalet’e anlatır. Hayatın hazırlığını yapmadan evlenmek ‘ne de olsa yaratıcı rızkını verir’ düşüncesi Nevin’e doğru gelmez. Bu yüzden arkadaşı Adalet’i uyarır. Adalet ise bu sözler karşısında kadere teslimiyeti vurgular. Nevin evlilikte maddiyatın ne kadar önemli olduğunu somutlaştırmak için kendi akrabalarından birini örnek verir. Zamanında bir akrabasının sırf zengin olduğu için güzel sayılamayacak orta yaşlı bir kadınla evlendiğini anlatır. Adalet iç geçirerek, “Ne çare kardeşim, bizlerin böyle tılsımlı birer şirinlik muskamız yok!” (s.95) der. Nevin, arkadaşının bu benzetmesinden sonra “Zararı yok Adalet, bizim de başka meziyetlerimiz başka muskalarımız var” (s.95) cevabını verir. Adalet zenginliği, daha özelde parayı, sihirli bir muskaya benzetir. Muska, İslam toplumlarında kullanılan bir materyaldir. Takan kişiyi kötü şeylerden, büyüden, sihirden koruduğuna inanılır. Adaletin muska ile para arasında benzerlik kurması manidardır. Parası olan da hayatta şanslı olacak, zorlu şeylerin üstesinden gelecektir. Nevin ise meta/somut olan paranın karşısına maneviyatı/soyutu koyar.

Muazzez Tahsin Berkand’ın *Nişan Yüzüğü* romanında Macit, geçirdiği kaza sonucu bitkisel hayata girer ve etrafındakilerle iletişim kuramaz. Nevin, Macit’in konuşamadığını ancak anladığını fark eder ve Macit’e yardım etme kararı alır. Macit ise yaşadığı bu acılı hayattan kendisini biran önce azade etmek için intiharı düşünür. Nevin’e intihar düşüncesini açıklayınca ikili arasında tartışma çıkar ve Nevin Macit’in evinden bir daha gelmemek üzere ayrılır. Bu ayrılış Macit’e ağır gelir ve Macit kriz geçirir. Naşide, Macit’in fiziksel durumunu, “Hatta sen giderken arkandan uzun uzun büyülenmiş gözlerle baktı” (s.104) cümleleriyle Nevin’e anlatır. Büyü ögesi Macit’in fiziksel durumu üzerinden benzetme yapılarak kullanılır.

Muazzez Tahsin Berkand’ın *Mağrur Kadın* romanında çiftlikte çalışan ve Meral’in babasının katili olan Ferhat kötü planlar yaparak Meral’e göz diker. Onunla evlenmek, onu elde etmek için Meral’e ailesinin kim olduğu hakkında tafsilat verebileceğini ama bunun şartının kendisiyle evlenmek olduğunu söyler. Meral bu sözleri dikkate almayarak Ferhat’ı reddeder ancak Ferhat tüm bedeniyle Meral’in üzerine eğilmiş şekilde gözlerini Meral’de yoğunlaştırır. O anda Zerrin’in Ferhat için söylediği “O adamın yüzüne bakınca beni büyüleyecek sanıyorum” (s.110) sözü Meral’in aklına gelir ve Ferhat’ın gözlerine bakmaz.

Reşat Nuri Güntekin’in yazar anlatıcı olarak bir dilencinin ağzından anlattığı romanı *Miskinler Tekkesi*’nde soylu ve zengin bir aileye mensup olan kahraman anlatıcının ailesi meşrutiyetin ilanıyla dağılır. Fakirleşen ve kimsesiz kalan yazar

anlatıcı muhtelif işlerde çalışır. Ahrar Fırkası'yla bağlantısı olduğu için Sinop'a sürgüne gönderilir. Burada geçimini sağlamak için “muska siparişleri” (s.36) alır. Kahraman anlatıcı işleri daha da ilerletir ve çeşitli “muskalar yazar” (s.46). Askere giden yazar anlatıcı katır tepmesi sonucunda sakat kalır ve memlekete gönderilir. Çetin yolculuğun sonunda naçar bir şekilde İzmir'e kadar gelebilmeyi başarır ancak yolculuk sırasında “boynundaki muskaya kadar” (s.47) soyulur. Muska ögesi olay akışı içinde kullanılır. Olayların gidişatında önemli yer tutmaz.

Esat Mahmut Karakurd'un, *Sokaktan Gelen Kadın* romanında Semra, bohem hayatı yaşayan ahlaki yönden zayıf bir kadındır. Bir beyefendinin kendisiyle görüşmek istediği haberini alır. Görüşmede zengin bir iş adamı olan Şinasi Bey'in oğlu Selim'i kendisine âşık etmek için teklif alır. Teklifi kabul eden Semra Uludağ'a gider. Tesadüf eseri Selim olduğunu bilmediği bir genç ile tanışır ve ona ilgi duyar. İkili daha sık görüşmeye başlar. Semra hastalık derecesinde Selim'e âşık olur. Durumu fark eden Şinasi Bey araya girmek ister. Semra, Selim'in “sihirli gözleri” (s.107) sayesinde gerçek aşkı bulduğunu belirtir.

Sadi Günel'in *Onun Sesi* romanında adı verilmeyen başkişi elinde diplomalarla iş arayan bir sanatçıdır. Anadolu'nun muhtelif bölgelerinde çalışır. Özel okulda öğretmenlik yaptığı sıralarda Mübahat Hanım ile tanışır ve kısa süre sonra evlenir. Evlilikten Beka adında kızları olur. Mübahat Hanım ile evliliklerinin ilk yılları maddi açıdan çetindir. Anlatıcı kahraman barlarda keman çalar. Beyoğlu'nda bir barda çalıştığı gün hava o kadar soğuk ve serttir ki rüzgâr “iğne deliğinden geçen bir büyücü” (s.83) gibi uğuldar. Büyücü ögesi teşbih yapılarak kullanılır.

Vedat Tanca'nın *Senede Bir Gün* romanında Lemi, ortamdan uzaklaşmak için İzmir'e dayısına gider. İzmir'de dayısının kızı Meliha ve Meliha'nın arkadaşı Benek'le gezintiye çıkarlar. Onlarla epey vakit geçirir. Benek, Lemi'ye zamanla âşık olur ve durumu arkadaşı Meliha'ya açar. Meliha, dayısının oğlu Lemi'ye Benek'in kendisini sevdiğini söyler. Lemi duruma şaşırır ve kendinden geçerek düşüncelere dalar. Lemi, İstanbul'da sevdiği kadın Füsün'u bırakıp gelmek zorunda kalmıştır ve hala Füsün'u sevmektedir. Lemi, bu izdivacın olamayacağını belirtir. Meliha ise Lemi'ye hitaben “Senin benliğini kaplamış öyle bir büyü var ki tesirinden kurtulamıyorsun” (s.186) der. Bu sözler karşısında Lemi “büyüye basit düşünceli insanların” (s.186) itibar edeceğini söyler.

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* romanında büyü ile ilgili kavramlar birkaç yerde geçer. Canzi'nin Turhan için yazdığı öyküler üzerinden tarihsel olaylara atıf yapılır. Yedi Peçeli öyküsünde Macar beyi Feridun din değiştirerek Müslüman olur. Bu nedenle de Beganoğlu ile aralarında düşmanlık olur. Beganoğlu, Feridun'un büyülendiğini düşünür. “Büyü bozmak için” (s.133) papazlara başvurur. Sinan, Zühre'yi sevmesine rağmen onu boşamak zorunda kalır. Zühre bu duruma çok üzülür ve her an Sinan'ı özler. Sinan'la gizliden gizliye buluşurlar. Advie Molla, Zühre'ye “büyü filan” (s.166)

bilmediğini ancak bunu nasıl başardığını sorar. Zühre de aşkın gücü olduğunu söyler. Hatta “şirinlik muskası” (s.166) bile takmadığını, güzelliğinin ve sevimliliğinin doğal olduğunu belirtir.

Sinan, Zühre’yi boşadıktan sonra zengin ve dul olan Düriye Hanım’la nikâhlanır. Düriye Hanım maddi gücünü kullanarak Sinan’a her işi yaptırır. Zühre, Düriye Hanım’ın Sinan’a “büyü” (s.172) yaptırmış olabileceğini düşünür. Canzi’nin yazdığı öyküleri okuyan Turhan iç çatışma yaşar ve Canzi’ye haksızlık ettiğine karar verir. Canzi’yle tekrar beraber olmayı ister ve girişimlerde bulunur. Turhan’ın çabalarını görenler, onu küçümseyip alaya almak isterler. Turhan dini menkıbelerden örnek vererek, kimsenin kendisinin umurunda olmadığını açıklar. Turhan, Hz. Muhammed’in de “Büyücüdür, şairdir” (s.254) diye yalanlanmaya çalışıldığını ama Hz. Muhammed’in bu sözlerle kulak asmadığını belirtir.

Ilgaz Vahap Nevruzhan’ın *Süyük Bike* romanında dünyalar güzeli Sevim, Kazak Hanı ile evlenir. Kazak Hanı, Rus asimilesi bir Türk’tür. Devletin kararlarını Rus sarayının menfaatine göre verir. Durumu fark eden Sevim, engel olmaya çalışsa da bir türlü muvaffak olamaz. Kazak Hanı, Sevim’e hiç dokunmasa da ona deliler gibi âşık olduğu için dediklerini yapacağını söyler. Sevimde “büyü mü var tılsım mı?” (s.73) diye düşünür.

Halide Edip Adıvar’ın *Sonsuz Panayır* eseri farklı sınıflara ait insanların ilişkilerini ve kültürlerini irdeler. Ayşe Balkar ailesiyle yaşayan genç ama fakir bir kızdır. İmrendiği zengin insanların hayatına sahip olmak, onlarla aynı ortamlarda boy göstermek ister. Zengin ailelerin çocuklarına özel ders vererek zengin zümrenin içinde tanınır. Ders verdiği çocukların ailesiyle gittiği bir pavyonda güzel bir kadın dikkatini çeker. Kadın İspanyol özentisidir. Giydiği elbiseler ve takındığı takılarla ortamda “büyü” (s.104) estirir. Erkekler kadından etkilenir. Büyü ögesi teşbih yapılarak kullanılır.

Halikarnas Balıkcısı’nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Mahmut, babası gibi denizci olmak istese de babası Süleyman Efendi denizciliğin zor yanını bildiği için Mahmut’u denizden uzat tutmaya çalışır. Mahmut köylüsü Ayşe ile evlenerek denize veda eder ancak Mahmut’ta deniz sevdası tekrar başlar. Ayşe eşinin denize çıkmasını istemediği için komşularını Mahmut’la konuşması için gönderir. Mahmut, eşinin durumu “Mollaların Hatice Bacı’ya muska yazdırıyor. Gömleğimi okutup üfletiyor, içeceğim suda yazılar eritiyordu” (s.181) sözleriyle anlatır. Mahmut bu sözlerin hiçbirine itibar etmez ve denizlere tekrar yelken açar.

İntihar kavramının ele alındığı Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın *Ölüm Bir Kurtuluş Mudur?* eserinin başkışısı Doktor Nusret Hulki’dir. Doktor, intihar eğilimindeki insanlara ulaşmak ister. Onların neden intihar ettiklerini, intiharın çözümünün olup olamayacağını araştırmak için çalışmalar yapar. Zengin iş adamı olan Ahmet Sami Bey doktora gelerek kızının intihar etmesinden korktuğunu anlatır. Kızı Vasfiye, Nüzhet

adında bir adamla aşk yaşamaktadır. Ahmet Sami ise kızını zengin bir adamla evlendirmeyi düşündüğü için bu evliliği onaylamaz. Doktora, kızını bu gönül sevdasından vazgeçirmesi için para teklif eder. Doktor, “Affedersiniz. Biz büyücü değil, hekimiz. Fennin, ilmin sınırları içinde çalışırız. Olmayacak şeylere söz veremeyiz” (s.37) diyerek Ahmet Sami Bey’i tersler.

Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın *Dirilen İskelet* eserinde olağanüstü varlıkların mezarlıkta gezip dolaştıkları söylentisi çıkar. Söylentiye çıkaran Tayfur’la Ferhat’tır. Nihat, Feyzi, Sadi adında üç arkadaş da olanların doğru olup olmadığını merak edip mezarlığa giderek Tayfur’la Ferhat’ı takip ederler. Aynı olağanüstü olayları üç arkadaş da yaşar. Hep birlikte neler olduğunu anlamaya çalışırlar. Nihat yaşananların “büyücülerin” (s.41) işi olduğunu düşünür. Feyzi de bunun üzerine “tılsımlı define” (s.42) olayına gönderme yaparak büyücülerin yapabileceğini belirtir. Olayları düzenleyen kişinin Banu adında bir kadın olduğu ortaya çıkar. Tayfur, Banu’ya âşık olur ve onunla evlenme kararı alır. Tayfur’un eski sevgilisi Nasıra durumdan hiç hoşlanmaz. Tayfur’u çok sevmektedir. Aynı zamanda falcı olan Nasıra, “bütün büyülerimi senin iyiliğine yapacağım” (s.159) diyerek kötü niyetli olmadığını vurgular.

Sitare adlı genç ve toy bir kızın imkânsız denebilecek aşkını konu alan Kerime Nadir’in *Solan Ümit* romanı popüler aşk romanlarından. Sitare liseye giden bir talebedir. Psikoloji profesörü olan Ferruh Bey’e hayranlık aşk karışımı bir duygu besler. Ferruh Bey’in köşküne giderek tanışır. Ferruh Bey ile duygusal olarak yakınlaşırlar. Ferruh Bey’in büyük oğlu Salim yurt dışından dönecektir. Köşte Salim için parti düzenlenir ve partiye Sitare de davet edilir. Sitare partide çok eğlenir, “muhayyilesinde renkli ve füsunlu bir âlem olarak” (s.21) yer edinir.

Kıskançlık üzerine kurulu olan Nahid Sırrı Örik’in *Kıskanmak* romanı temelde iki kardeşin üzerine kurulur. Seniha ve Halit birbirini pek sevmeyen iki kardeş. Seniha ömrü boyunca ağabeyi Halit’in gölgesinde kalır. Halit, Mükerrerem adlı güzel bir kızla evlenerek Ankara’ya yerleşir. Mükerrerem aradığı sevgiyi ve şefkati kocasında bulamaz. Bu nedenle de genç delikanlı olan Nüzhet ile aşk yaşamaya başlar. Nüzhet’in annesi Nuriye Hanım, bu yasak ilişkiden sıkıldığı için oğlu Nüzhet’i Mükerrerem’i def etmesi için uyarır. “Büyüye inansaydım, sana mutlak büyü yapmış olduğuna hükmederdim!” (s.113) sözleriyle oğluna, Mükerrerem’i bırakmasını telkin eder.

Suat Derviş’in *Fosforlu Cevriye* romanında Cevriye alımlı, güzel bir hayat kadınıdır. Anne babasını küçük yaşta kaybettiği için ailesi hakkında bilgi sahibi değildir. Günübürlük ilişkilerle hayatını sürdürür. Suçsuz yere hapse girer. Hapiste her suçtan tevkif edilmiş kadın bulunur. Bunlardan biri Üfürükçü Arap Fazile’dir. Kadınlara “muhabbet muskaları, büyüler, tılsımlar” (s.210) yaparak geçimini sağlar.

Kerime Nadir’in *Balay* romanı sonu faciayla biten aşk ve entrikanın iç içe geçtiği bir eserdir. Tevhit kırklı yaşlarda yakışıklı bir beydir. Eşi ölmeden önce arkasında bir mektup bırakarak kızları olarak büyüttükleri Armağan’ın üvey olduğu

hakikatini açıklar. Tevhit, Armağan'a öz babası olmadığını anlatmak istese de başaramaz. Talat ve Nedim Armağan'ı sevmektedirler. Bu sevgiye Müteahhit Bekir Bey de dâhil olur. Herkes Armağan'ın güzelliğinden etkilenir. Tevhit kıskançlığın ve sarhoşluğun tesiriyle Armağan'ın baygın yattığı bir gün Armağan'a sahip olur. Tevhit ile Armağan evlenerek balayına çıkar. Balayında Armağan'ın erkeklerle dans etmesi Tevhit'i sinirlendirir ve kısmi felç geçirmesine sebep olur. Armağan o günden sonra Tevhit'ten soğumaya başlar. Sürekli kavga ederler. Armağan başka erkeklerle düşüp kalkmaya başlar. Tevhit tüm yaşananlara rağmen Armağan'dan vazgeçemez “Nasıl bir büyü kudretine sahip ki, şu yıkılmış varlığını bile hala esaretinde tutuyor” (s.124) diyerek ahvalini vurgular.

3.1.3.12.6. Falcı/Fal Bakma/Remil

Kur'an-ı Kerim'de fal oklarnın şeytan işi olduğundan bahsedilir (Kur'an-ı Kerim, 5/90). Bu nedenle İslam dininde fal bakmaya, falcılığa hoş bakılmaz.

Kemal Samancıgil'in *Mezarın Kızı* romanında Ahmet Bey ile arkadaşları toplanıp gezmeye çıkarlar. Gezi sırasında bir falcı dükkânının önünden geçerken arkadaşı Tahsin, Ahmet Bey'e “Eğer böyle bir niyetin varsa gel seni bir kadın falcıya götüreyim” der. Ahmet Bey, sevgilisi İnci'yi bu yolla anmak ister. Anlatıcı yazar, İstanbul sokaklarını tasvir ederek falcıları ve fal dükkânlarını anar: “Yollarına devam ettiler. Falcı dükkânları da onlarla gidiyordu. Kiminin camında ‘muska yazılır, fal açılır’ yazılıydı, kimi bir kâğıt parçası üstüne siyah mürekkeple ‘gaip bulunur, hasta okunur’ kelimelerini karalamıştı” (s.88). Romanın ilerleyen bölümlerinde Ahmet Bey, iftiraya uğrar ve Trablusgarp'a sürülür. Önceleri tıbbiye öğrencisi olduğunu öğrenen birkaç iyi insan Ahmet Bey'e yardım etmek isteyerek bir dükkân verirler. Yazar, Ahmet Bey'e yapılan bu ihsanı “Hey gidi o vaktin insanlığı! Tevekkeli değil, kendilerini muskaya, büyü ve üfürüğe vermemişler. Koca karı ilaçlarına bağlanmamışlar!” (s.289) açıklamasıyla över. Yazar, bağnazlığın ve taassubun karşısına bilim ve irfanı çıkararak batıl inançları Ahmet Bey'in olayı üzerinden eleştirir.

Reşat Nuri Güntekin'in *Miskinler Tekkesi* romanında bir dilencinin gözünden hayatın zorluğu ve insanların ilişkileri anlatılır. Soylu bir aileden gelen yazar anlatıcı çocukluğunu refah ve huzur içinde geçirir. Ergenlik dönemine geldiği zaman kendisine uygun helal süt emmiş bir kız bulmayı düşünür. Komşularının kızı Mesrure'ye âşık olur ancak kendisini çirkin bulduğundan dolayı bir türlü açılmaz. Mesrure durumu öğrenince başta gönülsüz davranır. Yazar anlatıcının başının büyük ve çirkin olması Mesrure'yi düşündürür. Durumu değerlendirmek için “fal” (s.29) açar sürekli. Mesrure'nin kısmetinin hayırlı olup olmayacağını faldan sorması inanç algısının göstergesidir.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Dirilen İskelet* eserinde olağanüstü varlıkların mezarlıkta gezip dolaştıkları söylentisi çıkar. Söylentiyi çıkaran Tayfur'la Ferhat'tır.

Nihat, Feyzi, Sadi adında üç arkadaş da olanların doğru olup olmadığını merak edip mezarlığa giderek Tayfur'la Ferhat'ı takip ederler. Aynı olağanüstü olayları üç arkadaş da yaşar. Ne yapacaklarını konuşmak için bir araya gelirler. Tayfur, cinlerin çeşit çeşit olduğunu hatta “dinleri ve cinslerine göre, hoca, papaz, haham, falcı, sihirbaz” (s.62) olarak ayrıldığından bahseder. Yaşadıkları olayların ne derece gerçek olabileceğini sorgulamaya başlarlar. Olayları düzenleyen kişinin Banu adında bir kadın olduğu ortaya çıkar. Tayfur, Banu'ya âşık olur ve onunla evlenme kararı alır. Tayfur'un eski sevgilisi Nasıra durumdan hiç hoşlanmaz. Tayfur'u çok sevmektedir. Tayfur, Nasıra'nın itirazlarını dinleyince “bir falcı karı kadar söz biliyorsun” (s.159) der. Buna mukabil Nasıra, “Evet tanınmamış bir falcıyım” (s.159) cevabını verir.

Fahri Zeki Önal'ın *Ay Altında* romanı gençlerin aşkları için neler yapabileceğini gözler önüne serer. Ferit ile Nahit iki iyi arkadaştır. Ferit'i hem teyzesinin kızı Kumru hem de Kumru'nun kız arkadaşı Şermin sevmektedir. Şermin'inden ise Nahit hoşlanır. Şermin'in babası ölünce Şermin kimsesiz kalır ve dayısının oğlu Samim, Şermin'le evlenmek ister. Şermin, durumu bildirmek üzere Ferit'e mektup yazar. Ferit kendisine yazılan mektuba kayıtsız kalır. Şermin de Samim ile evlenmemek için Nahit'le nişanlanır ancak gönlü hala Ferit'tedir. Düğün günü “fala bakar” (s.31) ve durumun iyi olmadığını söyler. Düğünden sonra Şermin iştaktan kesilir, ince hastalığa yakalanır. Evde kocası Nahit'i beklerken aniden kapı çalınır. Şermin kapıya koşarak Nahit diye seslenir. Nahit, “falcılığın var Şermin” (s.37) diyerek Şermin'in, kendisinin geldiğini bilmesini, falcılığına bağlar.

Sadi Günel'in *Onun Sesi* romanında adı verilmeyen başkişi keman alanında kendini yetiştirir ve özel dersler verir. Ders vermek için gittiği köşkte gençlik aşkı Münevver'i görür. Anlatıcı kişi hem Münevver'le hem de Celadet ile ilişkilerini geliştirir. Münevver sayesinde salon ortamlarına takılan başkişi kumar oynanan yerlere davet edilir. Bu mekanlarda Mihriye ile tanışır. Mihriye, Münevver ve başkişi aralarında konuşurlarken Cavidan yanlarına gelir. Ne konuştuklarını bilecek kadar “falcı” (s.145) olmadığını söyler.

Halide Edip Adivar'ın *Sonsuz Panayır* eserinde Ayşe Balkar ailesiyle yaşayan genç ama fakir bir kızdır. İmrendiği zengin insanların hayatına sahip olmak, onlarla aynı ortamlarda boy göstermek ister. Ayşe, öğretmenini Ali Bey'in yardımlarıyla zengin bir ailenin kızlarına özel derse başlar. Böylelikle zengin zümrenin arasına katılır. Ruh çağırma seanslarına gider. Ölmüş çeşitli insanların ruhları çağırılır. Seanstaki bazı davetliler buna inanmadıklarını söyler. Bolluk ailesi bu sözler karşısında ruh çağırmada iki dönem olduğunu; birincisinde bizdeki ortaçağ anlayışıyla “falcı, bakıcı, remilciler dönemi” (s.180) ikincisinde ise bu işin bilimsel yöntemlerle yapıldığı dönem olarak malumat verir.

Kuşlu Adam olarak anılan başkişinin hayat öyküsü, Turan Aziz Beler'in *Tüylendi Ailesi* eserinde ele alınır. Anlatıcı yazar, Samsun'a gelerek bütün işlerinde

çalışmaya başlar. Kuşlu Adam tütüncülük alanında kendini çok iyi yetiştirir. Kitaplar okur. Bu yüzden tütünün tarihi hakkında epey bilgiye sahip olur. Tütünün Avrupa'ya getirildiğinde insanların içerek fala baktığını belirtir. (s.93)

Suat Derviş'in *Fosforlu Cevriye* eseri hayat kadını olan Cevriye'nin bir idam mahkûmuna olan aşkını ve bu aşk bağlamında geçmişini düşünmesini ele alır. Cevriye alımlı, güzel bir hayat kadınıdır. Anne babasını küçük yaşta kaybettiği için ailesi hakkında bilgi sahibi değildir. Günübirlilik ilişkilerle hayatını sürdürür. Suçsuz yere hapse girer. Hapiste her suçtan tevkif edilmiş kadın bulunur. Bunlardan biri Üfürükçü Arap Fazile'dir. Hapishanedeki kadınların fallarına bakarak geçimini sağlar. Cevriye'de eline para geçtiği zaman "ona fal bak[tırır]" (s.210). Cevriye hapisten çıkınca eski dostu Sümbül Dudu'ya misafir olur. Sümbül Dudu, Cevriye'yi sevdiği için onu her daim misafir eder. "Onun falına bakar" (s.255).

3.1.3.12.7. Medyum/Kâhin/Müneccim/Kehanet

Hayri Düşünger'ün *Gönül Bir Su Gibidir* romanında Ümran yıllardır görmediği kardeşi Sümran'ın peşine düşer ama bir türlü bulamaz. Tesadüfen yaşlı bir okul müdiresiyle tanışır. Müdire, Sümran'ın eski müdiresidir ve Sümran'ın ölümüne şahit olur. Ümran ile müdirenin konuşmaları esnasında yazar, müdireye medyumluk vasfını yükler: "Müdire, Ümran'ın söylemek ve acılarını bir lahza olsun dindirebilmek ihtiyacı içinde bir medyum gibi gayri ihtiyari konuştuğunu görüyordu" (s.86).

Halide Edip Adıvar'ın *Sonsuz Panayır* eseri farklı sınıflara ait insanların ilişkilerini ve kültürlerini irdeler. Ayşe Balkar ailesiyle yaşayan genç ama fakir bir kızdır. İmrendiği zengin insanların hayatına sahip olmak, onlarla aynı ortamlarda boy göstermek ister. Ayşe Balkar, Bolluk ailesinin gölgesinde zenginlerle içli dışlı olur. Onların gittiği ortamlara girip çıkar. Zenginlerin sırf eğlence olsun diye düzenledikleri isprizma seanslarına katılır. Medyum, ruh çağırma işlemine başlar. (s.176) Benzer sahne başka bir mekânda yine zenginler arasında tekrar eder. (s.256)

Nihat Tangüner'in *Sarhoş Şehir* adlı eserinde Kont Drayn, sevgilisi Donna Aspasya ve Kont Drayn'ın yakın arkadaşı Sarron David'in başından geçen polisiye türünde olaylar ele alınır. Donna, sevgilisini kurtarmak için Hâkim Rubi'yi öldürür ve kaçak durumuna düşer. Drayn'ın yakın dostu Sarron da bu yolculukta Donna'ya yardım eder. İkili aralarında eski medeniyetlerden konuşurken Sarron "kehanet bahsine" (s.80) girer. Mısırlıların kehanet konusunda fazla yorum yapmadıklarını, olayları yaratıcıya bıraktıklarını belirtir. Yine "Kâhinlere göre Mısır'ın ilk kralı Men'dir" (s.81).

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Dirilen İskelet* eserinde olağanüstü varlıkların mezarlıkta gezip dolaştıkları söylentisi çıkar. Söylentiye çıkaran Tayfur'la Ferhat'tır. Nihat, Feyzi, Sadi adında üç arkadaş da olanların doğru olup olmadığını merak edip mezarlığa giderek Tayfur'la Ferhat'ı takip ederler. Aynı olağanüstü olayları üç arkadaş da yaşar. Ne yapacaklarını konuşmak için bir araya gelirler. Tayfur büyü, sihir,

isprizma hakkında uzun bir konuşma yapar. Ferhat da bu konuşmaya karşılık, “bir gece gazinoda otururken bir medyumun” (s.64) insanları dirilttiği haberini alırsa şaşırmayacağını belirtir. Tayfur, Nasıra adlı genç kızla sevgili olmasına rağmen Banu’nun güzelliğinden etkilenerek Banu’yla evlenme kararı alır. Durumu öğrenen Nasıra, kendisini nikâhsız Tayfur’a teslim ettiği için üzülür. Nasıra, azap çekerek temizleneceğini, günahının bedelini ödeyeceğini belirtir. Aynı zamanda falcı olan Nasıra, Tayfur’a falına baktığını ve mutlu olamayacağını söyler. “Kehanet gibi görerek gülersin” (s.158) ancak dediklerim çıkacak diye vurgular. Tayfur, Banu ile evlenir ancak Nasıra’nın dediği gibi mutlu olamaz. Banu, Tayfur’u aldatır. Falcı olan Nasıra’nın öngörülerinin çıkması din dilinin etkili kullanılmasını sağlar.

Naşıde Duru’nun *Çiçeklenen Dallar* eserinde Adalet, arkadaşı Nevin’i ziyarete gider. Nevin, arkadaşını kapıda karşılar ve ikili konuşmaya başlarlar. Adaletin heyecanlı olduğunu gören Nevin, arkadaşına ‘evleniyor musun yoksa’ diye takılır. Bu latifenin karşısında Adalet biraz şaşırır ve arkadaşını kâhinlikle niteler. “O, sen mutlaka bir kâhinsin kız!” (s.89) Kâhinlik ögesi eserde; gelecekte haber verme, geleceği öngörme misyonunda kullanılır.

Sadi Günel’in *Onun Sesi* eserinde anlatıcı kahraman öğretmenlik yaptığı maceralarını anlattığı bölümde birçok kadınla düşüp kalkar. Komşu kızı Sabiha’yla yıllar sonra vapurda karşılaşır. Sabiha ile geçmişte yaşadığı kötü günleri unuttur. Sabiha, başkişiden intikam almayı düşünür. Başkişi böyle bir şey olacağını “müneccimlerden işitse” (s.201) bile inanmayacağını vurgular. Başkişinin inanmayacağı olay başına gelir.

Genç bir adamın aşk maceralarının anlatıldığı günlükten yola çıkılarak yazılan Faik Ökte’nin *Bir Aşk Masalı* romanında Nail, hukuk eğitimi görmüş ve başından birçok aşk macerası geçirmiş biridir. Nail, tuttuğu günlüğe başından geçen olayları yazar. Okuyucu bu günlük üzerinden Nail’in yaşadıklarına müşahit olur. Nail Fransa’ya felsefe eğitimi almak için gider. Akademide din üzerine bir tartışma yapılır. Konu medeniyet ve dindir. Talebeler din ve medeniyet ilişkisini kendi düşüncelerine göre yorumlar. Behzat, dinlerin yirminci asırda vicdan meselesi olduğunu “kâhinlere” (s.127) gerek kalmadığını belirtir.

Hüseyin Nihal Atsız’ın *Bozkurtların Ölümü* eserinde Göktürk Hükümdarlığının Çin esaretine nasıl girdiği ve esaretten Kür Şad’ın önderliğinde nasıl kurtulmaya çalıştığı anlatılır. Yüzbaşı Böğü Alp, ulusunun akıbetini öğrenmek için doğaüstü güçleri olan Kam Kırac Ata’ya giderek “Senden bahtımı okumanı dilemek için geldim. Okur musun?” (s.171) der. Kırac Ata, muhtelif ritüelleri gerçekleştirdikten sonra Yüzbaşı Böğü Alp’in akıbeti hakkında bilgi verir:

“Büyük günler geliyor... Kıtık olunca ay paralanacak... Kara Kağan’ı öldürmeyeceksin... Onu tasa öldürecek... Bir ulu şehirde toplanmış kırk er görüyorum... Aralarında sen de varsın... Yağmur yağıyor... Irmağın kıyısında dövüşüyorsunuz... Budun kurtuluyor... Bin üç yüz yıllık ölümden

sonra dirileceksiniz... Acunun batımına dek adınız gönüllerde kalacak” (s.177).

Kâhinin haber verdiği olaylar gerçekleşir. Göktürk Hanedanlığı Çin’e esir düşer ancak Kür Şad öncülüğünde ayaklanma çıkarılır. Kür Şad kendisine ve milletine bağlı kırk çeriyle birlikte Çin sarayını basıp milletini esaretten kurtarmayı planlar. Kür Şad ve kırk yiğit alp bu uğurda şehit olur. Yazar, okuyucuyu hamasi duygularla sarar ve din dilini bu bölümde etkili kullanılır.

3.1.3.12.8. Gulyabani, Umacı, Cadı, Hortlak/Hayalet/Vampir/Zombi

Halk arasında varlığına inanılan, çeşitli varlıklar olan; Gulyabani, umacı, cadı, hortlak, hayalet, vampir, zombi kavramları romanlarda kullanılan batıl inanç unsurlarıdır. Zikredilen kavramlar eserlerde fon olarak yerini alır. Romanların seyrinde önem arz etmezler.

Halide Edip Adivar’ın *Sonsuz Panayır* eserinde Ayşe Balkar ailesiyle yaşayan genç ama fakir bir kızıdır. Edebiyat öğretmeni Ali Bey aracılığıyla zengin ailelerin çocuklarına özel dersler verir. Bir zaman sonrada sosyetik çevrede tanınır. Katıldığı ruh çağırma seansında zengin misafirleri izler. Yaşlı Üftade Hanım, ortamın gerginliği ile “geceleyn mezarlıklarda dolaşan bir efsane cadısı” (s.256) gibi korkunçtur.

Denizci olmak için kendince bedeller ödeyen Mahmut’un maceralarının anlatıldığı Halikarnas Balıkcısı’nın *Ağanta Burina Burinata* eserinde Mahmut, babası gibi denizci olmak istese de babası Süleyman Efendi denizciliğin zor yanını bildiği için Mahmut’u denizden uzat tutmaya çalışır. Mahmut her şeye rağmen deniz tutkusuna yenik düşerek denizci olur. Çeşitli maceralar atlattıktan sonra da Mahmut denize veda ederek köylüsü Ayşe ile evlenir ve köye yerleşir. Ortakçılarından kendi payını almaya gittiğinde ortakçıların bir korku salar. Çocuklar “bir umacı veyahut bir gulyabani” (s.153) görmüş gibi sağa sola kaçar.

Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın *Dirilen İskelet* eserinde olağanüstü varlıkların mezarlıkta gezip dolaştıkları söylentisi çıkar. Nihat, Feyzi, Sadi adında üç arkadaşta olanların doğru olup olmadığını merak edip mezarlığa giderler. Aynı varlıkları üç arkadaş da görür. Feyzi ile Sadi görünen şeylerin gerçek olup olmadığını tartışır. Feyzi, “cadıların, hortlakların” (s.30) mezarlıklardan çıkarak kötülerini cezalandırdığı konusunda ısrarcı olur. Gece yarısı mezarlığa tetkik için giden üç arkadaş “gulyabaniyi” (s.31) andıran servi ağaçları arasında yol alırlar. Mezarda yine olağanüstü olaylar yaşanır, farklı nesneler görülür. Üç arkadaş mezarlıktan uzaklaşarak konuşmaya başlar. Sadi inanmadığını yineler. “Ne vakit tabii tarih bilginleri hortlak efendiyi veya cadı hanımı yakalarlarsa” (s.35) ancak o zaman inanabileceğini belirtir. Hep birlikte yine mezarlığa giderler. Aynı varlıkları gördüklerinde Ferhat bunların “hayalet olmadığına” (s.43) kanaat getirir. İşler iyice karışır. Tayfur kendilerine oyun oynandığını düşünmeye başlar ve bunun bir “vampir meselesi” (s.60) gibi abartıldığını vurgular. Tayfur ve Nihat

olayları anlamak için mezarlıkta inceleme başlatır. Banu adında bir kadının bu olayları tertip ettiği ortaya çıkar. Tayfur, Banu’yu görünce âşık olur ancak arkadaşlarına “gece, uğursuzluğundan kurtuldukları cadıya gündüz çarpılırlar” (s.132) diye düşünerek Banu’dan bahsetmez.

Suat Derviş’in *Fosforlu Cevriye*’de hayat kadını olan Cevriye alımlı, güzel bir hayat kadınıdır. Anne babasını küçük yaşta kaybettiği için ailesi hakkında bilgi sahibi değildir. Günübürlük ilişkilerle hayatını sürdürür. Cevriye meyhaneye gidince Zombi Recep’i görür ve hemen onun masasına oturur. Çünkü Zombi Recep eli açık bir kabadayıdır. Bir gece kamayla sırtından vurulup öldü zannedilerek morga kaldırılır. Recep morgda “yeniden dirildiğinden beri ona Zombi, dolaşan ölü” (s.44) derler. Arkadaşları bu nedenle ona saygıda kusur etmezler, onun “hortladığına” (s.44) inanırlar.

3.2. Hristiyanlık İnancı

3.2.1. Hristiyan

Hristiyanlık, Hz. İsa’nın etrafında şekillenen Mesih merkezli bir dindir. Zamanla kendi arasında Katolik, Ortodoks ve Protestan olmak üzere fırkalara ayrılır (Aydın, 2013, 359-360). İncelediğimiz romanlarda Hristiyanlık ve Hristiyanlık inancına ait unsurlara epey yer verilir.

İhsan Koza’nın *Aradığım Kadın* romanında Ferit, can sıkıntısı ile gittiği adalarda Hristiyanların dini teamüllerinden olan Yortu geleneği ile karşılaşır ve insanların yalın ayak yürüdüklerini görür. Bu insanlar arasında küçük bir çocuk dikkatini çeker ve ona acır. Ferit bu arada küçük çocuğun resmini çizmeye başlar. Ferit’in çizdiği bu resim çok beğenilir, yurt içinde ve yurt dışında adından söz ettirir. Küçük çocuğun resmini, çocuğun annesi görünce çok üzülür. Çünkü tabloya “Ayazma Kapısında” adı verilir. Çocuğun annesi, Ferit’e yazdığı mektupta, “Çocuğumun resmini kilise kapısında sadaka dilenen bir Hristiyan çocuğu diye bütün dünyaya teşhir [...]” (s.66) ettiniz diyerek kızar. Hristiyan ögesi, eserde din terimi olarak kullanılır.

Safiye Erol’un *Ciğerdelen* romanında Turhan Tuna yurt dışında mimarlık eğitimini tamamlayıp ülkesine dönen milliyetçi bir gençtir. Sılada ülkesinin özlemini çeker ve yurdunu tarif ederken büyük dedelerinin Keşan’a gelişini ve Keşan’ı nasıl yurt tuttuklarını anlatır. Dedelerinin yaptırdığı Sultan Dergâhı’nın yerinde şimdi yeller esmektedir. Balkan Harbinde azınlık olarak yaşayan “Hristiyan kardeşlerin” (s.14) ihanetlerine uğradıklarını dile getirir. Turhan Tuna, Canzi adlı kadınla aşk yaşar ancak Turhan’ın kıskançlığı Canzi’yi bezdirir. Canzi de bu durum üzerine Turhan’a mesaj vermek için çeşitli öyküler yazar. Amacı Turhan’a kıssadan hisse vermektir. İlk öykü Sarı Sipahiler’dir. Öyküde Mustafa Durakça ile Mariska’nın aşkı, tarihsel olaylar ekseninde anlatılır. Mustafa Durakça, Hristiyan kadın olan Mariska’ya âşık olur ve onunla evlenmek ister. Mariska da bu izdivaca yeşil ışık yakar. Mariska’nın ailesi onu

kararından vazgeçirmek ister. Türklerin kadınları ele kapattıklarını, “Hristiyan kadının” (s.75) bu durum karşısında kötü bir hayat yaşayacağını anlatırlar.

Evlilik gerçekleşince balkanlarda dostluk kurulması söz konusu olur. Stefan, barışın ve huzurun elde edilmesinin güç olduğunu vurgular. Serhat boylarında yaşayanların iki arada bir derede kaldıklarından, ne Müslümanlara ne de Hristiyanlara yaranabildiklerinden yakını. Müslümanlarla iyi geçinseler Nemseli’nin, kendilerini aforoz ettireceğini ve bundan ötürü “Hristiyanlık âleminde” (s.83) hiç değerlerinin kalmayacağını dile getirir. Stefan, Hafız Nuri ile din, felsefe konularında tartışırken Müslüman ile “Hristiyan arasında” (s.84) hiçbir fark ve üstünlük olmadığını söyler. Canzi’nin yazdığı ikinci hikâye olan Yedi Peçeli’de ise Sinan ile Zühre’nin aşkı anlatılır. Zühre çeşitli sıkıntılar çeker, canından çok sevdiği kocası Sinan’dan ayrılır. Oğlu Nuri’yi de savaşta şehit verir. Halvete çekilen Zühre’ye civardakiler kutsallık atfeder. “Hristiyanlar” (s.201) Zühre’yi azizeye benzetir. Tatar Kalgay Sultan’ın, Nemse’yi yakıp yıktığı, gövde üstünde baş bırakmadığı anlatılır. O dönemde köleliğin ucuzladığı ve “Hristiyanların” (s.163) Kalgay Sultan’ın zulmüne uğramamak için gönüllü olarak köle olduklarından bahsedilir. Cariye Liza, çocuğunu ölü doğurur ve kendisi de bir müddet sonra ölür. Liza’yı “Hristiyan mezarlığına” (s.175) gömerler. Hristiyan ögesi din anlamı üzerinden verilir. Romanda olayların akışında etkili değildir.

Halide Edip Adıvar’ın *Sonsuz Panayır* eseri farklı sınıflara ait insanların ilişkilerini ve kültürlerini irdeler. Ayşe Balkar ailesiyle yaşayan genç ama fakir bir kızdır. İmrendiği zengin insanların hayatına sahip olmak, onlarla aynı ortamlarda boy göstermek ister. Ayşe, öğretmeni Ali Bey’in yardımlarıyla zengin bir ailenin kızlarına özel derse başlar. Ayşe, Bolluk ailesinin kızlarına edebiyat dersinin yanında dini dersler de vermeye çalışır. Bazı derslerde eski harfleri, Kur’an okumayı ve namaz surelerini öğretir. Bolluk ailesi, zenginlerin çocuklarının kimliklerini kaybederek “Hristiyan olma ihtimaline” (s.27) karşı çocuklarına kendi dinlerini ve kültürlerini aşılama çalışır. Bolluk ailesinin hanımı Behire, İngiliz edebiyatına meraklıdır. Sürekli İngiliz edebiyatından eserler okur. Ayşe bu nedenle Behire Hanım’ın çocuklarını “Protestan mı yapacak” (s.29) diye düşünür. Çünkü kızların gittiği “Dame-de- Sion’da Katolik etkisi” (s.29) vardır. Ayşe’nin beklediğinin tam tersine aile, çocuklarının İslam kültürüyle yetişmesini ister. Ayşe Balkar’ı sırf bu yüzden hoca olarak tutarlar. Çocuklar yabancı okula gittikleri için Hristiyanlık öğretilerine kapılıp din değiştirme korkuları aileyi yerli bir hoca tutmaya iter.

İhsan Koza’nın *Senede Bir Gün* romanında Emin ile Nazlı nişanlı, birbirini seven iki çifttir. Nazlı güzelliğiyle Bulgar subayı Yüzbaşı Kiril’i etkiler. Nazlı, Kiril’e yüz vermez, onu görmemek için dışarı bile çıkmaz. Kiril, Nazlı’yı görmek ve elde etmek için önce Nazlı’nın ağabeyi Tosun’u daha sonra da nişanlısı Emin’i ortadan kaldırmayı düşünür. Emin, nişanlısı Nazlı’yı ve ailesini Bulgaristan’dan Türkiye’ye kaçırmayı planlar. Kaçış esnasında da yaralanarak Bulgarlara esir düşer. Emin, cezasını

çekmek için Bulgar hapishanelerine götürülür. Bu hapishanede her türden mahkûm bulunur. Ölen mahkûmlar da “Müslüman veya Hristiyan” (s.99) ayrımı gözetmeksizin bir çukura gömülür. Emin, bu çukura gömülmeden hapishaneden kaçmayı başarır. Hristiyan ögesi gerçek anlamında din terimi olarak sadece bir yerde geçer.

Fikret Arıt'ın *Güzel Yuana* romanında yasak aşkın meyvesi olan güzel Yuana'nın maceraları ele alınır. Agâh Bey, yaşlı patronun kâtibidir. Patron ölmeden önce çok güvendiği Agâh Bey'e mirasını bırakır ve kız kardeşini verir. Vasiyetini açıkladıktan sonra Agâh Bey ile kız kardeşi Mebruke'nin nikâhlarını kıydırır. Agâh Bey, Hristiyan bir kadınla (Melpi) ilişki yaşar. Yaşanan ilişkinin meyvesi Yuana olur. Yuana “Müslüman bir baba ile Hristiyan bir ananın çocuğudur” (s.13). Agâh Bey kızı Yuana'yı evlatlığı Abdurrahman ile nikâhlamak ister. Yuana, Aristo adlı bir genci sevdiği için bu izdivaca gönlü olmaz. Agâh Bey, nikâh konusunda ciddi olunca Aristo, Yuana ile kaçmayı planlar. Çünkü Agâh Bey'in, kızını “bir Hristiyan ile evlenmesine razı olmayacağını” (s.27) düşünürler.

Yuana bu evliliği engellemek için Yunanistan'a kaçar. Yunanistan'da Stefanos ile nişanlanma kararı alır. Stefanos, düğünden bir hafta önce Patrikhane'deki muameleyi yaptırmak için Yuana'nın kimliğini ister. Melpi, kızına kimliği vereceği zaman kimlikte baba hanesinin boş olduğunu görür. Yuana durumu öğrenince deliye döner. Stefanos'a kimlik kâğıdının kaybolduğunu söylerler. Stefanos da vaftiz kâğıdını sorar. Köşeye sıkışan Yuana daha fazla yalan söylemeyi göze alamayarak babasının Müslüman olduğunu itiraf eder. Stefanos, Yuana'ya inandığını ve birlikte kiliseye giderek Yuana'nın “Hristiyan olacağını” (s.90) belirtir. Yuana birkaç yıl sonra kansere yakalanarak ölür. Yuana'nın annesi Melpi, kızının mezarından bir an olsun ayrılmak istemez. Sürekli kızının mezarında yatıp kalkar. Adeta kızının mezarını bir mabet yeri olarak görür. Mezarlığa gelen yeni cenazeler de Melpi'yi alakadar etmez. Mezarlıkta yaşamaya devam eder. “Hristiyan mezarlıklarında” (s.193) mezar yeri satın alınmazsa aynı yere başka bir cenaze gömüldüğü için Melpi mezarı eşerek kızının kemiklerini torbaya koyar.

Tarihi deniz romanı olan Kadircan Kaflı'nın *Korsan Yuvası* eseri olayların cereyan ettiği köyün tasvir edilişiyle başlar. Ovacık Köyü, farklı dinlere inanan insanlarla doludur. Kimse kimsenin inancına karışmaz. Çoğu bölgede farklı dinlerdeki insanlar birbiriyle geçinemediği halde bu köydeki “Hristiyan ve Müslümanlar” (s.4) çok iyi geçinirler. Bir gün köyü korsanlar basar. Köylülerin ellerinde avuçlarında ne varsa alıp götürürler. Bir süre sonra sipahi beyi vergileri toplamak için köye gelir. Köyün ileri gelenleri durumu anlatarak ricada bulunsa da Tımar beyi ikna olmaz ve bazılarını ceza verir. İmam, zulüm yapıldığını haykırır. Tımar beyi kimseyi dinlemeyerek Veli Koca'yı atının arkasına bağlayarak sürükler. Veli Koca'yı öldü zannederek bırakırlar. Veli Koca o günün akşamına ölür. “Müslüman ve Hristiyan” (s.48) pek çok köylü Veli Koca için gözyaşı döker. Fatih Sultan Mehmet Akdeniz'de hâkimiyet sağlamak amacıyla çoğu

yere fetihler düzenler, çıkarmalar yapar. Papa, durum üzerine Avrupa'nın her bir yanına elçiler göndererek haçlı ordusunu toplamak ister. Papa'nın yardım istediği bölge liderlerinden biri Patmos Adası'nın korsanıdır. Elçi, Patmos Adası'na gelerek “Hristiyanların düşmanı olan Osmanlı Türklerine” (s.125) karşı birleşme çağrısı yapar. Reis, kendisine yapılan çağrıya kulak asmaz. Cin Ali bu fırsatı değerlendirerek korsanlardan intikam almayı düşünür. Reisten izin alarak Fatih Sultan Mehmet'i öldürmek için hazırlık yapmak ister. Reis, Cin Ali'ye bu işi başarması halinde “Hristiyanlık âleminin kalbinde” (s.153) sonsuza dek yaşayacağını belirtir.

Nihat Tangüner'in *Sarhoş Şehir* adlı eserinde Kont Drayn, sevgilisi Donna Aspasya ve Kont Drayn'ın yakın arkadaşı Sarron David'in başından geçen polisiye türünde olaylar ele alınır. Donna, sevgilisi Drayn'ın yakın dostu Sarron ile birçok maceraya atılır. Yazar, romanın başında Kilikya bölgesindeki dini atmosferden bahsederken bu yörelerdeki keşişlerin çoğalmasıyla “kilise” (s.12) mekânlarının durumunu gözler önüne serer. Kiliselerin çoğu yozlaştığı için halk gerçek dinden kopuktur. Sis bölgesinde yaşayan “Hristiyan halkı” (s.14) ve din adamları sapkınlık içindedir. Başrahip Pitus ve yardımcısı Zuten çan çalındıktan sonra “Hristiyan yosmaları” (s.18) manastıra sokarlar ve içkili eğlence düzenlerler. Kısa süre sonra Sarron David, başrahip Pitus'un kötü bir adam olduğunu anlar. “Hristiyan âleminin büyük merkezi sayılan” (s.28) Sis manastırında görevlendirilmesine şaşırır. Hristiyan ögesi eserde fon olarak kullanılır.

Genç bir adamın aşk maceralarının anlatıldığı günlükten yola çıkılarak yazılan Faik Ökte'nin *Bir Aşk Masalı* romanında Nail, hukuk eğitimi görmüş ve başından birçok aşk macerası geçirmiş biridir. Nail, tuttuğu günlüğe başından geçen olayları yazar. Okuyucu bu günlük üzerinden Nail'in yaşadıklarına müşahit olur. Nail, Fransa'ya felsefe eğitimi almak için gider. Akademide din üzerine bir tartışma yapılır. Konu medeniyet ve dindir. Talebeler din ve medeniyet ilişkisini kendi düşüncelerine göre yorumlar. Behzat, dinlerin yirminci asırda vicdan meselesi olduğunu, din adamlarına gerek kalmadığını belirtir. Sabih, herkesin babasından kalan dine inandığını, “Hristiyan, Müslüman [...]” (s.127) inançlarının sözde birbirinden ayrı olduğunu ama aslında hepsinin neticede insan olduğunu vurgular.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Dirilen İskelet* eseri batıl inanç ve inanışlarla örülüdür. Tayfur ve Ferhat sürekli mezarlığa giden iki arkadaştır. Bu durum Nihat, Sadi ve Feyzi adında üç gencin dikkatlerini celbeder ve Tayfur'la Ferhat'ı takip ederler. Ferhat, mezarlıkta zebani gördüğünü söyler. Arkadaşları zebaninin nasıl bir şey olduğunu kimsenin bilemeyeceğini, resimlerdeki zebanilerin sahte olduğunu anlatır. Diğer arkadaşı “Cehennem, büyük meleklerin Hristiyan inancına göre cennetin kapıcısı olan Sen Piye'in, şeytanların, ifritlerin müzelere giren ünlü tablolarını hiç seyretmedin mi?” (s.10) diye itiraz eder. Sadi ve Feyzi mezarlığa giderek müezzinle görüşürler. İnanç ve din hakkında aralarında münazara başlar. Müezzin, dünya

işlerinden vaaz vermeye başladığında yönetim tarafından tepkiyle karşılaşılır. Müezzine dünya işlerini değil ahiret işlerini anlatması gerektiğini söylerler. Müezzine durumdan müteessir olduğunu gençlere söyler. Sadi, müezzine destek çıkar: “Hakkın var Hoca Efendi. Halk camilerden dine ait, dünyaya ait, eğitimle ilgili pek çok şey öğrenebilir. Nasıl bugün Avrupa’da Hristiyan ahaliye kiliselerde çok yararlı yenilikler aşılanıyor” (s.22). Hristiyan ögesi eserde fon olarak kullanılır.

3.2.2. İncil

Araştırmacılar, günümüzdeki Hristiyanların dini kitap olarak kabul ettikleri İncil’in Hz. İsa’ya indirilen gerçek kitap olmadığını vurgular. Hz. İsa’dan sonra yazılan ve bir araya getirilen yazıları İncil olarak kabul ederler (Gölcük ve Toprak, 2012, 362). Hâlihazırdaki İnciller arasında ilk yazılan Markos İncil’idir (Duygu, 2018, 599).

Halide Edip Adıvar’ın *Sonsuz Panayır* eserinde Ayşe Balkar, ailesiyle yaşayan genç ama fakir bir kızdır. İmrendiği zengin insanların hayatına sahip olmak, onlarla aynı ortamlarda boy göstermek ister. Ayşe, öğretmen Ali Bey’in yardımlarıyla zengin bir ailenin kızlarına özel derse başlar. Ayşe, Bolluk ailesinin kızlarına edebiyat dersinin yanında dini derslerde vermeye çalışır. Bazı derslerde eski harfleri, Kur’an okumayı ve namaz surelerini öğretir. Bolluk ailesi, zenginlerin çocuklarının kimliklerini kaybederek Hristiyan olma ihtimaline karşı, çocuklarına kendi dinlerini ve kültürlerini aşılamaya çalışır. Ayşe Balkar’ı sırf bu yüzden hoca olarak tutarlar. İngiltere’de İngiliz çocukları “adeta İncil’i hatmederler” (s.29). Bu nedenle de aile, kendi çocukları yabancı okula gittikleri için Hristiyanlık öğretilerine kapılıp din değiştirme korkuları nedeniyle yerli bir hoca tutar.

İncil kutsal kitap olması yönüyle Kadircan Kafı’nın *Korsan Yuvası* eserinde sadece bir yerde geçer. Fatih Sultan Mehmet Akdeniz’de hâkimiyet sağlamak amacıyla çoğu yere fetihler düzenler, çıkarmalar yapar. Papa, durum üzerine Avrupa’nın her bir yanına elçiler göndererek haçlı ordusunu toplamak ister. Papa’nın yardım istediği bölge liderlerinden biri Patmos Adası’nın korsan reisidir. Elçi, davete katılanların kutsanacağını, cennete gideceğini bildirir. “İncil’den araya birçok cümle” (s.125) katarak reisi etkilemeye çalışsa da reis bu sözlere itibar etmez.

3.2.3. Dini Unvanlar ve Dini Meslekler

3.2.3.1. Papa

Hristiyanlarda din adamı olan Papa, Roma piskoposu olarak Katoliklerin dini lideridir (Aydın, 2005, 589). Papa unsuru sadece dört romanda yer alır. Safiye Erol, *Cığerdelen* eserinde Turhan ile Cangüzel’in aşkını ele alır. Eserin arka planında da Osmanlı Devleti’nin Balkanlardaki siyasi durumunu gözler önüne sermek ister. Turhan kıskançlığı ile Cangüzel’i bezdirir. Cangüzel de Turhan’a tarihi konulu çeşitli öyküler

yazar. Sarı Sipahiler’de Mustafa Durakça, Hafız Nuri, Feridun Bey anlatılır. Feridun Bey, Müslüman olmuş Macar Beyi’dir. Beğanoğlu’na düşmandır. Beğanoğlu’na düşmanlığını bir destanla ilan eder. Beğanoğlu, Feridun Bey’in dinine dönmesi için her şeyi yapabileceğini, hatta “Papa’ya kadar” (s.97) çıkacağını söyler. Feridun Bey bu lafların hiçbirine kulak asmaz.

Nihat Tangüner’in *Sarhoş Şehir* adlı eserinde Kont Drayn, sevgilisi Donna Aspasya ve Kont Drayn’ın yakın arkadaşı Sarron David’in başından geçen polisiye türünde olaylar ele alınır. Donna, sevgilisi Drayn’ın yakın dostu Sarron ile birçok maceraya atılır. Yazar romanın başında Kilikya bölgesindeki dini atmosferden bahseder. Kiliselerin çoğu yozlaştığı için halk gerçek dinden kopuktur. Sis bölgesinde yaşayan insanlar ve din adamları sapkınlık içindedir. Sis’e atanan en son rahip prens oğlu olduğu için “Papa talimatıyla” (s.15) ayrıcalıklarla donatılır. Sis’in başrahibi Pitus zamanla Donna’ya âşık olur ve manastırın bütün değerli eşyalarını çalarak kaçır. Pitus kısa sürede yakalanır. Tüm gerçekleri anlatır. Aslında kendisinin “Papalık tarafından Sis manastırına tayin edilen” (s.166) başrahibin yardımcısı olduğunu, başrahibin yolda ölmesi üzerine onun yerine geçtiğini itiraf eder. Gerçekleri öğrenen Sarron, Pitus’u “Papalığı aldat[makla]” (s.167) suçlar. Bölgenin başrahibi de olayların iç yüzünü öğrenince durumu “Papalığa” (s.169) bildireceğini belirtir.

Kuşlu Adam olarak anılan başkişinin hayat öyküsü, Turan Aziz Beler’in *Tüylendi Ailesi* eserinde ele alınır. Anlatıcı yazar, Samsun’a gelerek tütün işlerinde çalışmaya başlar. Kuşlu Adam tütüncülük alanında kendini çok iyi yetiştirir. Kitaplar okur. Bu yüzden tütünün tarihi hakkında epey bilgiye sahip olur. Tütünün Avrupa’ya ne zaman getirildiğinden, insanların ne şekilde kullandığından bahseder. Hatta on yedinci yüzyılda “Papa[nın]” (s.95) tütün içenleri dinden çıkardığını bile söyler.

Kadircan Kafı’nın *Korsan Yuvası* romanında Fatih Sultan Mehmet, Akdeniz’de hâkimiyet sağlamak amacıyla çoğu yere fetihler düzenler, çıkarmalar yapar. Papa, durum üzerine Avrupa’nın her bir yanına elçiler göndererek haçlı ordusunu toplamak ister. Papa’nın yardım istediği bölge liderlerinden biri Patmos Adası’nın korsanıdır. Elçi, Patmos Adası’na gelerek sefere katılanların “papa tarafından” (s.125) kutsanacağını bildirir. Korsanların lideri, elçiye olumsuz yanıt verir. Savaşın kaybedilmesi durumunda “papanın dost olmayacağı” (s.127) vurgulanır.

3.2.3.2. Papaz/Peder/Keşiş

Hristiyanlardaki din adamlarına verilen adlardır. Vaaz verme, günah çıkarma gibi dini faaliyetlerde bulunurlar ve tanrının temsilcileri olarak görülürler (Dini Terimler Sözlüğü, 2010).

Aka Gündüz’ün *Eğer Aşk* romanında başkahraman Selim Caka, hoşlandığı kız Adelina ile alakalı düşüncelerini aktarırken papaz terimi romanın olay örgüsü içinde fon

olarak yer alır. Selim Caka yaptığı fedakârlıklar ve iyi niyeti sayesinde romanın sonunda sevdiği kadına kavuşur:

“Taranta Babu, bir esmer inci gibi avucuma kondu. Taşa çalmaya hakkım yoktur. Bir fikre bağlılık ve sadakat yüksek bir fazilettir. Fakat onun açtığı yollardan kötü faydalanmamak şartıyla. Kendi kendime vaaz ediyorum. Bin bir günahlı kakavan bir papaz gibi!” (s. 61).

İhsan Koza'nın *Aradığım Kadın* romanında başkışı Ressam Ferit toplumdan uzaklaşan, özellikle de kadınlara ilgi duymayan, sanatla uğraşan biridir. En yakın arkadaşı Doktor Refik, Ferit'in bu durumuna itiraz eder ve Ferit'i sürekli kadınların olduğu ortamlara götürmeye çalışır. Ferit, arkadaşının bu ısrarlarına “Yine vaazlarına mı başlayacaksın Refik? Vaizlik değil ya, papazlık bile desen yine söyleyeceğim” (s.24) şeklinde cevap verir. Papazlık terimi romanda bir konu hakkında öğüt veren kişi olarak kullanılır. Diğer yandan karşıdaki kişinin ne kadar katıcı ve sert davrandığı anlamı da çağrıştırılır. Nitekim Refik, arkadaşı Ferit'e bu konuda mütemadiyen uyarılarda bulunur. Eserin ilerleyen bölümlerinde Ferit, aradığı kadının (Nazan) İsviçre'de bir hastanede tedavi gördüğünü öğrenir ve hemen yanına gider. Nazan ile Ferit birbirlerine duygusal anlamda yakınlık hissederler ve bir geziye çıkarlar. Bu gezi esnasında Nazan İsviçre'de çok bilinen bir kiliseye gitmeyi teklif eder. Nazan kiliseyi, “Karla örtülü dağlar arasından geçen yollar. Sonra en yüksekte, bir dağ oyuğu içinde Meryem Ana'nın adına açılmış, küçücük bir mabet. Ne rahibi var, ne papazı” (s.88) şeklinde tasvir eder. Papaz ögesi fon olarak, kilisede görevli kişi anlamında kullanılır.

Reşat Nuri Güntekin'in *Miskinler Tekkesi* romanında bir dilencinin gözünden hayatın zorluğu ve insanların ilişkileri anlatılır. Soylu bir aileden gelen yazar anlatıcı çocukluğunu refah ve huzur içinde geçirir. Ergenlik dönemine geldiği zaman kendisine uygun helal süt emmiş bir kız bulmayı düşünür. Komşularının kızı Mesrure'ye âşık olur ancak kendisini çirkin bulduğundan dolayı bir türlü açılmaz. Mesrure durumu öğrenince başta gönülsüz davranır. Yazar anlatıcının başının büyük ve çirkin olması Mesrure'yi düşündürür. Durumu değerlendirmek için fal açar. “Papaz çıkması” (s.29) halinde evliliğin olumsuz olacağını söyler. İkinci Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle aileler dağılmaya başlar. Yazar anlatıcı İkinci Meşrutiyet'ten “imamlarla papazların sarılıp öpüştüğü” (s.31) günler diye bahseder. Yine dönemin fırkalarından olan Ahrar Fırkası'nı anlatırken; İstanbul'da her türlü kıyafetin “keçe külahtan papaz şapkasına kadar” (s.36) Ahrar Fırkası'ndan sorulduğunu vurgular.

Esat Mahmut Karakurd'un, *Sokaktan Gelen Kadın* romanında Semra, paraları için kendinden yaşlı erkeklerle düşüp kalkan ahlakça düşük bir kadındır. Cemil de bu erkeklerden biridir. Hali vakti yerinde olan Cemil, Semra ile ilişki yaşar. İkili birlikte oldukları bir gün Semra sarhoşluğun etkisiyle Cemil'den adı verilmeyen kitabın bir bölümünü okumasını ister. Kitabın bahsedilen bölümünde Cahiliye Dönemi şairlerinden İmruül Kays'ın ne kadar cazibeli erkek olduğu anlatılır. Cemil, bu bölümü okudukça

Semra kendinden geçer. Kays, o kadar yakışıklıdır ki “kendini ibadete vermiş tarihi dünya papazların çırağları” (s.3) gibi ihtişamlı olan Arap kızlarının gözleri kamaşır.

Vedat Tanca, *Belki Bir Gün* eserinde Lemi ile Füsün’un ilişkisini anlatır. Lemi deniz subayıdır. Lemi ailesine Füsün’dan hoşlandığını ve evlenmek istediğini belirtir. Füsün’un teyzesi Lamia, Füsün’un sözlü olduğunu söyler. Füsün, istemediği biriyle babasının zoruyla sözlenir. Füsün’un pederi Ragıp Bey sert mizaçlı, katı bir adamdır. Kızını da kendi istediği biriyle evlendirmek ister. Bunun nedeni romanın sonunda anlaşılır. Ragıp Bey, Füsün’u vermeyi düşündüğü Haydar Bey’in ablasına tutulur. Bundan dolayı da bu izdivacı onaylamak ister. Aylar sonra yanlış yaptığının farkına varır ve Lemi’ye durumu anlatır. Lemi kendisini “günah çıkartan papazlar” (s.209) gibi hissederek Ragıp Bey’in anlattıklarını dinler. Papaz ögesi benzetme yapılarak kullanılır.

Fikret Arıt’ın *Güzel Yuana* romanında Yuana, Yunanistan’a giderek Stefanos ile tanışır. İkili kısa zaman sonra evlilik kararı alır. Stefanos, düğünden bir hafta önce Patrikhane’deki nikâh muamelesini yaptırmak için Yuana’nın kimliğini ister. Melpi, kızına kimliği vereceği zaman kimlikte baba hanesinin boş olduğunu görür. Yuana durumu öğrenince deliye döner. Stefanos’a kimlik kâğıdının kaybolduğunu söylerler. Stefanos da vaftiz kâğıdını sorar. Köşeye sıkışan Yuana daha fazla yalan söylemeyi göze alamaz ve babasının Müslüman olduğunu itiraf ederek tüm gerçekleri anlatır. Stefanos, Yuana’ya inandığını ve birlikte kiliseye giderek Yuana’nın Hristiyan olacağını belirtir. Stefanos, kiliseye gelerek “papazla görüşme” (s.91) talep eder. Yuana kutsal suyla vaftiz edilir ve düğün tarihi belirlenir. Nikâh günü “başpapaz” (s.93), genç çift için dua eder. Toplulukta Melpi’yi tanıyanlar çıkar. Melpi’nin Mısırlı zengin bir iş adamının metresi olduğu haberi çıkınca Stefanos’un babası nikâhı engellemek için “durun peder” (s.94) diye haykırır. Nikâh kıyılmaz ve Stefanos, babasının ısrarlarıyla Yuana’dan ayrılır. Stefanos’tan ayrılan Yuana zor günler geçirir ve Mısır’a döner. Mısır’da Alberto adında heykeltıraşla tanışarak onunla yakınlaşır. Yuana, “Alberto’nun sözlerini papazın duasına” (s.159) benzetir.

Nihat Tangüner’in *Sarhoş Şehir* adlı eserinde Kont Drayn, sevgilisi Donna Aspasya ve Kont Drayn’ın yakın arkadaşı Sarron David’in başından geçen polisiye türünde olaylar ele alınır. Donna, sevgilisi Drayn’ın yakın dostu Sarron ile birçok maceraya atılır. Yazar, romanın başında Kilikya bölgesindeki dini atmosferden bahsederken bu yörelerin “keşişlerle” (s.11, 12) dolu olduğunu vurgular.

Safiye Erol’un *Ciğerdelen* romanında Turhan Tuna yurt dışında mimarlık eğitimini tamamlayıp ülkesine dönen milliyetçi bir gençtir. Sılda ülkesinin özlemine çeker ve yurdunu tarif ederken büyük dedelerinin Keşan’a gelişini ve Keşan’ı nasıl yurt tuttıklarını anlatır. Dedelerinin yaptırdığı Sultan Dergâhı’nın yerinde şimdi yeller esmektedir. Balkan Harbinde, azınlık olarak yaşayan Hristiyan kardeşlerin ihanetlerine uğradıklarını, “papazların” (s.14) da duruma göz yumduğunu dile getirir. Canzi’nin Turhan için yazdığı Sarı Sipahiler hikâyesinde Mustafa Durakça ile Mariska’nın aşkı

anlatılır. Mustafa Durakça, gayrimüslim olan Mariska ile evlenmek ister. Evlilik gerçekleşince balkanlarda dostluk kurulması söz konusu olur. Stefan, barışın ve huzurun elde edilmesinin güç olduğunu vurgular. Serhat boylarında yaşayanların iki arada bir derede kaldıklarını ne Müslümanlara ne de Hristiyanlara yaranabildiklerinden yakını. Müslümanlarla iyi geçinseler Nemseli'nin kendilerini aforoz ettireceğini, “Papazları ve bişopları (Piskopos)” (s.83) kendilerine karşı kışkırtacaklarını dile getirir. Mustafa Durakça'nın cenk arkadaşları olan Hafız Nuri ve Feridun Bey kendi aralarında konuşurlar. Hafız Nuri, Beganoğlu'nun Feridun Bey'in gazabından kaçtığını, hatta büyü bozmak için “papazlara altın taşıdığını” (s.133) bile söyler. Öyle ki Beganoğlu başına ne musibet gelse Feridun Bey'den bilir. Cariye Liza, çocuğunu ölü doğurur ve kendisi de bir müddet sonra ölür. Liza'yı gömmek için gayrimüslim köylerden “papaz” (s.175) gelir.

Ilgaz Vahap Nevruzhan'ın *Süyük Bike* romanında Yusuf Mirza'ya bir elçi gelerek Kazan Hanı Can Ali Han'ın Sevim Bike'ye talip olduğunu söyler. Yusuf Mirza duruma çok şaşırır. Elçiye bu tekliften memnun olduğunu dile getirir. Yusuf Mirza durumu kızı Sevim'e anlatır. Sevim, gönlünde başka birisinin olduğunu söylese de babası, Sevim'i vatanın geleceği için bu evliliğin gerçekleşmesi gerektiğine ikna eder. Sevim gelin giderek Hanın huzuruna çıkarılır. Etraftakiler bu asil Türk kızını “bilgisiyle papazı” (s.48) anımsattığını söylerler. Papaz ögesi benzetme yapılarak kullanılır.

Tarihi deniz romanı olan Kadircan Kafilı'nın *Korsan Yuvası* eseri, olayların cereyan etmeye başladığı köyün tasvir edilişiyle başlar. Ovacık Köyü, farklı dinlere inanan insanlarla doludur. Kimse kimsenin inancına karışmaz. Köyde Müslümanlar ile Hristiyanlar özgürce ibadetlerini gerçekleştirirler. Köyün imamı Abdullah Efendi çoğu zaman “papaz Dimitriyos Manyakis'le tatlı tatlı” (s.6) dini münakaşalar yapar. Köyü bir gün korsanlar basar. Korsanları köye getiren, yıllar önce papazın yanında çalışan ve papazın kızına sarkıntılık ettiği için kovulan Petronas'tır. Bu hareketiyle Petronas “yalnız papazın değil” (s.9) tüm köylünün başını derde sokar. Korsanlar kiliseye girerek altınları ararlar ancak hiçbir şey bulamazlar. Korsanların reisi altınların yerini söylemesi için papazı kırbaçlatır. Adam ölmek üzereyken “papazı bir kenara yüz üstü” (s.12) bırakırlar. Veli Koca'nın oğlu Cin Ali, intikam için köyden ayrılır. Cirit oyunlarında fırsatını bularak Tımar Beyi'ni öldürür. Tımar Beyi'nin adamları Cin Ali'nin peşine düşerler. Çetin bir fırtına başlar. Cin Ali fırtınalar eşliğinde gözünü korsan yuvasında açar. Kendisini Rum gibi tanıtarak korsanların arasına girer.

Korsanlar yakaladıkları esirleri reisin huzuruna getirirler. Bu esirlerden biri, karısıyla beraber bir papazı öldürür. Reis niye öldürdüğünü sorunca, adam “onların ikisi de papaz ve kadın kılığına girmiş şeytanlardı” (s.109) cevabını verir. Fatih Sultan Mehmet, Akdeniz'de hâkimiyet sağlamak amacıyla çoğu yere fetihler düzenler, çıkarmalar yapar. Papa, durum üzerine Avrupa'nın her bir yanına elçiler göndererek haçlı ordusunu toplamak ister. Papa'nın yardım istediği bölge liderlerinden biri Patmos

Adası'nın korsanıdır. Elçilik göreviyle Patmos Adası'na gelen “papazın gözlerinde hayret ve dehşet uyanır” (s.125). Adamların her biri yalın kılıç papazı beklemektedir. Korsanların reisiyle konuşan “papaz” (s.126) olumsuz yanıt alarak geri döner.

Genç bir adamın aşk maceralarının anlatıldığı günlükten yola çıkılarak yazılan Faik Ökte'nin *Bir Aşk Masalı* romanında Nail, hukuk eğitimi görmüş ve başından birçok aşk macerası geçirmiş biridir. Nail, tuttuğu günlüğe başından geçen olayları yazar. Okuyucu bu günlük üzerinden Nail'in yaşadıklarına müşahit olur. Nail Fransa'ya felsefe eğitimi almak için gider. Akademide din üzerine bir tartışma yapılır. Konu medeniyet ve dindir. Talebeler din ve medeniyet ilişkisini kendi düşüncelerine göre yorumlar. Behzat, dinlerin yirminci asırda vicdan meselesi olduğunu “kâhinlere, papazlara, hocalara” (s.127) artık gerek kalmadığını belirtir. Nail eğitimi tamamladıktan sonra yurda döner ve müfettiş olarak atanır. Güneydoğu şehirlerini teftişe gittiğinde Mardin'de “Süryani papazı ile” (s.197) dostluk kurar. Din hakkında kısa bir konuşma yaparlar.

Hüseyin Nihal Atsız'ın *Bozkurtların Ölümü* eserinde Göktürk Hükümdarlığının Çin esaretine nasıl girdiği ve esaretten Kür Şad'ın önderliğinde nasıl kurtulmaya çalıştığı anlatılır. Rum diyarından bir gurup Papaz, misyonerlik faaliyetleri için Orta Asya'ya gider. Türklere, Hz. İsa ve Tanrı hakkında bilgiler aktarırlar. Türk çerileri Hz. İsa'nın Tanrı'nın oğlu olduğunu duyunca papazlarla alay ederler. Papaz'ın ne demek olduğunu bilmeyen çerilerden biri papazın tarifini sorar. Başka bir çeri de “Papaz onların saygı gören kişilerine derler. Bizim kamlar gibidir. Kendi Tanrılarının buyruğunu bildirir” (s.210) cevabını verir. Bu olay üzerine Türk çerileri ile papazlar arasında Tanrı-peygamber-Hz. İsa üçgeninde bir tartışma başlar. Türkler kendi Tanrı'larının papazların Tanrı'sıyla bir olmadığını savunurlar. Papazlar da yeryüzündeki herkesin aynı Tanrı'ya sahip olduğunu bildirirler. (s.213)

İntihar kavramının ele alındığı Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Ölüm Bir Kurtuluş Mudur?* eserinin başkışisi Doktor Nusret Hulki'dir. Doktor, intihar eğilimindeki insanlara ulaşmak ister. Onların neden intihar ettiklerini, intiharın çözümünün olup olamayacağını araştırmak için çalışmalar yapar. Doktorun son hastası Saffet Avni Bey olur. İntihar üzerine ikili uzun bir konuşmaya girer. Avni Bey büyükbabasının intihar ettiğini, kendisine de bu intiharın miras kaldığını düşünür. Doktora intihar etmenin bir hastalık değil zorunluluk olduğunu söyler. Din ve inancın tartışmalı olduğunu, yaratıcının bilinmez bir muamma olduğunu anlatır. “Hocalar, papazlar, cehennem, cehennem korkutmasıyla bağrışıyorlar” (s.128) diyerek tüm söylenenlerin yanlış olduğunu vurgular. Doktor, hastayı intiharın yanlış bir düşünce olduğuna ikna etmeye çalışır.

Halide Edip Adıvar'ın *Sonsuz Panayır* eseri farklı sınıflara ait insanların ilişkilerini ve kültürlerini irdeler. Ayşe Balkar ailesiyle yaşayan genç ama fakir bir kızdır. İmrendiği zengin insanların hayatına sahip olmak, onlarla aynı ortamlarda boy

göstermek ister. Ayşe Balkar gibi Safi-Naz adlı güzel genç kız da sosyete hayatına merak eder. Bu nedenle de Nihat Sertman ile evlenir. Safi-Naz'ı herkes para avcısı, zevk düşkünü olarak görür. Firuzan Tıngır da Ali Bey'e bu kadın hakkında bazı sırlar vermek ister. Ali Bey, "Dikkat Firuzan, kimsenin sırrını bilmek istemiyorum. Ben papaz değilim. Herkesin günahı kendi boynuna" (s.128) sözleriyle mevzuyu değiştirmek ister.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Dirilen İskelet* eserinde olağanüstü varlıkların mezarlıkta gezip dolaştıkları söylentisi çıkar. Söylentiye çıkaran Tayfur'la Ferhat'tır. Nihat, Feyzi, Sadi adında üç arkadaşa olanların doğru olup olmadığını merak edip mezarlığa giderek Tayfur'la Ferhat'ı takip ederler. Aynı olağanüstü olayları üç arkadaş da yaşar. Ne yapacaklarını konuşmak için bir araya gelirler. Tayfur, "Fransız papazların vampir olayları üzerine" (s.60) doğrulayıcı yazılar yazdığından bahseder. Yine kitabın birinde "papazlardan birisinin" (s.67) kilisede ahlak dışı bir şey yapmaya kalkıştığında çarpıldığını okuduğunu söyler. Gençler yaşadıkları olayların ne derece gerçek olabileceğini sorgulamaya başlarlar.

3.2.3.3. Rahip/Rahibe

Sharpe, rahip ve rahibeyi kendilerini tanrıya adayan, tanrı ve insan arasında aracı görevi üstlenen kişiler olarak yorumlar (2000, 67). Hayri Düşüngör'ün *Gönül Bir Su Gibidir* eserinde Sümran, ablası Ümran için eşini riske atarak bir çeşit aşk kumarı oynar ve sonucunda da eşi Türedi'yi kaybeder. Bu duruma daha fazla katlanamayan Sümran hastalanarak ölür. Ümran, kız kardeşinin bu fedakârlığını çok sonraları yaşlı bir kadından öğrenir ve gözyaşlarına hâkim olamaz. Yazar, Ümran'ın bu ruhsal ve fiziksel halini rahibeye benzetir: "Genç kadın yanaklarından süzülen yaşlara rağmen sakın görünüyordu. Onda, şimdi mabedi çökmüş bir rahibenin hali vardı" (s.84). Yine yazar tarafından Türedi'nin çektiği acılar inzivaya çekilmiş bir rahibe benzetilir: "Şayet Türedi bu gün yaşıyorsa; karışıp gittiği o uzak ve meçhul diyarda şimdi, manastıra kapanmış bir rahip gibi, her şeyden elini çekmiş, sessiz ve mütevekkil ölüm bekleyen bir insandan başka bir şey değildi muhakkak" (s.101).

Nihat Tangüner'in *Sarhoş Şehir* adlı eserinde Kont Drayn, sevgilisi Donna Aspasya ve Kont Drayn'ın yakın arkadaşı Sarron David'in başından geçen polisiye türünde olaylar ele alınır. Donna, sevgilisini kurtarmak için Hâkim Rubi'yi öldürür ve kaçak durumuna düşer. Drayn'ın yakın dostu Sarron da bu yolculukta Donna'ya yardım eder. İkili "İskenderun başrahibinin önüne" (s.5) çıkarak durumu anlatırlar. Bu olaydan sonra roman boyunca rahip kavramına yer verilir. Romandaki olayların çoğu Hristiyanların dini mekânı olan manastırda geçtiğinden dolayı rahip kavramı (s.7, 11, 17, 24, 37, 68, 87, 103, 120, 157, 165, 172) sıklıkla kullanılır.

İhsan Koza'nın *Aradığım Kadın* romanında Ferit, resim yapmak için gittiği adalarda Hristiyanların dini ritüelinden olan Yortu geleneği ile karşılaşır. Çıplak ayakla belirli bir yol kat eden insanlar dua etmek amacıyla kiliseye girerler. Yazar bu durumu

“İçeride dua başlamıştı, rahibin kalın sesine çocuklardan müteşekkil koronun sesleri cevap veriyordu” (s.57) sözleriyle tasvir eder. İlerleyen bölümlerde Ferit, aradığı kadının (Nazan) İsviçre’de bir hastanede tedavi gördüğünü öğrenir ve hemen yanına gider. Nazan ile Ferit birbirlerine duygusal anlamda yakınlık hissederler ve bir geziye çıkarlar. Bu gezi esnasında Nazan İsviçre’de çok bilinen bir kiliseye gitmeyi teklif eder. Nazan kiliseyi tasvir eder: “Karla örtülü dağlar arasından geçen yollar. Sonra en yüksekte, bir dağ oyuğu içinde Meryem Ana’nın adına açılmış, küçücük bir mabet. Ne rahibi var, ne papazı” (s.88). Rahip ögesi fon olarak, kilisede görevli kişi anlamında kullanılır.

Genç bir adamın aşk maceralarının anlatıldığı günlükten yola çıkılarak yazılan Faik Ökte’nin *Bir Aşk Masalı* romanında Nail hukuk eğitimi görmüş ve başından birçok aşk macerası geçirmiş biridir. Nail Fransa’ya eğitim için gider. Nail’in gittiği akademide din üzerine bir tartışma yapılır. Konu medeniyet ve dindir. Talebeler din ve medeniyet ilişkisini kendi düşüncelerine göre yorumlar. Nail akademiden çıktıktan sonra kafası bir hayli karışır. Gözünün önünden “renk renk dinlerin salıkları, rahipleri, hocaları geç[er]” (s.129).

3.2.3.4. Piskopos

Başpapaz anlamına gelen piskopos, papazlığın en üst derecesindeki ruhani liderdir (Dini Terimler Sözlüğü, 2010). Safiye Erol’un *Ciğerdelen* romanında Turhan Tuna ile Canzi’nin aşkı ele alınır. Canzi, ilişkilerinin iyiye gitmediği fark eder ve Turhan için kıssadan hisse niteliğinde birbirinin devamı olan hikâyeler yazar. Canzi’nin Turhan için yazdığı Sarı Sipahiler hikâyesinde Mustafa Durakça ile Mariska’nın aşkı anlatılır. Mustafa Durakça, gayrimüslim olan Mariska ile evlenmek ister. Evlilik gerçekleşince balkanlarda dostluk kurulması söz konusu olur. Stefan, barışın ve huzurun elde edilmesinin güç olduğunu vurgular. Serhat boylarında yaşayanların iki arada bir derede kaldıklarını ne Müslümanlara ne de Hristiyanlara yaranabildiklerinden yakınırlar. Müslümanlarla iyi geçinseler Nemseli’nin, kendilerini aforoz ettireceğini “bişopları (Piskopos)” (s.83) kendilerine karşı kışkırtacaklarını dile getirir.

Nihat Tangüner’in *Sarhoş Şehir* adlı eserinde Donna, Hâkim Rubi’yi öldürdükten sonra Anadolu’ya firar eder. Anadolu’da kendisine Sarron David yardımcı olur. Yazar Kilikya’daki Hristiyan ibadethanelerin sayısının ne kadar çok olduğunu anlatır. Bu ibadethaneler “bir piskoposun müsaadesiyle” (s.12) kurulur. Bu ibadethanelerden biri Sis bölgesindeki manastırdır. Bu manastırda “piskoposların” (s.13) öncülüğünde beş senede bir büyük bir ayin düzenlenmektedir.

3.2.3.5. Aziz/ Azize

N. Sonerman’ın *Medeniyet Sönüyor* romanı aşk teması üzerinden savaşın, insanların hayatında ne kadar yıkıcı olabileceğini ele alır. Howard ve Silviya birbirini

seven iki çifttir. İkilinin mutlu günleri çok fazla uzun sürmez ve I. Dünya Harbi patlak verir. Howard cepheye alınacaktır. Silviya, Howard'ın gitmesini istemez ancak boyun eğerek sessiz kalır. Howard cephede ölür. O günden sonra Silviya'nın en büyük destekçisi oğlu Rişar olur. Yirmi yıl sonra II. Dünya Harbi başlar. İngiltere ve müttefikleri Almanya'ya karşı saldırıdadır. Rişar savaş pilotu olarak cepheye gidecektir. Silviya, ayrılık vakti gelince oğlunu gardan uğurlar. Cephede ölen askerlerin isimlerini şehitler tahtasına yazarlar. Coni, bu tahtaya “beş aziz ismi” yazar. Rişar da saldırıda şehit olur.

Fikret Arıt'ın *Güzel Yuana* romanında Yuana ile Stefanos'un nikâhlarının kıyılacağı gün Melpi'nin gayrimeşru ilişki sonucunda Yuana'yı dünyaya getirdiği ortaya çıkar. Stefanos'un babası evliliğin olamayacağını bildirerek nikâhı sonlandırır. Stefanos ile Yuana ayrılmak zorunda kalır. Yuana, acılı günler geçirir ve Yanopulos'la yakınlaşır. İkili inanç üzerine konuşurken Yuana kendisini yaratıcıya adayacağını belirtir. Yuana o anlarda “bir azize portresine” (s.116) benzemektedir.

Sadi Günel'in *Onun Sesi* romanında adı verilmeyen başkişi elinde diplomalarla iş arayan bir sanatçıdır. Anadolu'nun muhtelif bölgelerinde çalışır. Sanatçı kimliği onun kadınlar arasında beğenilmesine olanak sağlar. Bu nedenle başından birçok aşk macerası geçer. Müzeyyen bunlardan biridir. Anlatıcı, Müzeyyen'in gülümseyişini “aziz resimlerinde gördüğü” (s.142) ifadeye teşbih eder.

Kadircan Kafil'nin *Korsan Yuvası* eserinde Fatih Sultan Mehmet, Akdeniz'de hâkimiyet sağlamak amacıyla çoğu yere fetihler düzenler, çıkarmalar yapar. Papa, durum üzerine Avrupa'nın her bir yanına elçiler göndererek haçlı ordusunu toplamak ister. Papa'nın yardım istediği bölge liderlerinden biri Patmos Adası'nın korsanıdır. Reis, kendisine yapılan çağrıya kulak asmaz. Cin Ali bu fırsatı değerlendirerek korsanlardan intikam almayı düşünür. Reisten izin alarak Fatih Sultan Mehmet'i öldürmek için hazırlık yapmak ister. Reis, Cin Ali'ye bu işi başarması halinde “Azizlerin arasına girece[ğini]” (s.153) ve sonsuza dek yaşayacağını belirtir.

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* eserinde Turhan, Canzi adında genç bir kadına sevdalanır. Turhan, Canzi'yi aşırı kıskançlıklarıyla bezdirir. Canzi de aşklarına zarar gelmemesi için Turhan'a çeşitli öyküler yazar. Tarihi olaylara değinen bu öykülerden ilki Sarı Sipahiler'dir. Mustafa Durakça, Macar prensesi Mariska'ya âşık olur ve onu kaçırr. Memlekete gelince de düğün yaparak nikâhlanırlar. Mariska Müslüman olup Cangüzel adını alır. Dinini değiştirmesi, vatanını bırakması ara sıra üzülmeye ve rüyalarında “Azize Liuba'yı, Barbara'yı” (s.75) görmesine neden olur. Turhan'ın okuduğu ikinci öykü Yedi Peçeli'dir. Mustafa Durakça ile Mariska'nın oğlu olan Sinan'ın Zühre ile olan ilişkisi anlatılır. Sinan kadınlara düşkün eğlenmeyi seven birisidir. Zühre ile evlenmesine rağmen bir süre sonra Zühre'den ayrılır. Zühre yıllarca oğlu Nuri ile bir başına hayatın zorlukları ile mücadele eder. Nuri yetişkinliğe erişince de cephede şehit olur. Tüm bunlar Zühre'nin yaratıcıya yakınlaşmasını sağlar ve Zühre

inzivaya çekilir. Müslüman, gayrimüslim herkes Zühre'ye gelip dua dilenir. Onun ermiş olduğuna inanırlar. Hristiyanlar için Zühre “Azize Santa Barbara’dan” (s.201) başkası değildir.

3.2.4. Kutsal Mekânlar

3.2.4.1. Kilise, Patrikhane

Kiliseler, Hristiyan inancına bağlı insanların bir araya geldikleri dini mekânlardır (Woodhead, 2006, 64). İncelediğimiz eserlerde kilise ögesi mekân olarak geçer. Kilise ögesinin romanın olay seyrinde fon olarak kullanıldığını görülür. İhsan Koza'nın *Aradığım Kadın* romanında kilise ögesi birkaç yerde geçer. Ferit, can sıkıntısı ile gittiği adalarda Hristiyanların dini teamüllerinden olan Yortu geleneği ile karşılaşır ve insanların yalın ayak yürüdüklerini görür. Bu insanlar arasında küçük bir çocuk da dikkatini çeker ve ona acır. Çocuğu bu yürüyüşten kurtarmak için çocuğun yanındaki yaşlı kadına bir teklifte bulunarak çocuğu kucağına almak istediğini söyler. Yaşlı kadın dua etmek amacıyla kiliseye gireceği sırada Ferit çocuğa göz kulak olabileceğini söyler. Kadına da rahatça dua edebileceğini söyler. Çocuk zaten “kiliseye her nedense girmek iste[memektedir]” (s.56). Kadın da “çocuğa Rumca bir şeyler söyledikten sonra kiliseye” (s.56) girer. Ferit bu arada küçük çocuğun resmini çizmeye başlar ancak bir müddet sonra “kilisedekiler birer birer çıkmaya başlar” (s.58). Ferit'in çizdiği bu resim çok beğenilir, yurt içinde ve yurt dışında adından söz ettirir. Küçük çocuğun resmini annesi görünce çok üzülür. Çünkü tabloya “Ayazma Kapısında” adı verilir. Çocuğun annesi, Ferit'e yazdığı mektupta “Çocuğumun resmini kilise kapısında sadaka dilenen bir Hristiyan çocuğu diye bütün dünyaya teşhir” (s.66) ettiniz diyerek kızar. Hristiyanların dini mekânı olan kilise, eserde dini bir mekân olarak geçer.

Fikret Arıt'ın *Güzel Yuana* romanında Yuana babasına mektup yazarak Yunanistan'a kaçar. Yunanistan'da Stefanos ile tanışır. Stefanos, Yuana'dan etkilenir ve onunla muhabbet ederken Aya Yorgi'ye çıkmayı teklif eder. Aya Yorgi'ye çıktıklarında ortalığın sakin olmasını fırsat bilerek ikili yakınlaşır. Ardından “kiliseye” (s.58) girerek Meryem Ana resmini incelerler. Genç çiftler nişanlanma kararı alırlar. Stefanos, Yuana'ya “kilisenin duvarını andıran” (s.78) işlenmiş bir kolye hediye eder. Stefanos civarın zengin ailesindendir. Genç âşıklar evlenmek için işlemleri başlatır. Stefanos, düğünden bir hafta önce “Patrikhane'deki muameleyi yaptırmak için” (s.86) Yuana'nın kimliğini ister. Melpi kızına kimliği vereceği zaman kimlikte baba hanesinin boş olduğunu görür. Yuana durumu öğrenince deliye döner. Stefanos'a kimlik kâğıdının kaybolduğunu söylerler. Stefanos da vaftiz kâğıdını sorar. Köşeye sıkışan Yuana daha fazla yalan söylemeyi göze alamayarak babasının Müslüman olduğunu itiraf eder. Tüm gerçekleri anlatır. Stefanos, Yuana'ya inandığını ve birlikte “kiliseye giderek” (s.90) Yuana'nın Hristiyan olacağını belirtir. Düğün günü Yuana'nın annesi Melpi'nin dost

hayatı yaşadığı ve bu ilişkiden Yuana'nın olduğu ortaya çıkar. Stefanos'un babası bu evliliği reddeder. Hayalleri yıkılan genç kız kabuğuna çekilir.

Yanopulos, Yuana'nın zor günleri atlatmasında epey desteği olur. Yuana, bu dönemde Nikola adlı bir gençle de ilişki yaşar. Yanopulos, durumun farkındadır. Yuana, bunun bir mukadderat olduğunu, kendisini yalnız bırakması gerektiğini anlatır. Yanopulos'a "Sonu bir yuvaya varan bir kiliseye" (s.131) yolunun düşebileceğini hatırlatır. Yuana Mısır'a döner. Mısır'da Alberto adında heykeltıraşla tanışarak yakınlaşır. Alberto, Yuana'nın heykelini yapmaya başlar ancak Yuana, kanser olduğunu ve acilen ameliyat olması gerektiğini öğrenir. Alberto, Yuana ile evlilik kararı alır. Yuana, bir gece rüyasında "Likabettus tepesindeki kiliseyi gör[ür]" (s.165). Alberto'dan yarı kazınmış salibin tamamlanmasını ister.

Safiye Erol, *Ciğerdelen* eserinde Turhan ile Cangüzel'in aşkını ele alır. Eserin arka planında da Osmanlı Devleti'nin Balkanlardaki siyasi durumunu gözler önüne sermek ister. Turhan kıskançlığı ile Cangüzel'i bezdirir. Cangüzel de Turhan'a tarihi konulu çeşitli öyküler yazar. Sarı Sipahiler'de Mustafa Durakça, Hafız Nuri, Feridun Bey anlatılır. Feridun Bey, Müslüman olmuş Macar Beyi'dir. Beğanoğlu'na düşmandır. Beğanoğlu'na düşmanlığını bir destanla ilan eder. Beğanoğlu, Feridun Bey'in eski dinine dönmesi için her şeyi yapabileceğini, "kiliseyle" (s.97) konuşup arayı bulacağını söyler. Feridun Bey, bu lafların hiçbirine kulak asmaz ve düşmanlığına devam eder.

İhsan Koza'nın *Senede Bir Gün* romanında Bulgar subayı Yüzbaşı Kiril, Nazlı ve ailesine rahat vermez. Nazlı güzelliğiyle Kiril'i baştan çıkarır. Kiril, Nazlı'ya ulaşmak için önce Nazlı'nın ağabeyi Tosun'u öldürür. Emin, aynı akıbetin kendi başına geleceğini düşünerek Yanbolu'dan İstanbul'a göç etmeyi düşünür ancak "Kırkkiliseye inen yollar" (s.49) başta olmak üzere tüm sınır noktaları Bulgar askerleri tarafından çevrilmiştir. Emin, Bulgar askerlerine esir düşerek hapishaneye gönderilir. Hapishanede şartlar çok kötüdür ve mahkûmlar sürekli işkence görürler. Hapishanede iyi dostluklar kuran Emin, hapishanedekilerin kaçış planına ortak olur. Kader arkadaşları, "kilisenin çanı gece yarısını müjdeleyince," (s.192) birbirleriyle helalleşerek harekete geçerler. Romanda kilise ögesi ilkinde bir mekân adı, ikincisinde ise gerçek anlamında; ibadethane, olarak eserde geçer.

Ilgaz Vahap Nevruzhan'ın *Süyüm Bike* eserinde Sevim Bike, Kazan Hanı ile evlenir. Han öldükten sonra yönetime Sevim Bike geçer. Rus ordusu durumu fırsat bilerek kazan şehrine saldırmayı planlar. Ruslara karşı Ajderhan Hanı Kasım Han'ın oğlu Yedigâr Han Kazan'a yardım için sefere çıkar. Yedigâr Han'ın şehre girişi sevinçle karşılanır. Rus imparatoru, Yedigâr Han'a teslim olmalarını söylese de ret cevabını alır. Bunun üzerine Rus imparatoru İvan "kiliseye kapan[ır]" (s.153). Galip gelmesi için dua eder.

Tarihi deniz romanı olan Kadircan Kafılının *Korsan Yuvası* eseri olayların başladığı yer olan köyün tasvir edilişiyle başlar. Ovacık Köyü, farklı dinlere inanan

insanlarla doludur. Kimse kimsenin inancına karışmaz. Köyde diğer yerleşim yerlerinden farklı iki büyük yapı dikkati çeker. “Birinin küçük çan kulesi ve kulenin tepesindeki haç bunun kilise olduğunu” (s.3) gösterir. Köyde Müslümanlar ile Hristiyanlar özgürce ibadetlerini gerçekleştirirler. Korsanlar bu köyü basmadan önce köyün erkekleri “camiye ve kiliseye” (s.4) giderler. Korsanları köye baskına getiren yıllar önce papazın yanında çalışan ve papazın kızına sarkıntılık ettiği için kovulan Petronas’tır. Bu hareketiyle Petronas papazın kızını elde etmeyi düşünür. Korsanların reisi, Petronas’tan önceden anlattığı altınları “kiliseden” (s.9) çıkarmasını ister. Korsanlar kiliseye girerek altınları ararlar ancak hiçbir şey bulamazlar. Korsanların reisi altınların yerini söylemesi için papazı kırbaçlatır. Adam ölmek üzereyken bile altın olmadığını vurgular. Korsanların reisi, Petronas’ın kendilerini kandırdığını anlar. Petronas’ı cezalandırmak için “kilisenin önüne çıkar[arak]” (s.12) Petronas’ın dilini kestirir.

Nihat Tangüner’in *Sarhoş Şehir* adlı eserinde Kont Drayn, sevgilisi Donna Aspasya ve Kont Drayn’ın yakın arkadaşı Sarron David’in başından geçen polisiye türünde olaylar ele alınır. Donna, sevgilisi Drayn’ın yakın dostu Sarron ile birçok maceraya atılır. Yazar romanın başında Kilikya bölgesindeki dini atmosferden bahsederken bu yörelerdeki keşişlerin çoğalmasıyla “kilise” (s.12) mekânlarının durumunu gözler önüne serer. Donna, kendisine ilgili davranan Sarron’a yakınlık duyar ve âşık olur. Çocukluğundan başlayarak tüm başına gelenleri anlatır. Kötü bir kadın olmadığını, kaderin kurbanı olduğunu söyler. Tüm anlatılanları gizlice dinleyen başrahip Pitus, olanları yardımcısı Zuten’e anlatır. Sarron’un ve Donna’nın “kilisenin himayesi altına giren” (s.73) iki suçlu olduğunu belirtir. Sis’in başrahibi Pitus zamanla Donna’ya âşık olur ve manastırın bütün değerli eşyalarını çalarak kaçır. Durumu öğrenen Malk, manastırdaki Rahip Ripsi’ye her şeyi anlatır. Ripsi, duruma üzülen kendisini suçlu hisseder. Malk, olanları “İskenderun kilisesine” (s.116) haber edeceklerini, olayın çözüleceğini söyleyerek Ripsi’yi teselli eder. Pitus kısa sürede yakalanır. Manastırın rahiplerinden Malk, Pitus’a çok kızgındır. Kiliseyi ve dini kullanarak kötülük yaptığını düşünür. Filistin başrahibi, Pitus’un hükümet makamlarına teslim edilemeyeceğini aksi halde insanların “İşte kiliselerin hali, Başrahipler haydut, kiliseler eşkıya yatağı!” (s.169) diye kötüleyeceklerini söyler.

Genç bir adamın aşk maceralarının anlatıldığı günlükten yola çıkılarak yazılan Faik Ökte’nin *Bir Aşk Masalı* romanında Nail hukuk eğitimi görmüş ve başından birçok aşk macerası geçirmiş biridir. Nail, tuttuğu günlüğe başından geçen olayları yazar. Okuyucu bu günlük üzerinden Nail’in yaşadıklarına müşahit olur. Nail Fransa’ya felsefe eğitimi almak için gider. Eğitimini tamamladıktan sonra yurda döner ve müfettiş olarak atanır. Güneydoğu şehirlerini teftişe gittiğinde Mardin’de “kiliseden zaman zaman bir org sadası akseder” (s.197). Ses, Nail’i etkiler ve düşüncelere dalmasına neden olur.

İntihar kavramının ele alındığı Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Ölüm Bir Kurtuluş Mudur?* eserinin başkışısı Doktor Nusret Hulki'dir. Doktor, intihar eğilimindeki insanlara ulaşmak ister. Onların neden intihar ettiklerini, intiharın çözümünün olup olamayacağını araştırmak için çalışmalar yapar. Çatana Arif, doktorun ilk hastasıdır. Arif, intihar etmek istediğini, eşiyile anlaşılamadığını, “eridim eridim, kilise mumuna döndüm. Allah Cumhuriyet’e zeval vermesin, fakülteye gittim, muayene oldum” (s.19) diye anlatır. Çatana Arif kendisinin fiziksel olarak çökmesini kilisede dua için yakılan mumlara teşbih eder.

Halide Edip Adıvar'ın *Sonsuz Panayır* eseri farklı sınıflara ait insanların ilişkilerini ve kültürlerini irdeler. Ayşe Balkar ailesiyle yaşayan genç ama fakir bir kızdır. İmrendiği zengin insanların hayatına sahip olmak, onlarla aynı ortamlarda boy göstermek ister. Bolluk ailesinin sayesinde zenginler zümresinin ortamlarına girip çıkar. Hep birlikte gidilen gazonoda kemancının hikâyesi dikkatini çeker. Kemancı her Pazar sabahı dua etmek için “kiliseye gider” (s.54). Kilisede kanlı rejime karşı dualar eder. Safi-Naz da Ayşe Balkar gibi hayalleri olan ve adının zenginlerle anılmasını isteyen bir kızdır. Sevgilisi Nihat Okoğlu aracılığıyla iş adamlarıyla tanışır. Bu iş adamlarından biri Samet Şaşırtmaç'tır. Kadın ve eğlence düşkünü bu adam, Safi-Naz'ı elde etmek için planlar yapar, etrafındakilere para yedirir. Yazar, Safi-Naz'ı “herhangi bir saldırıdan korunma kazandıran bir kilise sığınağı” (s.212) olarak nitelendirir.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Dirilen İskelet* eseri batıl inanç ve inanışlarla örülüdür. Tayfur ve Ferhat sürekli mezarlığa giden iki arkadaştır. Bu durum Nihat, Sadi ve Feyzi adında üç gencin dikkatlerini celbeder ve Tayfur'la Ferhat'ı takip ederler. Ferhat, mezarlıkta zebani gördüğünü söyler. Sadi ve Feyzi mezarlığa giderek müezzine görüşürler. İnanç ve din hakkında aralarında münazara başlar. Müezzin, dünya işlerinden vaaz vermeye başladığında yönetim tarafından tepkiyle karşılaşır. Dünya işlerini değil ahiret işlerini anlatması gerektiğini söylerler. Müezzin durumdan müteessir olduğunu gençlere söyler. Sadi, müezzine camilerde bu işlerin yapılması zorunluluğunu, “nasıl bugün Avrupa'da Hristiyan ahaliye kiliselerde çok yararlı yenilikler aşılanıyor” (s.22) sözleriyle destekler. Nihat, Feyzi, Sadi adında üç arkadaş da olanların doğru olup olmadığını merak edip mezarlığa giderler. Aynı varlıkları üç arkadaş da görür. Mezarlıkta olağanüstü varlıkları görüp korkarak kaçarlar. Kaçış esnasında ateş ederler. Olayları yavaş yavaş anlamlandırmaya başlayan Sadi, kendilerine oyun oynandığını belirtir: “Frenklerin kilise alaylarına hiç rastlamadın mı? Haçları, putları sıırıkların ucunda sokak sokak dolaştırırlar” (s.118). Mezarlıkta sıırıklara ölü kafası geçirilerek çarşafı gizleyip kendilerine oyun oynandığını belirtir.

Suat Derviş'in *Fosforlu Cevriye* eserinde Cevriye alımlı, güzel bir hayat kadınıdır. Anne babasını küçük yaşta kaybettiği için ailesi hakkında bilgi sahibi değildir. Günöbirlik ilişkilerle hayatını sürdürür. Cevriye'ye serserinin biri paket vererek tutmasını ister. Pakette uyuşturucu vardır ve polisler Cevriye'yi yakalar.

Cevriye bir yıl hapis yatar. İstanbul'a döndüğünde arkadaşı Sümbül Dudu'nun yanına gider. Dudu, Mayrık'ın aniden öldüğünü söyler. Mayrık'ın tüm insanların yürek dilini bildiği için cenazesinin dolup taşıtığını, "kasap Rasim Efendi'nin kiliseden itibaren cenaze merasimini" (s.234) takip ettiğini belirtir.

3.2.4.2. Manastır

Hayri Düşüngör'ün *Gönül Bir Su Gibidir* romanında Türibi ilk önce eşi Sümran'ı daha sonra da âşık olduğu kadın Ümran'ı kaybeder. Tüm bu kayıplar Türibi'de yıkıma neden olur. Türibi'nin çektiği acıları okuyucuya iletme isteyen yazar, onu manastırda inzivaya çekilmiş bir rahibe benzetir. Manastır, bir mekân olarak romanda şu şekilde geçer: "Şayet Türibi bu gün yaşıyorsa; karışıp gittiği o uzak ve meçhul diyarda şimdi, manastıra kapanmış bir rahip gibi, her şeyden elini çekmiş, sessiz ve mütevekkil ölüm bekleyen bir insandan başka bir şey değildi muhakkak" (s.101).

Esat Mahmut Karakurd'un, *Sokaktan Gelen Kadın* romanında manastırdan gerçek anlamıyla söz edilir. Semra, paraları için kendinden yaşlı erkeklerle düşüp kalkan ahlakça düşük bir kadındır. Cemil de bu erkeklerden biridir. Hali vakti yerinde olan Cemil, Semra ile ilişki yaşar. İkili birlikte oldukları bir gün Semra, sarhoşluğun etkisiyle Cemil'den adı verilmeyen kitabın bir bölümünü okumasını ister. Kitabın bahsedilen bölümünde Cahiliye Dönemi şairlerinden İmru'ül Kays'ın ne kadar cazibeli erkek olduğu anlatılır. Cemil, bu bölümü okudukça Semra kendinden geçer. Kays o kadar yakışıklıdır ki "Kudüs manastırlarında kendini ibadete vermiş" (s.3) gibi ihtişamlı olan Arap kızlarının gözleri kamaşır.

Fikret Arıt'ın *Güzel Yuana* romanında Agâh Bey, kızı Yuana'yı evlatlığı Abdurrahman ile nikâhlamak ister. Yuana, Aristo adlı bir genci sevdiği için bu izdivaca gönülsüzdür. Yuana, annesiyle birlikte mektup yazarak Yunanistan'a kaçar. Yunanistan'da bir başlarına kalırlar. Yuana, Stefanos ile tanışır. Stefanos, Yuana'dan etkilenir ve onunla muhabbet ederken Aya Yorgi'nin en göze görünmeyecek bir yerine yarım ay salıp çizdiğini ve yarım kalan salibi birlikte tamamlayabileceklerini teklif eder. Aya Yorgi'ye çıktıklarında "manastırın civarında" (s.57) kimseyi göremezler ve iki âşık birbirleriyle yakınlaşır. Yuana ile Stefanos'un nikâhlarının kıyılacağı gün Melpi'nin gayrimeşru ilişki sonucunda Yuana'yı dünyaya getirdiği ortaya çıkar. Stefanos'un babası evliliğin olamayacağını bildirerek nikâhı sonlandırır. Stefanos ile Yuana ayrılmak zorunda kalır. Yuana, acılı günler geçirir ve Yanopulos'la yakınlaşır. İkili inanç üzerine konuşurken Yuana kendisini yaratıcıya adayacağını belirtir. Yanopulos, "Bir manastıra girmek istiyorsun" (s.116) diyerek Yuana'yı anladığını söyler. Yanopulos, Yuana'nın zorlu günlerinde hep yanında olur. Yuana'nın hayata tutunması için her şey yapar. Yuana, Yanopulos'a müteşekkik olduğunu, o olmasa "manastıra girmeyi" (s.130) düşündüğünü hatırlatır.

Nihat Tangüner'in *Sarhoş Şehir* adlı eserinde Kont Drayn, sevgilisi Donna Aspasya ve Kont Drayn'ın yakın arkadaşı Sarron David'in başından geçen polisiye türünde olaylar ele alınır. Donna, sevgilisini kurtarmak için Hâkim Rubi'yi öldürür ve kaçak durumuna düşer. Drayn'ın yakın dostu Sarron da bu yolculukta Donna'ya yardım eder. İkili "İskenderun manastırı" (s.5) başrahibin huzuruna çıkarak durumu anlatırlar. Bu olaydan sonra roman boyunca manastır kavramına yer verilir. Romandaki olayların çoğu Hristiyanların dini mekânı olan manastırda (s.7, 11, 17, 24, 37, 68, 87, 103, 120, 157, 165, 172) geçtiğinden dolayı manastır kavramı sıklıkla kullanılır. Romanda olayların akışında önem arz etmeyen manastır ögesi sadece mekân olarak geçer.

3.2.4.3. Tapınak/Mabet

İbadet edilen mekâna tapınak veya mabet denilmektedir. Tapınak/mabet, romanlarda ibadet edilen yer anlamında kullanılır. Muazzez Tahsin Berkand'ın *Lâle* romanında Lale tiyatrocusu olmak için evini ve nişanlısı Necil'i terk eder. Lale tiyatrodan arkadaşı olan Hamit'le evlense de evlilikten istediğini bulamaz. Hamit eşine kötü davranır ve eşi Lale'yi başka bir kadınla aldatır. Bir oyun sırasında sahte tabancayla gerçek tabancayı değiştirerek Lale'den kurtulmak ister. Lale tüm bunları öğrenince fenalık geçirerek hastalanır; günlerce hastanede yatar. Durumu öğrenen Necil, Lale'yi ziyarete gelir. Lale'nin odasına gireceği zaman "İçinde, bir tapınağa girmekte olan insanların derin sükûn ve iç rahatlığını" duyar. (s.215) Tapınak, çeşitli dinlerin ibadet yaptıkları bir mekândır. İnsanlar tapınakta ibadetlerini yaparken huşu içinde olurlar. Yazar, Necil'in o anki ruh halini, ibadetini yapmak üzere bir kişinin tapınağa girdiği ruh haliyle bir tutarak benzetme yapar.

Sadi Günel'in *Onun Sesi* eserinde Celadet, anlatıcı kahramanın günlüğünü bulur ve okumaya başlar. Hocasının, Mira adındaki kadınla yaşadığı aşk macerasını okur. Anlatıcı kahraman barda çalıştığı bir gece tanışır Mira'yla. Mira, anlatıcının evli olduğunu öğrendiği halde ilişkisini devam ettirir. Kahraman anlatıcı, bu ilişkiye son vermesi gerektiğini, Mira'nın peşini bırakması gerektiğini söyleyerek Mira'yı günahkâr bir meleğe benzetir. Mira da senin "mabedinde günah çıkartayım" (s.114) diyerek her şeye razı geldiğini anlatmak ister. Anlatıcı kahraman kendi çocuğu ve karısı Mübahat için mabet benzetmesi yaparak, öyleyse "mabedim için" (s.115) bırak der.

Nihat Tangüner'in *Sarhoş Şehir* adlı eserinde Kont Drayn, sevgilisi Donna Aspasya ve Kont Drayn'ın yakın arkadaşı Sarron David'in başından geçen polisiye türünde olaylar ele alınır. Donna, sevgilisi Drayn'ın yakın dostu Sarron ile birçok maceraya atılır. Yazar romanın başında Kilikya bölgesindeki dini atmosferden bahsederken bu yörelerdeki "Hristiyan mabetlerinin" (s.11) çokluğunu vurgular. Kiliselerin çoğu yozlaştığı için halk gerçek dinden kopuktur. Sis bölgesinde yaşayan insanlar ve din adamları sapkınlık içindedir. Sis manastırı bu tür insanların yaşadığı "bir mabet[tir]" (s.14). Başrahip Pitus, Donna'nın cinayet işlediğini öğrenir ve Donna'yı

kaçırarak ondan faydalanmak ister. Donna'yı, bindirdiği teknenin kaptanı ile tanıştır. Kaptan denizcilik hikâyelerinden bahsederken Barbaros'un kahramanlığına değinir. Kendisine hainlik yapanları bir ayın günü "mabedin kapılarını" (s.139) kapatarak öldürttüğünü söyler.

Genç bir adamın aşk maceralarının anlatıldığı günlükten yola çıkılarak yazılan Faik Ökte'nin *Bir Aşk Masalı* romanında Nail hukuk eğitimi görmüş ve başından birçok aşk macerası geçirmiş biridir. Nail, tuttuğu günlüğe başından geçen olayları yazar. Okuyucu bu günlük üzerinden Nail'in yaşadıklarına müşahit olur. Nail Avrupa'ya eğitim için gider. Pompei şehrini gezdiği sıralarda "Baküs mabedini andıran" (s.169) bir yer dikkatini çeker.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Dirilen İskelet* eserinde Tayfur Nasıra ile sevgili olmasına rağmen Banu'nun güzelliğinden etkilenecek Banu'yla evlenme kararı alır. Durumu öğrenen Nasıra, kendisini nikâhsız Tayfur'a teslim ettiği için üzülür. Tayfur'a, azap çekerek temizleneceğini, günahının bedelini ödeyeceğini belirtir. "Hiçbir tekke, hiçbir tapınak, hiçbir çilehane burada çekeceğim azap kadar beni Tanrı'ma çabuk yükseltmez" (s.157) diyerek aynı evde yaşamayı istediğini söyler. Tayfur, Nasıra'nın bu isteğini kabul eder.

Kuşlu Adam olarak anılan başkişinin hayat öyküsü, Turan Aziz Beler'in *Tüylendi Ailesi* eserinde ele alınır. Anlatıcı yazar, Samsun'a gelerek tütün işlerinde çalışmaya başlar. Kuşlu Adam tütüncülük alanında kendini çok iyi yetiştirir. Tütün ve tütüncülük hakkında kitaplar okur. Bu yüzden tütünün tarihi hakkında epey bilgiye sahip olur. Tütünün Avrupa'ya getirildiğinde insanların "mabetlerde" (s.93) tütün içerek fala baktığını belirtir.

3.2.5. Kutsal Kişiler

3.2.5.1. Meryem Ana

Hristiyanlar ve Müslümanlar, Hz. Meryem'in Hz. İsa'nın annesi olduğunu kabul eder (Bayrakdar, 2016, 185). Romanlarda genellikle Hz. Meryem'in, oğlu Hz. İsa ile olan resimleri nedeniyle anılır ve günahsızlığına gönderme yapılır. Aka Gündüz'ün *Sansaros* romanında; başkahraman Sansaros, yetimhanelerde büyümek zorunda kalır. Yetimhanelerde başına birçok musibet gelir ve yetimhanelerden kaçır. Sansaros' u yakalayan polisler onu Eskişehir'e göndereceklerini ifade ederler. Bu olay üzerine yazar, "Sansaros, Meryemana resminin kucağındaki çocuk gibi boynunu büktü" (s.37) benzetmesini yapar. Sansaros'un çaresiz kalışı ve masumluğu Meryem Ana'ya teşbih edilir. Sansaros, Eskişehir'e varınca kendinde bir mahzunluk hisseder. Kimsesizdir ve ne yapacağını bilemez: "Dışarıda Eskişehir'in ilikleri kurutan ayazlı rüzgârı esiyordu. Sansaros, Meryemana resminin kucağındaki etli, canlı, şişko bacaklı çocuk gibi boynunu büktü" (s.43). Yazar, bilinçli olarak bu sefer de Sansaros'u Hz. İsa'ya benzetir.

Hız. İsa'nın annesinin kucağındaki çıplak resmi ile Sansaros'un kimsesizliği arasında bağlantı kurulur.

Fikret Arıt'ın *Güzel Yuana* romanında yasak aşkın meyvesi olan güzel Yuana'nın maceraları ele alınır. Agâh Bey, yaşlı patronun kâtibidir. Patron ölmeden önce çok güvendiği bu adama mirasını ve kız kardeşini verir. Vasiyetini açıkladıktan sonra Agâh Bey ile kız kardeşi Mebruke'nin nikâhlarını kıydırır. Agâh Bey, Hristiyan bir kadınla (Melpi) ilişki yaşar. Yaşanan ilişkinin meyvesi Yuana olur. Yuana, Müslüman bir baba ile Hristiyan bir ananın çocuğudur. Annesi Hristiyan olduğu için kızının kulağına ezan okunmasını, babası da Müslüman olduğu için kızının vaftiz olmasını istemez. “Meryem Ana fotoğrafını aydınlatan” (s.13) kandil yağı ile çocuğu ıslatırlar. Yuana, Yunanistan'a giderek Stefanos ile tanışır. Stefanos, Yuana'dan etkilenir ve onunla muhabbet ederken Aya Yorgi'ye çıkmayı teklif eder. Aya Yorgi'ye çıktıklarında ortalığın sakin olmasını fırsat bilerek ikili yakınlaşır. Ardından kiliseye girerek “Meryem Ana resmini” (s.58) seyrederler.

İkili kısa zaman sonra evlilik kararı alır. Stefanos, düğünden bir hafta önce Patrikhane'deki muameleyi yaptırmak için Yuana'nın kimliğini ister. Melpi kızına kimliği vereceği zaman kimlikte baba hanesinin boş olduğunu görür. Yuana durumu öğrenince deliye döner. Stefanos'a kimlik kâğıdının kaybolduğunu söylerler. Stefanos da vaftiz kâğıdını sorar. Köşeye sıkışan Yuana daha fazla yalan söylemeyi göze alamayarak babasının Müslüman olduğunu itiraf eder. Tüm gerçekleri anlatır. Stefanos, Yuana'ya inandığını ve birlikte kiliseye giderek Yuana'nın Hristiyan olacağını belirtir. Kilisede “Meryem Ana'nın tasvirinin önüne” (s.91) gelerek papazla görüşme talep ederler. Nikâh anında Yuana'nın bir yasak aşkın meyvesi olduğu ortaya çıkınca ikili ayrılır. Yuana kötü günler geçirerek Mısır'a döner. Mısır'da Alberto adında heykeltıraşla tanışarak onunla yakınlaşır. Alberto, Yuana'nın heykelini yapmaya başlar ancak Yuana, kanser olduğunu ve acilen ameliyat olması gerektiğini öğrenir. Alberto, Yuana ile evlilik kararı alır. Yuana, bir gece rüyasında Likabettus tepesindeki kiliseyi görür. Alberto'dan “Meryem Ana tasvirinin arkasındaki yarısı kazınmış salibin” (s.165) tamamlanmasını ister.

İhsan Koza'nın *Aradığım Kadın* romanında Ferit, resim yapmak için gittiği adalarda Hristiyan dininde önemli bir ritüel olan Yortu'ya denk gelir. Yazar bu sahneyi tasvir eder: “Yukarıda, ayazmanın önünde yüzlerce kişi toplanmıştı. Birçok kadınlar küçük mabedin kapısı önünde yere serdikleri seccadelerin üstüne Meryem resimleri, irili ufaklı heykeller, nazar boncukları ve diğer eşyaları sıralamışlar, satmaya çalışıyorlar” (s.55). Romanın ilerleyen bölümlerinde Ferit, aradığı kadının (Nazan) İsviçre'de bir hastanede tedavi gördüğünü öğrenir ve hemen yanına gider. Nazan ile Ferit birbirlerine duygusal anlamda yakınlık hissederler ve bir geziye çıkarlar. Bu gezi esnasında Nazan, “Yorgun değilseniz sizinle bugün Meryem mabedine gideriz” (s.88) der. Nazan mabedi tasvir eder: “Karla örtülü dağlar arasından geçen yollar. Sonra en yüksekte, bir dağ

oyuğu içinde Meryem Ana'nın adına açılmış, küçücük bir mabet. Ne rahibi var, ne papazı" (s.88). Mabede gitmeye karar verilir. Mabedin "bir tarafı renkli Venedik camlarından büyük bir Meryem resmi ile örtü[lüdür]" (s.91). Hristiyanlar için kutsal kabul edilen Hz. Meryem, eserde bir fon olarak kullanılır.

Tarihi deniz romanı olan Kadircan Kafil'nın *Korsan Yuvası* eserinde bir gün köyü korsanlar basar. Korsanları köye baskına getiren yıllar önce papazın yanında çalışan ve papazın kızına sarkıntılık ettiği için kovulan Petronas'tır. Korsanların reisine kilisede yüklü miktarda altın olduğunu söyleyen Petronas, bu hareketiyle papazın kızını elde etmeyi düşünür. Kiliseye girince altınların günah çıkarılan odanın altında olduğunu söyler. Kilisenin "İsa ve Meryem resimleriyle" (s.11) dolu duvarları kazma sesleriyle yankılanır.

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* eserinde Sinan, Zühre'yi sevmesine rağmen onu boşamak zorunda kalır. Zühre bu duruma çok üzülür ve her an Sinan'ı özler. Sinan'la gizliden gizliye buluşurlar. Zühre ilk çocuğu Nuri'yi emzirirken Adviye Molla yanına gelir. Zühre yine hamile kaldığını söyler. Adviye Molla bunun zor olacağını, emziren annenin hamile kalamayacağını belirtir. Zühre, Sinan'ın aşkından nefesiyle bile gebe kalabileceğini, aşkının o denli kutsal ve büyük olduğunu vurgulamak için "Hz. Meryem" (s.165) olayını örnek gösterir. Sinan'ın sahipsiz bıraktığı Zühre'ye Feridun Bey sahip çıkar. Dostunun kızı olan Zühre'ye babalık yaparak, ihtiyaçlarını karşılaması için para verir. Feridun Bey, Zühre'yi "İtalyan nakkaşlarının Meryem tasvirlerine" (s.174) benzetir.

Sadi Günel'in *Onun Sesi* romanında anlatıcı kahraman, Mübahat'la evlendikten sonra maddi sıkıntılar çeker. Barlarda keman çalar. Mübahat gebedir ve doğumu yakındır. Anlatıcı kahraman onlara iyi bir hayat sunmak için para kazanmaya çalışır. Mübahat'ın doğumu yaklaşınca hastaneye yatırılır. Mübahat ölmekten korkunca eşi onu teselli eder. Mübahat, eşine "Meryem'in mahzunluğu ile" (s.181) gülümser. Yazar anlatıcı, romanın sonunda kadın erkek ilişkilerine değinir. Toplumun gizliden her şeyi yaptığını ama açığa vurmadığını anlatır. "Meryem'in" (s.237) temizliğine gönderme yapar.

Suat Derviş'in *Fosforlu Cevriye* romanında hayat kadını olan Cevriye'nin bir idam mahkûmuna olan aşkını ve bu aşk bağlamında geçmişini düşünmesini ele alır. Cevriye alımlı, güzel bir hayat kadınıdır. Anne babasını küçük yaşta kaybettiği için ailesi hakkında bilgi sahibi değildir. Günübirlik ilişkilerle hayatını sürdürür. Cevriye'ye serserinin biri paket vererek tutmasını ister. Pakette uyuşturucu vardır ve polisler Cevriye'yi yakalar. Cevriye bir yıl hapis yatar. İstanbul'a döndüğünde arkadaşı Sümbül Dudu'nun yanına gider. Dudu, Mayrık'ın aniden öldüğünü her gün sabah ezan vakti mutfağa indiğini ancak o gün inmediğini belirtir. Mayrık'ın odasına gittiğinde "Meryem Anamızın İsa'yı kucağında tutan tasvirle" (s.233) ruhunu teslim ettiğini söyler.

Genç bir adamın aşk maceralarının anlatıldığı günlükten yola çıkılarak yazılan Faik Ökte'nin *Bir Aşk Masalı* romanında Nail hukuk eğitimi görmüş ve başından birçok aşk macerası geçirmiş biridir. Nail, tuttuğu günlüğe başından geçen olayları yazar. Okuyucu bu günlük üzerinden Nail'in yaşadıklarına müşahit olur. Nail Fransa'ya felsefe eğitimi almak için gider. Fransa'da Türk öğrencilerin gittiği bir kafe vardır. Nail burada tanıştığı Nevin'le aşk yaşar ancak Nevin ahlaki yönden düşük bir kızdır. Başka erkeklerle de gezer. Kafenin müdavimlerinden Refik Bey, Nail'i Nevin hakkında uyarmak ister. Nevin'in "Meryem kadar temiz ve bakir" (s.122) olmasının yanı sıra serbest bir yaşam tarzına sahip olduğunu vurgular. Meryem ögesi benzetme yoluyla eserde yerini alır.

Hüseyin Nihal Atsız'ın *Bozkurtların Ölümü* eserinde Göktürk Hükümdarlığının Çin esaretine nasıl girdiği ve esaretten Kür Şad'ın önderliğinde nasıl kurtulmaya çalıştığı anlatılır. Rum diyarından bir gurup Papaz, misyonerlik faaliyetleri için Orta Asya'ya gider. Türklere Tanrı'dan, Hz. İsa ve Hz. Meryem'den bahsederler. (s.210) Türk çerileri ile papazlar arasında Tanrı- Hz. İsa- Hz. Meryem üçgeninde bir tartışma başlar. Türk çerileri, Hz. İsa'nın babasız dünyaya gelebileceğini kavrayamayıp itiraz ederler. Papazlar "Onu Meryem doğurdu" (s.212) yanıtını verirler. Türk çerileri anlatılanlarla tatmin olmazlar. "Tanrı ile Meryem evlenmeden bu yalavaç nasıl doğar be" (s.213) diyerek itirazlarına devam ederler.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Dirilen İskelet* eserinde Tayfur ve Ferhat sürekli mezarlığa giden iki arkadaştır. Mezarlıkta olağanüstü varlıkların gezip dolaştıklarını fark ederler. Olay üzerine araştırma yapmak için mezarlıktaki ev sakinlerinden malumat almaya başlarlar. Mezarlıktaki olayları tertip edenin Banu adında bir kadın olduğu ortaya çıkar. Tayfur, Banu'nun güzelliğinden etkilenerek ona âşık olur. İlk gördüğü anda "Meryem Ana kandili gibi" (s.173) bir ateş yüreğinde alevlenir.

3.2.6. Kutsal Günler ve Törenler

3.2.6.1. Ayin, Noel, Yortu

Dua ağırlıklı olan ve insanların bir araya gelerek inançlarının gereğini yapmaları, kutlamaları ayin olarak belirtilir (Selçuk vd., 2016). Nihat Tangüner'in *Sarhoş Şehir* adlı eserinde Donna, Hâkim Rubi'yi öldürdükten sonra Anadolu'ya firar eder. Anadolu'da kendisine Sarron David yardımcı olur. Yazar Kilikya'daki Hristiyan ibadethanelerinin sayısının ne kadar çok olduğunu anlatır. Bu ibadethanelerden biri Sis bölgesindeki manastırdır. Bu manastırda "beş senede bir büyük bir ayin" (s.13) düzenlenmektedir.

Noel, Hristiyanlarda Hz. İsa'nın doğduğu güne binaen kutlanan özel bir bayramdır (Bayrakdar, 2016, 406). Sitare adlı genç ve toy bir kızın imkânsız denebilecek aşkını konu alan Kerime Nadir'in *Solan Ümit* romanı popüler aşk

romanlarındandır. Sitare liseye giden bir talebedir. Psikoloji profesörü olan Ferruh Bey'e hayranlık aşk karışımı bir duygu besler. Ferruh Bey ile duygusal olarak yakınlaşırlar. Ferruh Bey, aşklarının imkânsız olduğunu anlatır. Sitare de ağabeyinin arkadaşı Turgut'la evlenerek İzmir'e yerleşir. Komşusu Makbule Hanım'la dertleşerek Ferruh Bey'i unutmaya çalışır. Turgut Makbule'nin eşi için iyi bir arkadaş olduğunun farkındadır. Makbule Hanım'ı görünce özlediklerini ifade ederler. Makbule Hanım elinde "Noel için bir çam dalı" (s.82) ile gelmiştir.

Halide Edip Adıvar'ın *Sonsuz Panayır* eseri farklı sınıflara ait insanların ilişkilerini ve kültürlerini irdeler. Ayşe Balkar ailesiyle yaşayan genç ama fakir bir kızdır. İmrendiği zengin insanların hayatına sahip olmak, onlarla aynı ortamlarda boy göstermek ister. Ayşe, öğretmeni Ali Bey'in yardımlarıyla zengin bir ailenin kızlarına özel derse başlayarak zengin ortamlarında boy gösterir. Hep birlikte gittikleri eğlence yerinde Üftade Hanım hakkında konuşulur. Üftade Hanım'ın zengin parası yiyen eski düşkün kadınlardan olduğunu söylenir. "Noel, yılbaşı akşamları evinde müthiş partiler verilir" (s.40). Partilerde kumar da oynatan bu kadın içki içmesiyle de meşhurdur.

Suat Derviş'in *Fosforlu Cevriye* romanında Cevriye alımlı, güzel bir hayat kadınıdır. Anne babasını küçük yaşta kaybettiği için ailesi hakkında bilgi sahibi değildir. Günübirlik ilişkilerle hayatını sürdürür. Cevriye'ye, baygın olarak dışarda yattığı bir gün, adı verilmeyen idam mahkûmu bir adam yardım eder. Evine götürür ve Cevriye'yi iyileştirir. Cevriye, kendisine sırf iyilik amacıyla yardım eden bu adamdan etkilenir ve zamanla adama âşık olur. Sürekli adamın evine gidip gelmeye başlar. Bayram yaklaştığı için adama hediye alır ve üzerinde "Noel Baba" (s.162) bulunan bir kartpostalı tebrik mesajı yazdırır.

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* romanında Turhan Tuna yurt dışında mimarlık eğitimini tamamlayıp ülkesine dönen milliyetçi bir gençtir. Sılada ülkesinin özlemini çeker ve yurdunu tarif ederken büyük dedelerinin Keşan'a gelişini ve Keşan'ı nasıl yurt tuttıklarını anlatır. Dedelerinin yaptırdığı Sultan Dergâhı'nın yerinde şimdi yeller esmektedir. Balkan Harbinde azınlık olarak yaşayan, "yortularında" (s.14) saygı gösterdikleri Hristiyan azınlığın nasıl ihanetlerine uğradıklarını dile getirir.

İhsan Koza'nın *Aradığım Kadın* romanında Ferit, intihar etmek isteyen güzel bir kadını denizden kurtarır. Daha sonra kadını her yerde arar ancak bulamaz. Ferit, aradığı genç kadını bulamayınca adalara resim yapmaya gider ve orada Hristiyanlık dininde bir ayini gerçekleştirmek için bir yığın insanın ve küçük bir çocuğun yalın ayak yürüdüğünü görür. Çocuğun durumuna üzülen genç adama bu durumun ne olduğunu sorar ve "Yukarıdaki Ayazma" da bugün "yortu" olduğunu, herhangi bir günahın kefareti veya adak olarak Rumlar arasında bu yokuşun çıplak ayakla çıkılmasının dini bir teamül olduğunu" (s.52) öğrenir. Yortu ögesi, eserde Hristiyanlık'ta gerçekleştirilen dini bir ritüel olarak kullanılır.

3.2.7. Hristiyanlıktaki Diğer Ritüeller ve İkonlar

3.2.7.1. Aforoz

Hristiyanlık dininde cemaatten atılma işlemine aforoz etme denir (Dini Terimler Sözlüğü, 2010). Muazzez Tahsin Berkand'ın *Lâle* romanında sadece bir yerde aforoz ögesine yer verilir. Lale ile Necil birbirini seven iki nişanlıdır. Tiyatrocu olmaya merak salan Lale durumu nişanlısı Necil'e ve ailesine anlatır. Lale'nin ailesi ve Necil bu fikre sıcak bakmazlar ve Lale'nin fikrini kabul etmezler. Ret cevabı alan Lale, tiyatrocu olmak için ailesine ve nişanlısı Necil'e mektup yazarak evi terk eder. Lale'nin bu gidişi Necil'de ve ailesinde kapanmaz yaralar açar hatta ailesi “Lale'yi aforoz eder” (s.204) Hristiyanlıkta dinden çıkarma işlemi olan aforoz, romanda benzetme ögesi olarak kullanılır.

Fikret Arıt'ın *Güzel Yuana* romanında Yuana babasına mektup yazarak Yunanistan'a kaçar. Yunanistan'da Stefanos ile tanışır. Stefanos, Yuana'dan etkilenir ve ikili yakınlaşarak nişanlanma kararı alır. Stefanos, Yuana ve Melpi'yi alarak “ailesinden aforoz edilen” (s.70) halasının villasına götürür. Genç âşıklar evlenmek için işlemleri başlatır. Stefanos, düğünden bir hafta önce Patrikhane'deki muameleyi yaptırmak için Yuana'nın kimliğini ister. Melpi kızına kimliği vereceği zaman kimlikte baba hanesinin boş olduğunu görür. Bir gecelik yasak aşkı, “kilisenin aforozladığı” (s.87) günahını hatırlar. Nikâh günü her şey ortaya çıkınca evlilik işi olmaz. Stefanos'tan ayrılan Yuana zor günler geçirir ve Mısır'a döner. Mısır'da Alberto adında heykeltıraşla tanışarak onunla yakınlaşır. Alberto, Yuana'nın heykelini yapar. Yuana heykeli görünce itiraz eder. “Cemiyetin aforoz ettiği” (s.158) kadın olan Yuana'ya benzemediğini vurgular.

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* romanında Turhan Tuna ile Canzi'nin aşkı ele alınır. Canzi, Turhan'la olan ilişkilerinin iyiye gitmediği fark eder ve Turhan için kıssadan hisse niteliğinde birbirinin devamı olan hikâyeler yazar. Canzi'nin Turhan için yazdığı Sarı Sipahiler hikâyesinde Mustafa Durakça ile Mariska'nın aşkı anlatılır. Mustafa Durakça, gayrimüslim olan Mariska ile evlenmek ister. Evlilik gerçekleşince balkanlarda dostluk kurulması söz konusu olur. Stefan, barışın ve huzurun elde edilmesinin güç olduğunu vurgular. Serhat boylarında yaşayanların iki arada bir derede kaldıklarını ne Müslümanlara ne de Hristiyanlara yaranabildiklerinden yakınır. Müslümanlarla iyi geçinseler Nemseli'nin, kendilerini “aforoz ettireceğini” (s.83) papazları ve bişopları (Piskopos) kendilerine karşı kışkırtacaklarını dile getirir. Aforoz ögesi gerçek manasında kullanılır.

Halide Edip Adıvar'ın *Sonsuz Panayır* eseri farklı sınıflara ait insanların ilişkilerini ve kültürlerini irdeler. Ayşe Balkar ailesiyle yaşayan genç ama fakir bir kızdır. İmrendiği zengin insanların hayatına sahip olmak, onlarla aynı ortamlarda boy göstermek ister. Safi-Naz da Ayşe Balkar gibi hayalleri olan ve adının zenginlerle anılmasını isteyen bir kızdır. Sevgilisi Nihat Okoğlu aracılığıyla iş adamlarıyla tanışır.

Bu iş adamlarından biri Samet Şaşırtmaç'tır. Kadın ve eğlence düşkünü bu adam Safi-Naz'ı elde etmek için planlar yapar, etrafındakilere para yedirir. Yazar, Safi-Naz'ı herhangi bir saldırıdan korunma kazandıran bir kilise sığınağı olarak nitelendirir. Bu kutsal mekâna kim saldırırsa “bir aforozlu olur” (s.212).

Kuşlu Adam olarak anılan başkişinin hayat öyküsü, Turan Aziz Beler'in *Tüylendi Ailesi* eserinde ele alınır. Anlatıcı yazar, Samsun'a gelerek tütün işlerinde çalışmaya başlar. Kuşlu Adam tütüncülük alanında kendini çok iyi yetiştirir. Kitaplar okur. Bu yüzden tütünün tarihi hakkında epey bilgiye sahip olur. Tütünün Avrupa'ya ne zaman getirildiğinden, insanların ne şekilde kullandığından bahseder. Hatta on yedinci yüzyılda Papa'nın tütün içenleri “aforoz ettiğini” (s.95) bile söyler. Aforoz ögesi gerçek manasında kullanılır.

3.2.7.2. Vaftiz/ Takdis Etme

Hristiyanlıkta genellikle yeni doğan çocukların sekizinci gününde kötülüklerden ve günahlardan temizlenme ritüeline vaftiz denir. (Dini Terimler Sözlüğü, 2010). Vaftiz olma, takdis edilme ifadeleri romanın seyri içinde fon olarak yer alır. Fikret Arıt'ın *Güzel Yuana* romanında yasak aşkın meyvesi olan güzel Yuana'nın maceraları ele alınır. Agâh Bey, yaşlı patronun kâtibidir. Patron ölmeden önce çok güvendiği bu adama mirasını ve kız kardeşini verir. Vasiyetini açıkladıktan sonra Agâh Bey ile kız kardeşi Mebruke'nin nikâhlarını kıydırır. Agâh Bey, Hristiyan bir kadınla (Melpi) ilişki yaşar. Yaşanan ilişkinin meyvesi Yuana olur. Yuana, Müslüman bir baba ile Hristiyan bir ananın çocuğudur. Annesi Hristiyan olduğu için kızının kulağına ezan okunmasını, babası da Müslüman olduğu için kızının “vaftiz olmasını” (s.13) istemez.

Agâh Bey, kızı Yuana'yı evlatlığı Abdurrahman ile nikâhlamak ister. Yuana, mektup yazarak Yunanistan'a kaçar. Yunanistan'da Stefanos ile nişanlanma kararı alır. Stefanos, düğünden bir hafta önce Patrikhane'deki muameleyi yaptırmak için Yuana'nın kimliğini ister. Melpi kızına kimliği vereceği zaman kimlikte baba hanesinin boş olduğunu görür. Yuana durumu öğrenince deliye döner. Stefanos'a kimlik kâğıdının kaybolduğunu söylerler. Stefanos da “vaftiz kâğıdını” (s.89) sorar. Köşeye sıkışan Yuana daha fazla yalan söylemeyi göze alamayarak “vaftiz olmadığını” (s.90) söyler. Stefanos, Yuana'ya inandığını ve birlikte kiliseye giderek Yuana'nın Hristiyan olacağını belirtir. Stefanos, kiliseye gelerek papazdan randevu talep eder. “Sade ve sessiz vaftiz merasiminin neticesinde” (s.91) Yuana Hristiyan olur. Vaftiz ögesinin en güçlü kullanıldığı romandır. Yuana'nın vaftiz kâğıdının ne kadar önem arz etmesi romanın seyrinde değişikliklere kapı aralar. Din dili bu bölümde etkilidir.

Kadircan Kaflı'nın *Korsan Yuvası* romanında Fatih Sultan Mehmet Akdeniz'de hâkimiyet sağlamak amacıyla çoğu yere fetihler düzenler, çıkarmalar yapar. Papa, durum üzerine Avrupa'nın her bir yanına elçiler göndererek haçlı ordusu toplamak ister. Papa'nın yardım istediği bölge liderlerinden biri Patmos Adası'nın korsanıdır. Elçi,

Patmos Adası'na gelerek sefere katılanların “papa tarafından takdis edilece[ğini]” (s.125) bildirir. Reis, kendisine yapılan çağrıya kulak asmaz. Cin Ali bu fırsatı değerlendirerek korsanlardan intikam almayı düşünür. Reisten izin alarak Fatih Sultan Mehmet'i öldürmek için hazırlık yapmak ister. Reis bu işin mümkün olamayacağını söyleyince Cin Ali, “Din uğrunda canımı veririm ve Allah tarafından takdis olunurum” (s.153) sözüyle ne kadar istekli olduğunu belirtir.

Genç bir adamın aşk maceralarının anlatıldığı günlükten yola çıkılarak yazılan Faik Ökte'nin *Bir Aşk Masalı* romanında Nail, hukuk eğitimi görmüş ve başından birçok aşk macerası geçirmiş biridir. Nail, tuttuğu günlüğe başından geçen olayları yazar. Okuyucu bu günlük üzerinden Nail'in yaşadıklarına müşahit olur. Nail, Fransa'ya eğitim için gider. Türk öğrencilerin mütemadiyen gittiği bir kafede filozof lakaplı bir Türk vardır. Herkes sorusunu bu adama sorar. Gençlerden biri milliyet kavramını öne atar ve bu kavram üzerine konuşulur. Filozof söze karışarak, “Milliyet insanla beraber doğmamıştır. Cemiyetin içinde doğdu, vaftiz edildi” (s.40) sözleriyle konuyu toparlar. Vaftiz ögesi gerçek manasında kullanılır.

Suat Derviş'in *Fosforlu Cevriye* eseri hayat kadını olan Cevriye'nin bir idam mahkûmuna olan aşkını ve bu aşk bağlamında geçmişini düşünmesini ele alır. Cevriye alımlı, güzel bir hayat kadınıdır. Anne babasını küçük yaşta kaybettiği için ailesi hakkında bilgi sahibi değildir. Günübirlik ilişkilerle hayatını sürdürür. Cevriye'ye serserinin biri paket vererek tutmasını ister. Pakette uyuşturucu vardır ve polisler Cevriye'yi yakalar. Cevriye bir yıl hapis yatar. İstanbul'a döndüğünde arkadaşı Sümbül Dudu'nun yanına gider. Dudu, ile Cevriye hasret gidererek sohbet ederler. Cevriye, hapis boyunca İstanbul'u özlediğini söyler. Sümbül Dudu da yabancı memleketli olmasına rağmen İstanbul'dan ayrılamadığını belirtir. Cevriye, Dudu'ya hadi sen gavursun ya ben diye söz atınca Dudu, “Ben hiç olmazsam bir kilisenin içinde vaftiz olmuşum” (s.238) karşılığını verir.

3.2.7.3. Günah Çıkartma

Sadi Günel'in *Onun Sesi* eserinde Celadet, anlatıcı kahramanın günlüğünü bulur ve okumaya başlar. Hocasının, Mira adındaki kadınla yaşadığı aşk macerasını okur. Anlatıcı barda çalıştığı bir gece tanışır Mira'yla. Mira, anlatıcı kahramanın evli olduğunu öğrendiği halde ilişkisini devam ettirir. Kahraman anlatıcı, bu ilişkiye son vermesi gerektiğini, Mira'ya söyleyerek Mira'yı günahkâr bir meleğe benzetir. Mira da senin “mabedinde günah çıkartayım!” (s.114) diyerek her şeye razı geldiğini anlatmak ister.

Vedat Tanca, *Belki Bir Gün* eserinde Lemi ile Füsün'un ilişkisini anlatır. Lemi deniz subayıdır. Lemi ailesine Füsün'dan hoşlandığını ve evlenmek istediğini belirtir. Füsün'un teyzesi Lamia, Füsün'un sözlü olduğunu söyler. Füsün, istemediği birisiyle babasının zoruyla sözlüdür. Füsün'un pederi Ragıp Bey sert mizaçlı, katı bir adamdır.

Kızını da kendi istediği biriyle evlendirmek ister. Bunun nedeni romanın sonunda anlaşılır. Ragıp Bey, Füsün'u vermeyi düşündüğü Haydar Bey'in ablasına tutulur. Bundan dolayı da bu izdivacı onaylamak ister. Aylar sonra yanlış yaptığının farkına varır ve Lemi'ye durumu anlatır. Lemi kendisini “günah çıkartan” (s.209) papazlar gibi hissederek Ragıp Bey'in anlattıklarını dinler.

Tarihi deniz romanı olan Kadircan Kafilı'nın *Korsan Yuvası* eserinde bir gün köyü korsanlar basar. Korsanları köye baskına getiren yıllar önce papazın yanında çalışan ve papazın kızına sarkıntılık ettiği için kovulan Petronas'tır. Korsanların reisine kilisede yüklü miktarda altın olduğunu söyleyen Petronas, bu hareketiyle papazın kızını elde etmeyi düşünür. Kiliseye girince altınların “günah çıkarılan odanın altında” (s.11) olduğunu söyler.

3.2.7.4. Haç/İstavroz/Çan

Artı şeklinde Hz. İsa'nın idam edildiği iki ağaç parçasının günümüze yansımalarıdır haç. Hristiyanlarca çeşitli haç şekilleri yapılmıştır (Aydın, 2013, 421). Haçın diğer adı ise istavrozdur. Çan ise genellikle kiliselerde belirli vakitlerde çalan bir alettir. Zikredilen öğeler eserlerde fon olarak yer alır.

Nihat Tangüner'in *Sarhoş Şehir* adlı eserinde Kont Drayn, sevgilisi Donna Aspasya ve Kont Drayn'ın yakın arkadaşı Sarron David'in başından geçen polisiye türünde olaylar ele alınır. Donna, sevgilisi Drayn'ın yakın dostu Sarron ile birçok maceraya atılır. Yazar, romanın başında Kilikya bölgesindeki dini atmosferden bahseder. Kiliselerin çoğu yozlaştığı için halk gerçek dinden kopuktur. Sis bölgesinde yaşayan insanlar ve din adamları sapkınlık içindedir. Başrahip Pitus ve yardımcısı Zuten “çan çalındıktan sonra” (s.18) manastıra kadın sokarlar ve içkili eğlence düzenlerler.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Dirilen İskelet* eserinde Tayfur ve Ferhat sürekli mezarlığa giden iki arkadaştır. Mezarlıkta olağanüstü varlıkların gezip dolaştıklarını fark ederler. Nihat, Feyzi, Sadi adında üç arkadaş da olanların doğru olup olmadığını merak edip mezarlığa giderler. Aynı varlıkları üç arkadaş da görür. Mezarlıkta olağanüstü varlıkları görüp korkarak kaçarlar. Kaçış esnasında ateş ederler. Olayları yavaş yavaş anlamlandırmaya başlayan Sadi, kendilerine oyun oynandığını belirtir: “Frenklerin kilise alaylarına hiç rastlamadın mı? Haçları, putları sıırıkların ucunda sokak sokak dolaştırırlar” (s.118). Mezarlıkta sıırıklara ölü kafası geçirerek çarşafı gizleyip kendilerine oyun oynandığını belirtir.

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* romanında tarihsel olaylara göndermeler yapılarak aşk teması işlenir. Olayın anlatıcısı ve başkişisi konumundaki Turhan Tuna, Cangüzel (Canzi) adındaki kadına âşık olur. Canzi de bu aşka zamanla karşılık verir ancak Turhan Tuna'nın hal ve hareketlerinden şikâyetçidir. Estetik bir şekilde meramını anlatmak için birbirinin devamı niteliğinde tarihi üç hikâyeye yazar. Tarihi olaylara değinen bu öykülerden ilki Sarı Sipahiler'dir. Mustafa Durakça, Macar prensesi Mariska'ya âşık

olur ve onu kaçıtır. Mariska'nın ardından Stefan harekete geçerek Mariska'yı geri almak ister ve Mustafa Durakça ile çarpışırlar. Stefan ve askerleri yenilir. Mustafa Durakça ölen gayrimüslimlerin gömülmesini, üzerine “haç dikilmesini” (s.76) söyler.

İhsan Koza'nın *Senede Bir Gün* romanında Emin, Bulgar askerlerine esir düşerek hapishaneye gönderilir. Hapishanede şartlar çok kötüdür ve mahkûmlar sürekli işkence görürler. Hapishanede iyi dostluklar kuran Emin, hapishanedekilerin kaçış planına ortak olur. Kader arkadaşları “kilisenin çanı gece yarısını müjdeleyince” (s.192) birbirleriyle helalleşerek harekete geçerler.

Tarihi roman olan Ilgaz Vahap Nevruzhan'ın *Süyüm Bike* eserinde Kazan askerleri Rus casusu yakalayarak Sefa Giray'ın huzuruna getirirler. Sefa Giray, casusa suçunun ne olduğu sorsa da casus başta masum olduğunu belirterek hiçbir şey anlatmaz. Sefa Giray, casusa doğruları anlatması neticesinde serbest kalacağı sözünü verir. Söz üzerine casus, isyan çıkartmak için geldiğini söyler. Sefa Giray, casusa “Haçını çıkar da yemin et” (s.103) der. Rus casus haçını çıkarıp doğru söylediğine yemin eder. Sefa Giray, orduyu toplayarak sefere çıkar. Savaşı kazanırlar ancak bir müddet sonra Sefa Giray, atından düşerek ölür. Sefa Giray'ın ölümü üzerine Kazan şehri kaynamaya başlar. Şehrin ileri gelenleri tahtta hak iddia ederler. Sevim Bike, Kanuni Sultan Süleyman'a haber göndererek İslam diyarının ona ihtiyacı olduğunu söylemek ister. Haberciler, Rus ordusu tarafından kılıçtan geçirilir. Sevim Bike'nin mektubunu Rus Çarı okuyunca sinirlenerek Kazan'ı yıkıp yakacağına ve Sevim'i de “esir edip Moskova'ya getireceğine haç öpüp yemin eder” (s.132). Haberler üzerine Sevim Bike savaş hazırlıklarına başlar. Rus elçisi gelerek Sevim Bike'nin teslim olması halinde Kazan şehrine dokunulmayacağını söyler. Sevim Bike, Çar'a nasıl inanabileceğini düşünürken elçi “haçını çıkarıp yemine başlar” (s.134). Romanda Hristiyanlar için önemli olan haç unsuru etkili kullanılır. Kahramanlar haçın üzerine edilen yeminlere sadık kalırlar. Bu nedenle yazar din dilini bu bölümde etkili kullanır.

Fikret Arıt'ın *Güzel Yuana* romanında Agâh Bey, kızı Yuana'yı evlatlığı Abdurrahman ile nikâhlamak ister. Yuana, Aristo adlı bir genci sevdiği için bu izdivaca gönlü olmaz. Aristo tek çarenin kaçmak olduğunu aksi halde Hristiyan bir kızın Müslüman erkekle evlendiğinde kendilerini İsa'nın lanetleyeceğini bildirince Melpi “istavroz çıkar[ır]” (s.27). Anne kız mektup yazarak Yunanistan'a kaçar. Yunanistan'da bir başlarına kalırlar. Yuana, Stefanos ile tanışır. Stefanos, Yuana'dan etkilenir ve onunla muhabbet ederken “Aya Yorgi'nin en göze görünmeyecek bir yerine yarım ay salıp” (s.51) çizdiğini söyler. Yuana'ya yarım kalan salibi birlikte tamamlamayı teklif eder. Yunanistan'da Stefanos ile nişanlanma kararı alır. Stefanos, düğünden bir hafta önce Patrikhane'deki muameleyi yaptırmak için Yuana'nın kimliğini ister. Melpi kızına kimliği vereceği zaman kimlikte baba hanesinin boş olduğunu görür. Yuana'ya durumu öğrenince deliye döner. Annesine hınçla kızar. Yuana'nın sözleri Melpi'nin kulaklarında “çan gibi uğuldar” (s.87).

Stefanos, Yuana'nın Hristiyan olmasını söyler. Yuana da Hristiyan olarak kutsal suyla yıkanır. Düğün günü papaz “haç çıkararak dua eder.” (s.93) Nikâh günü Yuana'nın Müslüman bir babadan gayrimeşru şekilde olduğu ortaya çıkınca evlilik işi olmaz. Stefanos'tan ayrılan Yuana zor günler geçirir ve Mısır'a döner. Mısır'da Alberto adında heykeltıraşla tanışarak onunla yakınlaşır. Yuana, “salibi öpmek ister gibi” (s.159) Alberto'ya yakınlaşır. Alberto, Yuana'nın heykelini yapmaya başlar ancak Yuana, kanser olduğunu ve acilen ameliyat olması gerektiğini öğrenir. Alberto, Yuana ile evlilik kararı alır. Yuana, bir gece rüyasında Likabettus tepesindeki kiliseyi görür. Alberto'dan “Meryem Ana tasvirinin arkasındaki yarısı kazınmış salibin” (s.165) tamamlanmasını ister. Yuana'nın hastalığı ilerler ve ölüm döşeğinde vasiyetlerini verir. Yuana cenazesine kimsenin gelmemesini ister. Yuana o günün sabahına hayatını kaybederek defnedilir. Yuana, mezarına lahit yapılmamasını vasiyet ettiği için Stefanos da lahitsiz mezara “mermer salıp” (s.177) diker. Dikilen salıp üç yıl sonra aynı yere başka birisinin cenazesini gömmek için yerinden çıkarılır. (s.193)

Tarihi deniz romanı olan Kadirhan Kavlî'nin *Korsan Yuvası* eseri olayların başladığı yer olan köyün tasvir edilişiyle başlar. Ovacık Köyü, farklı dinlere inanan insanlarla doludur. Kimse kimsenin inancına karışmaz. Köyde diğer yerleşim yerlerinden farklı iki büyük yapı dikkati çeker. “Birinin küçük çan kulesi ve kulenin tepesindeki haç” (s.3) yapının kilise olduğuna işaret eder. Bir gün köyü korsanlar basar. Korsanları köye baskına getiren yıllar önce papazın yanında çalışan ve papazın kızına sarkıntılık ettiği için kovulan Petronas'tır. Bu hareketiyle Petronas, papazın kızını elde etmeyi düşünür. Papazın kızı Petronas'ı görünce korkar. Petronas, “Haç çıkaran, babasının kolları arasında ağlayan” (s.9) kıza doğru hareket eder. Korsanlar kiliseye girerek altınları ararlar ancak hiçbir şey bulamazlar. Korsanların reisi altınların yerini söylemesi için papazı kırbaçlatır. Adam ölmek üzereyken bile altın olmadığını vurgular. Korsanların reisi, Petronas'ın kendilerini kandırdığını anlar. Petronas'ı cezalandırmak için dilinin kesilmesi talimatını verir. Petronas, “haç çıkararak” (s.12) reise yalvarır. Fatih Sultan Mehmet Akdeniz'de hâkimiyet sağlamak amacıyla çoğu yere fetihler düzenler, çıkarmalar yapar. Papa, durum üzerine Avrupa'nın her bir yanına elçiler göndererek haçlı ordusunu toplamak ister. Papa'nın yardım istediği bölge liderlerinden biri Patmos Adası'nın korsanıdır. Elçi, Patmos Adası'na gelerek “haçlılar ordusunun” (s.125) yenilgiye uğradığını belirterek birleşme çağrısında bulunur.

İstanbul'un muhtelif yönlerini resmeden Halide Edip Adıvar'ın *Sonsuz Panayır* eserinde Ali Bey kültürlü, gelenekçi bir öğretmendir. Zengin zümrelerle takılır. Bunun yanında Firuzan Tıngır da gazeteci, inançlarından taviz vermeyen bir kişiliktir. Ali Bey, Firuzan Tıngır'la ortak yayınevi kurmayı planlar. Ali Bey, Firuzan Tıngır'ın cesaretini ve özgüvenini onaylar. Cesurca her şeyi yazdığını söyler. Firuzan Tıngır'da “kötü ruhlu bir yorumcu, çanımıza ot tıkayınca kadar söyleyeceğiz” (s.297) diyerek karallığını vurgular. Çan ögesi eserde deyim üzerinden kullanılır.

3.3. Musevilik/Yahudilik İnancı

3.3.1. Yahudi/ Musevi

Yahudilik tek tanrı anlayışını benimsemesiyle İslam diniyle yakın ilişkilidir. İsrailoğullarıyla özdeşleşen Yahudilik anlayışı en eski din anlayışlarından (Aydın, 2013, 285). Yahudi ögesi eserlerde çoğunlukla o dine mensup kişi karşılığında ve eserlerin olay seyrinde önem arz etmeden kullanılır. Yahudi teriminin romanlarda fon olarak geçtiğini söyleyebiliriz. İncelediğimiz romanların sadece on bir tanesinde Yahudi ögesine yer verilir.

Reşat Nuri Güntekin'in *Miskinler Tekkesi* romanında bir dilencinin gözünden hayatın zorluğu ve insanların ilişkileri anlatılır. Soylu bir aileden gelen yazar anlatıcı çocukluğunu refah ve huzur içinde geçirir. İkinci Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle ailenin büyükleri sürgüne gönderilir. Sürgünle kimsesiz kalan yazar anlatıcı çeşitli işlerde çalışsa da başarılı olamaz ve askere gider. Askerde katır tepmesi sonucunda sakat kalarak memlekete gönderilir. Çetin bir yolculuğun akabinde İzmir'e gelir. Ne yapıp edeceğini bilemez ve "Yahudi maşatlığında" (s.48) yatıp kalkmaya başlar. Dilencilik yaptığı mahallede Şeyh Abdu adında bir adamın zavallı bir kadını dövdüğüne şahit olur ve araya girer. Şeyh Abdu, hamam malzemeleri satan bir esnaftır ve "Yahudiler" (s.58) dahi bu dükkândan alışveriş yaparlar. Yahudi ögesi o dine mensup olan kişi anlamında olayın akışı içinde kullanılır.

Kemal Samancıgil'in *Mezarın Kızı* romanında silahla vurularak yaralanan İnci, Selanik'te bir Yahudi mezarlığında iki genç tarafından bulunur. Yazar, Yahudi mezarlığını bir mekân olarak anar: "Selanik'in varoşlarına yakın bir mevkide bulunan Musevi mezarlığının servileri, vücutlarını saran çalı ve böğürtlenlerin dikenlerinden kurtulmak ister gibi, kendilerini hafif rüzgâra vermiş, durmadan sallanıyorlardı" (s.13). Yine aynı romanda elbise dikmek için eve Yahudi kızı Roza gelir: "Sözünü bitirmemişti, kapının çalınmasıyla Roza'nın içeri girmesi bir oldu. Şen Yahudi kızı gülüyor, kırıyordu." (s.213) sözleriyle Yahudiliğe mensup bir ailenin kızı romanda din kavramı üzerinden kullanılır.

Aka Gündüz'ün *Sansaros* romanında Yahudi kelimesi Türk geleneksel tiyatrosunun önemli türlerinden olan Karagöz oyunuyla birlikte anılır. Yazar, izbe yerleri tasvir ederken plaktaki şarkılardan da bahseder. Bu şarkılardan biri "Yahudi ile Karagöz'ün muhaveresi[dir]" (s.7). Romanın ilerleyen bölümlerinde Sansaros'un yolu kimsesiz Emine ile kesişir. Emine başından geçenleri Sansaros'a bahsederken babasının ne iş yaptığını "Yalhöyük Gölü'nün balığını Sofyalı Yahudi iltizamlamıştı. Onun yanında hamlacılık, serpmecilik ederdi, demek senin anlayacağın. Yahudi, babamı çok severdi" (s.28-29) cümleleriyle anlatır. Yahudi kelimesi, o dine mensup olan kişi anlamında kullanılır.

Safiye Erol, *Ciğerdelen* eserinde Turhan ile Cangüzel'in aşkını ele alır. Eserin arka planında da Osmanlı Devleti'nin Balkanlardaki siyasi durumunu gözler önüne sermek ister. Turhan kıskançlığı ile Cangüzel'i bezdirir. Cangüzel de Turhan'a tarihi konulu çeşitli öyküler yazar. Sarı Sipahiler'de Mustafa Durakça, Hafız Nuri, Feridun Bey anlatılır. Feridun Bey, Beğanoğlu'na düşmandır. Beğanoğlu'nu öldüreceğini bir destanla ilan eder. Destanda Beğanoğlu'nun “ne Yahudi sarraflığı, ne kahpeliği” (s.96) kalır. Beğanoğlu olabildiğince destanda kötülenir. Mustafa Durakça'nın oğlu Sinan'ın hayatının ele alındığı Yedi Peçeli öyküsünde ise Sinan'ın hastalığına “Yahudi hekimi” (s.152) çare bulmaya gayret gösterir. Sinan, kadir kıymet bilmez bir karakterdir. Severe evlendiği Zühre'yi boşayarak sahipsiz bırakır. Zühre, tek başına mücadele eder. Babası Hafız Nuri'nin yakın dostu Feridun Bey, Zühre'ye ihtiyaçlarını giderebilmesi için para verir. Zühre'nin “Yahudi bezirgân[dan]” (s.171) ihtiyaçlarını almasını ister. Romanda Yahudi ögesi, meslek adları; sarraf, hekim, bezirgân üzerinden kullanılır.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Dirilen İskelet* eserinde olağanüstü varlıkların mezarlıkta gezip dolaştıkları söylentisi çıkar. Söylentiyi çıkaran Tayfur'la Ferhat'tır. Nihat, Feyzi, Sadi adında üç arkadaş da olanların doğru olup olmadığını merak edip mezarlığa giderek Tayfur'la Ferhat'ı takip ederler. Aynı olağanüstü olayları üç arkadaş da yaşar. Ne yapacaklarını konuşmak için bir araya gelirler. Tayfur, cinlerin çeşit çeşit olduğunu hatta “Müslümanları, Yahudisi” (s.62) gibi fırkalara ayrıldığını belirtir. Yaşadıkları olayların ne derece gerçek olabileceğini sorgulamaya başlarlar.

Vedat Tanca, *Belki Bir Gün* eserinde Lemi kardeşinin evlilik yıl dönümünde hediye almak için sandal bedestenine gider. Lemi, kardeşi ve eniştesine seccade almayı planlar. Müzayedeye katılır ve bu müzayeden güzel bir Şirvan seccadesi alır. Müzayedede yaşlı bir kadın ile çocukla tanışır. Yaşlı kadın müzayedede ailesinden yadigâr küpelerini satılığa çıkarır. Küpeye iki müşteri çıkar. Müşterilerden biri “Musevi'dir” (s.42). Yahudi ögesi o dine mensup olan kişi anlamında olayın akışı içinde kullanılır.

Tarihi deniz romanı olan Kadircan Kaflı'nın *Korsan Yuvası* eserinde bir gün köyü korsanlar basar. Korsanları köye baskına getiren yıllar önce papazın yanında çalışan ve papazın kızına sarkıntılık ettiği için kovulan Petronas'tır. Köyde altın olduğunu ileri sürerek korsanları getirse de köyde altın olmadığı anlaşılır. Korsanların reisi, Petronas'ın kendilerini kandırdığını anlayarak onu cezalandırır. Yanındaki “Yahudiye benzeyen adama” (s.14) seslenerek köydeki insanların ne kadar düka edeceğini sorar. Korsanlar köylülerin ellerinde avuçlarında ne varsa alıp götürürler. Bir süre sonra sipahi beyi vergileri toplamak için köye gelir. Köyün ileri gelenleri durumu anlatarak ricada bulunsa da Tımar Beyi ikna olmaz ve bazılarını ceza verir. Veli Koca'yı atının arkasına bağlayarak sürükler. Veli Koca o günün akşamına ölür. Veli Koca'nın oğlu Cin Ali, intikam için köyden ayrılır. Kasabaya vardığında “Yahudileri ilk bakışta” (s.51) ayırır.

Nihat Tangüner'in *Sarhoş Şehir* adlı eserinde Kont Drayn, sevgilisi Donna Aspasya ve Kont Drayn'ın yakın arkadaşı Sarron David'in başından geçen polisiye türünde olaylar ele alınır. Sarron David, dönemin önemli düşünürlerindendir. Okunması gereken tüm felsefe kitaplarını hatmeder. Kendisi de görüşlerini yazarak kitap halinde bastırmak ister. Kitaba talip çok olur. Eseri "hasis bir Yahudi" (s.174) talip olarak satın alır.

Genç bir adamın aşk maceralarının anlatıldığı günlükten yola çıkılarak yazılan Faik Ökte'nin *Bir Aşk Masalı* romanında Nail hukuk eğitimi görmüş ve başından birçok aşk macerası geçirmiş biridir. Nail, tuttuğu günlüğe başından geçen olayları yazar. Okuyucu bu günlük üzerinden Nail'in yaşadıklarına müşahit olur. Nail Fransa'ya eğitim için gider. Fransa'da Nevin ile aşk yaşar. Nevin ahlaki olarak düşük bir kadındır. Birçok erkekle düşüp kalkar. Nevin'in anne ve babası şehvet batağına düşmüş bir ailedir. Sürekli yasak ilişkiler yaşarlar. Nail, Nevin'in babasının durumunu "Beni İsrailin altın buzağısından başka bir ilah tanımıyor" (s.66) sözleriyle ifade eder. Nail'in bahsettiği altın buzağı kadın ve paradır. Nail'in gittiği akademide din üzerine bir tartışma yapılır. Konu medeniyet ve dindir. Talebeler din ve medeniyet ilişkisini kendi düşüncelerine göre yorumlar. Behzat, dinlerin yirminci asırda vicdan meselesi olduğunu, din adamlarına gerek kalmadığını belirtir. Sabih ise, herkesin babasından kalan dine inandığını, "Hristiyan, Müslüman, Yahudi..." (s.127) inançlarının sözde birbirinden ayrı olduğunu ama aslında hepsinin neticede insan olduğunu vurgular.

İntihar kavramının ele alındığı Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Ölüm Bir Kurtuluş Mudur?* eserinin başkışisi Doktor Nusret Hulki'dir. Doktor, gazeteye ilan vererek intihar eğilimindeki insanlara ulaşmak ister. Hastalardan biri asilzade Adil Cevri Bey'dir. Kokain içen yaşlı adam tükenmiş bir halde intihara başvurur. Evlatlığı olarak yanında büyüyen kıza da âşık olduğu için ölümü kurtuluş olarak görür. Kapıyı kilitleyerek tabancasıyla intihar edeceğini söyleyince doktor olay yerine gelir. Adil Cevri Bey sürekli "Yahudilerin Allah'ı, mahkûm olmamış birçok masumlara niçin bazen haftalarca can çekiştiriyor?" (s.81) diyerek intihara hazırlık yapar. Doktor, Adil Bey'i konuşmaya ikna eder ve ikili ölüm, intihar hakkında muhavereye başlar. Doktorun son hastası Saffet Avni Bey olur. İntihar üzerine ikili uzun bir konuşmaya girer. Avni Bey intihar etmenin kurtuluş olduğunu hatta asil bir davranış olduğunu vurgulayarak İngilizlerin intihar şeklini örnek gösterir. İngilizlerin iple intihar etmenin burjuvazilik olduğunu düşündüğünü ve bu nedenle de silahla intiharı tercih ettiklerini belirtir. "Kapitalist bir Musevi[nin] şakaklarına kurşun sıkarak intihar etti[ğini]" (s.125) örnek gösterir. Doktor, Avni Bey'in düşüncelerine şiddetle karşı çıkar.

Kıskançlık üzerine kurulu olan Nahid Sırrı Örik'in *Kıskanmak* romanı temelde iki kardeşin üzerine kurulur. Seniha ve Halit birbirini pek sevmeyen iki kardeşir. Seniha ömrü boyunca ağabeyi Halit'in gölgesinde kalır. Halit, Mükerrerem adlı güzel bir kızla evlenerek Ankara'ya yerleşir. Oturdıkları binanın sahibi "Moiz Volpi adlı tıknaz

ve kıranta Musevi(dir)” (s.80) Mükerrerrem istediği ilgiyi kocasından bulamaz. Mutluluğu dışarıda arar. Celal Ferit adında “Yahudi mahallesinde oturan” (s.89) bir adamla yasak aşk yaşamaya başlar. Yahudi ögesi olayın akışı içinde fon olarak kullanılır.

3.3.2. Haham/Havra/Maşatlık

Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın *Dirilen İskelet* eserinde olağanüstü varlıkların mezarlıkta gezip dolaştıkları söylentisi çıkar. Söylentiyi çıkaran Tayfur’la Ferhat’tır. Nihat, Feyzi, Sadi adında üç arkadaş da olanların doğru olup olmadığını merak edip mezarlığa giderek Tayfur’la Ferhat’ı takip ederler. Aynı olağanüstü olayları üç arkadaş da yaşar. Ne yapacaklarını konuşmak için bir araya gelirler. Tayfur, cinlerin çeşit çeşit olduğunu hatta “dinleri ve cinslerine göre, hoca, papaz, haham” (s.62) olarak ayrıldığını bahseder ve “camî, kilise, türbe, havra, tavan arasından bodruma kadar” (s.62) her yerin tehlikede olduğunu belirtir. Yaşadıkları olayların ne derece gerçek olabileceğini sorgulamaya başlarlar.

Reşat Nuri Güntekin’in *Miskinler Tekkesi* romanında bir dilencinin gözünden hayatın zorluğu ve insanların ilişkileri anlatılır. Soylu bir aileden gelen yazar anlatıcı çocukluğunu refah ve huzur içinde geçirir. İkinci Meşrutiyet’in ilan edilmesiyle ailenin büyükleri sürgüne gönderilir. Sürgünle kimsesiz kalan yazar anlatıcı çeşitli işlerde çalışsa da başarılı olamaz ve askere gider. Askerde katır tepmesi sonucunda sakat kalarak memlekete gönderilir. Çetin bir yolculuğun akabinde İzmir’e gelir. Ne yapıp edeceğini bilemez ve “Yahudi maşatlığında” (s.48) yatıp kalkmaya başlar. Yahudi mezarlığı olan Maşatlık ögesi romanda mekân olarak kullanılır.

4. SEMAVİ OLMAYAN DİĞER DİN VE İNANÇLAR

4.1. Gök Tanrı İnancı

4.1.1. Tanrı

Türkler İslamiyet'i tanıyıp kabul etmeden önce farklı dini inanışlara sahipti. Bunlardan biri de Gök Tanrı inancıdır. Türklerin Gök Tanrı inancını benimsemeleri, yani tek tanrıya inanmaları İslamiyet'in kabulünü hızlandırmıştır (Mert, 2021, 662). Bahattin Ögel'de aynı fikri Türk Kültür Tarihine Giriş eserinde detaylıca ele alır (1991:VI, 457-465).

Hüseyin Nihal Atsız'ın *Bozkurtların Ölümü* romanı konu olarak İslamiyet'ten önceki Türk devletlerinden olan Göktürk Hanedanlığını konu alır. Bu nedenle İslam dinine ait unsurlara rastlanmaz. Romanda Türklerin kadim inanışı olan Gök Tanrı inancı ve töresindeki bazı öğelere yer verilir. Bu öğelerden en fazla kullanılanı Tanrı'dır. Romandaki kahramanlar çoğunlukla yardım istediklerinde, dilekte bulunduklarında, zor durumda kaldıklarında Tanrı'nın adını anarlar. İşbara Alp erlerini toplayıp savaş hazırlığı yaptığı sırada fırtına ve yağmur başlar. Çeriler atlarına ve silahlarına sahip çıkamazlar. Vaziyeti gören İşbara Alp, "Türk Tanrı'sı bizden yüz mü çevirdi?" (s.14) diye düşünür. Av töreninde başarısız oluşu, hakanlarının ölümü, savaş hazırlığındayken yağmur ve fırtınanın başlaması İşbara Alp'i umutsuzlandırır ve İşbara Alp Tanrı'nın kendilerine kızgın olduğu kanaatine varır (s.20).

Türkler, evli erkeklerin başka kadınların çadırına girmesini yasaklar ve bu yasağa uymayanların ölüm cezasına çarptırılacağını duyurur. Bir gece Çinli kadının çadırında iki Türk yakalanır. Onbaşı Sançar, çadırda olduğu gerekçesiyle yargılanır. Sançar, çadıra girmediğini vurgulayınca Baş yargucu, Sançar'a "Başın gidecek, doğrusunu söyle de Tanrı'ya yalanla varma!" (s.95) der. Karabudak ortaya atılarak Sançar'ın suçsuz olduğunu, çadırdaki erkeğin kendisi olduğunu itiraf eder. Baş yargucu Türk töresine göre idam edileceğini Karabudak'a söyler. Karabudak "Tasa değil! Tanrı beni bağışlar" (s.97) cevabını verir. Türk töresince Karabudak'ın ok ile idam edilmesine karar verilir. Karabudak'ın arkadaşları olayı duyunca buna kimin sebep olduğunu öğrenmek isterler. Onbaşı Gök Börü, "Tanrı tanık olsun onu tepelemeden kılıcımı kınına sokmam" (s.100) naralarında bulunur. Hüküm anında oklar gerilir ve Karabudak'ın vücuduyla birleştirilir. Karabudak ölüm anında "yüzünü, Tanrı ile konuşmak ister gibi" (s.101) gökyüzüne kaldırır.

Romanın ikinci bölümünde Yüzbaşı Böğü Alp akıbeti öğrenmek için Kıraç Ata'nın yanına gelir. Kıraç Ata'ya gelecek hakkında sorular yöneltir. Kıraç Ata, çeriye dinledikten sonra gelecek hakkında görüşlerini söyleyeceğini ancak biraz dinlenmesi gerektiğini söyler. Yüzbaşı bu arada yiyip içmeye başlar. Kıraç Ata'nın ikram ettiği her şey daha lezzetlidir. Yüzbaşı içtiği kımızın "Tanrı kısıraklarının sütüyle yapılmış"

(s.172) olduğunu düşünür. Kırac Ata yabani ve evcil hayvanları eğitmiş biridir. Yüzbaşı bunun sırrını öğrenmek isteyince Kırac Ata'dan “Tanrı sırrıdır” (s.174) yanıtını alır. Kırac Ata geleceği yorumlamak için muhtelif ritüelleri yaptıktan sonra elindeki kürek kemiğiyle ellerini yukarıya kaldırarak “Tanrı Tanrı diye inlemeye başlar” (s.178).

Rum diyarından birkaç papaz Orta Asya'ya misyonerlik faaliyetleri için giderler. Türk çerileri bu papazlarla muhavereye başlar. Papazlar, İsa'nın Tanrı'nın oğlu ve elçisi olduğunu söyleyince çeriler gülerler. Çeri Yamtar, “Bizim Tanrı'mızın elçi gönderdiğini hiç işitmemiştim” (s.210) diyerek şaşkınlığını ifade eder. Papazların anlattıklarıyla tatmin olmaz ve Çinliler ile kendilerinin aynı Tanrı'ya sahip olmadıklarını vurgular. Türk Tanrı'sının kötü bir iş yapmayacağını, Türk yasasını çiğnemeyeceğini söyler (s.213). Burguçan Alp ile Pars kendi aralarında cenge tutuşurlar. Pars güçlü olduğu için Burguçan'ı yere devirir. Böğü Alp olayı görünce Burgunçay'ın yanına gelerek neler olduğunu sorar. Burgunçay “Bozkır'ın yasasına uydum Tanrı'ya gidiyorum” (s.235) cevabını verir. Çeriler bir gün sabah uyandıklarında çadırın çok soğuk olduğunu fark ederler. Neler olup bittiğinden habersiz konuşurlarken dışarıdan sesler gelir. Sançar dışarıya çıkıp bakınca şaşırarak güler. Yazın ortasında Ötüken'e kar yağmıştır. Sançar, “Aman ulu Tanrı!” (s.291) diyerek hayretini dile getirir. Hanedanlığın ileri gelenleri bu durumu Tanrı'nın öfkesi olarak yorumlar (s.294).

Romanın üçüncü bölümünde Türklerin Çin'e esir olmaları ve bu esaret karşısında Kür Şad'ın öncülüğünde isyan etmeleri konu edilir. Kür Şad bazı Türk Beylerini çadırına toplayarak toplantı yapar ve onlara planını anlatır. Çin esaretinden kurtulup “Türk Tanrısını daha çok öfkelenmemek için” (s.390) yeni bir devlet kurulması gerektiğini belirtir. Kür Şad yanına kırk çeri alarak Çin sarayına baskın düzenlemeye kalkışır. Haber duyulunca kanlı bir cenk başlar. Çerilerden Tuğrul ölümüne cenk etmektedir. Öleceğini düşünerek “Tanrı böyle istemişti” (s.420) düşüncesiyle daha da cengâverleşir. Çeriler teker teker düşerler. En sona Kür Şad kalır. Kür Şad yalın kılıç savaşımaya devam eder. “Yarı Tanrı” (s.432) gibi hisseder kendisini ancak nihayetinde o da düşer. Kırk yiğidin ve önderleri Kür Şad'ın ruhu şehrin üzerinden “Tanrı'nın huzuruna” (s.434) çıkmak için revan olur.

4.1.2. Kam

Eski Türklerde din adamlarına verilen adlardan biri de kamdır (Güngör, 2010: XXXVIII, 325). Hüseyin Nihal Atsız'ın *Bozkurtların Ölümü* eserinde Göktürk Hükümdarlığının Çin esaretine nasıl girdiği ve esaretten Kür Şad'ın önderliğinde nasıl kurtulmaya çalıştığı anlatılır. Yüzbaşı Böğü Alp, ulusunun akıbetini öğrenmek için doğaüstü güçleri olan Kam Kırac Ata'ya başvurur. Kırac Ata muhtelif ritüelleri gerçekleştirdikten sonra akıbet hakkında bilgi vereceğini söyler: “Kam heyecanlanmıştı. Ağzı köpürüyor, sert hareketler yapıyordu” (s.178). Kam ritüelleri gerçekleştirdikten sonra gelecek hakkında bilgiler verir. Rum diyarından bir gurup Papaz, misyonerlik

faaliyetleri için Orta Asya'ya gider. Türklere Hz. İsa ve Tanrı hakkında bilgiler aktarırlar. Türk çerileri, Hz. İsa'nın Tanrı'nın oğlu olduğunu duyunca papazlarla alay ederler. Papaz'ın ne demek olduğunu bilmeyen çerilerden biri papazın tarifini sorar. Başka bir çeri de "Papaz onların saygı gören kişilerine derler. Bizim kamlar gibidir. Kendi Tanrılarının buyruğunu bildirir" (s.210) cevabını verir.

4.1.3. Yuğ Töreni

Türklerde ölüm merasimlerine yuğ adı verilirdi (Köprülü, 1981, 71). Yuğ töreni, Hüseyin Nihal Atsız'ın *Bozkurtların Ölümü* eserinde bir defa yer alır. Kara Kağan öldürülür ve haber Kür Şad'a bildirilir. Kür Şad, Kağan'ın akrabalarından olanlara başsağlığında bulunur. "Kısa bir görüşmeden sonra yuğ töreninin nasıl yapılacağı kararlaştırılır" (s.380). Cenaze töreninde binlerce Türk hazır bulunur ve yuğ töreni icra edilir. Kara Kağan'ın cesedi yakılır. Külleri de Pa Irmağı'nın doğusuna gömülür.

4.1.4. Budizm İnancı

4.1.4.1. Buda

Soylu bir aileden gelen Buda'nın, öğretilerini zamanla oluşturup yayması ve çevresindekilerce bu felsefenin yayılması neticesinde Budizm oluşmuştur (Bulfinch, 2018, 276). Budizm, nefsin her türlü isteginden uzaklaşmayı temel alır (Kaleli, 1996, 461). Budizm romanlarda sık ele alınan konulardan ve ögelerden değildir. Sadece dört romanda fon olarak yer alır.

Hayri Düşünger'ün *Gönül Bir Su Gibidir* romanında kardeşinin kocasına âşık olan Ümran hastalanır. Durumu öğrenen kız kardeşi Sümran, olayı soğukkanlılığıyla karşılar ve ablası Ümran'a yardım etmek ister. Eşi Türcü ile aralarında plan yaparlar. Plan gereği Ümran'a sevgi besleyen Türcü daha sonra çıkmaza girer ve kendi içinde çelişkiler yaşar. Yazar, Türcü'nün bu durumunu Buda rahiplerine benzetir: "Merhamet... Her şeye ve herkese merhamet, her yerde ve her zaman merhamet. Bu felsefe, bu nazariye bir buda rahibine yakışabilir, bu görüş bu düşünüş hayata küsmüş, yaşamak ve gülmek istemeyen bir adama düstur olabilirdi" (s.19). Buda ögesi eserde benzetme yapılarak kullanılır.

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* romanında Turhan, Canzi adındaki kadına âşık olur. İkili aşk yaşar. Turhan kıskanç bir erkektir ve bu kıskançlığı Canzi'yi bezdirir. Turhan'a kıssadan hisse çeşitli hikâyeler yazar. Hikâyeleri okuyan Turhan, Canzi'ye haksızlık ettiğine inanır ve Canzi ile tekrar bir araya gelmek için mücadele eder. Turhan okuyucuya aşkın yakıcı olduğunu ve aynı zamanda çok çetrefilli olduğunu kendi üzerinden anlatır. Aşk acısını unutmak için insanların farklı yollar benimsediğini anlatır. "Gotama Buda'nın" (s.255) kendi acısını unutmak için yavru ceylanı göğsünde uyuttuğunu okuyucuya örnek verir.

Sadi Günel'in *Onun Sesi* romanında anlatıcı kişi arkadaşının tavsiyesiyle zengin bir ailenin çocuğuna ders vermeye köşke gider. Köşke giden anlatıcı kişi, gençlik aşkı Münevver'le karşılaşır. Münevver'in on dokuz yaşındaki üvey kızı Celadet'e ders vereceğini öğrenir. Kahraman anlatıcı derslere başlar ancak Celadet ile aralarında duygusal yönden yakınlaşma olur. Bir tartışma sırasında anlatıcı kişi Celadet ile öpüşür. İlişkileri zamanla ilerler. Celadet, hocasının günlüğünü okuyunca onun ne kadar duygusal biri olduğunu anlar ve hocasına daha da bağlanır. Hocasına olan duygularından dolayı acı çeker, ölümü düşler. Anlatıcı kişi, "budayı" (s.138) temsil göstererek acılarla yaşanması gerektiğini anlatır.

Genç bir adamın aşk maceralarının anlatıldığı günlükten yola çıkılarak yazılan Faik Ökte'nin *Bir Aşk Masalı* romanında Nail hukuk eğitimi görmüş ve başından birçok aşk macerası geçirmiş biridir. Nail, tuttuğu günlüğe başından geçen olayları yazar. Okuyucu bu günlük üzerinden Nail'in yaşadıklarına müşahit olur. Nail, Fransa'da Nevin ile aşk yaşar. Nevin ahlaki olarak düşük bir kadındır. Birçok erkekle düşüp kalkar. Nail, Nevin'in durumunu bildiği halde ondan vazgeçemez. Nail, yakışıklılığı ve sanatçı yönüyle tüm kadınların dikkatini çeker. Nail ise Nevin'e olan aşkından diğer kadınlara kayıtsızdır. Nail'in bu durumu arkadaşları tarafından "plajda etrafında dönen kadınları görmedi bile, bir Buda heykeli gibi onlara lakayttı. İşte seven erkek böyle olur" (s.106) sözleriyle ifade edilir.

4.1.5. Putperestlik İnancı

Çok tanrılı inançlarda tanrısal nesneleri imleyen Putperestlik anlayışı, İslam dininde Allah'a şirk koşmak anlamına geldiği için haram kılınmıştır (Güç, 2007, XXXIV, 365). Putperestlik romanlarda put ögesi üzerinden kullanılır. Put unsurunun çoğunlukla teşbih yoluyla eserlerde yer aldığı görülür.

Reşat Nuri Güntekin'in *Miskinler Tekkesi* romanında sahipsiz kalan aristokrat bir gencin dilenciliğe nasıl başladığı ele alınır. Başlarda güllük gülistanlık içinde yaşayan yazar anlatıcının dayısı siyasi olaylar nedeniyle sürülür. Sürgünle birlikte fakirleşen ve kimsesiz kalan yazar anlatıcı muhtelif işlerde çalışır. Zamanı gelince de askere gider. Askerde katır kazası sonucunda yaralanıp sakat kalarak memlekete gönderilir. Çaresizlikten ne yapacağını bilemez ve dilenciliğe başlar. İzmir'in Tamaşalık Sementi'nde bir ev kiralar. Mahallede gezerken her yıl düzenlenen Dana Bayramı'na denk gelir. Bu bayramı Afrika'dan gelen "putperest ayini" (s.61) olarak görür.

Reşat Engin'in *Çapkın Subay* romanında Onur, yüzbaşı rütbesinde bir Türk subayıdır. Ayten'in etrafındaki kızlar bu yakışıklı subayı nereden tanıdıklarını sorarlar. Ayten, Onur Yüzbaşı'nın kim olduğunu ve neler yaptığını anlatmaya başlar. Emir subaylığını layıkıyla yaptığını, "Generalin arkasında put gibi duran" (s.41) ciddi bir asker olduğunu belirtir. Put ögesi teşbih üzerinden eserde yer alır.

İntihar kavramının ele alındığı Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Ölüm Bir Kurtuluş Mudur?* eserinin başkışisi Doktor Nusret Hulki'dir. Doktor, intihar eğilimindeki insanlara ulaşmak ister. İntihar eğilimindeki hastalardan biri asilzade Adil Cevri Bey'dir. Kokain bağımlısı olan bu adam evlatlık olarak yetiştirdiği genç kız Gülfem'e âşık olur. İmkânsız aşkından dolayı da intihar etmek ister. Gülfem'e aynı zamanda Adil Bey'in oğlu Fahir'de âşıktır. Gülfem'in Veysi ile ilişkisi olduğunu anlaşılnca ortalık karışır. Çünkü Adil Bey'in kızı Nazmiye de Veysi'ye âşıktır. Doktor, olayı öğrenince "Bütün kadınlar Veysi'ye tutkundu. Erkekler de Gülfem'e vurgundu. Bu iki put da çevrelerinden üzerlerine yağdırılan seveda oklarına karşı tamamıyla duygusuzdular" (s.93) ifadesinde bulunur. Kahramanların Veysi'ye ve Gülfem'e olan aşklarından dolayı intiharı düşünmeleri yazar tarafından ikilinin puta teşbih edilmesine yol açar.

Sadi Günel'in *Onun Sesi* eserinde anlatıcı kahraman Mübahat'la evlendikten sonra maddi sıkıntılar çeker. Barlarda keman çalar. Keman çaldığı bir gece Mira adında bir kadını evine götürmekle görevlendirilir. Geceyi de Mira'yla geçirir. Sabah kendine gelen anlatıcı kahraman yaşadıklarından pişmanlık duyduğunu ifade eder. Mira, yaşadıklarından mutludur ve kaç gündür anlatıcı kahramanla bakıştıklarını söyler. Anlatıcı kahraman, "putlara başka türlü mü tapılır" (s.91) sözüyle mukabele eder. Mira, anlatıcı kahraman için izlenecek bir puttur. Mira'nın anlatıcı tarafından tapılacak puta teşbih edilmesi din algısını gösterir.

Genç bir adamın aşk maceralarının anlatıldığı günlükten yola çıkılarak yazılan Faik Ökte'nin *Bir Aşk Masalı* romanında Nail, hukuk eğitimi görmüş ve başından birçok aşk macerası geçirmiş biridir. Nail, tuttuğu günlüğe başından geçen olayları yazar. Okuyucu bu günlük üzerinden Nail'in yaşadıklarına müşahit olur. Nail, Fransa'ya eğitim için gider. Türk öğrencilerin mütemadiyen gittiği bir kafede filozof lakaplı bir Türk vardır. Herkes sorusunu bu adama sorar. Gençlerden biri milliyet kavramının tanımını geniş biçimde yapar. Filozof: "Bana bir tarif verin ki bütün milletlerin vaziyetine uysun. Yoksa sizin taptığınız bu putu tanımayacağım" (s.40) diyerek yapılan tanıma karşı çıkar. Akademide din üzerine de bir tartışma yapılır. Konu medeniyet ve dindir. Talebeler din ve medeniyet ilişkisini kendi düşüncelerine göre yorumlar. Öğrencilerden biri, "sihirbazlarının yaptığı puta tereddütsüz iman eden Afrika vahşileri ile babasının dinini muhakemesiz kabul eden bir Avrupalıyı" (s.125) aynı kefedeki değerlendirir.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Dirilen İskelet* eseri batıl inanç ve inanışlarla örülüdür. Tayfur ve Ferhat sürekli mezarlığa giden iki arkadaştır. Mezarlıkta olağanüstü varlıkların gezip dolaştıklarını fark ederler. Nihat, Feyzi, Sadi adında üç arkadaş da olanların doğru olup olmadığını merak edip mezarlığa giderler. Aynı varlıkları üç arkadaş da görür. Mezarlıkta olağanüstü varlıkları görüp korkarak kaçarlar. Kaçış esnasında ateş ederler. Olayları yavaş yavaş anlamlandırmaya başlayan Sadi, kendilerine oyun oynandığını belirtir: "Frenklerin kilise alaylarına hiç rastlamadın mı?

Haçları, putları sırikların ucunda sokak sokak dolaştırırlar” (s.118). Mezarlıkta kendilerine oyun oynandığını belirtir.

5. MİTOLOJİ

İncelediğimiz romanların on üçünde toplam yirmi iki mitolojik ögeye yer verilir. Bu ögeler romanlarda olay akışı içinde kullanılırlar. Romanların olay örgüsüne etki etmezler. Tespit ettiğimiz mitolojik unsurlar şunlardır: Kafdağı, İskender, Cem, Promete, Pandora, Umay, Venüs, Herkül, Apollo, Minerva, Diana, Osiris, Danaus, Teşup, Demeter, Neptün, Demokles, Kleopatra, Zeus, Hades, Afrodit, Posidon.

5.1. Kafdağı, İskender, Cem, Promete, Pandora

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* eserinde mitolojik ögelere epey yer verilir ancak bu ögeler eserde fon olarak kullanılır. Romanın olay örgüsünde etkili değildir. Kafdağı, İskender, Cem, Promete ve Pandora romanda yer alan mitolojik unsurlardır. İskender Pala (2013) yaptığı çalışmada Kafdağı'nın efsanevi bir dağ olduğunu belirtir. Genellikle masallarda konu edilir. Yine Cem'in İran mitolojisinde yer alan taç ve taht sahibi gösterişli bir hükümdar olduğunu belirtir.

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* romanında Turhan, Canzi adlı kadına âşık olur. İkili görüşmeye başlar ve ilişkileri bir süre devam eder. Turhan'ın kıskançlığı hastalık boyutundadır. Kıskançlık nedeniyle Canzi, Turhan'dan ayrılmak ister. Turhan, Canzi'den ayrıldığı bir gün yolda gezinirken mekânın tesirine girer. Civarın sessiz olmasından dolayı kendisini "Kafdağı'nın tepesinde" (s.41) olduğunu hayal eder. Canzi, Turhan için çeşitli öyküler kaleme alarak Turhan'a ders vermeyi amaçlar. Turhan, sevdiği kadın Canzi'nin kendisi için yazdığı hikâyeleri okuduktan sonra iç çatışma yaşar. Turhan, Canzi'nin yokluğunda çok sıkıntı çeker, Canzi'ye yaptıklarına pişman olur. Turhan yaptığı tüm hataların farkına vararak iç konuşma gerçekleştirir. "Pandora'nın" (s.250) kutusunda kalan umut duygusuna sığınır. Canzi ile tekrar bir araya gelebileceğini hayal eder ve bu hayalin peşinden giderek Canzi'ye kavuşur. Efsaneye göre kutuyu açan Pandora, kutudaki bütün hastalık ve felaketlerin dışarı çıkmasına sebep olur. Kutuyu kapatmaya muktedir olduğunda ise kutuda yalnızca umut ögesi kalır (Bulfinch, 2018, 25).

Turhan, okuyucuya aşkın yakıcı olduğunu ve aynı zamanda çok çetrefilli olduğunu kendi üzerinden anlatır. Aşk acısını unutmak için insanların farklı yollar benimsediğini; kiminin "Cem kâsesine" (s.255) başvurduğunu kiminin ise bir mürşide yüz sürdüğünü söyler. Cem'in parlak kâsesi teşbih edilerek kullanılır. Turhan, yaptığı hatalardan pişmanlık duyar ve değişmeye karar verir. İnsanoğlunun binlerce yıldır sevgiyle yaşadığını, bu uğurda binlerce yıl adaklar adadığını söyler. Canından çok sevdiği kadın Canzi ile yaratıcının cennetinde yaşamayı arzular. Yaratıcıya gönül cevheriyle ellerini sunar. Öyle ki bu gönül cevheriyle ellerini "İskender tacı" (s.261) ile eş değer tutar. İskender'in meşhur tacı benzetme yoluyla eserde yerini alır. Antik Yunan mitolojisinde ateşi tanrılardan çalan Promete (Kolcu, 2011, 65) romanda geçen diğer

mitolojik kahramandır. Turhan aşkını ve aşkın yakıcı gücünü anlatırken tanrılara meydan okuyan “Promete’yi” (s.259) örnek verir. Kendisinin de aşkı için tanrılara meydan okuyabileceğini okuyucuya sezdirir. Aşk yolunda çektiği eziyetlerin karşılığı olarak da Canzi ile evlilik kararı alır. Turhan, bu mücadelenin kazananı olur.

İntihar kavramının ele alındığı Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın *Ölüm Bir Kurtuluş Mudur?* eserinin başkışısı Doktor Nusret Hulki’dir. Doktor, intihar eğilimindeki insanlara ulaşmak ister. Onların neden intihar ettiklerini, intihar duygusunun çözümünün olup olamayacağını araştırmak için çalışmalar yapar. Hastalardan biri asilzade Adil Cevri Bey’dir. Kokain içen yaşlı adam tükenmiş bir halde intihara başvurur. Evlatlığı olarak yanında büyüyen kıza da âşık olduğu için ölümü kurtuluş olarak görür. Kapıyı kilitleyerek tabancasıyla intihar edeceğini söyler. Adil Cevri Bey karısını sevmemektedir ve ona bunu söyleyerek karısını horlar: “Gözümün önünden çekil. Kafdağının arkasına kadar kaç. Belki oradaki cinlerden, şeytanlardan kendine bir koca bulursun” (s.95).

Kuşlu Adam olarak anılan başkışının hayat öyküsü, Turan Aziz Beler’in *Tüylendi Ailesi* eserinde ele alınır. Anlatıcı yazar, Samsun’a gelerek bütün işlerinde çalışmaya başlar. Yanında çalıştığı Mehmet Efendi’nin kızı Elif ile aralarında bir ilişki olduğu dedikodusu yayılır. Mehmet Efendi ile başkışı bu nedenle sorun yaşar. Başkışı, Mehmet Efendi’den ayrılır. Kuşlu Adam bir müddet sonra Elif’i kaçırarak diyar diyar gezdirir. Başkışı, Elif’e “Yürüye yürüye Kafdağının arkasını bulacağız” (s.69) sözüyle sitem yollu şaka eder.

5.2. Umay

Hüseyin Nihal Atsız’ın *Bozkurtların Ölümü* eserinde Göktürk Hükümdarlığının Çin esaretine nasıl girdiği ve esaretten Kür Şad’ın önderliğinde nasıl kurtulmaya çalıştığı anlatılır. Çinliler normal yollarla Türkleri alt edemeyince desiseye başvurur. Çinli kadınları Türk Beylerine vererek iç karışıklık çıkarırlar ve sonunda Türkler Çin’e esir düşerler. Türkler esaret altında yaşamayacaklarını anlayınca Kür Şad öncülüğünde isyan planı yaparlar. Amaçları Çin Sarayı’na bozgun vermektir. Türklerin ileri gelenleri çadırda toplanır isyan gününü kararlaştırırlar. O günün gecesinde Gök Börü ellerini kaldırarak, “Türk Tanrısı! Türk Yersuları! Umay! Yarın için bana güç verin!” (s.395) diyerek duada bulunur. Umay unsuru Türk mitolojisinde melek, koruyucu ruh, evliya olarak yorumlanır (Beydili, 2003, 579).

5.3. Venüs

Venüs güzelliğiyle bilinen tanrıçadır (Bulfinch, 2018, 67). İncelediğimiz romanların üç tanesinde Venüs ögesine gönderme yapılır. Venüs’ün güzelliği ile kahramanların güzelliği arasında bağlantı kurulur. Aka Gündüz’ün *Eğer Aşk* romanında Selim Caka, arkadaşı Aka ile Adelina’nın evlenmesi için girişimde bulunur. Aka ise

yabancı bir kızla evlenmek istemeyeceğini söyler. Hatta bu kız bir Tanrıça ailesinden olsa bile: “Karşısına, süt denizlerinin köpüğünden yaratılmış Venüs’ün kırkuncı torununun küçük kızı çıksa nafiye. Onunla sadece oynasır, fakat asla evlenmez” (s.51).

Suat Derviş’in *Fosforlu Cevriye* romanı hayat kadını olan Cevriye’nin bir idam mahkûmuna olan aşkını ve bu aşk bağlamında geçmişini düşünmesini ele alır. Cevriye alımlı, güzel bir hayat kadınıdır. Anne babasını küçük yaşta kaybettiği için ailesi hakkında bilgi sahibi değildir. Günübirlilik ilişkilerle hayatını sürdürür. Cevriye’nin bulunduğu çevre kendisi gibi yaşayan insanlarla doludur. Bunlardan biri de Güllü adındaki kadındır. Sele Şevki, Güllü’ye bağlanır ve onu bir “Venüs” (s.46) olarak görür.

Genç bir adamın aşk maceralarının anlatıldığı günlükten yola çıkılarak yazılan Faik Ökte’nin *Bir Aşk Masalı* romanında Nail hukuk eğitimi görmüş ve başından birçok aşk macerası geçirmiş biridir. Nail, tuttuğu günlüğe başından geçen olayları yazar. Okuyucu bu günlük üzerinden Nail’in yaşadıklarına müşahit olur. Nail Fransa’da Nevin ile aşk yaşar. Nevin ahlaki olarak zayıf bir kadındır. Birçok erkekle düşüp kalkar. Nail, Nevin’in durumunu bildiği halde ondan vazgeçemez. Nail, Nevin’in “Venüs heykelini andıran bir tarafı” (s.109) olduğunu düşünür.

5.4. Herkül, Apollo, Minerva, Diana, Osiris, Danaus, Teşup

William Hansen (2018) yaptığı çalışmada; Apollon’un müzik tanrısı (161), Minerva’nın savaş ve zanaat tanrısı (184), Diana’nın da av tanrıçası (176) olduğunu belirtir. Yine Herkül’ün de güç ve dayanıklılık sahibi olduğunu vurgular (308).

Nihat Tangüner’in *Sarhoş Şehir* adlı eserinde Kont Drayn, sevgilisi Donna Aspasya ve Kont Drayn’ın yakın arkadaşı Sarron David’in başından geçen polisiye türünde olaylar ele alınır. Donna, sevgilisini kurtarmak için Hâkim Rubi’yi öldürür ve kaçak durumuna düşer. Drayn’ın yakın dostu Sarron da bu yolculukta Donna’ya yardım eder. İkili aralarında eski medeniyetlerden konuşurken Sarron kehanet bahsine girer. Mısırlıların kehanet konusunda fazla yorum yapmadıklarını, yaratıcıya bıraktıklarını, bu nedenle de “Mısırlıların bir Herkül’ü, bir Apollo’su, bir Minerva ve bir Diana’sı” (s.80) olduğunu söyler. “Osiris’in ıstırapı ve ölümü Mısır dininin en büyük sırrı idi. Osiris’in iyiliği, mutlak iyiliği, yeryüzünde tecellisi ölümü, ölümden dirilmesi gibi inançlar hala mevcuttur. Osiris, ölümü hakkında hüküm vermek işini başaran değil, bu işe reislik eden ilahtır” (s.81) bilgilerini verir. Aynı konuşmanın devamında “Osiris’in Danaus kızları tarafından Yunanistan’a götürülen sırlarına ait çeşitli söylentiler” (s.82) olduğunu anlatır. Sarron, arkadaşı Malk ile Kilikya bölgesindeki ibadethaneleri ve tarihi yerleri gezerler. Eski kalenin birinde “Tanrı Teşob’un büyük kabartmasının küçük modellerini” (s.101) görürler.

Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın *Dirilen İskelet* eserinde Tayfur ve Ferhat sürekli mezarlığa giden iki arkadaştır. Bu durum Nihat, Sadi ve Feyzi adında üç gencin dikkatlerini celbeder ve Tayfur’la Ferhat’ı takip ederler. Ferhat, mezarlıkta zebani

gördüğünü söyler. Sadi, zebaninin nasıl bir şey olduğunu kimsenin bilemeyeceğini, resimlerdeki zebanilerin sahte olduğunu anlatır. Feyzi, Sadi'nin fikirlerine karşı çıkar. Resimlerin doğruluk payı olduğunu söyler. Sadi, “Bizde de görmedikleri şeyleri yaratmada, Avrupa’da Avrupalılardan aşağı kalmayan halk sanatçıları vardır. Bizde halk; Herkül’ün, Aşil’in, Perse’nin kim olduğunu bilmez” (s.10) sözleriyle düşüncesine destek çıkar.

5.5. Demeter

Demeter, Greklerde buğday, bereket ve hasat tanrıçasıdır (Powell, 2018, 256). Vedat Tanca, *Belki Bir Gün* eserinde Lemi ile Füsün’un ilişkisini anlatır. Lemi deniz subayıdır. Ailesine Füsün’dan hoşlandığını ve onunla evlenmek istediğini belirtir. Füsün’un teyzesi Lamia ve Avukat Cemal’in oyunuyla ikili evlenemez. Lemi de aşk acısını unutmak için dayısının yanına İzmir’e gider. İzmir’de dayısının kızı Meliha ve Meliha’nın arkadaşı Benek’le gezintiye çıkarlar. Benek, Lemi’ye İzmir’deki eski yerleşim yeri olan Agora’yı gezdirir. Agora’da “en son, toprak ve bereket mabudu olan Demeter’in” (s.171) heykeli bulunur.

5.6. Neptün

Roma kültüründe Neptün denizlerin tanrısıdır (Hansen, 2018, 431) Denizci olmak için kendince bedeller ödeyen Mahmut’un maceralarının anlatıldığı Halikarnas Balıkcısı’nın *Aganta Burina Burinata* eserinde Mahmut, babası gibi denizci olmak istese de babası Süleyman Efendi denizciliğin zor yanını bildiği için Mahmut’u denizden uzat tutmaya çalışır. Mahmut her şeye rağmen deniz tutkusuna yenik düşerek denizci olmaya çalışır. Mahmut, amcasının yanına tayfa olarak girer. Liman reisini görünce şaşırır. Çocukken gördüğü “eli zıpkinlı dinç ve doğru deniz ilahı Neptün” (s. 80) ile bu yaşlı, cılız adamı mukayese edemez.

5.7. Demokles/ Kleopatra

Halide Edip Adıvar’ın *Sonsuz Panayır* eseri farklı sınıflara ait insanların ilişkilerini ve kültürlerini irdeler. Ayşe Balkar ailesiyle yaşayan genç ama fakir bir kızdır. İmrendiği zengin insanların hayatına sahip olmak, onlarla aynı ortamlarda boy göstermek ister. Zengin çocuklarına özel ders vererek zengin zümrenin içinde tanınır. Ders verdiği çocukların ailesiyle gittiği bir pavyonda güzel bir kadın dikkatini çeker. Kadın İspanyol özentisidir. Giydiği elbiseler ve takındığı takılarla ortamda “Kleopatra havası” (s.104) estirir. Ali Bey kültürlü, gelenekçi bir öğretmendir. Zengin zümrelerle takılır. Bunun yanında Firuzan Tıngır da gazeteci, inançlarından taviz vermeyen bir kişiliktir. Ali Bey, Firuzan Tıngır’ı “Senin gibi Demokles kılıcının gölgesi altında yoluna devam eden genç Tıngırlar oldukça daha iyi bir dünya için umut beslenebilir”

(s.297) sözleriyle över. Demokles'in kılıcı deyimi zor ve tehlikeyi göze alarak çalışmayı vurgulamak için kullanılır.

5.8. Zeus/ Hades

Yunan Tanrılarında Zeus, mitolojiye göre tanrıların ve insanların babasıdır ve Hades, Zeus'un kardeşidir (Powell, 2018, 161-162) Fikret Arıt'ın *Güzel Yuana* eserinde teşbih yapılarak kullanılır. Yuana çok güzel bir kadın olmasına rağmen ailesinin hataları nedeniyle birtakım sorunlar yaşar ve hayatı kötü bir çizgide devam eder. Yanopolos, Yuana gibi güzel bir kızın talihsizliğinden yakınır. Yuana'dan bahsederken İtalya'da doğan güneşi "İtalya resim sanatının Zeus'u" (s.107) olarak yorumlar. Yuana babasına mektup yazarak Yunanistan'a kaçar. Yunanistan'da Stefanos ile tanışır. Stefanos, Yuana'dan etkilenir ve ikili yakınlaşarak nişanlanma kararı alır. Stefanos, Yuana ve Melpi'yi alarak ailesinden aforoz edilen halasının villasına götürür. Hala, yeğeninin babasını kastederek "Hades nasıl?" (s.71) diye sorar. Hala, kardeşini Hades'e teşbih eder.

5.9. Afrodit/ Posidon

Afrodit, Zeus'un kızı ve aşk tanrıçasıdır (Powell, 2018, 161). Sadi Günel'in *Onun Sesi* romanında başkişi özel dersler vererek geçini sağlayan bir sanatçıdır. Arkadaşının tavsiyesiyle zengin bir ailenin çocuğuna ders vermeye köşke gider. Köşke giden anlatıcı kahraman, gençlik aşkı Münevver'le karşılaşır. Münevver'in on dokuz yaşındaki üvey kızı Celadet'e ders vereceğini öğrenir. Münevverle eski günleri konuşmaya başlayınca ikili yakınlaşır. Anlatıcı, Münevver'e yaklaşıncı "Afrodit'in çıplak hayaliyle kol kolaymış" (s.57) gibi hisseder. Anlatıcı kahraman, öğrencisi Celadet'le kadınlar üzerine konuşurlar. Başkişi bazı kadınların sebep yokken bile kötü olabileceğini anlatmak için tarihten örnekler verir. Erkeklerin, kadınların şehveti karşısında her zaman çaresiz kaldıklarını mitolojiden "Afrodit" (s.237) üzerinden anlatır.

Afrodit ögesine Vedat Tanca'nın *Belki Bir Gün* romanında da yer verilir. Lemi, İzmir'de dayısının kızı Meliha ve Meliha'nın arkadaşı Benek'le gezintiye çıkar. Benek, Lemi'ye İzmir'deki eski yerleşim yeri olan Agora'yı gezdirdikten sonra başka bir antik müze olan Afrodiyas'a giderler. Buradaki "meşhur Afrodit mabedi" (s.171) Lemi'nin dikkatini epey cezbeder.

Yunan mitolojisindeki deniz tanrılarında biri olan Posidon (Powell, 2018, 177), Vedat Tanca'nın *Belki Bir Gün* eserinde karşımıza çıkar. Benek, Meliha ile Lemi'yi lüks otomobiliyle İzmir'i gezdirir. Büyük bir Agora'nın önüne gelince mekân hakkında izahat vermeye başlar. Bu tarihi yerde "denizler mabudu Posidon'un heykeli" (s.171) bulunur. Benek bu tarihi yerlerin fotoğraflarını çekerek anlatmaya devam eder.

SONUÇ

Türk Romanında Din ve İnanç (1945-1946) başlıklı çalışma; Giriş ve Sonuç bölümleri haricinde İncelenen Romanların Özetleri ve Romanlardaki Dini Unsurlar, Semavi Dinler, Semavi Olmayan Diğer Din ve İnançlar ve Mitoloji olmak üzere dört ana başlıktan meydana gelmektedir. Semavi dinler bölümünde sırasıyla İslamiyet, Hristiyanlık ve Yahudilik inançlarıyla ilgili din ve inanç unsurlarına, diğer din ve inançlar bölümünde Gök Tanrı, Budizm ve Putperestlik inançlarına, mitoloji bölümünde ise romanlarda yer alan mitolojik kahramanlar ve kavramlara yer verilmiştir.

Çalışmada toplam otuz üç muhtelif yazarın toplamda kırk romanı ele alınmıştır. İncelenen romanların çoğunluğu popüler aşk romanlarından oluşmakla beraber tarihi, dini, sosyal konularda yazılan romanlar da mevcuttur. Genel olarak ise yazarların genç kuşaklara hitap eden konuları seçtikleri, kadın-erkek ilişkileri ve cinsel konulara eğildikleri söylenebilir. Kadın-erkek ilişkisine en çok eğilen yazarlara Muazzez Tahsin Berkand, Faik Ökte, Reşat Engin, Kerime Nadir, Sadi Günel, Naşide Duru, Murat Sertoğlu, Kemal Samancıgil, Fikret Arıt, Vecdet Demirman, Vedat Tanca örnek gösterilebilir.

Yazarların, kadın-erkek ilişkilerini daha özelde cinsel konuları seçmelerinin en önemli etkenleri dönemin sosyal, siyasal ve ekonomik şartlarıdır. İkinci Dünya Harbi'nin sona ermesi, Türkiye'nin çoklu partili hayata geçiş sancıları, ülkenin içinde bulunduğu ekonomik durum, halkın uzun süreli bir kargaşa ortamında yaşaması yazarları bu tür konulara yöneltmiştir. Dönemin sosyal şartları göz önünde bulundurulduğunda işitsel ve görsel teknolojinin yetersizliği, dönem yazarlarını bu tür konulara yöneltmiş olduğu ve bu sayede okuyucu potansiyellerini arttırmayı amaçladıkları düşünülebilir.

İncelenen romanların hepsinde az ya da çok din ve inanç konusuna yer verilmiştir. Özellikle Safiye Erol'un *Ciğerdelen*, Reşat Nuri Güntekin'in *Miskinler Tekkesi*, Halikarnas Balıkcısı'nın *Aganta Burina Burinata*, Ilgaz Vahap Nevruzhan'ın *Süyüm Bike*, Suat Derviş'in *Fosforlu Cevriye*, Halide Edip Adıvar'ın *Sonsuz Panayır*, Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Dirilen İskelet*, Vedat Tanca'nın *Belki Bir Gün*, Turan Aziz Beler'in *Tüylendi Ailesi*, Kadircan Kafı'nın *Korsan Yuvası*, Faik Ökte'nin *Bir Aşk Masalı* romanlarında İslam inancına ait din ve inanç kavramlarına diğer romanlara göre daha fazla yer verilmiştir. Bunun yanı sıra Reşat Engin'in *Satılmış Bakire*, Halit Fahri Ozansoy'un *Yol Geçen Hanı*, N. Sonerman'ın *Medeniyet Sönüyor*, Fahri Zeki Önal'ın *Ay Altında*, Murat Sertoğlu'nun *Yapraklar Dökülürken*, Şükran Eğrilmez'in *Aldanmayan Hisler* romanında İslam inancına ait din ve inanç unsurlarının diğer romanlara göre daha az kullanıldığını da söylememiz gerekir.

Çalışmayı oluşturan kırk romanın otuz yedisinin kahramanları İslam inancı etrafında, iki tanesinin kahramanları Hristiyan inancı (N. Sonerman'ın *Medeniyet*

Sönüyor, Nihat Tangüner'in *Sarhoş Şehir*) etrafında, bir tanesinin de kahramanları Gök Tanrı inancı (Hüseyin Nihal Atsız'ın *Bozkurtların Ölümü*) etrafında şekillenmiştir.

Aka Gündüz'ün *Eğer Aşk* ve *Sansaros*, Hayri Düşünger'ün *Gönül Bir Su Gibidir*, İhsan Koza'nın *Aradığım Kadın* ve *Senede Bir Gün*, Muazzez Tahsin Berkand'ın *Lale*, Esat Mahmut Başkurt'un *Sokaktan Gelen Kadın*, Safiye Erol'un *Ciğerdelen*, Sadi Günel'in *Onun Sesi*, Vedat Tanca'nın *Belki Bir Gün*, Faik Ökte'nin *Bir Aşk Masalı*, Fikret Arıt'ın *Güzel Yuana*, Ilgaz Vahap Nevruzhan'ın *Süyum Bike*, Kadircan Kafalı'nın *Korsan Yuvası*, Halide Edip Adivar'ın *Sonsuz Panayır*, Hüseyin Nihal Atsız'ın *Bozkurtların Ölümü*, Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Dirilen İskelet* ve *Ölüm Bir Kurtuluş Mudur*, Kerime Nadir'in *Solan Ümit*, Suat Derviş'in *Fosforlu Cevriye*, Turan Aziz Beler'in *Tüylendi Ailesi* romanlarında İslam inancının yanında Hristiyan inancına ait din ve inanç mevzularına az da olsa yer verilmiştir.

Reşat Nuri Güntekin'in *Miskinler Tekkesi*, Kemal Samancıgil'in *Mezarın Kızı*, Aka Gündüz'ün *Sansaros*, Safiye Erol'un *Ciğerdelen*, Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Dirilen İskelet* ve *Ölüm Bir Kurtuluş Mudur*, Vedat Tanca'nın *Belki Bir Gün*, Kadircan Kafalı'nın *Korsan Yuvası*, Nihat Tangüner'in *Sarhoş Şehir*, Faik Ökte'nin *Bir Aşk Masalı*, Nahid Sırrı Örik'in *Kıskanmak* romanlarında İslam inancının yanında Yahudi inancına ait din ve inanç unsurlarına göndermeler yapılmıştır.

Hayri Düşünger'ün *Gönül Bir Su Gibidir*, Safiye Erol'un *Ciğerdelen*, Sadi Günel'in *Onun Sesi*, Faik Ökte'nin *Bir Aşk Masalı* romanlarında İslam inancının yanında Budizm inancına da göndermeler yapılırken, Reşat Nuri Güntekin'in *Miskinler Tekkesi* romanında da Putperest inancına doğrudan gönderme yapılmıştır.

İncelediğimiz romanlarda en çok kullanılan öge Allah inancıdır. Hemen tüm yazarlar, kahramanları aracılığıyla eserlerinde Allah'ın varlığını, Allah'ın büyüklüğünü, Allah'ın kudretli olduğunu anlatırlar. Kahramanlar Allah'tan istekte bulunur, Allah'tan af diler, Allah'a dua eder, Allah'a sığınır, Allah'a şükreder. Allah inancını en çok kullanan yazar ise Safiye Erol'dur.

Allah inancından sonra en çok kullanılan din ve inanç kavramları; kader, dua, beddua, cennet, cehennem, ahiret, şükür, yemin, şeytan, günah, nasip/kısmet, kıyamet, melektir.

Kader inancı romanlarda güçlüdür. Kişiler, başlarına gelen kötü olayları kader inancıyla açıklar. Kahramanların içinde bulundukları sıkıntılardan kurtulmaları için kader inancı sığınılacak bir limandır. Bu sayede kişiler psikolojik buhrandan en az hasarla kurtulurlar ve hayatlarına devam ederler. Yine kader inancının olaylar üzerindeki etkisi romanlarda hissedilir şekildedir. Kişiler, kadere olan inancı sayesinde olaylara sabrederek emellerine ulaşırlar.

Kahramanlar darda kaldıklarında Allah'a dua ederler. Bazı romanlarda dua ögesinin güçlü kullanıldığı görülür. Edilen dualar sayesinde olayların yönü kahramanların lehi yönünde değişiklik gösterir. Yine beddua kavramı da güçlü bir

şekilde romanlarda yerini alır. Kahramanlar uğradıkları haksızlıklar neticesinde yaratıcıya sığınarak haklarını aramak isterler. Edilen bazı beddualar alelade şekilde kullanılırken bazı bedduaların yerlerine ulaştıkları görülür. Allah inancından sonra en çok ve en etkili kullanılan kavramların başında dua ve bedduanın geldiği söylenebilir.

Cennet, cehennem ve ahiret inancının varlığı kahramanların ödül-ceza üzerinden rahatlamalarını sağlar. İyilerin cennete giderek ödüllendirileceği, kötülerin cehenneme giderek cezalandırılacağı bahsi kahramanları yönlendirir. Cennet ögesinin gerçek anlamın dışında güzel yerleri teşbih etmek amacıyla; cehennem ögesinin de kötü yerleri teşbih amacıyla kullanıldığı da görülür.

Kadın kahramanlar melek kavramı üzerinden çoğunlukla benzetme yapılarak kullanılır. Kadınların güzel oluşu ve iyi olmaları hasebiyle melek kavramıyla özdeşleştirilmesi romanların çoğunda geçmektedir. Kötü kadın ve erkekler ise şeytana teşbih edilir. Bunların dışında gerçek anlamında Azrail ve İsrail meleğine de yer verilmiştir. Azrail, ölüm meleği olması yönüyle; İsrail ise kıyamet günüyle zikredilir.

Romanlar peygamberler açısından zengindir. Özellikle Hz. Âdem, Hz. Nuh, Hz. İsa, Hz. Muhammed en çok zikredilen peygamberlerdir. *Ciğerdelen*, *Aganta Burina*, *Burinata*, *Miskinler Tekkesi*, *Fosforlu Cevriye*, *Sokaktan Gelen Kadın* eserleri peygamberlerden en çok bahseden romanlardır. Hz. Âdem'in ilk insan oluşu ve insanların atası olması yönüyle, Hz. Nuh'un deyim bahsi üzerinden (Nuh deyip peygamber dememek), Hz. İsa'nın Hristiyanların peygamberi olması hasebiyle ve Hz. Muhammed'in Müslümanların peygamberi olması yönüyle eserlerde kullanılır.

Yemin ögesi eserlerde iki şekilde yer alır. İlki günlük hayatta söz arasında edilen alelade yeminlerdir. Bunlar romanların seyrine etki etmezler. İkincisi ise romanların olay örgünde kilit rol oynayan kavramdır. Kahramanlar ettikleri yeminlere sadık kalmak için romanın seyrini değiştirirler. Vallahi, billahi, yemin olsun, ant olsun gibi ifadeler sık kullanılan yemin çeşitleridir.

Dini mekânlar eserlerin olay akışında fon olarak yer alır ve dini mekân olarak en çok cami, mescit, dergâh, tekke, türbe, Mekke, Kudüs, Kâbe kullanılır. Bu mekânlar *Sansaros*, *Sevim Bike*, *Ciğerdelen*, *Korsan Yuvası*, *Miskinler Tekkesi* romanlarında ağırlıktadır. En çok kullanılan dini mekân camidir. Müslümanların ibadetgâhı olan cami romanlarda çoğunlukla fon olarak geçer. Dergâh, tekke ve türbe ise camiye nazaran daha az kullanılan dini mekânlardandır. Mekke, Kudüs ve Kâbe'ye ise romanlarda çok az yer verilir.

Dini-manevi kişiler de dini mekânlara paralel olarak aynı eserlerde yerini alır. Dini-manevi şahsiyetlerden en çok kullanılan öge Hızır'dır. Kişiler darda kaldıklarında Hızır'dan yardım bekler. Kahramanlar zorda kaldıklarında kendilerini kurtarıcı kişi olarak Hızır'ı görür.

Dini Unvanlar ve Dini Meslekler romanlarda sık kullanılan başlıklardandır. Romanlarda en çok geçen dini unvan; imam, hoca kavramıdır. Bunların yanı sıra şeyh, molla, mürit, evliya romanlarda sık kullanılan dini unvanlardandır.

Bu kavramların yanı sıra mezarlık, şehitlik, giyim-kuşam unsurları, kutsal kitaplar, namaz ve oruç ibadetiyle ilgili kavramlar, önemli dini günler ve gelenekler, romanlarda sık kullanılan din ve inanç unsurlarıdır. Kahramanlar çoğunlukla Müslüman oldukları için kabristana defnedilirler. Mezarlık ziyaretleri, cenaze törenleri bu yönüyle eserlerde kullanılır. İslam inancında önemli bir yere sahip olan şehitlik payesi de eserlerde güçlü kullanılır. Kişiler şehitlik mertebesine erişmek için canından vaz geçerler.

Kutsal kitaplardan en çok kullanılan Kur'an-ı Kerim'dir. İslam dininin kutsal kitabı olması yönüyle romanlarda Kur'an-ı Kerim zikredilir. Kahramanların ölümü üzerine Kur'an-ı Kerim okunur. Kur'an-ı Kerim üzerine yemin edilir. Kur'an-ı Kerim'in dışında en çok anılan kutsal kitap İncil'dir.

Batıl inanç unsurları olarak da: peri, uğur, medyum, mum yakma, kurşun dökme, büyü, büyücülük, sihir, tılsım, muska yazma, Gulyabani, Umacı, cadı, hortlak, hayalet, vampir, zombi, falcı, fal bakma, remil, kâhin, münecim, kehanet, isprizma yer alır. Bu kavramlar en çok *Dirilen İskelet*, *Ay Altında*, *Fosforlu Cevriye*, *Mağrur kadın*, *Nişan Yüzüğü*, *İnandığım Allah*, *Balayı*, *Sokaktan Gelen Kadın*, *Senede Bir Gün*, *Miskinler Tekkesi*, *Solan Ümit*, *Kıskanmak*, *Tüylendi Ailesi*, *Balayı*, *Gönül Bir Su Gibidir*, *Mezarın Kızı*, *Bir Aşk Masalı*, *Çiçeklenen Dallar* eserlerinde kullanılır.

Batıl inanç unsurlarının eserlerde sık kullanılması o dönemin sosyal yapısı hakkında önemli bilgiler verir. Kahramanların, geçmişten gelen alışkanlıkların ve ritüellerin gölgesinde kaldıkları, yazarların da kahramanlar üzerinden bu durumu yansıtmaya çalıştığı görülür. Gelenek ve göreneklerin eserlerde ne şekilde vücut bulduğu, batıl inanç unsurlarının ne sıklıkla kullanıldığının bir çeşit izdüşümüdür. Binlerce yıldır var olan ve çeşitli değişikliklere maruz kalarak çalışmayı oluşturan yıllara kadar gelen batıl inanç öğeleri eserlerde önemli yer tutar. Kişiler istediklerine ulaşmak için büyü ve sihirle uğraşır. Güzel kızlar periye benzetilerek mübalağa edilir. Bazı nesnelerin veya kişilerin uğur getirdiği ve uğursuz olduğu zikredilir. Genç kızlar emellerine ulaşıp ulaşamayacağını fallardan öğrenir. Halk arasında var olduğu dedikodusunun yapıldığı hortlak, hayalet, gulyabani, cadı üzerinden romanlar zenginleştirilmeye çalışılır.

Hristiyanlık inancına ait en çok Hristiyan ögesi, İsa-Masih kavramı, Hz. Meryem, İncil, dini mekânlar, dini unvanlar, dini ritüeller geçerken; Yahudi inancına ait en çok Yahudi kelimesi kullanılır. *Sarhoş Şehir*, *Medeniyet Sönüyor*, *Korsan Yuvası*, *Ciğerdelen*, *Sonsuz Panayır*, *Miskinler Tekkesi*, *Bir Aşk Masalı*, *Güzel Yuana*, *Sevim Bike*, *Senede Bir Gün*, *Fosforlu Cevriye* eserleri Hristiyan ve Yahudi inancına ait kelimelerin çok bulunduğu romanlardır.

Hristiyan ve Yahudi inancı Müslümanlık inancına nazaran daha az kullanılır. Hz. İsa ve Hz. Meryem sık kullanılan dini kişilerdir. Dini unvan olarak da papa, papaz, keşiş, rahip-rahibe, aziz-azize sık kullanılır. Dini mekân olarak ise en çok anılan kilisedir. Hristiyan kahramanlar nikâhlarını kilisede kıyar. Kendilerini kötü hissettiklerinde arınmak ve huzur bulmak için kiliseye giderler. Yine afroz etme, vaftiz olma, haç çıkarma eserlerde yerini alır.

Budizm inancından Buda unsuru romanlarda geçen diğer bir kavramdır. *Onun sesi, Ciğerdelen, Gönül Bir Su Gibidir, Bir Aşk Masalı*, Budizm inancına yer veren romanlardır. Çok güçlü olmamakla birlikte Budizm inancının romanlara zenginlik kattığı görülür.

Mitolojik kavramlar olarak romanlarda: Kafdağı, İskender, Cem, Promete, Pandora, Umay, Venüs, Herkül, Apollo, Minerva, Diana, Osiris, Danaus, Teşup, Demeter, Neptün, Demokles, Kleopatra, Zeus, Hades, Afrodit, Posidon geçmektedir. Mitolojik öğelerin sık kullanıldığı romanlar; *Ölüm bir Kurtuluş Mudur, Tüylendi Ailesi, Eğer Aşk, Sarhoş Şehir, Belki Bir Gün, Aganta Burina Burinata, Güzel Yuana, Onun Sesi, Sonsuz Panayır, Ciğerdelen*'dir. Mitolojik öğelerin romanlarda güçlü kullanıldığını söylenemez. Yazarlar romanın akışında bir olaya telmih yapmak için mitolojik kahramanları anarlar. Romanların olay örgüsüne etki etmeden kullanılırlar.

Romanlarda inanç krizine de yer verilir. *Fosforlu Cevriye, İnandığım Allah, Miskinler Tekkesi, Sarhoş Şehir, Bir Aşk Masalı* eserlerinde inanç krizi görülür. Kişiler yaratıcıya inanıp inanmama konusunda kararsızdırlar. Bazı olaylarda yaratıcının varlığını hissetseler de bazı olaylarda yaratıcıyı sorgulayıp, isyan noktasına varırlar. *Fosforlu Cevriye*'de idam mahkûmu olan kahraman, başkişi Cevriye ile inanç konusunda çatışmaya girer ve yaratıcıya inanmadığını sürekli vurgular. *İnandığım Allah* eserinde Ekrem Sel, inançsız bir kişidir. Eşi Gediz'le inanç konusunda fikir ayrılığına düşer. Ekrem Sel son nefesinde inanmadığını vurgulayarak hayata gözlerini kapar. *Sarhoş Şehir* adlı eserde Sarron David, *Bir Aşk Masalı* romanında Necip yaratıcıya inanmaz, yaratıcının var olduğunu kabul etmez. *Miskinler Tekkesi*'nde adı verilmeyen başkişi de inanıp inanmama konusunda bazı bölümlerde şüpheyne düşer.

Çalışmayı oluşturan romanların bazılarında yazarlar din ve inanç öğelerini romanın olay akışı içinde sadece fon olarak kullanır. Bazı romancılar ise inanç dilini etkili kullanarak dini unsurların, romanların olay örgüsüne etki etmesini sağlamaya çalışırlar.

Naşide Duru'nun *Çiçeklenen Dallar* eserinde dua ve kader, İhsan Koza'nın *Aradığım Kadın* romanında kader ve yemin, Muazzez Tahsin Berkand'ın *Nişan Yüzüğü* romanında dua, Vedat Tanca'nın *Belki Bir Gün* eserinde dua, Reşat Nuri Güntekin'in *Miskinler Tekkesi*'nde dua, N. Sonerman'ın *Medeniyet Sönüyor* romanında kader, İhsan Koza'nın *Senede Bir Gün* romanında kader, tarihi roman olan İlğaz Vahap Nevruzhan'ın *Süyüm Bike* eserinde yemin, intihar kavramının ele alındığı Hüseyin

Rahmi Gürpınar'ın *Ölüm Bir Kurtuluş Mudur?* eserinde nikâh, Mükerrerrem Kamil Su'yun *İnandığım Allah* eserinde kader, Turan Aziz Beler'in *Tüylendi Ailesi* eserinde kader ve yemin, Fikret Arıt'ın *Güzel Yuana* romanında dini hassasiyet kavramları romanların olay örgüsüne doğrudan etki etmiş ve romanın olay akışını değiştirmiştir.

Tüm bu bilgiler ışığında 1945 ve 1946 romanlarının genelinde İslam inancının ağırlıklı olarak yer aldığını görülür. Din ve inanç unsurları genel olarak romanlarda günlük hayattaki karşılıklarıyla alelade şekilde yer etmişlerse de yukarıda zikredilen romanlarda olay örgüsüne etki edecek derecede güçlü bir biçimde kullanıldığının altı çizilmelidir.

KAYNAKÇA

- Abay, A. (2014). Hz. Musa ve sihirbazlar kıssası bağlamında müsabaka ahlakı tespit denemesi. *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 23, 21-57.
- Acehan, A. (1998). *Halit Fahri Ozansoy hayatı-eserleri-sanatı*. (Doktora tezi) Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Adivar, H. E. (1981). *Sonsuz panayır*. Atlas Kitapevi.
- Ağırman, C. (2010). *Bir demet gül: 40 hadis*. Rağbet yayınları.
- Akkuş, M. (2007). *Edebi Türler ve Tarzlar*. Fenomen Yayınları.
- Aktaş, H. (2006). *Çağdaş Türk şiirinde peygamberler*. Yort Savul Yayınları.
- Aktaş, H. (2008). *Çağdaş Türk şiirinde mutasavvıflar*. Yort Savul Yayınları.
- Alemdar, Y. (2002). *Cumhuriyet dönemi Türk romanı (1920-1946)*. Akçağ Yayınları.
- Altıntaş, H. (2011). *İslam demokrasi ve insan hakları*. Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Andı, M. F. (2020). *Roman ve hayat*. Ketebe Yayınları.
- Apak, A. (2012). *Anahatlarıyla İslam tarihi III*. Ensar Yayıncılık.
- Apak, A. (2015). *Allah'ın arslanı Hamza*. İçinde B. Erul. (Ed.) *Hz. Peygamberin izinde*. (8. Baskı, ss. 285-288). DİB Yayınları.
- Apaydın, H. Y. (2011). *İlmihal: İman ve ibadetler*. (C.I). TDV Yayınları.
- Arit, F. (1946). *Güzel yuana*. Kenan Matbaası.
- Arslan, M. (2004). Kültürel bağlamda din. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 4 (1), 189-205.
- Atsız, H. N. (2004). *Bozkurtların ölümü*, İrfan Yayınevi.
- Aydın, A. R. (2009). İnanma ihtiyacı ve dini ritüellerin psikolojik değeri. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, IX, (3), 87-99.
- Aydın, M. (2005). *Ansiklopedik Dinler Sözlüğü*. Din Bilimleri Yayınları.
- Aydın, M. (2013). *Anahatlarıyla dinler tarihi*. Ensar Yayıncılık.
- Aydın, M. S. (2012). *Din felsefesi*. İzmir İlahiyat Vakfı Yayınları.
- Bardakoğlu, A. (2011). *İlmihal: İslam ve toplum*. (C.II). TDV Yayınları.
- Bayrakdar, M. (2016). *Üç dinin tarihi*. Say Yayınları.
- Belek, İ. (2016). *Din, toplum, iktidar*. Yazılama Yayınevi.
- Belç, T. A. (1946). *Tüylendi ailesi*. Kenan Matbaası.
- Belge, M. (1998). *Edebiyat üstüne yazılar*. İletişim Yayınları.
- Berkand, M. T. (1971). *Mağrur kadın*. İnkılap ve Aka Kitapevleri.
- Berkand, M. T. (1975). *Lale*. İnkılap ve Aka Kitapevleri.
- Berkand, M. T. (1977). *Nişan yüzüğü*. İnkılap ve Aka Kitapevleri.
- Beydili, C. (2003). *Türk mitolojisi ansiklopedik sözlük*. (E. Ercan Çev.). Yurt Kitap Yayın.
- Bilmen, Ö. N. (t.y). *Büyük İslam ilmihali*. Merve Yayınları.
- Birişik, F. (2000). *Allah insana ne demişti*. Karınca Yayınları.

- Boran, M. (2020). Kurban ibadeti ve bazı güncel meseleler. *Helal ve Etik Araştırmalar Dergisi*, 2 (1), 64-84.
- Bozkurt, N. (2007). Peri. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. (C.34 s.s 232). TDV Yayınları.
- Bozkuş, M. (2011). *Anadolu'da İslam ve mezhepler*. Asitan Yayıncılık.
- Bulfinch, T. (2018). *Klasik Yunan ve Roma mitolojisi*. (Ö. U. Hoşafçı Çev.). İnkılap Kitapevi.
- Cilacı, O. (1994). Dua. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. (C.9 s.s 529). TDV Yayınları.
- Coşkun, A. (2005). *Din, toplum ve kültür*. İz yayıncılık.
- Çakan, İ. L., & Mehmet S. (2015). *Kur'an-ı Kerim'e göre peygamberler ve tevhid mücadelesi*. Ensar Yayıncılık.
- Çetin, N. (2009). *Roman çözümleme yöntemi*. Öncü Kitap.
- Çıkla, S. (2002). Romanda kurmaca ve gerçeklik. *Hece Dergisi Türk Romanı Özel Sayısı, 1* (65/66/67), 121-143.
- Çıkla, S. (2007). Türk edebiyatında kanon ve inkılap kanonu. *Muhafazakar Düşünce Dergisi*, 4 (13-14), 25-46.
- Çolak, A. (2012). Melek inancının Kur'an ve hadis temelleri. *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 35-71.
- Dalgın, N. (1999). *İslam'da tevbe ve cezalara etkisi*. Etüt Yayınları.
- Demir, N. Ö. (2011). Osmanlı Devleti'nde harem kurumu. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, (28), 77-87.
- Demir, Ş. (2007). Kur'an'da zekât kavramının etimolojik ve semantik analizi. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 28, 9-30.
- Demirman, V. (1945). *Sana inanmıştım*. İktisadi Yürüyüş Matbaası.
- Derviş, S. (2000). *Fosforlu cevriye*. Doğan Kitapçılık.
- Devlet Kitapları Müdürlüğü. (2010). *Nazar. İçinde Dini Terimler Sözlüğü*. (s. 276).
- Dino, G. (1978). *Türk romanının doğuşu*. Cem Yayınevi.
- Döndüren, H. (2011). *Delilleriyle İslam ilmihali*. Erkam Yayınları.
- Durkheim, E. (2005). *Dini hayatın ilkel biçimleri*. (F. Aydın Çev.). Ataç Yayınları.
- Duru, N. (1946). *Çiçeklenen dallar*. Kenan Matbaası.
- Duygu, Z. (2018). *İsa, Pavlus, İnciller*. Düşün Yayıncılık.
- Düşüngör, H. (1946). *Gönül bir su gibidir*. Ak-Ün Basımevi.
- Eagleton, T. (2012). *Edebiyat olayı*. (B. Yüce Çev.). Sel Yayıncılık.
- Eagleton, T. (2014). *Edebiyat kuramı*. (T. Birkan Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Eğrilmez, Ş. (1945). *Aldanmayan hisler*. Uğur Yayınevi.
- Ekinci, M. S. (2010). *İslah ve tecdit hareketleri özelinde tasavvuf*. Divan Kitap.
- Engin, R. (1945). *Satılmış bakire*. Vakıf Matbaası.
- Engin, R. (1946). *Çapkın subay*. Kemal Özcan Kitapevi.

- Enginün, İ. (2012). *Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatı*. Dergah Yayınları.
- Erol, S. (2011). *Ciğerdelen*. Kubbealtı Neşriyatı.
- Ertuğrul, M. (2021). Musa peygamberin yol arkadaşı Hızır'ın kimliği. *Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7 (2), 293-332.
- Eyupoğlu, İ. Z. (1990). *Bütün yönleriyle tasavvuf tarikatlar mezhepler tarihi*. Der Yayınları.
- Forster, E. M. (2001). *Roman sanatı*. Adam Yayınları.
- Freud, S. (1999). *Dinin Kökenleri*. (S. Budak Çev.). Öteki Yayınevi.
- Gazali, M. (2009). *Müslüman ahlakı*. Nükte Kitap.
- Gilbert, S. M., & Gubar, S. (2016). *Tavan arasındaki deli kadın*. (N. Salman Çev.). Aylak Adam Yayınları.
- Gölcük, Ş. & Toprak, S. (2012) *Kelam (Tarih-ekoller-problemler)*. Tekin Kitapevi.
- Gölpınarlı, A. (1985). *100 soruda tasavvuf*. Gerçek Yayınevi.
- Gönen, M. E. (2014). *Türk romanında din ve inanç algısı (1897-1908)*. (Doktora tezi), Dicle Üniversitesi, Diyarbakır.
- Güç, A. (2007). Putperestlik. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. (C.34 s.s 365). TDV Yayınları.
- Gülendam, R. (2002). Bazı Cumhuriyet Dönemi romancılarının dine ve din adamına bakışı. *Hece Dergisi Türk Romanı Özel Sayısı, 1* (65/66/67), 353-369.
- Gündüz, A. (1946). *Eğer aşk*. 1946, İnkılap Kitapevi.
- Gündüz, A. (T.Y). *Sansaros*. İnkılap Kitapevi.
- Günel, S. (1945). *Onun sesi*. Doğu Matbaası.
- Günenç-Gürel, B. (2018). Hz. İsa'ya ne oldu. *Artuklu Akademi Dergisi*. 5(2), 419-424.
- Güngör, H. (2010). Kam. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. (C.38 s.s 325). TDV Yayınları.
- Güntekin, R. N. (2018). *Miskinler tekkesi*. İnkılap Kitapevi.
- Gürpınar, H. R. (1971). *Ölüm bir kurtuluş mudur?*. Özyayın Matbaası.
- Gürpınar, H. R. (1984). *Dirilen iskelet*, Atlas Kitapevi.
- Haklı, S. Z. (2008). Türk romanında tek parti dönemi. *Liberal Düşünce Dergisi*. (52), 181-196.
- Halikarnas Balıkcısı (2016). *Aganta burina burinata*. Bilgi Yayınevi.
- Hamidullah, M. (2009). *İslam peygamberi*. (M. Yazgan, Çev.). Beyan Yayınları.
- Hansen. W. (2018). *Yunan ve Roma mitolojisi*. Say Yayınları.
- Hüseyinoğlu, Ş. (2015). *İslam'a ilk adımlar*. İtidal Yayınları.
- İmam Gazali. (t.y.). *Kimya-yı saadet*. (A. Arslan, Çev.). Merve Yayınları.
- Kaflı, K. (1945). *Korsan yuvası*. Yeni Mecmua Neşriyatı.
- Kahraman, A. (2002). İkinci Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Türk Romanı. *Hece Dergisi Türk Romanı Özel Sayısı, 1* (65/66/67), 69-74.
- Kaleli, L. (1996). *Mitolojide inanç ve Peygamberler*. Can Yayınları.

- Karacar, M. (2018). *Türk romanında din ve inanç algısı (1929-1933)*. [Doktora tezi, Dicle Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Karaçam, İ. (2012). *Kur'an-ı Kerim'in faziletleri ve okunma kaideleri*. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.
- Karakoç, S. (2011). *Yitik cennet*. Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S. (2018). *Samanyolunda ziyafet*. Diriliş Yayınları.
- Karakurt, E. M. (1961). *Sokaktan gelen kadın*. İnkılap Kitapevi.
- Karpat, K. (1962). *Çağdaş Türk edebiyatında sosyal konular*. Varlık Yayınevi.
- Kaya, A. (2021). Arkeolojik çalışmaların çağdaş Kur'an tefsirine yansımaları: Nûh Tufanı örneği. *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 26, 53-68.
- Kaya, R. (2003). Kur'an-ı Kerim'de insan-şeytan ilişkisi. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12(2), 1-30.
- Kılavuz, A. S. (2011). *İlmihal: İman ve ibadetler*. (C.I). TDV Yayınları.
- Kırış, Ş. (2017). Hz. Peygamber'in cenaze ile ilgili uygulamaları. *Turkish Academic Research Review Dergisi*, 2 (2), 41-61.
- Koç, T. (2008). *İslam estetiği*. TDV Yayınları.
- Kolcu, A. İ. (2011). *Servet-i Fünûn Edebiyatı*. Salkımsöğüt Yayınları.
- Kolcu, A. İ. (2013). *Türk romanı el kitabı*. Salkımsöğüt Yayınları.
- Koza, İ. (2010). *Senede bir gün*. Artemis Yayınları.
- Koza, İ. (1945). *Aradığım kadın*. Tasvir Neşriyatı.
- Köprülü, M. F. (1981). *Türk edebiyatı tarihi*. Ötüken Yayınları.
- Köprülü, M. F. (1984). *Türk edebiyatında ilk mutasavvıflar*. DİB Yayınları.
- Kudret, C. (1990). *Türk edebiyatında hikâye ve roman III*. İnkılap Kitapevi.
- Kudret, C. (1995). *Örnekli Türk Edebiyatı Tarihi*. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kundera, M. (2012). *Roman Sanatı*. Can Yayınları.
- Kuran-ı Kerim*. (M. H. Yazır, Çev: Yeni baskı). (2013). Sefa Yayıncılık.
- Kuran-ı Kerim*. (M. Okuyan, Çev: 1. Baskı). (2021). Haliç Üniversitesi Yayınları.
- Kurt, H. (2012). İslam inancına göre şehitlik. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 16 (1), 189-220.
- Kutlu, S., ve Aydın, O. (2013). İslam mezhepleri tarihi. İçinde H. Onat. ve S. Kutlu. (Eds). *Ehl-i sünnetin fıkhi boyutu*. (2. Baskı. 423-447). Grafiker Yayınları.
- Lukacs, G. (2003). *Roman kuramı*. (C. Soydemir Çev.). Metis Yayınları.
- Mardin, Ş. (2012). *Din ve ideoloji*. İletişim Yayınları.
- Mert, R. (2021). İslam öncesi Türkler ve Türklerin islamlaşma süreci, *Tokat İlmîyat Dergisi*, 9 (2), 655-678.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1995). *Kıyamet*. İçinde Örnekleriyle Türkçe sözlük. (C.II, s. 1679).
- Moran, B. (2019). *Türk romanına eleştirel bir bakış I*. İletişim Yayınları.
- Naci, F. (2002). *Türk romanında ölçüt sorunu*. Yapı Kredi Yayınları.

- Nadir, K. (1969). *Balayı. İnkılap ve Aka Kitapevleri*.
- Nadir, K. (1973). *Solan ümit. İnkılap ve Aka Kitapevleri*.
- Nevruzhan, I. V. (1998). *Süyüm (Sevim) bike*. Burak Yayınevi.
- Noyan, S. (2016). *Romanda mistik eğilimler*. Hece Yayınları.
- Okur, E. (2002). Çok partili demokrasi dönemi Türk romanı. *Hece Dergisi Türk Romanı Özel Sayısı, 1* (65/66/67), 85-102.
- Ozansoy, H. F. (T.Y.) *Yol geçen hanı*. Roman Kitapevi.
- Ögel, B. (1991). *Türk kültür tarihine giriş VI*. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Ökte, F. (1945). *Bir aşk masalı*. Semih Lütfi Kitapevi.
- Önal, F. Z. (1945). *Ay altında*. İnkılap Yayınevi.
- Öngüt, Ö. (2005). *Kalplerin anahtarı Hazret-i Muhammed*. Hakikat Yayıncılık.
- Örik, N. S. (1994). *Kıskanmak*. Oğlak Yayıncılık.
- Pala, İ. (2013). *Ansiklopedik divan şiiri sözlüğü*. Kapı Yayınları.
- Pamuk, O. (2011). *Saf ve düşünceli romancı*. İletişim Yayınları.
- Paz, O. (1993). *Modern insan ve edebiyat*. (T. Ilgaz Çev.). Remzi Kitapevi.
- Powell, B. B. (2018). *Klasik Mitoloji*. (S. O. Çavuş Çev.). Bilge Kültür Sanat Yayıncılık.
- Sağlam, M. H. (2016). *Türk romanında din ve inanç algısı (1934-1938)*. (Doktora tezi). Dicle Üniversitesi, Diyarbakır.
- Samancıgil, K. (1946). *Mezarın Kızı*. Gün Basımevi.
- Sarıçam, İ. (2005). *H. Muhammed ve Evrensel Mesajı*. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Savran, A. (2000). İmruülkays b. Hucr. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. (C.22, s.s 237-238). TDV Yayınları.
- Selçuk, M., Albayrak, H., Antes, P., Heinzmann, R. & Thurner, M. (2016). *İslamiyet-Hristiyanlık Kavramları Sözlüğü*. Ankara Üniversitesi Yayınevi.
- Serdar, M. (2008). Semavi dinlerde dört büyük melek. *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 13*(2), 227-245.
- Sertoğlu, M. (1945). *Yapraklar dökülürken*, Işık Matbaası.
- Sharpe, E. J. (2000). *Dinler tarihinde 50 anahtar kavram*. (A. Güç, Çev.). Arasta Yayınları.
- Sırma, İ. S. (2011). *İslam tebliğin Medine dönemi ve cihad*. Beyan Yayınları.
- Sinanoğlu, M. (2000). İman. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. (C.22 s.s 212). TDV Yayınları.
- Sonerman, N. *Medeniyet sönüyor*. 1945, T. A. A. Basımevi, İstanbul.
- Soyak, Z. (2003). *Kur'an ve hadiste kıssalar hisseler*. İlkadım Yayınları.
- Su, M. K. (1946). *İnandığım Allah*. İnkılap Kitapevi.
- Şam üzerine yazılmış manzum bir faziletname. *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2* (2), 366-381.

- Şentürk, M. (2013). Kur'an'da bir pasif direniş öyküsü: Ashab-ı Kehf. *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 2 (3), 224-237.
- Şimşek, Ü. (2011). *Kur'an-ı Kerim ve kâinatın dilinden iman esasları: İslam inanç ilmi hali*. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Tanca, V. (1945). *Belki bir gün*. İnkılap Yayınev.
- Tangüner, N. (1946). *Sarhoş şehir*. Çankaya Basımevi.
- Tanpınar, A. H. (2007). *XIX. Asır Türk edebiyatı tarihi*. Yapı Kredi Yayınları.
- Tekin, M. (2002). Bir kurgu sorunu olarak bakış açısı. *Hece Dergisi Türk Romanı Özel Sayısı*, 1 (65/66/67), 183-194.
- Tekineş, A. (2010). İslam medeniyetinin kuruluşunda Ashab-ı Kiram. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 14(2), 57-72.
- Timur, K. (2006). *Türk romanında dinler ve inançlar*. Elips Kitap.
- Timur, K. (2012). *Meçhule yolculuk Türk romanında sürgün*. Akademik Kitaplar.
- Topaloğlu, B. (1989). Allah. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. (C.2 s.s 474). TDV Yayınları.
- Topaloğlu, B. (1991). Baht. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. (C.4 s.s 521). TDV Yayınları.
- Topaloğlu, B., Yavuz, Y. Ş. & Çelebi, İ. (2010). *İslam'da inanç esasları*. Çamlıca Yayınları.
- Tunalı, İ. (2012). *Estetik*. Remzi Kitapevi.
- Tutar, A. (2001) İslam tarihinde hac ibadetinin ortaya çıkışı ve Hz. Muhammed'in hac emirliğini tesisi. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6, 75-86.
- Uca, A. (2007). Türk toplumunda Hıdırellez. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 14 (34), 113-138.
- Uludağ, S. (2012). Tevekkül. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. (C.41 s.s 3). TDV Yayınları.
- Ural, A. A. (2016). *Peygamber'in aynaları*. Şule Yayınları.
- Wade, N. (2009). *İnanç içgüdüsü*. (M. Sözen, Çev.). Say Yayınları.
- Wellek, R., Varren, A. (1993). *Edebiyat Teorisi*. (Ö. F. Huyugüzel Çev.). Akademi Kitapevi.
- Woodhead, L. (2006). *Hristiyanlık*. (S. Çalışkan, Çev.). Dost Kitapevi Yayınları
- Yaran, C. S. (2010). *Ahlak ve etik*. Rağbet Yayınları.
- Yaran, C. S. (2012). *İslam ahlak felsefesine giriş*. Dem Yayınları.
- Yardım, A. (1994). Düldül. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. (C.10 s.s 20). TDV Yayınları.
- Yavuz, Y. Ş. (2001). Kader. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. (C.24 s.s 58). TDV Yayınları.
- Yıldız, A. (2010). *Namaz bir tevhid eylemi*. Pınar Yayınları.
- Yılmaz, D. (2011). *Roman sanatı ve toplum*. Kesit Yayınları.

- Yılmaz, K. (2017). Türk İslam edebiyatında faziletnameler ve Mekke, Medine, Kudüs,
Yücekök, A. (1983). *100 soruda Türkiye’de din ve siyaset*. Gerçek Yayınevi.
Yücel, İ. (2011). *İlmihal: İman ve ibadetler*. (C.I). TDV Yayınları.
Zorlutuna, H. N. (2008). *Beyaz selvi*. Timaş Yayınları.

